

TRACTATVS
SEV
TERTIA PARS

DE PRIVILEGIIS.

Miserabilium personarū.

Materiam præcipue legis vnicæ. C. quando Imperator inter pupillos & viduas & alias miserabiles personas cognoscat, summo discussam studio continens.

Altiora appetentibus, & remissiora desiderantibus inseruiens, Theoricis subtilis, Practicis necessarius, bonarum literarum Sectatoribus accomodatus Omnibus vtilis.

Precellentissimo Domino DON GARZIÆ de AVELLANEDA & HARO, Comiti de Castrillo, Comendatario Operariæ Calatrauæ a Consiliis Status, Belli, Iustitiæ, & Cameræ MAXIMI PHILIPPI IIII. Indiarū dignissimo Præsidi, a Cubiculis eius, ciuitatis Alhamæ custodiæ Præfecto. &c.

DICATVS.

Auctore D. GABRIELE Aluarez de VELASCO. V. I. P. in Vallisoletana Cancellaria & Regiis Conuentibus aduocato. &c. Olim, nunc Sanctæ Fidei noui Granatensis Regni Audientiæ Regiæ Senatore.

Matriti apud Viduam Ildefonsi Martini. anno. 1636.

Sumptibus Dominici de Palacios Bibliopolæ

TRACTATVS
SEV
TERTIA PARS
DE PRIVILEGIIS
MISERABILIVM
PERSONARVM.

MATERIAM PRÆCIPVE LEGIS vnicæ, C. quando Imperator inter pupillos, & viduas, & alias Miserabiles personas cognoscat, summo discussam studio continens.

ALTIORA APPETENTIBVS, ET REMISSIORA desiderantibus inseruiens Theoricis subtilis, practicis necessarius, bonarum literarum Sectatoribus accommodatus omnibus vtilis.

PRAECELLENTISSIMO DOMINO *DON GARCIÆ* de *AVELLANEDA*, & *HARO*, Comiti de Castrillo, Comendatario Operariæ Calatrauæ, à Consiliis Status, Belli, Iustitiæ, & Cameræ *MAXIMI PHILIPPI IV.* Indiarum dignissimo Præsidi, à Cubiculis eius, Ciuitatis Alhamæ custodiæ Præfecto.

DICATVS.

Auctore D. GABRIELE ALVAREZ *de* VELASCO V. I. P. *in Vallisoletana Cancellaria, & Regiis Conuentibus Aduocato, &c. olim, nunc Sanctæ Fidei noui Granatensis Regni Audientiæ Regiæ Senatore.*

Matriti, *Apud viduam Ildephonsi Martin, Anno Domini M.DC.XXXVI.*
Sumptibus Dominici de Palacios Bibliopolæ.

EXCELLENTISSIMO DOMINO DON GARCIÆ DE AVELLANEDA, ET HARO, COMITI DE Castrillo, Comendatario operariæ Calatrauæ, à Consiliis Status, Belli, Iustitiæ, & Cameræ, Maximi Philippi IIII. Indiarum dignissimo Præsidi, à Cubiculis eius, Ciuitatis Alhamæ custodiæ Præfecto, &c.

ERGO Ventura aliquendo Miseris fausta dies, qua TE (Excellẽtissime Domine) SERVATORE, maximè beatorum non æquata modo, sed superata, ad miserorum inuidiam vsque, conditio extaret. Præclarissimum nominis TVI inclitum ornamentum, Attauorũ stemmata condecorans. Neque enim sic Regum, qua nobilitatis Origo, altissimi sanguinis decus, præuetustæ Familiæ amplitudo, egregia Maiorum tuorum pace, belloque facta, ac memoranda facinora, per omnium Dignitatum gradus decurrentia, Famæ resonanti tubæ cõmendata, consecrataque Æternitati, per tot Magnates certatim excitata, & in dies reddita celebriora; quemadmodum hoc vnum ad Magnitudinis apicem, ad Potentiæ cacumen, imò supra humanam conditionem vehit.

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis,
Conuenit & tanto, quantus es ipse viro.
Fortunam decet hoc istam, quæ maxima cùm sit;
Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
A Superis ortæ nobilitatis opus. — Ouid. de Ponto lib. 2. elegia 9.

Fortunatum namque ex misero, ex infœlici reddere fęlicem; Cœlestem redolet naturam, & Deificam similitudinem præstat. Quã tot in Miseros à TE beneficia collata, quæque tota die impendis, ostentant. Quorum misera conditio TIBI pro intercessore, ac suffragio est, & pro fauore, carere fauóre. Apud quem veluti

Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola Virtute Potestas.
Non obrruta Virtus
Paupertate latet: lectos ex omnibus oris
Euehis, & nunquam meriti cunabula quæris,
Et qualis, non vnde satus. — Claudian. in laud. Stilico. panegyr. 2.

¶ 2 Quo

Quo fit, vt agant gratias; qui impetrauerunt; non audeant queri, quibus negatum est. Neque

Idem.

Plorauere suis non respondere fauorem
Speratum meritis.

Sed de mercede securi TE DISPENSATORE fauoris inopes, ad studia, laboresque subeundos contentione mutua excitantur, lætique conclamant:

Idem in Manlij Consulatu.

Crescite Virtutes, fœcundaque floreat ætas,
Ingeniis patuit campus, certusque merenti
Stat fauor, ornatur proprijs Industria donis.
Surgite sopitæ, quas obrruit ambitus Artes.

Fœlix Hispania, Indica ditio fœlix, quæ TE MODERATOREM, non sine numine, sortita est, validissimum miserorum Præsidium, Literarum Alumnum, atque Parentē, earum ab incunabulis acerrimum Cultorem, in summa potentia benignum, in excelso fastigio humanum.

Idem ibi.

Nec quæ commitatur honores
Ausa tuam leuiter tentare superbia mentem;
Frons priuata manet, rigidi sed plena pudoris
Elucet Grauitas, fasto iocunda modesto.

In quo Maiestatem, ac Mansuetudinem, Abstinentiam, & Integritatem laudare, cæterarum iniuria Virtutum fuerit.

Idē in laudes Stilicon panegyr. 1.

In te mixta fluunt, & quæ diuissa beatos
Efficiunt, collectatenes.

Me quoque terque quaterque beatum, qui tantum laborum, ac studiorum meorum Dominum, sumque MECENATEM adeptus. Cuius Patrocinio, & periculosi maris liuidum spumantis virum, Librum hunc procellas euasisse mihi spondeo: & fœlicitatis portū fessam nostram appulisse carinam lætor. Quo modo licet, beneficium rependo, obsequio lubens, & perpetua, quam TIBI gratus offero, addicti on.

Licenciatus D. Gabriel Aluarez de Velasco.

EX-

IHS

EXCELLENTISSIMI DOMINI D.GARCIAE DE AVELLANEDA ET HARO, COMITIS DE CASTRILLO,

Comendatarii Operariæ Calatrauæ, à Consiliis Status, Belli, Iustitiæ, & Cameræ Maximi PHILIPPI QVARTI, Indiarum Regii Consessus dignissimi Moderatoris, à Cubiculis eius, Ciuitatis Alhamæ custodiæ Præfecti, &c.

PATROCINIO

LICENCIATVS PAVLVS DE VICTORIA apud Regia Consilia causarum Patronus, LICENC. D. GABRIELIS ALVAREZ DE VELASCO, noui Orbis Regii Granatensis Prætorii Senatoris Amicus, eius voluntati parens LIBRVM offert, addicit, consecrat.

REDIT hic de *Miserabiliũ Personarũ Priuilegiis* Liber (EXCELLENTISSIME DOMINE HEROS CLARISSIME cuius laudes majorũ
egregia facinora prædicant, propria facta alunt, præstantissimæ animi do
tes augẽt, posteritas cũ admiratione audiet) ad tuas munificas manus nõ
vt gratias Auctoris Vicarius pro tot tãtisq; beneficiis impensis referat, sed velut æs
alienum creditori soluendum imò vt res vero domino restituenda. Quodcũque enim
in eo vtile, magnum, eximiumque repererit excusio tuæ humanitatis piissimis officiis
acceptũ ferri debet. Priores ingrati labores ILLIVS fuerant, præmiis virtutũ stimu
lis fraudati. Hærebat, & mœrebat, immò jacebat inter miseros, contraxerat enim illo-
rum assiduitate ærumnarum, non bonorum societatem, soluerat calamum Musarum
alumnum, remisserat pauperum beneficam curam. Sed cum tua præcipua gloria non
fortunæ munus, sed ingentis virtutis quæstus (qua viros eruditos non in apparatu,
sed in amicitia habes) læssam eius spem repulsam sæpè passam foueret, atque aduer-
sæ vicissitudinem fortunæ sponderet, vt aliquod tanto Principe dignũ nouum opus,
non luxatum, sed omnium rectè locatum consensu offerre posset: illius iniuriis supe-
ratis emersit validior, & arma iam deposita, pro Miserabilibus fœliciter reuocauit.
Ergo tuo patrocinio hoc IEROCINIVM structum est, & tibi consecratum
non dominum sortitur Te, sed iure habet. Hunc Tibi grati animi absentis Amici in-
dicem consignamus. Non declinat nomen, sed nouum contrahit, & dum gratias im-
pares agit altera obligatione huius Operis tutelæ Tuæ accesione adstringitur. Exe-
qnutus es EXCELLENTISSIME DOMINE munia tua: impleuisti illius fidem,
multorum vota, & ius omnibus reddidisti cum eius studia probasti, & honoribus af-
fecisti, ac de omnibus benemeritus tam integrum, vt vix desideratum beneficium nõ
precibus (quæ maximi precii vicem referunt) emptum, non mora dantis exẽsum, &
extenuatum DIGNO præstitisti. Accipe libenter hunc AVCTORIS fœtum vt
soles, foue vt viuat, viue felicissime, ita vt Nestoris superes annos Deo charus, Regi
gratus, omnibus vtilis.

¶ 3 D.GA.

D. GABRIELEM ALVAREZ DE VELASCO.

Regium in Sanctæ Fidei Indico Conventu Senatorem de pereleganti Libro de Privilegiis Miserabilium Personarum in tertiam Eius Operis subacutam discussionem alloquitur.

D. ANTONIVS CABREROS AVENDAÑO.

DIFFVNDIT Labor Imperium SAPIENTIS, ô ERVDITE GABRIEL! extendit solertior cura laudabiles mores, coronat magnam mentem actio studiosa, & sub ingenti sudore excrescunt specimina virtutis, proles Ingenii tam lætior, quàm vberior apparet, & demonstratur; scitè *Leo Magnus Dulcius munera GRATIÆ DIVINÆ proueniunt, quoties non sine magnis SVDORIBVS adquiruntur*; & tectus Animus copiâ, & vbertate completur eximiarum virtutum, quarum dulcis, & amœna viriditas nec æstiuo cynocaumate, nec asperâ hyemis pruinâ deflorescit. En prolem, seu fœtum Laboris! cuius aculeata dicta tantum Parentem agnoscunt, nam ferbet opus ad Critolai libram appensum, & ad Cleantis lucernam elaboratum. Iam specialia Miserabilium indulta sub catenatis vnitatis monilibus refulgent. O miram strigam! quam tantus SPVDASTES concinnauit, comto penicillo polliuit, elegantiquè cirrauit calamistro. Sub fecundis mensis bellaria proponit, dulcia obsonia nouus symposiastes adducit, volupe ia[illegible]it, suauiter sonat, grandia synodia componit absque synchisi, variarum rerum sinathræsmum producit, ornat Legem verò Auream, quâ Magnitudo Romanæ Pietatis, & gloria monstratur, imponit acuta hypomnemata, & vernantis Eruditionis flosculis adscititiam reddit. O perennè ADFECTVS cantilenam! quam deuotiori Genio decantat, admirabiliori Mathesi delineat, incredibili doctrinâ roborat, & concinnâ dexteritate conscribit. *Te per ea, quæ loqutus es, cognouimus, cognouimus verò non ex eo, quòd nota quædam corporis tui menti nostræ impressa sit, sed quòd interioris hominis tui pulcritudinem, veluti ex variegata sermonum pictura, cognouimus.* Æternam feres facem, & ad vltimos Poli Meatus splendenti candore beabis: *es enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate, & ob omnia felicitatis, naturaque dona, ad hoc vnica, singulariquè doctrina monstrabilis.* Rectè proclamabis.

S. Leo epist. 63.
S. Basil. epist. 49.
Plin. lib. 6. ep. 21. Sidon. lib. 3. ep. 7. & lib. 4. ep. 3.
Horat. lib. 1. od. 1.

Me doctarum hederæ præmia frontium
Diis miscent Superis; Me Gelidum nemus
Nimpharumquè leues cum satyris chori
Secernunt populo.

Hippocr. de Arte.

Opus exasciatum est, quod vel nouitate (*scientia votum, ac opus est inuenire aliquid eorum, quæ non dum inuenta sunt, similiter, & semiperfecta ad finem perducere, & absoluere*) ipsâ commendatum Omnibus, quibus mamilla ritè subsilit sinistra [illegible]c esse Corculis datum est, placiturum nullus dubito: siue copiosam in st[illegible] materiei aridæ, circumscriptoquè arvo messem spectent, siue decuma-

num

num in te crepera, edolatumquè iudicium curiosiùs examinent, siue scriptionis vtilitati propriùs adhæreant, & multa intueantur, quæ Lethen scire oporteret, scilicet, tam illa diu delituerant, & delitescerent fortasis longùm, ni indagatricî industriâ in Studiosorum doctrinam, & Doctorum approbationem enucleârentur.

Omni nobilior Lustro tibi gloria soli — *Claud. in Paneg. Prob.*
Contigit, exactum numquam memorata per Æuum.

Cunctis in seculis Miserabilium Clades angustior, & detestabilior fuit, sed nunc, & Augustior, & amanda cognoscitur, cùm nouis ornetur priuilegiis, honestetur gratiis, fulciatur fauoribus. *Aristides* eloquentium Sophistarum vnus ingenio ad vnguem expolito aiebat, Iouem ad homines misisse PVDOREM, ET DICEN. salutares veluti Genios, qui hominum curam agentes, & eorum vitam singulari prouisione tuerentur. (*Aristid. to. 1. orat. 1.*) Hinc illud in hymno magnificum *astitit à dextris pauperis.* Pictura Dauidico stylo digna, facit pauperem tutò, & beatè gradientem, astare à dextris Deum, vt Hyperaspitem, fidum armigerum, fortissimum, inuictumquè Lateronem, qui opposito scuto amoris, prouidentiæquè suæ defendat pauperem: (*Ps. 108. v. 31*) vel astare à dextris, felix augurium, omen salutare, certum auspicium sequuturæ felicitatis, qui pede dextro, vt alexicacus quidam Hercules, & sospitator accedat, vel astare à dextris, vt qui manus habet aureas plenas Hyacinthis, in dexteram inopis dona sua, & copiæ cornu iniiciat; vel denique à dextris, vt pauper per se nudus, spoliatus, & egens, qui imbecillitate suâ corruat, impositâ velut in humeros manu illo ipso nitatur, qui portat Orbem. Aureum certè illud Iuris effatum est de Episcopis, *quorum verus cultus est, adiuuare pauperes, & positos in necessitate*: (*l. 1. C. de Episc. Audient.*) Bonis auibus, & Patronus diceris, & mehercle sub Miserabilibus magnus Fabitor, Aurariusquè; nec minus exposcebat Literarum vigor, & scribendi fulcrum; quarè tot insignibus cohonestatus nouus hominum præscriberis Genius, & Hyperaspites, quem olim, & Regia celebrarunt Fora, Eruditorũ Corona recepit, & nuperâ luce veneratur Sanctæ Fidei Consessus Iudicem sub tantis laboribus præclarum. *Æquum est, vt vnicuique proficiat labor suus, & sicut laborando agnouit incommoda, ita perfectis rebus consequatur augmenta.* (*Cassiod. lib. 2. var. epist. 33.*) Regia mens Te Ambrosium circumit sub mira eudoxia

Publica sed numquam tanto se gratia fudit
Assensu. — *Claud. lib. 3. Stylic.*

Cùm tuos libros studiosiùs legerim, sentio orationem meam illorum tactu quasi colorari, (*Cic. 2. de orat.*) *cùm multa benè dicta, responsa*què sint; verè *felix*, & *sapiens* es: (*Quinct. lib. 6. c. 4. Iuu. sat. 5*) prome celeriter,

Quodque cinis paucis, hoc mihi vita dedit. — *Mart. lib. 5. epist. 13.*

Neque debet operibus tuis pergraphicis *obesse quòd viuis.* (*Plin. Iun.*) Liceat Te iis versibus affari:

Ede tuos tandem populo, vir Magne, libellos, — *Mart. lib. 1. epig. 26.*
Et cultum docto pectore profer opus.
Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis Arces;
Nec sileant nostri, prætereantque senes.
Ante fores stantem dubitas admittere famam?
Teque piget curæ præmia ferre tuæ?
Post Te victuræ, per Te quoque viuere Chartæ
Incipiant; cineri gloria sera venit.

Analogica colligo Encomiastes, ad Censoris tabellam sisto ex indulgentia Tua demandatam, mihiquè iniunctam. *Benè, pulcrè, festiuè, decenter* excurrit oratio,

oratio,& literosior Eruditio. *Opus grandiusculum est, nec habeo adhuc, quod de eo in alterutram partem dicam. Certè industria & elegantia in eo continnando sic apparent, vt alii omnes ad hanc accurationem, & lucem luscitiosi videantur.* Et vt paucis finiam, irrequieta studia mulcent, & docent, alliciunt, & premunt. *Veritatis simplex oratio est*, cuius ipsus & amator sum. O miram periergiam! abstrusissima quæque luculenter exaras, & in scœnæ sipario adpendis: *Doctoris officium est mysticis obscurata sensibus, lucido adstruere, & demonstrare sermone.* Summâ meâ voluptate, imò admiratione perlegebam: *Est enim opus pulcrum, validum, acre, sublime, varium, elegans, figuratum spatiossum etiam, & magna cum tua laude diffusum. Hæc ego amicus, sed non vt amicus, boni, peritique iudices omnes dicent, quo s in hoc avo optem tibi magis, quam præstem.* Ex Musæo nostro die vigesimaquarta Iunii anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto.

Herald. ad Mart. li. 2. ep. 2. D. Laur. Ramir. lib. 1. epig. 4.
Iust. Li. cit. ad Ital. & Hisp. ep. 80.
Id. cit. 3. mis. ep. 81
Senec. ep. 49.
Chrysol. serm. 52.
Plin. 4. ep. 20.
Iust. Lip. cit. 4. Miscell. ep. 52.

APRO-

Aprouacion del Licenciado Don Francisco de Victoria, Auogado de los Reales Consejos.

HE visto (por mandado del señor D. Lorenço de Iturriçaga, Vicario General desta villa de Madrid) el libro cuyo titulo es *De Priuilegiis Miserabiliũ Personarũ*, q̃ cõpuso el Licẽciado D. Gabriel Aluarez de Velasco, Abogado de la Chancilleria de Valladolid, y de los Reales Consejos; es obra digna de su Autor, y que excede a todo encarecimiento; no contiene cosa que ofenda a nuestra santa Fè y Religion Catolica y buenas costumbres. Las doctrinas son seguras, ciertas, y acreditadas, no solo con la elecciõ de su ingenio, que bastara para su estimacion, sino a fuerça de examen y discursos legales, ajustados a la inteligencia verdadera del Derecho, que es cosa que en estos tiempos se vsa poco. Esta materia es vtil, su conocimiento muy necessario, el Autor muy docto; ha cumplido con sus obligaciones, puedesele dar la licencia que pide para la impression, y gracias en nombre de la Iurisprudencia, de que en beneficio de los que la professan se aya adelantado con eminencia, y grandes ventajas a los que han escrito, dexando tanto reseruado por conquistar para quien tan bien ha empleado su cuidado. En Madrid a veinte y ocho de Iunio de mil seiscientos y treinta y cinco.

Licenciado Don Francisco de Victoria.

Aprouacion del Doctor Duarte Blandon, Auogado de los Reales Consejos.

POR mandado de V. A. he visto el libro intitulado *De Priuilegiis Miserabilium Personarum*, Autor el Licenciado Don Gabriel Aluarez de Velasco, en el qual no hallo cosa que ofenda nuestra santa Fè Catolica, buenas costumbres, ni el bien publico; antes es materia de vtilidad comũ; porque siendo el sujeto del tratado vna parte de Derecho muy practicable, la explica methodicamente, illustrandola con erudicion varia en las quæstiones que disputa, mucho ingenio en la disposicion, y prudente juizio en la eleccion de las resoluciones; por lo qual me parece muy digno de imprimirse, y que V. A. puede darle la licencia que pretende. En Madrid el primero de Agosto de 1635.

Doctor Duarte Blandon.

ERRA-

ERRATA.

FOl. 1. num. 4. lin. 4. vi, lege via, ibi n. 7. vtque summariæ, lege vt summariæ, ibi. n. 50. lin. 2. cuusis, lege causis. Fol. 3. n. 7. lin. 2. vtque summariæ, leg. vt summariæ. Fol. 4. col. 1. lin. 2. in fin. agant, leg. agat. Fol. 6. B. n. 61. lin. 2. esset, leg. esse, ibi. n. 68. lin. 6. contendi, leg. cõtendit. Fol. 9. n. 3. lin. 1. Miserabi, leg. Miserabili. Fol. 14. n. 23. lin. pen. captiuici, leg. captiuei. Fol. 13. B. n. 15. lin. 5. Miseria, leg. Misera. Fol. 21. n. 8. lin. 2. in primaque, lege in prima. Fol. 27. n. 56. lin. 2. aliter, leg. alter. Fol. 30. n. 77. lin. 9. inquiens, leg. inquit. Fol. 44. in princ. lin. 3. quãuis, leg. quo minus. Fol. 46. n. 9. lin. 12. laceat, leg. laciat. Fol. 41. n. 247. lin. 6. alii, leg. alios, ibi. n. 251. lin. 2. addet, leg. addat. Fol. 48. n. 5. lin. 3. Nouar. leg. Nauar. Fol. 51. n. 30. lin. pen. debeule, leg. debenle. Fol. 52. lin. 22. & 56. leg. & 156. dicta. Eod. fol. n. 48. lin. 3. 50. leg. 150. Fol. 55. n. 73. lin. 2. iuditio, leg. iudicio. Fol. 56. n. 1. lin. 28. affirmans, leg. affirmantem. Fol. 57. n. 7. lin. 10. augmentum, leg. argumentum. Eod. fol. n. 10. lin. 6. nos, leg. non, ibid. n. 11. lin. 18. omittemus, leg. omittimus. Fol. 58. n. 27. lin. fin. habet, leg. habes. Fol. 68. n. 12. lin. 8. hic, leg. his, ibid. n. 17. lin. 12. potuit, leg. patuit, ibid. lin. 16. coguntur, leg. reguntur. Fol. 71. n. 45. lin. 15. administratio, leg. administratione. Fol. 75. n. 96. lin. 18. at, leg. aut. Fol. 82. n. 192. lin. 3. Triphomani, leg. Triphoniani. Fol. 86. n. 266. statin in princip. exucutio, leg. executio. Fol. 86. n. 276. lin. 1. promirentẽ, leg. promittentem. Fol. 87. n. 279. lin. 8. alienate, leg alienare, n. 284. lin. 3. fideiussoribus, leg. fideiussionibus, n. 293. vissitudine, leg. vicissitudine. Fol. 90. quæst. 8. n. 353. lin. 2. Impeaaror, leg. Imperator, n. 359. lin. 5. de re iudic. leg. de sententia, & re iudicata. Fol. 92. n. 402. lin. 3. multarunt, leg. mulctarunt. Fol. 94. n. 448. lin. 11. Ferrar. leg. Ferrar. quæst. 9. in summariis. Fol. 96. n. 87. lin. 4. guuntur, leg. gunrur. Fol. 75. n. 99. lin. 3. fundus, leg. fundi. Fol. 78. n. 134. lin. 12. qui, leg. quia. Fol. 92. n. 402. lin. 3. multarunt, leg. mulctarunt. Fol. 134. n. 10. lin. 21. fortuno copulet, leg. fortuna copulati sumus. Fol. 135. n. 17. lin. 3. mercatiles, leg. mercantiles. Fol. 175. col. 2. lin. 14. conciliis, leg. consiliis.

Librum hunc vidi, & cum suo Archetypo contuli, quod Sacræ Cæsareæ Maiestatis Senatus approbauit, nomine inscriptum *De Priuilegiis Miserabilium Personarum*, demptisque his mendis suo exemplari respondet. Datum Matriti die sexto mensis Iunii, Anni 1636.

Licenc. Franciscus Murcia de la Llana.

Suma

Suma del Priuilegio.

TIene priuilegio el Licenciado Don Grabiel Aluarez de Velasco por tiempo de diez años, para poder imprimir vn libro intitulado, *De Priuilegiis Miserabilium Personarum*, y no otra persona sin su licencia, como consta del original, que està refrendado de Francisco Gomez de Lasprilla, Secretario de su Mageſtad, y despachado en el oficio de Don Fernando de Vallejo, Secretario de su Mageſtad, y su Escriuano de Camara, su fecha en Madrid a 17. de Agosto 1635.

Suma de la Tassa.

Està tassado este libro intitulado, De Priuilegiis Miserabilium Personarum, *por los Señores del Consejo a cinco marauedis cada pliego, como consta de la fè que dio Don Fernando de Vallejo, Secretario de su Mageſtad, y su Escriuano de Camara, su fecha en Madrid a 20. de Iunio de 1636.*

¶ Tiene ciento y catorce pliegos, que a cinco marauedis cada vno monta diez y siete reales menos ocho marauedis.

LECTO-

LECTORI.

CVR tam longas trahamus inter Miserabiles moras; & ex epistola, quam tibi in prima De Priuilegiis Pauperum parte conscripsimus, deduces: & præsentis insuper laboris huius quoq; rationem proœmium demonstrabit. Pietatem conciliat Pietas. Tuam vsque adhuc experti loquimur; quam & in futurum speramus. Sat tibi ignoscendi causas in fœcunditas præstaret ingenii; quin eidem absentiæ pericula, & prælo accrescerent damna. Cui cũ tractatũ hunc daremus, à Catholico, inuictissimoque Rege nostro Maximo Philippo IV. in Senatorum Ordinẽ (munificentia sua) noui Granatensis Regni sumus cooptati. Vtrumque tibi pro intercessore sit, doloreque expositi fœtus, benignitate mitiga, humanitate compensa. Cumque Typographi desidiam incusare, sine crimine, possis: absentem ne rodas.
VALE.

Licenc. D. Gabriel
Aluarez de Velasco.

PROOE-

PROOEMII SVMMARIVM.

1 TRACTATVS Huius conscribendi ratio, discriminisque ab altero de priuilegiis pauperum, & miserabilium personarum ab Auctore iam in lucem edito. & num. 12.

Error communis maiori animaduersione dignus, cauendumque ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregẽ. ibi.

Error, aut confusio circa legem vnicam C. quando Imper. inter pupill. & vid. vnde pracipuè deuenerit. ibi. & num. seqq.

2 Relatiuum Alius, alia, aliud, cuius naturae?

3 Diuersa ratio, diuersum ius postulat statuendum.

4 Personae miserabiles quae dicantur? Et an omnes fori priuilegio gaudeant? & seqq.

Labori cum parcitur, recta sapè vi perditur. ibi.

5 Miserabilium diuersa species numerantur.

6 Miseri à lege vnica C. quando Imper. inter pupill. & vid. nominati, ad eiusque priuilegium vocati, non etiam ad alia sapè miserabilium priuilegia admittuntur.

Si diuites sint, gratis ab Aduocatis, aut Procuratoribus iuuari necessario non debent. ibi.

7 Neque eorum causae summariae, neque vtque summariè tractantur.

8 Neq; legatum Miserabilibus factũ consequuntur, nec praedictae diuitibus factũ pium dicitur, nec si pro dote, alimentis, aut pro anima relinquatur eisdem.

9 Rescriptum contra Miserabilem impetratum, miseriae qualitate non expressa, surreptitium, & inutile redditur.

10 Qualitas, quae ad rescripti concessionem difficiliorem Principem reddere potest, exprimi in supplicatione necessariò debet.

11 Franciscus Carrascus in tract. de casibus Curiae reprehenditur.

12 Ioan. Maria Nouar. in tract. de priuilegiis miserabilium personarum, carpitur. & seqq. & num. 85.

13 Factum à maiori Vniuersitatis parte, an in Miserabilium personarum teneat praeiudicium? & num. seqq.

14 Minor pars, maiori, potiorique ratione nixa, maior reputatur.

15 Generalis, aut etiam specialis renunciatio, an legata Miseris facta comprehendat? & num. 16. 17. & 18.

16 Beneficium alicui miserationis, ac pietatis intuitu concessum, per verba generalia non tollitur.

17 Miserabilis an priuilegio pietatis intuitu concesso à lege, valeat renuntiare?

18 Facilius admittitur renuntiatio Hominis, quàm legis priuilegii.

19 Confessio extraiudicialis, an Miserabilium fauore probet?

20 An post litem contestatam, exceptiones dilatorias opponere Miserabiles possint?

21 Miserabilium, & piae causae fauore, enunciatiua verba disponant, & probent.

55 *Æqui-*

55 Æquitas non scripta, Miserabilium, & pia causa fauore, an scripto rigori praefiratur?

56 In causis piis ius Canonicum attenditur, neque in eis instantia perit. Et an idem in Miserabilium causis?

57 Legatum indebitum, Miserabilibus solutum, an vt pium, non repetatur?

58 Mandatum, Miserabilium gratia, an morte mandantis expiret?

59 Miserabiles an eligendi meliora facultatem habeant?

60 Praelegata an veniant in fideicommissi restitutione, quando Hospitale, vel Miserabiles personae sunt substitutae?

61 Bona administratoris Hospitalis malè administrantis, tacitè eidem sunt obligata.

62 Pro Miserabilibus, an fideiubere fœminae possint?

63 Testamentum imperfectum, non voluntatis, sed solemnitatis ratione, an Miserabilium fauore sustineatur?

64 Executor testamenti Miserabilium, vel causae piae commodum continentis, si executoris munus subire recuset, an mortaliter peccet?

Executoris testamenti munus voluntarium est. ibi.

65 Testamēti executor, an vt in propria causa, pro Miserabilibus munus suum alteri committere possit?

66 Executor testamenti, in quo Miserabiles personae legatariae relictae sunt, an hereditate non adita, bona hereditaria alienare, dispensareque possit?

67 Testamentum, in quo Miserabiles personae institutae sunt, an praesumptionibus, aut etiam nutu testatoris firmum sit?

68 Testium rogitus, an in testamento in quo Miseri instituti sunt, desideretur? Quidque regulariter hodie? ibid.

69 An coram Parocho, & duobus testibus huiusmodi testamentum subsistat?

70 Legatum rei alienae, siue scienter, siue ignoranter Miserabilibus factum, an valeat?

71 Donatio Miserabilibus facta, an insinuatione egeat?

72 Exemptus, iudicemque Conseruatorem habens, aduersus Miserabiles exemptione vti non potest.

73 Miserabiles an à domo conducta, domini superueniente necessitate, expelli possint?

74 Testes etiam non periti instrumenti deperditi tenorem, fauore Fisci, probant. Et an Miserabilium gratia ibid.

75 Gratia, seu beneplacitum publicam vtilitatem respiciens, sicut morte concedentis non expirat: an ita quoque si Miserabilium commodum tangat?

76 Testium reprobatio, an in Miserabiliū causis locum habeat?

In iudiciis summariis, an testium reprobationi sit locus? ibidem.

77 In Miserabilium causis, an conclusio desideretur?

78 Dos Miserabilibus personis data, ab eo, qui dotem constituere tenebatur, an incongrua, earum fauore censeatur?

79 Sententia in fauorem tutorum, vel administratorum rerum Miserabiliū prolata, an executioni mandetur, si tutor, vel administrator rationes non reddiderit?

80 Executor testamenti, in quo Miserabiles sunt instituti, an inuentarium conficere debeat?

81 Monachi, aut Religiosi claustrales, an Miserabilium fauore, vel regulariter etiam, Superiorum licentia, testamentorum executores esse possint?

82 Et quid circa Fratres Minores de Obseruantia? Quidque si testator praecipiat, vt executores testamenti sui, pecuniam inter pauperes per Fratres Minores, vel de eorum consilio eligendos, distribuant: an pauperum electionem Minores tunc facere possint? & num. 83.

84 Tutor qui aliquid ab sponso, vel eius patre accepit, vt illi pupillam nuptui traderet, an si acceptum Miseris restituat, liberetur?

Ad restitutionē obligatus, si dominus ignoretur, pauperibus erogādo, liberatur. ibi.

86 Scriptores amplius ratione niti, quàm opinionibus debent. Non enim quòd multorum, ideo melior sententia est.

PROOEMIVM.

QVAMVIS *De priuilegiis pauperum* in tractatu, *Miserabi-*
lium † quoque *per-*
1 *sonarum* titulum adiecerimus: de pauperum tantum priuilegiis (vt de miserabilioribus, in quibus dicta, aliis etiam conueniunt) non de cæteris (quemadmodum ibidem in proœmio notamus) sigillatim agere decreuimus, præstitimusque pariter. Separatim enim *Miserabilium* priuilegia (& materiam præcipue *legis vnicæ, C. quando Imperator inter pupill. & vid.*) pertractare nobis cordi inerat. Cui & inferiùs subiiciendus casus desiderio calcaria addidit. Confuse namque, & absque aliqua distinctione, eius *Miserabilibus* Doctores commodant priuilegium. In ipsorumq; numero infinitos prope congerunt, quorum tamen multi, nec dictæ legis, nec pleraque ex priuilegiis, quæ gregatim *Miserabilibus* tribuunt, competunt. Qui non tam dictæ legis generalibus verbis, quàm Doctorum incuria, communis factus est error. Maiori ideo animaduersione dignus. *Nil enim* (vt perbelle *Senec. de vita beata, cap. 1.*) *magis præstandum est, quàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem; pergentes, non qua eundum est; sed qua itur.* Insuper addens: *Versatque nos, & præcipitat traditus per manus error; alienisque perimus exemplis. Sanabimur, si modò separemur à cetu.* Huic (nos à cetu separantes) occurrere curabimus. Quem illi recusarunt, sustinentes laborem. Ex eo enim, quòd pupillis, viduis, diuturnoque morbo fatigatis indulserit Imperator, vt eum primum habere posint iudicem; aduersariosque in primæ causæ cognitione ad Curiam trahendi, & ne ab aliis ipsi trahantur, potestatem fecerit: huncque fauorem aliis etiam fortunæ iniuria *Miserabilibus* porrexerit; non solum similes nominatis (vt re-
2 latini *Alii* † in præfata lege adiecti, est natura (veluti 1. *part. de priuileg. pau. er. quæst. 7. num. 14. & quæst. 9. num. 22.* notamus) sed longe dissimiles inter *Miserabiles* (& numero, & auctoritate validissimi) Doctores recensent; omnibusque æqualiter & prædictæ legis, & cætera omnia priuilegia concedunt: cum tamen diuersa inter eosdem sit ra-
3 tio: quæ diuersum, † per consequens, ius postulat statuendum, ex *l. Duobus, 25. de testament. tutel. & l. Tais, 25. D. de mort. caus. donat.* Miserabiliumque numerum (præter iam relatos) ex pere-
4 grinis, † rusticis, pauperibus, minoribus, captiuis, Ecclesia, Ecclesiasticis personis, his seruientibus, ciuitate, meretrice, scholaribus, publice pœnitentibus, expositis, senibus, cæcis, carceratis, nouiter ad Fidem conuersis, Cruce signatis, Virgine, Cælibe nupta inutilem maritum habente, milite, prodigo, aliisque in discursu adducendis, iuris monarchæ componunt. *Innocenc. in cap. Significantibus, de offic. & potest. iudic. deleg. numer. 1. & seqq. Anton. de Butr. num. 22. Imol. num. 19. vsque ad 23. Specul. in tit. de instrum. edit. § Nunc vero aliqua, num. 62. Syluest. in summ. verb. Miserabiles personæ, Petr. Rebuf. ad constit. Gallic. tit. de sentent. prouisional. art. 3. glos. vlt. Ioseph. Mascard. de probat. concl. 1065. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 1. casu 66. Marches. de commiss. auoc. causar. part. 2. § 2. num. 1. & seqq. & num. 27. 28. & 29. Ricci. collect. 2720. par. 7. Marta in summ. success. legal. par. 4. quæst. 18. art. 4. nu. 18. Antonin. Thesaur. decis. 177. num. 1. & seqq. & ibidem eius Additionator, lit. A. Cardi. Tusch. practic. conclus. lit. M. concl. 273. Thom. Acti. de infirmitate, 1. p. cap. 13. num. 5. & seq.* Quorum plerique, *Miserabilium* simul priuilegia recensendo, absque aliqua distinctione relatis commodant. Vt cùm de *Miserabili*, vel eius in specie priuilegio quæritur, deciditurve: de

om-

omnibus actum velint. Mirabile quidem, inter tot tantosque eximios Doctores hanc ex professo materiam tractantes, nullum (quē viderim, vidi autē relatos omnes) in tam aperto *Miserabilium* discrimine differentiam aliquam constituisse, aut desiderasse: sed eis, eorumque fauoribus glomeratim congestis; eisdem gaudere indistinctè firmasse: profusi sermonis velamine, difficiliorem prouinciam, prolixioremq; laborem recusantes. Quibus illud *Lucretii de rer. natur. lib.* 1. conuenit:

Ardua dū metuunt, amittunt vera viarum.

Sensit hoc vitium, & in *Petro Rebuffo* (quē recentiores sequuti sunt) *Prosper. Caravita* damnauit in *ritib. magna Cur. ritu* 219. *num.* 6. non tamen emendauit. Veritatem inquirendi, ansam præbet, quam non inquirit. Viam à longe indicat: gradum tamen ab ea reuocat. Ait enim: *Quia multæ sunt personæ, quas Rebuf. inter miserabiles posuit; quibus hoc priuilegium electionis non tribuitur; etsi aliàs alio respectu essent miserabiles.* Nec longè ab eodem, eruditissimus D. Præses *Couar.* abesse videtur. Qui *practicar. cap.* 6. generalē proponēs disputandam quæstionem *De his qui pro iure exigendo, possunt alios ad Curiam Regis vocare, quoad primam causarum cognitionem*: pupillis, & viduis à lege nostra vnica, pauperibusque à *lege Regia.* 5. *tit.* 3. *p.* 3. ab eademque lege vnica virtualiter comprehensis (vt ponderat) relatis: etsi *Miserabilibus* hoc fori competere priuilegium *num.* 1. dicat: non de aliis quæsiuit, aut egit.

Miserabilium namque diuersæ sunt
5 species. † Quidam enim, actu simul & habitu; Habitu quidam tantum: Strictè, & verè alii; Quidam interpretatiuè, largè, & impropriè: Alii natura, ab accidenti alii, Fortunæ iniuria: Propriaue culpa: Quidam absolutè, & simpliciter: Alii, quoad quid, & aliquo respectu *Miserabiles* existunt. Quibus miseræ conditionis diuersitas, diuersum quoque ius tribuit; vt in huius tractatus progressu (cum de Minore, Vniuersitate, Ecclesia, Rustico, Mercatore, similibusque agimus) apparebit.

Ex *Miserabiliumque* diuersitate, plures quoque differentiæ descendunt. Iidem namque ipsi ab eadem lege nostra vnica nominati, ad eiusque priuilegium vocati, vidua, pupillus, diuturnoque morbo fatigati, † non etiam ad
6 alia sæpè *Miserabiles* iudicantur, neque Miserabilium priuilegiis gaudent. Non enim si diuites sint, gratis ab Aduocatis, Procuratoribusvè iuuandi necessario sunt; nec ab sportularum iudicum solutione excusantur, vt notāt *Prosper. Carauit. in ritib. mag. Cur. ritu* 19. *num.* 11. *Vincent. de Franch. decis.* 100. *num.* 20. *Philip. Paschal. de virib. patr. potest.* 2. *p. cap.* 2. *num.* 98. *Adrian. Negusan. respons. quæst.* 186. *num.* 2. *& quæst.* 251. *nu.* 30. *& seqq. Iacob. Cancer. variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 2. *numer.* 6. ita Cataloniæ praxi seruatum asserens. Firmantque dicta à Nobis *de priuil. pauper.* 1. *part. quæst.* 28. *num.* 41. *& seqq.*

Neque eorundem causæ (si pariter
7 diuites sint) † summariæ dicuntur, neque summariè tractātur, teste, defensoreque *Maranta in praxi iudic.* 4. *part. dist.* 9. *num.* 79. antiquioris impressionis, recentioris autem, *num.* 195. quem *dict.* 1. *part. quæst.* 55. *num.* 10. Nos quoque adducimus. Vbi pariter Miserabilium causas summarias esse, summariéque tractandas; multorum auctoritate ostendimus.

Non item vidua, pupillus, orphanus, infirmus, & similes diuites, legatum
8 *Miserabilibus* † factum, consequentur; neque his relictum, pium dici, firmat scientissimus *Andr. Tiraquel. de priuil. piæ caus. in præfat. num.* 12. quem sequitur *Monet. de commutat. cap.* 4. *num.* 35. Imò nec si pro dote, alimentis, aut etiā anima relinquatur eisdem, vt *de priuil. pauper.* 1. *part. quæst.* 52. *num.* 17. 18. *&* 19. ostendimus.

Denique (vt alia in præsenti faciamus omissa, in discursu videnda) si contra *Miserabilem* quis rescriptum impetret, nec miseriam specialiter, qua laboret,

9 boret, in supplicatione declaret; † surreptitium inutileque reddi (ex *Cardin. consil. 136. num. 10. Archidiac. in cap. Licèt nos, 8. dist. & Innocent. in dict. cap. Significantibus, de offic. delegat.* cùm *Felino ibi num. 6.*) asserunt *Marquesi. de commiss. auoc. causar. par. 2. §. 2. num. 4. & Cardin. Dominic. Tusch. practic. cõclus. dict. lit. M. concl. 274. num. 1. Neuizan. in sylu. nupt. lib. 6. n. 37. inter communes opiniones, lib. 5.*

Miseriæ namque specifica qualitas, maiorque, vel minor *Miseri* infœlici-
10 tas, faciliorem, † difficilemve ad concessionem Principem reddere potest: cuius ad rescripti valorem specificam declarationem omnino requiri, cùm prope infinitis (qui Nos ab aliorum allegatione excusat) tradit (eruditissimus pariter, & in relatione fidelissimus) *Pat. Sánchez de matrim. lib. 8. disput. 21. num. 10.*

An prædicta, hac in materia scribentium (æquè *Miserabilium* priuilegia omnibus indistinctè donantium, nouissi-
11 meque *Francisci Carrasci*, † à quo Nobis leuamen policebamur, in libello de casibus Curiæ, qui ad manus nostras cum vltimã penè huic imponeremus, peruenit) desidiam merito incussent: cum inscitiam aequeant: aliorum relinquimus iudicio. Tritam enim viam ambulauit & ipse, priorum vestigiis, sectæque inhærendo, à *num. 50.* cum aliquibus sequentibus *Miserabilium* collectione facta (cœtui se reliquorum inuoluens) *Miseros* dictæ legis vnicæ, fortique priuilegio indistinctè, sineque altiori indagine gaudere affirmans.

Neque absimile, quod cum *Ioanne*
12 *Maria Nouario* † Nobis accidit. Postquam enim *de priuilegiis pauperum, & Miserabilium personarum*, primam, & secundam perfeceramus, præloque dederamus partem; cum de *Miserabilium* priuilegiis librum edidisse Fama tulit: Quæ & mihi nonnullam, & Librario (cuius sumptibus noster in lucem tunc prodierat) maiorem curam ingessit: Nec quidem immeritò, cum & copiosus, & acceptus *Nouarius* suis prioribus extaret scriptis: posterioribusque potiori commendatione, acceptioneq; dignum reddendum ratio postularet, Solicitudinem libri carentia auxit, cõiecturisque præbuit locum. De quibus, cum inter doctissimum (mihique pariter arctissima amicitia iunctum, Regalium Supremorum Senatuum disertissimum Aulicum, omniumque bonarum artium acerrimum cultorem) meque, inter alia, sermo incideret: & an à *Nouario* ego: an à me ille, in *Miserabilium* priuilegiis decerpendis, discederet: an differentem, eandemve elegisset viam: Diuersam, illud mihi suadebat; quòd Pauperum præcipuè (tanquam maximè miserorum, in eisque dicta, in aliis quoque *Miserabilibus* prolata censerentur) priuilegia recenserim: Nouarium autem, *Miserabilium* omnium sigillatim fauores prosequuturum, videbatur mihi. Animo cessit vtilitate, & pulcritudine labor; ac mihi quòd illac non pergerem, increpaui. Ea imaginationis, mentisque conceptus, vis! quem enim in ea modum formaueram *Nouarium* sequutum, adeò mihi persuadebat: vt nullum penè dubitationi locum faceret. Nec ideo minor videndi librum cupiditas instabat. Quem cum anxiè perquisiissem; apud dignissimum tandem Italiæ tunc Regentem (Iurisprudentiæ Antistitem, animi dotibus non minus quàm sanguine clarum, virtutumque splendore fulgentem, ad Supremum iam meritò Senatum euectum) D. Ioannem Baptistã Valençuela Velazquez; non tamen quem finxeram, ac desiderabam, inueni. Paruum quidem libellum; sed (si ita dicere fas est, contemptu, & iniuria procul) vtilitate minorem. Nihil enim aliud quã à *Tiraquello de pia causa* dicta transcribere, *Miserabilibus* cõmodãdo, effecit. Si quid ab eo nõ desũpsit; à *Marco Antonio Genuense in practicabilibus Ecclesiasticis* (à pia causa, Fisco, Republica, Minoribus, similibusque, Ecclesiæ priuilegia, operiosius licet, ac sub-

ſubtiliori calamo formante.) mutuatus eſt. Gratias vterque Tiraquello agant, cuius labor, eorum fuit ocium, cuius fatigatio, requies. Quorum Nos vitium effugere cupientes, ab ipſis dicta, periciſsimoque *Surdo de alimentis* (quæ Miſerabilibus conueniebant, vt tranſcriptionis notam vitemus) omiſſa data opera fecimus. Quemadmodum & in 1.*p. de priuil. pauper. prælud. n.* 3. aduertimus. Etſi quandoque in eos incidere ſit omninò neceſſe. Quod enim ſemel aut bis aptè, ac decorè; ſæpè, ineptè; ſemper, ſit verecundè. Quid autẽ ineptius? Quid indecentius, quàm ſemel, & iterum *Miſerabilium* priuilegia ex piæ cauſæ ſimilitudine petere? Integrúmque hoc modo librum componere? Nec legis, nec Doctoris ſpecifica adſertionis ſuæ auctoritate nixus? Quodque breui quidem pagina comprehendere (dicta æquiparatione præhabita) poſſet: ad libri vſque volumen protendere? Effingendo quæſtiones, quibus ſi conuenirent ſcripta; vtilitatem præ ſe ferrent; mererent laudem, maximumque honorem Auctori compararent: Sed aut eis non reſpõdent, aut formatum ſpeciale nullo, aut leui quidem argumento (modo iam dicto) probat: diſsimilibus verbis, eadem tamen ſubſtantia priuilegia componens. Si pleraque, & præcipua adiecerimus; veritas libro carentibus apparebit. Quæ, vt & liuoris nota longè abſit; & noſtrum quiſque opus hac ratione non carpat; ab eo nec Nos mutuaſſe quidquam, & difficiliorem, longeque diſsimilem prouinciam aggreſſos pateat: breuiter (nec enim ad latã impugnationem noſtra ſe conuertit oratio) compendii loco, curſimque nectemus.

Igitur priuilegio 2. regulæ *legis Quod maior, D. ad municip.* Miſerabilium fauorem pro limitatione adducit. Vt licèt à maiori Vniuerſitatis, vel Concilii parte
13 † factum teneat: non quidem, ſi in *Miſerabilium* præiudicium vertatur. Neminem firmantem profert, in caſuſque tantum contingentia ſe ita conſultum reſpondiſſe, ait. Quia cum in quadam Neapolitani Regni ciuitate, foret per maiorem ciuium partem concluſum, vt pro egenis, infirmis, *Miſerabilibuſque* fieret Hoſpitale: aduerſus maiorem contradicentem, poſſe fieri obtinuit. Ea ratione, quòd in minore parte aderat maior pietas, ma-
14 iorque per conſequens ratio, † minorque tunc pars, maior reputetur, ex *Gloſ. in cap.* 1. *§. Quod circa, verb. Rationabiliter, de his, quæ fiunt à maior. parte capituli.* Quam quidem deciſionem nõ Miſerabilium ſpecialis fauor; ſed generalis ratio introduxit. Quæ vbi potior, ſaniuſvè iudicium adfuerit, præualebit ex tex. *in cap.* 1. 2. *& per tot. de his quæ fiunt à maior. part. capit.* expreſſoq; de Iure Regio, in *l.* 10. *titul.* 14. *part.* 1. cum multis aliis, quos in id conciuis noſter congerit *Ioan. Garcia de nobilit. gloſ.* 3. *§.* 2. *num.* 20. totum ius in hoc cõcordare affirmans. Illudque in *Nouarii* caſu extitiſſe, ſatis quod addit ipſe, mõſtrat: In ciuitate nempè opulenta Hoſpitale non eſſe.

Ita ſimiliter priuilegio tertio, *Miſerabilium* fauore generalem, aut etiam
15 ſpecialem renuntiationem † legata *Miſerabilibus* facta non comprehendere; ſine aliqua lege, vel Auctore firmat; ſed ſic pariter conſultum reſpondiſſe. Ex eo quòd beneficium alicui conceſ-
16 ſum miſerationis, & pietatis gratia, † per verba generalia non tollatur, ex traditis ab *ipſo in praxi, quæſt.* 46. *num.* 20. *cum ſeqq. ſect.* 2. Quæ quidem ratio priorem nequaquam deciſionem comprobat, differentia ex facto hominis, vel legis (quæ illius confirmatione deducitur) exiſtente. Aliud eſt enim *Miſerum* ipſum ſpecialiter fauori ſuo renuntiare: aliud in ſpecie conceſſum à lege, per alterius generalem diſpoſitionem non tolli, neque ea *Miſeros* comprehendi, vt infrà *quæſt.* 3. *num.* 26. notamus. Inductione verò conceſſa: eadem ipſa difficultas manet. Cum ad generalem tantum renuntiationem; non etiam ad ſpecialem ratio trahi valeat;

nec confirmationem suam (qualemqualem) ad specialem renuntiationem; sed generalem referat ipse.

Posse autem *Miserabilem* priuilegio
17 eidem pietatis intuitu à lege concesso † renuntiare (post multa hinc inde) ipsemet *Nouarius in praxi, sect. 2. quaest. 9. à num. 5. cum seqq.* concludit, *Nosque dict. quaest. 3. num. 27.* aduertimus. Fortius ergo hominis (& sic legato) poterit re-
18 nuntiare fauori: cuius facilius † quàm à lege trahentis originem admittitur renuntiatio, *Sigismund. Scaccia* teste, *de appellat. quaest. 7. num. 115.*

Confessionem extraiudicialem, Mi-
19 serabilium † fauore probare (nemine pariter in specie firmante adducto, piae causae similitudine) *priuilegio* comprobat *octauo*.

Ad Mulieris quoque, & Minoris similitudinem (ex *l. De die, §. Si seruus*, & ibidem Doctoribus, *D. qui satisd. cog.*)
20 etiam post litem contestatam † exceptiones dilatorias opponere Miserabilem posse; *priuilegio* 9. tantummodo profert, Qua de re *Nos infr. q. 8. n. 173.*

Eodem etiam modo (piae causae instar, nemineque in specie citato) *priuilegio* 13. Miserabilium fauore enuntiatiua
21 verba † disponere, & probare asserit. Quā in pia causa assertionē firmarunt (quos non adducit) *Mascard. de probat. concl. 388 num. 3. concl. 622. num. 41. & conclus. 1176. num. 58. Nicol. Genua de verbis enuntiatiu. lib. 2. quaest. 23. num. 1. & seqq.* ex *text.* praecipuè in *c. fin. de successi. ab intest.* in verbis illis: *Asseruit se, &c.*

22 Falsi poena Miserabiles † non puniri, ad illius Regni pragmaticam notari dicit *priuilegio* 15. & ratione, & auctoritate omninò destitutus. Nulla quippe (generaliter etiam, uat indistinctè, vt ipse loquitur) fulciri legitima possit.

Ex iure sibi onerosa, vel lucratiua
23 causa cesso, Miserabilem agere † posse, aduersus Regni illius constitutionem (etsi iure communi, vtroque in casu id regulare sit, *l. Per diuersas*, 22. *l. Ab Anastasio*, 23. *C. mandati*) *priuilegio* 16. affirmat. Fortius autem *Nos* infrà *q. 3. nu. 16.* posse Miserabilem ex iure cesso Principem primum habere iudicem, quamuis id cedenti ius non competeret, ostendimus.

Cessionem deinde Miserabilibus
24 factam, † simulatam non praesumi; *priuilegio* 17. tradit. Quod specialem nequaquam fauorem constituit; sed commune est omnibus. Cū simulationem, dolum, aut fraudem praesumi, leges vetent, quas adducimus in *Axiomatib. nostris lit. D. num. 177.* Nec gratuitam, aut etiam onerosam cessionem (certis casibus exceptis) simulationis vitio damnant, *dict. leg. Per diuersas*, *l. Ab Anastasio*, aut Regia 64. *tit. 18. part. 3.* Cessionemque regulariter non praesumi simulatam, ab allegante ideo simulationem probādam; aduertunt *Roland. à Vall. cons. 6. num. 28. & seq. lib. 3. Hippol. Bonacos. in tract. de praesumpt. lit. S. Iacob. Menoch. eod. tract. lib. 3. praesumpt. 125. num. 2.*

Priuilegio 21. primum testamen-
25 tum solemne, † per secundum minus solemne, in quo Miserabiles personae institutae fuere, tolli contendit. Nil tamen in confirmationem adducit: sed in qualibet pia causa id obseruari solitū, ex *Tiraqu. de pia causa, priuileg. 2. in princip. & priuilegio* 53. necnon *Couar. de testam. part. 2. num. 1. ad med.* Cuius & allegatio vitiosa est, non enim ibi, sed in 2. *p. rubrica, num. 3.* impressionum forsan diuersitas, errori causam praestitit.

Legatum Miserabilibus factum, di-
26 minutionem † pro rata non pati, licèt patrimonii vires non sufficiant; ex aliis causis piis *vigesimosecūdo priuilegio* probat. Quod (licèt ab eo non adductus) *Tiraq. priuileg. 72.* tradit, inferiusque *Nos q. 8. n. 288. & seqq.* praecipuè *n. 290.*

Donationem etiam Miserabilibus
27 factam † interpretandam late (piae causae similitudine cùm solo *Genuense* de Ecclesia loquente *in practicabilib. Ecclesiasticis, quaest. 2. priuil. 23.*) prodit.

Pariter atque *priuilegio* 30. Misera-
28 bilium gratia † donationem praesumi. Qua de re *Nos de priuileg. pauper. 1. part. quaest.*

*quæst.*21. *numer.*8. Quod si à similibus argumentum petamus; è conuerso, etiam in casibus, qui donationis præsumptionem inducunt, aduersus eos
29 deficere † nec in eorum præiudicium donationem præsumi, ex dictis in Ecclesia, *quæstion.*8. *numero* 187. apparet.
30 In facultatiuis, † præscriptionem, & obligationem Miserabilium fauore induci (ex *Rota*, & *Gabriele*, apud quos non inueni) *priuilegio* 24. prodit. Cum in his nulla regulariter præscri-
31 ptio † currat, *l.* 2. *§. Deinde Marcellus*, & *l. Si eo fundo*, *D. de aqua pluuia arcend. Stephan. Gratian. discept. forensf. cap.*745. *num.*83. *tom.*4. Addoque id probantia iura *l. Proculus*, 26. *D. de damn. infect.* & *in l. Qui iure familiaritatis*, 41. *D. de acquir. poss.* plenissimeque tradentem nouissimè *Castill. de tertiis debitis Regib. Hispan. cap.*32. *à num.*1. *vsque ad* 14.

Ex limitatione (quam non probat *Nouarius*) inferens; eum qui quolibet anno, per multos, pauperibus quotidie aliqua erogabat; pro futuris præstationibus compellendum. Quod mihi absurdum, omninoque iuri repugnans
32 videtur: ni aliquem, † aut etiam inualidum (quod Miserabiliũ, causæq; piæ priuilegium est) pauperes titulum obligationis allegent, iuxta notata infrà *quæst.*8. *num.*320. Quæ & *Antonii Gabrielis* opinioni (pro limitatione hac non fideliter à *Nouario* adducti, eam tamen firmantis *commun. conclus. lib.*5. *conclus.*10. *num.*12. Abbatis auctoritate comprobatę in *cap. Suam*, 29. *num.*8. *de simon.*) satisfaciunt.

Cum aliter, tempus non sit inducendi obligationem modus, vt in *axiomatib. nostris, lit. T. num.*34. diximus, nec Miserabilium, causæque piæ quidem fauore, vt in alimentorum specie, *Surdus* (quem pro se *Nouarius* allegat inepte) *de aliment. tit.*8. *priuileg.*22. *num.*1. 2. & *seqq.* tradit; in qualibet etiam causa pia *num.*3. procedere affirmans. Conducuntque dicta in 1. *de priuileg. paup. parte, quæst.*34. *num.*3.

33 Stipulari pro miserabilibus † quemlibet posse, piæ causæ æquiparatione (cui id *Tiraq.* concessum ostēdit, *priuil.* 115 & infrà *Nos* Ecclesiæ comprobamus, *q.*8. *n.*378. Idq; omnibus pariter hodie commune factum esse, ibidem) *Nouar. priuileg.*25. tradit.

Ex eademq; cōparatione, legata Mi-
34 serabilibus † etiã non adita hæreditate deberi (& *Tiraq. priuil.*33. multisq; aliis id in pia causa firmantibus) ipse quoq; *priuileg.*26. firmat.

Miserabiliũ pariter fauore, posse in-
35 strumēta † nouiter reperta, post cōclusionē etiã in causa, eorũq; negligentia data, produci (ad Ecclesiæ æquiparationem, cũ *Marco Antonio Genuense*, de ea loquente, *in practicab. Ecclesiast. q.*231. cui etiam infrà *Nos* id datũ *q.*8. *n.*167. ostendimus) ille *prileg.*27. notat.

Ita similiter Ecclesiæ priuilegiũ, quod
36 latã contra eam sententiã, † repertorũ de nouo instrumētorũ prætextu retractat. (Qua de re eiusq; intellectu *Nos d. q.*8. *n.*164. 165. & 166.) Miserabilibus *Nouar.* simpliciter *priuil.* cōmodat 28.

Mobiliumq; legatum personis Mise-
37 rabilibus factũ, † adquisita post testamentũ cōprehendere (consueto solum argumento, à causa pia similitudinem petens, in qua, in Ecclesiaq; id *Nos* procedere repetita *q.* 8. *nu.* 159. dicimus) *priuileg.*29. probat.

Eadē itē Ecclesiæ similitudine (quæ
38 legis taxatiuè loquētis, † extēsioni locũ facit, vt *q.*8. *n.*282. scribimus) speciale idē Miserabilibus tribuit *priuileg.*36.

Donationē Miserabilibus factã, cum
39 pacto prestandi alimenta † donãti: si nõ præstētur; non reuocari, *priuil.* 39. determinat. Quod & *Nos* in Ecclesia tradimus, *d. q.*8. *n.*249. Cuius hoc in casu similitudine *Nouarius* (vt assolet) non vsus, inermem, auxilioq; destitutã determinationē suã omnino relinquit. Ex eo enim illã cōfirmat, quod pactũ hoc, magis in modũ, quã resolutionē sonet, ex *Gratian. discept.*44. *n.*10. & *seqq.* & *Tusch. practic. conclus. lit. D. conclus.*643. Id ergo pacti natura, nõ speciali fauore

ea ratione accidere nemo non videt.

Ad Ecclesiæ similitudinem *priuil.* 41.
40 reddit, cuius procuratricem, † & aduocatam fœminam esse posse, *Genuens. in practicabil. Ecclesiast.* docet. *q.* 346. *&* 436. Quod & Miserabilibus, suo more, ibi *Nouarius* tribuit.

Eadem quoque similitudine, à con-
41 ducta domo † tempore locationis finito, si quantum alii offerant, soluant, Miserabiles expelli nō posse (quemadmodum neque Ecclesia, vt notamus, *dict. quaest.* 8. *num.* 331.) ipse *priuil.* 42. profitetur.

Eo lemque proposito retento, Mise-
42 rabilium gratia, executionis ordinem † necessariò seruandum non esse (vt in Ecclesia Doctores obseruant, *Nosque dict. quaest.* 8. *num.* 267.) ille *priuilegio sequenti*, 43. nempè, scribit.

Ad piæ causæ instar, posse personas
43 Miserabiles legatarias † propria capere auctoritate legata, *priuileg.* 45. tradit, & in pia causa *Tiraquel. priuileg.* 26. *&* 45. & post eum *Farin. de furt. quaest.* 175. *num.* 336.

Ad eandem pariter similitudinē, se-
44 quenti *priuilegio* 46. de legatis † Miserabilibus factis Falcidiam non detrahi (*Tiraquelli* auctoritate, *dict. priuil.* 26.) confirmat.

Ipsaque ratione, monitoria reuela-
45 tionis † (etsi res de qua agitur non exprimatur, vt piæ causæ) miserabilibus concedi posse (in idem sæpè recidens) *priuilegio* 49. ait.

Duabus sententiis cōtrariis existen-
46 tibus, altera † pro Miserabilibus; aduersus eos altera; eam quæ Miserabilibus fauet (Fisci adinstar) attendendam *priuileg.* 53. docet. Qua in re suppositū si non falsum, maximè dubium, controuersumque extat: An nempè Fiscus (à cuius similitudine ad Miseros descendit) hoc vtatur fauore, vt apud *Farinacium*, & ab eo citatos *fragmentor. crimin. lit. F num.* 192. & 193. videre licet.

In duarum autem opinionum con-
47 flictu, † eam quæ Miserabilibus fauet, tenendam; in dubioque pro eis iudicandum; *de priuileg. pauper.* 1. *p. q.* 55. *n.* 18. aduertimus. Idemque *Nouar. priuileg.* 99.

Non absimile, de duobus instrumen-
48 tis eadem die † confectis, quorum, Miserabilium priùs celebratum præsumi, & *Nouar. priuileg.* 54. profert, & ex dictis à *Nobis dict.* 1. *par. q.* 28. *n.* 37. robur capit.

Reum præterea, etsi actor non pro-
49 bet, non esse absoluendum. † si actor persona Miserabilis sit, *priuilegio* 56. contendit *Speculatoris* auctoritate, *in titul. de probationibus*, §. 1. incipit *Probare, numero* 13. Cuius assertio generalem *Nouarii* non confirmat. Eius in id proferantur verba: *Quintum est actoris priuilegium: Nam qui repetit tanquam indebitum, quod iam soluit, regulariter debet probare indebitum. Tamen si repetens sit priuilegiata persona puta pupillus, vel Minor, vel Miles, vel Agricola, reus debet probare se debitum recepisse.* Quæ inepte assertioni suæ *Nouarius* commodat; cum ex speciali ad generalem casum non liceat arguere, ex §. *Planè, instit. de iure natur. gent. & ciuil.* Specialiter autem, præcipuaque ignorantiæ, & simplicitatis ratione in præsenti reus onere probationis, debitum recepisse grauatur; aduertenterque ideo *Speculator* ignaras solum personas (quarum simplicitati ius succurrit) numerauit; ad alias etiam Miserabiles sagaces id non porrecturus: inaduertenter vero *Nouarius*, qui ad omnes id extendit. Cum non tam misera conditio, quàm vel naturalis, vel præsumpta ignorantia illud ius Pupillo, Minori, Militi, vel Rustico concedat; quod diuturno etiam morbo laboranti, sagaci Seni, Aduocato Pauperi, aliisvè ex Miserabilium turba denegaret. Cuius quidem lapsum profusa (vt diximus) Miserabilium prolatio velat: detegunt verò quæ in huius *procemii* initio notamus, *à num.* præsertim *tertio cum sequentib.* Ne in impugnationibus dilabar

labamur, longioremque (aduersus desiderata) protrahamus sermonem.

50 Per inquisitionem † officio suo in *Miserabilium* criminalibus causis procedere iudicem posse (ex *l. Ne quidquã, §. Aduocatus, & §. fin. D. de offic. Proconſ.*) tradit *priuileg.* 59. Quod & ius non solum Canonicum, sed etiam Ciuile, & vniuersalis consuetudo (de qua & *Farinac.* plurimique ab eo relati testantur, *quæstion.* 1. *numer.* 10.) ordinarium, non speciale, aut extraordinarium reddidit, in quibuslibet que iam causis ad inquisitionem iudicibus procedendi facultatem tribuit, vt (præter relatos) aduertit *Paz in praxi*, 5. *part. tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 4. experimur in foro, ostenduntque Regia iura (quæ nec ipse adducit) *in l.* 8. *titul.* 2. *lib.* 1. *l.* 21. *titul.* 9. *lib.* 3. *& l.* 2. *titul.* 19. *libr.* 8. *nouæ Reg. collection.*

Ad tritam *priuilegio sequenti* (60. nempè) viam reuertitur, Ecclesiæque similitudine repetita, eius causa concessum, vt ad honorabile officium † pro- 51 motus, ad vile deinde subeundum cogi possit (tradente *Genuense in practic. Ecclesiast. quæst.* 327. contra textus prohibitionem, in *l.* 2. *C. quemadmodum ciuil. mun. indic. lib.* 10. in *l. Vniuersos*, 15. *C. de Decur. eod. lib.* Doctorumq; commune placitum *ibid.* & *Vuesembech. conſ.* 49. *numero* 61. *& sequenti*,) ad Miserabiles simpliciter trahit.

Sic, quod *Vincent. Carot. decis.* 7. *numero* 13. (ab ipso nõ fideliter relatus) tra- 52 dit: animæ fauore † legatum pro incertis malè ablatis, pauperibus relictũ, reuocari nõ posse; ad Miserabilibus legatum factum, indistinctè refert. Quod nemo vsquam (ne Ecclesiæ quidem, alimentorum, libertatis, pauperumq; solum, non malè ablatorum contemplatione, alteriusve cuiusuis piæ causæ) dixit, ne dubitabit quidem. Cum testantium voluntates vsque ad postremum vitæ exitum ambulatoriæ sint, liberaque antecedentium reuocatione quauis in causa pro libito potestate fruantur, ex *l.* 3. *§. fin. & l.* 4. *D. de adimend. legat. l. Cùm hic status*, 33. *§. Ait oratio*, *& §. sequenti*, *D. de donat. inter vir. & vxorem*, *l. Fideicommissum*, 27. *C. de fideicommiſſ.* adductisque à *Petro Surdo de alim. titul.* 8. *priuileg.* 20. *numero* 1. *& sequentib.* In eo autem solum dubitatio verti solet (cum detestantium expressa voluntate, & reuocatione non apparet, sed coniecturæ adsunt, quæ legatorum reuocationem regulariter inducunt) an pia quoque ex eisdem reuocata censeantur? Quam non mediocrem facit, text. in *l. Verum est*, 58. *D. de manumiſ. testam.* & alii adducti à *Surd. d. priuileg.* 8. *n.* 2. *&* 3. De quibus & *Nos quæst.* 8. *num.* 219. 220. *&* 221. *& num.* 424. *& quæst.* 16. *num.* 71. & proximè duobus *numeris seqq.* Ineptè igitur casum illum specialissimum, ad Miserabilium turbam (diuites etiam, vt suprà ostendimus, & *quæst.* 3. latius apparet, comprehendentem) porrigit. Cuius quidem resolutio, nec miserrimis quidem, sed animæ tantum præcipuo fauori (speciali ratione, aliis non conuenientе) competit.

Piæ item causæ comparatione, Mi- 53 serabilibus legatum † relictum alienatione post testamentum facta, deberi *priuileg.* 68. deducit ex *Tiraq. de piis causis priuileg.* 41. falso allegato *Mascardo, concl.* 1281. *numero* 113. qui potius *conclus.* 1281. *num.* 102. *&* 115. *vers. Sed nõ recederem*, & *duobus seqq.* fauore quoque piæ causæ legatum factum, alienatione volũtaria reuocatum videri, eleganter defendit. Qua de re etiam *Nos infrà quæst.* 8. *num.* 221.

Eadem similiter piæ causæ similitudine, *priuileg.* 69. legata Miserabilibus 54 facta si cancellata † reperiantur, nec testatoris voluntate deleta constet, deberi affirmat, quem Ecclesiæ fauorem, *dict. quæst.* 8. *num.* 424. assignamus.

Repetito etiam argumento, vt piæ causæ intuitu, æquitas † non scripta 55 scripto rigori præferatur (quemadmodum *dict. quæst.* 8. *numero* 407. aduertimus) ita & Miserabilium gratia, *priuileg.* 75. tradit,

Eodem, *priuileg.* 76. vt in piis causis,
56 in Miserabilium, † ius Canonicũ attendi (vt & *Nos de priuileg. pauper.* 1. *p. quæst.* 52. *num.* 42. scripsimus) in eisque instantiam ideo non perimi; cum iure Canonico non pereat, notat.

Priuilegio 97. (proposito suo retento)
57 legatum indebitum † Miserabilibus solutum, vt pium non repeti, cum *Tiraq. de piis caus. priuileg.* 119. profert. Dicimusque in Ecclesia infra *dict. q.* 8. *num.* 361.

58 Mandatum † præterea morte mandantis (vt piæ causæ) Miserabiliũ gratia non expirare (ex *Tiraq. de piis caus. priuileg.* 82.) ipse *priuileg.* 98. scribit.

59 Eligendi meliora † (ex eadem ipsa piæ causæ similitudine) facultatem Miserabilibus tribuit *priuileg.* 100. Nos Ecclesiæ, *quæst.* 8. *num.* 148. tribuimus.

In idem sæpè residens (piæ causæ
60 instar) in fideicommissi restitutione † prælegata venire, quando Hospitale, & inde Miserabiles personæ substitutæ sunt (& *Tiraq. de piis caus. priuil.* 62. & *Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib.* 6. *tit.* 3. *num.* 39.) ille *priuileg.* 104. ait; & Nos in Ecclesia, *dict. q.* 8. *num.* 385.

Sic & pauperum Hospitalis (ad Ecclesiæ instar, cuius nunc omnino simili-
61 tudo conuenit) administratoris † malè gerentis bona esset tacite obligata; *priuileg.* 105. scribit. Cum bona pauperum, bona reputentur Ecclesiæ, eisdem fauoribus gaudeant: Ecclesiæque Hospitale comparetur. Vtrumq; Nos *de priuileg. pauper.* 1. *p. q.* 52. *nu.* 23. *& p.* 2. *q.* 58. *numer.* 29. Prædictumque Ecclesiæ priuilegium (minori comparatæ) assignat, cum multis *Escobar de ratiocin. c.* 39. *n.* 13. illatiueque, Hospitali, *nu.* 14. & *Nos q.* 8. *n.* 36.

62 Posse maiores pro Miserabilibus † fideiubere (piæ causæ similitudine retenta, cui hoc dedimus *d. q.* 8. *n.* 171.) ille *priuileg.* 110. tradit.

Ita pariter, testamentum imperfe-
63 ctum † non voluntatis, sed solemnitatis ratione, Miserabilium, vt piæ causæ fauore, sustineri (*Tiraquello de piis caus. priuileg.* 7. *Riccio collect.* 330. & aliis in pia causa simpliciter loquentibus, adductis) probat.

Eidem similitudinis argumento instans, Miserabilium commodum testa-
64 mento cõtinẽte, † cuius executor munus subire recusat (quantumuis munus huiusmodi aliàs voluntariũ sit; *Stephan. Gratian. discept. forens. cap.* 329. *nu.* 21.) mortaliter peccare (ex *glos. in cap. Sicut,* 11. *quæst.* 1. *Felin. in cap. Pastoralis, n.* 6. *de offic. delegat. Spin. de testam. glos.* 28. *nu.* 47. de causa pia nominatim agentibus) *priuileg.* 113. scribit. Etsi neque ad pias causas præcisè hoc munus subire quis compellatur, firmet, cũ multis, *Gutier. de tutel.* 3. *part. cap.* 45. *num.* 12. *versicul. Secundo.*

Posseque testamenti executorem (assueto modo) vt pro pia causa, pro Mi-
65 serabilibus alteri † munus suum committere (vt in illa tradit *Tiraq. priuileg.* 37.) ille *priuileg.* 123. profitetur.

Executoré quoq; testamenti, in quo
66 Miserabiles † personæ legatariæ relictæ sunt, etiam hæreditate non adita (vnico argumento suo nixus, à pia causa petito) bona hæreditaria alienare, dispensareq; posse (ex *cap. Cùm tibi, de testam. & l. Si ita scripsero, de condit. & demonstrat.*) *priuileg.* 118. comprobat.

Testamentum item, in quo Miserabiles personæ institutæ sunt, solis præ-
67 sumptionibus, † imò testatoris nutu firmum esse (non alio quàm fundamento solito, ex *Tiraquel. priuileg.* 8. *& in l. Si vnquam, verb. Donatione, numero* 266. *C. de reuoc. donat.* & *Couarru. in dict. capit. Cùm tibi, numero* 6. *de testament.*) *priuileg.* 119. asserit.

Testium rogitum in testamento, in
68 quo instituti † Miserabiles sunt, necessarium non esse (instituto suo inhærens, piæ causæ similitudine, cui id *Achil. de Graf. decision.* 1. *de testament.* & *Gamma decision.* 81. *numer.* 3. arrogant) *priuileg.* 124. contendi. Hodieque regulariter necessariũ nõ esse, *quæst.* 17. *num.* 121. infrà notamus.

Co-

69 Coramque Parocho † & duobus testibus huiusmodi testamentum (vt in pia causa) subsistere, *priuileg.* 126. obseruat, Cui Nos inferius assertioni *q.* 8. *num.* 340. specialius addidimus.

70 Legatum deinde rei alienæ, † siue scienter, siue ignoranter Miserabilibus factum (vt cum causæ piæ sit) valere, *priuileg.* 130. refert ex *Tiraq. de pia caus. priuileg.* 66.

71 Donationemq; † Miserabilibus (vt piæ causæ) factam, insinuatione non egere (etsi per ambages) *priuileg.* 129. deducit. Diximusque in Ecclesia *dict. quæst.* 8. *num.* 87.

Vnũ illud *priuil.* 70. aptè Miserabilibus cõmodat, quod & *Nos de priuileg. paup.* 1. *p. q.* 47. *n.* 12. cõmodamus: Exẽplũ,

72 † iudicemq; Conseruatorem habẽtẽ, exemptionis priuilegio aduersus Miserabiles personas vti nõ posse, nec coram Conseruatore (eis inuitis) sed corã suo iudice conueniendos.

Ab aliis item priuilegiatis Miserabilium priuilegia ad libitũ petit, fineq; adiutore componit. Vt ab scholaribus;

73 quorum fauorem, ne à domo locata † (etiam domini superueniente necessitate) expelli possint; ad Miserabiles *priuileg.* 93. transfert.

74 A Fisco, vt sicut in eius causa instrumenti deperditi † tenorem testes etiã non periti probant; *l.* 2. *§. Diuus, D. de iure Fisci*; sic & in Miserabilium causa, *priuileg.* 106. æquiparatione non firmata, firmauimus autẽ *Nos* cũ pauperibus eam, *de priuileg. pauper.* 1. *p. in specialib. extra quæstiones post finalem, num.* 7.

75 A publico itẽ fauore, † vt sicut gratia, seu beneplacitum publicã vtilitatẽ respiciens, morte cõcedentis nõ expirat (ex *Menoch. de arbitr. q.* 65. *Farin.* 1. *p. fragment. crim. lit. B. n.* 99.) sic nec Miserabilium fauorem continens, nemine ad id in specie adducto.

76 Testium reprobationem † in Miserabiliũ causis locũ non habere, *priuileg.* 121. probat ex eo, quòd in iudiciis summariis huiusmodi reprobatio non fiat: duas licet contrarias rationis huius referat opiniones. Id quod etsi iudiciis summariis datum *Farin. q.* 62. *nu.* 193. dicat ipse tamen idem, *à num.* 201. tot assertioni huic limitationes assignat: vt nullum pœnæ fauori locũ relinquat: generaliter *nu.* 207. statuens: calumnia cessante, in summariis testium concedi repulsam, ex *Bart. in extrauag. Ad reprimend. verb. Et figura iudicii, n.* 9. *Afflict. decis.* 351. *n.* 3. *&* 9. *& ibid. Cæsar. Vrsil. in addit. n.* 1. *&* 3. *in fin. Menoch. de arbitr. lib.* 1. *q.* 32. *n.* 9. Præterquam quòd, idem hoc, quod cætera ab ipso Miserabilium fauore specialia tradita, vitiũ patitur: quippe quod non nisi ad Miserabiles pauperes referri potest; quorũ solum, non aliorum autẽ Miserabilium summarias causas esse, vtq; summarias tractandas, & *de priuileg. pauper.* 1. *p. q.* 52. *num.* 10. *suprà num.* 7. aduertimus; & in foro experimur.

Eidem autem incautus, pertinaciter tamen argumento insistens; vt in summariis, in Miserabilium causis conclu-

77 sionem † non desiderari, *priuileg.* 125. tradit. Quem proxima annotatio damnat. Cui ob illud saltẽ gratulamur, quòd similitudinẽ hanc latius (suo more auctoritate etiam deficiente) nõ est prosequutus.

Ad auctoritatem quoque propriam, vel contingentẽ casum (eo pro auctoritate vsus, vbi cõparatio defecit) conuertitur. Dotemq; Miserabilibus personis datã ab eo, qui dotẽ cõstituere tenebatur; earũ fauore congruã † nõ cẽ-

78 seri (allegando nihil, sed sic anno 1622. responsum vidisse) *priuileg.* 109. ait. Ad laxiorẽ, tritamq; viã se conferens; quæ nempè dos congrua dicatur, latè examinans.

Idem *priuileg.* 67. vitiũ contrahit, sententiam in tutorum, vel administratorũ rerũ Miserabilium vtilitatẽ prolatam, eorũ fauore executioni † nõ mandari,

79 si tutores, vel administratores rationes non reddiderint, relato nemine, etsi ita in casus cõtingentia decisum testetur, ex doctrina in simili data à *Socin.* & *Decio*, citatis ab *Anna. singul.* 214.

Eo;

Eodem pariter modo, nec ratione, nec Doctore firmante, sed tantum sic consuluisse dicens, *priuileg.* 117. ait:
80 Executorem † testamenti, in quo sunt Miserabiles instituti, eorum fauore, inuentarium facere debere.

Monachos itē, seu Religiosos clau-
81 strales † testamenti in Miserabilium fauorem conditi, Superiorum licentia executores esse posse, *priuileg.* 112. affirmat, ex *text. in cap.* 2. *de testamen. lib.* 6. Quod quidem in quibuslibet vltimis voluntatibus, aut testamentis *text.* ipse indistinctè concedit, & *text. in Clement.* 1. *eod. tit.* deque Regio iure in *l.* 2. *titul.* 10. *part.* 6. *vers. E si tales omes*, & ibidem notat *Gregor. Lopez, glos.* 4. *verb. Frayles*, vt in legali decisione expressa alios omittamus, quos (præter ordinarios) *Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap.* 2. *num.* 1. & 2. refert. Quibus autem hoc Religiosis munus Interdictum est, Mi-
82 noribus † nempè de obseruantia Fratribus, nec de volūtate Superioris Miserabilium quoq; fauore, illud exercere licet, decernente, non obscure, *text. in Clement. Exiui, §. Verum etiam, de verbor. signific.* & notante *Gloss. marginali in dict. cap.* 2. *de testament. lib.* 6. multisq; relatis ab *Augustino Barbos. in dict. Clement. Exiui, num.* 23. *P.* præsertim *Thoma Sanchez, in præcept. Decalog. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 11. *numer.* 24. & *sequentibus*, ampliante *num.* 27. etiamsi executio, bonorumque distributio inter ipsosmet Fratres Minores, Monialesvè Sanctæ Claræ, eisdem subiectas, sit facienda. Quamuis testatore præcipiente, vt executores testamenti sui, pecuniam inter pauperes, per Fratres Minores,
83 vel eorum consilio eligendos, † distribuant; electionem pauperum facere Minores posse; ex *Couarru. Quesad. Menoch. Ceuall. Paris. Gratian. Sanch. Emman. Roder. Molin.* multisque aliis, rationibusque adductis, concludat idemmet *Barbos. in collect. ad dict. cap.* 2. *n.* 9. Quod mihi probat apertè *text. in dict. §. Verum etiam, ad fin. versicul. Verumtamen.*

Non quidem absimile, quod *priuilegio* 120. tradit: Tutorem scilicet, qui
84 aliquid ab sponso †, vel eius patre accepit, vt illi pupillam nuptui traderet; si illud Miserabilibus restituat; liberari, puella saltem, quæ damnum est passa, deficiente: cum pauperibus erogandum, aut restituendum id non sit, cuius certus est dominus. Quem enim fauorem ex hoc *Nouarius* deducat, nec attentè quidem perspicienti liquebit. Siquidem existente puella, eidem satisfaciendum, & ius postulet, & ipse dicat: ea verò, vel cui restitutio, satisfactiove facienda est, non extante, restituere, vel satisfacere obligatum, vt ignorato domino, damnumvè passo, pauperibus erogando liberari, regulare est, ex traditis à *Nobis de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 8. *nu.* 10. & *part.* 2. *quæst.* 62. *num.* 19.

85 Hæc ferè omnia, † præcipuaque Nouarii *Miserabilium* priuilegia. Quorum relatio diuersam omnino vtriusq; prouinciam; longe nostram difficiliorem; nilque ab eo (nec minimū quidē) mutuasse, monstrabit: à malignantium liberabit morsu: & ipsius incuriam, & infructuosum damnabit sudorem: veramque de illo, quam in principio tulimus sententiam, reddet: Tritam nempè viam ambulasse, aliorum vestigia sequutum, *Miserorum* turbæ priuilegia sine discrimine commodantē; cū tamen nullum ferè (vt relata monstrāt) nisi pauperibus cōueniat: antiquis tenebris materiam inuolutam reliquisse, sparsisseque nouiter densiores, nulla inter Miseros distinctione facta, à causa pia præcipuè deducto argumento, quod neque in Miseris ab ipsa *lege* nostra *vnica* nominatis sæpè vigere, iam *suprà num.* 5. & *sequentibus*, præcipuè *num.* 7. & *sequenti* notamus: alienis vigiliis laudem, alienis laboribus quæsiuisse requiem. Quibus vbi quoquomodo non est vsus; destitutus reperitur omnino. Et cum proprias ad speciale manus tendit: vel regulare profert, vel suæ simplici assertioni, ex vrbanitate,

cre-

credendum relinquit. Seuerum me forsan, rigidumque censorem aliquis iudicabit. Cuius (quantumuis nasi adunci, superioribus perlectis) intrepide (exculpationis securus) iudiciū subeo. Aliquam forte Nobis priora nostra scripta (ni proprius decipiat amor, votumque commune) & fiduciam, & ab ea nota immunitatem præstabunt; pariter & præsentia, quoad quæstionum, quas disputandas proponimus, materiam: etsi qualibet terminata, in priuilegiis verè, largè, aliquovè respectu assignandis, aliorum morem sequi sit necessum. In quibus nec disputatio deceret; nec ad eam vita quidem longissima sufficeret. Cum vniuscuiusque ex Miserabilium vulgari numero, si ad eum pertinentia omnia sigillatim discuterentur, integrum (nec mediocre) volumen confici posset, multique fecere diuersa. Quorum & Nobis debitores studiosi erunt. Omnia namque ad hæc spectātia (compendiosa licet via) complectimur. Ideo neque singula in controuersiā trahimus; neque disputationem omittimus, vbi res institutumque *legis* nostræ *vnica C. quando Imper. inter pupill. & vid.* postulat. Cuius exactè (vsqueadhuc Doctorum incuria in tenebris iacentem, ad lucem reuocatam) materiam prosequimur.
86 Non tam aliorū opinionibus †, quàm ratione nixi, pristinum nostrorum scriptorum morem seruantes. Non quòd singularitatem amemus: sed ne aliorum iudicio, à nostro deuio mancipati videamur. *Multum magnorum virorum iudicio credo; aliquid & meo vindico.* Senecam sequutus *epistol.* 45. eiusque consilii memores, *epistol.* 33. *Hoc Zeno dixit* (ille ait) *tu quid? Hæc Cleanthes, tu quid? Quousque sub alio moueris? Et impera, & dic quod memoriæ tradatur: aliquid & de tuo profer.*

Quid ergo (vt cum eodem ibidem loquar) *non ibo per priorum vestigia? ego verò vtar via veteri: sed si priorem inuenero, hanc muniam. Qui ante nos ista mouerunt, non domini nostri, sed Duces sunt.* Et epistol. 80. *Non ergo sequor priores? facio; sed permitto mihi inuenire aliquid, & mutare, & relinquere. Non seruio illis, sed assentior.* Non enim quòd multorum, ideo sententia melior, iuxta iam *supr. numer.* 1. dicta. *Non tam bene cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant. Argumentum pessimi turba est.* Verba sunt ipsiusmet, *de vita beat. cap.* 2. Eiusdem placiti *definib. bonor. & malor. lib.* 2. *Cicero* existens ait: *Sed tamen non grauissimum est testimonium multitudinis. In omni enim arte, vel studio, vel quauis scientia, vel in ipsa virtute, optimum quidque rarissimum est.*

At vero *& refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia parati sumus*; vt eiusdem *Ciceronis Tusculan. qq. lib.* 2. verbis vtamur.

DE

DE SIGNIFICATIONE NOMINVM

Miser, Miserabilis, et Miserandvs. Et an, et quatenvs differant?

SVMMARIVM.

1 VBI Diuersa nomen de quo agitur, significatione fungitur, consimile vè habet; ea in primis inuestiganda est, diffinitioni anteponenda, & constituenda diuisio.

2 Nomina Miser, Miserabilis, & Miserandus, an eandem significationem habeant? promiscuumvè vsum? & num. seqq.

3 Miserabilis vox etiam inanimatis conuenit.

Acridophagorum vitæ, mortisque miserandæ genus. ibid. remis.

4 Vrbes sunt humanarum cladium contepta miseranda.

5 Nihil tam firmum, quod contradictore, tam certum (in hominum determinationibus) quod dubio careat: nec quidquam tam dubium, quod diligens non patefaciat indagatio.

7 Dictio, siue copula Et, inter diuersa poni solet. Fallit quandoque. num. 14,

8 Diuersitas nominis diuersam significationem ostendit.

9 Auii filiæ facetum, & petulans pariter dictum.

10 Miseria quid sit?

11 Nomen sæpè vnum pro alio (ex laxiori saltem significatione) & apud probatos Auctores, Iurisperitos, & legum Conditores sumitur. & num seq.

13 Diuersa nomina non semper diuersitatem rei significant.

QVÆSTIO I.

VBI Diuersa nomen de quo agitur, significatione fungitur, consimileve habet; eius in primis significationem
1 † inquirendam, *in prima de priuileg. pauper. part. quæst. 1. num. 1. & 2.* notamus; diuisionem constituendam, anteponendamque diffinitioni (vt expeditior dicendis sit locus) *Aristot. libr. de cœl.* docet. Cui & *Auson. in exhortat. stud. pueril. ad nepotem*, conuenit, inquiens:

> *........Distinctio sensum*
> *Auget.*

Ostenditque *Vlpian. in l. 1. D. de reb. credit. & Glos. marginalis ibid.* & multis confirmat *Crauet. de antiquit. tempor. in proœm. Iacob. Menoch. in proœm. de arbit. iudic. quæst. num. 13.* latiusque *Ioann. Borcholt. in consuetud. feudor. cap. 4. n. 1.* quibus Nos obsequentes, monstratum arripimus iter.

Horum igitur nominum eandem si-
2 gnificationem esse; † omnimodæ infœlicitatis

licitatis cumulum, & congeriem denotantem, esseque illorum promiscuum vsum: sequentia probant testimonia.

De primo (*Misero nempè*) *Psalmista Psalm.* 37. (post multa flebilia) dicentis: *Miser factus sum.* D. August. in solilioq. suis cap. 6. *Seruus eram, & seruitutem amabam: Cæcus eram, & cæcitatem desiderabam: Vinctus eram, & vincula non horrebam: Amarum dulce, & dulce amarum credebam*: Miser eram, nec cognoscebam. Valer. Maxim. *lib.* 7. *de vafrè dictis, aut factis cap.* 5. ex externis: *Hærebat* Misera *in maxima pariter & pecuniæ, & defensionis penuria: lamque de laqueo, & suspendio cogitabat.* Boet. de consol. lib. 1. *Cum te, inquit, mæstum, lacrymantemque vidissem: illico* Miserum, *exulemque cognoui.* Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortun. lib. 2. dialog. 111. *An non te mortalem, an non assiduè fatiscentem, an non peccatorem, an nō mille casibus expositum, an non morti obnoxium incerta, an non denique te* Miserum *meministi?* Accedant & ex Poëtis *Papin. Stat. Thebaid. lib.* 11.

Stabat in Argolica ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mauortis Enipeus
Hortator, sed tunc Miseris *dabat vtile signum,*
Suadebatque fugam.

Plautus in *Aulular. actu* 2. *scen.* 1.

St. *Nam cur me* Miseram *verberas?*
En. *Vt Miseras sis.*

Ouid. Trist. lib. 5. eleg. 7.

Sum Miser *: hæc breuis est nostrorum summa malorum.*

Aliarum in id remissio suppleat, ad nostra *de priuileg. pauper. part.* 1. *quæst.* 52. *num.* 31. & 32.

3 De secundo † (Miserabi *nempè*) *Iudicum, cap.* 5. de Sisara à Iael. clauo perforato, ac perempto: *Inter pedes eius ruit: defecit, & mortuus est: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis, & Miserabilis.* Quam etiam inanimatis (non ineleganter) vocem commodant *Liui. prim. ab Vrbe condit. Euentus tamen belli* (ait) *Miserabilem dimicationem fecit.* Et iterum: *Voces etiam* Miserabiles *exaudiebantur.* Ouid. itē, *de consol. ad Liuiam.*

Vrbs gemit, & vultum Miserabilis *induit vnum.*

Romanæ eloquentiæ parens Cicer. (cuius retulit sententiam *Gellius, noct. Atticar. lib.* 10. hunc in modum (vtraque simul voce sine discrimine vsus) *Cædebatur, inquit, virgis in medio fori* Messanæ, *ciuis Romanus. Cū interea nullus gemitus, nulla vox* Miseri, *inter dolorem, crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc: Ciuis Romanus sum.* Et post pauca, eandem ex Cicerone relationem prosequens: *Huccine tandem hæc omnia reciderunt, vt Ciuis Roman. in Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eoqui beneficio Po. Ro. fasces, ac secures haberet; deligatus in foro, virgis cæderetur?* Et ibi: *Sic te acerba illius imploratio, & vox* Miserabilis *non leniebat? &c.* Comitatur (magnæ quoque auctoritatis, & in dicendo elegantiæ) *Diodor. Sicul. rerum antiquar. lib.* 4. *cap.* 3. *pag. mihi* 225. Archidophagorum vitæ, mortisque miserandæ genus enarrans: *Finis eorum* (ait) *non solum* Miserabilis *est: sed etiam incredibilis.* Paucisque interiectis: *Hoc pacto, siue cibi, siue aeris causa,* Miseri *sortiuntur vitæ finem.* D. quoq; *Hieronym.* (horum etsi tempore, non cultu, elegantiaque posterior) epistol. ad Asellam: *Tu* (inquit) *tales* Miseros *arbitraris: Nos te* Miserabiliorē *putamus.*

4 Eandem cū præcedentibus Tertiū † (*Miserandus* scilicet) nomen induere videtur naturam, ex *Ouid.* iterum *de consolat. ad Liuiam.*

At Miseranda *parens suprema neque oscula fixit.*

Et post multa, ibid.

Et cuicumque Miseranda *ero?*

Et *Metamorfos. lib.* 4.

Nostra nocens anima est: ego te Miseranda *peremi.*

Claudian. in Ruffin. lib. 2.

Iam plaga Pannoniæ, Miserandaque *mænia Tracum, &c.*

Valer. Maxim. lib. 7. titul. 2. cap. 8. *Qua consolatione monstrauit* (ait) *vrbes esse humanarū cladiū concepta* Miseranda.

His

His forsan, assertioni propositæ, eiusque comprobationi (& infœlicitatis nempè congeriem, ea nomina denotare; & illorum promiscuum esse vsum) contentus acquieuisset alius.

Nunc age, dicta meo dulci quæsita labore Percipe.

Vt cum *Lucretio rerum naturalium lib. 2.*
5 loquar. Quid enim tam firmū † quod contradictore, tam certum (in hominū determinationibus) quod dubio careat? Quidvè tam dubium, quod diligens non patefaciat indagatio:

Illa ergo mihi inter *Miserum*, & *Mi-*
6 *serabilem* discrimen † obtulit. Nec à prophanis tantum; sed à Sacræ paginæ irrefragabili testimonio, *Apocalyp. cap. 3. Vtinā frigidus esses, aut calidus; sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus: incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo: Et nescis, quia tu es* Miser, *&* Mise-
7 rabilis. Ex copulæ, *Et*, natura, † inter diuersa apponi solita, iuxta tradita per *Nos de priuileg. pauper. 1. p. q. 1. num. 17.* Diuersitateque nominis, diuersam si-
8 gnificationem † ostendente. Si enim idem forent, cur diuersis appellarentur nominibus? vt *Constant.* arguit in *l. Si idem, 7. C. de codicill.* & *Nos in axiomatib. lit. D. num. 176.* A Diuo quoque *Bernardo*, ita *in suis meditationib. cap. 7.* dicente: *Ego autem*, Miser, *&* Miserabilis, *citius curro ad lectionem, quàm ad orationem.* Et cap. 17. O Miser, *&* Miserabilis *homo quis te liberauit à vinculo improperii huius?*

Hæc, inter *Miserum*, & *Miserabilem* differentiam esse prædicant: eam tamē non apertè designant. Vtrumque autē fœliciter *Ouid.* ex quo inter præfata nomina discrimen, discriminis ratio, & vtriusque vocis natura colligitur. Vt
9 *Miser* sit, † qui nec infœlicitatis consolatorem, aut condolentem habeat; *Miserabilis* habeat, sitque misericordia dignus. Sic enim ait in Ibim:

Sisque Miser *semper: nec sis* Miserabilis *vlli.*

Et Metamorf. lib. 8.

Moliturque genus pœnæ Miserabile; *Sinon*

Ille suis esset nulli Miserabilis *actis.*

Quo quidem *Miseri* verbo, Appii filia, à turba (eius non compatiente, arctè pressa; è ludorum spectatione exiens, huc atque illuc iactata) vsa est, eiusvè casus relator *Gellius, noct. Atticar. lib. 10. cap. 6.* Quem pulcra hac narratione describit: *Appii namque, illius Cæci filia, à ludis, quos spectauerat, exiens, turba vndique confluentis, fluctuantisque populi iactata est: Atque inde egressa, cum se malè habitam diceret: quid enim in me tunc factum esset, inquit, quantoque arctius, pressiusque conflictassem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidisset? Certè quidem maiore tunc copia populi oppressa intercidissem. Sed vtinam, inquit, reuiuiscat frater, aliamque classem in Siciliam ducat, atque istam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc* Miseram *conuexauit.*

Contra verò, miseratione dignos, quorumque infœlicitate ad compassionem Imperator motus est in *dict. l. Nostra vnica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* (non casu quidem) *Miserabiles* nominauit. Et ita *Miserabilis* nomen *Ambros. Calepin.* explicauit, in *Dictionar.* suo, eodem illo verbo.

10 *Miseriam* † ideo (cui *Miser*, quàm *Miserabilis* vicinior) *D. August.* lib. diffinition. *Copiam* (dixit) *tribulationis, & inopiam consolationis, quando multifariè quis patitur, & à nemine releuatur.*

11 *Miserandus*, † nomen ex his cum *Miserabili* conuenire deducitur, futurique in dus natura; vt *Miserandum*, miseratione dignum vertamus, quemadmodū & *amandum*, amore, & *legendum*, lectu dignum præ se ferat; à *Misero* (iuxta notata) differens, *Miserabilique* adhærens. Quo sæpè verbo eo sensu Scriptores vtuntur. *Ouidio* contentus ero, humani generis extinctionem deflentem Pyrrhā alloquentem Deucalionem, sic *Metamorf. lib. 1.* inducente:

Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,

Nunc animus miseranda foret?

Ea tamen discriminis, differentiæque inter prædicta nomina ratio, licèt summo † (vt aiunt) iure, strictaque significatione subsistat: laxiori verò, vsuque communi corruit, vnumque pro alio sæpè sumi, & apud probatissimos Auctores suprà vidimus: & apud Iuris interpretes, fieri frequenter solere, in *prima de priuil. paup. p. q.* 1. *num.* 19. *& seqq.* latè comprobamus, huius pariter inuestigationis effectum tradentes.

12

13 Neque diuersa nomina † rei semper diuersitatem significare, perpetuū est; sed synonyma, proque eodem sæpè apponi, ostendunt *Nicola. Tertius in c.* 2. *in fin. de verbor. signific. lib.* 6. & Bonifac. Octau. in *cap. Ab eo,* 31 *de elect. eod. lib.* pro eodem *Euidens, Notorium,* & *Manifestum* ponentes.

14 Neque semper ideo dictionem, *Et,* † inter diuersa constitui, diuersitatemvè inducere, *d. q.* 1. *n.* 18. (simili obiectioni respondentes) notamus.

Quæ & Nos à promiscuo horum nominum vsu (sic enim in discursu vtemur) excusant.

MISERABILIS VNDE, Et quis dicatur?

SVMMARIVM.

1 Miserabilis, *quasi miseria habilis dicitur. Et an* Miserabilis *natura Etymon id conueniat: num. seq.*

Natura neminem non Miseriæ habilem fecit. Et qui hominem, Miserabilem *consequenter dicit. ibid. d. n.* 1. *seq. &* 9.

2 *Potentia actui proxima non solum pro actu habetur; sed notabiliùs, magisq; attenditur.*

3 *Aliæ* Miserabilis *etymologiæ, & denominationes.*

4 Miserabilis *diffinitio.*

5 Homo *apud Iuristas locum generis tenet: apud Dialecticos, speciem constituit.*

6 *Definitio bona quibus constare debeat?*

7 *Quis* Miserabilis *dicatur, Iudicantis arbitrio relinquitur.*

8 *Iudex hac in re coarctare arbitrium suū ad legum mensuram debet, non ad humanæ miseræ conditionis latitudinem illud protrahere. seqq. & fin.*

9 *Omnis Homo, conditione humana attenta miser est. Hominisque describitur natura, & num.* 22.

10 *Peccatum* Miseros *facit. Et quemadmodum sine peccato nullus; sic* Miseri *omnes. & num. seq.*

12 *Mundana fœlicitas* Miseriā *non tollit. Nemo enim malus fœlix.*

13 *Superuum* Miserum *esse demonstratur; & nō nisi* Miserū, *aut stultum superuire.*

14 *Auarum, & cupidum.*

15 *Luxuriosum, luxuriæq; vitiū* Miserū.

16 *Iracundum.*

Ira furor breuis est. ibid.

17 *Gulosum pariter* Miserū *esse ostēditur.*

18 *Inuidum quoque.*

19 *Otiosum, & pigrum.*

20 *Occupatum, & solicitum.*

21 *Ingratus non inter* Miseros *inferiorem tenet locum.*

23 Miser *est pauper. Et diues. & nu. seq.*

25 *Coniugatus, à coniugio vè continens: nubens, & non nubens* Miseriam *patiuntur.*

26 *Qui liberos habet; & qui non habet.*

27 *Qui amicos habet; & qui non habet. & seq.*

29 *Qui timet: & qui timetur. & n. seq.*

31 *Qui patitur, & qui committit furtum.*

32 *Deformis, & pulcer.*

33 *Qui spe sustinetur: & qui spe cadit. & num. seq.*

35 *Qui seruitium obsequiumque præstat: & cui præstatur.*

36 *Bonus, & malus* Miseriam *patiuntur. Imò boni sæpè maioribus* Miseriis *premuntur, vt illis virtus perficiatur, quia vt ignis aurum;* Miseria *fortes viros probat.*

37 *Humana fœlicitas* Miseria *est. Et quāto quisque fœlicior, tāto* Miserior. *Metuendumque ne parum* Miseri *simus.*

38 Miseria *ideo fœlicior est, quòd infœlicitatis timore vacat.*

39 Miseros, *& tristes, quàm gaudentes, & plaudentes esse præstat.*

QVÆ-

QVÆSTIO II.

HVIVS Nominis significatione, natura, & vi cognita, aliorumque similium differentia (si quæ est) constituta: eius continuò inuestigandam originem, rectus postulat scribendi ordo, vt in *prima de priuileg. pauper. p. q. 1. in princip.* notamus.

Etsi igitur plures denominationes præsto sint; an satis congruant, non satis adhuc compertum. Quæ enim nomini ex Latinitate; non sensui, & significationi: quæ sensui; non satis nomini conueniunt.

1 *Miserabilem* † ergo (Diui *Isidori* auctoritate) quasi *Miseriæ habilem* dicunt *Petr. Rebuf. de sentent. prouis. art. 3. glos. vlt. nu. 5.* & *Sigism. Scacc. de appellation. quæst. 7. num. 138.*

Affine certè nomini etymon; à natura verò, *Miserabilisque* significatione distans. Quem enim mortalium *Miseria habilem* Natura non fecit? *Iob 5.* dicente: *Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum.* Apparebitque inferiùs latius. *Miserabilis* autem nomen, passionem in actu (quæ ad Miserationem mouet) non in habitu, aptitudine, aut potentia solum monstrat, vt præcedenti quæstione notata indicant. Nisi (cum nomē hoc soli Homini propriè, aliis verò cum relatione ad ipsum, cōpetat: quiq; Hominem dicit; & *Miserabilem* consequenter dicat:) *Miserabilis* prolatione, & *Miseriæ habilem*, & illius actu patientem intelligamus; ex vicissitudine, aut potiùs inseparabilitate humanæ conditionis cum *Miseria* Naturæ.

2 Cum & potentia actui proxima † (vt in *prima de priuileg. pauper. p. quæst. 4. §. 2. num. 129. & seqq.* aduertimus) non modo pro actu habeatur: sed notabilius, magisque attēdatur. Quique ideo *Miseria habilem* dicat; *Hominem*: qui *Hominem*; Miseriis (cum *Iob 14.*) repletum proferat. Sed hæc sophisticè, & per illationem potiùs, quàm denominationis vi deducuntur.

3 Aliam † ex Diuo etiam *Isidoro etymologiam* retulimus *d. 1. p. quæst. 52. nu. 31.* dici *Miserabilem*, quòd *amiserit fælicitatem.* Proximior, hæc denominationi, & sensui; à nominis deductione remotior. Cuius si vicinitatem attendamus; non procul distaret, si *Miseria plenum* verteremus. Sed non vltima Miseria, eiusque plenitudo, vt *Miserabilis* quis dicatur, desideranda est.

Miserabilem alii *Miseratione dignum* firmant cum *Archidiac.* à verbo impersonali *Miseret* (dignum Miseratione denotante) *in cap. Tanta, num. 3. dist. 86.* eius denominationem deducētes. Quo vsus est verbo *Cornel. Tacit.* histo. lib. 4. *Vester me pudet* (inquit) *Miseretque.*

Quæ quidem nominis etymologia, diffinitionis vices sustinet. Aptè enim 4 diffiniri † *Miserabilem* posse arbitror; vt sit *Homo Miseratione dignus*, vel cuius natura mouemur ad Miserendum. Quæ quidem diffinitio (nostratum more) genere constat, & differentia. Nostratum (id est Iuristarum) dixi: quia 5 secundum eos, *Homo*, † locum generis tenet; cùm secundum Dialecticos, speciem constituat. *Glos. in l. 2. §. 1. verb. Increditum, vers. Et nota quod genus, D. si cert. pet. Bart. in l. Mæuius, 68. §. Duobus, in princip. D. de legat. 2. Syluest. Aldobrand.* siuè *Francisc. Cornel.* (si eius illa annotatio est) *in §. Plebs autem, instit. de iure natur. gent. & ciuil. post Accursii glossam primam* in excusis cum horum annotationibus, anno 1618. *Ioan. Parlad. different. 31. num. 1. Francisc. Sarmient. selectar. lib. 2. cap. 5. num. 8.* vbi differentiæ istius iuridicam rationem reddit, *Seneca* quoque auctoritatem adducēs, nostratum morem, non Dialecticorum, hac in re sequentem, *Ioan. Neuiz. in sylu. nupt. lib. 1. num. 221.*

Cum suo deinde diffinitio assignata conuertitur diffinito. Omnem eius substantiam comprehendit: nec aliis 6 à diffinitis competit. Quæ optimam, † & perfectam diffinitionem constituūt, vt *prima de priuileg. pauper. p. q. 4. n. 3. 6. & 8.* longius prosequimur.

Generica igitur, & lata nominis huius, *Miserabilis*, natura (etymologiam, siue diffinitionem appelles, cum omnē infœlicitatem vndequaq; venientem, infortunii omne genus, singulasque species contineat) effecit; vt certis finibus præfiniri nequeat; alio siquidem respectu *Miserabilis*; alio idem ipse fœlix reputari valeat. Quod in causa fuit,
7 vt ad iudicantis arbitrium † Doctores recurrerint, qui negotii, personęq; attēta qualitate, Miserabilem dicat, aut neget. vt *de priuileg. pauper. dict. quæst.* 4. *num.* 77. diximus; ibidemq; relatis nunc addimus sic tenentes *Didac. Perez in l.* 13. *tit.* 3. *lib.* 2. *Ordinam. Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. for. sect.* 1. *q.* 4. *num.* 2. *& sect.* 3. *quæst.* 4. *num.* 7. & *in decisionib. eiusdem, decis.* 1. *in addit. num.* 4. *Neuizan. in sylu nupt. lib.* 6. *num.* 36. *ad fin inter commun. opin lib.* 5. *Cabed. decis.* 54. *num.* 8. *& arrest.* 32. *part.* 1. *Petr. Barbos. in l.* 1. *part.* 1. *numer.* 50. *D. solut. matrim. Bobadill. in politic. lib.* 3. *cap.* 14. *numero* 75. *Ioan. à Castill. controuers. lib.* 3. *cap.* 25. *numero* 18. *Alexand. Trentac. variar. resolut. lib.* 2. *titul de citat. resolut.* 2. *num.* 25. *Prosper. Farinac. decis. nouiss.* 862. *numero* 10. *Sigismund. Scacc. de appellat. quæst.* 7. *numer.* 138. *Marchesan. de commission. tit. de commis. auocat. caus. p.* 2. *§.* 2. *num.* 165.

Quamuis autē in omnibus quidem, animi sui motum à legibus instruere Iudex ad rectum iudicium proferendum, debeat: hac in re, materiaq; præcipuè. Non enim extendere in immen-
8 sum † (prout humana misera se extendit conditio) arbitrium suum valet; sed ad legum metas, intraque earum terminos illud continere. *Miserabilis* namque (si conditionem attendamus
9 humanam) omnis Homo † existit. *Ecclesiastico cap.* 40. dicente: *Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ omnium.* Iob 5. cuius supr. *numer.* 1. meminimus, & *cap.* 7. *Militia est vita hominis super terram; & sicut dies mercenarii, dies eius.* cap. 14. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis.* Et cap. 25. *Homo putredo, & filius hominis; vermis.* Pulcre Hominem describens Pontifex Maximus *Innocent. Tert.* de vilitate condit. human. lib. 1. *Formatus est* (ait) *Homo de luto, de puluere, & cinere; quodcumque est, vilissimo, & spurcissimo spermate, conceptus in fœtore luxuriæ: quodque deterius est, in labe peccati: natus ad laborem, timorem, dolorem;* Miserrimus *ad mortem. Agit praua, quibus offendit Deum; offendit proximum; offendit se ipsum: Agit turpia, quibus polluit famam, polluit personam; polluit conscientiam. Agit vana, quibus negligit sana, negligit vtilia, negligit necessaria.* Merito inde idem ipse ibi flebiliter prorumpit: *Quis ergo det oculis meis fontem lacrymarum, vt defleam* Miserabilem *humanæ conditionis ingressum; culpabilem humanæ conuersationis progressum; damnabilem humanæ dissolutionis egressum? Considerauerim igitur cum lacrymis, de quo factus est Homo; quid faciat Homo: quid facturus sit Homo. Sanè formatus est Homo de terra, conceptus in culpa; natus ad pœnam. Agit praua, quæ non licent; turpia, quæ non decent; vana quæ non expediunt.* Et D. Augustin. in soliloq. suis capit. 2. *Quid sum ego, qui loquor tecum? Vah mihi Domine, parce mihi Domine. Ego cadauer putridum, esca vermium, vas fœtidum, cibus ignium. Quid sum ego qui loquor tecum? Vah mihi Domine, parce mihi Domine. Infœlix ego homo. Homo, inquam, natus de muliere, breui viuens tempore, repletus multis Miseriis. Homo, inquam, vanitati similis factus, comparatus iumentis insipientibus, & iam similis factus illis. Quid iterum ego? Abyssus tenebrosa, terra misera, filius iræ, vas aptum in contumeliam; genitus per immunditiam; viuens in* Miseria, *moriturus in angustia. Heu* Miser, *quid sum? Heu, quid futurus sum? Vas sterquilinii, concha putredinis, plenus fœtore, & horrore; cæcus, pauper, nudus; plurimis necessitatibus subditus; & ignorans introitum, & exitum meum:* Miser, *& mortalis, cuius dies sicut vmbra prætereunt: cu-*

ius

tua vita, sicut umbra lunatica euanescit: sicut flos in arbore crescit, & statim marcessit; nunc floret, & statim aret. Vita inquam mea, vita fragilis, vita caduca: Vita, quae quanto magis crescit, tanto magis decrescit; quanto magis procedit; tanto magis ad mortem accedit. Vita fallax, & vmbratica, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo, statim tristor. Nunc vigeo; iam infirmor. Nunc viuo, statim morior. Nunc fœlix appareo; semper Miser. D. item Bernard. meditat. cap. 2. *Secundùm exteriorem hominem* (ait) *de parentibus illis venio, qui me ante fecerunt damnatum; quàm natum. Peccatores peccatorem in peccato suo genuerunt, & de peccato nutriuerunt.* Miseri Miserum *in hanc lucis* Miseriam *induxerunt. Nihil ex eis habeo nisi Miseriam.* Similiter D. Petr. Chrysolog. sermon. 17. *Quid agit, quid patitur fragilitas humana, talibus, & tantis subiecta Miseriis?* Et sermon. 45. in Psalm. 6. sup. verb. Illud: Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, ait: *Quid infirmius Homine, quem sensus fallit; ignorantia decipit; circumuenit iudicium; pompa lædit; tempus deuentus præcipitat; mutat ætas; hebetat infantia; iuuentus præcipitat; senectus frangit?* Nec in humanæ conditionis describenda Miseria, dissentiunt ethnici. Inter quos Apuleius, in libello, quem *de Deo Socratis* inscripsit, sic eam, Hominemque format: *Igitur Homines ratione pollentes, oratione pollentes, immortalibus animis, moribundis membris, leuibus, & anxiis mentibus, brutis, & obnoxiis corporibus, dissimillimis moribus, similibus erroribus; peruicaci audacia, pertinaci spe, casso labore, fortuna caduca, singillatim mortales, cunctis tamen uniuerso genere perpetui, vicissim sufficienda prole mutabiles, volucri tempore, tarda sapientia, cita morte, querula vita terras incolunt.* Suaque sociam eleganti elegantia Senec. *de consolat. ad Marciam: Quid est Homo? Inuecillum corpus, & fragile, nudum, suapte natura inerme, alienæ opis indigens, ad omnem Fortunæ contumeliam proiectum: cùm benè lacertos exercuit, cuiuslibet feræ pabulum, cuiuslibet victima: ex infirmis, fluidisque contextum; & lineamentis exterioribus nitidum; frigoris, æstus, laboris impatiens; ipso rursus situ, & otio iturus in tabiem: alimenta metuens sua, quorum modò inopia; modò copia rumpitur: anxiæ solicitæque tutellæ; precarii spiritus, & malè hærentis.* Et continuò ferè: *Odor illi; saporque; & lassitudo; & vigilia, & humor; & cibus; & sine quibus viuere non potest, mortifera sunt. Quocunque se mouet, infirmitatis suæ statim conscium: non omne cœlum ferens; aquarum nouitatibus; flatuque non familiaris auræ, & tenuissimis causis, atque offensionibus morbidum, putre, cassum: à fletu vitam auspicatum.* Optimo ergo iure, alter *Senec. in Hercul. furent. actu 2.*

> *Quemcumque* Miserum *videris, Hominem credas.*

Exclamantque meritò *Lucret. de rer. natura lib. 2. in princ.*

> O Miseras *Hominum mentes! ò pectora cæca!*
> *Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis*
> *Degitur hoc æui, quodcumque est.*

Et lib. 5.

> *O genus infœlix Hominum!*

Cornel. Gall.

> *O quam dura premit* Miseros *conditio vitæ!*

Vt enim Georg. lib. 3. Virgil.

> *Optima quæque dies* Miseris *mortalibus æui*
> *Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus,*
> *Et labor, &c.*

Iuuen. satyr. 9.

> *Festinat enim decurrere velox*
> *Flosculus, angustæ* Miseræque *breuissimæ vitæ*
> *Portio.*

Vndè coactus est dicere *Herodotus lib. 1. Omnino calamitosa res est Homo!* Et Cicer. 1. Tuscul. *Nemo non Miser.* Et *de finib. bonor. & malor. lib. 1.* reperit

Nemo igitur est non Miser. Quinimò nil miserius Homine, ex *Homero* tradit *Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortun.dialog.* 111. versum eius referens:

Nil Miserius *terra nutrit Homine*.

Cui adhæret *Simon Nanquer.* infrà cum de superbis agimus, referendus. Non mirum ideo, si ad vitæ malorum eiusq; miseræ conditionis repręsentationem, ab *Hegesia* factam, tot tantisque voluntariæ mortis appetendæ, cupiditas sit illata; vt à Ptolemeo Rege vlterius ea de re agere, prohibitus sit, auctore *Valer. Max. lib 8. cap.*

10 Qua quidem, vel peccatum solum † Misera conditione genus humanum afficeret. Quemadmodum enim sine peccato nullus: sic *Miseri* omnes. Primum constat *Ecclesiast. cap. 7. Non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Psalm. 13. *Non est qui faciat bonum; non est vsque ad vnum.* Esdr. lib. 4. cap. 8. *Quid est enim Homo, vt ei indigneris? aut genus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? In veritate enim nemo de genitis est, qui non impie gessit; & de confitentibus, qui non deliquit.* B. Ioann. Apostol. epistol. 1. capit. 1. ad fin. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et iterum: *Si dixerimus, quoniam non peccauimus; mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis.* Paul. ad Roman. capit. 3. *Quoniam non est iustus quisquam.* Diu. Iacob. epistol. Catholic. capit. 3. *In multis enim offendimus omnes. Septies enim* (vt Sapiens Prouerb. capit. 24. ait) *cadet iustus.* Vndè, *Non peccare solius Dei est.* dixit text. in *capit. Inter hæc*, 34. *de pœnit. distin.* 3. Et Diu. Hieronym. In epist. ad Ocean. *Res penè contra naturam est, vt sine peccato aliquis sit.* Vt enim & *Horat. sermon. libro* 1. *satyr.* 3.

Nam vitiis nemo sine nascitur.

Eleganter inde *Senec.* (cuius Diu. Augustin. epistol. ad Macedon. sententiam probat) *Omnes odit, qui malos odit.* Et de Clement. libro primo, capit. 6. *Peccauimus omnes: alii grauia, alii leuiora, alii ex destinato, alii forte impulsi, aut aliena nequitia ablati, alii in bonis consiliis parum fortiter stetimus, & innocentiam inuiti, ac retinentes perdidimus. Nec delinquimus tantum; sed vsque ad extremum aui delinquimus. Etiamsi quis tam benè purgauit animum, vt nihil obturbare eum amplius possit, ac fallere; ad innocentiam tamen peccando peruenit.* Alter quoque *Senec.* controuersiar. lib. 2. controuers. 4. *Nemo sine vitio est.*

11 Secundum † (peccatum nempè *Miseros* facere) confirmat *Sapiens*, *Prouerb. cap.* 14. *ad fin.* inquiens: *Miseros autem facit populos peccatum.* Dolenterque *Augustin.* in soliloq. suis, cap. 4. *Vah mihi* Misero *toties occæcato, quia Tu lux, & ego sine te. Vah mihi* Misero *toties vulnerato, quia Tu salus, & ego sine Te. Vah mihi* Misero, *toties infatuato, quia Tu es veritas, & ego sine Te. Vah mihi* Misero *toties aberrato, quia Tu Via, & ego sine Te. Vah mihi* Misero *toties anihilato, quia Tu es Verbum per quod facta sunt omnia, & ego sine Te.* Et capit. 6. *Cæcus eram, & cæcitatem desiderabam; vinctus eram, & vincula non horrebam: amarum dulce, & dulce amarum credebam:* Miser *eram, nec cognoscebam. Et hoc quia sine Verbo eram, sine quo factum est nihil, per quod omnia conseruantur, sine quo omnia annihilantur.* Et in Manuali, cap. 4. *Vah* Miseræ *anima mea, quæ Christum non quærit, nec amat, arida manet, & Misera.* Et de verbis Domini: *Qui nequiter vult viuere, nonnè tanto* Miserior *esse conuincitur; quanto facilius mala eius voluntas impletur?* Et *de Eccles. dogmatib. capit.* 53. relatus in *capit. Quotidie*, 13. in ordine, *de Consecr. distin.* 2. ibi: *Ambo honorificantes Saluatorem, diuerso, & quasi contrario modo: ambo peccatis Miseri.* Diu. Gregor. super Ezechiel. *Peccantes quosque nunc consideremus amplius* mi-

miseros, *quando eos conspicimus in culpa sua sine flagello derelictos.* Diu. Hieronym. in epistol. ad Gaudent. *Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes, vt cum ipse non pecces, aliis peccare videaris, vt exemplo sis* Miseris, *qui nominis tui auctoritate delinquant?* Diu. Ambros. (cuius in *capit. In salicibus,* 37. *de pœnit. distinct.* 30. refertur auctoritas) *Filia Babylonis* Misera. Misera *vtique quia Babylonis filia est, quæ Dei filia esse desinit.* Quod & nouit Cicero *Tusc. lib.* 5. *Potes igitur, aut qui malè viuat, non eum miserum dicere? aut quem benè fateare; eum negare beate viuere?* Et ibidem: *Ita prorsus existimo: bonos beatos, improbos miseros.* Et iterum: *Quid cum fatentur satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam: nonne fatendum est, eandem vim in virtute esse ad beatam vitam?*

12 Neque humanam fœlicitatem † (si fœlicitas nominari potest) cum improbitate iunctam, fœlicitatem non modò non esse; sed misertimam conditionem inducere; *Cicero* quoque professus est eodem *Tusculanor. lib.* 5. dicens: *An dubitas, quin præstans valetudine, viribus, forma, acerrimis, integerrimisque sensibus, adde etiam, si libet, pernicitatem, & velocitatem, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam; si fuerit is qui hæc habet, iniustus, intemperans, timidus, &c. Dubitabis ne eum Miserum dicere?* Et epistol. 7. familiar. Caio Mario. *Ita viuere vt non sit viuendum,* miserrimum *est.* Malumque apparenter fœlicem; Miserum verè esse, *Iuuen. satyr.* 4. monstrat:

Quid referre igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in vmbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus fœlix.

Cum ergo sine peccato nullus: sic (ex eo quoque capite) *miseri* omnes. Superbum petuntque reliquæ humanæ conditionis mille ad Miseriam causæ, malorumque species mille. Siquidem (vt *de remed. Amor. libro secundo. Ouid.* ait:

Omnibus illa Deus plusvè, minusvè dedit.

Et ne generalitas assertionis fidem extenuet; & ad singula vitia, & fœlicitates quoque apparentes descendere, & vtrorumque Miseriam (cursim saltem) ostendere libet. Vtque per ordinem exequamur: Super-
13 bum † non modò *Miserum*; sed *Miseriam* ipsam esse, firmauit *Augustin. de catechiz. rudib.* inquiens: *Magna est* Miseria *superbus homo.* Et non nisi *Miserum*, aut stultum superbire; probat eleganter *Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortun.* dialog. 110. *Quod ad præsens malum attinet* (ait) *vnum illud adiecerim: Superbiam esse ægritudinem* Miserorum, *ac stultorum. Tales enim sunt haud dubie, qui superbiunt; neque enim aliter superuebirent. Neque verò sine causa in libro Sapientiæ scriptum est: Omnes insipientes, & infœlices supra modum anima sua superbiunt.* Vt enim *Simon Naquer.*

Quid iuuat ò Homines tanto turgescere fastu?

Et tibi:

O Miser! *interius secreta mente reuoluas,*
Carne quid humana vilius esse potest?

Et iterum ibi:

Inspice quàm fragilis, quàm pauper, quàmque misellus
Viuas.

In idem *Senec. Tragic. in Hercul. Oetæ, actu* 2.

Vrit Miserum *gloria pectus.*

14 Auarum, aut cupidum † *Miserum* esse; quam de Auaritia descriptionem *Valer. Maxim.* facit, *lib.* 9. *cap.* 4. *in princip.* satis ostendit. *Protrahatur etiam* (ait) *Auaritia, latentium in-*

indagatrix lucrorum, manifesta præda auidissima vorago: nec habendi fructu fœlix; & cupiditate quærendi, Miserrima. Senec. etiam in prouerb. ait: *Auarus ipse* Miseriæ *sua causa est.* Consentitque *Horat. lib.* 1. Sermon. *satyr.* 1. de auaro loquens:

Quid facias illi? Miserum *iubeas esse libenter.*

Et de arte Poet.

Quærit, & inuentis Miser *abstinet.*

Iuuenal. satyr. 14.

Tanta parta malis, cura maiore, metuque
Seruantur: Misera *est magni custodia censûs.*

Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortunæ dialog. 26. *Sed Auaritia nihil vnquam ieiunius, nihilque Miserius.* Vtrosque, auaros scilicèt, & cupidos cõplexus est (*Miseros* dicẽs) *Lucret. de rer. natur. lib.* 3.

Denique Auaritia, & bonorum cæca Cupido.
Quæ Miseros *homines cogunt transcendere fines*
Iuris, &c.

Horat. dicto sermonum libro primo satyr. 4.

Aut ob Auaritiam, aut Misera *Ambitione laborat.*

Et satyr. 6.

Hæc est
Vita solutorum Misera *Ambitione.*

Miseram auri famem *Egesip.* dixit, *lib.* 5. *excidii Hierosolymitani.* Miserrimamque Ambitionem *Cicer. Officior.* 1. *Miserrima* (inquiens) *est omnino Ambitio. Tolle Cupiditatem* (Petrarch. ait, de remed. vtriusq; fortun. lib. 2. dialog. 54.) *nauigationem ipsam, aut certè periculum nauigandi magna ex parte sustuleris. Illa non in nauem solum; sed in scopulos, & in mortem cogit* Miseros.

15 De Luxuria, † Luxuriæque vitio, sic Diu. *August.* de singular. Clericorum: *Quantos Leones domuit vna Infirmitas delicata, id est Luxuria? Quæ cum sit vilis, &* Miseria; *de magnis efficit prædam.* Tibul. *lib.* 2. *eleg.* 1. de Amore loquens:

Ah Miseri, *quos hic grauiter Deus vrget!*

Aliis circa id hîc omissis, quæstione finali referendis,

16 De Iracundo, † *Terent. in Adelph.*

Ah me Miserũ! *vix sum compos animi,*
Ita ardeo iracundia.

Lucan. de bello ciuil. lib. 2.

O rabies Miseranda *ducis!*

Papin. Stac. Thebaid. lib. 11.

Sic pater infrendens, Miseraque *exæstuat Ira.*

Comprobantque hæc eadem à Nobis *quæstione* 19. dicenda. Siquidem, vt *Horat.* ait, & *Senec. de Ira lib.* 1. *in princip.* firmat:

Ira furor breuis est.

17 De Guloso, † sic *Stat. lib.* 4. *sylua. pagin. mihi* 72.

Ah Miseri, *quos nosse iuuat, quod Phasidis ales*
Distet ab iberna Rodopes grue, quis magis anser
Exta ferat: cur Tuscbus aper, generosior Vmbro:
Lubrica quare cubent conchilia mollius alga.

18 De Inuido † *Plaut. in Truculent. actu* 4. *scen.* 2.

Nam inuidere alii benè esse, tibi malè esse, Miseria *est*

Et in captiui, actu 3. scen. 4.

Est Miserorum, *vt malè volentes sint, atque inuideant bonis.*

Francisc. Petrarch de remed. vtriusq; fortun. lib. 2. *dialog.* 106. *Sed an non satis est, propriis malis angi, quæ tam multa sunt: nisi & aliena vos crucient, vndique Miseri!* Iterumque ib: *Ex omnibus vitiis nullum pigrius inuidia, altos in animos non ascendit: nullum quoque* Miserius.

19 De otioso, † & pigro, in *Prouerb. suis Senec. Nil agere semper, infœlici est optimum.* Et epistol. 72. *Pigro supplicii loco labor est; delicatis,* Miseria *est.* Et siquidem (vt ipse idem *de benefic. lib.* inquit) *Pigritia est nutrix egestatis.*

Satis

satis eius Miseram conditionem esse apparet. Sed non ab illationibus confirmatio ex instituto nostro petenda: si enim id pateretur; quodlibet horum, librum, aut longum tractatum postularet.

20 Occupatorum, † & solicitorum *Miseram* conditionem *Ecclesiastici nu.* 9. relata verba ostendunt, & *Senec. de breuit. vitæ. c.* 9. *Non dubium est ergo* (inquit) *quin primi quæq; optimi diei fugiat mortalibus* Miseris, *id est occupatis*, & c. 19. *Omnium quidem occupatorum* Misera *conditio est.* & epist. 99. *Calamitosus est animus futuri anxius, & ante Miserias, Miser.*

Non item inferiorem inter *Miseros*

21 ingratus † tenet locum: *Plauto in Epidic. act.* 1 *scen.* 2. dicente:

Herclè Miserum *est, ingratum esse hominem.*

Nec modò qui manifestis peccatis, vitiisq; laborant, sed (vt iam diximus) cæ-

22 teri † omnes *Miseri* sunt. Dictisq; in id *Innocent.* addendus, *de vilitate human. conditionis, d. lib.* 1. *c.* 10. *Nō est quisquam sine labore sub Sole; non est sine defectu sub Luna; non est sine vanitate sub tēpore.* & cap. 13. *O quanta mortales angit anxietas, affligit cura, solicitudo molestat, metus exterret, tremor concutit, horror abducit, dolor affligit, conturbat tristitia, contristat turbatio! Pauper & diues, seruus & dominus, coniugatus & continens. Denique boni & mali, omnes mundanis cruciatibus affliguntur, & mundanis afflictionibus cruciantur.* Quodque ille collectiuè, etsi breuiter, Nos sigillatim persequemur.

23 Miserum † esse, & in (à quo ille incipit) pauperē prima, *de priuil. paup. p. q.* 35. n. 13. q. 52. num. 14. & in præsenti sæpè ostendimus. Nunc *Plautum* addimus in Dramat. *captiuici, act.* 3. *scen.* 1. in princip.

Miser est homo qui ipse sibi quod edat quærit, & id ægrè inuenit:
Sed ille est Miserior, *qui ægrè quærit, & nil inuenit:*
Ille Miserrimus est, qui cum esse cupit, quod edat non habet.

Et *Iustini*. Historici verba id ipsum testantia *lib.* 11. quæ sunt: *Insignis præter cæteros fuit Abdolonimus, Rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander* (*cum operam oblocare ad puteos exauriendos, hortosque irrigandos solitus esset*, Misere *vitam exhibentem*) *Regem fecerat.*

24 Diuites pariter *Miseros* † esse, 1. *par. de priuileg. pauper. dict. quæst.* 52. *nu.* 37. comprobamus; ibique similiter dictis; Diui *Iacobi* validum addimus testimonium in *epistol. Catholic. capit.* 5. *Agite nunc diuites* (ait) *plorate vlulantes in* Miseriis *vestris.* Miserasque diuitias vocauit *Horatius sermon. lib.* 2. *saty.* 8. Deque pauperis, & diuitis speciatim *Miseria*, idem ipse *Innocent. dict. lib.* 1. *cap.* 14. egit. Quibus eloquentiæ parētis *Tullii* nouiter *Tuscul.* 5. sententia accedat: *Non sunt igitur ea bona dicenda, nec habenda, quibus abundantem licet esse Miserrimum.*

25 Coniugatum, † à coniugiovè continentem, nubentemque, & non nubētem *Miseriam* pati, *Socrates* monstrauit. *Qui ab adolescentulo quodam consultus vxorem duceret, an se omni matrimonio abstineret? respondit: Vtrùm eorum fecisset, acturum pœnitentiam. Hic te, inquit, solicitudo, hic orbitas, hic generis interitus, hic hæres alienus excipiet: Illic perpetua solicitudo, contextus querelarum, dotis exprobatio, affinium graue supercilium, garrula socrus lingua, subcessor alieni matrimonii, incertus liberorum euentus. Non passus est iuuenem in contextu rerum asperarum, quasi latæ materiæ facere delectum.* Vt *Valer. Maxim* prodit, *lib.* 7. *titul.* 2. *capit.* 7. Confert & D. Augustin. confes. lib. 6. cap. 11. *Putabam enim* (*ait*) *me* Miserum *fore nimis, si fœminæ priuarer amplexibus.* Boet. de consolat. libro 2. prof. 4. *Ille vtroque circumfluus, vitam cœlibem deflet: ille nuptiis fœlix; orbus liberis, alieno censum nutrit hæredi.* Alia in id *Innocent.* ipse *dict. lib.* 1. *cap.* 16. *De miseria continentis, & coniugati.*

Et

26 Et qui liberos habet, † & qui non habet. Ad longum firmat *Petrarc. de remed. vtriusque fortun. lib. 1. dialog. 70.* Gaud. *Pater filiorum sum bonorum.* Ratio. *Quanto meliores filii, tanto periculosior conditio tua est. Nescis quam dolendi materiam gignendo quæsieris? quos aditus lacrymis in tuam domum patefeceris? quantum in te ius morti præbueris?* O matres Miseræ, *ait Horatius.* O patres Miseri dicorgo. Et post alia: Gaud. *Votiua Fœlix, latusque sum sobole.* Ratio. *Fœlicitas anxia, solicitum gaudium, & sæpè mœstum gaudium, fœlicitas* Misera. *Boet.* quoque proximè relato loco: *Alius prole lætatus, filii, filiavè delictis mœstus illacrymat.*

27 Qui amicos habet, † *D. Augustin. confess. lib. 4. cap. 6.* Miser, *eram &* Miser *est omnis amicus vinctus amicitia rerum mortalium; & dilaniatur cum eas amittit; & tunc sentit* Miseriam *qua* Miser *est, & antequam amittat eas.* Et ibidem: *Iam* Miser *eram, & habebam cariorem illo amico meo, vitam ipsam Miseram.* Conuenit *Ouid. Metamorf. lib. 11.*

Horruit Alcyone, lacrymasque emisit obortas,
Amplexumque dedit, tristique Miserrima *tandem*
Ore vale dixit.

28 Et qui amicos non habet, † *Ouid.* ipse Trist. lib. 3. & eleg. 5.

Idque recens præstas, nec longo cognitus vsu,
Quod veterum Misero *vix duo tres vè mihi.*

29 Qui timet, † *Plaut. in Asinar. actu 2. scen. 4.*

Vah formido Miser!

Et *in Cistellar. actu 4. scen. 2.*

Nam & intus paueo, & foris formido: ita nunc
Vtrobique me metus agitat: & illo sunt homines Misere
Miseri

Siquidem pauidis (vt *Iustin. Historiar. lib. 24.* ad fin. ait) *Nulla sub tectis acta nox: nullus sine labore, & periculo dies.* Quos & consilium pariter deserit, vt apud Lucium Apulei. Metamorfos. lib. 9. *At ille repentino malo perturbatus, &* Misera *trepidatione ad inopiam consilii deductus, &c. Qui dolet ac metuit* (Petrarcha ait, de remed. vtriusque fortun. dialog. 113.) *ille* Miser *est.*

30 Et qui timetur, † vt in hæc verba ostendit *Æmil. Prob.* in vita Dionisii. *Hic, sicut ante dictum est, quàm inuisa sit singularis potentia. &* Miseranda *vita eorum qui metui, quàm amari malunt, &c.*

31 Qui patitur, † & qui committit furtum, *Senec. de vita breuit.* in fin. *Interim dum rapiuntur, & rapiunt, dum alter alterius quietem rumpit, dum mutuo sunt* Miseri.

32 Deformis, † & pulcer. Primum *Lucret.* probat *de rer. natur. lib. 4. ad fin.*

Et Miseram *tetris se suffit odoribus ipsa.*

Secundum, *Plaut. de Milite gloriosi. actu 1. scen. 1.*

Nimia est Miseria, *pulcrum esse hominem nimis.*

33 Qui spe sustinetur, † *Plaut. in Epidic. actu 3. scen. 1. in princ.*

Expectando exedor Miser.

Et in *Asinaria, actu 3. scen. 3*

Imò hercle verè
Qui pendet, multo est Miserior.

Senec. de vita breuit. cap. 17. *Spes spem excitat, ambitionem ambitio:* Miseriarum *non finis quæritur; sed materia mutatur.*

34 Et qui spe cadit, † *Ouid. de consolat. ad Liuiam.*

Spem pone Miserrima *falsam.*

35 Qui seruit, † & cui seruitur, obsequentesque adsunt. Primùm, & per se, & ex adductis in *Axiomatib. nostris, lit. A. numero 569.* & infrà *quæst. 16.* patet: Secundùm, ex *Senec.* de morib. *Numquid nobilitas gloriabitur affecta, nonnumquam indignis, &* Miserabilibus *seruiens?*

36 Iniustus, † & iustus Miseriā patiūtur, *Iob c. 10.* dicente: *Etsi impius fuero, væ mihi est: etsi iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione, &* Miseria. Multis ostēdit

dit (quamuis huius loci immemor) *Innocent. de human. condit. vilit. lib. 1. c. 17. De Miseria bonorum, & malorum.* Imò boni sæpè maioribus tēporalibus premuntur Miseriis, vt illis virtus perficiatur, *ad Corint. 2. c. 12. & cap. Non omnis, 5. q. 5.* Vt enim *Senec. de diuin. prouid.* ait: *Ipse ignis aurum probat; Miseria fortes.* Et prosequimur *de priuileg. pauper. quæst. 6. num. 81.*

Ne denique cætera dispungendo, in immensum se protrahat sermo, & finem propositus recipiat; eadem ipsa
37 fœlicitas humana † *Miseria* est, quantoque fœlicior quisquam, tanto miserior. *Tu tales Miseros arbitraris, Nos te Miserabiliorem putamus. Hieronym.* ait *ad Asellam*, de fœlicibus, & Miseris loquens. Ex fœlicitateque *Miserum* iudicauit *Senec. de diuin. prouid.* titul. de prosperitate: *Miserum te iudico, quòd non fuisti Miser.* Et de moribus: *Nondum es fœlix, si te turba non deriserit.* Nilque magis metuēdum; *quàm ne quando forte parum Miseri simus*, dixit *Petrarch. in prolog. de remed. vtriusq; fortunæ*, circa principium. *Magna* enim *prosperitas magna viam facit aduersitati*, vt ipse idem ibi, *lib. 1. Dialog. 91.* affirmat contestemq; habet *Senecam epistol. 91.* dicentem: *Et cladis causas, si alia deficiunt, nimia sibi fœlicitas inuenit.* Ideo *de breuit. vitæ, c. 17.* per bellè idē: *Alia fœlicitate ad tuendā fœlicitatem opus est: & pro ipsis, quæ successerunt votis, vota facienda sunt: Omne enim quod fortuito euenit, instabile est: Quo altius surrexit, vergit pronius in occasū: neminem porro casura delectant.* Miserrimā *ergo necesse est non tantum breuissimam vitam eorum esse, qui magno parant labore, quod maiore possideant. Operosè assequuntur, quod volunt; anxie tenent, quæ assequuti sunt.* Dixeratq; secūdo ibidē capite: *De istis me Pietas differere, quorum in confesso mala fœlicitas est? Aspice illos ad quorum fœlicitatem concurritur, bonis suis suffocantur.* & in tract. *Quare bonis viris mala accidāt.* c. 4. *Illos merito quis dixerit* Miseros, *qui nimia fœlicitate torpescunt.* Vndè cùm amplissimum Regnum suum *Cyrus* seniori filio suo *Cambisses* assignaret: iuniori verò *Tanaoxares* magnatum, atq; opulentarum Prouinciarum Satrapam esse dedisset; nullam sine *Miseria* fœlicitatem cognoscens, intolerabilem autem, quæ in summo illius fastigio resideret; tolerabiliorem quidem quo magis à summa fœlicitate discedit; inquit: *Hæc verò dās tibi existima Imperium quidem maius, atque Regni nomen seniori filio reliquisse: at fœlicitatem, tibi cum minore molestia.* Vt auctor est *Xenoph. de Pædia Cyri, lib. 8.* Et confirmat *Senec. de vita breuit. c. 7.* experientiam validissimum testem proferens: *Plerosque certe audies ex his quos magna fœlicitas grauat, inter clientium greges, aut causarum actiones, aut cæteras* honestas Miserias *exclamare interdum: Mihi viuere non licet.* Rixa namque Fœlicitati ipsi, cùm Fortuna secūda est, *eodem de moribus* dicente: *Mihi crede, non potes diues esse, & fœlix. Quis est enim* (vt Boet. de consolat. lib. 2. pros. 4. ait) *tam compositæ fœlicitatis, vt non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum; & quæ vel nunquam tota proueniat: vel nunquā perpetua subsistat. Huic census exuberat; sed est pudor degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit; sed angustiis rei familiaris inclusus, mallet esse ignotus.* Et quisquis ille, adductus à *P. Martino del Rio, in Seneca Tragici castigationibus. Non est tam bona fortuna, de qua nihil quari possis.* Siquidem (vt *Apul. Florid. lib. 3.* pag. mihi 332. ait) *Nihil quidquam homini tam prosperum diuinitus datum; quin ei tamen admixtum sit aliquid, difficultatis; vt etiam in amplissima quaque lætitia subsit quæpiam vel parua querimonia, coniugatione quadam mellis, & fellis. Vbi vber, ibi tuber.*

Merito inde *August. Confession. lib. 10. c. 8.* exclamat: *Væ prosperitatibus huius sæculi semel & iterū, à timore aduersitatis, & à corruptione lætitiæ.* Meritoque ille de ornatu, fastigioque Regali quærulus: *O nobile magis quàm fœlicem pannum! quem si quis penitus cognoscat, quā multis solicitudinibus, & periculis,* & Miseriis

sit

ſit refertus; ne humi quidem iacentem tollere vellet. Vt *Valer. Max.* tradit *lib.* 7. *tit.* 2. *c.* 5. Miſerandam poteſtatem *Papin. Stat.* vocauit *Thebaid. lib.* 8. Potentũq; vitam *miſerrimam*, vltimo elogio faſſus eſt *Germanus* ille tot Regnorum, Prouinciarumq; moderator, Diui Auguſti filius, Imperij particeps; vt *annaliũ lib.* 3. *Cornel. Tacit.* (eius in hunc modum amicis, parentiq; vltima verba, ac mãdata referens) prodit: *Vltimas preces pectoribus veſtris relinquas referatis patri, ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus inſidiis circumuentus*, miſerrimam vitam *peſſima morte finierim*.

38 Eoq; fœlicior † *Miſeria*, quòd infœlicitatis timore vacat. *Ouid. Triſt. lib.* 3. *eleg.* 11.

Non eſt quod timeas, Fortuna miſerrima *tuta eſt*.

Et de Ponto lib. 2. eleg. 2.

Tuta petant alii, Fortuna miſerrima *tuta eſt*.

Nam timor euentus deterioris abeſt.

39 Miſeros tandem, & triſtes, † non fœlices, & gaudentes, nos conſulit eſſe *D. Iacobus Apoſtolus*, epiſt. Catholic. c. 4. *Miſeri ſtote, & lugete, & plorate: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltauit vos.*

Summa igitur cum ratione iudicantem monuimus, ne in immẽſum facultatem hac in re, arbitriumq; libito ſuo datum; ſed legibus adhærens, incidentis negotii, cauſæq; ratione putet. Quẽ ſatis notata in proœmio, quæſtionibuſque ſigillatim, inſtructum reddunt.

VTRVM VIDVAE, Pupilli, Debiles, aut diuturno morbo fatigati, *Miſerabiles* ſint? poſsintq; aduerſarios ſuos in prima cauſæ cognitione ad Principem trahere inuitos? Ab aliis autem ipſis trahi nequeãt? Quatenuſque priuilegiati exiſtant?

SVMMARIVM.

1 Lex vnica, C. quando Imper. inter pupil. & vid. *an duos ſeparatos cõtineat caſus, diuerſimodeque in eis diſponat, an æqualiter?*

2 *Legis huius vnica fauor à Diuino iure trahit originem.*

3 *Et procedit, ſiue in ea* Miſerabiles *perſonæ contenta agant; ſiue conueniantur.*

4 *Et non ſolum in prima inſtantia; ſed etiã in ſecunda, & vlteriori.*

5 *Et an ſiue ante, ſiue poſt litem coram ordinario conteſtatam; & in eius, per conſequens, iuriſdictionem conceſſum?*

6 *Minori, aut* Miſerabili *perſonæ aduerſus tacitum per conteſtationem in iudice inferiorem conſenſum, an reſtitutio detur?*

7 *Ordinarium iudicem eligere, Principis deinde Curiam, iterumq; ad ordinarium redire, an* Miſerabilibus *liceat?*

8 *Ita* Miſerabilibus *fauendum, vt aliis iniuria non fiat.*

9 *An* Miſerabili *poſt cõcluſionem in cauſa variare liceat?*

10 *Fori dictum priuilegium, etiam miſerationis cauſa ceſſante, quæ à principio aderat, durat.*

Iudicium ibi finiri debet, vbi cœptum eſt, ibid.

Cauſa ceſſante non ceſſat effectus, quando conſumatus, productuſque adeſt. ibid.

11 *Fori hoc priuilegio gaudent* Miſeri, *quibus poſt litem cœptam, vel conteſtatam, miſera ſuperuenit conditio, quæ antea non extabat.*

12 *Non ſolum* Miſerabilibus *ipſis, ſed etiam eorum litium conſortibus hoc fori priuilegium competit. Quando ſaltem indiuidua cauſa eſt, num.* 13. *Limita & intellige vt num.* 15.

14 *Indiuidua cauſa, quæ cenſeatur?*

16 *Nec ſolum iure proprio, ſed ceſſo quoque agentibus, hæc* Miſerabilibus *fori datur electio.*

17 *Si modo fraudulenta ceſſio non ſit.*

18 *Et an etiam procedat, ſi* Miſerabili *diuiti ceſſio facta ſit?*

19 *Aut quando cum eo, qui* Miſerabili *ceſſionem fecit, lis foret incepta?*

Cle-

Clericus laici hæres, cum quo lis fuerat incepta, prosequi eam coram seculari iudice debet. Neque ab emptore (cui super re sibi vendita lis mota est) requisitus vt eum defendat, iudicis laici forum subterfugere valet. ibid.

Intellectus text. in l. Venditor, 49. D. de iudic. & legis 57. titul. 6. part. 1. *ibid.*

20 Miserabilis *persona, quæ non Miserabili* *successit, cum quo lis incepta erat legis nostræ vnicæ priuilegio, eius rei ratione, non gaudet: Secus si lis incepta nō erat, & num. seq.*

21 *Priuilegiatus non priuilegiato succedens, suo vtitur priuilegio.*

22 *Cessionarius cui priuilegium hoc fori non competebat, cessionis virtute à* Miserabili *facta, eo vti non poterit, cum priuilegium personale sit, quod cum persona extinguitur.*

23 *Legis nostræ vnicæ determinatio tàm in ciuilibus, quam in criminalibus procedat, nec ne?*

Causæ *nomē generale est, ciuilē, & criminalem complectens. Et quid de* Litis *vocabulo?*

Delictum nemini patrocinari debet. ibid.

Honor cita potior repetatur. ibid.

Criminalis causa tantum à ciuili, & pecuniaria, quantum anima à corpore distat. ibid.

Vbi maius est periculum, cautius est agendum. ibid.

Lex generaliter loquens, generaliter intelligenda; & vbi non distinguit, nec nos distinguere debemus. ibid.

Princeps fons est iustitiæ, lex animata, & in ipsum - ibid.

Legis nostræ vnicæ priuilegio etiam hi, qui sua culpa ad casum non ordinata, in miseriam deuenerunt, gaudent. ibid.

Intellectus text. in auth. Qua in prouincia, C. vbi de crimin. agi oport. ibi.

24 Miserabiles *personæ non solum extra prouinciam ad litigandum trahi non possunt; sed nec extra ciuitatem.*

25 Miserabiles *relatæ personæ non solum Principis forum declinare possunt, quando extra domicilium, aut prouinciam trahuntur; sed etiamsi in domicilio earundem coram Principe ibi (per accidens tamen) existente, conueniantur.*

26 *Priuilegio huic præfatis* Miserabilibus *concesso, nullis rescriptis, quantumuis prægnantibus, & generalibus verbis, clausulisvè quorumlibet priuilegiorum derogatoriis conceptis, nisi de* Miserabilibus *specifica mentio fiat; videtur derogatum. Etiamsi in rescripto dicatur:* Non obstantibus priuilegiis, quorum specialis mentio facienda foret.

27 *Huiusmodi priuilegio an* Miserabiles *renuntiare queant?*

28 *Legis nostræ vnicæ dispositio in causis etiam Iurispatronatus procedit.*

29 *Et an locum habeat, si* Miserabiles *diuites sint? & duobus seqq. Et an, & quatenus Miser actu, & habitu differat? ibid.*

Vidua diues an simplici paupere Miserabilior sit? dict. num. 29. vers. Ex qq. remis.

Naturalia immutabilia permanēt, neque accidentaliter euenientibus mutantur. ibid.

30 *Contra viduam, diuturno morbo fatigatum, aut senem, si diuites sint, tempus currit, cum aliis causas mandare possint gerendas. Secus contra hosce pauperes. & num. seq.*

33 *Pupillus qui in aui potestatem recidit, an fori priuilegio legis nostræ vnicæ gaudeat? & num. seqq.*

34 *Nepos patre etiam viuente in aui existit potestate, & patre mortuo, eius locum tenet. Ideoque neq; orbus videtur. Et quid hodie? num. 36.*

35 *Impubes parentem habens, pupillus non dicitur, neq; legis nostræ fauore gaudet. Et quid in pupillo tutorem habente? ibi.*

36 *Per matrimonium hodie à patris potestate filius exit, proque emancipato habetur; neque eius filii in aui potestatem recidunt.*

72 *Pu-*

72 *Pupillus, vel* Miserabilis *persona, à tutore, vel administratore ratione: postulans, an & quando hoc fori priuilegio vtatur? & duobus num. seqq.*

75 *In feudalibus causis huic fori priuilegio locus non est.*

76 *Neque in officialium, qui syndicantur, causis.*

Iudices præcipuos habentes, qui ad Curiam trahi ex ratione nequeant? remissiuè ibid.

77 *In reconuentionis causa fori non datur electio.*

78 *Laicus non nisi coram iudice Ecclesiastico Clericum potest conuenire.*

79 *Nisi in reconuentionis causa. Si clericus enim laicum apud iudicem sæcularem conuenit, ibique reconueniatur: sustinere coram illo reconuentionis iudicium debet.*

80 *Quinquennalem dilationem petens fori hanc electionem non habet.*

81 *Fori priuilegium non nisi de illo opponenti competit.*

82 *Iudicium cum excommunicato agitatum, si de excommunicatione ab aduersario non fuerit oppositum, tenet.*

83 *Reconuenire actorem reus debet coram conuentionis iudice, nō diuerso: nisi pars non contradicat.*

84 *Contra non infamatum non tenet inquisitio. Nisi parte non opponente. & num. seq.*

86 *Incertitudo actum vitiat, nisi pars non opponat.*

87 *Sententia nulla sustinetur, si pars non opponat.*

88 *Executio legum non seruata forma factis, iudicij substantialibus carens, etsi nulla sit, parte non opponente conualescit.*

89 *Quælibet dispositio iudicem, partem vè ad aliquid faciendum adstringens, si in iudicio fuerit petitum, intelligi debet.*

90 *Pupillis & Diuinæ, & humanæ leges fauent.*

Nec Pupillaris solum ætas (hoc est impuberum parentibus carentium) sed puerilis qualis fauorem meretur. ibid.

91 *Maius Pupillis in bonis suis, quàm mulieris pro dote, quàmque Fisco concessum priuilegium est.*

92 *Minor aduersus Fiscum restitutionem habet. Pupillus, absque restitutione tutus est. & num. præced.*

93 *Mater negligens in idoneis tutoribus filiis suis petendis, qualiter puniatur?*

94 *Et qualiter consanguinei ad Pupilli successionem vocati, in eo pariter negligentes?*

95 *Matre vel consanguineis tutorem Pupillo non petentibus; eius educator, vel amicus petere potest.*

96 *His non petentibus, quilibet de populo tutorem pupillo petere valet.*

97 *Nemine Pupillo tutorem, aut aduocatum petente, illum ex officio Iudex dare potest, & debet.*

98 *Officium suum non nisi petitum impartiri Iudex debet.*

99 *De interesse suo non docens, à iudicio repellitur.*

100 *Pupillorum fauore, tertius cuius non interest, admittitur.*

102 *Inter viuos manumisso, cui expressè peculium ademptum non est, concessum videtur.*

103 *Fallit in manumisso à Pupillo, tutore auctore.*

104 *Contra Pupillos nec longissima quidem præscriptio, quæ contra quoslibet priuilegiatos procedit, currit.*

105 *Neque vsucapio.*

106 *Vsucapio an contra Romanam Ecclesiam triennio perficiatur?*

107 *Ad inuestituram petēdam, tempus Pupillo non currit; etsi adulto currat, egeatque restitutione.*

108 *Defunctorum voluntates pro legibus seruari, pietas suadet, & leges imperant.*

109 *Pupilli gratia, à defuncti voluntate recedi solet.*

110 *Tutor Pupillo sub cōditione dari nequit.*

111 *Procurator sub conditione, in diem, & vsq; ad diem dari potest. Et quæ differentiæ ratio?*

112 *Sine accusatore contra quemuis inquirere, aut procedere Iudex non potest.*

113 *Tutor suspectus, sine accusatore repelli potest.*

114 *Pro alio fideiubere non magis quàm donare quis cogitur.*

Beneficium quid sit? ibid.

156 *Sen-*

228 *Viduæ de bonis Ecclesiæ, si aliunde nõ habent, sunt alendæ.*

229 *Viduas diuites non nutrit Ecclesia, licet protegat.*

230 *Super rebus etiam profanis, & circa rem quoque feudalem, si oppressionem viduæ patiantur, quamuisque dominus feudi negligens non probetur, nisi cum limitatione de qua ibi, eis Signatura commissiones concedit.*

231 *Viduæ retentio bonorum mariti pro dote competit: marito in bonis prænãrtua coniugis denegatur.*

232 *Postulare prohibiti, pro viduis possunt.*

233 *Viduæ testimonium, aliarum fœminarum testimonio præualet.*

234 *Fœminæ, mares pietate, & deuotione præcellunt.*

235 *Cæteras fœminas charitate, & pietate viduæ antecellunt. Neque ut cæteræ sunt auaræ.*

236 *Iudex nemine petente, fœminis, & pupillis de aduocato prouidet.*

237 *Mitius cum fœminis in delictis regulariter agitur.*

238 *A pœna* legis Si quis in tantam, C. *unde vi, excusantur fœminæ. Et an à præsumpta usurariâ fraude? A pœna falsi, ob scripturæ lacerationem? A periurio? Et an in hæresis crimine cum eis mitius agatur? ibid. remiss.*

239 *Delicta mulierũ, mulcta aliqua pecuniaria, à parentes aliquas redimebãtur.*

240 *Aduersus propriam confessionem, cum aliter de delicto non constat, mulieri restitutio datur.*

241 *Cæteris communis regula contraria obstat.*

242 *Muliebris sexus bonam fidem inducit, doli præsumptionem excludit.*

243 *Facilè mulierem decipi lex præsumit. Instruitur omnis arte fœmina doli. ibid.*

244 *Ut testimonium ferat, ad iudicium trahi fœmina nequit. Et quid antiquitus in id obseruatum? ibid.*

245 *Neque pro debito ciuili, priuato publico, vel Fiscali coram iudice comparere aut ad carceres trahi debet.*

246 *Neque pro criminali causa, leui, aut non saltem atroci.*

247 *Fœmina, quæ in Canonem* Si quis suadente, *incidit, Romam pro absolutione ire non adstringitur, à proprioque parocho absolui poterit: cum cæteri adstringantur.*

248 *Ignorantia facti, non iuris excusat. Et an mulieres iuris ignorantia excusentur, n. seq.*

250 *Mulierum priuilegia remiss.*

251 *Infirmitas corporis vires minuit; animi addit. Plures infirmitatis utilitates, appetendique describuntur effectus: scientiarum, & artium magistrã, multis exemplis, auctoritatibusque comprobatur.*

252 *Infirmitate graui laborans, an pro ciuili debito, crimineuè carcerari possit?*

253 *Torqueri non potest.*

254 *Contra sic infirmantem executio fieri non potest.*

255 *A contumacia infirmitas excusat.*

256 *Infirmus, aut impeditus ad longum tempus, vel in perpetuum, citatus an saltem mittere procuratorem teneatur?*

257 *Suorum quoque infirmitas, citatum à comparendo excusat.*

258 *Infirmitatis impedimento allegato, oblataque de ea fide, Iudicis potestas suspenditur, inque valetudinis tempus iudicium differtur, & nullus interim processus factus redditur.*

259 *Fide de infirmitate non facta, iudice ad ulteriora procedente, processus tenet: sed infirmitate detento in integrum restitutio datur.*

260 *A negligentia excusat infirmitas.*

261 *Delicti pœnã infirmitas minuit, mitiusq; cũ infirmo agendi causam præstat.*

262 *Ad infirmos non solum pro testimonio recipiendo mittendum est: sed neque testimonium præstare coguntur.*

263 *Infirmus, qui diuinis horis interesse personaliter nequit, vel absẽs est sanitatis recuperãdi gratia: distributiones percipit quotidianas. Etiãsi propria culpa in infirmitatem inciderit. Saltẽ si sanus di-*

diuinis officiis adesse cõsueuerat. & duobus numer. seqq.

266 *An & quãdo à muneribus personalibus, vel etiã realibus excusetur infirmus?*

267 *Ab omnibus excusatur infirmus, quæ sanitati obesse, aut incõmode fieri possunt.*

268 *Quemadmodum iuramentum, quod sine dispendio salutis æternæ seruari non potest, obligatorium non est: ita quod nec sine corporalis salutis detrimento.*

269 *Pro absolutione etiam Romano Pontifici reseruata, Romam ire infirmus non cogitur.*

270 *Longa infirmitate grauatus, à beneficio, præbenda, vel dignitate remouendus non est, sed coadiutor illi dandus.*

271 *Tutor ob infirmitatem à tutella remouendus non est, sed adiutorem recipit.*

272 *Iudex morbo inutilis effectus, officio remouetur.*

273 *Infirmitate durante, dumque in officio existit, salarium percipit, & seruire intelligitur.*

274 *Famulus infirmus seruire censetur. Et an pro infirmitatis tempore mercedem recipiat?*

275 *Aduocatus infirmus salarium consequitur; nec per substitutum seruire adstringitur.*

276 *Delegatus à Principe infirmitate tentus, subdelegat.*

277 *Ordinarius Iudex alium subrogare, substituereque infirmitatis ratione lege Regia potest.*

278 *Episcopus aduersa valetudine laborans, consecrationem suffraganeorum aliis committere potest, suasque ad id mandare vices.*

279 *Quod publicè, & per proclama factum est, in communem notitiam venire præsumitur; nec eius ignorantiæ admittitur allegatio.*

280 *Ab huiusmodi ignorantia, an excuset infirmitas?*

281 *Infirmitatis, & curationis sumptus, vt funeris, de hæreditate deducũtur, cuiusque alii creditori præferuntur, funerariique censentur. Et quid hodie ibid. remiss.*

282 *Nil magis rationi congruit, quàm vt pacta seruentur.*

283 *Contractus ab infirmo cum medico factus Iudicis officio rescinditur; nec spontanea promissio, infirmitate durante, eidem ab infirmo facta, tenet.*

284 *Arbiter post susceptam causam, non cogitur terminare, nisi infirmetur.*

285 *Dominus, qui seruum infirmum curare contempsit, illius priuatur dominio: filius qui parenti infirmo non prouidit illius hæreditate: serui emptor, qui eius incuria decessit, redhibitoria: coniux, qui coniugem infirmum diligenter non curauit, eius quoque hæreditate.*

286 *Iusta causa est manumissionis etiam per minorem faciendæ, consequendæque libertatis, quòd seruus dominum in infirmitate curarit.*

287 *Iniuriarum actio, partium conuentione, dissimulatione, tacitavè remissione extinguitur.*

288 *Iniuriæ remissio ab infirmo facta, non impedit, quominus iniuriarum actio persequi, instaurarique à valente possit.*

289 *Officii vacationem propter aduersam valetudinem adeptus, eisdem potitur, quibus in eo existens priuilegiis potiretur.*

290 *Obstrepentes, vel maleantes à vicinia expellere infirmus potest.*

291 *Ludouicus Gomez notatur.*

QVÆSTIO III.

ARgumentis legentem onerare, vbi expressa legis determinatio extat, puerile prorsus, & inane. Adest autem in præsenti non minus nota, quàm pietate plena Imperatoris Constant. August. in *l. Vnica. C. quando Imperator inter Pupil. & Viduas.* Quæ ita se sanctio habet.

¶ *Si contra Pupillos, vel Viduas, vel diuturno morbo fatigatos, & Debiles, impetratum fuerit lenitatis nostræ iudicium: memorati à nullo nostrorum iudicum compellantur comitatui nostro sui copiam facere:*

Qui-

Quinimò intra prouinciam in qua litigator & testes, vel instrumenta sunt, experiantur iurgandi formam: atque omnis cautela seruetur, ne terminos prouinciarum suarum cogantur excedere. Quod si pupilli, vel viduæ, aliique Fortunæ iniuria miserabiles, iudicium nostræ Serenitatis orauerint; præsertim cum alicuius potentiam perhorrescunt: cogantur eorum aduersarii examini nostro sui copiam facere.

Quæ quidem licet scrupulosis duos
1 separatos videatur assignare casus: † Primũ, vt Viduę, Pupilli, diuturno morbo fatigati, ac Debiles, iurgandi fortunam in prouincia experiantur, nec extra illã cogãtur exire: Secundũ, vt Pupilli, & Viduæ, alios ad Principis Curiã euocare possint; neq; Debiles, diuturnoque morbo fatigatos in eo expressè: eadem tamen vere vtrosque ratio, imò & dictæ legis determinatio æquè cõprehendit. Cũ etsi nõ eosdẽ, quos in primo, nominet in secundo: latiorẽ tamen in eo regulam, quã in primo constituit. Siquidẽ non tantũ ab ea specificè nominatis; sed cæteris aliis Fortunę iniuria miserabilibus hoc priuilegiũ induisit. Et nè manifesta tẽpus (quoad difficiliora egemus) vane consumant: veritatẽ hãc Regia pandæ iura in *l.41.tit.18.l.5.tit.3.* & *l.20.tit.23.p.3.* Prioris verba, illarum excusabunt relationem: *Mueuense a las vegadas maliciosamente omes, a ganar cartas contra los huerfanos, ò las viudas, ò los omes muy viejos, ò cuytados de grandes enfermedades, ò de muy gran pobreza, para aduzir los pleitos ante el Rey, ò ante los adelantados, ò ante otros Iuezes, que no son moradores en la tierra do viuen essos sobredichos contra quien las ganan. E porque esto no tenemos por guisada cosa, mandamos que la carta que fuere ganada contra qualquier destos sobredichos, ò contra otra persona semejante dellos, de quien ome debiesse auer merced, ò piedad, por razon de la mezquindad, ò miseria en que viue: que non vala, nin sea tenudo de ir a responder por ella a ninguna parte, sino ante aquel juez de su lugar do viue. Mas las otras que qualquier destas personas cuytadas contra otri ganasse, para adduzirlo ante el Rey, ò ante otro juez que le otorgasse que lo oyesse, ò le fiziesse auer derecho, mandamos que vala.* Nouæ quoque Regiæ collectionis similis *l.8.titul.3.lib.4.* in verbis illis: *Pleyto de viudas, y huerfanos, y personas miserables.*

Quarum quidem, etsi manifesta decisio, Doctorum numerosam allegationem culpabilem redderet: dilucidam tamen explicationem poscit. Quod vt fiat aptius, ampliationibus, limitationibusque vtemur: ad singulorumque deinde deueniemus fauores. Quem in cæteris quoque (post disputationem) morem seruabimus.

2 Primò igitur † *legis nostræ vnicæ, Regiarumque* concordium dispositionem à iure Diuino originem trahere, *Sigismund. Scac.* firmat, *de appellationib. quæst.* 7. *numer.* 114. Quod & *Miserabilium* præcipuum, & ampliationibus deseruiens, prima sede locamus.

3 Amplia eandem secundò, † siue nominatæ miserabiles personæ agant, siue conueniantur, vt *Accurs.* in *dict. l. vnic. verb. Perhorrescunt*, sensit, asserunt que *Ioan. Maria Nouar. in praxi election. & variat. fori, sect.* 2. *quæst.* 3. & *sect.* 3. *quæst.* 4. *Osuald. Hilliger. in Donel. enucl. lib.* 17 *cap.* 20. *lit. D.* vsuq; forensi id cõprobatum (etsi non satis à legibus explicitum) *Couarru.* testatur *practicar. capit.* 7. *numero* 5. & cum eo *Azened. in dict. l.8. titul.* 3. *lib.* 4 *noua Reg. collect. num.* 6.

4 Tertiò, † vt non modo in prima instantia, sed & in secunda, & vlteriori procedat (dictæ legis vnicæ perpensis verbis, multisque rationibus, post antiquiores) firmant *Roland. à Valle consil.* 55. *numero* 12. *volumin.* 2. docteque *Marches. de commiss. titulo, de commiss. auoc. causar. part.* 2. §. 2. *numero* 68. *versicul. Amplia*

vigesimo secundo, Sigismund. Scacc. dict. quæst. 7. per tot.

5 Amplia 4. † siue ante, siue post litem coram Ordinario contestatam, inque (per consequens) iurisdictionem eius concessum, posse quemlibet *Miserabilium* prædictorum, aduersarium ad Principem in prima causæ cognitione trahere. Cum miserationis causa priuilegio dato aut renunciari nequeat: aut tacita saltē eius renunciatio nō inducatur, vt latiùs infrà, *ampliatione* 13. notamus, in specieq; profitentur, cum multis, *Giurba, decis. 32. numer. 5. Iacob. Cancer. variar. resolut. tom. 2. cap. 2. num. 26. Marches. dict. loco, numer. 69. Camil. Borrel. in summ. decis. tit. 56. de iurament. perborrescent. num. 36. Cardin. Tusch. lit. M. conclus. 274. num. 8. Ioann. Mar. Nouar. dict sect. 2. quæstion. 6. per tot. Osuald. Hiliger. in Donel. enucle. lib. 17. cap. 20. lit. D. vers. Sed inter hos,* id verum intelligens, si non vexandi aduersarii causa, iudicium cœptum aliò transferre *Miser* velit, *Alexand. Trentac. variar. resolut. lib. 2. resolut. 2. de citatione, num. 16. Cabed. decis. Lusit. 25. num. 8. part. 1. Aloys. de Leo in dict. l. vnic. num. 9. & seqq.* multique alii per *Nos* adducti in *Axiomatibus nostris, lit. I. num. 140. Azebed. in l. 9. tit. 3. lib. 4. noua Reg. collect. num. 5.* etsi in practica non admitti dicat; Regiūq; vidisse diploma, quo viduæ causa ad Vallisoletanam Cancellariam remitti iubebatur, *Nisi iam corā Ordinario cœpta esset, post nouem saltem dies.* Cui adstipulari praxi videtur *Regia lex 1. titul. 1. lib. 4. noue Reg. collect.* in verbis illis: *Y q̄ en estemismo termino, el actor sea obligado a prouar el caso de Corte.* Cumq; aliis quatuor limitationibus aut exceptionibus Regias has litteras expediri solere; imò nec aliis Miserabilibus, nisi Viduis (tametsi *d. l. vnica,* dictæque Regiæ leges de cæteris pari iure, & ratione tractarint) *Couar.* notat, *practic. q. cap. 7. n. 5.* Deque præsenti ait: *Tertius, vbi causa fuerit cœpta coram iudice inferiori per litis cōtestationē, absq; fori præscriptione, & exceptione declinatoria tribunalis inferioris,*

Neque aduersus huiusmodi tacitum per contestationem in inferiorem iu-
6 dicem consensum † in integrum restitutionem *Miserabili*, nec minori, erroris causa dari; quo deceptus, absq; priuilegii sui allegatione, exceptionisque declinatoriæ, litem fuerit contestatus, idem ipse asserit *Couarru. ibidem, versic. Nonò:* rationem sic reddens: *Huius equidem opinionis sum, ob fauorem ordinariæ iurisdictionis, & quia non admodum læditur ex hoc errore minor. Etsi Matth. de Afflict. in constit. Neapolit. rubr. 37. num. 24. contrarium responderit.* Et *Couarruuiam* sequitur *Adrian. Neguf. responsorum, quæst. 345. num. 8.* Aduersus quos, relatorum auctoritates (cùm *Osualdi* saltem limitatione notata) rationesque vrgent.

Plus imo voluerunt alii: Posse nempè *Miserabilē* Ordinarium iudicem eli-
7 gere; † Principis deinde Curiam: iterumque ad Ordinarium reddire, vt (multos referendo) *Marchesan.* tradit, *d. loco, num. 70.* etsi *numer.* 35. dissentiat: priorem tamen opinionem in praxi seruari, iurique consonam ex relatis dicit, de quo latiùs *ibi num. 85. & seqq.* agit. Eandem pariter priorem tenet opinionem *Sigismund. Scacc. dict. quæst. 7. num. 121.* de praxis obseruantia, & pro ea sæpè iudicatū *Nouar.* testatur *in praxi election. & variat. fori, sect. 1. quæst. 3. num. 10. & seqq. Muscat. in prax. fac. Conf glos. Competens, lib. 1. part. 2. num. 30. Prosper. Carauit. ritu 233. numer. 10. & sequentib. Alexand. Trentac. variar. resolut. lib. 2. resolut. 2. numero 10.*

Quæ neque apud Nos praxis, imò (vt vidimus) contraria viget, vbi etiam solum persona miserabilis coram inferiore litem contestata est, eumque tacite delegit, priorisque partis sequaces, semel tantum in iudice, foroque eligendo variare concedant, vt *Marches. dict. titul. de auoc. causar. part. 2. §. 2. num. 149.* & *Scacc. dict. quæst. 7. numer. 120.* affirmant. Quod iuri, & rationi congruit; cum nec tunc *Miser* priuilegio suo fraudetur; & à litibus, sumptibusque

busque excusetur aduersarius. Ita siquidem *Miserabilibus* fauendum, vt aliis
8 iniuria † non fiat, ratio, iuraque decernant, vt in *prima que de priuileg. pauper. p. quaest.* 39. *num.* 4. & *quaest.* 55. *num.* 8. & 23. aduertimus, & *infrà limit.* 1.

9 Nec potiori fulcitur ratione, † quod *Nouar. in praxi election, & variat. fori, sect.* 3. *quaest.* 5. *per tot.* & de *priuileg. miserabil. person. priuileg.* 35. asserit: etiam post conclusionem in causa *Misero* variare licere: aduersus quem auctoritates, rationes relatae, praxisq; pugnant.

Principalis ampliatur cõclusio quin-
10 to, † etiamsi miserationis causa cesset, quae litis initio aderat. Veluti, si vidua lite durante, nubit; pupillus, adultus; pauper, diues effectus sit: non enim ideo priuilegium cessabit, sed illaesum remanet, quod semel extiterat. Cũ nec alibi finiri lis debeat, quàm vbi est coepta, *l. Vbi acceptum, 30. D. de iudic.* cùm latè à *Nobis* adductis *in Axiomatib. nostris, lit. I. num.* 135. Nec cessante causa, cesset effectus, quando productus, cõsummatusque adest. *Veri, & Antonini* Imperator ũ ampliationem hanc, illiusque rationem verba probant, in *l. Cùm oxori, 4. C. quando dies legat. ced.* *Cùm oxori* (aiunt) *vsusfructus fundi legatur, & eius proprietas, cum liberos habuerit: nato filio, statim proprietatis legati dies cedit.* & *text. in l. fin. D. vnde liberi, in l. Inter stipulantem. 83. §. Sacram, D. de verbor. obligat. in l. Non putauit, 8. §. Sed si post mortem, in l. Si post mortẽ, 10. §. 1. D. de bonor. possess. contra tab. in cap. Ab eo. 31.* extra *de elect. lib. 6.* firmantque *Tiraquel. in tract. cessante causa, limit. 12. num. 2, Vincent. de Franch. decis. 257. in fin. Gamm. decis. 27. num. 4. Aluar. Valasc. consult. 57. num. 1. Prosper. Carauit. super rit. magn. Cur. ritu 233. quaest. 4. numer. 12. & seq. Nouar. in praxi election. & variat. fori, sect. 1. quaest. 2. num. 2. & quaest. 7. num. 4. & latius sect. 5. quaest. 10.* per tot. praecipuè *num. 6. 7. & seq.* copiosè *Mar. Giurba in consil. Senat. Messan. capit. 7. glos. 2. num. 12. & cap. 10. glos. 10. part. 1. & decis. 82. n. 12. Antoni. Thesaur. decis. 177. num. 4. & in eius addit. ibid. Gaspar Thesaur. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 66. numer. 36. Bernard. Greuee. conclus. Camer. Imperial. conclus. 1. consider. 1. numer. 6. Camil. Borrel. in summ. decis. 1. part. titul. 56. de iurament. perhorrescen. num. 30. Sigismund. Scacc. de appellationib. dict. quaest. 7. num. 118. & 119. Pelaez de maioratib. 1. part. quaest. 9. numer. 7. & part. 2. quaest. 6. numer. 12. Osuald. Hilliger. in Donel. enucl. dict. lib. 17. cap. 20. lit. N. ad fin. Philip. Paschal. de virib. patr. potest. 2. part. cap. 2. numer. 100. Nos in Axiomatib. lit. C. numero* 44. numero idipsum ampliantes sequenti.

E conuerso quoque amplia 6. si tem-
11 pore coeptae, † aut contestatae litis misera non extaret conditio, postmodum autem superuenerit: huiusmodi enim tunc fori priuilegio esse locum, asseuerant *Felin. in cap. Ex tenore, versic. Fallit vndecimo, de rescript. Anton. Gabr. commun. opinion. titul. de iudic. conclus. 1. num. 17.* quos sequitur *Marchesan. de commiss. auocat. caus. dict. 2. part. §. 2. num. 46.* & latè *Nouar. in praxi dict. & variat. fori, sect. 2. quaest. 13. per tot. Nos in Axiomat. dict. lit. I. num. 140.* dictae *legis Vbi acceptum, 30. D. de iudic.* conclusionem Miserabilium gratia limitantes.

Amplia 7. vt non solum *Miserabiles*
12 ipsi, † hoc priuilegio gaudeant; sed ipsorũ litiũ consortibus aditũ praebeant eidem. Sic tenuere *Natta consil. 590. num. 16. vol. 3. Antonin. Thesaur. d. decis. 177. num. 5. Franc. Viui.* (ita per Romae Signaturã iustitię, coram illustrissimo Sfortia, decisum referens) *decis. 521. num. 2. Ioan. Mar. Nouar. in praxi, sect. 1. quaest. 7. num. 6.* rationes numeris sequentibus reddens, & latius *quaest. 45. per tot. Didac. Couar. practicar. dict. cap. 7. in fin. vers. Solet autem, Iacob. Menoch. de arbitr. dict. casu 66. num. 29. Marius Giurb. dict. decis. 82. num. 1. versic. Quod iuris priuilegium, Marchesan. dict. loco numero 42. Camil. Borrel. dict. titul. 56. numero 31. & 32. Sigismund. Scacc. dict. quaest. 7. num. 122. Osuald. Hilliger. dict. lib.*

lib.17.cap.20. lit. L. versicul. Et prodest hoc priuilegium, Iacob. Cancer. variar. resolut. tom.2. cap.2. num.27.

Hinc tamen limita, intelligeq; am-
13 pliationem, † quando indiuidua causa est, vt dicunt *Abb. in cap. Verum, num.6. de foro compet. Felin. in cap. 1. numer. 6. versic. Sunt autem prædicta, de præscript. Roman. consil.* 195. *num.* 4. *Marchesan. dict. §.2. num.*43. sic contrarium hac in re placitum componens, *Gregor. Lopez, in l.5. titul.3. part.3. glos.4. verb. Huerfanos,* post med. *Camill. Borrel. dict. loco, num.* 33.

14 Quæ autem indiuidua † causa censeatur, ab eodem *Borrello num.*43. citatis disces, pariterque à *Nouario d. sect. 1. quæst.46. per tot.* Et *quæstionib. seqq.* Quid in mariti priuilegiati vxore? Quid in sponsa? Quid in fideiussore, filio? aut *miserabilis* cessionario? cognosces.

15 Limita 2. † si *Miserabilis* suo vti priuilegio nollet; ad illud namque litis cōsorti viam tunc præcluderet, vt firmāt *Cassan. in consuetudin. Burgund. rubr.9. §. 17. glos.3. num.2. Marchesan. d.2. p. §.2. num.*44.

Amplia 8. principalem conclusio-
16 nem, † vt non solum iure proprio, sed etiam sibi cesso præfatis *Miserabilibus* agentibus hæc fori concedatur electio, ex sententia *Afflict. in Cōstit. Statuimus, num.25. quæst.6. & ibid. Foller. num.24. Alberic. in tract. statutor. quæst.202. part. 1. Vrsil. ad Afflict. decis.257. num.7. Marchesan. vbi proximè, numer.47. Ioann. Mar. Nouar. in praxi dict. sect.2. quæst. 4. per tot.* & in fortioribus terminis, *ibid. decis. 31. num.1. Camill. Borrel. dict. titul.56. num.39. Ioseph. Cum. in ritib. Sicil. capit. 82. num. 16. Philip. Paschal. de virib. patr. potest. part.2. cap.2. num. 91. versic. Quo priuilegio, Iacob. Cancer. dict. tom.2. cap.2. num.*28. sic iudicatum referens, aliisq; adductis, *in prima de priuileg. pauper. p. q. 52. num.*61. notamus.

17 Si modo fraudulenta † cessio non sit, *Afflict. dict. loco, Marchesan. dict. num.47. versic. Limita præmissa, Camill. Borrell. vbi suprà, num.40. Cumi. dict. cap. 28. num.17. & seqq. Nouar. dict. quæst. 4. num.3. & seq. Paschal. & Cancer. citatis proximè locis.*

18 Dupliciter prætereà ampliationem istam *ibidem* limitat † *Marchesanus.* Primò, si miserabili personæ diuiti, ex lucratiua causa, non verò pauperi in eleemosynam, & piam causam sit cessio facta; *Follerii* sententia *in dict. Const. Statuimus, num.78. vers. Quæro.*

Quæ mihi nullatenus differentia probatur; & in vtroque casu (simulatione non extante) sine discrimine ex iure cesso, lucratiua etiam causa, fori hac præscriptione vti posse, indubie censeo. Tùm *legis* nostræ *vnicæ* dispositione, verbisque attentis; quibus innixi tot viri prudentes proximam sine distinctione (fraude excepta) conclusionem assignarunt: Tùm, quia cùm misera conditio hunc sibi compararit fauorem: illa existente; & ille quoque extabit. Neque adquisitionis erit in consideratione modus, ex Consulti ratione in *l. Ex pluribus, 43. in fin. D. de administ. tutor.* dicentis: *Nec enim causæ, sed personæ succurritur, quæ meruit præcipuum fauorem.* Cum præsertim diuitiæ miseram conditionem non tollant, nec ob eam fori priuilegium concessum, vt latiùs apparebit inferiùs. Quare in hanc quam tuemur (Miserabilem nempè fori priuilegio vti pro re lucratiua causa, non minus quàm onerosa, cessa) opinionem nominatim descendunt (post *Carauit. Cumiā, & Menoch.* quos referūt) *Camil. Borrel. dict. titul.56. de iuram. perhorresc. num. 39. Ioan. Mar. Nouar. dict. quæst.4. num.2. & de priuileg. miserabil. personar. priuileg.16. num.2. Sigismund. Scacc. dict. quæst.7. num.133. vers. Contra hanc restrictionem, & Philip. Paschal. proximè dicto loco.*

Secundò limitat *Marquesanus* (cuius in hoc iudicium probo) quando cum
19 eo, qui *Miserabili* cessionem fecit, † lis foret incœpta: adinstar eius, quod de Clerico laici hærede cum quo lis cœpta fuerat, tradit, cum multis, *Couarru. pra-*

practicar. cap. 8. n. 2. & seq. asserentibus Clericum tunc coram iudice sæculari causam pertractare debere, ex *l. Venditor, 49. D. de iudic.* cuius celebrem decisionem in Clerico laico vendente, locum habere; denuntiatumque vt emptorem defendat, ad Ecclesiasticum causam trahere Clericum non posse; sed coram iudice laico apud quem mota est, agitandam firmarunt, veramque, & communem (multis adductis) profitetur sententiam *Andr. Fachin. controuersiar. iuris, lib. 2. cap. 38. vers. Communis est, & vera.* Quod apud nostrates in Clerico laici hærede expressa extat determinatione sancitum in *l. 57. titul. 6. part. 1.* de cuius intellectu *Couar. vbi proximè* agit.

20 Sicut nec *legis* nostræ *vnicæ* priuilegio gaudere *Miserabilem*, † qui non miserabili successit, cum quo lis erat incœpta, dicunt *Ias. in l. Hæres absens, in princip. & num. 4. D. de iudic. Francisc. Marc. decis. 364. num. 3.* quos refert, & sequitur idem *Marchesan. dict. loco, num. 84. & 93. Nouar. in praxi electión. & variat. fori sect. 1. quæst. 5. num. 7. & seq.* latiusque *sect. 2. per tot. Mar. Giurb dict. decis. 82. num. 2. vers. Ideo Pupillus*, plenè firmans *Scacc. de appellation. dict. q. 7. num. 133.*

21 Aliter si cum defuncto † lis cœpta non esset: Priuilegiatum enim non priuilegiato succedentem, suo tunc priuilegio vti, tradunt (latè vtrumque comprobantes) *Marches. repetito §. 2. num. 127. & seqq. & num. 133. cum seqq. aliis;* proximoque loco *Scaccia*.

22 E conuerso † autẽ, ex iure à *Miserabili* cesso, non posse cessionarium cessionis virtute ad Principis tribunal primam causæ cognitionem deferre, haud dubie constat; cum personale priuilegium sit, quod priuilegiatam personam non egreditur, iuxta vulgatem regulã *text. in cap. Priuilegium, 7. de regul. iur. lib. 6.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. lit. P. num. 179.* firmantque in specie nostra *Bart. in l. Etsi post diuortium, D. solut. matrim. & ibid. Roman. Fulgos.* *Imol. Castrens.* & alii, *Aret. in rubr. instit. de except. num. 13. versic. Etiam ex prædictis*, quos refert, sequiturque, cum aliis, *Marchesan. citato loco, num. 58.*

23 Amplia nono † principalem conclusionem, vt tàm in criminalibus, quàm in ciuilibus dictæ legis nostræ vnicæ determinatio procedat, cum indistinctè loquatur, videaturq; eadem in vno, quæ in alio ratio. Ita profitentur *Matth. de Afflict. dict. Constit. Statuimus, numero 23. versic. Quinto quærò, Couarruu. practicar. cap. 6. num. 1. Nouar. in praxi elect. & var. fori, sect. 1. quæst. 5. numer. 4. &* plenissimè *sect. 2. q. 2. per tot. Marches. dict. §. 2. num. 64. Camil. Borrel. dict. titul. 56. num. 38. Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. M. conclus. 274. num. 7.* Etsi alios huic aduersantes opinioni (rationibus adductis) referat ipse ibi, eamque amplectantur *Nouarius dict. quæst. 2. à num. 5. cum seqq. & Marches. dict. loco, num. 92.* In prioris tamen confirmationem extare videtur decisio *textus in l. 8. titul. 3. lib. 4. nouæ Regiæ collectionis.* Quæ postquam delicta pro quorum vindicta Princeps adiri in prima causæ cognitione potest, retulit: Viduarum, Orphanorum, Miserabiliumque simul *Causas* indistinctè adiecit. *Causarum* autem, nomen, generale esse, ciuiles, & criminales æquè complectens, in dubium non venit ex *text. in capit. Forus, 10. in princip. & in §. Iurgium, de verbor. sign.* etsi *Litis* vocabulum, non sic latũ esse, sed causas tantum ciuiles cõplecti voluerit *Glos. ib. verb. Lis autẽ*, ex eo *tex. & l. Litis, 36. D. eod. titul.* quã probant *Andr. Alciat. in l. Causas, vel Lites, C. de transact. & Pratei. in Lexic. iur. verb. Causa.* Quos tamen improbat *Parlad. differ. 136. num. 4.* non minus *Litis* vocabulum, quàm *Causæ* criminales, ciuilesque continere probans.

Neque (cum miserabilis saltem persona damnũ, vel iniuriam perpessa est, actrixque existit) efficax se mihi discriminis ratio offert, cur pro re familiari vindicanda Principem ei adire liceat; pro iniuria non liceat, potiori ad id in cri-

criminali ratione existente. Si enim vt illæsos *Miserabiles* seruet, Maiestatis suæ præsidio munire eos Princeps voluit: credendum nè eum facultatibus illorum intentum; vitam, & potiorem vita honorem (vt in *prima de priuileg. pauper. p. quæst.* 4. *num.* 177. & in *Axiomatib. lit. H. num.* 48. aduertimus) aut contempsisse, aut inferiori sede locasse? animæ præposuisse corpus? (tantum enim ciuilis, aut pecuniaria, à criminali causa distat) & vbi maius est periculum, incautius (contra naturalem, ciuilemque rationem, à multis, vulgatis iuribus, expressam, de quibus in *Axiomatibus nostris, lit. P. numer.* 59. qui omnia in scrinio pectoris sui iura habet) egisse?

Quare licèt in praxi, Regias literas in Viduarum fauorem concedi solitas, ab illarum causarum cognitione inferiores iudices interdicentes (vulgo *Ordin tria del fuero*, dictas) criminalem causam excipere *Couarru.* dicat, *practicar. dict. cap.* 7. *num.* 5. & *Monterros.* quem *Francisc. Carrasc.* (post hæc scripta visus) refert, *de casib. curiæ, num.* 65. clausulam cõsuetam adiiciens: *Excepto en seis casos, y causas: conuiene à saber, en causa criminal, &c.* Eam vt *Nos, ipse idem ibi, num.* 71. 72. & 73. (cùm *Cardin. Tusch. dict. lit. M. conclus.* 274. *num.* 7.) intelligit, vbi Vidua, aut Miserabilis alter, reus, non actor existit. Reo namque existente, delicti, maleficiique patrati odium (quod patrocinium, aut commodum præstare nõ debet, vt vulgaria sunt iuris Axiomata, de quibus in *nostris lit. D. num.* 189. *lit. F. num.* 167. & *lit. E. nu.* 167.) diuersum suadere videtur. Sed nec tunc (summo saltem, strictoque iure) diuersum fore constituendum, attente rimanti liquebit forsan. Ex legum generalitate, priuilegiũ id *Miserabilibus* concedentium, generalem desiderantium intellectum, iuxta nota iura, de quibus *Nos in Axiomatib. litter. L. numero* 55. Neque enim non distinguente lege, nobis distinguere licet, vt simile firmat axioma, ibid. adductum *numero* 50.

Aduersantia autem fundamenta non est laboriosum destruere. Nemini enim malitiam suam proficuam esse debere, fatemur: at non fauorem hunc malitiæ, aut delicto tribuimus, sed miserabili ante delictum existenti conditioni.

Nec quod ad Principem referatur causa, delicti impunitas, aut quid à iustitia deuians, quoquo modo timeri potest, cum eius fons Princeps sit, vt (ex *Aristotele*) *Petr. Vander.* tradit, *in tract. de priuileg. eorumque origine, num.* 32. Lex animata, & Ius ipsum, *Iustiniano* Imperatore firmante, in *auth. de Consulib. §. Descriptionem, coll.* 5.

Nec pariter, quòd Fortunæ iniuria *Miserabilibus* id concesserit Imperator, eos qui sua culpa ad miserum statum deuenerunt, nisi ad casum fuerit ordinata, excludit, vt *de priuileg. pauper.* 1. *p. quæst.* 54. (in hisce terminis) *num.* 8. probamus, in præsentique sæpè aduertimus.

Qui autem difficultatem hac in re auget *text. in auth. Qua in prouincia, C. vbi de criminib. agi oport.* (quo nixus, *Baldique ibid. num.* 6. *Caualcani decis.* 2. *num.* 11. & aliorum auctoritate, *Marchesanus dict. titul. de commiss. auoc. causar. part.* 2. §. 2. *nu.* 92. oppositum firmauit) duplicem recipit interpretationem. Primam, aut contemptam, vel ad quã parum attentos scriptores video, eiusdem textus litteræ adhærentem; quæ habet, vt in qua prouincia quis deliquit, illic (etiam priuilegiatus) iuri subiaceat. Cumque Prouincia non oppidi, aut etiam ciuitatis terminis (ex veriori opinione) circunscribatur; sed longissimis constet, vt *infrà quæst.* 9. ostendemus: nil prohibet, quominus ad eam Audientiam, vel Cancellariam in cuius terminis, prouinciaque delictum commissum est, causam priuilegiatus delinquẽs referat. Cum præsertim hodie tenere, Prouinciarũ locũ Hispanas Cancellarias, *dict. quæst.* 9. *num.* 11. diximus. Saluumque inde miserabiliũ manere ius, deducitur. Quam sequens am-

amplisatio interpretationē quoq; iuuat.

Secundam tradit *Gloss. ibidem verb. Illic omni priuilegio, versic. Dic ergo*, Vt non legis nostræ *vnicæ* priuilegiū, aliud vè in corpore iuris clausum dicta Authentica tollat, licèt omni priuilegio cessante, cognoscendum de delicto esse, in prouincia in qua commissum est, disponat: sed à Principe solum viuente concessum. Praxis autem hanc (tametsi probabilem) reiecit; cuius fauore etiam *infrà* dicenda extant *quæst.* 11. *num.* 16.

24 Decimò, † principalem ampliat conclusionem *Luc. de Pen. in l.* 3. *C. de priuileg. Schol. lib.* 12. *Matth. de Afflict. in dict. constit. numero* 16. eisque relatis *Marchesan. dict. part.* 2. §. 2. *numer.* 62. *versicul. Amplia decimoquartò*, Vt non modo iam relatæ personæ extra prouinciam ad litigandum trahi non possint: sed neque extra ciuitatem in qua degunt.

25 Vndecimò † amplia, vt Principis nō modo forum personis istis declinare liceat, ordinariumque eligere iudicem, quando extra prouinciam, aut domicilium trahuntur: sed etiamsi earundē domicilio coram Principe, ibi (per accidens tamen) existente, conueniantur, vt in *dict. Constit. Statuimus, numero* 34. *& seq. quæst.* 11. relato, tenet *Cardinal. Dominic. Tusch. d. conclus.* 274. *numero* 11. *Ioann. Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. fori, sect.* 1. *q.* 5. *nu.* 2. *vers. Amplia.* 2.

26 Duodecimò † amplia, vt priuilegio huic præfatis miserabilibus concesso, rescriptis aliis, quamtumuis prægnantibus, & generalibus verbis, clausulis vè quotcunque priuilegiorum derogatoriis conceptis, nisi de *Miserabilibus* specifica mentio fiat, derogatum nè vtiquam, aut in aliquo detractum videatur. Ita obseruant *Cyn.* in ipsamet lege vnica, num. 3. *versicul. Vltimo quæro, Roman. consil.* 436. *num.* 20. *&* 21. *Deci. consil.* 165. *num.* 5. *Grammat. decis.* 20. *numero* 45. *Anton. Thesaur. d. decis.* 177. *num.* 9. in cuius additionibus sic refert iudicatum filios *Vincent. de Franch. decis.* 192. *num.* 2. *Ioan. Mar. Nouar. in d. praxi sect.* 2. *quæst.* 1. *per tot. & quæst.* 47. *& de priuileg. miserabil. person. priuileg.* 101. *Sigismund. Scacc. de appellat. dict. quæst.* 7. *num.* 125. *&* 126. *Gars. Mastril. decis.* 127. *num.* 14. *&* 15. *Aloys. de Leo, in d. l. vnic. num.* 14. *&* 15. *Prosper. Farinac. in praxi crimin. quæst.* 27. *num.* 82. *Camil. Borrel. dict. titul.* 56. *num.* 37. *Osuald. in Donel. enucl. lib.* 17. *cap.* 20. *lit. N. versicul. Sed id fallere, Cardin. Tusch. dict. lit. M. conclus.* 274. *num.* 3. *&* 4. *Philip. Pasch. de virib. patr. potest. dict.* 2. *part. capit.* 7. *num.* 106. *& seq. Iacob. Cancer. variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 14. *&* 15. *Marches. dict.* 2. *part.* §. 2. *num.* 17. *& seqq. & num.* 66. *& seqq.* extendens, etiamsi in derogatoriis diceretur: *Non obstantibus priuilegiis, quorum specialis mentio facienda foret.* De quo latiùs *ibidem ipse num.* 68. *numero* 69. *& seqq.* Superioremque etiam tradidimus *Nos* assertionem *de priuileg. pauper. part.* 1. *quæstion.* 4. *numero* 7.

Amplià decimotertiò, † vt nec hu-
27 iusmodi priuilegio *Miserabiles* renun-
tiare valeant, vt *antiquus* tenuit *Glossa-*
tor Io. cuius sentētiam in *l. Nostra vnic.*
verb. Excedere, *Accurs.* refert. Tenue-
runtque (post antiquiores alios) *Vincent.*
de Franch. decis. 187. *& decis.* 192. *num.*
7. *Stephan. Gratian. discept. forens. tom.* 1.
cap. 182. *num.* 22. *Masul. ad Capyc. decis.*
160. *num.* 7. *Ioann. Baptist. Cost. de facti*
scient. & ignor. inspect. 98. *num.* 9. *Ioann.*
Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. fo-
ri, sect. 2. *quæst.* 9. *num.* 3. *& sect.* 3. *quæst.*
7. *num.* 1. *& seqq. & de priuil. mis. pers. priuil.*
86. *Marius Giurb.* (multos referens)
decis. 82. *num.* 5. *Didac. Perez in l.* 1. *titul.*
1. *lib.* 3. *Ordinam. verb. Pobres, versic. Item*
quæritur, pag. mihi 462. *Azebed. in dict. l.*
8. *titul.* 7. *lib.* 4. *nouæ Regiæ collectionis,*
num. 12. *Sigismund. Scacc.* (aliā præter
ordinariam, *Quod misericordiam tolleret*
huiusmodi renuntiatio, adducta ratione)
de appellat. dict. quæst. 7. *num.* 115. Quia
nempè, à Iure Diuino (vt diximus) pri-
uilegium hoc descendat; ideoque illi
renun-

renunciari non posse nouiter contendit. Prædictam quoque opinionem (nō ea licet ratione) defendunt *Osuald. in Donel. dict. lib. 17. cap. 20. lit. D. vers. Et verius, Iacob. Cancer. dict. tom. 2. capit. 2. numer. 29. Aloys. de Leo. in dict. l. nostra vnica, num. 16. Nos de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 47. num. 10. & 11. quæst. 49. nu. 17. & in specialib. extra quæstiones, nu. 5.* Etsi post multa hinc inde, *Nouar. dict. sect. 2. quæst. 9. num. 5. cum seqq.* posse *Miserabilem* fauori huic expressè renuntiare, concludat; quamuis tacita contra eum fori non inducatur renuntiatio, nec ei officiat, ex *l. De die, & ibi Bart. D. qui satisdar. cog.*

28 Decimoquartò † principalem amplia conclusionem in causis etiam Iurispatronatus, in quibus legis nostræ vnicæ habere dispositionē locum, idem ipse *Nouar. dict. sect. 2. quæst. 12. per totam* firmat.

29 Amplia decimoquintò, † etiamsi præfati *Miserabiles* diuites sint, vt tenuerunt (ex antiquioribus) *Azo. in sum. C. quando Imper. inter pupill. & vid. ad fin. Alberic. in eadem lege nostra vnica,* cùm aliis adductis à *Couarru. practicar. dict. cap. 6. numer. 3.* eorum sententiam probante. Quam etiam ex recentioribus tenent *Antonin. Thesaur. dict. decis. 177. num. 3. Vincent. de Franch. decis. 100. num. 19. Franc. Viui. decis. 459. num. 12. & decis. 521. à num. 7. Iosep. Mascard. de probat. conclus. 1065. num. 4. & 6. Iacob. Menoch. de arbitr. dict. casu 66. num. 4. Camil. Borrel. dict. titul. 56. à numer. 9. Alex. Trentac. variar. resolut. lib. 2. titul. de citat. resol. 2. num. 16. Azebed. in l. 8. tit. 3. lib. 4. noua Reg. collect. num. 9. & in l. 8. ibid. num. 8. Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordinam. verb. Pobres, versic. Hinc dicit Angel. col. mihi 462. Ioann. à Castill. controuersiar. lib. 3. cap. 25. num. 25. Francisc. Carrasc. dict. tract. de casib. Cur. num. 63. Marta de iurisdict. 2. part. cap. 21. nu. 6. & voto 209. num. 5. Nouar. in dict. praxi. sect. 2. quæst. 5. per tot. Osuald. Hillig. in Donel. enucl. dict. lib. 17. cap. 20. lit. B. versic. Quid si diuites sint? Iacob. Cancer. d. tom. 2. cap. 2. num. 5. Philip. Paschal. de virib. patr. potest. dict. 2. p. cap. 2. n. 97.* Diximusque *Nos de priuil. paup. 1. part. quæst. 52. num. 36. vers. In contrarium, & num. 37.*

Contrariam licet, neque numero, neque auctoritate inferiores sustinuerint, vt (ex *Cardin. Florent. Specul. Ioan. de Imol. Alex.* & aliis) tradunt *Tiraquel. in l. Si vnquam, verb. Facultatum, num. 11 circa fin. C. de reuoc. donat. Cornel. Benint. de priuileg. paupertat. quæst. 4. numer. 12. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. M. conclus. 173. num. 13. & lit. V. concl. 203. in princ. Bernard. Græue. conclus. practic. Camer. Imper. conclus. 1. consider. 1. num. 5. Ioan. Mar. Nouar.* (sibi contrarius) in *praxi elect. & variat. fori, sect. 3, quæst. 2. num. 6. & decis. 1. in addit. num. 3.* latè *Adrian. Negusan. responsor. quæst. 86. per totam,* tritissimam Legistarum, & Canonistarum sententiam hanc dicens, & *quæst. 251. num. 30, & seqq.* aliique citati à *Nobis de priuileg. paupert. 1. part. q. 52. numer. 36. Ioseph. Mascard. de probation. concl. 1065. num. 3.* qui Viduæ, Pupillis, & Orphanis diuitibus priuilegiū hoc negat: senibus autem, infirmis, cæterisque aliis, quorum natura mouemur ad miserendum, *num. 5. & 6.* concedit. Cuius etsi mentem coniicere datur (nō enim eam exprimit.) probare, nè vtiquam. Vel enim (vt insinuat) Viduas, Pupillos, aut Orphanos diuites miserabiles personas non esse, super quibus Natura mouetur ad miserandum, putat; & manifestè decipitur, generalibus legis nostræ vnicæ veris, & Natura ipsa contradicentibus: Aut hos *Miserabiles* habitu: illos, actu, & habitu reputat: Quæ rationes cæterorum turbæ (cui & Nos quandoque inseruisse *dict. quæst. 52. num. 35.* visi sumus, etsi in legis nostræ terminis *nu. 37.* discesserimus ab ea) in causa sunt, vt Viduis, aut Pupillis diuitibus legis nostræ fauorē deneget, cæteris concedat. Sed vtrosq; falli, indubiè censeo, falsaque discriminis fundamenta. *Miserabiles* namque Viduas, & Pupillos casus, & Natura fecit,

cit, nosque ad earum personarum miseratione m mouet. Quam quidem miseram conditionem, rationemque miserendi, tollere diuitiæ nequeunt. Animi enim imbecillitatem, infirmitatem iudicii, mentisque trepidationem, qua Natura easdem afficit, mariti, parentis vè orbitatem, non pecunia exterminat, non diuitiæ relegant. *Horatio epistolarum libro 1. epistola ad Bullatum* dicente:

....*Naturam mutare pecunia nescit*.

Hancque præcipuam (inter alias) huius priuilegii stetisse causam, Imperatorisque animum ad illius concessionem mouisse: idem ipse in eadem lege nostra vnica illis verbis declarat: *Præsertim, cùm alicuius potentiam perhorrescunt, cogantur eorum aduersarii examini nostro sui copiam facere.* Quam quidem piam constitutionem, Pupillos, & Viduas principaliter respexisse; illius rubrum, nigrumque demonstrat, perpenditque *Bald. in auth. Habitâ, num. 61. & seq. C. nè fili. pro patr.* inquiens: *Ex hoc determinatur quæstio proposita: quia in Vidua, & Pupillo maior est ratio specialitatis, quia debiliores sunt, & etiam paruam potentiam perhorrescunt. Vnde suos habent iudices, &c.*

Quis ergo iam ad horum compassionem, & fauorem, spectandam paupertatem dicat; ipsa per se Viduitate, Orbitate, ætate vè Pupillari vtriusque digna existente, à legeque nostra vnica, & consimilibus Regiis, fori priuilegio distinctione nulla donata? Quare vè non distinguente lege, rationeque fauoris quolibet in casu existente (contra vulgaria iura) Inuidiam (pietatis æmulam) distinguere patiemur? Quevè potentior in Sene diuite ratio, quàm in Pupillo, vt illi [illegible] huic, legis nostræ priuilegium tribuant; [illegible] Mascardus, & sequaces negent? Cum non modo vterque æqualiter miser existat, ex simili imbecillitate, & inualidoque iudicio (vt latius inferius, & quæst. 18. notamus:) sed ex bonum [illegible] lex speciatim nominauit, [illegible] ac exemplo, Senes, similesque Miseri priuilegium hoc consequantur. Maximi excessus argumentum, quo & *Ouid.* vtitur, *de Pont. lib. 2. eleg. 3. ad Maxim.*

Quorum tu Princeps, neque enim comes esse, sed auctor,
Nec petere exemplum; sed dare dignus eras.

Ne pariter vulgare, hìc conueniens, axioma referamus, *Propter vnumquodque tale, & illud magis*; quod *in nostris* tradidimus *lit. P. num. 224.* Quòd si discrimen aliquod inter vtrosque adest; vegetior Senum natura, firmiusque iudicium constituit.

Ex quibus, aut fallor, aut falluntur ipsi, qui Viduas, & Pupillos diuites, habitu tantum miseros prædicant. Quasi magis in potentia, quàm in actu eos miserabiles putent, actuali qua premuntur, natura sua, miseria repugnante. Quam etsi communiter distinctionem traditam videam: rationem non video, nec reddunt ipsi. Ni vel discrimen, quasi inter potentiam, & actum (vt diximus) constituere velint, à Miserabilium turba, quos lex Miserabiles solos nominauit, omninò separantes: Viduitatem, Orbitatem, Pupillarem ætatem, mentis imbecillitatem, inualidum iudicium, animique trepidationē, non præcipuam miseram conditionem arbitrati, aut diuitiis saltem sublatam, quasi Naturam accidentia superent, vincant, aut mutent; cum & naturalia immutabilia permanere, vulgare dictet axioma, multis comprobatum à *Nobis in nostris, lit. I. num. 147. & lit. N. num. 9.* & accidentaliter euenientia naturalem qualitatem, relque substantiā mutare non valere, *text.* ostēdit *in l. Naturalit, 5. §. Pauonū, D. de acquir. rer. dom.* multæque à *Nobis* auctoritates congestæ *axiomatibus* iisdem *lit. A. num. 55.* Miserabiliorem denique Viduam diuitem, paupere misero, maiorique commiseratione, & fauore dignam (quippe quæ & natura, sexus imbecillitate; & ab accidēti, orbitate mariti; misera existit) *Quintil. infr. n. 56.* referēdus probat.

Ha-

Habitu autem solum Miser (si quo diximus sensu accipiatur) Homo, alterius etiam actualis infœlicitatis expers (tot casibus expositus, tot calamitatibus proximus, tot miseriis aptus) dici non immerito posset: Viduas autem, aut Pupillos, actu *Miseros*, pro talibusque à lege nostra reputatos. Ad cuius quippe fauorem non omne infortunii genus concurrat necesse sit; sed quodlibet sufficiat, quod humanæ conditionis miseriam (iudicantis arbitrio, vt præcedenti quæstione aduertimus) supergrauet, siue Viduitas, Orbitas, iudicii, sensus vè imbecillitas, aut Paupertas sit. Ideoque prouidè text. in *l.* 41. *titul.* 18. *part.* 3. Viduis, Pupillis, & Infirmis, Pauperes adiecit, cuilibetque eorum priuilegium hoc indulsit. Vt iam liqueat, ad illud consequendum, idem opulentam Viduitatem, ætatemvè Pupillarem operari, quod Paupertas, alia vè præcipua calamitas. Meritoque hanc praxis, vsusque forensis recepit, teste *Francisc. Carrasc. de casib. Curiæ, num.* 63. quotidieque Signatura amplectitur. Vt *Nos de priuileg. pauper. dict. quæst.* 52. *num.* 36. *vers. Contrariam*, notamus.

Hæc plane quoad legis nostræ vnicæ, similiumque dispositionem: in aliis, vero, diuitiarum existentiam multum Viduis, aut Pupillis, cęterisque Miserabilibus detrahere; iam *in proœmio num.* 6. *& seqq.* multorum casuum relationē probamus, quibus & illum addimus: contra Viduam, diuturno morbo fati-
30 gatum, aut Senem, diuites † non agentes, tempus currere, cum aliis mandare causas gerendas possint, *Vlpiani* sentētia in *l.* 1. *§. Planè, D. de diuersis, & temporalib. præscript.* dicentis: *Planè is qui ex valetudine impeditur, vt mandare possit: in ea causa est, vt experiundi potestatē habeat. Glos. verb. Currit, ad med. in cap. fin. de election. Steph. Gratian. discep. forens. tom.* 2. *cap.* 223. *num.* 22. Cum aduer-
31 sus pauperes † non vtique currat, vt latè *de priuileg. pauper.* 1. *p. quæst.* 31. *à num.* 11. *cum seqq.* ostendimus.

Eoque fœdere (vt quoad legis nostræ vnicæ, forique priuilegium Pupillorum, Viduarumvè diuitiæ ad illud consequendum in consideratione non sint; ad alia verò, iuxta iam à Nobis notata attendantur) præfatam dissentio-
32 nem † componunt *Didac. Couarru. practicar. dict. cap.* 6. *num.* 2. *versic. Nam & horum opinio, Vincent. de Franch. dict. decis.* 100. *num.* 20. *Iacob. Menoch. dict. casu* 66. *num.* 4. *Bernard. Grœuæ. dict. consider.* 1. *numero* 7. *Mar. Giurb. dict. decis.* 82. *num.* 8.

An autem Pupillo, qui in aui pote-
33 statem recidit, † ius istud competat, videndum. Et competere negant *Vincen. de Franc.* (ita referens iudicatum) *decis.* 671. *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, sect.* 1. *quæst.* 5. *num.* 10. *& quæst.* 11. *num.* 3. *Stephan. Gratian. discep. forens. tom.* 3. *cap.* 421. *numer.* 69. *&* 70. *Osuald. Heliger. in Donel. enucl. dict. libro* 17. *cap.* 20. *lit. B.* Neque immerito, siquidem in sacris paternis (vt aiunt) &
34 hic esse † videtur, quippe qui in aui potestate, patre quoque viuente, existat, *Vlpiano* auctore, in *l. Nam ciuium.* 4. *§. Nam qui ex me, D. de his qui sunt sui. vel alieni iuris*: patre mortuo, eiusdem locum nepos occupet, *Iustiniani* constitutione, in *§. Posthumorum, vers. Sed si filius, inst. de exhæred. liberor. Sed si filius eius* (Imperator ait) *viuo eo moriatur, aut qualibet alia ratione exeat de potestate eius; incipit nepos, neptisvè in eius locum succedere: & eo modo iura suorum hæredum quasi agnatione nanciscuntur.* Quare nec filius hic orbus censetur parente, cum auum pro parente teneat: parentem verò habens, nec Pupillus dicatur; neque legis nostræ, forique priuilegio vtatur, vt sequenti apparebit quæstione. Cum neque Pupillo tutorem ha-
35 benti competere † (ab omnibus licèt improbatus) in eiusdem legis vnicæ rubrica ausus sit tenere Castrensis. Cuius latiorem quæstione sequenti mentionem facimus.

Superius tamen (de filio in aui potestatem ob parentis mortem recidente)

36 dente) non ita hodie † procedit argumentum: Cum per matrimonium de patris potestate filius exeat, pro emancipato habitus à *lege 47. Tauri, & l. 8. titul. 1. lib. 5. nouæ Regiæ collectionis*, suique factus iuris, suos habeat in potestate liberos; qui parentis morte, sui quoque iuris remanent, patria potestate liberati, neque in aui potestatem recidunt, vt *Iustinianus* Imperator decernit in *princip. institut. quib. mod. ius patr. potest. solu.* Semel namque patria potestate liberatum, ad eam non reuerti, *Vlpian.* quoque rescripsit, in *l. Qui liberatus, 12. D. de adoptionibus*, & Modestin. in *l. Si pater, 41. & ibid. Accurs. glos. 1. D. eod. tit.* Si ergo patria potestas quæ in auo, mortuo quoque nepotis parente, durabat; fori priuilegio impedimentũ Pupillo erat: extincta hodie, non erit vtique, vtque Pupillo parente orbato legis nostræ auxilium adeſt.

37 Pupillis spuriis † fauorem hunc cõpetere negarunt aliqui, quibus se quoque *Marchesan.* adiungit, *de commiss. auoc. caus. dict. 2. part. §. 2. à nu. 112.* quos impugnat, meritoque refellit, contrarium defendens, *Nouar. in praxi electio. & variat. for. dict. sect. 2. quæst. 19. à numer. 6. cum seqq.*

Amplia decimosexto, prædictas miserabiles personas etiam sine perhor-
38 rescentiæ † iuramento, etiamq; si neq; cũ potentioribus, quorũ vè potentiã non timeant, experiantur, eo vti fauore. Nõ enim solum potentiores; sed etiam iudicis locum vereantur *Miseri*, vt legis nostræ ignarus; Naturæ tamen *Miserorum* conscius, expertusque *Ouid.* clamat, *Trist. lib. 3. eleg. 1.*

Me miserum! vereorque locum, vereorque potentem.

Cui imbecillitati, vtroque in casu prouidè lex nostra succurrit: *Præsertim cum alicuius potentiam perhorrescunt.* Ea namque implicatiuæ dictionis *Præsertim* natura est, vt eadem in casu contrario, quàm in proposito (licèt in hoc fortius) dispositionis rationem constituat, dubitabiliorem casum includat, etsi minus dubitabilẽ exprimat, simulq; vtrosque complectatur, quemadmodum & dictionis *Maximè*, vt multis latè cõprobat *Euerard. in locis legalib. loco A natura dictionum implicatiuarum, n. 1. Ioan. Gutier. canonic. quæst. lib. 1. cap. 20. numero 5. Azebed. in l. 1. titul. 19. lib. 8. nouæ Regiæ collectionis, numero 32. Octauian. Vulpell. de præposit. & aduerb. signific. Dictione Præsertim, pag. mihi 80. Iacob. Menoch. de arbitrar. casu 416. numero 19. & consil. 69. numero 26. Petr. Cened. singul. 83. numero 1. & seq. Marc. Anton. Natta consil. 590. numero 4. tom. 3. Anton. Angel. Grat. de diction. dict. 180.* eruditissimus *P. Thom. Sanchez de matrimon. libro 2. disputat. 39. numero 6. lib. 6. disputat. 14. numero 21. & libro 10. disputat. 5. numero 4.* Prædictamque sententiam, & amplectitur, & praxim admisisse testatur scientissimus *Didac. Couarru. practicar. dict. capit. 6. numero 1.* tametsi Regia Neapolitana constitutio *libro 1. titul. 37.* præfatum iusiurandum exigat, vt & notant *Vincent. de Franch. decisione 257. Camil. Borrel. in summ. decision. part. 1. dict. titul. 56. numero 3. & Ioann. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, section. 1. quæstion. 2. numero 1. & de priuileg. miserabilium personarum priuileg. 55.*

Aliquibus pariter principalis venit limitanda conclusio modis. Primò,
39 † si *Miserabilis* malitiosè, & per euidentem calumniam, aduersariumque vexandi causa, fori hoc priuilegium desideret, nè ex malitia sua commodum consequatur, vt docent *Foller. in dict. Constit. Statuimus, numero 71.* latè *Ioann. Mar. Nouar. in dict. praxi, sect. 2. q. 42. per tot. & Marchesan. de commiss. titul. de commiss. auoc. caus. dict. §. 2. num. 71.*

40 In dubio † autem, maliciam, aut dolum præsumendum non esse, &

ei qui factum malitia afferit, illius incumbere probationem; iura auctoritatesque à Nobis adductæ in *Axiomatib. nostris, lit. D. nu.* 177. ostendunt. In præsenti præcipuè specie, cum suo *Miser* iure vtatur, ex cōgestis quoque à *Nobis in dd. Axiomatib. lit. I. numero* 162.

41 Limita secundo, † si *Miserabilis* alieno agat nomine: cum & personale sit, & miseræ conditionis leuandæ causa priuilegium concessum extet, qua cessante, ipsum quoque cessare, consequēs est, ex iuribus, & auctoribus congestis à *Nobis in Axiomatib. lit. C. num.* 40. Cessat autem cum mandantis, non mandatarii *Miserabilis* causa, interesseque vertatur ex *Vlpiani* responso in *l. 3. §. Sed vtrùm, D. de minorib. Nec enim* (vt Papinian. in *l. Ex pluribus*, 43. *D. de administrat. & pericul. tutor.* ait) *causa, sed personæ succurritur, quæ meruit præcipuum fauorem.*

Eandemq; limitationem amplia, vel principalem, si malis, tertio limita conclusionem, non solum quando *Miserabilis* alieno agit nomine: sed etiam †
42 quando proprio, non tamen vt principalis, sed vt tertius causæ adest, vt puta ab emptore laudatus, quemadmodum latè comprobant *Ioann. Mar. Nouar. in praxi electiion. & variat. fori, sect. 2. quæst. 18. per tot. & Sigismund. Scacc. de appellat. dict. q. 7. num.* 123. duobus id modis declarans.

Limita quarto, in iudicii præparato-
43 riis, † veluti ad apochæ recognitionē. De recognoscendo enim præceptum recusare *Miserabilem* non posse, neque ad id fori electione vti; plenè *Ioan. Mar. Nouar.* confirmat *d. sect. 2. quæst. 26. per tot. & quæst.* 27. de citato super tenore instrumenti agens.

In quolibet prætereà casu coram Iudice comparere iussus, omnino, priuilegium suum allegaturus, comparere debet, quin fori ad id præscriptione vtatur, vt idem *Nouar.* tradit *dict. praxi section. 3. quæst. 6. per tot. pagina mihi* 290. Etsi non comparendo, fori electionis iacturam *Miser* non faciat; priuilegiatus alius, qui priuilegio suo renunciare potest, facit. Primum, superius dicta *ampliatione decimatertia, numero 27. hac eadem quæstione*: secundum à *Nobis* quoque prolata, *de priuilegiis pauper. 2. part. quæstion. 65. §. 1. numero 139. cum seqq. vsque ad num.* 150. manifestum reddunt.

Quintò principalem quidam limi-
44 tant conclusionem, in Vidua dotem † exigente, quam fori electione non gaudere, domiciliique mariti forum sequi debere, & in eo mariti hæredes conuenire, profitetur *Ioan. Mar. Nouarius in ead. praxi, section. 1. quæstion. 7. numero 11. & 12.* cum *Molfes.* ab eo adducto, à me non viso, *in comment. ad consuetud. Neapol. part. 2. de bonis, quæst. 12. numero* 18. formalem, & expressum ad id textum dicentes in *l. Exigere dotem, 65. D. de iudic.*

Sed inexcusabili errore *Nouarius*, necnon *Molfesius* (si vera illius allegatio est) labuntur. Nequaquam enim assertionem præfatam *dict. l. Exigere dotem* probat. Occurrentem namque solum quæstionem: *An pro dote à mariti hæredibus recuperanda, in loco celebrati instrumenti; an in viri mortui domicilio sit facienda exactio* proponit: in viri domicilio faciendam decidens, nil inde legis nostræ, forique priuilegio detrahens, sed veterem, generalemque fori regulam confirmans, *legisque Hæres absens*, 19. cum similibus, *D. de iudic.* defuncti hæredes ibi conueniendos esse, vbi defunctus debuit, statuentis. Legis verba (vt veritas, errorque *Nouarii*, & *Molfesii* appareat) hæc: *Exigere dotem mulier debet illic, vbi maritus domicilium habuit, non vbi instrumentum dotale conscriptum est. Nec enim id genus contractus est, vt potius eum locum spectari oporteat, in quo instrumentum dotis factum est; quam eum in cuius domicilium & ipsa mulier, per* con-

conditionem matrimonii, erat reddituræ. Quæ neque prædictis vulgaris fori, regulis aduersantur, nec detrahũt quidquam: Lex verò nostra vnica, Regiæq; concordes vtiq; detrahunt. Aduertitq; in specie *Osuald. Hilliger. in Donel. enucl. lib. 17. cap. 20. lit. D. vers. Nam regula.* Quæ ergo congrua reddi, aut excogitari quidem potest ratio, quare in cæteris regulariter causis, Principis fori Viduæ concedatur, nouiori constitutione, electio: in dote verò exigẽda (quę adeò fauorabilis est, nil præcipuum in *dict. l. Exigere dotem* apparente, quod Viduali, forique priuilegio impedimẽto esse posit) denegetur?

Infirmam igitur aut opinionem hãc cognoscens, aut eius immemor; cõtrariam idem ipse *Nouar. quæst. forens. lib. 1. quæst. 47.* tenet. Imò, hoc solum Viduæ pro dote recuperanda, vel exigenda legis nostræ priuilegium competere: sed etiam mulieri marito adhuc viuente, firmauit. Quod vltimum, dotis solum ratione (qua ille, piæ causæ æquiparatione facta, mouetur, alia specifica miseriæ non existente) non satis mihi cõpertum, nec probo: cum non fauor hic doti, aut causæ piæ solum, sed miserabili personæ datus sit, vt *Couar. practic. qq. cap. 7. num. 3.* aduertit, *Nosque* latiùs *infra q. 8. à num. 3.* notamus, & firmat *Papiniani* responsum in *l. 3. §. Sed vtrũ, D. de minor.*

Pro Vidua verò dotem exigente, & misera Viduitatis conditio, & dotis fauor adeò pugnant: vt merito Sabaudiæ Senatus deciderit, posse Viduam repetentem dotem aduersus Pupillũ, primũ iudicẽ habere Senatũ, vt in casus cõtingẽtia prolitè confirmatq; eruditissimus *Ant. Faber. in suo Codice definit. lib. 3. tit. 13. quãdo Imper. inter Pupil. & Vid. definition. vnic.* Cuius tandem veritatem fateri coactus idemmet *Nouar. in ead. praxi,* integram *Fabri* decisionem trãsculit ad *praxi suæ* calcẽ *decis. 33.* Pugnat etiã *Quintani* allegatio, quàm *infra num. 56.* recitauimus.

Similis pariter (ex limitatione, quã principali nostræ conclusioni assignat) eiusdem conuincitur *Nouarii* error, *in praxi election. & variat. fori sect. 2. quæst.*
45 *28.* firmantis, *Miserabilem* contractus † loco conuentum, legis nostrę vnicæ fauore se munire non posse. Quasi potentior contractus, quàm domicilii forus, ad priuilegium hoc impediendum sit, aut debilior non sit, ex eademmet lege *Exigere dotem*, aliisque de contractus, domiciliique loco agentibus: cui tamẽ lex nostra nominatim (vt diximus) detrahit. Cuius ratio tàm domicilii, quã contractus locum æquè complectitur.

Principalem sexto limita conclusio-
46 nem, † procedereque intellige in Vidua castè, honesteque viuente, vt multis relatis, asserit *Couarru. practicar. cap. 7. num. 1. Otalor. de nobilit. cap. 8. numero 1. Iacob. Menoch. dict. libro 2. de arbitrar. casu 66. numero 10.* plures congerens *Benedict. Ægid. de priuileg. honest. articul. 5. numero 3. Marches. de commiss. dict. 2. part. §. 2. numero 33. Franc. Abil. in capit. Pretor. in proœm. numero 36. Didac. Perez in l. 1. titul. 1. libro 3. Ordinam. verb. Pobres, versicul. Quod intelligendum est, column. 462. Azeued. in l. 9. titul. 3. libro 4. nouæ Regiæ collectionis, numero 11. Bernard. Græua. conclus. practic. Camer. Imper. dict. consider. 1. numero 1. Iacob. Cancer. variar. resolution. tom. 2. capit. 2. numero 7. Sigismund. Scacc. de appellat. dict. quæstion. 7. numero 131.* Et ita vsus forensis apud Suprema tribunalia seruat, in quibus non aliter, quàm pro Vidua honestè viuente dictæ Regiæ fori literæ expediuntur, teste *Monterroso,* per *Francisc. Carrasc.* adductum, *dict. tract. de casib. Cur. n. 66.* Regiã cõcedi prouisionem dicente: *Por la qual se inhibe a todos los Iuezas inferiores a las supremas Audiencias, aunque sean Alcaldes de Corte, y Chancillerias, entretanto fuere Viuda, y viuiere honestamente, &c.* Priuilegia namque Viduitati concessa, luxuriosa vita perduntur, vt *Couarru.* nominatim proximo loco, cæterique relati aduertunt.

Inhoneſtam autem vitam, non ſolum illicita carnalis cum viris immix-
47 tio: † ſed etiam conuerſatio, cultusvè inhoneſtus reddit, quippe quæ faciant, vt legatum ea conditione mulieri relictum, *ſi honeſtè vixerit*, amittatur, auctore *Bald. conſ. 207. vol. 4.* cuius probant ſententiam *Couarru. de ſponſalib. 2. part. cap. 7. §. 6. num. 3. in fin. Cardin. Mantic. de coniectur. vltimar. volunt lib. 11. titul. 19. numero 34.* Vtrumque complexus *Sigiſmund. Scacc. proximè relato loco, P. Thom. Sanchez, de matrimon. libro 7. diſputat. 91. numero 38. Benedict. Ægid. vbi ſuprà numero 4. & ſeqq.* Apud homines enim, turpem verè eſſe; aut conuerſatione, cultuvè apparere, & æquè vtrumque exiſtimationi nocere; extra controuerſiam eſt, & *Auſonii* elegans indicat epigrama, in duas diuerſorum morum ſorores, *pagina mihi* 41.

Delia, nos miramur, & eſt Mirabile, quod tam
Diſſimiles eſtis, tuque, ſororque tua.
Hæc habitu caſto, cum non ſit; caſta videtur:
Tu, præter cultum, nil meretricis habes.
Cum caſti mores tibi ſint, huic cultus honeſtus:
Te tamen & cultus damnat; & actus eam.

Ouid. que Faſtor. lib. 4.

Caſta quidem, ſed non eſt credita: rumor iniquus
Læſerat, & falſi criminis acta rea eſt.
Cultus, & ornatus, variis prodiiſſe capillis
Offuit.

Incontinentiæque luiſſe pœnas propter amœniorem ſolũ cultum, iuſtoq; mundiorem Poſthumiam Virginẽ Veſtalem, & Minutiam viuam ea cauſa defoſſam, *Liui.* prodit, de illa, *lib. 4. decad. 1.* de hac, *lib. 8. decad. 1.*

Sed tamen turpis conuerſatio, inhoneſtusvè cultus, vt vitæ turpitudinem
48 inducat, frequens † eſſe debet laſciuorumque actuum frequentiam, etiam citra copulam, non raritatem, prædicti legati amiſsionem operari, firmat (moribus, & doctrina clarus) *P. Thom. Sanchez, dict. diſput. 91. numer. 40.* Imò nec eam, quæ amore capta, vni, aut alteri; ſemel, aut iterum ſui copiam fecit; turpiter viuere, nec iſtud perdere legatũ; plurimorum fuit ſententia, quorum ad longum idem *ipſe ibi numer. 31.* fundamenta recenſet, *Noſque* retulimus, *de priuileg. pauper. 1. p. quæſt. 17. numero 5. & part. 2. quæſtion. 65. numero 103. & 104.*

Adhuc tamen ſunt, nec pauci, nec contemnendæ auctoritatis, qui Viduæ
49 omnino luxurioſè viuenti, † fori hoc priuilegium competere, ſi non vt Viduæ, vt *Miſerabili* quidem perſonæ, contendant. Cuius extitere voti *Vincent. de Franch. deciſion. 233. Troiſ. in pragmat. Curſu dilationum, numero 32. Menoch. dict. caſu 66. numero 25. Franciſc. Viui. deciſion. 521. numero 5. Gaſpar Theſaur. in addition. ad patrem, deciſion. 177.* quos refert, & ſequitur *Ioann. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, ſect. 1. capit. 7. numero 5. Proſper. Carauit. in ritib. magnæ Curiæ, ritu 9. numero 8. Camil. Borrel. in ſumm. deciſion. dict. titul. 56. numero 12. cum tribus ſeqq. Philip. Paſchal. de virib. patr. poteſt. 2. part. capit. 2. numero 99. Ionn. Aloyſ. Ricci. collect. 3053. part. 7.* Cuius & Nos opinionis mentionem fecimus *de priuileg. pauper. 1. part. quæſtion. 54. numero 9.* Quæ & tunc nobis non omnino placuit; & hodie omnino diſplicet: ſi peccati ratione, miſeriæque ex eo prouenientis (vt plerique ex relatis volunt ad ſimplicem meretricem, peccato *Miſeram*, hunc porrigentes fauorem) eam proferant. Etſi enim peccatum *Miſeros* faciat: non priuilegii, ipſius ratione, dignos, vt præcedẽti latè egimus quæſtione: nè præmiũ vnde pœnã merentur, conſequantur, iuxta *Vlpiani* reſponſum in *l. 3. §. Si in metallũ. D. de mun. & bon.* & ea quæ in *Axiom. noſtris, lit. C. num.*

num. 84. & 86. & *lit. M. num.* 16. notimus. Hi namque, non tam Miseri, aut infœlices, quàm iniqui dicuntur; hęc *Miserabilium* ideo priuilegiis gaudent, vt *de priuileg. pauper.* 1. *p. dict. quæst.* 54. *num.* 1. aduertimus.

Planè si Vidua luxuriosè viuens pauper sit, aliovè infortunio miseram conditionem inducente, laboret, si non vt Vidua; paupertatis, aut infortunii alterius ratione, legis nostræ priuilegium obtinebit. Imò etiamsi luxuriosa vita eam ad paupertatem, ad casum hunc non præordinata, deduxerit, iuxta ea, quæ lato sermone reperita *quæst.* 54. prosequimur. Nanque vt optimè quisquis ille: *Misericordia non causam, sed fortunam spectat.* Neque enim vt luxuriosa vita vidualia priuilegia perduntur: sic quæ paupertati, aut speciali miseriæ concessa sunt, vt ibidem congesta probant. Veraque hoc sensu, & retinenda relatorum sententia extat.

50 Sed nec Vidua diues, quæ luxuriosè vixit, † ad meliorem tamen frugem se recepit, casteque ad præsens, & honestè degit, hac fori electione carebit; secundùm *Prosper. Caruuit. dict. ritu* 19. *ad fin. numero* 26. (quamtumuis dubitet *Scacc. dict. quæstion.* 7. *numero* 131. *versicul. Quid si vidua*) & iuxta norum sententiam, quos plena congessimus manu *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 17. *numero* 7. quæ fortius in nostro procedit casu, in quo non sic grauiter Respublica, quàm pater in illo offenditur, cum in eo & pater, & Respublica simul offendantur: & tamen abolentur poenitentia delictum. Ideoque, non [illegible] in præsenti pro contraria parte ibidem [illegible] adducta *num.* 1. vrgent. Auxiliatur [illegible] hinc Dominicum illud *Ierem. cap.* 3. *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Præterea, quia [illegible] hac in specie, si tempore quo Vidua fauorem hunc desiderat, Regiam literas est adepta, emendata existit, honestam vitam degens: earum sit satis (quem iam retulimus) tenori, ex *text. in cap. Si eo tempore,* 9. *de rescrip. lib.* 6. *in l. In delictis* 4. §. *Si damnũ* (aliàs, *Si extraneus*) *D. de noxal. actionib.* cùm similibus cumulatis à *Nobis in Axiomatib. lit. Q. numero* 12. qualitatem iunctam verbo, secundum tempus verbi intelligendam, probantibus.

51 Septimò principalem limita conclusionem, in Vidua quæ maritum † occidit, aut eius morti causam præbuit, ex notatis à *Nobis de priuileg. pauper.* 1. *parte, quæstion.* 54. *numero* 33. *versicul. Quo quidem casu,* cùm actus hic ad viduitatem directò tendat, obseruantque in specie *Couarru. practicar. dict. capit.* 6. *numero* 2. *in fin. Azeued. in dict. l.* 9. *titul.* 3. *lib.* 4. *noua Regiæ collectionis, numero* 8. *versicul. Est tamen notandum, Ioann. Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. fori, sect.* 1. *quæstion.* 7. *numero* 13. & *Sigism. Scacc. de appellat. dict. quæstion.* 7. *numero* 131. *versicul. Multoque minus.*

52 Octauò limita † inter pares priuilegiatos, ex traditis à *Nobis de priuileg. pauper. dict.* 1. *parte, quæstion.* 52. *numero* 59. ibique relatis adde, in eadem *lege nostra vnica Aloys. de Leo, numero* 13. *Camil. Borrel. dict. titul.* 56. *numero* 4. *part.* 1. *Philip. Paschal. de virib. patr. potest. dict.* 2. *part. capit.* 2. *numero* 105. *Osuald. Hillig. in Donel. enucl. dict. lib.* 17. *capit.* 20. *lit. C. versicul. Planè.* Vnumque ex casibus in literis Regiis exceptis, hunc esse, primumque retulit *Couarru. practicar. quæst. dict. capit.* 7. *numero* 5. & *Francisc. Carrasc. de casib. Cur. numero* 65. & 66. verba apponi solita describens: *O con persona que tenga igual priuilegio.*

53 Quam tamen aliqui limitationem arctant in *Miserabili* ex iure cesso † contra miserabilem iure proprio agentem, vt (ex *Foller. in practica. criminal. numero* 105. *versicul. Hæc regula*) tradit *Marques. de commissi. auoc. caus. part.* 2. §. 2. *numero* 79. à Nobis quoque *dict.*

quæst. 52. *num.* 60. relatus. Quæ non se mihi (ex his quæ suprà, *ampliatione* 8. perpendimus) commendabilem restrictio reddit.

Alii etiam eandem octauam limitationem restringunt, in *Miserabili* † ex
54 accidenti, cum quo *Miserabilis* natura contendit, illumque ad Principis tribunal in prima causæ cognitione euocat: quod *Miserabilem* ex accidenti recusare non posse, seque sui fori præscriptione tueri (cum naturalis causa debeat accidentali præferri, ex congestis à *Nobis in axiomatib. lit. C. numero* 52. *Baldi* auctoritate in *l. Qui habet, D. de tutel.*) obseruat *Matth. de Afflict. in Constit. Neapolit. libro* 1. *rub.* 36. *numero* 35. tenueruntque alii à *Sigismund. Scacc.* relati, *dict. quæstion.* 7. *de appellation. numero* 128. *versicul. Subrestringe*, 1. Quorum tamen opinionem perbelle refellit *Couarru. practicar. dict. capit.* 7. *numero* 4. præcipuè in *versicul. Primus etenim casus.* Cuius & adhæreo libenter; & noua opinioni fulcimina facto: Tùm ex eadem lege nostra vnica, & consimilibus Regiis, Pupillum (natura miserum) Viduam, Infirmumque (ab accidenti) æquantibus.

Tùm, quia esto quòd *Miseris* inuicem inter se pugnantibus; *Miserioris* (iuxta dicenda proximè) fauor præualeat: non tamen *Miserior* à natura, quàm ab accidenti *Miser*, ea sola existimari ratione potest; imò *natura Miserum*, non accidentali pariter miseria læsum, legis nostræ priuilegio non vti (vt in Pupillo diuite) multorum opinionem fuisse; iam suprà, *numero* 29. *versicul. Contraria*, adiecimus, & *quæstion.* 18. infra adiiciemus in Sene. Sæpè enim magis
55 Accidens, † quàm Natura solet attendi, vt (per legem *Gracchus*, 4. *C. ad l. leg. Iul. de adulter.*) asseruit *Fului. Pacian. de probationib. capit.* 3. *numero* 89. eademque *additio glossæ fin.* (quæ pro contraria parte consueuit adduci) in *l. Qui habent*, 3. *D. de tutel.* longè ante notarat.

Quare inter Natura, vel Accidenti *Miseros*, nullo seruato discrimine, attendi solum an vnus altero miserabi-
56 lior † sit, vt aduersus Miserabilem minus, suo aliter priuilegio gaudeat; firmarunt *Aloys. de Leo in nostra lege vnic. numero* 13. & (post *Marthes.* eumdemque *Afflictum*, ab ipso adductos) *Sigismund. Scacc.* repetita *quæst.* 7. *numero* 129. *Cardin. Tusch. practic. conclusion. lit. M. conclusion.* 274. *numero* 19. insinuat *Couarru. dict. cap.* 7. *numero* 4. *versicul. Tertiò constat, non esse maiorem miserationis causam in Pupillo.* & sensit Sabaudiæ Senatus in decisione, quam ex *Fabro suprà numero* 44. in fine retulimus. Auxilianturque his, *Quintiliani*, & *Senecæ* verba. Illius, *declam.* 338. sic in clientuli sui defensionem prorumpentis: *Etiamsi lis huic mulieri, cui adsum; Iudices, esset contra pauperem istum: in firmio loco pars nostra, & indignior auxilio videtur: quia per se imbecilla res est Fœmina; & affert infirmitati naturali non leue pondus, quod Vidua est.* Huius, *controuers.* 6. *ad finem, libro* 1. *Orba, inquit, est; & hæc orba est. Inter duas orbas, ea mihi curanda est magis, quam orbam ego feci.*

Adeò autem æquè priuilegiati miserior præualet conditio: vt actoris, vel rei differentiam, ordinarii, vel extraordinarii fori ad præsens tollat, veluti si cum Pupillo, aut Vidua diuite, Pupillus contendat pauper; è contrave Pupillus diues cum Vidua, aut diuturno morbo fatigato paupere contendat, quemadmodum firmat (etsi in Pupillo paupere cum diuite litigante exemplificet, cum in cæteris prædictis eadem subsit ra-
57 tio) *Sigismund. Scacc. de appellat. dict. quæst.* 7. *num.* 128. *versic. Subrestringe secundo, & n.* 129. *in princip. & in vers. Extende eam.* Pauperem namque, vel miseriorem non solum si coram Ordinario

ex-

experiri velit, diuite, vel minus misero Principem desiderante: sed etiam si coram Ordinario diues, aut Miser causam agi desideret: coram Principe verò pauper, miseriorvè, hoc fori priuilegio gaudere, idem ibidem *Scacc.* profitetur: priuilegiatumque contra pariter priuilegiatum priuilegio suo tunc non vti, cum & priuilegii, & personæ, causæ, miseriæque ratione æqualitas omnimoda adest, non si in aliquo sit excessus, vt & *Nos* pariter adnotamus in *axiomatib. nostris, lit. P. num.* 175.

Pari licèt misera conditione exi-
57 stente; † & rei, & ordinarii fori habeatur ratio, vt non obscurè monstrat *Bal. in auth. Habita, num* 61. *Gine fil. pro pat. Et quæro* (inquit) *si scholaris coram Potestate conuenitur à Vidua, vel Pupillo, vtrum habeat priuilegiū huius auth. Resp. quando plures sunt priuilegiati sub eadem consideratione; tunc melior est conditio rei.* similiter & *Couarru. dict. cap.* 7. *num.* 4. *versic. Sexto*, quando æquè miserabilis reus conueniri apud sui fori iudicem desiderat: cum regulis tunc communibus Iuris vtatur; alter verò deuiis: quo in casu, æquè priuilegiatum Iuris communibus regulis nixum, præferendum (cum *Decio in cap. In præsentia, num.* 15. *de probat. Bald. Aret.* & aliis) tradit. Inde pariter, reum æquè priuilegiatum, ad Principem ire volentem, actore in proprio cum conueniēte domicilio, audiendum non esse; *idem ipse sibi, num.* 5. *vers. Quinto* (multorum sententia) ex præsumpta malitia profert.

An verò Miser (cum non misero litiget, suo priuilegio ad Principis tribunal in prima causæ cognitione litem deferre cœperit: eaque durante
58 collitigans quoque *Miserabilis* † effectus sit, ad domiciliique Iudicem causam remitti postulet; iure petat? latè disputat *Giurb. decision.* 82. per totam, affirmatiuam aliquibus munientis fundamentis, cui & suprà *numerata* præcipuè dicta auxiliantur; negatiuam tandem melioribus probans.

Principalem deinde conclusionem limita nono, si Vidua, Pupillus, &c. in
59 eo foro in quo iurisdictio † eius nomine exercetur, litigare vellet, vt (post *D. Couarru.*) asseuerat *Iacob. Menoch. dict. casu* 66. *numero* 48. & plenè *Ioann. Mar. Nouar. in praxi dection. & variat. fori, sect.* 2. *quæstion.* 29. *per totum.*

Limita decimo, & intellige, vt in-
60 competentis † iudicis forum eligere *Miserabilis* nequeat, vt profitentur *Afflict. in dict. Regni Constit. Statuimus, numero* 13. *& decision.* 153. *numero* 4. *Prosper. Carauit. ritu* 233. *numero* 7. *Iacob. Menoch. de arbitrar. dict. lib.* 2. *cent.* 1. *casu* 66. *nu.* 50. *Ioan. Mar. Nouar. in dict. praxi, sect.* 2. *quæstion.* 30. *Marches. de commiss. dict.* 2. *part. §.* 2. *numero* 81. *&* 153. *Cardin. Tusch. dict. lit. M. concl.* 274. *num.* 14.

61 Limita vndecimo † (ex sententia *Ioann. Mar. Nouar.* & aliorum, quos ipse refert *dict. praxi, sect.* 2. *quæstion.* 32. *per totam*) in eo, qui *vbique locorum* se conueniri posse, pactus est; quem fori electionem non habere, ait. Sed neque ab ipso adducti id in specie firmant; neque iure sustinetur. Pactum enim hoc; nec electione aliàs competente, nec foro pasciscentem priuat, ex textus decisione in *l. Si conuenerit*, 18. *D. de iurisdict. omn. iudic.* vt (post antiquiores in hac ipsa lege) tradit subtilis *Roder. Suar. in lectur. legis Post rem iudicatam, in declaration. legis Regni, quæst.* 5. *principali*, incip. *Circa iudicem, numero* 18. *& seq.* Inutilem dicens ad conuentionem extra pro-
62 prium forum, clausulam eam, † quæ hodiernis instrumentis inseri solet: *Et reus dedit potestatē exequendi hunc contractum omnibus, & quibuscumque iudicibus, coram quibus hoc publicum instrumentum ostensum fuit, & eius executio petita; iurisdictioni quorum se submittit, renuntiās suo proprio foro, vt illud executioni mandēt.* dicto nu. 28. in fine concludens: *Et firmam*

remaneat hac regula, quòd instrumentum executiuum, de quo in his partibus, potest exequi per quemcumque iudicem cui reus subest, & non per alium. & num. 19. *Vnde ista pacta, quæ quotidiè apponuntur in instrumentis,* quòd quis posset vbique aliũ conuenire, *regulariter nihil releuant, nec operantur ad conuentionem, & executionem.* De quo recentior extat *l. 20. titul. 21. lib. 4. nouæ Reg. collect.* præcipuè *circa fin. vers. Y otrosi mandamos, que en virtud de las submissiones generales.* Aliter atque

63 si clausula dictâ obligationi soluendi † apponatur, soluereque reus vbicumq; promittat, & ad solutionem compelli posse paciscatur, quia vbicumque fuerit inuentus, & conueniri, & exigi poterit, dicente *Vlpiano in l. Contraxisse, 20. D. de action. & oblig. Cõtraxisse vnusquisque in eo loco intelligitur, in quo vt solueret se obligauit.* Cuius textus decisione, & text. *in l. Titium, & Mæuium, 48. §. Tutores, D. de administr. tutor.* eum qui vbicumque soluere promisit; vbicumque fuerit inuentus posse pro solutione conueniri (quòd ibi contraxisse videatur) idem ipse *Roder. Suar. dict. loco* affirmat: Inde *num. 20.* consulens: *Quòd cùm hodie in omnibus instrumentis apponatur hoc pactum:* Et dederunt potestatem omnibus Iudicibus, coram quibus dictum instrumentum fuerit ostensum, & ex eo petita executio; iurisdictioni quorum se submittunt, vt illud mandẽt executioni: *Quod vltra hoc addatur:* Et promisserunt soluere adimplere contenta, & ibi promissa vbicumque inueniantur. *Nam virtute istius clausulæ finalis poterit peti executio in quocumque loco inueniatur, etiamsi non sortiatur forum in illo loco. Quia si hanc clausulam non poneret; virtute dicti pacti, cum tale pactum apponatur super iurisdictione: non posset peti executio cum effectu, nisi loco idoneo, vbi reus sortiretur forum, cum posset reus pœnitere ante litis contestationem, dicto pacto non obstante, vt dict. l. Si conuenerit, & ibi Bart.* Similiter clausulam instrumẽti cameralis, per quam contrahens omni loco, & foro se submittit, ita vt vbicumque locorum conueniri possit (de qua, eiusque virtute agentes, plures *Steph. Gratian.* refert *decis. 180. nu. 12.*) eiusque generalitatem, ad loca tantum in quibus alias sic pasciscens poterat conueniri, restringẽdam; ipsemet (quẽ pro sua opinione ineptè *Nouar.* suprà citarat) *Stephan. Gratian. ibid. num. 15.* affirmat.

64 Quę cum ita regulariter procedant: multo fortius in *Misero,* † qui vbicumque locorum cõueniri se posse cũ proprii etiam fori renuntiatione, pactus est. Cum per clausulam hanc, nec quilibet alius forum suum inuitus perdat; *Miser* autem, nec foro suo, nec legis nostræ vnicę priuilegio renuntiare valeat, iuxta dicta *suprà ampliatione 13.*

Ex quibus descendit, *Miserabilem,* qui non solum vbique locorum conueniri posse (cum proprii fori renuntiatione, ad quosuisque iudices submissione facta) pactus est; sed etiam qui simul soluendi obligationem vbique locorum adiecit, facultatemque exactionis concessit: neque priuilegio suo renuntiasse, neque quidquam per eam conuentionem, illi detractum videri. Non ex eo solum, quòd miserationis causa priuilegio concesso renuntiari (vt diximus) nequeat: sed quia valida etiam renuntiatione, pactoque existẽte; integrum priuilegium electionis Principis fori, *Miserabili* duret. Siquidem *vbique locorum* soluendi obligatio, inde vires sumit, quòd contraxisse vbi exigitur, promittens videatur, destinataque solutio est, veluti superiora probant: sed *Miserabilem* in loco contractus conuentum, non minus fori Principis electionem habere, quàm si in proprio domicilio conueniatur; nemo iure negabit, cum principalior (aut nihil inferior) domicilii, quàm contractus forus sit, in quo Miserabilis conuentus Principem iure aduocat.

A fortiori ergo, cum vbique locorum, vel certo loco soluere promisit. Nec simul proprii fori renuntiatio nocumento *Miserabili* esset: non solum

quòd

quòd ab eo fieri (veluti prædiximus) nequeat: sed quia nec priuilegiato foro renuntiasse visus sit, cum priuilegio
65 suo † (& sic domicilii) renuntiarit. (Is enim proprius forus dicitur, ex *l. 1. D si quis in ius vocat. non ier. & l. 2. C. de iurisd. omn. iudic.*) Neque ad alia, quàm nominatim expressa, renuntiatio extendatur, vt probat *text. in l. Præcipimus, 32. C. de appellat. & in cap. Sane, 7. de renunc.* vbi id nominatim docet *Glos. verb. Sustinere, in fin.* & tradit (cum *Bar. Decio, Roland. à Valle, & Tiber. Deciani* quos allegat) *Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1264. num. 12.* plenè conclusionem hanc numeris seqq. ornans, & *Aym. Crauet. consil. 200. num. 10. lib. 1.* Et in specie sententiam hanc (eum nempè, qui forum commune, & priuilegiatum habet; foro suo simpliciter renuntiando, non priuilegiato foro, sed communi renuntiasse videri, priuilegiatoque vti posse, iure optimo (aduersus *Deciũ, & Iassonem*) aduertit eruditissimus Præses *D. Couarru. practicar. quæst. capit. 10. num. 5. versicul. Septimò,* sic nostræ congruentem rationem sententiæ reddẽs: *Priuilegium fori, hac in parte non assumi pro foro, quod ex iure speciali datum sit alicui; sed pro illa fori præscriptione, quæ ex regula iuris communis deducitur; qua cautum extat, reum esse in proprio domicilio conueniendum.*

Neque *Alciati* assertio huic nocet, *in tract. de præsumpt. regul. 3. præs. 36.*
66 *num. 13.* dicentis: † facilius quem præsumi priuilegio, quàm iuri communi renuntiare, cuius simpliciter *Mascard.* refert placitum *dict. conclus. 1264. num. 17.* quia id nec ratione, nec iure firmat. Text. enim in *l. Miles, 11. §. Sexaginta, D. ad leg. Iul. de adulter.* & *Glos. in l. 2. verb. Consensus, D. de iudic.* ab ipso adducti, nihil tale probant. Vtrobique enim de priuilegio, iureve ex priuilegio, competenti, non de iure ordinario, & communi agitur; idque solum deducitur ex eis: *Duobus remediis alicui competentibus, alterum, de iure communi, alterum, ex priuilegio: si priuilegio renuntiet, iure communi renuntiasse non videri,* ad quod text. in *dict. §. Sexaginta,* cùm aliis *Mascard.* allegat *dict. loco, num. 15.* Nos oppositum, cum communi iuri, id est foro proprio, & sic domicilii, renuntiatum est, saluo, virtualiter, ex priuilegio iure manente. Neque vni renuntiando, alteri quoque renuntiatum videtur, ex *l. Si domus, 20. D. de seruit. vrban. prædior.* iuncta *l. Stilicidii. D. quemadmod. seruit. amitt. Mascard. vbi suprà num. 14.*

De iuris igitur rigore, aduersus etiã
67 instrumentum publicum † executiuũ (quodque guarentigium vocant) prædictam clausulam *vbicumque locorum* continens, facultatemque omnibus, & quibuscumque iudicibus, quibus illud fuerit ostensum, & coram quibus executio petita, exequendi potestatem tribuens, submissione renuntiationeq; proprii fori facta; posse *Miserabilem* legis nostræ vnicæ priuilegio vti, hancq; ad Principis tribunal causam euocare; satis firmiter superiora probant. Vsus tamen forensis (vel nè malitiæ locum præstare videatur, cũ de iure suo aperte doceat aduersarius, iuxta *limitationem primam* suprà huic regulæ traditam: vel nè ambagibus, aut subterfugiis, ordinariç causæ, natura sua breuis, summariaque, executiua vices sustineat) hanc fori electionem Miserabilibus eo in casu negauit. Regiasque fori literas, hac nota, exceptioneque inhũc sanè modum, expediri solere, cum *Monterroso Carrasc.* prodit, *de casib. Curiæ, num. 66. Excepto en seis casos, y causas. Conuiene a saber; en causa criminal, ò marauedis pertenecientes al Rey, ò sobre execuciõ de carta executoria, ò contrato guarentigio, que trae aparejada execucion, &c.* In idq; idem *Carrasc. num. 80.* Et in facti contingentia, cameralis obligationis executionis (prædictas clausulas similiter, vt suprà adiecimus continentis) etsi ob maximam eius difficultatem, cum in Camera incidisset; inque aliam Audientiam eius fuisset decisio reseruata: tandem in illius executione aduersus mi-

miserabilem petitam, locum Principis foro, legisque nostræ vnicæ priuilegio non esse, conclusum asserit *Marthesan. de commission. dict. 2. part. §. 2. num. 94. vers. Sed maxima quæstio.*

Duodecimò principalem limita cõ-
68 clusionem, in excommunicato † etiam reo, qui hac fori præscriptione nõ vtitur (actorem enim neque in iudicio stare posse, dubium est nemini, ex *text. in cap. Cum inter, 5. de exception. capit. 1. eod. tit. lib. 6. cap. 1. de rescript. eod. lib. cap. Intelleximus, 7. de iudic.* cum aliis adductis per *Glos. vnic. ibid.* cum excommunicatis iuris beneficia, priuilegiaq; merito denegentur, vt tenet (cum *Riccio, & Sayr.* quos allegat) *Ioann. Mar. Nouar. in praxi electíon. & variat. fori, dict. sect. 2. quæst. 33.* Idem in hæreticis
69 † eadem, fortiorique ratione procedere notans, repetita *sect. 2. q. 21.* cum & hi excommunicationem ipso iure incurrant, cap. *Cum Christus, 7.* & *ibi* notat *Glos. cap. Ad abolendam, 9. cap. Excommunicamus, 13. §. Credentes, de hæretic. cap. Nouerit, 49. & ibi glos. 1, de sent. excommunic.* Qua de re (vt in dictis locis scribentes, *Iacobũ Simanc. de Catholic. instit. titul. 29. num. 1. & seq. Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 1. cap. 41. num. 2.* multosque alios, quos operosum valde esset recensere, omittamus, compendio vtentes) plenissimè copiosus egit *Prosper. Farinac. in tract. de hæres. quæst. 192. §. 2. per tot.* & recentiùs *Anton. Ricciul. de iur. personar. extra Eccles. grem. existent. lib. 5. capit. 13. per tot.* Et
70 priuilegiis Catholicis concessis † iustissimè priuentur, Imperatorum Cõstantini Theodosii, & Iustiniani cõstitutionibus *in l. 1. & in auth. sequenti. & in l. Curiales, 7. C. de hæretic. & in auth. de priuilegiis dotis hæreticis mulierib. non præstand. coll. 8.* Ideoque nec legis nostræ vnicæ priuilegio vti Viduam iudæam, aut hæreticam posse, aduertit *Isern. in constit. regn. 18. lib. 1. verb. Iudæis, vers. Cum priuilegia,* quem probat (contempto *Afflict.* contrarium *ibidem* tenente, *num. 47. versic. Item 4.*) *Anton. Ricciul. dict. tract. lib. 2. capit. 48. numero 9.*

71 Limita decimotertiò in Fisci causis, † redditibusque Regiis à quolibet præfatorum *Miserabilium* exigendis, ex *l. 2. & toto titul.* (vbi Doctores notant) *C. vbi caus. fiscal. l. 1. D. de offic. procurat. Cæsar. l. Si vt proponis, 5. C. de bon. præscrip.* profitentur *Aretin. cons. 83. numer. 5. & seq. Iacob. Menoch. de arbitrar. dict. casu 66. num. 52. Ioann. Mar. Nouar. d. sect. 2. quæst. 15. per tot. & quæst. 43. numer. 2. Marchesan. de commiss. dict. 2. part. §. 2. num. 102.* Hacque exceptione Regias fori literas expediri testatur D. Præses *Couarru. practic. dict. cap. 7. num. 5. vers. Quintus, vbi actum fuerit de redditibus Regiis à vidua exigendis. Nam in hisce casibus non licet ei viduæ, quæ vocata fuerit ad iudicem inferiorem eius tribunal declinare.* & ex *Monterros. Francisc. Carras. de casib. cur. num. 66.* Hispanam limitationis adiiciens clausulam: *Excepto en seis casos, y causas, conuiene a saber: en causa criminal, ò marauedis pertenecientes al Rey, &c.* Cęteros ibi, numerisque seqq. prosequens, hunc eundem, *num. 79.* repetens.

Limita decimoquartò in rationum
72 iudicio, † non enim tutor, curator, vel administrator à *Miserabili* conuentus ad Curiam pro rationibus reddendis trahetur inuitus, sed in loco administrationis gestæ conueniri omnino debebit, ex *l. 1. & 2. C. vbi de ratiotine agi oport.* vt expendunt *Escobar de ratiotin. cap. 4. num. 56. & seq. Ioan. Mar. Nouar. dict. sect. 2. quæst. 17. per tot. Steph. Grat. in addition. ad decis. 180. num. 6. & 7. & Philip. Paschal. de virib. patr. potest. p. 2. cap. 2. num. fin.*

Cæterum, vt rationes in loco tutelæ,
73 † curæ, vel administrationis gestę reddantur, vtque ad id tutorẽ, curatorem, vel administratorem Princeps compellat, posse à *Miserabili* Principem ipsum adiri, fatetur *Escobar. ibidem.* Vel
74 si rationibus se grauatum † sentiat, Principẽ appellare posse, apud eũq; rationum retentionem petere, iureque retineri

retineri: aut si inter magnatem, diuitem, vel potentem rationes Minoris, alteriusvè miserabilis, cuius merito potentiam perhorrescat, dispungantur, nullo etiam grauamine apparente, procedere, idem ipse *ibi, nu.* 58. *& seqq.* firmat, & ita decisum in Regio Neapolit. Concil. *Nouar.* tradit, *de priuileg. miserabilium person. priuileg.* 65. *numero* 3.

75 Limita decimoquintò, † in causis feudalibus, cum feos hæ proprios Iudices habeant, apud quos tractandæ necessario sint, vt monstrant iura, quæ *infrà num.* 229. citamus, & tenent *Afflict. in dict. Constit. Statuimus, num.* 33. *q.* 10. *& decis.* 257. *n.* 3. vbi pleniùs *Vrsil. n.* 4. *& seq. Ioann. Mar. Nouar. in praxi, dict. sect.* 2. *quæst.* 22 *per tot. & quæst.* 43. *n.* 3. *Camil. Borrel. de præstant. Reg. Catholic. cap.* 62. *num.* 58. *& in summ. decis. part.* 1. *titul.* 56. *num* 43. *Alex. Trentac. var. resolut. lib.* 2. *tit. de citat. resolut.* 2. *num.* 21. *Bernard. Græue. in practic. Camer. Imper. conclusione* 1. *consider.* 1. *numero* 15.

76 Decimosextò, principalē conclusionē eadem limitaratione, † in Officialibus syndicatis, quòd destinatos iudices administrationis suæ syndicantes habeāt, quorum iudicium, nec subterfugere ipsos; nec pro rebus in officio gestis ad alios trahi posse, Iura decernunt in *rubro, & nigro, C. vt omnes iudices, tàm ciuiles, quàm militares, post administrationem depositam, per quinquaginta dies in ciuitatibus, vel certis locis permaneant, l.* 6. *titul.* 4. *part.* 3. *l.* 23. *titul.* 7. *lib.* 3. *nouæ Reg. collect.* Ita & in specie tenet, & constitutum pariter in Regno *Neapolitano dicit Ioan. Mar. Nouar. dict sect.* 2. *quæstion.* 43. *num.* 4. Apud quem alios ibidem quoque casus in quibus *Miserabilibus* causam ad Curiam referre concessum non est, quia iudices speciales designatos aduersarii habeant, videre licet. Consulendusque pariter ad id diligentissimus *Osuald. Hillig. in Donel. enud. lib.* 17. *capit.* 20. *liter. E. versicul. Simile verò, & liter. F. & seqq.*

77 Limita decimoseptimò principalem conclusionem † in reconuentionis casu: apud iudicem enim coram quo Vidua, aut Pupillus, &c. reum conuenerit, si ab eodem recōueniatur; eius subterfugere iudicium nequibit, aut forū priuilegii prætextu declinare, æquitatis ratione à Iustiniano perpensa in *l. Cùm Papinianus,* 14. *in fin. C. de sent. & interlocut. omn. iudic. Cuius eim* (inquiēs) *in agendo obseruat arbitrium, eum habere & contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur.* prosequiturque in *auth. Et consequenter,* statim sequenti.

78 Quæ quidem efficit, vt licèt laicus non nisi coram Ecclesiæ iudice Clericum † conuenire possit, *cap. Si diligenti,* 12. *de foro compet. auth. Statuimus, C. de Episc. & Cleric.* cum aliis: Si tamen laicū coram eius iudice laico Clericus

79 conuenisset; ab eo reconuentus, † ibidem cogitur sustinere iudiciū, *Glos. verb. Superfluis quæstionibus, post med. in cap.* 1. *de mut. petit. Glos. in cap. At si clerici,* 4. *verb. Non tenet, post princip. vers. Sed si clericus, de iudic. Bart. in d. auth. Et consequenter, in fin. Specul. lib.* 2. *partic.* 1. *titul. de reconuentione, §.* 2. *incip. Nunc dicamus, num.* 7. *Marant. de ordin. iudic.* 4. *p. distinct.* 6. *nu.* 44. secundùm antiquiorem impressionem, *& in repet. legis Si actor, D. de procurat.* etiam, *num.* 44. cum prope infinitis *Farinac. in praxi crimin.* 1. *p. quæst.* 8. *num.* 99. & recentiùs *Carol. de Gras. de effectib. clericat. effect.* 1. *num.* 746. multisque aliis adductis *Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap.* 1. *de mutuis petition. num.* 4. & in specie, casuque præsentis limitationis, *Nouar. in praxi, dict. sect.* 2. *quæst.* 24 *per tot.*

80 Limita decimooctauò in eo, qui quinquennalem † dilationem petit, quem quamtumuis priuilegiatum, fori electione, aut præscriptione non vti, firmant *Viui. decis.* 38. *numero* 8. *& Nouar. dict. sect.* 2. *quæst.* 25. *per tot. præcipuè num.* 3.

Prin-

81 Principalē deniq; decimonono limita cōclusionem,† eamq; procedere intellige, si Vidua, cæterivè prædicti Miserabiles de priuilegio suo opponant, aliter agitatum iudicium tenet, vt notat *Afflict. dict. Constit. Statuimus, numero* 38. *& Marches. dict. 2. part. §. 2. nu.* 77. comprobantque tradita à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst.* 35. ferè per tot. & ab *Anton. Ricciul. de iure personar. extra Eccles. grem. existent. lib. 4. cap.* 31.
82 *numero* 36. 37. *&* 38. affirmante, † iudicium cum excommunicato actore agitatum, sustineri, si de excommunicatione non fuerit ab aduersario oppositum, ex *text. in cap. 1. de except. libro 6. Abbate in cap. Intelleximus, numero* 13. *Felin. num. 9. Decio, numero 76. de iudic.* multisque aliis, numeris id seqq. amplians.

Sic etsi reus actorem non coram alio, quam coram conuentionis iudi-
83 ce † reconuenire debeat, vt probat *text. in capit. 1. de mut. petit.* vbi *Augustin. Barbos. n. 2 & 3.* in id adducit *Marant. Muscat. Cardos.* & *Petr. Barbos.* ita pariter ordinatione Lusitana cautum referens: Si tamen de hoc pars non opponat, reconuentionis iudiciū coram diuerso iudice agitatum sustineri, asserit *Cald. Pereyr. de resolut. emphyt. capit. 17. numero 10. versicul. Infero decimoquinto*, quem ipsemet *August. Barbos. dict. num.* 3. referendo, sequitur.

Sic, licèt inquisitio contra non infa-
84 matum, † non teneat, vt probant *text. in cap. Inquisitionis, 21. & in cap. Qualiter, & quando, 2. in ordine 24. de accusation. & in cap. Licèt Heli, 31. de simon.* & communiter in dictis locis Scribentes, lateque *Farinac.* & ab eo adducti, assertionem hanc comprobans, ampliās, & ornans à *num. 1. cum seqq.* & ab *Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap. Qualiter & quando, num.* 5.

85 Parte tamen non opponente, † infamia etiam non præcedente, inquisitionem tenere, firmat idem ipse *Barbos. ibid. numero* 13. post *Duen. regul. 298. limit. 1. Farinac. dict. loco, numer. 12. & in collect. ad cap. 2.* per text. ibi *eod. titul. de accusat lib. 6. num. 1. & 2.*

86 Sic incertitudo, † quæ actum viciat, (vt *in Axiomatib. nostris* multis iuribus, & auctoritatibus comprobamus, *lit. I. num.* 35.) non viciat, si pars non opponat, iuxta *notata in l. fin. C. de annal. except.* & aduertit *Andr. Fachin. controuers. lib. 11. cap. 19. versicul. Contrarium, in fin.* Qui & in *versicul. Respondeo*, cum *glos. fin. in fin. in l. Qui habebat, 54. D. de manumiss. testam.* & *Cephal. consl. 47. nu. 20.*
87 nemine † de sententiæ nullitate opponente, esse ac si valida foret (iuxta sensus, intellectusque ibi assignatos) profitetur, similiter & *Stephan. Gratian. discept. forens. part. 1. capit. 16. numero* 35.

88 Sic executionem nullam † ob non seruatam *legis 19. titul. 21. lib. 4. noua Reg. collect.* formam, præscriptumque ordinem; parte non opponente conualescere, tradit (cum *Paul. Boër. Tiraq.* & aliis) *Parlador. rer. quotidian. libro 2. cap. fin. 5. part. §. 3. num. 6. Steph. Gratian. Marchia decis. 208. numero* 12. Decii, Crauettæque authoritate, firmantium, iudicium substantialibus carens, non aliter inualidum esse, quàm si pars opponat.

Et generaliter, quamlibet disposi-
89 tionem aliquid facere astringentem, † intelligendam, *si in iudicio fuerit petitum*, neque aliter iudicem, aut partem arctari (relatis *Bart. Felin. Alex. Castr. Corset. Hippol. Puteo*, & aliis) tenet *Borgnin. Caualcan. de tutore, numero* 40.

Hæc quoad legis nostræ vnicæ dispositionem, personarumque in ea contentarum fori priuilegium: quoad alia verò, an *Miserabilium* locum & ipsæ teneant; quatenusque priuilegiatæ existant; superest videre.

Et quoad alia, in multis si diuites sint, *Miserabilium* priuilegiis non gaudere, iam in procœmio aduertimus: longè tamen plura, extra iam dicta, præfatis Miserabilibus lege nostra vnica nominatis specialia, concessaque priuilegia

gia in iure extant. Vtque per nominationem ab eadem lege factam exequar: Pupillorum in primis recensenda se offerunt, quibus eos diuinæ, † humanæque leges prosequuntur. *Exodi 22. Zacar. 7. Ierem. 5. Isai. 1.* & alibi sæpè vt inferiùs, *num. 202.* pariter notamus. Paruulosque inter nos degens Legislator Supremus, Christus Dominus, & speciali amore prosequutus; & prosequendos in posterum monstrauit, *Matth. 18. & 19. Tunc oblati sunt paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret: discipuli autem increpabãt eos. Iesus verò ait eis: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium est enim Regnum Cœlorum.* Et Marc. 19. *Et accipiens puerum, statuit eũ in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis: Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo; me recipit.* Idque ipsum *Luc.* refert. *cap. 9.* Merito inde Gelas. Papa in *cap. 2. dist. 87.* ait: *Defensionis propria desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse pro ætatis infirmitate nõ possunt, exoratum Pontificem decet subuenire: quia Pupillis tuitionem etiam Diuinitas iussit impendi.*

90

Prophanæ quoque leges Pupillorum præcipuam curam habent, commendant, communem faciunt, earumq; Latores illam certatim ostẽdere tentant. Pandent tot illico ab eis cõcessi, à Nobis numerandi fauores: interim *Seueri* Imperatoris edicti verba assertionem confirment; cuius chronographus *Modestinus* existit, in *l. 3. D. qui pet. tutores.* Qui Vlpio Ruffino scribens, ait: *Omnem me rationem habere subueniendis Pupillis, cum ad curam publicam pertineat; liquere omnibus volo.*

91 Adeòque subuentionis promissæ implementum præstiterere vt maius Pupillis in bonis suis; quàm mulieribus † pro dotibus, quamque Fisco priuilegium dederint, quemadmodum ex *textu in l. Si tutor, 6. C. de seru. pignor. dato manumis.* deducit *ibid. Glos. vnic. in fin.* ex *lege* pariter 1. & 3: *eiusdem titul.* Minoresque etiam viginti quinque annis; aduersus Fiscum in integrum restitui (huius rei Fiscalium rerũ administratores admonens, certioresque reddẽs) ostendit Paul. *in l. In fraudem, 45. § fin. D. de iure Fisc. Minoribus 25 annis, neq; fundus, neque vectigalia locanda sunt; ne aduersus ea beneficio ætatis vtantur.* similiter Vlpian. in *l. Si ex causa, 10. §. Si in commissum, D. de minorib.* & Imperatores Verus, & Antoni. *in l. 1. C. si aduers. Fisc.* decreuere.

92 Idque præcipuum Pupillus in hoc Minore adulto habet, quòd hic, † restitutione aduersus Fiscum eget: ille, absque restitutione tutus est, ex Vlpiani responso in *l. Imperatores, 9. § fin. D. de public. & vectigal. & ibid. glos. verb. Commissi, in fin.* & *in d. §. Si in commissum, verb. Restitutio.*

Sicque Pupillorum commodis Leges inuigilant; vt non modo matribus, aut consanguineis illorum curam, sollicitudinemque committant (naturalem affectionem pœnisquoque excitantes) sed publicam, vt diximus, faciant.

93 *Et ideo mater, † quæ vel non petit tutores idoneos filiis suis; vel prioribus accusatis, reiectisvè, non confestim aliorum nomina ediderit: ius non habeat vendicandorũ sibi bonorũ intestatorũ filiorũ.* vt Seueri rescripto in *d. l. 3. D. qui pet. tut.* continetur. Cuius & ab Vlpiano traslata sunt verba in *l. 2. §. Si mater, D. ad S.C. Tertyl.* Vndè textus quoque emanauit decisio in *l. Omnem, 6. C. eod. titul. Omnem matri* (Imperatores Gra. Valen. & Theodos. aiunt) *siue ab intestato, siue iure substitutionis, si filius impubes moriatur, denegandã volumus successionem; si ea legitima liberorum tutela suscepta, ad secundas (contra sacramentum præstitum) aspirauerit nuptias, antequam tutorem alium ei fecerit ordinari, eique quod debetur ex ratione tutelæ gestæ, soluerit.* De qua latè *Ioan. Gutier. de tutel. 1. part. cap. 16. num. 134.* & *Nos, de priuileg. pauper. 2. p. quæst. 60. num. 5. 6. 8. & seqq.*

94 Consanguineos † huius curæ immemores, paruùmvè solicitos, Theodos. & Valer. Imperatores sic in *l. Sciant, 10. C. de legitim. hæred.* & admonent, & puniunt;

niunt: *Sciant qui ad successionem vocantur Pupilli mortui, si defuncto eius patre, tutorem ei, secundum leges, non petierint intra annum: omne ei, siue abintestato, siue iure substitutionis, si impubes moritur, denegandum.* quæ concordè habet *legem* 12. *titul.* 16. *part.* 6. quarum materiam discutit *Gutier. dict. cap.* 16. *numero* 136. *& seq.*

In matris autem, vel aliàs iure succedentium defectu † hanc petendi Pu-
95 pillo tutorem, curam, etsi voluntariam, eius educatori, vel parentis amicis iniungit Modestinus, in *l.* 2. *D. qui petant tutores.* quam & *dict. l. Regia,* 12. confirmat; & in eo illam quoque excedit, eiusque dispositionem extendit, vt cui-
96 libet † de populo id non modo liceat: sed tutorem petendi necessitatem imponere videatur, prouidés: *O si nō ouiesse parientes que lo fiziessen: estonce los amigos del moço, ò otros qualesquier del pueblo deben pedir al Iuez: q̃ dè al huerfano guardador que sea a tal, que aliñe el pro del moço.*

Nemine tandem tutorem Pupil-
97 lo petente, † ex officio illum posse Iudicem assignare, probant *text. in l. Illud,* 5. *D. de tutor. & curat. dat. ab his, & in l.* 1. *§.* 1. *versic. Magistratibus, D. de Magistrat. conueniend.* firmatque (cum *Bart. Alexand. Purpur. Socin. Gregor. Lopez,* & aliis ab eo adductis) *Gutier. dict. cap.* 16. *numero* 140. Quemadmodum, & Aduocato carenti *Vlpianus* prouidit in *l. Ne quidquam,* 9. *§. Aduocatos, D. de offic. Proconsf. & Legat.* necessitatem Iudici huiusce prouisionis imponens.

Quæ quidem aduersus notas Iuris regulas, Pupillorū fauor obtinuit, quæ
98 & non nisi petitum † impartiri Iudicem officium suum debere, & à iudicio
99 pariter repellendum de suo interesse † non docentem dictitant. Vt primum, *in tract. de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 35. *numero* 1. *& seqq.* ostendentes ornamus: secundum, in *Axiomatib. nostris, lit. I. numero* 92. *& seqq.* Vbi illud simul
100 Pupillorum gratia † *numero* 96. limitamus.

Vtque ad alia transitum faciamus; Inter viuos manumisso, cui expressè
102 peculium ademptum † non est, concessum videri; *Paulus* edixit, in *l. Si Sthico,* 54. *D. de pecul. Si Sthico* (ait) *peculium cum manumitteretur, ademptum non est: videtur concessum.* Cuius Imperatores Diocletianus, & Maximianus iudiciū probarunt, in *l. vnic. C. de pecul. eius qui libert. mer.*

Concessum tamen, & in hoc casu
103 peculium non videri † à Pupillo tutore auctore manumisso, apud Pupillumque remanere: in hæc verba *Paulus* idem respondit, in *l. Pupillus,* 24. D. de manumiss. vindict. *Pupillus, qui infans non est, apud concilium rectè manumittit. Paulus: scilicet, tutore auctore: ita tamen vt peculium manumissum eum non sequatur.* & ibidem *finalis* notat *Glossa.*

Pupillis, nec longissimam quidem
104 præscriptionem † (quæ etiam contra quosuis priuilegiatos currere t) nocere, Imperatores Honor. & Arcad. in *l. Sicut,* 4. *C. de præscript. trigint. vel quadrag. annor.* in hunc sanè modum decreuere: *Non sexus fragilitate, non absentia, non militia contra hanc legem defendenda: sed Pupillari ætate dumtaxat (quamuis sub tutoris defensione consistat) huic eximenda sanctioni.* Qua de re plenè *Francisc. Balb. de præscriptionib. part.* 6. *cap. incip. Postquam satis, num.* 29. *cum seqq. pagina mihi* 558.

105 Id quod & in vsucapione † *Paulus* sentit, in *l.* 2. *§. Tutor, D. pro emptore, in l. Alienationis verbum,* 28. *D. de verbor. signific. & in l. Bonæ fidei,* 48. *D. de acquir. rer. domin.* vbi sic *Glossa* (contrariis respondens) firmat, *verb. Pupilli, Glos.* etiā *in l. Si communem,* 10. *verb. Et ego, D. quemadmod. seruit. amitt. & in l. Apud Celsum,* 4. *§. Si quis non tutor, verb. Suam, D. de doli mal. & met. except.*

Licèt eam (ex sententia *Angeli*, per *auth. Quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles.* in hoc ius antiquum non corrigentē)
106 etiam contra Romanam † Ecclesiam, triennio perfici, *Felin.* dicat in *cap. Ad audientiam, de præscr.* relatus à *Francisc. Balb.*

Balb. dict. tract. partis 5. 1. part. numero 23. pag. mihi 402. in princip. etsi in progressu, satis controuersum id esse ostêdat. Quam apud nos difficultatem Regia lex sedauit 16. titul. 29. part. 3. dubitationem ex dict. auth. Quas actiones, eius, quoad id, inuolucro verborum insurgentem, tollens: Vsucapionem triennio contra quamlibet Ecclesiam, Romana excepta, perfici statuens, aduersus quam centum annorum, tàm quoad res immobiles, quàm mobiles præscriptionem requirit, requirebantque magis communiter & Canonici, & Ciuilis Iuris Interpretes, vt Couarr. tradit (legis prædictæ Regiæ mentione nulla facta) in relect. cap. Possessor, de reg. iur. libro 6. part. 2. §. 2. numero 5.

Quare neque ad inuestituram petendam,

107 † Pupillo tempus currere, etsi adulto currat: aduertit Vlric. Zas. de feud. p. 7. n. 11. inter tract. Doctor. tom. 10. p. 1. fol. mihi 310.

Defunctorum voluntates ad amussim,

108 † proque legibus seruandas, pietas suadet, leges imperant, auth. de nupt. §. Disponat, coll. 4. l. In conditionibus primum locum, 19. D. de condit. & demonstr. cap. Tua nos (& ibi glos. verb. Voluntatem) extr. de testament.

109 A quibus Pupillorum gratia † recedi solere, communis magister Bartol. notauit in l. In confirmando, 8. D. de confirmand. tutore. estque in id ibi non obscurus textus, cum lege sequenti, 9. & 10. vbi Triphonius (dictæ quoque legis In confirmando, Auctor) ait: Vtilitatem Pupillorum Prætor sequetur; non scripturam testamenti, vel codicillorum.

Tutorem Pupillo sub conditione, †

110 vel die dari posse, Papinianus negauit, in l. Actus legitimi, 78. D. de regul. iur. & Vlpian. in l. Multo, 6. §. Sub conditione, D. de tutel. Cum idem, procuratorem †

111 eo modo dari permiserit in l. 3. D. de procuratorib. Cuius differentiæ Pupillorũ fauor in causa est, nedũ diei, vel conditionis existentia spectatur, bona Pupilli negligantur, & pereant, vt ex Bartol. in d. §. Sub conditione, tradit ibid. glossæ prima Additionator.

112 Sine accusatore procedere, † aut inquirere contra quemuis Iudicem non posse Vlpianus edixit in l. Rescripto, 6. §. Si quis accusatorem, D. de munerib. & honor. Modestin. in l. fin. D. de in ius voc. Imper. Alex. in l. 3. C. qui accus. non poss. Fœlix Papa in cap. 1. de accusat. inquiês: Si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. D. item Ambros. lib. 8. epistolar. ad Syagrium: Si leges publicas interrogemus, accusatorem exigunt. estque de iure Regio text in l. 3. titul. 17. part. 3. Quodque Christus Dominus, supremus Legislator, facto comprobauit Ioannis. 8. capit. Aguntque plenè hac de re (vt antiquiores apud eos videndos, omittam) Paz in praxi. 1. part. 5. tom. cap. 1. numero 2. & seq. Prosper. Farinac. quæstion. 1. numero 7. Andr. Fachin. controuers. iuris, lib. 1. cap. 34. Videnda q; suprà in proœmio notata num. 50.

113 Pupillorum autem debilitas † tot iuribus fulcitam regulam infringit, Vlpiano in l. 3. §. Præterea, D. de suspect. tutor. hæc proferente. Præterea videndum est, an sine accusatione possit suspectus repelli? Et magis est, vt repelli debeat, si Prætori liqueat ex appertissimis rerum argumentis, suspectũ eum esse. Quod fauore Pupillorum accipiendum est. obseruatq; Glos. in cap. Venerabilis, 37. verb. Suspectus, circa med. vers. Et etiam iudex, de offic. & potest. iudic. deleg.

114 Fideiubere pro alio † non magis quã donare quis cogitur, cũ species donationis fideiussio sit, ex Iasone in l. Qui pecuniam, numero 1. D. de pact. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. capit. 513. numero 19. mera gratia, prouenièns, vt idem ipse Gratian. discept. 459. numero 14. ait, voluntariumque beneficium esse debeat, cum sit Beneuola actio, tribuens gaudium, capiensque tribuendo: in id quod facit prona, & sponte sua parata. vt Senec. definit, de benefic. lib. 1. cap. 6. Probantq; dicta à Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 34. num. 3. & titul. D. & C. de fideiussor.

Pro

Pro filio tamen Pupilli tutore desi-
115 gnato, † vel fideiubere pater, vel eandem cum filio tutelam subire *Adriani* Imperatoris edicto compellitur, ab *Vlpiano* relato in *l. Si quis inter*, 18. *§. Si quis*, *&* *§. Imperator*, *D. de excusat. tutor*. *Si quis creabitur tutor, existens in patris potestate; deinde pater noluerit pro eo cauere; iusserunt leges, & ipsum patrem creari tutorem, vt nullo modo impediatur tutelæ cautio.* Vlpian. in *d. §. Si quis*, ait, Adrianus verò, in dict. §. Imperator: *Si Isidorus Marcus, quamuis filius familias sit; idoneus tamen non esse videbitur: pater autem eius ideirco cauere non vult, vt filium suum tutela eximat, & in hoc artificio perseuerauerit: existimo te huic fraudi occursurum, vt filius, & ipse ad tutelam liberorum Clementis, gerendam compellantur.*

116 Quem neque Respublica † adepta est fauorem, vt ex *l. 3. §. Si filius*, & *§. Quod pater*, *D. de muner. & honorib.* & ex *l. Spurii*, 6. *§. Prætor*, *D. de decurion. & eor. filiis*, notat *Accurs. in dict. §. Si filius*, *verb. Non habet*, *in fin.* & in *§. Si duo*, eiusdem *legis*, *verb. Non compellitur*. Quæ pro munere filio imposito, fideiubere patrem, idemvè cum filio subire munus non adstringi, apertè probant. Hodie videnda circa id *Regia pragmatica edita anno* 1623. *capite*, *siue num.* 19.

Fideiussores vbi plures dati simpli-
117 citer existunt, † pro parte conueniendos, frequenter in Causidicorum ore versatur, ex *Diui Adriani* epistola, diuisionis beneficio vtentes, vt Caius notat in *l. Inter fideiussores*, 27. *D. de fideiussorib. & mandat.* & Iustinianus sanxit in *l. fin. C. de constit. pecun. & in §. Si plures*, *instit. de fideiussor.* Regiaque *l.* 8. *titu.* 12. *part.* 5.

118 A tutoribus † autem sic fideiussores datos, conuenire insolidum posse, *Paulo* placuit in *l. fin. D. rem Pupilli saluam fore*, vbi hunc Pupillorum fauorem *Accurs.* ponderat, *verb. Diuidendæ*, *& in dict. §. Si plures*, *verb. Pater*, & *Paul. Montan. de tutel. cap.* 32. *regul.* 7. *num.* 18.

119 Posse quem per alium, † quod potest facere per se ipsum, vulgaris est regula, tradita in *cap. Potest quis*, 68. *de regulis iuris*, *libro* 6. & aliis citatis à *Nobis*, *in Axiomatib. litera F. numero* 5.

In tutelarum tamen excusationibus,
120 † limitata inuenitur. Per se namque ipsos tutores nominatos, excusationē à tutelis prætendentes, non per alios, eam petere debere, non aliis mandare, *Papinianus* censuit in *l. Excusare*, 28. (secundum tertiam lecturam, quam illi *Glossa* assignat *vnica*) *D. de excusat. tutor.*

121 Sententiam ex falsa causa, † falsisvè allegationibus latam, tenere, appellationeque ad illius recisionem opus esse, asserunt *Bernard. Diaz, regul.* 677. *Ioann. Gracian. regul.* 417. *numero* 5. antiquioribus relatis, etsi ab eis in id citata *Glossa in l. Is ad quem*, *D. de acquir. heredit.* meæ vigilanti perquisitioni latuerit.

122 Talem verò aduersus Pupillum † ex falsis allegationibus sententiam latam, nullam profert Sceuola, in *l. Qui testamento*, 40. *D. de excusat. tutor.* quam sic *Dynus* sūmat: *Insertio falsæ causæ, reddit sententiam ipso iure nullam fauore minoris.* Imperatorq; *Alexand.* confirmauit, in *l.* 1. *C. si tutor, vel curat. falsis allegationib. excusatus sit.*

In re Pupillaribus pecuniis (alterius licèt nomine empta) triplici Pupillus
123 priuilegio gaudet. Tacitam † namque in ea hypothecam habet, ex Vlpiani responso in *l.* 3 *D. de reb. eorum*, Imperatorisque *Alexandri* constitutione (Diuorum parentum suorum sanctione confirmata) in *l. Si tutor*, 6. *C. de seruo pignor. dat. manumiss.* Estque apud nos Regia *l.* 25. *titul.* 13. *part.* 5. quam alii nō habent, *l. quamuis ex ea*, 17. *C. de pignor. & hypothec.*

Omnibusque etiam anterioribus cre-
124 ditoribus † in ea præfertur ab Vlpiano in *l. Idemque*, 7. *D. qui potiores in pign. habe.* vbi *Accurs. verb. Res fuerit. Bartol. & cæteri Scribentes* notant, *Vital. de Cam-*

ban.

bus de clausul. claus. Et specialiter obligauit, numero 5. Gasp. Rodr. de annu. reddit. lib. 2. quæst. 20. num. 5. & lib. 3. quæst. 10. nu. 8. in fin. Francisc. Mantic. de tacit. & ambig. conuention. lib. 11. tit. 14. n. 2. cum aliisque *Antonin. de Amat. resol. 3. numero 66. & seq.* Idemque lex prouidit *Regia 30. dict. titul. 13. part. 5.*

Cum aliorum priuilegia ex tempore metiantur *Aphrican. in l. Qui balneum, 9.* Caius in *l. Potior, 11. D. qui potior, in pignor. habe.* cæterique Ciuiles, Canonici, Regiique Legislatores, & eius Professores, quos plena congesimus manu in *Axiomatib. nostris, liter. P. numero 163.*

125 Imò rem hanc Pupilli fieri, † vindicationemque pro ea Pupillo competere; Imperator Anton. (iuxta antiquius *Vlpiani* decretum, in *l. 2. D. quando ex fact. tutor.*) in *l. 3. C. arbitr. tutel.* sanxit, confirmatum à *lege Regia, 49. tit. 5. part. 5.* Quod aliis iura denegant: citanda *inferiùs q. 8. num. 232.*

126 Procuratoribus pluribus, in solidum non datis, † vnum sine alio agere non posse, *Iulianus* respondit in *l. Qui duos, 47. D. de procuratorib.* Bonif. VIII. sanxit, in *cap. Si duo, 6. extr. eod. tit. lib. 6.* decernens: *Si duo procuratores simul* (non adiecto In solidum) *deputentur: vnus sine alio non debebit admitti*, & Regia confirmauit *lex 18. tit. 5. p. 3.* Quæ Glossarũ, Auctorumque profusam relationem excusant.

127 Idemque in pluribus testamenti executoribus † datis; quorum vnum sine altero, si præsentes sint, exequi non posse, probat *text. in cap. Religiosus, 2. §. Sanè, de testament. lib. 6.* vbi sic (post *Greg. Lopez in l. 6. tit. 10. p. 6. & Bened. Capr. tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 21. nu. 16.*) asserit *August. Barbos. num. 14.*

128 Pluribus autem tutoribus † designatis, quemlibet eorum (etiamsi in solidum dati non sint) posse agere: Pupillorum fauor (pietate ductrice) obtinuit, auctore *Paulo* in *l. Decreto, 25. §. Si duobus, D. de admin. tutor. Si duobus* (inquit) *tutela simul gerenda permissa est, vel à parente, vel à contutoribus, vel à Magistratibus: benignè accipiendum est, etiam vni agere permissum.* Iustinianoque Imperatore confirmante, in *l. fin. C. de auctorit. præst. & in l. 1. C. si vnus ex plurib. tutor.* & Regia *lege 17. titul. 16. part. 6.* Nullo ex iuribus his relatis aliis ornat, probatque *Gratian. discept. forens. 1. p. c. 86. num. 10. 11. & 12.*

Quamuis in ea sint Pupilli ætate, in qua discernere nequeant: fauorabilio-
129 res † tamen quàm alii qui iudicio carent, *Paulus* in *l. Pupillus, 9. D. de acquir. hæredit.* his verbis protulit: *Pupillus si fari possit, licèt eius ætatis sit, vt causam adquirendæ hæreditatis non intelligat: quãuis non videatur scire huiusmodi ætatis puer (neque enim scire, neque discernere talis ætas potest, non magis quàm furiosus:) tamen, cum tutoris auctoritate, hæreditatem adquirere potest. Hoc enim fauorabiliter ei præstatur.* Conuenitque *text. in l. Potuit, 5. C. de iure deliber. & in l. 13. tit. 6. part. 6.*

Impuberibus abstinendi, etsi hæ-
130 reditati se immiscuerint, † potestatem facit: puberibus denegat *Pomponius* in *l. Impuberibus, 11. D. de acquir. hæred.* inquiens: *Impuberibus liberis omninò abstinendi potestas fit: puberibus autem, ita si se bonis non immiscuerint.* Similiter & Caius in *l. Necessariis, 57. D. eod. tit.* his verbis: *Necessariis hæredibus, non solum impuberibus; sed etiam puberibus, abstinendi se ab hæreditate, Proconsul potestatem facit: vt quamuis creditoribus hæreditariis iure ciuili teneantur: tamen in eos actio non detur, si velint relinquere hæreditatem. Sed impuberibus quidem, etiamsi se immiscuerint hæreditati, præstat abstinendi facultatem: puberibus autem ita, si se non immiscuerint.* Etsi puberibus damnosa hæreditate læsis, restitutionis remedium superesse, idem ipse inferiùs dicat, *Verus* que, & *Anton.* Imperatores in *l. 1. C. si minor. ab hæredit. abstin.* decernant. quibus *dict. l. 13. titul. 6. part. 6. versicul. E si el que fuesse establecido*, congruit. Et an superiora etiam cum tutoris auctoritate damnosam Pupillus hæreditatem

adiuit, procedant: inferiùs, *num.* 148. *&* 149. notamus.

Pupillorum fauor, non modò ipsis;
131 sed & fideiussoribus † prodest. Nãque, *Si Pupillus hæreditate abstineat, succurrendum est ei, & fideiussoribus ab eo datis, si ex hæreditario contractu conueniantur.* vt verba sunt Sceuolæ in *l. Si Pupillus,* 88. *D. de acquir. hæredit.* Cui adhæret Vlpian. (ex Marcelli placito) in *l.* 2. *§. Amplius. D. de administ. & pericul. tutor. & in l. fin. D. si quis caution.*

132 Cum aliorum, † Minorum etiam fauor fideiussoribus prodesse non soleat, iuxta *Vlpiani* responsum in *l. In causæ,* 14. *D. de minorib.* Anton. Dioc. & Maximiani Imperatorum decretum in *l.* 1. *&* 2. *C. de fideiussor. minor. & in l.* 4. *tit.* 12. *part.* 5.

133 Verum licèt sit, non perpetuam † vtramque assertionem esse. Neq; enim semper Pupillorum fauorem fideiussoribus prodesse, *Vlpianus* ostendit in *l. Marcellus,* 26. *D. de fideiussor.* & Caius, in *l. Si Pupillus,* 40. *D. de recept. arbitr.* Et
134 quandoque Minorum fauores † eorundem fideiussoribus communicari; idem ipse *Vlpian. in l. Minor,* 51. *D. de procur.* Inque restitutione Minori competente, an & illius fideiussori quoque competat? affirmatiuã alii; negatiuã alii tuẽtur, vt cõstat ex *Cal. Pereir. in l. Si curatorem, verb. Minoribus, nu.* 43. *versicul.* 3. *circa fin. & num.* 49. *C. de in integ. restit. Iacob. Menoch. consil.* 179. *num.* 1. *libro* 2. *Valent. Franc. de fideiussor. cap.* 3. *num.* 63. *& seqq. Anton. Hering. eod. tract. part.* 4. *cap.* 27. *num.* 113. *Ioseph. Ludouic. decis. Perus.* 27. *num.* 4. *part.* 1. *Anton. Gomez variar. resolut. p.* 2. *cap.* 14. *num.* 9. *Pyrr. Maur. de fideiussor. sect.* 9. *§.* 19. *numero* 2. *&* 3.

135 Participi † quoque ac rem communem cum Pupillo habẽti illius prodesse fauorem, *Pauli* verba monstrant, in *l. Si communem,* 10. *D. quemadmod. seruit. amitt.* quæ sunt: *Si communem fundum ego, & Pupillus habeamus, licèt vterque non vteremur: tamen propter Pupillum, & ego viam retineo.* vbi Glos. *verb. Et ego,* ex prædicto Pupilli fauore notat: Posse
136 quem per alium, † quod per se non potest, aduersus textus regulam in *l. Neq; per se, C. de hæredib. instit. & in capit. Quod alicui, de reg. iur. lib.* 6. latè à *Nobis* traditam in *Axiomatib. Iur. liter. F. numero* 7.

137 Pupillum item sine cessione † agere posse, *Bald.* firmauit in *capit. Vigilanti, numero* 5. *de prescript.* in aduersæ regulæ limitationem, quam *infra quæst.* 8. *num.* 258. assignamus.

138 Debitorem speciei, † eius, ante moram, interitu liberari, iura prædicant à *Nobis* relata in *Axiomatib. iur. liter. D. numero* 19. & infra *quæst.* 8. *numero* 393. quibus Pupillorum fauorem opponit *Marc. Mant. in tract. de Pupillorũ fauorib.* eorum debitores, specierum interitu non liberari affirmans, *legis Si dictum,* 56. *§. fin. D. de euict.* auctoritate fultus. Cuius lõgè diuersam assertionem, materiamque arbitror. Posset tamen ex Ecclesiæ æquiparatione firmari, cui hoc *Genuens.* speciale ius competere dixit, vt *dict. quæst.* 8. *num.* 394. inferiùs aduertimus; si & ab eo in confirmationem auctoritates adductæ extarent.

Suspecti tutoris cognitionem non
139 alii † quàm Præsidi prouinciæ pertinere, Marcellus in *l.* 1. *§. Suspecti, D. ad S. C. Turpil.* in hunc modum protulit: *Et nullus alius de huiusmodi quæstione, quam Præses prouinciæ pronuntiare potest.*

140 Macianus verò, si Pupillo intersit, † mandari huiusmodi cognitionem posse dixit in *l. Cognitio,* 4. *D. de offic. eius cui mand. est iurisd.* & Vlpian. in *l.* 1. *§. Damus, vers. An autem, D. de suspect. tutor.*

Accusandi facultatem (cum suam, suorumvè non prosequuntur iniuriam
141 summa cum ratione) fœminis † Iura ademerunt, in *l. Qui accusare,* 8. *D. de accusat.* in *l. De crimine,* 12. *C. de his, qui accus. non poss. in cap. Probibentur,* 2. *quæst.* 1. *in l.* 2. *titul.* 1. *part.* 7. & tradit, cum multis, *Farinac. in prax. criminal. quæst.* 12. *num.* 16.

Eã tamẽ cuilibet fœminæ, quæ pieta-
142 te ducta suspectũ tutorẽ † dicere velit,

Vl-

Vlpianus concessit in *l.1.§.Consequens, D. de suspect. tutor.* Iustinian. Imper. in *§.Consequens, instit. eod. titul.* Aduertitque, cum aliis, *Farin. proximè citato loco, vers. Tertio.*

143 Quamuis item fœmina pro ciuili debito † ad carcerem trahi iura vetent, *in authen. Hodie nouo iure* (aliàs, *Sed nouo iure*) *C. de custod. reor.* (quæ neque pro Fiscali debito id permisit) in *l. 3. & authen. seq. C. de offic. diuers. iudic. in l. 62. Taur. & in l. 10. titulo 3. libro 9. noua Regiæ collectionis*, quam multipliciter conclusionem ampliat *Farinac. quæstion. 27. numero 42. & seqq.* nè multorum relatione immoremur.

144 Pro debito tamen tutelari, † matrem etiam posse in carcerem trudi, firmarunt *Bartol. in authen. Matri & auiæ, numero 13. C. quand. mat. offic. tutel. fung. poss. & in l. Si quis sub conditione, numero 18. D. de testam. tutel. & ibid. Salic. numero 14. Doctores communiter in l. Plerique, D. de in ius voc. Ias. in l. pen. numero 4. D. si cert. pet. Matthes. notab. 109.* & multi alii quos refert *Couarru. variar. resolut. libro 2. cap. 1. numero 3.* ipse licèt ab eis (eruditis quidem rationibus) discedat, eumque sequutus *Escobar de ratiocin. capit. 35. numero 2.* & huic contrariæ firmiter *Farinac.* adhæret, post longam pro vtraque parte Doctorum congeriem, *dict. quæst. 27. numero 61. 62. & 63.* Priorem tamen (præter eos quos allegat ipse) tenet etiam *Roland. à Valle, de inuentar. quæst. 38. numero 5. pag. mihi 28.* totisque viribus posteriorē hāc (priorem sustinens) conatur euertere (Couarruuias fundamentis respōdere nixus) *Paul. Montan. de tutel. cap. 15. num. 66.*

145 Pro Pupillo Clericum postulare † posse, etsi pro aliis in secularibus causis, foroque seculari, prohibeatur; *tex.* decernit in *cap. 1. ne Cleric. vel Monach. in capit. 1. de postul. in capit. 1. 88. dist.* aliique ex Ciuili, Regioque iure adducti à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 9. numero 1.* Esseque regulare, vt quibus pro aliis postulandi, denegatur facultas; pro Pupillis concedatur: Prætoris edictum probat in *l. 1. §. Sed est æquissimum, & §. fin. D. de postul.* traditque *Ioan Langl. Semestrium lib. 1. c. 2. pag. mihi 22. ad med.*

146 Sic, etsi Legato, dum munere suo fungitur, † proprii etiam negotii prohibita sit à Paulo, in *l. Paulus, 8. §. fin. D. de legationib.* his occupatio verbis: *Paulus respondit: eum qui legatione fungitur, neque alienis, neque propriis negotiis se interponere debere.*

147 Idem tamen ipse propriam sententiam † (ex *Anton.* decreto) in *l. Absenti, 11 §. 1. D. eod. titul.* his verbis limitauit: *Qui legationis officio fungitur, licèt suum negotium curare non potest: magnus tamen Anton. permisit ei, Pupillæ nomine, & instituere, & defendere causam: licèt legationi, quam susceperit, nondum renuntiauerit.*

148 Quæuis licèt tutore auctore, vt maior agere † Pupillus possit, ex quolibetque obligari contractu, *l. Obligari, 9. l. Potest, 18. & toto ferè titul. D. de auctor. tutor. text. in princip. instit. eod. tit. l. More, 8. D. de acquir. hæred. l. 17. tit. 16. part. 6.* Hæreditatemque adire, *dict. l. Obligari, §. Pupillus, & §. Neq; tamen, instit. eo tit. de auctorit. tutor.* Et additione obligari, *dict. l. More, & ibi glos. verb. Obliget, l. Non enim, 38. D. ad S. C. Trebell.*

149 Si damnosa hæreditas sit, † quam tutore etiam auctore adiuit; adhuc sine restitutione resilire, abstinereque posse, & sibi ius integrum remanere, iura *suprà, num. 130.* citata probant, & confirmat *Sfort. Odd. de restit. in integr. p. 2. quæst. 62. num. 41.*

150 In vtilibus † autem tutoris auctoritatem Pupillo, necessariam non esse, posseque meliorem conditionem suam sine tutore, non deteriorem efficere; Diui Imperatores decreuere, Iustinian. *in princip. instit. de auctorit. tutor. & in §. Pupillus, instit. de inutilib. stipul.* Diocletian. & Maxim. in *l. Neque, 7. C. de contrah. & commit. stipul.*

& in l. 1. C. de auctor. præst. Secundum antiquiora Iuris Consultorum decreta: eos quibus cum Pupilli sine tutoribus contrahunt, obligatos deuinctosque: Pupillos ipsos, liberos, ac solutos redentia, iuxta *Vlpiani* responsum in *l. Iulianus, 14. §. Si quis à Pupillo, D. de action. empt.* dicentis: *Si quis à Pupillo sine tutoris auctoritate emerit: ex vno latere constat contractus. Nam qui emit obligatus est Pupillo: Pupillum autem sibi non obligat.* Cai. in *l. Contra iuris 29. D. de pact. dict. l. 17. tit. 16. part. 6. & l. 4. titul. 11. part. 5.* dixeruntque *Alber. de statut. quæst. 90. numero 6. Guil. Rodoan. de reb. Eccles. non alien. casu 7. numero 19. & rubr. 19. numer. 176. Anton. Gomez, variar. tom. 2. capit. 14. numero 1. Caualc.* (cum multis à se relatis) *de tutor. numero 170.*

151 Qui quidem Pupillorum fauor, generalis regulæ † infringit vires, quæ contractus claudicare non patitur, cōstitutæ à *Papiniano* in *l. Si cum dies, 26. §. Vnde, D. de recept. arbitr.* & *Paulo* in *l. Labeo libr. 19. D. de verbor. sign.* suprà proximis legibus, & à *Nobis in Axiomatib. iur. lit. C. num. 186.* Mirabilem inde illum, vtque mirabile notandum *Accurs.* dixit in *l. Potest, 41. verb. Dari, D. mandat.* aduertitque in *dict. princ. inst. de auctor. tutor. verb. Nō obligantur,* & *Glos. in cap. De illis, 7. verb. Semel consenserit, circa med. extr. de sponsat. impuber. & fin. in capit. 1. de eo qui duxit in matrim.*

152 Vnde neque alienationem à Pupillo in sui euidentem vtilitatem † factam, solemnitates à iure requisitas (in *l. Lex quæ tutores, 22. C. de administr. tutor. & toto titul. C. de præd. & aliis reb. minor.*) necessario desiderare descendit, & dixit *Glos. in l. Cum 11. 8. §. Eam transactionem, verb. Alimentarius, D. de transaction.* quam (in minore, & Ecclesia loquentem) sequuntur plures à *Tiraquel.* citati, *de iure marit. glos. 8. numero 62.* probatque *Surd. consil. 9. numero 10. & seqq.* & infra plurimi *quæstion. 8. numero 56.* referendi in Ecclesiæ alienatione confirmant. Etsi *Bartol. Alberic. Ias. Felin.* & alii à *Tiraquel. dicto loco, numero 56. & 57.* allegati dictam glossam reprobent, quibus adhæret (magis eorum opinionem communiter receptam dicens) *Arias Pinel. in l. 1. 3. part. numero 31. C. de bonis matern.* aduertens *numero 32.* ab Ecclesia, vel minore approbari, vel reiici alienationem hanc posse, electionemque istam præcedentem obligationem validam reddere, inuito eo, cum quo fuerat celebrata, sic respondens contrario textui, in *dict. l. Iulianus, 14 §. Si quis à Pupillo. D. de actionib. empt.* Hæc insuper intelligens, si pars aduersa ante iudicium, vel actum consummatum, de solemnitatis defectu opponat: tunc priuilegiatæ personę actum sibi vtilem sustinere volenti denegari electionem (ex plurium sententia) tradens. Et quòd quando ita contractus claudicat, poteſtque ab altera tantum parte rescindi, vel nullus declarari; possit pars agere aduersa, vt priuilegiata persona, in cuiusvè fauorem actus irritatur, an velit conuentioni stare, ab illavè recedere, declaret (ex *text. in dict. l. Iulianus, §. Si quis colludente cum multis*) *numero 34.* probat: simulque *sequenti*, modum hunc agendi in *dict. §. Si quis colludente* assignatum, in minore, non in Pupillo locum habere. Ait enim: *Quod is modus agendi ponitur in dict. §. Si quis colludente, in maiorem, vel minorem circunuentum. Deinde sequitur statim §. Si quis à Pupillo: vbi in Pupillo I. C. inquit: contractum claudicare, nec repetit quod proximè dixerat in minore. Ideoque Bartol. ibi intelligit nō procedere in Pupillo, quod dictum fuit in minore: vt sic contrahens cum Pupillo, non audiatur petens eam declarationem; an Pupillus stare velit contractui. Et ita intelligunt Alber. [Paul. Fulgos. & Salicet. ibid. &c.*

153 In aliis autem non sic euidenter vtilibus, prædictas Pupillorum fauore † so-

solemnitates in eorum rerum alienatione, merito relata iura exigunt, necessitatemque instantem, omnium tutorum concursum, Iudicisq; decretũ, vt & prosequitur *Cauale. de tutore, numero* 123. *& seqq.* præcipuè *num.* 129. æs Pupilli apparere, creditores instare, nomina primo debitorum, mobilia deinde, vltimo immobilia distrahi, requirens, ex hisque minus damnosa publica subhastatione maiori licitatori dari, quæ & proximè citatæ requirunt leges.

154 Iudicis autem decretum non ad immobilium tantum Pupilli alienationẽ, sed etiam mobilium, iurium, & actionum desiderat text. in *dict. l. Lex quæ tutores, iuncto §. 1.* notantque *ibid. Doctores, & Ias. in l. Singularia, numero* 14. *D. si cert. pet. in l. Mandata, numero* 3. *D. de offic. eius, & in l. 1. §. Fuit quæsitum, numero* 28. *&* 32. *D. ad S.C. Trebel. Roland. à Valle, de lucro dotis, quæstion.* 45. *Arias Pinel. in rubr. C. de bon. matern. 1. part. numero* 35. His exceptis, quæ seruando seruari nõ possunt, ex eadem *l. Lex quæ tutores, Caualcan dict. tract. numero* 125. *& seq. Anton. Gomez, variar. resol. tom. 2. cap. 14. num.* 13.

Decretum vero ad rei Pupilli venditionem,

155 †non nisi cum causæ cognitione interponere Iudicem debere: *Constantini* Imperatoris verba in repetita *l. Lex quæ tutores, §. 1.* haud obscure ostendunt, dum ait: *Scilicet per inquisitionem Iudicis, & probationem causæ, interpositionemq; decreti, vt fraudi locus non sit.* Diocle. & Maximian. in *l. Ob æs,* 12. *C. de præd. & aliis reb. minor.* & ante eos Paul. in *l. Magis puto, 5. §. Non passim, D. de reb. cor. qui sub tut. sunt.* de iure Regio *text. in l. 60. tit. 18. part. 3. in l. 4. tit. 5. part. 5. & in l. 18. titul. 16. part. 6.* Aliterque decretum interpositum, & nullum esse; & illud interponendo, Iudicẽ peccare (post *Duen. regul.* 185. *& Ancharan. consil. 83. nu. 3.*) *Caualc. vbi supr. num.* 128. *&* 129. aduertit.

Nec modo in Pupillorum fauorem

156 contractus claudicant; sed & iudicia, † Siquidem pro eis sententia absque tutoris interuentu lata, firma; aduersus eos, infirma existit, *Gordiani* Imperatoris decreto (minoribus etiam 25. annis id concedens) in *l. Non eo minus, 14. C. de procurat. Minoribus enim ætas in damnis subuenire, non in rebus prosperè gestis obesse consueuit.* ipse ait. confirmauitque Regia *lex 11. in fin. tit. 2. part. 3.* inquiens: *E el que de otra guisa fiziesse demanda contra a tal persona, que non ouiesse edad complida: si el juizio fuesse dado contra el demandado, non debe valer: è si fuesse dado a su pro, è a daño del demandador, es valedero.* Diceemusque *quæst. 5. num.* 45.

157 Taciturnitatem in præiudicialibus † consensum non inducere; *text.* probat in *l. Sicut, 8. §. Non videtur, D. quib. mod. pign. vel hypoth. solu.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. iur. lit. T. num.* 5.

158 Pupillorum verò gratia, † consensum inducere taciturnitatem; *Vlpiani* firmat responsum, in *l. 4. §. Fideiussores, D. de fideiussor. tutor.* Eius sunt verba: *Fideiussores à tutoribus nominati, si præsentes fuerunt, & non contradixerunt, & nomina sua referri in acta publica passi sunt: æquum est perinde teneri, atque si iure legitimo stipulatio interposita fuisset.* vbi *Glos. verb. Iure legitimo,* & id colligit speciale; & stipulationem fingi, vbi non est. Desideratur enim in fideiussione, ex *l. Blanditus, 12. C. de fideius. l. 5. §. Satis acceptio, & l. Sciendum, D. de verbor. oblig. §. fin. inst. eod. l. Si hæreditatem. 32. ad fin. vers. Neque multum, D. mandat. Mascard. de probation. conclus. 781. num. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 132. num. 5. & consil. 212. nu. 4.* cum multis aliis, *Pyrrh. Maur. de fideiussor. p. 2. sect. 3. cap. 5. per tot. Valent. Franc. eod. tract. cap. 1. num. 7. Anton. Hering. eod. ipso cap. 11. num. 2.*

159 Pupillus contumaciam, † eiusq; pœnam vitat, *Paulo* authore, in *l. Contra Pupillum, 54. D. de re iudic. & ibi Glos. verb. Nihil mouetti, D. de re iudic.* Latiusque notamus, *infra quæstion. 5. numero* 43.

160 Ingratitudinem, † *Bald. de Vbald. in tractat. de substit. rubr. de Pupill. substitut. num.*

num. 15. *inter Doctorum tract. tom.* 8. *p.* 1. *pag mihi* 204. Ideoque neque exhæredari † ob demerita poteſt, *Paul. Leo*, *de ſubſtit. numero* 33. *dict. tom.* 8. *part.* 1. *pagina* 278. & §. *Tertia*, *numero* 111. *pag.* 301. & §. *Quinta*, *num.* 88. *pag.* 304.

162 Neque in ſolutione canonis † emphyteutici deficiens, in cõmiſſum cadit, ſi vel tutorem non habeat; vel non ſoluendo habeat, iuxta tradita à *Nobis de priuileg. pauper.* 1. *part. quæſt.* 33. *num.* 12. & 14. Contra regulam textus in *cap. Potuit*, 4. *de locat in auth. Qui rem*, *C. de ſacroſ. Eccleſ. in l.* 2. *C. de iure emphy.* & aliorum, quos *dict. quæſt.* 33. *numero* 1. retulimus, latè materiam iſtam proſequentes.

163 Neque contra Pupillum ad ſecundum decretum † procedi, probat *text. in l.* 3. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eatur*, vbi & Scribentes notant, infraque pariter *quæſt.* 10. notamus.

164 Nec carcerari † pro ciuili debito poteſt, *Angel. in l. Nemo carcerẽ*, *C. de exact. tribut. lib.* 10. *Roman. conſil.* 120. *num.* 3. vbi *Mandoſ. verb. Pupilli*, veriorem dicit, *Salyc. in l. fin. quæſt.* 11. *C. qui bon. ceder. poſſ. Caccial. de debit. ſuſpect. quæſt.* 5. *numero* 3. *Pariſ. conſ.* 94. *num.* 40. *libro* 1. *Octauian. Simoncel. de decret. minor. lib.* 2. *titul.* 6. *inſpect.* 18. *numero* 128. *Stephan. Gratian.* (hos referens) *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 360. *numero* 26. Nec pro delicto, *Bald. Peruſ. in tract. de carcerib. c.* 1. *num.* 4. *verſ. Quinto quæro.*

165 Contra generalem, quam aſsignat regulam † *Farin. tom.* 1. *praxis crimin. quæſt.* 27. *num.* 41. Omnes ſcilicet capi, & carcerari poſſe, qui legibus nominatim non reperiantur excepti.

166 Minuſque de Pupillo quæſtionem habendã † *Caliſtratus* dixit in *l. Ex libero* 15. *D. de quæſtion.* his verbis: *De minore* 14. *annis, in caput alterius quæſtionem habendam non eſſe; Diuus Pius Metilio reſcripſit.* Similiter & Vlpian. *in l.* 1. §. *Impuberi*, *D. ad S. C. Syllan.* his: *Impuberi autem, vtrùm ſupplicio tantùm parcamus; an vero etiam in quæſtione? Et magis eſt, vt de impubere nec quæſtio habeatur.* Et aliàs *ſolet hoc in vſu obſeruari, vt impuberes non torqueantur: terreri tamen ſolent, & habena, vel ferula cædi.* Quorum placitum confirmauit Arcadius, in *l. De minore*, 10. *C. de quæſtion.* ſic: *De minore* 14. *annis quæſtio habenda non eſt, vt & Diuus Pius Cecilio Iubentiano reſcripſit.* Et recentius *l.* 2. *titul.* 30. *part.* 7. Quæ neque vt principalem reum Pupillum torqueri permittit, & ita notat ibi *Gregor. Lopez gloſ.* 2. *verb. Menor de catorze años.* Multos in id, ad ſaturitatem vſque, cumulat *Proſper. Farinac. quæſt. in.* 41. *numero* 16.

167 Tametſi torqueri omnes, † cuiuſcumque ſexus, & conditionis (qui exemptionem iſtam nominatim à lege non meruerint) poſsint, vt plurium authoritate idem *Farinac.* ipſe, *dict. loco*, *num.* 1. confirmat, textuſque in id apertus in *l.* 8. *tit.* 30. *part.* 7.

168 An autem omnino in delictis † Pupillaris excuſet ætas? ab Vlpiano pete, in *l. Impuberem*, 23. *D. de furt. in l. Sed ſi quemcumque*, 5. §. *Quod ſi impubes*, *D. ad leg. Aquil. in l. Cum autem*, 23. §. *Capitalem*, iuncto § *ſeq. D. de ædilit. ſedict.* à Caio in *l. Pupillum*, 111. *D. de regul. iur.* Iuſtiniano Imperatore, in §. *In ſumma*, *inſt. de obligat. quæ ex delict. naſc.* à Sum. Pontificibus, Gregorio, in *cap.* 1. Alexandro, in *cap.* 2. *extr. de delict. puer.* à ſapiente Rege Ildephonſo in *l.* 15. *tit.* 1. *part.* 1. & *in l.* 9. *titul.* 1. *part.* 7. à Proſper. Farinac. *quæſt.* 92. *nu.* 15. & *ſeqq.* Auguſt. Barboſ. *in collect. ad. dict. capit.* 1. *num.* 2. & *ad cap.* 2. *num.* 5. ab hiſque relatis.

169 Quamuis hæreditas non adita † non traſmittatur, *text. in l.* 1. § *In nouiſſimo*, *C. de caduc. tollend.* cum multis citatis à *Nobis in Axiomatib. iur. litera H. numero* 8.

170 Pupillus tamen etiam non aditam † tranſmittit, iuxta *Theodoſii* Imperatoris decretum in *l. Si infanti*, 18. *C. de iure deliber.* de cuius intellectu, & materia agit *Guil. Benedict. in repetit. cap. Raynutius, de teſtam. verb. Mortuo itaque teſtatore*, 2. *num.* 169. & *ſeqq.*

171 Seruus item etsi tutor † dari nequeat, *l. 1. D. de tutel. & §. 1. instit. eod. tit. & ibid. Syluest. Aldobrand.* notat post *Accurs. verb. Libero, & §. Seruus, inst. qui testam. tutor. dar. poss. l. In seruili, 7. C. eod. tit.*

Proprius tamen vtiliter à domino †
172 tutor datur, vtque tutoris datio teneat, etiam libertatis mentione non facta, concessa intelligitur, sic statuentibus Imperatoribus Valerian. & Galien. in *l. Etsi non ascripta, 9. C. de fideicommiss. libert. &* Iustiniano *in l. Quidam, 5. C. de necess. seru. hered. instit. & in princip. insti. qui testam. tutor. dar. poss. & l. 7. titul. 16. part. 6.*

Imò seruo quoque alieno tutore scripto, cuius nota † testatori condi-
173 tio erat, fideicommissariã libertatẽ datam videri; & Prudentibus placuisse referunt, & eorum probant placitum iidem Imperatores in *dict. l. Etsi non ascripta.*

174 Idque in Pupillorum fauorem † cõstitutum. In dicta enim *l. Etsi non ascripta,* aiunt: *Etsi non ascripta libertate, testator seruum suum tutorem filiis suis dederit: receptum est tamen & libertatis, & Pupillorum fauore, vt per fideicommissum manumisisse eum videatur. Etsi non suum proprium, sed alienum seruum, conditionem eius sciens, tutorem ascripserit: aequè fideicommissariam libertatem datam (nisi aliud euidenter defunctum sensisse appareat) Prudentibus placuit.* in dicta verò *l. Quidam, §. Cum verò,* sic: *Cum igitur inuenimus, nostro iure id esse inductum, vt si quis seruum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate; ex ipsa tutela datione praesumatur etiam libertatem ei fauore Pupillorum, imposuisse.*

Benè ordinatam charitatem à seip-
175 so † incipere, vulgariter circumfertur, in omniũq; ore frequens axioma, quod multis comprobamus in *nostris, lit. C. numero 71.* Sibique ideo potius, rebusque suis, quàm proximi prospicere quem debere, eadem ipsa postulat, & aduertit (*ex Diu. Thom.*) *Syluest. verb. Charitas, numero 2.* ita inquiens: *Debet autem homo taliter ordinate diligere: Primò, vt Deum diligat plusquam proximum, & seipsum, & super omnia. Et secundò, seipsum, & suum corpus, & suas res, plusquam proximum, & eius corpus, aut res.* Conuenitque *Senec. de benefic. libro 2. capit. 15. Dabo egenti* (inquit ipse) *sed vt ipse non egeam: succurram perituro: sed vt ipse non peream.*

Sunt tamen qui indistinctè hoc etiã speciale Pupillis competere profitean-
176 tur: vt bonis potius Pupilli, † quàm suis prouidere tutor debeat, in aequalique vtriusque bonorum amissionis periculo, si vtraq; seruare incolumia nequeat: Pupilli seruet. Sic tenuit *Roman. singul.* 705. cuius probauit iudicium *Escobar de ratiocin. cap. 19. num.* 64. Cui non nihil fauet *text. in l. 12. titul. 16. part.* 6. in verbis illis: *E que entienda, que le recibe mas por pro del moço que de si mismo.* Validius autem *text. in l. Tutor secundum dignitatem, 14. §. 1. D. de administr. & piricul. tutor.* dum Caius inquit: *Non est audiendus tutor, cum dicat, ideo cessasse Pupillarem pecuniam collocare, quòd idonea nomina non inueniret: si arguatur, eo tempore suam pecuniam bene collocasse.* Pupillaribus igitur commodis magis quàm propriis intentum tutorem esse, damnumque potius à Pupilli rebus, quã propriis auertere debere, aptè quidem inde deducitur. Quod tamen hac in re moderamen *Accursius* praestat in *l. Si vt certo, 5. § Quod verò, verb. Saluas, D. commodat.* adhibendum arbitror *Siluester in summ. verb. Commodatum, numero 9.* & *Iodoc. Damhouder. in patrocinio Pupillor. Minorum, &c. titul. de tutor. & cur. tomo 7. numero* 12. quem à *numero 10. cum sequentib.* quaestionem hanc disputantem, videre licet.

Sed si cùm facultas adesset, Pupillares pecunias in praediorum †
177 emptionem tutor non vertat, in foenus vè colocet, ociosasque retineat, licet suas repositas seruet,

ipsius periculo cedere, dixerunt Iulianus in *l. Tutor qui repertorium*, 8. *§. Si post depositum*, Paulus in *l. Si tutor constitutus*, 16. & in *l. Obfœnus*, 50. *D. de admin. tutor.* Arcad. & Honor. in *l. Tutores, vel curatores*, 24. *C. eod. tit.* In antiquarumque vsurarum locum (cum nec pietatis prætextu hodie permitti debeant, vt in 2. *de priuileg. paup. p. quæst.* 65. *numero* 3. 6. 7. 9. 12. *& seq.* aduertimus) ad interesse tutorem hunc (ob non conuersam in prædiorum, annuivè redditus emptionem, ad honestivè lucri partem, secundum regionis morem, mercatori traditam pecuniam Pupillarem) teneri, obseruant, post antiquiores, *Didac. Couarru. variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 2. *numero* 1. *vers. Illud sanè, Syluest. in summ. verb. Tutela, quæst.* 4. *Surd. de aliment. titul. vltim. quæstio.* 46. *numero* 35. *cum seqq. Ayor. de partit.* 1. *part. cap.* 4. *numero* 2. *& seqq. Tiber. Decian. consil.* 85. *numero* 3. *libro* 2. *Borgnin. Caualc. de tutor. numero* 116. *Ioan. Gutier. de tutel. p.* 2. *cap.* 9. *numero* 5. *&* 23. *Escobar, de ratiotin. cap.* 14. *numero* 3. *&* 7. à numero 14. differens, num hodie ad cambium Pupillares pecunias dare tutor queat? Necessariumque ad id Iudicis sit decretum, vt à damno si quod acciderit excusatus existat? *num.* 16. resoluens. Eleganterque hæc omnia *Iodoch. Damhoud. in patrocin. Pupillor. & Minor. titu. de Pupil. Minor. & prodig. interrs. tom.* 1. *à num.* 44. *cum seqq.* vsque ad finem, *pagina mihi* 214. nullatenus prætermittendus, dilucida enim explicatione rē istam, omniaque materiam hanc concernentia pertractat, Digestorum Iuris, Codicis, & Canonum luculenta distinctione facta.

Sic pariter, & in eo quod interest, Pu-
178 pillo tutorem qui inuentarium † non fecit teneri, doloque versatum videri; Iulianus respōdit in *dict. l. Tutor, qui repertorium*, 8. *D. de administ. tutor.* & sanxit *l.* 5. *titul.* 26. *part.* 6. prosequunturq; latè *Bero. Fulgos. Socin. Plot. Phanut.* & alii, quos congessit *Roland. à Vall. in tract. de inuentar. quæst.* 38. *per tot.* præ-
179 cipuè *numero* 4. *& seq.* vbi mox † cum ordinatus fuerit, inuentarium conficere debere, & ante illius confectionem nil prorsus (nisi quod dilationem non recipiat) administrare posse: aliter,
180 vt suspectum † tutorem remouendum, in furti suspicionē rerum Pupillarium incidere, in carceribusque dicere causam debere, firmat, ac prosequitur.

2 Quod Pupilli gratia constitutū apparet: cum huiusmodi conficiendi inuentarii non sic hæredes arctet.
181 Quippe quibus † ad inuentarium incipiendum triginta (post hæreditatis sibi delatæ notitiam) ad perficiendum, sexaginta insuperconcessi dies extent, facultate interim adeundi, vel se immiscendi hæreditati præstita ab Augusto in *l. fin. §. Sin autem dubius*, *C. de iure deliber. &* à *lege* 5. *titul.* 6. *p.* 6.

182 Sic, & cum iudicis decreto † à tutore inuentarium conficiendum idem ipse *Roland. à Valle, dict. tract. §. Postquam visum est, numero* 1. *pagina mihi* 67. multorum auctoritate probat, aliorumque *Mascard. de probat. conclus.* 939. *num.* 5. *Ayor. de partit.* 1. *part. cap.* 2. *numero* 2.
183 *& seqq.* Quorum pleraque in hæredis † inuentario non desiderari, *Roland. dict. loco per totum paragraphum* (inter vtrūque tutoris, hæredisque inuentarium differentias constituens) latè ostendit, & *Ayor.* vbi proximè. Hanc autem vnā non omittam: quòd licèt aduersus cōtenta in instrumento † admittatur pro-
184 batio, Valer. & Gallon. Imperatoribus in *l.* 1. *C. plus valere quod agitur*, dicentibus: *In contractibus, rei veritas, potius quàm scriptura perspici debet.* similiterq; *Diocl. & Maxim.* disponentibus in *l. Cū propria*, 5. *C. si quis alter. vel sibi.* Quāuis enim probatio probata dicatur (vt illud *Alciat.* appellat in *tract. de præsump. regu.* 3. *præs.* 13. *num.* 8. *Grammat. decis.* 103. *numero* 1. *Ossasc. decis.* 17. *numero* 1. *& decis.* 72. *numero* 4. propeque infiniti alii, quos enumerat *Ioseph. Mascard. de probat. tom.* 2. *conclus.* 907. *numer.* 1.) in contrarium probationem non excludit: cuncque nomen illud, naturamque in-

strumentum retinet, cum contraria probatio non adest, parsvè acquiescit, vt ex *Ioan. de Amic. consil.* 13. *numero* 18. aliisque, *idem ipse Mascard. ibidem* tradit, *numero* 2. *&* 3. & *praecedenti* quoque *conclusione, num.* 6. *&* 7. tradiderat.

185 Tutori † tamen aduersus ea, quæ in inuentario descripta sunt, probationem denegat Iustinian. in *l. Veteris*, 13. § 1. *C. arbitr. tutel.* & obseruant *Boer. decis.* 61. *num.* 8. *Afflict. decision.* 13. *numero* 1. *Borgnin. Caual. de tutore, numero* 66. *Mascard. dict. conclus.* 939. *num.* 2. *&* 3. multique ab eis citati, quod præsumptionem iuris, & de iure pro Pupillo, rebusque suis tunc esse dicant.

186 Hæredi † verò hanc concedi aduersus ea, quæ in inuentario suo descripsit, probationem (ex *dict. l. fin. § Licètia, C. de iure deliber.*) omnes vno ore ibidem profitentur, firmatq; *Roland. dict. quæst.* 38. *num.* 7.

187 Contra tutorem pariter, inuentariũ illico † non conficientem, subtractionis rerum Pupillarium, iuris, & de iure præsumptionem vrgere, iam ex plurimorum sententia, retulimus, *de priuileg. pauper.* 2. *part. quæst.* 58. *num.* 23.

188 Edere item adstrictum, integram † instrumenti copiam edere debere (iuxta modum saltem *legis* 1. *§. Editione, D. de edend.* & *legis*, 112. *titul.* 18. *part.* 3.) ex Vlpiano in eadem *l.* 1. *§. Edere*, deducitur, dicente: *Edere non videtur, qui stipulationem totam non edit.* & in *l.* 2. *§. Si quis non negans, D. quemadmod. testam. aper. Si quis non negans penes se tabulas esse, non patitur inspici, & describi: omnimodo ad hoc compelletur.* ex Bonifac. quoq; VIII. in *cap. Cũ personæ* 7. *de priuileg. lib.* 6. *& ibid. glos. verb. Integraliter.*

189 Pupillus tamen, aut tutor eius nomine, si inuentarium edere † compellatur: non integrum edere tenebitur; principiumque & finem edendo obligationi satisfaciet, secundum *Angel. in l.* 1. *§. Solent, D. de tab. exhibend. & Francisc. Porcellin.* (huiusmodi editionis practicam assignantem) *in tract. de confect. inuent. cap.* 1. *num.* 16. Ne publicatione pompaque rerum familiarium Pupilli, aut paupertatis vilitas detegatur: aut inuidiæ diuitiæ pateant, vt Imperator Theodos. ait, in *l.* 2. *§. Naturale, in fin. C. quandò & quib. quart. pars debe. lib.* 10. & Alexan. in *l. fin. C. de aliment. Pupill. præst. Cæterum* (inquit) *si bonus vir, & innocens tutor, arbitrio suo aluit Pupillos, quod interdum etiam necesse est fieri, ne secreta patrimonii, & suspectum æs alienum, pandatur; quod melius est interim taceri, quàm cum de modo bonorum quæritur, vltro proferri, & apud acta ius dicentis, contra vtilitatem Pupillorum designari, &c.*

190 Quamuis præterea, à sententia auferente tutoribus datis † excusationẽ, eis appellatio permissa sit à *lege Quinquaginta*, 6. *C. de excus. tut.* & à *l. fin. tit.* 17. *p.* 6. A datione tamen ipsa (vt facilius Pupillis consulatur) appellandi facultatẽ denegarunt *Modestin.* in *l. Scire oportet*, 15. *D. de excusat. tut.* Vlpianus in *l.* 1. *§. Si quis tutor, D. quando appell. sit.* Diocl. & Maxim. in *l. Tutores*, 18. *C. eod. titul. de excus. tutor.* & Iustin. in *§. Qui autem*, 2. *instit. ipso eod. titul. vbi Glos. verb. Non appellant*, contraria soluens, præfatam huius cõstitutionis rationem assignat, & in *dict. l. Quinquaginta, verb. Non prouocauit.*

191 Intraque legitimum tempus, † (ab iisdem legibus præfinitum) excusationes non proponentes, nullatenus postmodũ admittũtur, *d. l. Scire oportet*, *§.* 1. *& seq. d. l. Quinquaginta, & ibi Glos. ver. Acquiescere*, cęterisq; citatis iuribus.

192 Mora licèt sine interpellatione † nõ committatur (vt *de priuileg. pauper.* 1. *p. quæst.* 25. *numer.* 5. plenè tradidimus, *sequentibusq; numeris* exornamus) Pupillares tamen

193 vsuras † absque interpellatione contrahi, currereque, Papinianus censuit in *l.* 1. *§. Papinianus, D. de vsur. & fruct.* censueruntq; cæteri adducti à *Nobis dict. loco, num.* 13.

Nec modò vt mora Pupillorum fatiore contrahatur, petitio necessaria non est: sed neque ab vsurarum præ-

194 statione pecuniæ liberabit oblatio, † nisi pariter & consignatio, & depositio con-

concurrant, ex eiusdem Pa… ani sen-
tentia, à *Marcello* relata in *l.* … *tutor Pupillo*, 29. §. 1. *D. de administ.* … *tutor.* in
hæc verba: *Vlpianus notat: non* … *sufficit obtulisse, nisi & deposuerit obsig*… *tam tuto in loco.* Cum aliàs soleat obl… io vsurarum cursum impedire, iuxt… *l.* 2. & *l. Acceptam*, 19. *C. de vsur.* not… atq; *Menoch. de arbitr. in addit. casu* 23 … *numer.* 2. *Stephan. Gratian. decis. proui* … *Marcb.* 49. *num.* 9. & *in addit. num.* 2 …

195 A muneribus personalibu… † & Natura, & *Vlpianus* Pupillos e… cusat in *l.* 2. §. 1. *D. de vacat. muner.* Q… licèt in Minore loquatur; in Pupill… tamen eā arctat (puberem ab illius pri… egio excludens) *Petr. de Vbald. in tract.* … *de collect. quæst.* 15. *numero* 49. & *seq.* … um *Guil. de Cun. in l. Neminem, C. de sa*… *os. Eccles.*

Quatuordecim namque a… is maio-
196 rem, † etsi vigintiquinque … inorem, à muneribus personalibus, … consilium non requirunt, nequaq… m excusari, *dict. numer.* 50. *Petr. de Vb*… firmat. Multoque longè minus cæt… s nominatim non exemptos, dequ… immunitate sua non docentes, à mu… ribus his liberari, ex *l.* 1. & *toto titul.* … *de vacat. muner. & toto tit. C. de excusat* … *uner. lib.* 10. manifestè constat.

Quinimò à muneribus pe… nalibus aliàs exemptum (quinquag… quinq;
197 nempè annis maiorem, † qu… à muneribus excusationem præstat … s, *l. fin. C. qui ætate, lib.* 10. cum aliis … *ra quæst.*
198 18. latiùs referendis) à tutel… † vel curæ munere non excusari, sep… gintaq; ad id annorum ætatem desid… ari, in *l.* 3. *D. de iure immunit. & in §. I*… *maior, instit. de excusat. tutor.* disposit… extat, & latiùs *dict. quæstion.* 17. pro… quimur. Quod in Pupillorum obtinu… e fauorem, vt plures illi tutores ad… ; constitutum dubitabit, nemo & … *ortius in citato* §. aduertit: simileque … roximè *num.* 201. nectemus.

Pupillaris etiam ætas Im… ratoris
199 *Iustiniani* mouit animum, vt … m in *l.* 1. §. *Domus, C. de fals. monet.* ita … isset: † *Domus verò, vel fundus in quo h*… *perpetrata sunt, si dominus in proximo constit*… *tus sit (cuius incuria, vel negligentia p*… *nienda est, etsi ignoret) Fisco vendicet*… *nisi dominus ante ignorans, vt primum* … *pererit, scelus produxit patratum:* Hæc… §. *Viduas* adiicit: *Viduas autem ac Pup*… *los speciali dignos indulgentia credim*… addens insuper: *Impuberes verò, etia*… *conscii fuerint; nullum sustineant detrim*… *tum: quia ætas eorum. quod videat ig*… *rat.* sanxitque idem *l. fin. tit.* 7 *part.* 7.

200 Naturaliter debitum soluenti, † … ciuiliter indebitum, repetitionem … *lianus* negat in *l. Iulianus*, 60. *D. de*… *dict. indebit:* cuius probant placitum … 16. *ad fin. titul.* 11. *part.* 3. & *ibi* … *gor. Lopez glos.* 8. *verb. Non membran*… & *l.* 33. *titul.* 14. *part.* 5. *vers. Otro*… *zimos.* Pupillo tamen naturaliter d… tum soluenti repetitionem conce… Vlpianus in *l. Interdū*, 29. *D. de con*… *debit.* Caius, in *l. Illud*, 26. *D. de m*… Imperatores Diocle. & Maxim. i… *C. si aduers. solut.* Idque ipso iure, (… restitutionis ope, rem extantem … dicere Pupillum posse; vel non e… tem, restitutionis auxilio, *Glos.* do… *dict. l. Interdum, verb. Locum esse*, … *Sed secundum, & in l. Impuberibus*, … *fin. D. de acquir. hæred.* prolixiorqu… de re *infrà quæst. in.* 19. faciendu… mo.

201 Munerum simpliciter ciuilium… publicorum immunitatem adept… cèt à patrimonialibus ordinariis … beretur: à personalibus tamen, à … ceque in dictis immunem esse, … probat, & *ibi Accurs. in l. vnic. C.* … *publ. mun. lib.* 10.

Pupillorum vero fauore, à per… tutelæ munere, immunitate il… vtetur, ex singulari *Modestini* re… in *l. Spadonem*, 17. §. *Qui accepit, D*… *excusat. tutor. Qui accepit* (ait) *vel* … *munitatem ciuilium, vel publicorum*… *rum: hic, à tutela, vel cura non excu*… Quod speciali Pupillorum be… sancitum, *Glos. ibi verb. Excusabi*… tat, & in *dict. l. vnic. glos.* 1. *ad fin*… dieque exemptiones huiusmod…

etæ extantia l. 21. tit. 14. lib. 6. nouæ Regiæ collectionis.

Plura forsan Pupillorum desiderabit priuilegia Lector, & cumulari possent: sed vel desiderio satisfaciet ex his, quæ in Minorum fauorem suo loco protulimus: vel his saltem quæ plena manu quæst. 8. in Ecclesiæ fauorem congessimus: Pupillis pleraque aut nominatim concessa, aut æquiparationis iure cōpetentia. Non enim tanti priuilegiorū coacerbatio habenda est; vt aut repetitionis fastidium Scriptor cōtemnat: aut ea suo Marte, sine lege, firmavè auctoritate effingat. Vt in multis Marco Mantua Pupillorum fauores recensenti accidisse reperio.

Viduarum ex ordine priuilegia assignanda sequuntur. Quas (in his saltem
202 quæ miseratio, † pietas, imbecilleque naturæ ratio specialiter induxit) Pupillis inferiores non esse; earum crebra à diuinis, Humanisque literis æqualis, vniformisque mentio, ac dispositio suadet. Exod. 22. Zachar. 7. Isaiæ 1. Quorum iam suprà num. 90. mentionem fecimus. Addimusque Deuter. cap. 10. Deus magnus, & potens, & terribilis qui personam non accipit, nec munera. Facit iudicium Pupillo, & Viduæ. Et cap. 26. Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Leuitæ, & aduenæ, & Pupillo, & Viduæ. Ierem. cap. 22. Et aduenam, & Pupillum, & Viduam nolite contristare. Ecclesiast. cap. 4. In iudicādo esto Pupillis misericors vt pater, & pro viro matri illorum. & cap. 35. Non despiciet preces Pupilli; nec Viduam, si effundat loquelagemitus. Nonnè lacrymæ Viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendūt vsque ad cœlum: & Dominus exauditor non delectabitur in illis. D. Iacob. epistol. Cathol. c. 1. in fine: Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem, hæc est: visitare Pupillos, & Viduas in tribulatione sorū. Quibus Gelasius obsequens, in cap. 1. 8 [illegible] dist. ait: Licèt omnibus de nobis sperantibus, non debeamus (in quantum possumus) nos negare: plus tamen Viduarū, & Orphanorum causas, & impensius duximus exequendas, quas tueri à nobis, vel ab omnibus, Diuina manifestat assertio. Sicut text. in cap. Regum officium, 23. in [illegible] quæst. 5. ex D. Hieronymo super Ierem. dict. cap. 22. deductus, Regum (inquit) officium est proprium, facere iudicium, & iustitiam, vi oppressos: & liberare de manu calumniantium, & peregrino, Pupilloque, & Viduæ (qui facilius opprimuntur à potentibus) præbere auxilium. In id ipsum, text. in cap. Administratores, 27. eadem caus. & quæst. Eandemque exæquationem Constantin. Imper. fecit in l. 1. §. Viduas, C. de fals. monet. Viduas autem, ac Pupillos (ait) speciali dignos indulgentia credimus. Quare & Ecclesiastici, & Secularis fori, Ecclesiastica Seculariaque iura Pupillis, & Viduis (vt æquè Miserabilibus, imbecillæque naturæ) electionem dedere, vt vel aduersarios suos, etiam laicos, ad Ecclesiæ Iudicem trahere possint (ex Innocent. III. decreto, in cap. Super quibusdam, 26. in fin. de verb. signific. de cuius intellectu 1. part. de priuileg. paup. quæst. 52. numero 35. & seqq egimus, circa quem nō insistimus) vel ad Principis tribunal primam causæ cognitionem, ex lege nostra vnica, consimilibusque sæpè repetitis Regiis.

Nec solum Pupillos imbecilla natura, orbitate, & commiseratione Viduæ æquant: sed status excelentia (multo quoque digni fauore) superant. Quippe
203 qui † non multum à Virginitate distat, assertore Imperatore Iustiniano, in auth. de non elig. secund. nub. §. Optimum, coll. 1.

Sacerdotum inde Viduis filiabus, de
204 sanctis oblationibus, † sicut Virginibus vesci, licitum, nuptis autem prohibitū existisse; ex Leuit. cap. 22. constat. Vbi hæc leguntur verba: Si filia Sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit; de his, quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur. Sin autē Vidua, vel repudiata, & absq; liberis reuersa fuerit, ad domū patris sui: sicut puella cōsueuerat, aletur cibis patris sui.

In-

In leq; etiam ex *tex. in l. Q* [illegible] *es, C. de priuileg. scholast. & ibi Bart.* alii [illegible] *c Guil. Bened. in repetit. c. Raynuntius.* [illegible] *p. verb. Cuidam Petro tradiderunt, de t* [illegible] *am. numero* 47. eadem æquiparatio [illegible], profert: priuilegio alicui, suisque [illegible] descendentibus, tàm masculis, quàm [illegible] fœminis

205 dato, † filias Virgines, & Vid [illegible] as, non autē maritatas gaudere, quæ [illegible] per coniugium & statum, & forum [illegible] mutant, nec patris iam illum retinent [illegible] sed mariti, vt proximè latiùs notand [illegible] nobis est. Eiusdemque placiti extite [illegible] *Cassan. in cathalog. glor. mund. 3. part. co* [illegible] *sider. 40. vers. Tertius est castitas, Benedi* [illegible] *. Ægid. de priuileg. honest. art. 5. numer.* [illegible] Videndus tamen in id *Deci. in l. Fœ* [illegible] *na, num. 83. & seqq. D. de regul. iur.*

Pluraque in status Vidualis [illegible] fauorem *Nicolaum de Lira, Matth. 13.* [illegible] gerere, *Gill. Bened. dict. loco*, refert. Q [illegible] ibus tamen ita demum gaudent, si V [illegible] uali sta-

206 tui, † earum Vidualis vita c [illegible] ueniat: iuxta illud *Pauli ad Timoth. 1.* [illegible] *p. 5. Viduas honora, quæ verè Viduæ sur* [illegible] Aliàs namque honestarum Viduar [illegible] priuilegia perdere; & iam suprà [illegible] *eadem quæstione numero* 46. in speci [illegible] a dicta probant; & in genere milita [illegible] & firmant Doctores. Licèt enim [illegible] uama-

207 riti præmortui forum, † no [illegible] tatem, & priuilegia retineat, ex *l. F* [illegible] *ina, 8. D. de Senator, l. Filii, 22. §. Vi* [illegible] *D. ad municip. l. Cum te, 10. C. de nup* [illegible] *fin. C. de bon. mater. l. fin. C. de priuil. sc* [illegible] *ast. lib. 12. in cap. Is qui, 3. §. Mulier, d* [illegible] *epultur. lib. 6. Glos. in Clement. Ne Rom* [illegible] *, 2. ver. Vacare, de elect. l. 7. titul. 2. part.* [illegible] *versic. E aun a otra fuerça el casamient* [illegible] *segun las leyes antiguas: que maguer la mu* [illegible] *er fuesse de vil linage: si casare con Rey, de* [illegible] *la llamar Reyna, è si con Conde Conde* [illegible] *. E aun despues que fuere muerto su marid* [illegible] *la llamaràn assi, si non casare con otro* [illegible] *menor guisa. Ca las honras, è las dignid* [illegible] *s de los maridos, han las mugeres por raz* [illegible] *dellos.* Traduntque, & exornant *And* [illegible] *Tiraq. in tract. cessant. causa part. 1. num* [illegible] *o 117. & de nobilit. cap. 18. numero* 5. O [illegible] *lor. eod. de nobilit. tract. 4. part. princip. c* [illegible] *8. nu-*

mero 1. Ioann. Garc. eod. ipso tract. glos. 1. numero 44. *Ioan. Gratian. regul.* 499. *§. 1. numero* 1. *& seqq. Cabed. decis.* 98. *à numero* 1. *cum seqq. & decis.* 213 *numero* 5. *& fin. Benedict. Ægid. de priuileg. honest. art. 5. numero 2. Petr. Barbos. in l. Qui tale ferè per tot.* præcipuè *numero* 30. *ad fin. & seq. D. solut. matr. Girond. de priuileg. num.* 175. *& seqq.*

Dicantur de familia viri, & in eod matrimonio durare, *Surd. de alimen titul. 4. quæst. 29. numero 36. & 37. titu titul. 6. quæst. 16. numero 12. & seq. & titul. quæst. 35. numero 5. Pelaez de maiorati quæst. 27. numero 2. & quæst. 6. nume 46. Gasp. Baez. de inop. debit. cap. 14. numero 7.* cum multis, *Carol. de Gras. de effect. cleric. effect. 1. numero 163. & se Cardin. Tusch. practicar. concl. lit. V. con 203. numero 2. 10. & 11. & concl. 2 per tot.* Dumque in Viduitate man in mariti obsequio censeatur esse, *B in l. Diuortio, numero 5. D. solut. matr Cardin. Tusch. d. conclus. 203. numero & 13.*

Sitque vera, & viua mariti mo imago, in qua ipse viuere iudicatur dicunt *Bald. in l. Pignoris, numero 2 de pignorat. action. Roland. à Valle co 15. numero 7. & 13. lib. 3. Ioann. Cep consil. 416. numero 39. lib. 3. Adrian. gusan. in sylua responsor. quæst. 190. n ro 10. Cardin. Tusch. vbi proximè, nu 9. Alex. Carrer. de spons. & matrim. col. 2. in princ. inter tract. Doctor. to pag. mihi 74.*

208 Si tamen inhonestè † viuat, vel a cunda tantum vota transeat; defu mariti forum, claritatem, & priuil amittere (præter superius allega probantia iura) appertior in id C stantini Sanctio in *l. His solis, 7. ad f de reuoc. donat.* in hæc verba exta *cæteris autem, quæ portentosæ vilitati iectaque pudicitiæ sunt; satis etiam cautum putamus. Quis est enim, qui quid arbitretur tribuendum esse: cum illis, quæ iure, secundas tamen contr nuptias: nihil ex his priuilegiis tri esse velimus.* Regiarumque ordi

num, in *l.6.tit.2. lib.4. Ordinam.* quæ est
l. 9. tit.11. lib.2. nouæ Regiæ collect. vers.
Y otrosi las mugeres que fueron casadas con
hijosdalgo, y mantubieren despues castidad.
& in *l.18. titul.14. lib.6.* nouæ Regiæ.
Mandamos, que la exencion otorgada por
priuilegio a los nuestros oficiales de nuestra
casa, se guarde a los tales en su vida, y des-
pues de su vida, se guarde a las mugeres le-
gitimas dellas, no casando, y manteniendo
castidad. Quæ quidem manifesta legum
constitutio, multorum allegationem
Doctorum damnabit. Videri tamen (si
libet) ad hæc possunt, & *Ioann. Gratian.*
dict. regul.499. num.9. & Matienz. in l.
5. tit.9. glos.8. numero 4. lib.5. noua Reg.
collect. multosque ab eis citatos. Gene-
ralem † pariter ibi Matienzius ipse (post
209 *Felin. & Bernard. Diaz* à se relatos) me-
moratam regulam constituens; Viduã
scilicet inhonestè viuentem, nequa-
quam priuilegiis Viduis concessis gau-
dere.

210 Quæ autem inhonestè, † aut luxu-
riosè viuere dicatur, vt Vidualibus pri-
uilegiis arceatur, lis est, iisdem *Constan-*
tini relatis verbis, ortum, fundamentũ-
que habens. Quæ à dictis *suprà, hac*
eadem quæstione limit. 6. & à *Matienzo*
proximè dicto loco, numero 4. & seq. (vt
multorum allegationi parcamus) solu-
tionem recipit.

211 De pœnis † quoque Viduæ inhone-
stè viuentis, plenè *idem ipse Matienzius*
agit, *repetita Glos.8. per totam.* Nobis nõ
pœnarum, sed fauorum numeratio tã-
git. Inter quos, non inferiori loco re-
ponendus ille; quod quemadmodum
dotalis fundus matrimonio constante
212 inalienabilis, † & imprærscritibilis est,
l. Si fundus, 16. & ibi Bar. D. de fund. dot.
l. In rebus, 30. §. Omnis autem, D. de iure
dot. l.8. titul. 29. part. 3. cum citatis à
Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst.
22. numero 4. 22. 29. & seqq. Ita & so-
luto matrimonio, † donec saltem Vi-
213 duæ restitutus non est, actioneque per
consequens de dote durante. Ita *Pauli*
suadente responso, in *l.3. D. de fund. dot.*
dicentis: *Toties autem non potest alienari*
fundus; quoties mulieri actio de dote com-
petit; aut omnimodo competitura est. & P[...]
piniani in *l. Etiam dirempto, 12. D. co[...]*
titul. Etiam dirempto matrimonio (ait) [...]
tale prædium esse intelligitur. Quam [...]
lubet, eleganter discussam quæstion[...]
An soluto matrimonio, dos amplius di[...]
tur? vide per *Anton. Guibert. in comme[...]*
de dotib. cap.2. numero 15. 16. & 17.

Quemadmodum item matrimo[...]
214 durante, ali vxor † diues etiam de[...]
l. Si filia, 20. §. 1. D. famil. ercisc. l. D[...]
fructus, 8. D. de iure dot. l. fin. in pri[...]
D. de dol. except. l. pen. D. vt in poss[...]
gator. cum adductis à *Surd. de ali[...]*
titul. 1. quæstion. 32. per tot. & à N[...]
priuileg. pauper. 1. part. quæst. 4. [...]
215 *26. & seq.* Ita & de bonis mariti [...]
dua quoque, siue diues, siue pa[...]
sit, secundum multorum opin[...]
quos *Surd. refert, dict. tract. qu[...]*
numer. 9. ea nixi ratione, quam [...]
ipse ibi, numero 10. assignat: Q[...]
melioris conditionis hæredes [...]
defunctus esse debeant, *l. M[...]*
23. D. de fideiussorib. l. Maritum[...]
solut. matrim. Quæ quidem c[...]
quemadmodum vir, qui sine [...]
liusvè promissione vxorem d[...]
alere, deque necessariis ad v[...]
prouidere tenetur *Pomponii* d[...]
l. Quod si nulla, 28. D. de reg. & [...]
ner. quam ad id *Cyn.* allegat in [...]
stante, §. Si vir, D. solut. matrim[...]
margin. ibi notante, multisqu[...]
mentis firmante *Surdo dict. q[...]*
numero 11.) Ita eiusdem quo[...]
duam pauperem, ductamque si[...]
post annum etiam luctus, alere [...]
tur hæredes. Docuereque sic [...]
tact. alimentor. numero 48. Lud[...]
man. in l. Diuortio, numero 15. [...]
numero 22. & 27. D. solut. matr[...]
cons. 130. per totam, Ricard. La[...]
multi alii, quos refert, & [...]
Surd. dict. quæst. 44. numero 4[...]
cæteræ ad mariti obligatio[...]
mentis vxori pauperi præst[...]
nes, quas *Surdus dict. nume[...]*
set (plures namque add[...]

rium licèt num. 44. sequuti [illegible]) non ita in hæredibus, vt in marito v[illegible]cant: vel hæc quidem sola sufficiens [illegible]est, cum à marito in hęredes obligatio [illegible] descendat, illiusque personam & hi rep[illegible]sentent, & quidquid iuris sit de aliqu[illegible]o, idem de eius sit hærede, in quem act[illegible]è, & passiuè defuncti obligationes tr[illegible]seunt, vt vulgaria sunt iura; pleneq; [illegible] ostendimus, & ornamus *de priuileg*[illegible]*aup. 2. p. quæst. 57. numero 1. & seqq.* [illegible]t quia in præteriti matrimonii, præd[illegible]functique mariti dedecus, Vidua mē[illegible]icare non debeat, cum defuncti ma[illegible]i typum gerat, eiusque viua sit imag[illegible]in qua ille viuere (iuxta proximè di[illegible]a *numero* 207. censetur. Quam parit[illegible] huius assertionis defensores ratione[illegible] tradunt, teste eodem *Surd. repetita qu*[illegible]*st. 44. numero 44. vers. Prima tamen.* [illegible] adeò vrget, vt si hæres superstit[illegible] vxori alimentis negatis, in causa sit, [illegible] ad viliores operas, quàm quas mari[illegible] viuente

218 exercebat, † saluaque dign[illegible]ate facere, descendat: illius hæredi[illegible]te veluti indignus priuetur, vt mult[illegible]um fuit opinio, quos *de priuileg. paup*[illegible] *2. part. quæst. 56. numero 35. & 36.* [illegible]culimus, temperamento *numero sequ*[illegible]*ti* præstito.

219 Si verò quartam † in pr[illegible]defuncti mariti diuitis bonis eligat V[illegible]ua pauper; habebit vtique, benefici[illegible] *authentica Prætereà, C. vnde vir, & v*[illegible], fusè à Nobis explicatæ *dict. quæst. 5*[illegible] *per tot.* profiteturque idem *Surd.* ex i[illegible] *versic. Prima tamen opinio.*

220 Vestes prætereà lugubres [illegible] secundum consuetudinem loci, per[illegible]natumque dignitatem, à mariti hære[illegible]ibus Viduæ consequuntur, vt est c[illegible]mmune Doctorum placitum in *l. Si* [illegible]*uis quadraginta, §. Si dos legata, D. ad le*[illegible] *Falcid.* traduntque (omissis antiqui[illegible]ibus à referendis citatis) *Couarru. sup*[illegible] *libro Decretal. 2. part. capit. 3. §. 9. nu*[illegible]*ero 10. Didac. Perez, in l. 7. titul. 1. libr*[illegible] *Ordinam. verb. Vestir de luto,* conte[illegible]aneus noster *Ioann. Garc. de expens. &* [illegible]*iorat. cap. 8. à numero. 37. Matienz. in l.* [illegible] *titul.* [illegible]

1. lib. 5. nouæ Regiæ collect. glos. 2. numero 36. Ioan. Gutier. practicar. quæst. lib. quæst. 95. à numero 6. P. Thom. Sanch. matrimon. libro 7. disput. 87. numero 3 Petr. Surd. de aliment. titul. 4. quæstion. num. 13. & 14.

221 Quas etsi Vidua infra annum luctu ad secundas transiens nuptias, ma[illegible] hæredibus restituere (secundum m[illegible]torum ex relatis sententiam) debe[illegible] (cui se etiam subscribunt *Quesad. in quæstionib. iuris, cap. 25. numero fin. ver Circa quas vestes, Anton. Cuc. lib. 5 in maior. titul. 12. numero 190. Anton Padill. in l. Fideicommissum, num. 12 de fideicōmiss. Azebed. in l. 3. tit. 1. lib noua Regia collection. numero 8.*) Si ta[illegible] eius sit conditionis Vidua, cui alim[illegible]

222 ta debeantur: † nec intra luctus an[illegible] nubentem, hæredibus præteriti m[illegible] eas restituere debere, iure quidem, [illegible] citatis, sustinet *Petr. Barbos. in l. qu*[illegible]*tis, 34. numero 81. & 82. D. solut. m*[illegible] cuius amplectitur sententiam erud[illegible]simus *P. Sanchez vbi suprà, dict. nu*[illegible] *31. vers. Sed placet.* Quia cùm h[illegible] obligationi suæ vestes præstando [illegible] casu satisfecerit; repetitionis ius p[illegible]dit, à quo eum remouère Vlpianus *Si quis pro vxore, 22. D. de donat.* [illegible] *vir. & vxor.* & Neratius in *l. Quod tur, 15. D. de impens. in reb. dotal. fa*[illegible] & vestes illæ alimentorum nomine tineantur, *l. Verbo victus, 43. D. de bor. signific. l. Legatis, 6. D. de alim.* [illegible] *bar. legat.*

223 Lectum etiam quotidianum † [illegible] uiuenti coniugi deberi, *lex Fori 6. libro 3.* statuit. quam vsu receptam stantur *Quesad. proximè dicto loco,* [illegible] *rad. de coniectura mente defuncti* [illegible] *cap. 2. numero 39. Gutier. practicar.* [illegible] *lib. 2. quæst. 93. numero 5. Salazar, d*[illegible] *& consuet. capit. 2. numero 28. Azeb*[illegible] *dict. l. 3. titul. 1. libro 5. nouæ Regiæ* [illegible]*ctionis, numero 9.* eisque relatis, *Sa*[illegible] *vbi supr. num. 32.*

224 Quem tamen per secundas nup[illegible] restituendum, ad diuisionemque [illegible] hendum cum hæredibus, eadem

lege ita sancitum: *Si el marido, ò la muger muriere, el lecho que auian quotidiano sin que al viuo è si se casare, tornelo a particion con los herederos.*

Quaslibetque secundas nuptias lecti amissionem inducere, † textus gene-
225 ralitas suaderet; ni ad contractas intra annum luctus illum *Sanchez dict. loco, vers. Intelligetamen*, cum *Didaco Perez* ab eo citato, restringeret, eiusque dispositionem in contrahente post luctus annum non procedere, firmaret. Per quem, perque ab eo relatos de quibus bonis lectus deducendus hic, qualiterque eius diuisio ob secundas nuptias, sit facienda, licet videre.

De lucris item constante matrimo-
226 nio † quæsitis, inter coniuges communicandis, Regia sunt iura, quæ Nos & adducimus, & interpretamur, *de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 19. per totam.*

227 Et an Vidua vsuras, † interesse, vel damnum post annum luctus, absque aliqua interpellatione, pro dote non restituta, à mariti hæredibus consequatur? diximus *eod. tract. quæstion. 26. numero 48. & seqq.*

Viduas de Ecclesiæ bonis, si aliunde
228 non habeant, † sustentandas (tanquam speciale) quidam dixere; sed immerito. Vel enim pauperes sunt; & commune id cum cæteris pauperibus habent, quorum mater Ecclesia est, cuiusque bona eorum sunt, vt *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 7. numero 28. cum tribus seqq.* sumus prosequuti: Vel pauperes
229 non sunt; & cessat † Ecclesiæ alendi eas obligatio, licèt protectionis duret, vt dixit *Gloss. fin. in fin. in capit. 1. 12. quæst. 1.* Inde & fori Ecclesiastici electio eis (vt diximus) concessa. Signaturæque styli in Viduarum fauorem etiam super
230 rebus profanis, commissiones † expedientis, testis est *Staphil. de commiss. & lit. iustit. ver. Dicendum. numero 17.* amplians *numero 18.* etiamsi oppressionē patiantur; quancirca rem feudalem coram feudi dominumuis natura sua coram feudi domino tractāda esset, *cap. Cæterum, de iudic.*

cap. Ex transmissa, & cap. Verum, de foro
compet. Etsi negligens feudi dominus
non probetur, nisi in partibus coram
domino temporali lis penderet, si de ea
in commissione mentio facta non es-
set, secundum *Ægidium conclus. 46.*
231 Viduæ præterea retentionem † bo-
norum mariti, pro dotis recuperatione
competere, communis *Doctorum* con-
sensus firmat, traditque (ex *Bart. Bald.*
Socin. Decio, & aliis) *Roland. à Valle, consil.*
77. numero 27. libro 1. Thom. Grammat.
decis. 58. nu. 5. Bero. consil. 60. num. 5. lib.
2. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 61. num.
Quam marito in bonis præmortu
vxoris Imperator *Iustinianus* negauit
l. Vnic. §. Taceat, C. de rei vxor. action.
232 Pro Viduis quoque aliàs prohibit
postulare posse; & *text. in cap. 1. de po*
& cæteri *suprà, numero 145.* relati
bant. Estque *Regia lex 11. vers. F*
ende, titul. 5. part. 5. quæ Regem, ill
vè personam, in iudicio alioquin
prohibitam; pro Vidua stare co
dit.

233 Viduæ etiam testimonium † ali
fœminarum testimonio præuale
sui, & aliorum iudicio asseruit
Gabr. commun. opin. lib. 1. tit. de test.
clus. 4. num. 67.

Nec modò pariter mares det
234 ne, † & pietate præcellunt (quod
mune cæteris est fœminis, quaru
uotum sexum in *deprecatione ad D*
nitricem Virginem Mariam Ecc
prædicat, quasque melioris pie
Aristoteles animalium libro 8. affir
235 Sed ceteras † quoque fœminas
testimonium sacra Pagina præbet
3. Regum, capit. 17. & 18. Eliam
Achab, Iezabel quæ eius nequis
vxore Prophetas occidente, profu
Vidua paupere, validæ famis tem
susceptum, nutritumq; ostendens.
ximum & pietatis, & liberalita
mul Viduarum argumentum, qu
eas ab aliarum mulierum cœtu,
ritiæ contracta labe, eximit: rob
Iudith capite 16. dicēte: *Porrò I*
uersa vasa bellica Holofernis, qu

popılus, & conopœum, quod ipsa sustul [illegible] *rat*
de cubili ipsius, obtulit in anathema obl [illegible] *tio-*
nis. Lucæ cap. 21. & Marc. 12. *Et se* [illegible] *ens*
IESVS contra gazophylacium, aspic [illegible] *at*
quomodo turba iactaret æs in gazop [illegible] *la-*
cium: & multi diuites iactabant m [illegible] *ta.*
Cum venisset autem Vidua vna pa [illegible] *per,*
misit duo minuta (quod est quadrans) & [illegible] *con-*
uocans Discipulos suos, ait illis: Amen [illegible] *dico*
vobis, quoniam Vidua hæc pauper plus [illegible] *om-*
nibus misit, qui miserũt in gazophyla [illegible] *cium.*
Omnes enim ex eo, quod abundabat illi [illegible] *mi-*
serunt: hæc verò de penuria sua, omni [illegible] *quæ*
habuit, misit totum victum suum.

Omittimus, quos in genere Fœ [illegible] mi-
narum infirmus sexus meruit, à [illegible] gi-
busque obtinuit fauores; cum non [illegible] eam
sexus quàm Viduitatis ratione e [illegible] rum
Nos relatio tangat: aut leui saltem [illegible] ca-
lamo (nè aliqua ex parte eas iur [illegible] suo
vel priuare, vel tantis perfraudar [illegible] vi-
deamur, & breuitati, & earum præ [illegible] m-
pro voto consulentes) pertingem [illegible] s, ad
leges, & Doctores fasius de his [illegible] en-
tes, remissione contenti. Quoru [illegible] fa-
ciat initium Vlpianus in *l. Nec qui* [illegible] *uã,*
9. §. Aduocatos, D. de offic. Proconsu [illegible] in-
236 quiens: † *Aduocatos quoque petentib* [illegible] *de-*
bebit indulgere, plerumq; Fœminis, ve [illegible] *pu-*
pillis, vel his, qui suæ mẽtis non sunt, [illegible] *quis*
eis petat: vel si nemo sit qui petat, vlt [illegible] *eis*
dare debebit.

237 Mitius cum eis † regulariter in [illegible] li-
ctis agendum; benignè *Honorius &* [illegible] *Ar-*
cad. Imperatores sanxere in *l. Qui* [illegible] *ceis,*
5. §. Ad filias, in fin. C. ad leg. Iul. M [illegible] *est.*
Mitior enim (aiunt) *circa eas deb* [illegible] *esse*
sententia, quas pro infirmitate sexus [illegible] *ausu*
ausuras esse confidimus. Prædixeran [illegible] Vl-
pianus in *l. Sacrilegii pœnam, 6 D. a* [illegible] *leg.*
Iul. pecul. & Papinianus in *l. Si adul* [illegible] *ilũ,*
38. §. Incestum, D. ad leg. Iul. de ad [illegible] *er.*
probaruntque *Alexander III. in c* [illegible] *rit.*
Sicut dignum, 6. extra *de homic. volu* [illegible] *l.*
Regis 2. titul. 2. part. 7. & tradunt [illegible] le-
nè *Tiraquel. de pœn. temper. casu 9. pe* [illegible] *ot.*
& de legib. connubial. l. 1. glos 1. num [illegible] *5.*
& seqq. & in l. 9. numero 177. versic [illegible] *Et*
huic opinioni, Sfort. Odd. de restit. in i [illegible] *eg.*
part. 1. quæst. 10. art. 2. numero 3. & [illegible] *44.*

& numero 14. Prosper. Farinac. in prax.
crimin. tom. 3. quæst. 98. numero 1. & seqq.
Rausner. decis. 20. Ioan. Aloys. Riccii. col-
lect. 1841. part. 5.

Vnde, & à pœna *legis Si quis in tan-*
238 *tam,* † *C. vnde vi,* Fœminam excusari
profitetur (cum *Bart. in l. 1. numero 6.*
C. eod. titul.) *Sfort. Odd. vbi proximè, nu-*
mero 3. & seqq. & *Farinac. dict. loco, nu-*
mero 3. & à præsumpta vsurarum frau-
de, à pœna falsi, ob scripturæ laceratio-
nem, à periurioque excusari; & in hære-
sis crimine si pertinaces non sint, mi-
tius cum eis agendum, idem ipse prose-
quitur ibidem *Farinac. numer. seqq.* mul-
tipliciter limitans, & intelligens.

Adeòque venia Fœminarum delicta
digna Antiquitas reputauit: vt nõ cor-
239 porali pœna, † aut grauiori quàm mul-
cta aliqua pecuniaria vindicari iusserit,
teste *Diodor. Sicul. Bibliotheca lib. 12.* pa-
gin. mihi 668. *Nam* (inquit ille) *cum*
apud cæteras gẽtes, mulieribus delicta eius
ctis argentea mulcta redimendi ius fiat, &c.

Restitutionemque aduersus suam
240 confessionem, † cum de delicto aliter
non constat, Fœminæ dari; dixit *Foller.*
in pract. crimin. verb. Etsi confitebuntur,
part. 1. numero 27. ex *Afflict.* quos re-
fert, & sequitur *Farinac. quæstion. 81.*
241 *numero 382.* Cæteris † licèt commu-
nis regula obstet, à *Iustiniano* tradita in
l. Generaliter, 13. C. de non numer. pecun.
& ab aliis, *quæst. 5.* (cum de Minoris si-
mili priuilegio agimus) referendis.

242 Bonam prætereà fidem † muliebrem
inducere sexum, dolique præsumptio-
nem excludere (pro more suo, cũ mul-
tis) probant *Tiraquel. de retract. conuent.*
in præfat. num. 35. & *Farin. quæst. 89. nu-*
mero 50. & seqq. Facilè potius ipsam se-
243 duci, † præsumit Iustinianus in *l. vnic.*
§. Et siquidem, ad fin. C. de rapt. virg. vt
latiùs *quæst. 6.* ostendemus: quamuis *Se-*
nec. in Hippol. act. 2. dicat:

Instruitur omnis arte Fœmina doli.

Mulieres item ad iudicium vt testimo-
244 nium † ferant, trahendas non esse, sed
vel ad eas mittendum notarium, vel (
causa, & conditio deposcat, ire Iudic.
debe

debere, statuit Bonifacius VIII. in capite 2. de iudic. libro 6. glos. 1. versicul. Idem de domino in l. Ad personas, 15. D. de iureiurand. & ibi Castrens. numero 1. versicul. Item in mulieribus, Roman. numero 2. & Ias. 9. Bald. in capit. Si quis testium, numero 2. in fin. versicul. Item ad mulieres, extr. de testib. Specul. in titul. de teste, §. Qualiter autem, numero 22. versicul. Vel est honesta mulier, Lanfranc. de testib. numero 17. in fin. Vocac. in tractat. de litter. remissor. capit. 2. numero 28. Farinac. quæstion. 77. numero 224. estque Regia lex, 3. versicul. Pero si los judgadores, titul. 7. part. 3. Tametsi Cornel. Tacit. annal. libro 2. dicat: Cum Virgines Vestales in foro, & iudicio audiri, quoties testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

245 Neque pro causa debito vè ciuili † coram Iudice comparere personaliter in iudicio honestam Fœminam compellendam, eadem ipsa Regia lex in principio determinat. Próque nullo, publico etiam, vel Fiscali ad carcerem trahi posse, iam suprà numero 146. aduertimus.

246 Neque item pro criminali non atroci, † aut saltem leui. In ea enim, vel præstito fideiussore, si eius copia adsit; vel iuratoria cautione, si non adsit, extra carcerem audiri debere, probat text. in authen. Vt nulli iudic. §. Necessarium, versicul. Si verò crimen, & in authen. Hodie nouo iure, versicul. Si verò tale sit crimen, C. de custod. reor. & cum multis Farinac. praxis crimin. 1. part. quæstion. 27. numero 44.

247 Fœminæ etiam, quæ in Canonem † Si quis suadente diabolo, 17. quæstion. 4. incidit, datum est, vt ab Episcopo absolui possit, per text. in capit. Ea noscitur, 13. de sent. excommunic. Cum alii pro absolutione eo in casu Romam petere debere, eadem ipsa iura decernant, & in capit. Mulieres, eod. titul. de sent. excommunic. celebresque Regiæ leges, 3. & 4. titul. 9. part. 1. illa statim in principio ait: Manos ayradas, metiendo alguno en Clerigo, ò en ome, ò en muger de Religion para ferirlo, ò para matarlo, ò para prenderlo; caen en dos penas: La vna de descomunion: La otra, que ha de ir a Roma que lo absueluan: Hęc: Roma es logar señalado onde se va a absoluer el que mete manos ayradas en Clerigo, ò en Monge, ò en muger de Religion. pauloque interiùs: Pero treze razones son, porque no debrian yr a su Corte, aunque cayessen en tal descomunion: quarum octauam, nostram assignat: La ochoua es, si es muger.

248 Etsi præterea facti, † non Iuris Ignorantiam excusent vulgaria Iura in capit. Ignorantia, 13. de regul. iur. libro 6. in capit. Si in laicis, 3. dist. 38. cum adductis à Nobis in Axiomatib. lit. I. num. 17.

249 Mulierum † tamen vtramque ignorantiam excusant Calistratus in l. 2. §. fin. D. de iure Fisci, Vlpianus in l. 1. §. fin. D. de edend. & Paulus in l. Cum de indebito, §. Sin autem, D. de probat. Non enim omni in casu excusatam iuris mulierum ignorantiam, habere Imperatores Leo, & Anton. voluerunt, in l. fin. C. de iur. & fact. ignor. sanctione facta: Ne passim liceat mulieribus omnes suos contractus retractare, in his quæ prætermiserint, vel ignorauerint: statuimus, si per ignorantiam iuris damnum aliquod circa ius, vel substantiam suam patiantur: in his tantum casibus, in quibus præteritarum legum authoritas eis suffragatur, subueniri. Plurimi tamen à legibus specifice nominati sunt casus, in quibus iuris Ignorantiæ subterfugio, excusationeque vtuntur, quos magistralis Glossa fin. ibidem recenset. Aguntque hac de re & citati à Nobis dict. lit. I. num. 17. & Cald. Pereir. de emphyt. extinct. cap. 6. num. 19. & seq.

250 Ne † sigillatim cetera prosequamur; (et ad præfatam finalem Glossam, & (plenè de his agentem) Decium in l. Fœminæ, numero 70. cum seqq. D. de regul. iur. Plura desiderantè remittimus, pro repetito

tito etiam habito, quod fœmineo [illegible] xui speciale, indulgentiamque iura R[illegible] gia concessere, ob non vltam defu[illegible] cti, cui hæres Fœmina extitit, morten[illegible] de quo *infra quæstione* 5. *numero* 63. & [illegible] 64. faciendus sermo.

Pupillorum, & Viduarum fau[illegible] res retulimus: Infirmorum nunc, ex [illegible] con-textu, literæque *legis nostræ vnicæ* [illegible] or-dine supersunt. Quorum ille & [illegible] pri-mus, & maximus: quod licèt [illegible] ires
251 corpori † Infirmitas demat: a[illegible] imo addet, *Paulo*, 1. *ad Corint. capit.* 12. dicente: *Cum enim infirmor, tun*[illegible] *po-tens sum.* Diu. Ambros. 1. lib. de [illegible] pœ-nit. capit. 13. *Ægritudo carnis, p*[illegible]*ecca-tum repellit.* Et inferiùs: *Quod* [illegible] *ocet corpori, iuuat spiritum,* translatus in [illegible] *cap. Potest fieri,* 52. *de pœnit. dist.* 1. D[illegible] *qua* similiter *Petrarcha* loquens, *de re*[illegible] *ed. vtriusque fortunæ lib.* 2. *dialog.* 3. ait: [illegible] *on-sequens est, vt quod alteri obest: pro*[illegible] *al-teri.*

Plures numerat Infirmitatis [illegible] *ffe-*ctus, bonaque ex ea nascentia [illegible] Ica *Guillelm. Benedict. in repetit. capit.* [illegible] *Ray-nuntius, verb. Mortuo itaque testato*[illegible] el *1. de testament. numero* 10. hæc adii[illegible] s: *Et sæpè Infirmitas peccatum impedi*[illegible] *ne scilicet fiat, vt ibi, & Prouerbiorum* [illegible] *vi-gesimo: Liuor vulneris absterget ma*[illegible] *Secundò, Infirmitas feruentiorem re*[illegible] *iuxta illud Psalmistæ: Multipli*[illegible] *sunt Infirmitates eorum: posteà acce*[illegible] *nerunt. Scilicet feruentius operantes.* [illegible] *tiò, hominem humilem reddit, iuxta* [illegible] *Apostoli,* 1. *ad Corint. duodecimo:* [illegible] *benter gloriabor in Infirmitatibus* [illegible] *vt in me habitet virtus Christi, sci*[illegible] *humilitatis. Quartò, constantem faci*[illegible] *minem ex consuetudine patiendi, vt* [illegible] *dem dicit Apostolus: Cum infir*[illegible] *tunc potens sum. Scilicet, contra ne*[illegible] *tias dæmonum, & tentationum, ca*[illegible] *Nisi cum pridem, de renunc. Vlti*[illegible] *Infirmitas ad perfectionem addu*[illegible] *Quia virtus in Infirmitate per*[illegible] *tur, vt ibi.* Alia in id ipsum, sic [illegible] *trarcha superiore loco:* Dolor. *Inualid*[illegible] *valetudo est.* Ratio. *At est valida b*[illegible]

tutrix parsimoniæ, debortaturque libi- Dolor. *dinum, & magistra modestiæ.* Ratio. *Si Mala est valetudo corporis.* *valetudo animi bona est; pone solicita-dinem. Quidquid corpori euenerit, sal-uus es.* Dolor. *Corpus ægrum, Infir-mumque est.* Ratio. *Est quæ obliuionem, somnumque discutiat, & torporem abi-gat.* Dolor. *Valetudo Infirma est.* Ra-tio. *Infirmitatibus gloriare, & virtu-tem perfice: duo hæc vnius magistri ore didicisti.* Dolor. *Valetudo misera est.* Ra-tio. *Comes iniucunda; sed fidelis, quæ te crebro vellicet, intersignet, & con-ditionis admoneat: optimus in periculis monitor fidus.* Nec minus elegans, quàm doctrina referta, Infirmitatis commoda, & vtilitates demonstrans *Plinii secundi, Maximo suo epistolar. li-bro 7.* scribens, epistola in hæc ver-ba adest: *Nuper me cuiusdam àmici langor admonuit; optimos nos esse, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum, aut auaritia, aut libido solicitat? Non amo-ribus seruit; non adpetit honores; opes negligit; & quantulumcumque vt reli-cturus, satis habet. Tunc Deos; tunc hominem se esse meminit. Inuidet nemi-ni, neminem miratur, neminem despicit: ac nec sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur. Balnea imagina-tur, & fonteis. Hæc summa curarum, summa votorum: molemque in posterum, & pinguem (si contingat euadere) hoc est; beatam, in noxiamque destinat vi-tam. Possum ego, quod pluribus ver-bis, pluribus etiam voluminibus Philo-sophi docere conantur; ipse breuiter tibi, mibique præcipere: vt tales esse sani per-seueremus, quales nos futuros profitemur infirmi.*

Scientiarum, & Artium magistram Infirmitatem, *Ælian. var. histor. libro 4. capit.* 15. his confirmat exemplis: *Hieron. Siciliæ tyranus, primum fuisse pri-uatus dicitur, & omnium hominum à musi-ca alienissimus, ac rusticitati nihil inferior fratre Gelone. Verùm, cum aliquan-do in morbum incidisset; factus est li-teratissimus; cum otium, quod ei corporis im-*

imbecillitas imponebat; doctorum hominum sermonibus audiendis tribuerit. Convalescens igitur ex adversa valetudine, frequenter audiebat Simonidem, Pindarum Thebanum, & Bacchylidem Iulietam. Gelon verò, indoctus homo permansit. Doctissimum etiam Ptolomæum secundum, aiunt evasisse, cum ægrotaret. Plato affirmat, Theagenem nulla alia occasione Philosophiæ operam dedisse, quàm morbi otio. Nam quærentes eum à ciuilibus rebus prohiberet; compulit ad sapientiæ studium, & amorem. Quis autem sapiens non optasset huiusmodi morbum Alcibiadi, Critiæ, Pausaniæ Lacedæmonio? & reliquis? Alcibiadi, & Critiæ, ne sugientes à Socrate, alter Socratem iniuria læsisset; & tunc Spartanorum, nunc Beotiorum partes fouens; nonnumquam etiam Thessalorum, Medorum, & personarum adhærens Barnabazo: Critias verò, truculentissimus evasisset, & infinitis cædibus manus suas poluisset; quàm multas calamitates intulit patriæ, & vitam omnium odiis propositam egit. Straton etiam filius Chorragi utiliter, & commodè ægrotasse videtur: quoniam cum esset ex illustri familia oriundus, & diuitiis abundaret: non antè corporis exercitia vsurpauit, quàm ex splene laborare cœpit. Tunc enim cum remedium petere ex palæstra, & corporis exercitiis oporteret; primum quidem ad recuperandam valetudinem, iis vsus est. Deinde verò cum profectus in arte non pœnitendos fecisset: & iam specimen eius dà ctam, & Pancratium: & sequenti ret in ludis Olimpicis; vna die vicit luctam Olimpiade, & in Nemeo, & in Isthmico, & in Pythico certaminibus similiter vicit. Democrates pugil etiam ipse, cum laborasset ex pedibus, ad certamina venit, & sistens in medio, descripsit sibi circum, & iubebat aduersarios vt se expellerent extra lineam. At illi cum nequirent; victi sunt: & ipse circum benè, & fortiter in statione sua perstitisset; coronam secum deportauit. Ex recentioribus, præclarum in id exemplum Dydimus Alexandrinus reliquit. Qui cum ad quadragesimum ætatis annum peruenisset, in Grammaticum, Geometram, atque Dialecticum consummatissimum evasit. Nam cum in supputandis numeris, dimensionibus, atque in scribendo, aliena vteretur manu; multa subtilissimè scripsit: atque haud pauca in sacra Scriptura commentatus est. Vti tradit Baptist. Fulgos. libro 8. & ex eo Andr. Eborens. locorum commun. libro posteriori, titul. de lectione, & studio, pagina mihi 181.

Hæc ex ipsa Infirmitate per se nascentia bona: alia Iuris beneficio concessa Infirmitatibus priuilegia extant. Namque, neque pro debito ciuili,
252 † neque etiam pro delicto, graui Infirmitate laborantem in carcerem trahi posse, asseruit (ex Grammatic. consil. 55. numero 9. & seqq.) Prosper. Farinac. praxis crimin. tom. 1. quæstione 27. numero 87. formam, modumque præscribens, qua vti aduersus criminosum grauiter infirmantem Iudex debeat. Et quamuis legum, quas in id ipse affert (legem nempè, 4. C. finium regund. & l. Pœna, C. de stat. liber.) prima mihi assertionem non probet: secunda non extet: eandem tamen firmant Sebastian. de Medic. in tractat. de casu fortuit. 2. part. quæstion. 6. numero 14. & Stephan. Gratian. disceptation. forens. tom. 5. capit. 805. numero 14.

Ex quibus, & à fortiori, nec tor-
253 queri † Infirmum posse, eo saltem modo ægrotante, sequitur, & tradit cum Cason. & Ioseph. Ludouic.) Farinac. praxis crimin. 1. part. quæstion. 41. numero 93.

254 Nec contra sic Infirmum executionem † fieri posse; clementissima Hispaniarum Regum decreuit Sanctio, in l. 11. titul. 9. part. 7.
255 A contumacia † pariter excusat Infirmitas, dicente Hermogeniano in l.

Contumacia, 53. *§. Pœnam*, *D. de r*[illegible] *iu-*
dic. Pœnam contumacis non patitur, *q*[illegible]*am*
aduersa valetudo, *vel maioris causæ o*[illegible]*cu-*
patio defendit. Ideoque & Militem [illegible] ad
diem conuentum valetudine imp[illegible]di-
tum non venientem, excusat Paul[illegible] in
l. Qui commeatus, 14. *D. de re mil*[illegible]*tar.*
cæterosque, quantumuis citatos [illegible] &
requisitos (cum iam relatis iuri[illegible]us)
text. in cap. 1. 5. *quæstion.* 3. *in* [illegible]*cap.*
Si Episcopus, 13. *distinct.* 18. [illegible] *in*
cap. 2. *de procurator*. vbi, nec pr[illegible]cu-
256 ratorem † mittere Infirmum cita[illegible]cum
necessariò debere, *Alexander P*[illegible]*ti-*
fex Maxim. decernit. Quod am[illegible]liat
ibidem *Glos. verb. Detentus*, eti[illegible]msi
citatus quis fuerit *vt eat*, *vel resp*[illegible]*sa-*
lem transmittat. An verò ad lon[illegible]um
tempus, vel in perpetuum impe[illegible]itus
procuratorem mittere teneatur? [illegible]*los.*
tradit *in cap. Cum dilecti*, 6. *de* [illegible]*dol.*
& contum. verb. Responsalem, *a*[illegible]*fin.*
Indistinctèq; legitimè impeditú, [illegible]ro-
curatorem mittere non debere [illegible]di-
cunt *Glos. & omnes in cap. Si ægr*[illegible]*ans*,
5. *quæstion.* 3. *Accurs. in l. Inter*[illegible]*tem*,
36. *verb. Et similibus*, *D. de iudic*[illegible]*Fe-*
lin. in cap. Accedens, 2. *numero* 8. [illegible]*li-*
te non contest. Pinel. in authentic. [illegible]*isi*,
numero 43. *versicul. Amplius*, 3. [illegible]*de*
bon. mater. Cald. Pereir. de renoua[illegible]*m-*
phyteus. quæstion. 7. *numero* 4. cum[illegible]liis
citatis ab *Augustin. Barbos. in c*[illegible]*ect.*
ad dict. capit. 2. *de procurator.* [illegible]*me-*
ro 6.

Nec modo legitimam excu[illegible]tio-
257 nem citato à comparendo ipsius[illegible]et †
Infirmitatem præbere: sed etiam[illegible]uro-
rum tantum, profitentur *Glos. verb*[illegible]*zo-*
rum, in cap. Communis, *per text. ibi*[illegible]*ist.*
23. *Ias. in l.* 1. *numero* 84. *D. de offic*[illegible]*ius*
Petr. Rebuf. ad leg. Gallic. tom. 3. [illegible]*ul.*
de excusat. numero 31. *Tiraquel. de* [illegible]*en*,
temper. capit. 51. *numero* 78. *Petr.* [illegible]*ol-*
ler. in practic. crimin. capit. 10. [illegible]*erb.*
Non comparentes contumaces rep[illegible]*en-*
tur, *sub numero* 51. *Prosper. Far*[illegible]*ac.*
(*solo Follerio* adducto) *praxis cr*[illegible]*n.*
tom. 1. *quæstion.* 11. *numero* 53. *v*[illegible]*sic.*
Et quod iusta, *Cald. Pereir. de renouat* [illegible]

phyt. quæstion. 5. *numero* 23. *Prosper. Carauit. super ritu* 269. *numero* 24. *Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. dict.* 2. *part. quæst.* 6. *num.* 15.

Interimq; Infirmitatis impedimen-
to allegato, † deque ea oblata fide, Iu- 258
dicis potestatem suspendi, inque bonæ
valetudinis tempus differri iudicium
est *text. in l. Quæsitum*, 60. *D. de re iudic.*
& ita per illum tenet *Sebastian. Vant. de*
nullit. sent. titul. de nullit. ex defect. iuris-
dict. & vnde, *& quibus mod. &c. numero*
161. *Sebastian. de Medic. de casib. fortuit.*
dict. 2. *part. quæst.* 6. *numero* 19. nullum
interim à Iudice processum factum di-
centes: nullaque ideo reuocatione in-
digere firmauit (cum *Gandin.* & *Iodoc.*
ab eo relatis) *Farinac. dict. quæst.* 11. *nu-*
mero 53. tenetque pariter *Ioach. Min-*
sing. practicar. obseruat. cent. 4. *obseru.*
58.

Fide vero de Infirmitate non exhi-
259 bita, † Iudiceque ad vlteriora proce-
dente, tenere quidem processum; sed
infirmitate detento in integrum resti-
tutionem dari (citato *Sfortia*, & aliis)
tradit *Baiard. in addition. ad Clarum*,
quæstion. 34. *numero* 24. & notat *Sebast.*
de Medic. in tract. de casib. fortuit. 2. *part.*
quæstion. 6. *numero* 25. Nosque nota-
mus *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 30.
num. 4.

260 A negligentia † similiter Ægritudi-
nem excusare (iura firmantia referens)
dixit *Glos. verb. Negligenter*, *in capit. Si*
clericus, 11. *de præbend. & dignitat. li-*
bro 6.

261 Pœnamque delicti † Infirmitatem
minuere, & iustam in ea dispensandi,
mitiusque agendi causam præbere, *tex.*
probat, iuncta *Glossa verb. Necessitate*, *in*
Clement. 1. *§. Quibus etiam*, *vers. Super*, *de*
priuileg. A pœnaque, & pœnitentia ex-
cusare dicit *Sebastian. de Medic. citato*
loco, *numero* 22. allegato *cap. Placuit*, 8
dist. & cap. Ab Infirmis, 26. *quæst.* 7.

Neq; solũ pro ægrotantiũ testimoni[o]
262 recipiendo mittere † ad illorũ domo[s]
tabelllonẽ Iudices debent; vel ipsim[e]
[i]re, si causæ qualitas deposcat, iux[ta]

Pau

Pauli reſponſum in l. Ad perſonas, 15 D. de integr. ar. dicentis: Ad perſonas egregias, eaſque, qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iuſiurandum. decretumque legit 22. titul. 11. part. 3. & à Farinac. praxis crimin. tom. 2. quaeſt. 77. numero 225. à Nobis que adductos de priuileg. pauper. 1. part. quaeſt. 36. num. 1. Sed neque in propria domo teſtimonium ferre coguntur, iuxta text. in cap. Si teſtes, 3. §. Inuiti, 3. queſtion 4. & l. Inuiti, 1. & ibi notat Gloſ. verb. Valetudinarii. Bald. in princip. Alberic. numero 1. & 3. Florian. num. 4. in fin. D. de teſtib. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 5. dict. capit. 805. numero 28. Medic. vbi ſuprà numero. 18.

263 Infirmus item, qui intereſſe Diuinis horis perſonaliter † nequit, diſtributiones nihilominus quotidianas percipiet, ex Gregorii conſtitutione libro 2. epiſt. 5. tranſlata in c. 1. de cler. ægrot. & Bonifacii VIII. in capit. vnic. de cler. non reſid. libro 6. docentque Didac. Couarru. libro 3. variar. capit. 13. numero 8. Paul. Fuſc. de viſit. libro 1. capit. 15. numero 25. verſ. Et infirmo, & capit. 20. numero 26. Thom. Act. in tract. de infirm. part. 1. cap. 50. numero 25. Ioan. Selu. de benefic. 4. part. queſt. 6. numero 9. Carol. de Graſ. de effectib. clericat. effectu 1. numero 1172. Petr. Cened. practic. quaeſtion. 1. numero 7. Nicol. Garz. de benefic. 3. part. cap. 2. numero 363. cum aliis citatis ab Auguſt. Barboſ. in collect. ad dict. cap. vnic. de cler. non reſid. in 6. numero 8. & ſeqq. vbi non modò de iacente infirmitatis cauſa in lecto: ſed & de aliàs debili, vel ad balnea, aliumvè locum ſanitatis obtinendæ gratia profecto, ob idque abſente, intelligendum probat. Camil. etiam Borrel. in ſumm. deciſ. titul. 9. numero 19.

264 Quinimo, licèt propria culpa in Infirmitatem incidiſſet, eas percipere Infirmum debere, defendunt Couarru. dict. loco, Cened. dict. quaeſt. 1. numero 8. & cum Zerol. Azor. Sanctarel. & aliis, Auguſt. Barboſ. vbi proximè, numero 15. tradidimuſque Nos de priuileg. pauper. 1. part. queſtion. 54. numero 15.

265 Id quod merito limitant, † veruntamen intelligunt Petr. Cened. citato loco, n. 9. Azor. inſtit. moral. par. 2. lib. 7. queſt. 11. Mouet. de diſtributi. quotidian. part. 2. quaeſt 6. numero 21. Henriq. in ſumm. libro 13. cap. 13. §. 4. in fin. in comment. lit. l. Cald. Pereir. de renouat. emphyteu. queſtion. 5. numero 23. verſic. Vnde ſi Canonicus, hiſque relatis, Auguſt. Barboſ. dict. capit. vnic. numero 16. ſi in ſanitate, Diuinis officiis intereſſe conſueuerat.

266 Morbo præterea perpetuo † ſaltem laborantem, ad munera perſonalia non teneri, integer probat titulus Codic. qui morbo ſe excuſ. libro 10. & text. in capit. Licèt, 4. extra, de cenſib. §. Item propter aduerſam valetudinem, inſtit. de excuſ. tutor. Nec ad extraordinaria realia quandoque, dixit Syluaſt. in ſumm. verb. Gabella, 5. numero 5.

267 Ab omnibuſque generaliter excuſat infirmitas, † quæ ſanitati obeſſe, aut incommode ob illam fieri poſſunt, veluti ab obſeruatione ieiunii, vt conCors omnium Summiſtarum eſt ſententia, verb. Ieiunium. & ab eſu carnium quadrageſimali, vel ſolemnis ieiunii tempore, Innocentii III. decreto in cap. 2. § fin. de obſeruat. ieiun.

268 Vnde, quemadmodum iuramentum, quod ſine diſpendio † ſalutis æternæ ſeruari non poteſt, obligatorium non eſt, capit. Si verò, 8. de iureiur. cum ſimilibus: ſic, nec quod ſine diſpendio temporalis ſalutis, vt Diui Ambroſ. 3. officior. libr. capit. 10. auctoritas, relata in capit. Innocens, 22. quaeſt. 3. in ordine, §. Quiſquis, 22. quaeſt. 4. manifeſtat. Cuius ſunt verba: Quiſquis ergo, ſe iuramento firmauerit aliquid facturum, quo, vel corporalis, vel ſpiritualis ſalus adimatur, vel ſine quo vtraque ſalus reparari, vel conſeruari non poſſit: fidem promiſſam ſeruare prohibetur. Cuius etiam voti Gloſſa exigit in dict. cap. Si vero, verb. Salutis æternæ.

269 Nec ideo cogitur Infirmus Romam [illegible] †
pro absolutione obtinenda petere, e[illegible]
si aliàs Romanus Pontifex pro ea [illegible]
cundus foret, ab Episcopoque abso[illegible]
poterit, *Clementis III.* constitutione [illegible]
cap. Ea noscitur, 13. de sent. excommun. [illegible]
& notant *Syluest. in summ. verb. Abso*[illegible]
tio, 4 numero 3. vers. Nonus, Thom. Act[illegible]
infirm. p. 2. verb. Absolutio, n. 4. & 5. [illegible]
rol. de Gras. de effect. cler. effect. 9. n. 1[illegible]
& alii, quos in *collect. ad dict. cap. Ea*
scitur, numer. 4 August. Barbos. refert [illegible]
in *cap. Si quis suadente, 17. quæst. 4. nu*[illegible]
ero 92. Infirmorum ad id numero co[illegible]
prehendentes, non modò incurab[illegible]
periculoso, aut longo morbo; sed & [illegible]
dagra, aut febri quartana laborant[illegible]
Suntque etiam iura in id Regia in [illegible]
& 4. tit. 9. part. 1.

Non item longa infirmitate gra[illegible]
270 tum, à beneficio, † præbenda, [illegible]
dignitate remouendum; sed coad[illegible]
torem illi dandum, decreuere In[illegible]
cent. III, in *capit. Ex parte, 5.* Hon[illegible]
III. in *capit. Consultationibus, 6. de*[illegible]
ric. ægrot. & Gregor. *in capit. 1. 2. &* [illegible]
7. quæstion. 1. Glos. verb. Coadiutor [illegible]
capit. Venerabili, 37. de offic. & potest. [illegible]
dic. deleg. Sebastian. de Medic. dict. qu[illegible]
6. numero 13. Stephan. Gratian. disc[illegible]
forens. tom. 4. dict. capit. 805. num[illegible]
29. & Camil. Borrel. in summ. de [illegible]
dict. titul. 9. numero 6. 7. 8. [illegible]
22.

Nec ob infirmitatem pariter à [illegible]
271 tela † remouendum tutorem; sed [illegible]
tutorem illi dandum; *Pomponius* c[illegible]
fuit, in *l. Solet, 13. D. de tutel.* [illegible]
l. Regia, 13. tit. 16. part. 6.

272 Diuersum licèt in Iudice † in[illegible]
ma valetudine laborante, inutili[illegible]
effecto Imperatores *Val. & Theod.* [illegible]
xerint in *l. 3. C. de offic. Præfect. Præ*[illegible]
Orient.

Infirmitate tamen durante, dum [illegible]
273 In officio existit, † salarium perci[illegible]
re Iudicem, & seruire videri, text. p[illegible]
bat in *l. Si cui, 38. §. fin. D. ex quib. ca*[illegible]
maior. Ias. in l. Diem functo, numero 4 [illegible]
D. de offic. assessor. dictaque inferi[illegible]

numero 275. estque *Regia Lex. 6. titul. 5. libro 3. nouæ Regiæ collectionis.*

274 Sicut & seruire famulus infirmus † intelligitur, dicente Paulo in *l. Cum bares, 4. §. Stichus, D. de stat. liber. Sed si quibusdam diebus, aut valetudo, aut alia iusta causa impedimento fit, quo minus seruiat; & hi anno imputandi sunt. Seruire enim nobis intelliguntur etiam hi, quos curamus ægros, qui cupientes nobis seruire, propter aduersam valetudinem impediuntur.* Et per consequens pro infirmitatis tempore salarium ægroto famulo deberi, vt & asseruit *Accurs. in l. Arboribus, 13. §. De illo, verb. Ægrotantis, D. vsufruct. & quemadmod. quis vtat.* & cum eo *Innoc. Ioann. Andr. & Barba. in capit. 3. de locat.* vbi *Imol. numero 10.* profitetur communem, & alii, quos in id *Didac. Couarruu.* refert *variar. libro 3. capit. 13. numero 8.* licèt in contrarium multos quoque numeret, quorum etiam aduersantem opinionem sequutus est *Flores Dias de Men. variar. libro 1. quæst. 8. §. 2. numero 17. Cald. Pereir. quæstion. forens. consil. 20. numero 9. & Ioann. Gutier. practicar. quæstion. libro 4. quæstion. 52. numero 13.* qui *numero 12.* pro priore *Oracium* quoque *Didac. Perez, & Celsum* retulerat. quam etiam tenet *Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. dict. 2. part. quæstion. 6. numero 16.*

275 Aduocato † quoque pro ægritudinis tempore salarium deberi conuentum, concors Scribentium sententia est, ex *Vlpiani* responso in *l. 1. §. Diuus, D. de var. & extraordin. cognit.* & Pauli in *l. Qui operas, 41. in princip. & in §. Aduocati, D. locat.* vt cum multis tradidimus, *de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 28. numero 15.* Neque ad substituti præstationem tunc Aduocatum teneri (ex ratione *legis Inter artifices, 31. D. de solut. & liber.*) dixit *Glos. in dict. §. Diuus, verb. Repeti, ad fin.* Idem in Potestate,

Assef-

Assessore, Doctore, vel Magistro intelligens, cum per eos non stet, quo minus ministerium suum peragant, vt hic text. ait, in dict. l. Qui operas. l. Si pretereà, §. D. de condit causa dat. & dict. l. 4. §. Sed si quibusdam, D. de stat. liber.

276 Iudicique à Principe delegato † infirmitate laboranti, subdelegandi licentiam Alexand. III. concessit, in cap. 3. de offic. & potest. iudic. deleg. Regiaque lex 19. titul. 4. part. 3. hac licet causa non expressa.

Ordinariumque Iudicem alium suo loco † Infirmitatis ratione subrogare, 277 aut substituere posse (præter eandem legem 19. simpliciter loquentem) recentior in specie decreuit l. 4. titul. 9. lib. 3. noua Regiæ collect. Generaliterque meri, & mixti Imperii causas, quæ aliàs non delegarentur, Infirmitatis causa delegari posse (cum Salicet. Felin. Menoch. & aliis per eum relatis) dixit Sebast. de Medic. dict. quæst. 6. num. 12.

Sic & Episcopum aduersa valetudine impeditum, suffraganeorum † con- 278 secrationem aliis committere posse, suasque ad id mandare vices; Innocentius III. statuilluit, in cap. Quod sedem, 10. de offic. Ordinar.

Etsi prætereà, eius quod publicè, & per proclama, † seu banna factum est; 279 in communem noticiam præsumatur venire, neque ignorantiæ admittatur allegatio; text. in cap. fin. decima sexta distinct. in cap. Qui diuinis (aliàs, Qui humanis, 24. in ordine. 12. quæst. 2. in cap. Licèt ergo, decimoquinto. 8. quæst. 1. in cap. Cura, vigesimo, 11. quæst. 3. cum adductis à Glos. vnic. in d. cap. fin.

Infirmitas verò, † à noticia, scien- 280 tiaque etiam tunc excusat. Vtrumque probant text. in cap. fin. Qui matrimon. accusar. poss. & in l. 5. titul. 9. part. 4. Etsi nō oppugnatione careant; cum ille, Infirmitatem quæ à mente alienet, ad excusationem hanc requirat: Hic, non tam ad scientiæ, vel noticiæ excusationem, quàm ad denuntiandi facultatem respiciat. Ideóque Infirmum sic publi- cantis scire præsumi, à visitatoribusque dicit dixisse (non satis sibi constans) firmauit Rimin. Iun. cons. 801. lib. 7. numero 27. simpliciter (ad absentis similitudinem) Sebast. de Medic. dict. quæst. 6. num. 9.

281 Sicut impensa funeris † cuiuis alii creditori præfertur, dicente Marciano in l. Impensa funeris, 45. D. de Religios. & sumpt. funer. Impensa funeris semper ex hæreditate deducitur; quæ etiam omne creditum solet præcedere, cum bona soluendo non sunt. cui lex conuenit 12. titul. 13. part. 1. l. 9. titul. 3. & l. 30. titul. 13. part. 5. in fin. Aguntque plenè hac de re Gutier. practicar. quæst. lib. 2. quæst. 72. & libro 3. quæstion. 59. per tot. & Scribentes in l. 30. Tauri, & in l. 13. titul. 6. libro 5. noua Regiæ collectionis. Sic & Infirmitatis quoque impensam inter funerarios sumptus idem ipse locauit Marcianus in l. Funeris sumptus, 37. D. eod. titul. inquiens: Funeris sumptus accipitur, quidquid corporis causa, veluti vnguentorum, erogatum est. Et vtrosque similiter æquiparauit sumptus Imperator Antonin. in l. In restituenda, 4. C. de petit. hæred. cuius hæc verba: In restituenda hæreditate, compensatio eius habebitur, quod te in mortui Infirmitatem, in sumptumque funeris, bona fide ex proprio tuo patrimonio erogasse probaueris. Per quam ibi Bald. eandem pro Infirmitatis, curationisque expensis, quam funeris, priuilegiatam actionem competere firmat. & cum eo Fan. de pignor. 2. memb. 5. p. num. 28. ad fin. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 4. §. 9. num. 6. 7. & 8. Rol. à Vall. cons. 14. nu. 29. lib. 1. Anton. Gom. in d. l. 30. Taur. num. 2. ad fin. Azeb. in d. l. 3. tit. 6. lib. 5. noua Reg. collect. num. 3. aliosque citans.

282 Nil magis rationi consentaneum, quàm vt pacta † seruentur, & ratio eadem, & tex. suadet in cap. 1. de pact. cum citatis à Nobis in Axiomatib. & locis cō- 283 mun. iur. lit. P. num. 1.

Ab Infirmo tamen cum medico † factas, contractusq; celebratos, Iudicis officio

efficio rescindi, *Vlpianus* edixit in [illegible] *ditus*, 3. (quam in id singularem pr[illegible] sus est *imbi Bart.*) *D. de var. & [illegible] ordin. cognit.* generaliter, nec in ca[illegible] lum, cum aduersa medicamenta [illegible] rendo, ægrum ad pactum, promis[illegible] ve compulit (de quo lex ipsa loqu[illegible]) eam intelligens, quem ibidem seq[illegible] *Alberic.* repetitque *Bart. in l. Arc[illegible]* *C. de profess. & medic. lib.* 10. verior[illegible] opinionem hanc testatur (cum [illegible] tis à se relatis) *Arias Pinel. in repe[illegible] l. 2. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 2. n[illegible]mero* 32. & 33. Quinimò neque spont[illegible] proprioque motu promissionem [illegible] dico ab infirmo ægritudinis te[illegible]pore factam, subsistere, neque obligat[illegible] esse (cum spontaneæ liberalitati, [illegible] in-firmitate coactionis insurgẽs pr[illegible] ptio obstet) firmarunt *Francisc.* [illegible] *tract. de pest. tit. de remed. preseruat. contra pestem, numero* 84. & 86. *Petr.* [illegible] *ad constit. Gall. tom.* 2. *in tract. de contr. in præfat. numero* 29. & ali[illegible] quoque relatione *Ioan. Gutier. de i[illegible] confirmat.* 1. *part. quæst.* 57. *numero* [illegible] 29. *Andr. Fachin. controuers. iur. li[illegible] cap.* 25. Conducuntque inferius [illegible] co de carcerato dicenda.

284 Post susceptam ab Arbitro † [illegible] sam, omninò ab eo terminandam [illegible] idque etiam captura cogendum [illegible] *Vlpiano* placuit in *l. Licit*, 16. *D.* [illegible] *cept. arbitr.* & illius placitum *leg*[illegible] *g'a* probarunt, 29. & 30. *tit.* 4. *p.* [illegible] dem tamen ipsa iura à necessitate [illegible] ægrotantem excusant.

285 Dominum, qui seruum infirm[illegible] curare contempsit, eius domini[illegible] *stinianus* Imperator priuauit, in *l.* [illegible] *§. Sed scimus, C. de Latin. libert. tollen*[illegible] lium, qui infirmo parenti non prou[illegible] illius hæreditate Augustus, *in authe*[illegible] *eum de appell. cognosc. §. Si quis de p*[illegible] *Elis*, 1. *coll.* 8. Serui emptorem, q[illegible] illius curationem nullum, vel imp[illegible] medicum adhibuit, redhibitoria *Vl*[illegible] *pus in l. Quod si nolit*, 31. *§. Si mancip*[illegible] *D. de ædilit. edict.* Simileque de Cõi[illegible] in Coniugis infirmitate non solic[illegible]

de priuileg. pauper. 2. *part. quæstion.* 96. *numero* 103. & *duobus seqq.* notamus.

286 E contra verò, iustam esse causam manumissionis, † etiam à Minore faciendæ, consequendæque libertatis, quòd Dominum seruus in infirmitate curarit, *Paulus* dixit in *l. Etiam*, 15. *§. Ex præterito, D. de manumis. vindict. l.* 1. & *ibi Gregor glos.* 10. *verb. Librado, titul.* 22. *part.* 4.

287 Iniuriarum actionem, conuentione † partium, tacita remissione, vel dissimulatione extingui, scitissimum est, ex *Vlpiano in l. Non solum*, 11. *§.* 1. *D. de iniur.* Iustiniano in *§. Hac actio*, *instit. eod. tit. l.* 22. *titul.* 9. *part.* 7. & (vt vnius allegatione, multorum relationem suppleamus) plenè criminalista *Farin. quæst.* 105. *num.* 334. & *seqq.*

288 Ab Infirmo † tamen iniuriæ facta remissio, non impedit quominus iniuriarum actio persequi, instaurarique à valente possit, vt (ex *Bart. in l. Si quis decedens, §. Codicillis, D. de legat.* 3.) obseruat *Prosper. Carauit. in ritib. Magn. Cur. ritu* 275. *numero* 9. & 10. quòd odium, rancorque tunc solum non etiam iniuriæ satisfactio, & interesse cẽseatur remissum. Consulendusque *vbi proximè Farinac. numero* 379. Quod & in donatione ab infirmo facta, vt conualescentia reuocata censeatur *Iulianus* respondit in *l. Non omnis*, 19. *D. si cert. pet.* Cui præstat intellectum *Gomezius variar. tom.* 2. *cap.* 4. *numero* 19. *versicul. Tertiò reuocatur.*

289 Eum qui propter aduersam valetudinem officii † vacationem obtinuit, iisdem, quibus si in eo existeret, potiretur, priuilegiis gaudere; clementissima *Augusti* constitutio decreuit in *l. Ex agentibus*, 4. *C. de Princip. agent. in reb. libro* 12.

290 Graui quoque morbo laboranti & illud cõcessum, vt possit obstrepentes, † maleantesvè à vicinia expellere, asserit (cum *Rip. in l. Dotis, numero* 129. *D. solut. matrim.* & *Stephan. Gratian. disc. ept. forens.* 1. *part. cap.* 186. *numero* 14.) *Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. dict.* 2.

part.

parte quaestione 6. numero 17.

His omnibus ferme descriptis, in Lu-
391 dovicum Gomezium † incidimus, multa privilegia Infirmitatis nomine cumulantem, in regul. Cancellariae, de infirmis resignantibus intra viginti dies, q. 9. Quorum tamen pleraque neque (si verum amamus) priuilegium continent; neque Infirmorum fauori conueniunt. Qua quidem congerie id potius intendisse videtur, vt qui aliquid de Infirmitate scriptum repetisset, proferret. Neq; absimiliter Thom. Actius, qui integrum de Infirmitate, eiusq; priuilegiis, & effectibus, librũ edidit. A quo mutuauimus nihil, nec dolemus quod antea nõ perlegerimus, nil siquidem addere, Nobis conueniens visum. An benè, vtraque legens iudicabit.

VTRVM ORPHANI Miserabiles sint? Legisque nostrae vnicae priuilegio gaudeant?

SVMMARIVM.

1 *Orphanus, & Pupillus à pari procedunt, & quasi idem sunt.*
2 *Orphanus quis dicatur? Et quis Pupillus? Et an, & in quo differant? & num. 3. 5. 7. & 8.*
4 *Orphanus pro Pupillo, & è conuerso frequenter vsurpatur.*
5 *Cui Orphano legis nostrae vnica priuilegium competat? an impuberi, vel etiam puberi patre carenti? & numer. seq.*
8 *Et an vtroq; parente, vel altero tantum orbato? & numero 9. 10. & 11. Et an ei, qui in aui potestatem recidit? numero 12. Et an diuiti? numero 13. Et an maiori viginti annis masculo, vel foeminae 18. venia aetatis impetrata? numero 14. Et an hodie, decem & octo annis maiori, qui matrimonium contraxit? numero 15. & 16. Et an Orphano alieno nomine agenti? numero 17.*
9 *Legatum Virginibus Orphanis dandum, an patre solum carentibus dari possit?*
14 *Masculus viginti annis maior, & foemina decem & octo aetatis venia impetrata, pro maioribus habentur: eisque restitutio, & legis nostrae vnica fauor denegatur.*
15 *Decem & octo annis maior, qui matrimonium contraxit, apud nos 25. annis maior habetur.*
16 *Orba, quae nupsit, Orba esse desinit.*

QVAESTIO IIII.

DE personis Miserabilibus vsque adhuc ab Imperatore expressè designatis (Pupillis nẽpè, Viduis, & diuturno morbo fatigatis) simul egimus. Quibus, quia adeò (Pupillis maximè) Orphani proximi sunt: vt saepè vni pro aliis sumantur, neque modò proximus inter eos gradus, sed idem reputetur: de illis hic agendum, benè institutus postulat ordo.

Ex dictis autem, praefataque non solum paritate, † sed quasi identitate,
1 idem in Orphanis, quod in Pupillis & generaliter, & in legis nostrae vnicae specie dicendum; coniectabitur quisquam.

Sed vt suppositum ex quo relata cõsequentia deducitur, verum esse constet: & Pupilli, & Orphani descriptio fiat, conueniens est, legesque monstrare Orphanum pro Pupillo vsurpantes, eorumque priuilegium vtrisque simul cõcedentes.

Primum igitur, ex *Ambrosio Calepino* (diligentissimo nominum, verborumque indagatore) *in Dictionario suo, verb.*
2 *Orphanus*, deducitur, dicente, † Orphanum eum, qui caret patre, praesidioque
3 paterno: Pupillum eum, † qui caret paterno, cum tutore iuuetur. Ita ferme (ex *lib. 4. elegant. cap. 33.*) Ioan. Caluin. *eod. verbo*, refert, Orphanũ dicitur, pariter describente, vt sit qui patre ca-

ret, præsidioque paterno, & qui [illegible] moperè illius desiderat opera. Ten[illegible] que *Ioan. Corraſ. in tractat. de inuen[illegible] in princ. numero 7. Alciat. prætermiſſ. [illegible] 1. verb. Orphanotrophus. Petr. Greg[illegible] syntagm. Iuris vniuerſ. part. 2. libro 2. [illegible] 1. numero 5.* eiſque relatis *Stephan.* [illegible] *tian. diſcept. forenſ. capit. 665. numer*[illegible] *tom. 4.*

Conſtat iam de Pupilli, & Orph[illegible] ex vtriuſque natura, paritate; quò[illegible] ſi in aliquo differant; id miſeræ m[illegible] Orphani conditioni, pietatique ill[illegible] bitæ accreſcat.

4 Qu[illegible]re & Pupillum pro Orphan[illegible] † & Orphanum pro Pupillo non ſo[illegible] generaliter Diuinæ literæ vſurp[illegible] eoſque eadem diſpoſitione inclu[illegible] (vt ex relatis *quaſt. precedenti* loci[illegible] *mero* 202. & alibi ſæpè apparet: [illegible] ſed etiam humanæ leges. In ſpecieque [illegible] noſtra, Regiæ præſertim vniformiter [illegible] ciunt. Quos namque Pupillos *le*[illegible] *ſtra vnica* appellat: Orphanos ip[illegible] minant *l. 5. titul. 3. part. 3.* dum ait: *pleyto que demandaſſe huerfano, o om*[illegible] *bre, &c. l. 41. titul. 18. ead. part.* di[illegible] *Mouienſe a las vegadas maliciosame*[illegible] *omes ya a ganar cartas cõtra los Huerf*[illegible] *è las Viudas, &c. l. 20. titul. 23. ead.* [illegible] *inl. 14. ad fin. tit. 2. lib. 4. Ordinam.* [illegible] lata ad *l. 8. titul. 3. libro 4. noue R*[illegible] *collectionis*, ibi: *Pleyto de Viudas, y H*[illegible] *fanos, y perſonas Miſerables, &c.* In [illegible] bus omnibus, & conſimilibus, *prace*[illegible] *ti quaſtione* relatis, de Orphano ſo[illegible] cum Viduis cæteriſque Miſerabil[illegible] fit mentio, nulla quidem de Pupilli[illegible] cta, pro Pupillo, Orphano nomin[illegible] Quod aduertit (ſi animaduerſ[illegible] quod patet, eget) *Couarru. pract.* [illegible] *cap. 6. numero 2.* De iure quoque [illegible] hanc æquiparationem facientes, i[illegible] ſuſtinent iudicium foriquе Orph[illegible] priuilegium concedunt multi, quo[illegible] ferunt, & ſequuntur *Ioan. Mar. No*[illegible] *in praxi doct. & variat. for. sect.* [illegible] *4. numero 5. & Didac. Perez in l. 1. ti*[illegible] *libro 3. Ordinam. verb. Pobres, verſ.* [illegible] *eſt notandum, pag. mihi 463. Ioann. N*[illegible] *zan. in ſylu. nuptial. lib. 6. tit. quomod. iu*[illegible] *dic. pro commun. opin. num. 31.*

5 Vt autem omnimoda hæc adſit paritas, † foríque priuilegio ſit locus, Orphanum impuberem eſſe debere; requiri neceſſario videtur: cum his qualitatibus Pomponius in *l. Pupillus, 239. D. de verbor. ſignific.* Pupillum deſignet, inquiens: *Pupillus eſt, qui cum impubes eſt, deſinit in patris poteſtate eſſe. aut morte, aut emancipatione.* Quare puberem patre carentem, intra vigintiquinque annorum metam exiſtẽtẽ, nec Orphanum propriè dici, nec legis noſtræ vnicæ priuilegio gaudere; aſſeruit *Caſtrenſ. in eadem ipſa lege.*

6 Quam tamen ſententiam aduerſus, quatuordecimque annis maiorem, † infra vigeſimumquintum exiſtentem, carentem patre, & Orphanum dici, & hoc fori priuilegio vti, firmarunt *Gregor. Lopez, in dict. l. 5. titul. 3. part. 3. gloſ. 4. verb. Huerfano*, communi in hiſce Hiſpanarum Regnis receptum vſu teſtatus, & in *dict. l. 41. titul. 18. ead. part. gloſ. 1. Couarru. practicar. dict. cap. 6. numer. 2. Eſcobar, de ratiocin. cap. 7. num. 60. Ioan. Mar. Nouar. dict. quaſtion. 4. numero 5. Franciſc. Carraſ.* (nullo horum, dempto *Couarruuia*, citato) *de caſib. cur. numero* 16.

7 Neque ab Orphani propria ſignificatione † id abhorrere, ex *Vallæ* auctoritate, iam *ſuprà numero* 3. relata, deducitur. Vbi Pupillum ab Orphano in hoc ipſo diſtinguit: quod Pupillus ſit, qui caret patre, eſt tamen in ea ætate cui tutor datur: eam ætatis qualitatem in Orphano non requirens, pro vt illum *Couar. citato loco* refert.

8 Sic pariter eum qui parente ſit orbatus, niſi vtroque † ſimul careat, hoc fori priuilegio non vti; ex multorum eliciтur iudicio, illũ propriè Orphanum appellantium, qui vtriuſque parentis orbitatem ſuſtinet, profeſsique ſunt *Petr. Rebuf. de ſentent. præiudic. ſiue proviſional. artic. 3. gloſ. vlt. numero 4. & in dict. l. Pupillus, col. 2. ad med. verſ. Secundo quamuis, Iacob. Menoch. de arbitrar*

lib. 2.

lib. 2. in addit. ad cas. 66. Steph. Gratian.
discept. forens. dict. capit. 666. numero 2.
Ioan. Mar. Nouar. (ex his adducto ne-
mine) d. q. 4. num. 5.
Post longam tamen disputationem
9 contrariam partem † sequitur ipsemet
Gratian. vbi proximè, à num. 3. cum seqq.
concludens: Legatum Virginibus Or-
phanis relictum, patre tantum caren-
tibus (maximè aliis vtroque parente
Orbatis non concurrentibus) dari pos-
se, ita factum asserens. Et licèt aduer-
setur Perezius in dict. l. 1. titul. 1. libro 3.
Ordinam. verb. Pobres, versic. Item est no-
tandum: infirmo tamen nititur funda-
mento; cum ab vsu loquendi illud ia-
ceat; quo attento, patre carentem Or-
phanum appellari experimur. Tandéq;
10 is apud forensia tribunalia † pro eo pri-
uilegio consequendo inualuit Vsus, de
quo testatur practicus Monterrossus, ci-
tatus à Carrasco, dict. tract. numero 17.
hæc eius verba referens: Los menores de
veinte y cinco años, aunque sean ilustres, que
sean huerfanos de padre, &c.
11 Iureque optimo id Vsus recepit † si-
ue intra Pupillarem ætatem existat
Orbus, quia Pupillus est, dict. l. Pupil-
lus, 239. siue extra, dummodo ad vi-
gintiquinque annos non peruenerit, ob
eius ætatis infirmum iudicium, vt la-
tius quæstione sequenti prosequemur: siue
quia (hoc præcipuè in casu, forique pri-
uilegio) patre Orbus, matre quoque
Orbatus (ea etiam existente) videtur,
ex textus, & Glossæ ratione, in l. fin. C. ad
leg. Flau. de plagiar. cum parentis præsi-
dium, aut illius vices ad filium tuendũ,
nequaquam mater suppleat: tantumq;
ab hoc abfit; vt & ipsa potius Orba sit:
Maritique Orbitate Miserabilis effe-
cta, hoc fori priuilegio donata. Non er-
go Orbata Mariti morte, Miserabilisq;
ea ratione effecta; aliis aut præsidio es-
se; aut aliorum miseram conditionem,
sui existentia, tollere poterit, iuxta Ca-
tulli carmen lib. 1. ad Mallium.
Ne amplius à Misero dona beata pe-
tas.
erad itaq; à Nobis in Axiomat. lit. D. n. 14.

12 Vnus sanè de iure communi † exci-
piendus foret casus; qui neque patre
carentem filium Orbum redderet, ne-
que fori priuilegio locum faceret: si in
Aui potestatem filius recideret, iuxta
præcedente quæstione, notata numero 33.
& seq. vbi simul in id hodiernam ob-
seruantiam adiecimus.
Quibus sic stantibus, de Orphano
13 quoquo diuite † superiora intelligen-
da esse; sat quæst. præcedenti dicta, nume-
ro 29. ostendunt. Præter quæ, breuiter
in id expendere libet Regium verè
textum, in dict. l. 5. tit. 3. part. 3. in ver-
bis illis: O por pleyto que demandasse huer-
fano ò ome pobre: Orbitatem solam, etiãsi
diuitiæ adsint: paupertatem, etiam Or-
bitate cessante, fori prædictum mereri
fauorem, manifestè decernentem.
Non verò de Orphano diuite vigin-
tiquinque annis minore, maiore vigin-
ti, † aut fœmina decem & octo annis
14 maiore, ætatis venia impetrata, qui-
bus, vt maioribus, & restitutio, & hu-
iusmodi fauor denegatur. Sic tradunt
Boer. decis. 350. numero 5. Cald. Pereir.
(aliis adductis) in l. Si curatorem, verb.
Implor. in integr. restit. numero 47. etsi in
contrarium numer. seqq. descẽdat. Prio-
rem tamen tuetur Carrasc. dict. tractat.
num. 23.
Idque ipsum hodie in maiore decẽ
& octauo annis, qui matrimonium
15 contraxit, † sine aliqua venia obtine-
bit. Cum is, Regia sanctione, decimo die
mensis Februarii, anno millesimo sexcen-
tesimo vigesimotertio edita, capit. 19. &
maior habeatur: & non sua modo; sed
vxoris quoque (minoris licèt) admi-
nistrandi facultatem habeat.
Quare, neque aliàs Orbam, quæ
16 maritum † adepta est, Orbam dein-
ceps reputari; neque legis nostræ, fo-
rique priuilegio, Orbitatis prætextu,
dignam esse: & manifestè superiora, &
eleganter Quintilianus sic, declamat. 218.
probat; Sicut nomen Pupillorum, legiti-
mo tempore finitur: sicut Orbam nemo post
nuptias dixerit, &c.
Dicta præterea de Orphano, suo no-
mine

mine † agente, non alieno, intelligenda sunt, iuxta *text. in l. 3. §. Sed vtrum, D. de minor.* notatque *Pereir. in dict. l. Si curatorem, verb. Læsis, C. de in integ. rest. t. numero* 34. *& seq.* & aduertimus *quæst. præcedenti, numero* 41.

Necti & alia possent, quæ à Pupillis *præcedenti quæstione*, & à Mi[n]oribus, sequenti extorquere (sine vi[o]lentia) licebit.

VTRVM MINORES Miserabiles sint? Legis nostræ vnicæ fori priuilegio vtantur? Quatenusque priuilegiati existant?

SVMMARIVM.

1 *Minores Miserabiles censentur, eorumque restitutionis remedium dicitur Miserabile. Contra, num. 8. & seq.*

Minorum fragile, & infirmum indicium est, multis insidiis, captionibusque suppositum. ibid. d. n. 1.

2 *Minores suarum rerum plenè domini non sunt; alienæque voluntati subiecti seruorum specimen præseferunt.*

3 *Tutor dominus, vel quasi dominus rerum Pupilli existit.*

4 *Qui liberam disponendi facultatem non habet, non multum ab specie seruientium differt.*

Libertas quid sit. ibid.

5 *Alterius arbitrio, regiminivè suppositus Miserabilis est.*

6 *Minor, prodigo, furioso, cuilibetque adminiculo alterius egenti comparatur: miseri sint, & fori priuilegio iidem gaudent.*

Infirmitas animi, corporis infirmitati præponderat. ibi.

7 *Lex de Pupillo, taxatiuè etiam loquens in adulto quoque curatorem, vel administratorem habente, locum habet, & è contra.*

Taxatiua, casus similes non excludit. ibid.

Priuilegia Pupillis concessa, aliis quoque personis, quæ per administratores reguntur, concessa videntur. ibid.

10 *Filius, una eademque persona cum patre, corporisque paterni portio indicatur.*

Bonorum filii dominus olim pater erat; & in quibus hodie. ibi.

11 *Filius in sacris paternis constitutus, nec conueniri à quoquam, nec cõuenire quemquam potest.*

12 *Pupillo tutorem habenti, an legis nostra vnica fori electio competat?*

13 *Filius minor patrem habens emancipatus, fori priuilegium habet.*

14 *Vel si patrem inutilem habeat.*

15 *Aut longè absentem.*

Absens pro mortuo reputatur. ibid.

16 *Vel si actionem proponere, aut prosequi pater in iudicio omittat, renuat, expressè vè remittat.*

Ex iniuria filio facta, actio patri nascitur. Et an iniuriam hanc remittere pater possit. ibid.

17 *Vel si cum patre litiget, in casibus sibi à iure permissis.*

De Minoribus qui scripserint. ibid.

18 *In omni regulariter casu, in quo damnum, læsionemvè, siue ex facto, siue omissione Minor sensit, restitutionis remedio subuenitur.*

19 *Restitutionis auxilium, non pro magna solum, sed modica etiam læsione sibi Minores vendicant.*

20 *Minor pluris quàm oporteat prædium emens, pecunias cum vsuris recuperat: secus Maiores, nisi vltra dimidiam iusti pretii læsionem sentiant: intra cuius metas contrahentibus se inuicem impunè decipere licet.*

21 *Iurisperitis Minoribus (ex veriori sententia) restitutio ex læsione competit.*

22 *Minores Fisco comparantur, omniaque Fisco priuilegia concessa (vbi contrarium expressè decisum non reperitur, aut disparitas euidens non apparet) Minoribus competunt.*

Rem Fisci, vel Minoris distrahendi facultatem habens, fidem de pretio habere non potest, neque emptor ante pretii solutio-

lutionem, dominium adipiscitur. ibid.
Sententia contra Fiscum, Pupillum, vel Minorem lata, repertis de nouo instrumentis, retractari potest. ibid.
Sententia contra Fiscum, vel Minorem per falsas probationes lata, est ipso iure nulla. ibid.
Fiscus priuato succedens, pro tempore præterito, priuati; pro futuro, proprio iure vtitur. ibid.
23 Priuilegia Prodigis, Furiosis, & Mentecaptis concessa, Minoribus competunt, eisque Minores comparantur.
24 Minores Vniuersitati, & Ecclesiæ comparantur, & illis priuilegia concessa, Minoribus quoque competunt.
25 Mors, re ipsa, absque interpellatione, Minoris contrahitur fauore. remiss.
Tacita hypotheca competit Minori in bonis curatoris, malè illius res administrantis. ibid. remiss.
Alienatio rerum Minoris, sine tutoris, vel curatoris auctoritate, Iudicisque decreto, non tenet, nisi in Minoris vtilitatem cedat. ibid. remiss.
Res Minoris pecunia empta, eius sit; regulariter secus. ibid. remiss.
A curæ onere, non nisi septuaginta annorum completa excusat ætas: in aliis quinquagintaquinque. ibid. remiss.
26 Consuetudo priuilegium à lege concessum tollit; illudque dare potest.
27 Priuilegis Minorum, consuetudo non tollit. Et an Minores, vt maiores arctet? remissiuè.
28 Statuto pœnali, aut contra ius commune delictum puniente, Minores non comprehenduntur.
29 Minores an à pœnis etiam Iure communi impositis, & quatenus liberentur? & num. seq.
31 Pœnæ pro delictis à Minoribus commissis, temperandæ sunt, etiamsi Minor delinquere sit solitus.
32 Minores, à dolo, & temeritate præsumpta excusantur; ideoque ab expensarum solutione, ob libelli mutationem.
33 Et à cibddictisque in omittendo, ipso iure, & absque aliqua restitutione.
34 Sententia contra ius Minoris lata, ei non præiudicat. Maioribus præiudicat. & num. seq.
36 Sententia contra Minorem indefensum lata, ipso iure nulla est etiamsi curatorem habeat, qui Minorem indefensum condemnari passus sit; siue non habeat. & duobus numer. seqq.
37 Citatio tutoribus, vel curatoribus facta, non sufficit vt contra Pupillos, vel Minores, pro quibus tutores, vel curatores adesse recusarunt; possit sententia ferri.
38 Quid si tutor defensurus Minorem adfuit; sed abfuit postmodum? Quid vè si in principio non comparuit; in fine verò sit? remiss.
39 Contra maiores citatos indefensos sententia lata tenet.
40 Sententia contra Ecclesiam contumacem indefensam, administratorem habentem prolata tenet.
41 Contra Minorem contumacem vel malitiosè latitantem, hodie ad sententiam, vel ad primum, & secundum decretum procedi potest.
In absentia Minor condemnatus, an possit in integrum restitutionem petere ad se purgandum, defendendum, bonaque recuperanda? ibid. remiss.
42 Citatio Minori sine curatore facta, etiam hodie nulla est; ex eaque neque incurri contumacia; neque sequi condemnatio potest.
43 Contumacia an Minor notari possit? An fori iudicari? Interpellatione in mora constitui? Aut ad interessis pœnam, si iussus, non edat, vt alii, teneatur?
44 Restitutionis ad minus, beneficio, aduersus sententiam, contumaciæ ratione, contra Minorem latam, ei subuenitur.
45 Sententia in Minoris indefensi, vel absentis fauorem lata, cuiliberque actui in illius fauorem cedenti firmitatem Iura dedere.
46 Statutum certas in contractibus solemnitates requirens; in Minorum contractibus locum non habet, quoties eorum melior sit conditio.

47 *In Minorum, vel Ecclesiæ rerum alienatione, solemnitates remittuntur, si euidens ex ea Minoris, vel Ecclesiæ vtilitas resultet.*

48 Textus in l. Iulianus, 14. §. Si quis à Pupillo, D. de actionib. empt. & In princip. inst. de auctorit. tutor. *qui in Pupillorum fauorem contractus claudicare permittunt; ad Minores communiter Doctores extendunt.*

49 *Ignorantia iuris neminem regulariter excusat.*

50 *Minores excusat.*

51 *A muneribus personalibus Minor existit immunis, etsi vigesimumquintum annum sit ingressus.*

52 *Nisi aliorum inopia existat.*

53 *Publicatis attestationibus, testes amplius super negotio principali admittendi non sunt.*

54 *Minores publicatis attestationibus, super eisdem articulis, testes alios producere possunt, ad idque conceditur restitutio.*

55 *De iure Regio restitutio hac intra dies quindecim, à publicationis die numerandos, petenda est: quibus elapsis, eam lex denegat.*

56 *Præscriptiones decem, vel viginti annorum, quæ contra alios regulariter currunt: non contra Minores, qui etiam absque restitutione, legis, ætatisque beneficio, ius suum aduersus præfati temporis cursum, illæsum seruant.*

57 *Tempus querelam inofficiosi testamenti mouendi, Minoribus non currit.*

58 *Quæ de voluntate dominorum in prædia conducta coloni indueunt, pignoris iure dominis obligata censentur: in domosque conductas illata, etiam absque domini scientia.*

59 *Minoris bona in prædium rusticum, vel vrbanum illata, tacite prædii domino obligata non censentur, communiori Doctorum placito.*

60 *Carcerari pro debito Minor non potest.*

Et an bonis cedere teneatur? Aut non cedendo, possit pro debito capi? ibi remiss.

61 *Minor excommunicatus, an ab agendo repellatur?*

62 *Et quid in ceteris, de consuetudine saltem? Et an iure consuetudo, stylusque nitatur?*

63 *Hæredem interfecti mortem non vindicantem, an & quando hæreditate, perceptisque fructibus Iura priuent? & numer. seq.*

64 *Minori ætati, sexui fœmineo, & impotentiæ in hoc pareitur.*

65 *Testes qualibet in causa testimonium ferre compelluntur, nisi specialiter priuilegiati reperiantur.*

Exceptio firmat regulam in contrarium. ibid.

Testificandi munus publicum est. ibid.

66 *A testificando se subtrahens, de corruptione, ac falsitate suspectum se reddit; eaque ratione, de vtroque contra se inquirendi, causam præbet. Et an de vtroque puniatur? Ad damna etiã, & interesse parti tenetur; iudicisque arbitrio erit præterea puniendus. & num. seq.*

68 *Minor testificari volens, an admittatur? Et an renuens, non compellatur? & numer. seqq. vsque ad 72. excluss.*

69 *Num iurare Impubes, aut periurium committere possit?*

70 *Testis non iuratus, fidem non facit.*

72 *Confessio est omnium probationum melior, & efficacior. Estque pro iudicato cõfessus.*

73 *Minor sine curatore delictum in iudicio confessus, sibi non præiudicat. Et quid in ciuilibus? ibid.*

74 *Priuilegium personale, personam sequitur, & extinguitur cum persona.*

75 *Restitutionis auxilium Minoribus competens, ad eorum successores transit. Et an ad eorum fideiussores extendatur? num. seq. remiss.*

76 *Minor aduersus omissam hæreditatis extranei aditionem, ius petendi restitutionem, in extraneum etiam hæredem transmittit.*

77 *Venditor, de euictione rei venditæ emptori non tenetur, si emptor ei litem motam non denuntiauerit.*

78 *Venditor, qui super re Minori vendita fecit litem motam, si liti non assistat, seque defen-*

defendat; absque aliqua denunciatione, de emissione tenetur.

79 Moratoria dilatio à Principe concessa, ad Minorum debita non extenditur.

QVÆSTIO V.

1 MISERABILEM esse Minorem, † non obscure Tryphoni verba in l. Auxilium, 38. §. In delictis, D. de minorib. probare videntur. Interque Miserabiles, Minores numerauit Alexand. consil. 122. numero 16. versic. Et iudicio meo, libro 4. Eorumque restitutionis remedium, Miserabile dixit Bald. consil. 465. numero 3. libro 1. & Sfort. Odd. de restit. in integr. quæstione 3. numero 10. Quam quidem miseram conditionem, & ætatis imbecillitas, & iudicii fragilitas inducit. Cum inter omnes constet (vt Vlpianus in l. 1. D. de minorib. ait) fragile esse, & infirmum huiusmodi ætatum consilium, & multis captionibus, multorumque insidiis suppositum.

2 Quare nec sui arbitrii, nec suarum rerum, † plenè Minores existunt domini; sed alterius placito voluntatique subiecti, seruorum specimen præferunt. Imò nihil à seruis differre, Pauli Apostoli testimonium comprobat, ad Galat. 4. dicentis: Dico autem, quanto tempore hæres paruulus est, nil differt à seruo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus, & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à Patre. exornat (post hæc scripea visus, scientissimus admodum, in scholis subtilis, in Tribunalibus expeditus, in scriptis elegans, in omnibus Magister venerandus, multisque mihi nominibus colendus) D. Ioan. à Solorzano de Indiarum Iure, libro 2. capit. 9. numero 49. & antecedentibus, ac seqq.

3 Dominumque tutorem, † vel quasi dominum esse; celebris monstrauit Glos. in l. Cum in vna, 17. §. Tutor, verb. & Ad hoc. D. de appellat. ... inutilis est. ... gdatione. Idque non à Pupillo solum, & Minore; sed in quolibet alio, qui liberam

4 pro libito † disponendi facultatem non habet, prob... Vlpianus in l. 2. D. de liber. homin. exhibend. inquiens: Neq; enim multum ab specie seruientium differunt, quibus non datur facultas recedendi. Expressius Aulus Pers. satyr. 5.

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam

Cuilicet vt voluit!

Conuenit Diodor. Sicul. Bibliothec. libro 12. Quæ nam, inquit, confessio certior, quod seruitutis acceptæ testimonium, atque iniservitutis accepta ... tium magis apertum dare potest, quam obi... vel inuitus prodita in alium arbitrium mavel inuitus prodita in alium arbitrium ... iestate, cogaris Lacedæmoniorum iussu consilia capere, ac veluti imperatis parendo, relicta, quod alteri visum fuerit, sequi? tus relicta, quod alteri visum fuerit. Iustinian. libertatem definiens, naturalem; dicens, facultatem esse, eius quod cuique facere libet, in §. Libertas, instit. de iure personar. quem, priusque Cicer. Paradox. lib. confirmantia; multaque alia, idipsum numero 169. in Axiomatib. nostris, lit. A. congessimus.

Quemadmodum ergo seruum miserum, nemo negabit; & Minorem reputandum similitudinis ratio omninò

5 suadet. Ideoque alterius arbitrio † suppositum, regiminevè egentem, Miserabilem haberi; dixere Nouar. consil. 1. titul. ne cleric. vel monach. lib. 3. volum. 1. Ioan. Mar. Nouar. (aliorum quoque relatione) in praxi electione. & variat. fori, quæst. 6. numero 7. sect. 1. & Iacob. Cancer. variar. resolut. tom. 2. cap. 2. numer. 13. ad fin. per textum in cap. fin. dist. 86.

6 Inde prodigum † (cui Minorem Imperatores Dioclet. & Maxim. comparant, in l. 2. C. de in integ. restit.) & Miserabilem, & huius debere participem esse fauoris, furiosum pariter, aut mentecaptum apparet. Cum enim consimiles infirmos lex nostra vnica consimilesque, & miseros dicant; & fori priuilegio iuuet: fortiori ratione, mentis Infirmitate pressos, & dicent miseros, & iuuabunt: cum mentis Infirmitas, corporis Infirmitati præponderet, vt de priui...

de priuileg pauper. 1. part. quæst. 14. num.
6. aduertimus. Qua quidem animi in-
firmitate Minores laborare constat.
A quibus hac ratione, ad Pupillos,
Prodigos, & Furiosos, ac generaliter ad
omnes alterius adminiculo, patrocinio
vè tutoris, curatoris, vel administrato-
ris egentes, fieri comparatio solet, vt
(ex *dict. l. Si curatorem habens*, cum ibi
notatis) *Cald. Pereir.* tradit *ibid. verb.*
Hunc tractatum, numero 1. & verb. Cum
non absimilis, numero 1. cum seqq. Quæ
efficit, vt lex de Pupillo loquens, in
adulto quoque curatorem, vel admini-
stratorem habente, locum habeat, & è
contra; etiamsi taxatiuè loquatur, cum
nec taxatiua casus excludat similes, vt
in specie notat *Iaf. in l. de Pupillo, nume-*
ro 3. vers. Nam regulam habemus, D. d
oper. noui nunciat. relatus à *Ripa in l. 1*
§. Fuit quæsitum, D. ad Trebel. probatu
à *Philip. Paschal. de virib. patr. potest. par*
2. cap. 2. n. 92. Firmans inde, omnia Pu-
pillis priuilegia concessa, aliis quoqu
personis, quæ per administratores re
guntur, concessa videri, ex notabili do
ctrina *Glossa in l. 2. C. de curator. furios*
laudata à *Baldo in l. Iubemus, numero*
versicul. Ego quæro, C. de sacros. Eccles.
Socin. consil. 66, numero 7 libro 4. quos
id referre dicit *Cardinalem Alban. in a*
dition. ad Bart. in l. nostra vnica, & F
ler. in sua pract. crimin. verb. Audiant
excusatores, numero 103. in fin. & 10
ad legis nostræ vnicę propositum, ei
que fori priuilegium id trahentes;
veluti firmum, extraque cõtrouersi
omnem (exemplo in hoc ad alia vsu
tradit *Azeued. in l. 2. titul. 10. li*
8. nouæ Regiæ collectionis, numero 24
vigintiquinque annis minori legis n
stræ, forique priuilegium cõpetere
quiẽs, nulla cõfirmatione adducta, q
pe qui dicat, in specie hac reperiri à
re priuilegiatum Minorem. Quod e
arguẽdi genus aliis in id ipsum plac
qui vt Ecclesiæ, & Vniuersitati pri
legium hoc arrogent; de Minore (
illud competere indubiè supponu
ad eas argumentum trahunt, vt

vtriusq; quæstionis dispũctione videre
licebit.

8 Contrariam † alii partem sustinent,
firmantes: adulto vigintiquinque an-
nis minori, fori hoc priuilegium non
competere, tenueruntque sic *Cauens.*
in pragmat. Cursu dilationum, numero 28.
quem refert, & sequitur *Horat. Viscont.*
in addit. ad Vincent. de Franc. decis. 100.
numero 17. ita decisum in magna Cu-
ria Vicar. dicens. Vtrumque referendo,
sequitur *Nonar. in praxi election. & va-*
riat. for. dict. quæst. 6. numero 5. Osuald.
Hilliger. in Donel. enucl. libro 17. cap. 20.
lit. B. Eo innixi fundamento, quòd in
dict. l. vnic. Pupillis priuilegium hoc
conceditur: Pupilli autem, & patre
Orbati, & intra pubertatis tempora
existentes, dicantur, quod & *præcedenti*
quæstione notamus. Inde ex *dictæ legis*
verbis eius priuilegio puberes exclu-
sos censeri profitentur, contrariis re-
spondere nitentes.

Nunc animum nobis adhibe, veram ad
rationem:
Nam tibi vehementer nouares molitur
ad aures.

si cum *Lucretio de rer. natur. libro 2.* lo-
qui Nobis fas est. Neutram enim ha-
rum opinionum indistinctè, proque ve
iacet, sustinendam arbitror.

Non priorem (quæ Minori hoc pri-
uilegium tribuit) si in quolibet casu, &
in Minore patrem quoque habente,
velint procedere, vt velle generalitas,
qua loquuntur, ostendit. Quod à legis
nostræ, Regiarumque similium mente,
verbisque alienum esse constat. Cum
illa, Pupillarem ætatem; hæ Orbitatẽ,
patrisque carentiam (quod idem in ef-
fectu est, vt *præcedenti quæstione* nota-
mus) requirant. Quare, neque intra
pubertatis annos existentem, patrem
habentem, hoc priuilegio vti apparet;
quia nec Orphanus, nec Pupillus est,
Pomponii sententia in *l. Pupillus, 239.*
D. de verb signif. Merito inde, eos qui
Minores indistinctè (& sic patrem
quoque habentes) ad hoc priuilegium
admittendos dicunt, *Carrascus* damnat,

in

[illegible] C[illegible]. 18. illosque priuilegio fauore non gaudere; firmiter (post [illegible] decis. 671.) asserit Philip. Pasch. de vir. patr. potest. d. 2. Prælud. 2. num. 92. in fin.

Non posteriorem (Minoribus priuilegium hoc competere negantem) si etiam viginti quinque annis Minorem Orphanum (vt huius partis sequaces volunt) includat: ex traditis quæst. præcedenti, vbi Orphanum adultum, fori hoc priuilegio vti ostendimus, & aliorum, & Didaci Couarru. auctoritate; quem solum (alios enim eiusdem opinionis defensores, eis latuisse oportet) Nattam, & Osuald. dict. locis conantur euertere. Quod 1 legibus Regiis ita Couarruuias cautum dicat: Cum ille tam Regiis, quàm nostræ quoque legis vniformi ratione in id vtatur, vigeantque eadem perpensæ & quæstione præcedenti, & hac Pupillos nominarit; Non enim quòd lex iuxta modum dictum, Orbos adultos, ad quarum misericordiam Natura monemur, excludit; sed includit potius.

Primæ opinionis argumenta, numero 1. & seqq. recitata, facilè diluuntur, si de Minore Patre carente intelligantur, cui conueniunt, & in quo militant, non in alio, quam nuis ætatis imbecillæ, infirmique iudicii, patris præsidio fulto, cum quo vna eademque persona 10 reputatur. † idemque subiectum, iuxta vulgaria iura, & quæ tradimus de priuil. paup. 2. p. quæst. 62. n. 13. & comprobat eleganter Sesse de iudic. lib. 2. cap. 9. num. 170 1. & commune vtriusque patrimonium, vt & de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 4. §. 3. num. 153. cum duobus sequentib. prosequimur, bonorumque filii, omnibus plenum, vt olim, ius habet pater: illud tamen & in proficientiis retinet, & in aduentiis vsumfructum: ex §. 1. instit. per quas person. in l. Cum oportet, 6. de bonis quæ liber. & l. 5. titul. 17. part. 5. quorum illum legitimum administratorem citatæ leges 11 constituunt; pro quibusque, † neque

conuenire queat [illegible] Quatenus patria subditus potestati; neque conueniri à quoquam regulariter potest. Primum text. probat in l. vltim. C. de bon. quæ liber. Secundum, in l. 1. C. de bonis matern. & in l. 1. C. de annal. except. & vtrumque text. in cap. fin. in fin. de iudic. lib. 6. nominatimque Glos. in cap. Quorum vocat. 6. vers. Illos, 68. distin. profitenturque Socin. regul. 195. Marant. de ordin. iudic. 4. part. distin. 16. numero 19. & 32. Rolandi à Valle, consil. 46. num. 3. lib. 2. Paz in prax. tom. 1. part. 1. temper. 2. numero. 15. & sequent. Iacob. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. numero 385. Petr. Barbos. in l. 1. §. Quod si in patris, numero 19. D. solut. matrim. Ex quibus non magis filio huic, quàm patri ipsi legis nostræ vnicæ remedium competere infertur; 12 cum nec Pupillo, tutoris auxilio, † tutelaque munito competere, ausus sit tenere Castrens. in rubric. dict. titul. C. quando Imper. inter Pupill. & Vid. etsi illum meritò Osuald. in Donel. enucl. libro 17. capit. 20. lit. B. & communis improbet. Non enim parentis vices tutoris existentia supplet. Prouideque, ideò lex nostra vnica, consimilesque Regiæ de Pupillis, & Orphanis mentionem fecere, & in prædicto sensu meritò à Doctoribus fuit receptæ: quocum tutoris adeptio non efficiat quominus Pupillus esse desinat: neque minus Pupillus sola, Orbitatem, ex eaque miserationem nascentem tollat, vt & ratio ipsa, & rationi inseruientia suprà relata iura, referendaque proximè, demonstrant.

Adhuc tamen, & Minori patrem habenti, huiusmodi beneficium con- 13 cedi deberet, † quibusdam in casibus ratio eadem, pietasque suadent. Primò si Minor emancipatus sit; Orbum namque tunc patre censeri: idemque filii emancipationem, quod patris mortem operari, & æquiparari verumque, ex decreto Pomponii conflat in dict. l. Pupillus, 239. D. de verbor. signific. Pupillus est (ait) qui cum impubes est, desiit in potestate patris esse, aut

aut morte, aut emancipatione. Vlpiani iu
verbis. in *l. Sed si vnius, 17. §. Sed et*
pater, versicul. Idem est, D. de in
iur.

Secundò, si patrem quidem Min
14 habeat, inutilem † tamen. Cum ide ... e
sit, non habere, vel habere inutilem, ... m
plurimis in *Axiomatib. lit. H. numero* ... e
comprobamus, & in specie, de nu ... 3.
inutilem maritum habente, *infra qu* ... ca
7. Præterquæ, *Vlpiani* ad præsens, te ... *fi*
re verba libet, in *dict. l. Sed si vnius, §.* ... re-
liofamilias, dicentis: *Filiusfamilias in* ... *ja*
riam passo, si præsens sit pater, agere tam ... *ia-*
non possit propter furorem, vel quem ali ... *en*
casum dementiæ: puto competere iniuri ... *am*
actionem. Nam & hic pater eius, absen ... *arit*
loco est. ... *ntis*

Vnde & tertia quoque limita
15 descendit, si longe absentem patrem ... atio
Minor habeat: pro mortuo enim ... n †
hunc reputari, elegans *Pomponii* ... &
sponsum probat, in *in l. Mulcta. 6.* ... re-
condit *& demonstr.* his prolatum ve ... *D. de*
Mulcta testamento non committitur ... bis:
rede, vel legatario, vel eo, qui ex vltim ... *hoc*
luntate aliquid lucratur, qui alicuius ... *vo-*
tratu, monumentum facere iussus fit, si ... *arbi-*
ius arbitrium est, non viuat, vel adess ... *is cu-*
possit. ad idque textum hunc notab ... *non*
dicit *Bal. in l. Mater, numero 18. C.* ... ilem
vendic. & firmant *Boer. decis. 88. nu* ... *de rei*
2. Sfort. Odd. de restit. in integr. qu ... *mero*
numer. 27. part. 1. & Paul. Fusc. in ... *st. 5.*
larib. suis, lit. A. numero 3. ad fin ... *ngu-*
tuumque absentem, proq; mortu ... Mor.
beri dicit *Bonif. Octau. in cap. Si de* ... ha.
tus, 7. de offic. & potest. iudic. deleg. li ... *legs.*
censeratque Caius in *l. Mulieris,* ... *ro 6.*
fin. D. de verb. signif. inquiens: ... *3. §.*
& ea res, quæ in rebus humanis ... *Abest*
est. ... *non*

Quartò, si patrem, præsentem ... ha-
beat; actionem tamen pro filio n ... Oue-
16 re † & prosequi in iudicio omitta ... re-
nuat, expressevè illum remittat. ... clu-
ti, pro iniuria filio facta, ex qua ... sci-
tur actio patri, *l. 1. §. fin. de iniur. l.* ... *tit.*
9. part. 7. cuiusque remissionis fa ... lca.
tem ab *Vlpiano* obtinuit in *dict. l.* ... *Sed si*

vnius, 17. §. Filiofam. versicul. Plane, D.
de iniur. eo dempto casu, quem *ibide*
in hunc excipit modum: *Interdum ta-*
men putamus, etsi pater remittat, ini
riarum actionem filio dandam: vt pu
si patris persona vilis, abiectaque sit;
lii honesta. Neque enim debet pater
lissimus, filii sui contumeliam, ad sui v
litatem metiri. Quo quidem, vel fu
li, in quo filio, etiam inuito patre, in
dicio experiendi sit facultas data:
ri priuilegio vti posse, aduersari
que suum ad Principis tribuna
prima cognitione causæ deferre;
rendum venit, cum in eo requisit
id qualitates existant; Minoris æt
tem, Orbitas, & potens miserati
ratio.

17 Quintò, si cum patre sit Minori
tigandum, vbi lis sibi cum patr
potest: quod *text.* monstrat in *l. L*
la, 4. & ibi glos. 1. & 2. D. de iudic. i
titul. 2. part. 3. in l. 11. titul. 17. p.
& ibid. Gregor. Lop. superioribu
tionibus. Et ita affirmat *Fra*
Carrascus dict. tract. de casibus Curi
mero 18. in fin. & numero 19. hu
lum in Minore patrem haben
dicto fori priuilegio vtatur, casu
cipiens.

Hæc quoad Principis quæ
materiam: Ad cetera verò Mi
priuilegia, in immensum se ex
ret, si vel sigillatim omnia, v
tutionis saltem prosequeremu
& integri in Digestis, & Co
ius rei tituli, Doctorumque t
extent. Vnum *Ioannes Maur.*
fuit; maiorem, copiosioremq
modum alium *Sfort. Odd.* tradi
multa *Cald. Pereir. in l. Si cu*
D. de in integr. restit. Donel.
Digestor. capit. 9. & ibid. Osua
annotat. Prosper. Farinac. prax
3. part. quæstion. 181. capit. 10.
præsertim etiam à *numero*
sequentibus.

Id vnum (materiam fer
hanc complectens) in mediū

18 In omni regulariter casu, † in quo damnum, læsionemvè Minor sentiat, siue ex facto, siue ex omissione proueniat: eidem restitutionis remedio subueniri, ex Vlpiani responso in l. 1. D. de Minor. & Cæsarum constitutione in l. Minoribus, 8. C. de in integr. restit. minor. Minoribus (dicunt) in his, quæ vel prætermiserint, vel ignorauerint; innumeris auctoritatibus constat esse consultum.

19 Quod quidem auxilium, non pro magna solum, † sed modica etiam læsione sibi Minores vendicant, vt ipsius Vlpiani auctoritate, in l. Minoribus, 6. D. de minor. Pomponii in l. Etsi sine, 8. & Caii, in l. Patri, 28. § Item ex diuerso, D. eod. titul. eruditus comprobat Fachineus controuers. libro 3. cap. 4. vers. De mediocri læsione, multosque in id allegans Sfort. Odd. de restit. in integr. 1. part. quæst. 4. art. 12.

20 Ideo, Minorem pluris quam oporteat, † prædium ementem, pecunias cum vsuris recuperare, asseruit Ioan. Cop. de fruct. libro 4. titul. 1. cap. 1. numer. 2. inter Doctorum tractatus, tom. 17. pagin. mihi 253. Cum maioribus, non nisi vltra dimidium iusti pretii læsis iura subueniant, iuxta Imperatorum Diocle. & Maximin. decretum in l. 2. § fin. C. de rescind. vendit. & in l. Si voluntate, 8. C. eod. titul. vbi aiunt: Hoc enim solum, quod paulo Minori pretio fundum venditum significas; ad rescindendam venditionem inualidum est. & legis 56. titul. 5. part. 5. cuius intra pretii metas, licitum contrahentibus esse circumuenire, in prouerbium abiit, ab Vlpiano (ex Pomponii sententia acceptum) in l. In causa, secunda, 17. in ordine: Idem Pomponius, D. de minorib. dicente: § Item Pomponius ait, in pretio emptionis, & venditionis, naturaliter licere contrahentibus se circumuenire. & à Paulo in l. Si Pretium, 22. § fin. D. locat. verbis illis: Quemadmodum in vendendo, & emendo, naturaliter concessum est, quod pluris sit, Minoris emere, quod Minoris sit, pluris vendere, & ita inuicem se circumscribere;

ita & in locationibus quoque, & conductionibus idem iuris est. Qua de re in infinitos penè agentes retulimus, in Axiomatib. lit. C. numero 201. per quos 20. & quando procedit, videre licet.

21 Adeòque restitutionis auxilium diffunditur: vt etiam ad Iurisperitos † Minores extendatur; quibus prodesse (ex magis consona iuri sententia) tradidere Sarmient. selectar. opin. capit. 11. & Andr. Fachin. controuers. dicto libro 3. capit. 5. eaque de re Sfort. Odd. dict. tractat. 1. part. quæst. 23. art. 7.

Pleraque præterea Pupillis iam à Nobis priuilegia assignata omittere, in mentem venit; sed ne solum Pupillis competere videantur: in Minoribus quoque loquentia Iura, Doctores, ceteraque specialia adiicere Nobis conueniens visum est. Vtque in tanto latitudinis campo, & vasto pelago, breuius iter conficere, & portum appellere possimus; nec onere pressam, aut necessariis vacuam ratem freto damus; ita vt nec prolixitas, tædium; breuitas famem generet, vtilibusque materiam priuet: compendiosa quoad fieri possit, via vtentes. Neque multum difficilis assequutio, si generalia quædam (ex quibus in multorum simul cognitionem deuenitur, auctoritatibus firmata) supponamus:

22 Quorum sit primum: Minorum ad Fiscum † comparatio. Quæ omnia Fisci priuilegia Minoribus competere, vbi contrarium expressè decisum non reperitur, aut euidens disparitas non adest, suadet, & comprobat Accursi. in l. Si procurator, 5. § fin. verb. Soluto, in fin. D. de iure Fisc. cius textus decisionem (facultate habendi fidem de pretio, maxime priuantis, cui res Fisci distrahendi, data erat) Minoribus confirmat Euerardus, cum multis. lib. loco, A Fisco ad Minores, in locis leg. dans, & eum sequutus, tria alia similia, dict. numero 1. æquiparatione subnectens: De sententia contra Fiscum lata, quæ speciali priuilegio, de nouo repertis instru-

trumentis retractari potest, *l. Imperatores*, 35. *D. de re iudic. vbi Glos. ver. Negocio publico*, idem Minoris causa dicit: De sententia contra Fiscum per falsas probationes lata, contra absentem scienter factas, ipso iure nulla: De Fisco priuato succedente, qui pro tempore præterito, priuati; pro futuro, proprio iure vtitur, *l. Fiscus*, 6. *D. de iure Fisci*, Minoribus tribuens: alterum, *Baldi auctoritate*; alterum, *Glossa in l. Apud Iulianum, verb. Marcellus, D. ex quib. caus. in possess. eatur.* De quibus omnibus longius *infra, quæstion.* 8. aliaque in huiusce æquiparationis, & assertionis confirmationem ipse prosequitur *Euerardus*. Quin imò, Minorum fauorem, Fisci præterri fauoribus iam *quæst.* 3. *numero* 91. ostendimus.

23 Secundum, omnia quæ Prodigis, & Furiosis, priuilegia competunt; Minoribus etiam competere: & ex titu… *D. & C. de curat. furios.* deduci potest, tradit (vtrosque comparando) idem *Euerard. loco A minoribus ad furiosos, m…tecaptos, seu dementes*, & *Nos inferiùs quæst.* 19.

24 Tertium, priuilegiorum Ecclesiæ, & Vniuersitati concessorum, partic… pes esse Minores discrimine non ap… parente; veluti inter quos similitu… existat, fiatque comparatio, vt p… eundem *Euerard. loco de Minorib.* … *Eccles. & de Pupillo ad Rempublicam*, *Nos in Axiomatib. lit. A. numero* 51. Quæ quot, quantaque sint, non faci… dictu, & laboriosè *quæst.* 8. & 10. *inf…* congessimus.

Quare, plura hic omittere, quæ v… dicenda ibi, vel *quæst.* 3. iam dicta e… tant, operæpretium erit. Veluti, D…

25 mora, † quæ absque interpellatione, ipsa Minoris contrahitur fauore; D… sententia contra Minorem ex falsis … legationibus lata: De tacita hypoth…ca, quæ in curatoris malè administra…tis bonis Minori competit: De alien…tione, quæ absque tutoris, vel curat…ris auctoritate Iudicis decreto non …

…net, si in Minoris vtilitatem cedat, valente: De re pecuniis Minoris empta, quæ eius fit; cum non æquè in ceteris quorũ pecunia res emitur, accidat: De Sene, qui non nisi septuaginta completis annis à curæ onere excusationem rectè petit, cum ab aliis personalibus muneribus quinquagintaquinque annorum eximat ætas: aliaque similia alibi repetita, data opera prætermittimus, & transitum ad cetera facimus.

26 Licet consuetudo priuilegium † à lege concessum tollat, cum Iuri communi præualeat, ex *Iuliani* responso, in *l. De quibus*, 32. *in fin. D. de legib. & ibid. Glos.* 1. *& in cap. Frustra*, 7. *in ord.* 8. *dist. glos.* 1. *& in cap. Mos antiquus*, 6. *dist.* 65. *Salazar, de vsu, & consuet. cap.* 2. *à numero* 1. Posseque consuetudinem, ex vi & efficacia sua, legem abrogare prætentat *Petr. Rebuf. ad constit. Gallic. tom.* 1. *in præfat. de consuetud. quæstion.* 5. *numero* 59. *Cald. Pereir. in l. Si curatorem, verb. Contractum fecisti, numero* 24. *C. de in integr. restitut. Cardin. Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. C. conclus.* 806. *& conclus.* 814. *Gregor. Lopez in l.* 2. *titul.* 2. *part.* 1. *Azor, institut. moral. part.* 1. *libro* 5. *capit.* 17. *Suarez, de legib. libro* 7. *capit.* 18. si modo rationabilis, & legitimè præscripta sit, *Gregorius Nonus* diffinit, *in capit. fin. ad fin. de consuetud.* & Constantinus Imperator in l. 2. *C. quæ sit longa consuetud.* Quemadmodum enim dare priuilegium Consuetudo potest (*text. in capit. Quia per ambitiones*, 5. in ordine, *dist.* 64. *vbi notat Glos. verb. Antiquitas. text. in capit. Conquestus*, 8. in ordine, 9. *quæstion.* 3. *& ibid. Glos. verb. Consuetudo, in fine*:) ita & auferre, ex ratione *legis* 3. *D. de regul. iur.*

27 Minorum tamen priuilegia † consuetudinem tollere non posse firmauit *Curt. in tract. de statut. sect.* 9. *numero* 33. inter tractatus Doctorũ, *to.* 2. *pag. mihi* 379. Esset enim irrationabilis, & inefficax consequenter, vt diximus. Omittimus in id quæstionem ex textu in *l. Si sine*

§. Lætius Titus, D. de ad- [illegible] ... tutor. an consuetudine [illegible] ... Minores quoque vt maiores arcet.

28 Nec nocet statuto † pœnali contra iuris communis regulas delictum puniente, Minores includi, asserunt Marsil. singul. 481. in fin. Roman. singul. 816. & multis comprobans Farinac. praxis crimin. 1. part. quæst. 11. numero 29. & seq. licèt ibi Doctores, & plures in contrarium rationes afferat: priorem tamen reassumit idem ipse, quæst. 15. numero 51. & quæst. 24. numero 169. eam veriorē dicens, & quæst. 92. num. 143. & seqq. tom. 3. Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 15. art. 7. numer. 64. Vincent. Carot. in tract. de Minore in delictis excusand. quæst. 33. numero 3. & seqq. contra- [illegible] ... tis satisfaciens.

29 A pœnisque etiam iure communi † statutis, Consultorum responsa, Imperatorumque decreta Minores excusant. Illorum, Vlpian. in l. 1. §. Impubes, D. ad S.C. Syllan. in hunc modum: Ætas enim excusationem meretur. Paulus in l. Fere, 109. D. de regul. iur. Ferè in omnibus pœnalibus iudiciis & ætati, & imprudentiæ succurritur. Claudianus: In huius rei consideratione, ætatis quoque ratio habetur. de hoc ipso agens, in l. Aut facta, 16. §. Persona, in fin. D. de pœnis. Horum, Verus, & Antonin. in casu saltem & modo infra proximè notando. Regis que lex 8. tit. 31. part. 7. Ne alia iura in infantibus, ac pupillis loquentia (suo iam loco dicta) referamus. Excusandos enim in

30 delictis etiam puberes, † Minores tamen, ætatis fragilitas suadet, & notat Gloss. in dict. l. 1. §. Impubes, verb. Ætas, & Dec. in dict. l. Ferè, numero 3. Si non omninò (Cum neque in delictis, neque in ulterioribus stationibus, Prætorem succurrere oportere, certi iuris sit. vt Triphonius ait, in l. Auxilium, 38. §. Et cum neque, D. de minor. Verusque, & Antonin. Imperatores: Etenim malorum mores infirmitas animi non excusat. dicunt in l. 1. C. si aduers. delict.) magna ex parte, vt idem ipse Triphonius in eadem l. Auxilium, §. In delictis (suam moderatus sententiam) hunc in modum profitetur: Nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem perduxerit. Imperatoresque in dict. l. 1. Si tamen delictum non ex animo, sed extra venit, noxia non committitur, &c. In hancque venere sententiam prope innumeri, quos recenset Farinac. de pœn. temperand. quæstion. 92. numero 41. plurimos quoque numero 43. restitutionis auxilium ad id desiderantes, totidemque numero sequenti necessarium esse negantes, referens. Qua in re (vt aliorum allegationi parcamus) consulendus nouiter Vincent. Carot. in tractat. quem de Minore in delictis excusando, edidit. Nobis (præter iuris communis fundamenta, pro negantium parte adducta) textus adest in in dict. l. 8. titul. 31. part. 7. & pœnam, & tempus Minoribus sic diminuens: E si por auentura el que ouiesse errado, fuesse menor de diez años è medio, non le deben dar ninguna pena. E si fuesse mayor deste edad, è menor de diez siete años; debenle menguar la pena que darian a los otros mayores por tal yerro.

Illud præterea in proposita specie adducere cogor, temperandam ætatis ratione pœnam delicti fore, etiam

31 si Minor solitus † sit delinquere, ex Carrerio in practic. crimin. in 2. tractat. de homicidio, §. Circa quartum, numero 5. cum Massil. ab eo citato, ad fin. singul. 377. incip. Geminatio, ad fin. Iosepho Ludouic. decis. Lucens. 17. numero 82. & sequentib. part. 1. geminationem maiorum delicta, non Minorum aggrauare, firmante, Sfort. Odd. de restit. in integr. quæstion. 80. numero 98. Farinac. (eosdem referens) dict. quæst. 92. numero 138. per quem plura hac de re ad longum tradita videre licet. Ado-

32 loque & temeritate præsumpta † Minorem excusari, numero 161. tradit, tenuereque (præter ibi citatos) Bartol. in tract. de testib. n. 108. & Marc. Anton. Nat. cons. 16. n. 2. lib. 1. Inde (cum aliis, ad-

aduers. Bart. Salicet. & Alex.) inferens,
ac defendens; ob libelli mutationem
ad expensarum solutionem Minorem
non teneri.

33 In delictis autem in omittendo, † ip-
so iure vigintiquinque annis Minorem
excusari (ex recepta, & communi sen-
tentia, cum Aret. Cagnol. Anton. Gomez.
Petro à Plac. Ioseph. Ludouic. & aliis) Fa-
rin ac. firmat dict. quæstion. 92. nume-
ro 70.

34 Sententiam contra ius Minoris † la-
tam ei non præiudicare, ex l. 1. & 2.
C. si tutor, vel curat. falsis allegation. ex-
cusat. sit, deduxit Glos. vnic. in dict. l. 2.
versicul. Item nota quod etiamsi. Maiori-
35 bus † verò præiudicium afferre; ex l.
Quinquaginta, 6. C. de excusation. tutor.
cuius sententiam non sequitur modo;
sed transcribit Dionys. Gothofred. in an-
notationib. ad eandem legem, verb. Impe-
trasse, lit. O. proximeque adiiciendæ Re-
giæ leges confirmant.

36 Sic & contra Minores indefensos †
sententiam latam, esse ipso iure nul-
lam, Dioclet. & Maxim. Imperatores
in l. Cum & Minores, 4. C. si aduers. rem
iudic. his verbis decreuerunt: Cum &
Minores vos esse affirmetis, & indefensos.
nullum vobis præiudicium fieri Præses
prouinciæ pro sua grauitate curabit. Pau-
lusque in l. Acta, 45. § fin. D. de re iu-
dic. in hunc modum prædixerat: Con-
tra indefensos Minores, tutorem, vel
curatorem non habentes, nulla senten-
tia proferenda est. & in l. Contra Pupil-
lum, 54. D. eod. titul. Contra Pupillum
indefensum, eumque qui Reipublicæ cau-
sa abest, vel Minorem vigintiquinque an-
nis. propositum peremptorium nil momen-
ti habet. profiteturque Sebastian. Bant.
de null. it. sentent. titul. de defect. proces. nu-
mero 132. versic. Limitatur, Marc. An-
ton. Natt. consil. 18. numero 165. libro 3.
Grammatic. consil. 124. numero 9. & seq.
in ciuil. Roland. à Vall. consil. 72. numero
30. & consil. 85. numero 77. libro 3. Ber-
nard. Diaz regul. 219. limit. 3. Francisc.
Viui. decis. 86. Francisc. Person cons. 8. nu-
mero 11. libro 1. Suntque Regiæ le-
ges 11. titul. 2. & l. 12. titul. 22.
part. 2.

37 Idque etiam si curatores habeant,
qui Minores indefensos condemn
passi sunt (argumento legis primæ
Et quidem, D. quod cuiusque vniue
nomin. & dictæ leg. Cum & Minores
si aduers. rem iudic.) singularis si
uit Glos. in dict. §. Contra indef
verb. Nec habentes. vbi pariter B
in glossa marginali notauit, citati
tutoribus, vel curatoribus fa
non sufficere vt contra Pupillo
Minores pro quibus tutores, v
ratores adesse recusarunt; poss
tentia ferri.

38 Siue curatores non habeant,
tra quos sententiam latam no
re; etsi nullo iure expressè firm
ab omnibus tamen receptum
Accurs. in dict. l. Cum & M
verb. Nullum, satisque videtur
sum dicta l. Acta in § fin. & in di
titul. 2. part. 3. Quid autem si
defensurus Minorem adfuit,
fuit postmodum? Quidvè si àpr
non comparuit, in fine verò
videre per dictam glossam licet

39 Contra maiores verò citato
defensos, validam, firmamq
tentiam esse, Iustinianus sanxit
contra absentem procedendi
in l. Properandum, 11. §. Si
reus, C. de iudic. præsenseratq
lus, in l. De vnoquoque, 47. §.
de re iudic. sanxereque Regiæ
titul. 22. part. 3. l. 3. titul. 10. l.
titul. 11. libro 4. nouæ Regiæ colle
quæ etiam lite non contestata,
contumacem absentem proce
ferendique sententiam facultat
cedunt. In quo antiquius ius
testationem ad id requirens,
tant, vt aduertit (plenè rem ha
tractans) Paz in praxi primi tom
secunda, per tot. pag. mihi 80.

40 Et in hoc Minorũ priuilegium
clesiæ † priuilegio fortius: contr
siquidem indefensam, & contum
administratorem habentem, lata
t

tentia valet, dispositione textus in cap. Prout. 4. & cap. fin. de dol. & contum. tenuitq; sic, Marsil. singul. 44. & eum sequutus Bernard. Diaz, dict. regul. 219. fallent. 3.

Etsi hodie contra Minorem contu-
41 macem, † vel malitiosè laticantem ad sententiam, vel ad primum, & secundum decretum procedi posse, lex 3. dict. titul. 11. libro 4. nouæ Regiæ collect. decernat. De cuius materia, & an in absentia, Minor condemnatus possit post annum in integrum restitutionem petere, ad se purgandum, defendendum, bonaque recuperanda; latè differit Gutier. practicar. quæst. 3. part. quæst. 34. per tot. Adhuc tamen citationem Minori
42 sine curatore † factam (cum legitimã personam standi in iudicio non habeat) nullam esse, ex eaque ideo neque contumaciam si non compareat incurri, neque condemnationem sequi posse (post Auend. à se adductum) Azebedus firmat in dict. l. 1. numero 39. tit. 11. lib. 4 nouæ Reg. collect.
43 Contumaciaque Minorem notari † non posse, dixerunt Caccialup. de debitore suspect. quæst. 5. numer. 3. Matth. Brun. decision. Bonor. quæst. 3. quart. princip. numero 15. & 20. Nisi in aperto sit dolo, ut si nolle comparere expressè dicat, non sit in præsumpto: veluti si personaliter etiam citatus non compareat: quod cum ex negligentia, dolovè præsumpto accidat; ab eoque Minorem excusari Suprà num. 32. dixerimus: non reputari hac in specie Minorem contumacem, sequitur, & tradit sic (ex Bal. Angel. Castr. Ias. Dec. & aliis) Prosper. Farin. praxis crimin. part. 1. quæst. 11. numero 27. Nec contra eum contumaciæ ratione sententiam latam exequi posse, eum mulieris firmat numero 26. Ad cuius finem (ex Bos. in titul. de bann. num. 3.) secundum bannum (& sic diffinitiuam sententiam) contra Minorem indefensum ferri non posse asserit, pariterque Mastril. 161. Neque in mora constitui interpellatione, & iudiciali, dixit Steph.

Forcat. in tract. de mora, 1. part. num. 23. Neque interesse sis pœnam, quod l edere iussus, non edat (quam alii patiuntur, iuxta l. g. Si quis ex argentariis, 6. §. Ex hoc edicto, l. Vbi, 8. & l. Argentarius, 10. §. Cum autem, D. de edend. & l. Locum, 3. §. Condemnatio, D. de tabul. exhib. vel actionum denegationis, iuxta Glossa fin. sententiam, in l. 1. § fi. D. de edend.) Minorem pati, Vlpianus prouidit in eadem l. et § fin. & ibidem notauit Accurs. verb. Eis, qui ob ætatem, & verb. Subuenitur. & Marc. Anton. Natt. consil. 16. numero 2. libro 1.

Ad minusque contumaciæ ratione
44 Minori condemnato, † restitutionis auxilio subuenit Hermogenianus in l. Minor, 9. D. de minorib. Minor, ait, etiam si quasi contumax condemnatus sit, in integrum restitutionis auxilium implorabit.

In eius verò indefensi, absentisvè fa-
45 uorem † sententiæ latæ, cuilibetque generaliter actui in ipsius vtilitatem concedenti firmitatem iura dedere, in l. Non eo minus, 14. C. de procurat. & quæ Gloss. ibi verb. In damnis numerat. Minoribus enim ætas (vt ibi Gordianus Imperator ait) in damnis subuenire, non in rebus prosperè gestis subesse consueuit. in l. 11. tit. 2. part. 3. E el que de otra guisa fiziesse demanda contra a tal persona que no ouiesse edad complida, si el juyzio fuesse dado contra el demandado non debe valer: è si fuesse dado a su pro, è dano del demandador, es valedero. Simile in l. 3. titul. 5. & l. 12. tit. 22. vers. Esso mismo, ead. part. ibi: Esso mismo dezimos, que si el juyzio fuesse dado contra menor de veynte y cinco años, ò contra loco, ò desmemoriado, non estãdo su guardador delante, que lo defendiesse: ca tal juyzio non debe valer: fueras ende si lo diessen a pro dellos. Vt alia in Pupillorum gratiam quæstion. 3. numero 150. & 56. omittamus. Quorum & illud Minoribus (multorum opinione) conuenit: statuto solemnitates certas in contractibus requirente; in Minorum contractibus locum non habere,
46 quoties melior † eorum sit conditio: in

in qua extitere *Socin. consil.* 160. *numero*
17. *libro* 2. *Ruin. consil.* 161. *numero* 3.
libro 2. *Gratian. consil.* 46. *numero* 26. *libro*
1. *Roman. consil.* 316. *numero* 2. *Mandos.*
in addit. ad eundem, consil. 353. *verb. Volue-*
rit, Rip. in l. Furioso, post princip. D. de re
iudic. & in l. Is cui bonis, numero 46. *D. de*
verbor. oblig. Andr. Tiraquel. de legib. con-
nubial. glos. 9. *numero* 76. quos referens,
sequitur *Stephan. Gratian. discept. forens.*
tom. 3. *cap.* 565. *numero* 56. addens *nume-*
ro 59. in rerum Minorum, vel Eccle-
siarum alienatione requisitas solemni-
tates remitti, si ex ea euidens † Mino-
47 ri, vel Ecclesiæ vtilitas resultet. In con-
firmationem *Ancbarranum* adducens
in clement. 1. *notab.* 4. *de reb. Eccles. non*
alienan. innixum *textu in cap.* 1. *eod. titul.*
& in cap. Sine exceptione, vers. Quod non
sit dubium profuturum, 12. *quæst.* 2. *Corn.*
consil. 243. *numero* 3. *versic. Præterea, li-*
bro 2. *Barbat. consil.* 40. *numero* 1 *libro* 1
& Rot. corā Cardin. Pāphilio, Romana in
ualiditatis census, 24. *Mai.* 1591. *& cor*
R. P. D. Sacrato, Romanæ domus de Cup
pis, 10. *Noūbris,* 1600. *ad fin. & corā R.*
P. D. Marco Mōtio, Bononiens. census, 2
Februar. 1609. *versicul. Non obstat, quo*
prætendatur, in fin. & coram Cardin. S
raphino, Camerin. prædii, 10. *Nouem*
1597. in datis prælo 1242.

Dispositionemque *textus in l. Iuli*
nus, 14. *§. Si quis à pupillo, D. de actioni*
48 *empti,* † *& in princip. inst. de auctor. tuto*
(de quibus iam *suprà quæst.* 3. *dict. num*
50. sermo habitus, in Pupillis loque
tium, eorumque fauore contract
cum ipsis gestos claudicare, in ipsoru
nempè vtilitatem tenere, in damnum
nequaquam subsistere decernentium
ad Minores communiter Doctore
extendunt, profitenturque *Tiraquel.*
legib. connubial. glos. 8. *numero* 91. *Seba*
Vant. de nullit. sentent. titul. de nullit.
defectu inhabilit. numero 28. *Stephan Gr*
tian. discept. forens. dict. tom. 3. *capit.* 58
num. 7. *Petr. Surd. consil.* 9. *num.* 10. *& de*
cis. 278. *num.* 22.

Ignorantiam prætereà iuris (qu
49 neminem † regulariter excusat, vti
Axiomatib. nostris liter. I. *numero* 17. &
iam suprà quæst. 3. *numero* 248. nota-
50 mus:) Minores excusare † dixit *Glos.*
verb. Ignorauerint, in l. Minoribus, 8. *C.*
de restit. in integr. Bald. in l. Venditioni, nu-
mer. 3. *C. de vsucap. pro emp. Thom. Gram-*
mat. decis. 76. *numero* 10. *Aym. Crauet.*
consil. 142. *numero* 11. *consil.* 413. *nume-*
ro 11. *& consil.* 754. *numero* 13. *Prosper.*
Farinac. fragm. crimin. part. 2. *lit.* I. *nu-*
mero 278.

A muneribus personalibus † Mino-
51 res excusatos vult Vlpianus, *in l.* 2. *§.* 1.
D. de vacat. & excus. muner. dum ait: *De*
minoribus quoque annis 25. *ad munera, siue*
honores creandis, iusta ætas seruanda est. vbi
Glos. verba illa, *seruanda est*, explicans,
id est, expectanda; quæ est 25. *annorum,*
ait. Cuius quidem textus decisionem
nimium arctauit nec sine ipsius literæ
repugnantia, de Pupillo solum intelli-
gendum putans, *Petr. de Vbald.* iam à
Nobis infra quæst. 3. *numero* 195. *& seq.*
relatus, licèt suam moderetur senten-
tiam in muneribus personalibus consi-
lium non desiderātibus, vt ibidem sub-
iecimus. Indistinctèque (*dicti §. Primi*
generali dispositioni conformis, à mu-
neribus personalibus Minorem æta-
tem excusare) firmauit *Petr. Antibol. in*
tract. de muner. 3. *part. numero* 8. tantum
à *Petro de Vbald.* distans: vt Minorem
etiam vigesimumquintum annum in-
gressum à muneribus personalibus ex-
cusatum adsereret.

52 Quam limites assertionem † cum
Calistrato velim, *in l. Non tantum,* 11. *§.*
Neque enim, D. de decur. & eor. fil. alijsq;
ab *Accurs. ibidem* cōgestis, *verb. Excu-*
sa, cum nempè aliæ personæ, quæ mu-
nera publica gerere valeant, non ex-
cant.

53 Publicatis attestationibus, † testes
amplius super negotio principali ad-
mittendos non esse, Ciuilia, Canonica,
& Regia iura præcipiunt. Ciuilia, in
authen. At qui semel, in princip. C. de pro-
bation. authen. de testib. §. Quia verò, vers.
Illud tamen, coll. 7. Quæ neque Princi-
pis rescriptum in contrarium obten-
tum

rum possedere adiicit. Canonica, in cap. Intimauit, 18. vbi notat Glos. verb. Eorum, cap. Ex tenore, 33. ad fin. versic. Sed è cõtra, cap. Venientes, 2. in ord. 38. vers. Pars autem respondit, cap. Constitutis, 2. in ord. 46. vers. Mandamus quatenus, de testib. Clemet. 2. eod. tit. Regia, in l. 37. & 39. tit. 16. part. 3. plenissimè (vt alios in re indubitata omittamus) Farinac. de testib. quæst. 75. num. 68.

54 Cui se indubiæ conclusioni Minorum † opponit, imò præponderat fauor. Publicatis namque attestationibus, super eisdem articulis testes alios producere Minores posse, profitentur Crot. de testib. ver. Aggredior, numero 58. inter tractatus Doctorum, tom. 4. pagin. mihi, 218. Marchesl. de commiss. titul. de commiss. restitut. in integr. part. 2. § 2. numero 102. ad id restitutionem concedendam (ex Menoch. de arbit. lib. 1. quæst. 35. numero 19. & Montic.) Farin. prodict. quæst. 75. numero 271. & latiùs, numero 444. eam sæpè communem, & vsu praxique receptam affirmans, similiterque Sfort. Odd. de restitut. in integr. 2. part. quæst. 65. art. 11. numero 51. versic. Sed contra, aduersantibus nu. 52. & seqq. respondens.

55 Quod hodie, † dũmodo intra quindecim dies, à publicationis die numerandos, restitutio petatur; locum testium productioni esse, sancitum lege Regia extat 3. tit. 8. lib. 4. noue Reg. collect. post illud viam præfinitum tempus restitutioni præcludens.

56 Præscriptiones decem, vel viginti annorum, quæ contra alios currunt, nõ currere cõtra † regulariter Minores, eis neque pro iure suo reintegrando, restitutionis auxilio opus esse; sed legis præfatique beneficio, ius suum aduersus temporis cursum illæsum seruari; Cæsares decreuere, Gordianus, in l. 1. in fin. (vbi & Glos. notauit, verb. Statim tempori) C. si quis ignorans rem minoris esse, & Diocle. & Maxim. in l. Non est, 3. C. quib. non obiicit. long. tempor. præscript. Nãq; ignorantem (aiunt) id temporis, quod Minori ætate transmissum est;

longi tempor. præscriptioni non imputari. Ea enim tertiæ currere incipit, quando ad maiorem ætatem dominus rei peruenerit. Iustinianus, in l. fin. C. in quib. caus. in integ. restit. non est necess. inquiens: Sancimus fauore imperfectæ ætatis, exceptionem non numeratæ pecuniæ ab initio minoribus non currere: nedum in integrum restitutionem expectamus, aliquod emergat obstaculum, per quod huiusmodi beneficio Minor vti nõ possit, vel ne substantia eius subuertatur. Sed humanius est, latius eandem legis interpretationem extendere, in omnibus casibus, in quibus vetera iura currere quidem temporales præscriptiones aduersus Minores concesserunt, per in integrum autem restitutionem eis subueniebant; eas ipso iure non currere. Melius etenim est intacta eorum iura seruari, quàm post vulneratam causam remedium quærere: videlicet exceptionibus triginta, vel quadraginta annorum in suo statu remanentibus. l. 8. titul. 29. part. 3. l. 9. titul. 19. part. 6. similiter disponens: Pero dezimos, que las ganancias que se fazen por tiempo de veinte años, ò dende ayuso, que non corre ninguno destos tiempos contra los que son Menores de veinte y cinco años, nin contra sus cosas, nin les empece en ninguna manera para perder alguna cosa de lo suyo por tal razon. E esto se debe entender, quando los tiempos de las tales prescripciones comiençan a correr cõtra los Menores, seyendo ellos nacidos. Ideoque neque contra Minores decennii tẽpus ad executionem petendũ currere, eoq; tẽporis spatio elapso, eã petere posse, aduersariumque de temporis cursu opponentem repellere, adnotauit Parlador. rerũ quotidianar. libro 1. cap. 1. numero 15. & sequentibus.

57 Nec pariter tempus querelam inofficiosi † testamenti mouendi, Minoribus currere Imperatores Valerian. & Gallien. sanciuere in l. 2. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess. & l. 4. titul. 8. part. 6. versic. Ca dezimos, que si alguno que fuesse desheredado, callasse, è non querellasse fasta cinco años, despues que el heredero ouiesse entrado en la heredad del testador: que de los cinco años en adelante no se podria quere-

querellarà maguer se querellasse (queriendo mostrar razon porque non debia ser desvedado; non debe ser oìdo. Fueras ende, si fuesse menor de veinte y cinco años. E este atal puede fazer tal querella, fasta que sea de edad cumplida, è aun en los quatro años que se siguen despues.

Certi iuris est (Alexander Imperator ait in l. Certi iuris, 5. C. de locat.) *ea*
58 *quæ voluntate dominorum* † *coloni in fundum conductum induxerint: pignoris iure dominis prædiorum teneri. Quando autem domus locatur, non est necessaria in rebus inductis, vel illatis scientia domini: nam ea quoque pignoris iure tenentur.* translata à *l. 5. titul. 8. part. 5.* ornata à *Iasone in §. Item Seruiana, & ibid. Bellon. à num. 20. instit. de actionib. Afflict. decis. 184. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 44. Cabal. millelog. 635. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 84. & Ioan. Hieronym. Campanil. in Diuersor. iur. canon. rubr. 11. cap. 10. num. 11.*

59 Minoris tamẽ bona † in prædiũ rusticũ, vel vrbanũ, domũvè etiam cõductũ illata, tacitè prædii domino obligata nõ censeri, firmat *Octauian. Simoncel. de decret. libro 1. titul. 5. inspectione 1. numero 18. & 19. inter tractatus Doctorum to. 6. p. 2. pag. mihi 307.* pluribus fundamẽtis, eoque præcipuè: quòd quemadmodum absque decreto Minoris bona alienari nequeunt, *l. 1 l. Magis puto, §. Si Pupillus, & toto tit. D. de reb. eorum*: ita nec tacite, nisi in casibus in quibus expressè in Minorum rebus id lex prouidit, vt in *legis 2. D. eod. tit.* specie. Cui etsi fundamento respondeat *Iodochus Damhouder. in patrocinio Pupillorum, Minorum, & c. titul. de tut. & cur. mun. tom. 7 numer. 66 versic. Sed contrarium*, Quia sicut tutore, aut curatore auctore Iudicis cum decreto Minoris bona alienari possunt *l. 1. C. de præd. & aliis reb. minor. l. Lex quæ tutores, C. de admin. tutor.* ita cum legis auctoritate alienationem, & obligationem permissam videri dicat: & quia cum iure communi in præsent Minor fuerit vsus, non videtur iuuandus, *l. fin. C. de in integr. restit. minorum.* Priorem nihilominus opinionem communiter approbatam fatetur. Pro qua considerandum adiicit, ex inductione ea nequaquam obligata videri, quæ specialiter non erat obligaturus inducens, *Vlpiani* responso in *l. Obligatione generali, D. de pign. & hypothec.*

60 Carcerari pro debito † Minorem non posse (aduersus communem regulam, quam *suprà quæst. 3. numero 165.* præfinimus) asserunt *Angel. Aret. in §. fin. instit. de action. numero 2. Bald. in l. 1. numer. 24. C. qui bon. ceder. poss. Quintilian. Mandos. de inhibit. quæst. 71. numero 21. Caccial. de debitore suspect. quæst. 5. nu. 3. Gasp. Baeç. de inope debit. cap. 8. numero 12. Gregor. Lop. in l. 1. titul. 15. part. 5. verb. Todo.* Ni res suas & ipsi gerant, earumque administrationem habeant, *Ioan. Ian. Parlador. rerum quotid. cap. fin. 5. part. §. 6. numero 15. & 16.* An autem saltem bonis cedere † teneantur Minores, aut non cedendo valeãt pro debito capi: videndi *Matth. Brun. decision. bonor. quæst. 3. quartæ princip. num. 1.* necnon *Octauian. Simoncel. dict. tract. de decret. libro 1. titul. 6. numero 126. & seqq.*

61 Excommunicatum ab agendo † repelli; & notum omnibus, & *quæst. 3 limitatione 12.* notamus. Non tamen repelli Minorẽ dixit (ex *Stephani Aufrer.* sententia in *addit. ad Capell. Tholosan. decis. 106.*) *Ioan. Maur. in tract. de restit. in integr. cap. 275. numero 1. & 2.* quam neque sequitur ipse; neque id dicentẽ *Aufrerium* reperi; nec fundamentum, quod ab eo *Maurit.* refert (ex mariti suam repetentis vxorem, similitudine, qui à iudicio excommunicationis exceptione repelli non potest, secundum *Glos. in cap. Quoniam multos, 103. in ord. 11. quæst. 3. verb. Vxores*, quam etiam mendose allegat) præsenti assertioni conuenit, aptarivè commode potest.

Cuius quidem rei non magni disputatio momenti, si consuetudinem attendamus, de qua ferè vbique attestan-
62 tur Doctores, secundum quam, † excommunicationis exceptione non obstante,

stante, ad agendum excommunicatos in foro sæculari inueterato vsu, styloq; forensi admitti affirmant. Apud Gallos, *Ioan. Fauer, Andr. Tiraquel. & Ioan. Rapell.* vt eos refert *Couarru. variar. resolut. libro 1. cap. 18. numero 5.* Qui pariter & apud Hispanos de eodem vsu, styloque testatur. Apud Venetos, *Peregrin. de iure Fisc. libro 2. titul. 11. numero 15. in fin.* Cuius licèt styli præcitati non tam rationem, quàm admirationem ostendant: eam tamen *Anton. Ricciul. de iure personar. extra Ecclef. grem. existentium, libro 4. capit. 31. numero 42.* esse arbitratur; quod excommunicationis exceptio non aliter quàm seruata forma à *capite 1. de exception. libro 6.* præscripta, admitti debeat; quam adeò seruatu difficilem, vt vix debitè proponatur, *dicto capite 31. numero 40. & 41.* prosequitur: Indeque fieri, vt non frequenter à iudicibus admittatur; & nè facilè in Curia quoque Romana proponatur, ex *Rot. decis. 8. de sentent. excommunic. in nouis*, quæ *numero 2. Ioannis Andreæ* opinionem *in eodem cap. 1.* probat, dicentis, excommunicationem nequaquam per denunciationem factam, ad esse ætium repellendi à iudicio aduersarium, probari; cum *text. in dict. cap. 1.* apertissima ad id documenta requirat; eiusque opinionem in Curia seruari, *ubi rarissimè* (Rota addit) *exceptio excommunicationis admittitur, quiàm numquam debite proponitur, & specificatur.* Vndè meritò *Ricciulus dict. numero 42.* Tiraquellum carpit, quod his non (vt debuerat) attentus, exceptionis istius repulsam Galliæ solum consuetudini tribuisset. Ita quoque (ex dicta Rotæ decisione) firmat *Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 698. num. 20.*

63 Hæredem interfecti mortem non vindicantem † priuant hæreditate, perceptisque fructibus, iura. Sic *Papinianus*, sic *Paulus*: ille, *in l. Heredem, 17. hic, in l. Portiones, 21. D. de his quib. vt indign.* cē suerunt. *Heredem* (Papinianus inquit) *qui sciens, defuncti vindictam omisit, & insuper habuit fructus, omnes restituere cogendum existimaui.* Paulus verò: *Portiones, quocumque Fisco vendicantur, quæ mortem libertorum suspectis decedentium, non defenderunt. Omnes enim heredes, vel eos, qui loco heredis sunt, officiosè agere circa defuncti vindictam conuenit.* Sic similiter *in l. 1. D. de iure Fisci.* Calistratus ait: *Varia causa sunt ex quibus nunciatio ad Fiscum fieri solet. Aut enim se quis, quod tacite relictum est, profitetur capere non posse: vel ab aliis praesentibus heredibus mors testatoris Vetus, defertur: vel quod mors ab heredibus non vendicetur.* Confirmaruntque Vetus & Antonin. in *l. 1. C. vbi caus. Fiscal. & in l. 1. C. de his quib. vt indign. l. 13. titul. 7. part. 6.* aliæque nouiores proximæ referendæ.

64 Minoribus † tamen & in hoc Alexander Imperator *in l. Minoribus, 6. C. eod. titul. de iis quib. vt indign.* indulget. *Minoribus viginti & quinque annis heredibus, non obesse crimen inultæ mortis placuit*, ait. Cuius quidem decisionis ratio ex iam suprà notatis deducitur; quod nempè à culpa, dolo præsumpto, delictovè in omittendo minor excuset ætas, cuiusmodi hæc exitit culpa. Hancque decisionis rationem Gomezius assignat *3. tom. variar. capit. 3. numero 53. circa med.* & prosequitur *Cald. Pereir. in l. Si curatorem, verb. Vel aduers. C. de in integr. restit. Sfort. Odd. eod. tract. de restit. in integ. quæst. 27. num. 40.* Sunt autē iura Regia, & temporis vindictæ terminātia, & Minoribus non solis, sed aliis etiam personis indulgentiam hanc concedentia, *in l. 1. tit. 3. libro 5. Ordinam. & in l. 11. titul. 8. lib. 5. noue Regiæ collect.* his verbis: *Si algun hombre fuere muerto a traicion, ò a tuerto, y sus herederos quisieren heredar sus bienes por herencia, y los reciben; y la muerte no querellaren dentro en cinco años, por querella de justicia ante el Rey, ò ante sus Alcaldes, pierdan la herencia que del finado han recaudado para la nuestra Camara. Y esto se entienda en aquellos que han edad cumplida, y son varones, y si fuere sabido quien fue el matador, y que sea en la tierra, y que sea poderoso para demandar la muerte.* Neque ma-

maioris quidem ętatis superuenientia, viu lic in li mortem necessitatem vrgere [illegible] firmauit in dict. l. Minoribus, verb. Respondere, à Doctoribus communiter probata, testante Gomezio, dicto [illegible] loco.

Quilibet in causa, ciuili, vel crimi- [illegible]
65 nali ad deponendum † compelli teste [illegible]
posse, non obscure ostendunt Arcadius [illegible]
in l. 1. in verbis illis: *Etsi quibus non in-* [illegible]
terdicitur testimonium; nec ulla lege à dict- [illegible]
do testimonio excusantur. Paulus in l. 4 [illegible] de
Caius in l. 5. Sceuola in l. *Inuiti*, 8. D. d [illegible] s,
testib. dum certas excipiunt personas [illegible] n-
quæ ad testimonium ferendum com [illegible]
pelli nequeunt; in non exceptis perc [illegible] ū
sequens contrarium disponere visi. C [illegible] ā,
exceptio firmet in contrarium regul [illegible] o.
vt plenè in *Axiomatib. nostris* compr [illegible] o.
bamus *lit. C. num. 16. & lit. E. num. 9* [illegible] nē
Quo quidem argumēto (ad assertio [illegible] ro-
hanc in criminali quoque causa p [illegible] em
bandam, ad eamque textus decision [illegible] sus
trahendam, quæ in ciuili loquitur) v [illegible] lib.
est *Accursius in l. Si quādo*, 15. *C. de test* [illegible] se-
verb. Causis. Ostenditque *rubrum* ([illegible] De-
cundum vetustiora exemplaria) in [illegible] cap.
cretalib. de testib. cogend. & nigrum in [illegible] in
1. & *sequentibus omnibus.* Quorun [illegible] itur
criminali causa nominatim loquu [illegible] om-
text. in cap. Super eo, 3. secundum c [illegible] t, 4.
munem intellectum, in *cap. Peruenit* [illegible] an-
Peruenit ad audientiam nostram (Ale [illegible] nelli
der III. inquit) *quod cum I. prior* [illegible] , &
Laurentii, coram te fuisset de simoni [illegible] la-
adulterii crimine accusatus, &c. pos [illegible] cali-
ciorem seriem concludens: *Resp* [illegible] eritā
mus, ad detegendum tantæ fraudis, & [illegible] ius
ditatis commentum, ipsum testem n [illegible] ete-
compellendum. In *cap. Super his*, 8. [illegible] in-
hæc verba: *Super his, & infra.* [illegible] icti,
rum voluminus, & mandamus, vt sup [illegible] lon-
quisitionis articulis, tàm de fama d [illegible] testi-
quàm de literis contra eum sub nomin [illegible] int,
ge maioris, & sanioris partis capituli [illegible] Cum
natis; cogatis testes qui nominati fu [illegible] sius-
perhibere testimonium veritati. in *cap* [illegible]
contra, 9. & *in cap. Dilectorum*, 10 [illegible] pu-
dem tituli. Testificandi enim mun [illegible] l. 1.
blicum est, vt probant *text. in dict* [illegible]

D. de testib. in l. *Cum ab initio*, 4. & in l. *Sed si quis*, 7. *D. quemadmod. testam. aper.* & obseruatur *Andr. Gail. practicar. obseruat libro 1. obseruat. 100. numero 2. Cassis. decis. Pedemont. 46. numero 4. Aruma decis. 10. numero 32.* Quod inuitus quilibet nominatim non exceptus, subire compellitur, vti *iidem ipsi* notant, & cū aliis à se relatis *Aruma dict. loco, numero 33.* asseruereq; non pauci, quos refert, & probat *Farinac. de testib. quæstion. 78. numero 57.* Habemusque Hispani textum in *l. 35. titul. 16. part. 6.* sic disponentem: *Testigos es cosa de que se pueden los omes comunalmente mucho aprouechar en sus pleytos. E por ende, todo ome que fuere llamado que venga a testiguar por otro delante del judgador, debe venir a dezir su testimonio de lo que sabe. Ca muestrasi por obediente al Iuez aquel que lo faze: è demas faze merced, diziendo la verdad. E si alguno fuesse rebelde, que non quisiesse venir a dezir su testimonio; puedele el Iuez apremiar, faziendole prendar fasta que venga.* Personas aliquas ad id non cogendas, exinde numerantem.

Seque à testificando subtrahentem,
66 de corruptione, † ac falsitate suspectū reddere, eaque ratione, de vtroq; contra se inquirendi ansam præbere, dixit *Bart. in l. 1. §. 1. D. de falsi.* sequutus ab *Abbate, Felin. Monticell.* & aliis relatis à *Farinac. dict. quæst. 78. numero 132.* Etsi *Gregor. Lopez, in dict. l. 35. glos. 1. verb. Faze merced*, resolutionem in hoc esse dicat, vt dolosum, non vt falsum testem hunc, non iuratum damnari, ad damna-
67 que, † & interesse litis teneri parti læsæ, ex *l. Argentarius, §. fin. D. de edend.* per quem sic ibidem tenentes *Baldum, Angelum, & Castrensem* refert, aliorumque auctoritate *Farinac. dict. loco, num. 136. Iacob. Menoch. de præsumption. libro 2. præsumpt. 55. numero 5. versic. Vel etiam puniri potest, Ioseph. Mascard. de probation. tom. 1. quæst. 5. numero 70.* Iudicisq; arbitrio prætereà puniendum, ex *Bald. Bos. Felin.* & aliis, *Farin. vbi supr. n. 138.*
68 asserit.

Minorem † tamen volentē admitti, renuen-

remouetem compelli ad testificandum non posse, Vlpiani responsum probat in l. Videamus, 4. §. Adolescens, D. de in lit. iurand. dicentis: Adolescens verò, si velit, iurare potest. Callistrati in l. 3. §. Lege Iulia, D. de testib. Impuberes solum testificari prohibens; puberes permittere visus, vt ibi Glos. notat, verb. Impuberes, inquiens: Nam non prohibetur; ergo admittitur, vt sup. eod. l. 1. §. Adhiberi. Quibus Concilii Cartaginensis simile decretum accedat, relatum in cap. 1. 4. quæst. 2. & 3. clariorem hanc sententiam reddens. Ad testimonium autem (inquit) infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur. dictumque §. Lege Iulia eadem causa, & quæst. in cap. Si testes. 3. §. Lege Iulia Gratianus transtulit. Et sic (licet sola Callistrati auctoritate in dict. §. Lege Iulia) tenet literatissimus Osual. Hilliger. in Donel. enucl. libro 25. cap. 16. lit. H. Non enim ea in pubere, quæ in Pupillo consilii, iudiciique inopia; ob quam meritò à testimonio ferendo Pupillum iura remouerunt, in l. Inuiti, 19. in fin. D. de testib. & præcedentibus: cũ quod vident, audiuntvè ignorent, sintque iudicio carentes, vt Paulus ait in l. Prætor, 12. §. Non autem, D. de indic. & in l. fin. circa fin. D. rem Pupill. salu. for. Papinianus in l. fin. D. de iuris & fact. ignor. Constantinus Imper. in l. 1. ad fin. C. de falsi. monet. Iustinianus in §. Prætered, instit. quib. non est permis. facere testam.

69 Ideoque neque iurare † posse, neque periurium committere Consulti responderũt, Paulus in l. Qui iurasse, 26. in fin. D. de iureiur. Quamuis Pupillus (ait) non videatur peierare, quia sciens fallere non videtur. Vlpianus in dict. l. 4. D. de in lit. iurand. Videamus (inquit) in tutelari causa, quis iurare, & aduersus quos possit? Et quidem ipse Pupillus, si impubes est, non potest. Nec Canonica dissentiunt iura in cap. Pueri, 14. & cap. Pueri, sequenti, 22. quæst. 5. Illi hæc præbent initium verba: Pueri, qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur iurare. Huic, ista: Pueri ante annos quatuordecim, non cogantur iurare. vbi Glos. verb. Iurare, superiora eisdem rationibus firmat; in doli capace limitanda censens.

70 Testem autem non iuratum † fidem non facere, Imperatores Carus, Carin. & Numerian. sanxerunt, in l. 3. Constantinus in l. Iurisiurandi, 8. C. de testib. Innocentius III. in cap. Tuis, 39. Honorius III. in cap. Nuper, 51. extr. eod. titul. & Regia partitæ lex 23. titul. 16. part. 3. Quod & Seneca, & Iuuenalis temporibus viguisse, eorum dicta prodũt. Illius, de Ira libro 2. dum ait: Testis sine iureiurando non valeret. Huius, Satyr. 5.

Quamuis iurato, metuam tibi credere testi.

Puberem verò, viginti quinque annis Minorem, & ad iuramentum, & testimonium admitti, non modo in ciuili-

71 bus superiora probant: † sed etiam in criminalibus Venuleii responsum, in l. In testamento, 20. (à contrario sensu) D. de testib. Idque ex ea deducit Glos. in dict. l. Inuiti, 19. verb. Sed neque Pupillis. D. eod. titul. tenentque multi à Farinac. congesti, quæst. 58. numero 19. Quade re, quæstionem istam dirimens est apud Nos Regia lex 9. titul. 16. part. 3. in criminalibus, viginti completos annos; in ciuilibus, quatuordecim in teste requirens: etsi Minoris quoque ætatis præstantis intellectus, testis dictum, si non probationem; magnam tamen præsumptionem inducere, addat.

72 Optimam, & efficaciorem omnium probationum, partis confessionem esse, sciunt omnes. Veluti quæ condemnatum confitentem reddat, vt in l. 1. D. de confess. Paulus ait: Confessus pro iudicato est; qui quodammodo sua sententia damnatur. multisque in Axiomatib. nostris comprobamus, lit. C. numero 128. & seqq. Quam infringere, aut retractare confessus nequit. Nimis enim indignum iudicamus, quod sua quisque voce dilucide protestatus est: id in eundẽ casum infirmare, testimonioq; proprio resistere. Iustinianus ait in l. Generaliter, 13. C. de non numer. pecuniæ, & in l. Si quis, 11. C. de reb. credit. simi-

similiter: *Satis enim absurdum est, redi-* ad hoc, cui *renuntiandum putauit.* Qu... & Papinianus in *l. Quidam, 30. D. de d... nat.* sic prælixerat: *At tamen, eum qui iure confessus est, suam confessionem in... mare non posse.*

73 Minor † autem delictum sine cur... tore in iudicio confessus, nullatenus... bi præiudicat, *Iustiniani* decreto in *Clarum, 4. C. de auctorit. præst.* per quar... & alia ibi relata iura (veram comm... nemque sæpè sententiam hanc dice... do) sic tenet *Farinac. praxis crimin. part. quæst. 81. cap. 10. num. 352.* ibiq... citatis *Afflictum* adde *decis. 208. Am... dol. in annotat. ad Vincent. de Franc. dec... 230. numero 2.* & *Thorum in compen... decis. verb. Confessio Minoris.* In ciuilib... autem (cum Minoris præiudicii fin... etsi Minoris confessio teneat; eam t... men aduersus, restitutionem Minor... bus Vlpianus in *l. Certum, 6. §. fin. D... confess.* his verbis concedit: *Minorem... confessi me sus restituemus.*

Priuilegium personale etsi person... sequatur, † extinguaturque cum per-
74 sona, vt vulgare fert axioma, ornatum *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. num. 179.*

Priuilegium tamen, auxiliumque Minoribus competens, ad eorum suc-
75 cessores † transire, in *l. Non solum 6. D. de in integr. restit. & in l. Minor, 19. §. Non solum, D. de minorib.* Vlpianus dixit. *Non solum autem Minoribus* (ait) *verum, successoribus quoque Minorum datur in integrum restitutio, etsi sint ipsi maiores.* Indeque notam regulam, *Hereditatem non aditam, non transmitti* (quam in *Axiomatib. nostris, lit. H. numero 8.* assi-
76 gnamus) in Minore, † *numero 10.* limitamus, qui aduersus omissam hæreditatis extranei aditionem, ius petendi restitutionem, in extraneum etiam heredem transmittit. Et fideiussoribus quandoque Minorum etiam communicari fauorem, iam *quæstion. 3.* notamus.

Sic pariter tot iuribus fulcitam regulam, totque auctoritatibus comprobatam, quam & Nos *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 40. num. 1. & seqq.* præfinimus, & multipliciter ampliamus: Ven-
77 ditorem † de euictione reivenditæ emptori non teneri, ni emptor eidem litē denuntiauerit moram: Minorum quo-
78 que gratia limitamus, † Venditorem, qui super re Minori vendita litem motam nouit; si liti non assistat, seque defendat, nulla etiam denuntiatione facta, de euictione teneri, *numero 10.* probantes.

79 Moratoriam præterea dilationem † ad Minorum debita non extendi, *dict. part. 1. de priuileg. pauper. quæst. 44. numero 72.* aduertimus.

Alia à quibus iam in quæstionis huius initio mentionem fecimus locis, à *num. 17. ad 26.* exclusiuè (nè eadem repetamus) mutuare licebit.

VTRVM VIRGINES, cælibemque vitam agentes Miserabiles sint? Legis nostræ vnicæ priuilegio, quibusque aliis gaudeant?

SVMMARIVM.

1 *Virgines ex ipsius nominis vi,* legis nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter Pupil. & Vid. *dispositione continentur. Etiam diuites, numero 2. Et tam prouectæ, quàm teneræ ætatis, numero 3. Et etiamsi Virgo stuprata contra stupratorem agat. numero 4. Et licet patrem habeat. numero 5. Contra, Virginem, aut cælibem legis nostræ, forique priuilegium non habere. num. 6. & seqq.*

Vidua, quæ? & vnde dicta? eod. num. 1. & 10.

7 *Legis ratione deficiente, deficit quoque legis dispositio.*

8 *Ex lata, aut impropria significatione, contra ordinarias Iuris regulas exorbitans priuilegium inducendum non est. Marci Antonii Peregrini error. ibid.*

In-

Intellectus text. in l. Mulum. 242. §. Viduam, D. de verbor. signifi. cat. dict. numero 8. & seqq.

9 Mulieris nomine, an Virgo, corruptaque continetur?

10 Viri nomen, ad maritum refertur.

11 Lex si voluisset, expressisset.

12 Communis loquendi vsus attendi, & verborum proprietati præferri debet.

13 Intelligentia dictorum, ex causis est assumenda dicendi. Nec verbis, sed rebus lex imposita est.

14 Vi oppressa Virgo, fori hac electione gaudet.

15 Et qualibet alia, iure Regio, vi oppressa mulier.

16 In quacumque re vis interueniat, prædicto remedio violentiam, vimque passo Ius Regium succurrit.

17 Prouectæ ætatis Virgini, aliis quoque circumstantiis concurrentibus, Granatensis Senatus hunc indulsit fauorem. Mulier quinquaginta annos habens, senex dicitur. ibid.

18 Virginitas humanam conditionem supergressa, terrenam fœlicitatem, & Angelorum gloriam superat. Pluresque Virginitatis laudes referuntur.

19 Numæ Pompilii temporibus, si Virgo Vestalis in aliquem, qui ad mortem duceretur, incideret: eidem libertatem, immunitatemque parabat.

20 Deorum olim responsa Virginibus solis, ob status excellentiam, præstare concessum erat. Eisque in Virginitatis præmium Profetiæ donum à Deo O. M. concessum.

21 Virgines aliis loco, & in sessu ius antepont.

22 Virginum testimonio magis quàm nuptarum, aut Viduarum fidem Iura adhibent.

23 Puellæ dicto se à tali fuisse corruptam, stari debet, etiamsi talis assertio simplex, nec iurata fuerit.

24 Virginitas, vt naturalis qualitas præsumitur, nisi defloratio probetur.

25 Nec modo si à muliere ipsa Virginitas allegetur, sed etiam à tertio.

26 Dolus fraus aut deceptio præsumi non debet.

27 Virgo deflorata decepta præsumitur.

28 Inter virum, & vxorem donationes à Iure sunt prohibitæ; factasque irritas Ius decernit.

29 Nec constituendæ, vel augendæ dotis ratione vxori donationem facere Marito permittitur: etsi Mulieri diuersa ratione permittatur. & num. 32.

Dotem constituere, est donare. ibid. dict. num. 29.

30 Dotis constitutio si à Marito ante contractum matrimonium cum relatione ad tempus matrimonii contracti fiat, non tenet.

31 Idem est aliquid tempore prohibito, aut inhabili fieri, vel in tempus inhabile, prohibitumvè conferri.

32 Mulier dotem constituere, & augere constante matrimonio potest. Et quare?

33 A marito grandæuo, minoris ætatis Virgini, siue ante, siue post matrimonium dotis factam constitutionem, tanquam remuneratoriam, Iura sustinent.

34 Virginem violatam seductam ducere, & dotare, matrimonio etiam contracto, violator debet. Et an sæpè ad vtrumque teneatur? ibid. remis.

Donari id dicitur, quod nullo Iure cogente conceditur. Neque enim in necessitatibus quis liberalis existit. ibid.

35 Vxores etsi sine dote duci nõ soleãt: solent tamen Virgines, aut minore saltem, quia pro dote Virginitas ipsa est. & numer. seq.

QVÆSTIO VI.

VIRGINES Ipsius vi nominis, legis nostræ vnicæ, C. quand. Imper. inter Pupill. & Vid. priuilegio gaudere, eásque virtualiter, non per extensionem, aut similitudinem, Imperatoris verbis cõtineri, eo quo Viduã nominauit, posse; vt Viduæ valet, aduersarios suos in causæ congressu ad Principem deferre: ab aliis autem nequaquam deferri, ipsas posse. ... Labeonis auctoritas (à Labeone pro-

probata (*in l. Malum, 242. § Viduam, D. de verbor. signific.* suadet. Dum, *Viduam non solum eam, qua aliquando nupta fuisset; sed eam quoque mulierem, qua virum non habuisset, appellari ait Labeo.* Cuius quidem decisione nixi, hoc fori priuilegium Virginibus, vt Viduis vniformiter competere, dixerunt & antiqui & recentiores legalis disciplinæ Magistri, *Azo. Cyn. Alberic. Bart. Fulgos. Guid. Pap. Rebuf. Andr. de Isern. Matth. de Afflict. Ioan. Lup.* & alii citati à *Couarru. practicar. cap. 7. numero 2.* Quibu (idem pariter tenentes, adhærentesq prioribus) addo *Iacobum Menoch. de arbitrar. libro 2. centur. 1. casu 66. numero 8 Vincent. de Franch.* (ita sæpè Senat Neapol. decisum affirmans) *decis. 100 numero 1. Mar. Giurb. decis. 82. numer. 1 Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. variat. fori sect. 1. quæstion. 11. per tot.* copiosiori allegatione *ibid. decis. 32. numero 1. Marquard. de Susan. tract. de cælibat. Sacerdot. non abrog. part. 1. cap. 9 p. tot. Garc. Mastril. decis. 127. numero Aloys. de Leo, in ead. nostra l. vnic. numer. Camil. Borrel. in summ. decis. part. 1. titu 56. de iuram. perhorresc. numero 47. Ben dict. Ægid. de priuileg. honestat. articul. numero 5. Marchesan. de commiss. auoc. ca part. 2 § 2. numero 39. Bernard. Græu in practic. Camer. Imperial. conclus. 1. co sider. 1. numero 11. Philip. Paschal. de v rib. patr. potest. part. 2. cap. 2. numer. 9 Iacob. Cancer. variar. resolut. tom. 2 cap. numero 10. & 11. Nicol. Intrigliol. dec 22. numero 5. & 6 libro 1. Marc. Anto Peregrin. decis. 129. num. 6.*

Nec modò Virgini Principis fo priuilegium competere (simplicite sed multipliciter assertionem hanc e tendentes) superiores, aliique affec firmarunt.

2 Primò ergo etiam in Virgine diuite ampliant *Francisc. Milanes* (ex Nat responso 590.) *decis. Reg. Sicil. 5. num. libro 2. Francisc. Viui decis. 521. num.* eosque sequutus *Bernard. Græu. di consider. 1. numero 14.*

Secundò, non solum in prouect

3 ætatis † Virgine, quæque in cælibatu vitam ducere statuit (in qua minus du bia sententia est, iuxta *Couarru. practi dict. cap. 7. numero 2. vers. Ceterum q Cyn. Andr. Gail. obseruat. libro 1. obser 1. numero 41. & seq. Marchesan. dict § 2. numero 39. vers. Secundo limit vers. Tertio limita, Vincent. de Fran decis. 100. num. 4. & Philip. Pascha cap. 2. numero 94.*) sed etiam ætatis, quæque de matrimonio ducendo cogitat. *Francisc. Viui. cis. 251. numerò 1. & 4. Franch. xim è, dict. numero. 4. vers. Sed qu* per indistinctè per factum Co priuilegium hoc Virginibus afferens, & cũ his *Græua. dict. 1. num. 13.*

4 Tertiò, etiamsi Virgo stupra eta stupratorem agat, vt per Consilium iudicatũ refert idẽ *decis. 599. Prosper. Carauit. rit mero 25. Ioan. Aloys. Ricc. in co cis. collect. 1. & collect. 1137. Th pend. decis. verb Virgo,* quos refe quitur *Ioan. Mar. Nouar. dict. q numero 2.* Quòd tempore delic missi, Virgine existente, fuerit ta, *Philip. Paschal. dict. cap. 2. nu Mar. Giurb. dict. decis. 82. numer. 2. post med. vers. Et Virgo stuprata Hilliger. in Donel. enucl. libro 17. lit. B. vers. Sed an eadem causa.*

5 Quartò ampliant in Virgine patrem † habente, *Calla, de mod dend. & proband. numero 111. Vin Franc.* (ita per magn. Curiam iudicatum pluries afferens) *dict 100. numero 11. Benedict. Ægid. de leg. honestat. dict. articul. 4. numer fin.*

6 Contrariam † verò sententiam quaquam scilicet fori hoc elect Virginem, cælibemque gaudere; re damnata) eruditissimus defer *Couarru. dict. cap. 7. numero 2.* quen alii nouiores sequuntur, quos refere eorum placitum declinans) *Osuald. cit to loco, Andr. Gail. dict. obseruat. 1. num ero 42.* Aduersantemque tunc demum

pro-

procedere, ſi & orphana ſimul virgo ſit, firmant *Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 3. cap. 421. num. 69. & cap. 565. nu. 69. & 82. Voſenb. in tit. noſtro, quando Imperat. inter pupill. & vid. nu. 2. Mart. de iuriſdict. 2. part. cap. 21. numer. 2. Alexand. Trentac. variarum reſolutionem, reſolu. 2. tit. de ſitat. n. 16. Cabed. deciſ. 180. part. 1.* Conſequenter fatentes, non id Virginitati, ſed Orbitati conceſſum. Cui hoc competere priuilegium, *q. 4.* oſtendimus.

Quare, ſi ratione potius quã multitudine, aliorũ ſupra alios ruentium, moueamur, nõ optima rati, quæ magno aſſenſu recepta ſunt (*Seneca* conſilio vſi, *de vit. beat. c. 1.*) nec quà itur, ſed qua eundum eſt, pergentes: poſterior hæc ſentẽtia præualebit. Vt enim legis noſtræ, ſotique priuilegio ſit locus, miſera conditio exiſtat neceſſe eſt, illudque deſiderãtẽ Fortunæ iniuria premi, omnino eadẽ ipſa requirit. Virginitatẽ verò miſerandã inducere cõditionẽ, nec inſaniens quidem dixerit, ſed inuidẽdã magis, quàm miſerendam fatebitur. Quòd ſi non miſeræ cõditionis intuitu fauorẽ hunc Virgo cõſequitur: neq; quòd *viduæ* appellatione, Virgo contineatur, conſequetur. Non ſolũ, quia legis ratione (miſera nempè conditione)
7 deficiente, † legis quoque deficiat, ceſſetque diſpoſitio cõſequens eſt, vt vulgare fert axioma deductũ à Paulo *in l. Adigere, 6. §. Quamuis, D. de iure patron. & in l. Quod dictum, 33. D. de pact.* à Tiraquello ornatum *in tractat. ceſſante cauſa, part. 1. numero 130. & ſequentibus*, locupletatumque à *Nobis in Axiomatibus noſtris, litera L. numero 22.* Quod infallibile augmentum præſtare, aſſerit, *de priuileg. iuramenti. Seraphinus* *mer. 2.* cuius & *Nos* mentionem fecimus *ibid. liter. A. numer. 343.* Sed quia li cet *viduæ* appellatione, Virgo conti-
neatur, id ex lata † impropriaque signi-
8 ficatione accidit, vt ſemel & iterum in dict. §. *Viduam*, repetit *Accurſ. verb. Viduam, verb. Fuiſſet*, & verbo, *Appellaris* & plerique contrariæ Partis fatentur.

Ex lata verò, aut impropria ſignificatione, contra ordinarias Iuris regulas exorbitans priuilegium (vt noſtrum) inducendum non eſſe, erudité firmat *Didacus Couarruuias dicto capit. 7. numero 2.* probantque dicta à *Nobis, de priuilegiis pauperum, quæſtion. 1. numero 11.* Ergo nullatenus Virgini, quòd virgo ſit, quòd vt appellatione *Viduæ* contineatur, remedium hoc competit.

Inde, vt argumentum hoc *Marc. Antonius Peregrin. dict. deciſ. 129. numero 6.* vitaret (priori contrariæ adhærens, infirmam aliter ſententiam ſuam ratus) dicere coactus eſt; ex propria ſtrictaque nominis, ſignificatione, appellatione *Viduæ*, Virginem contineri. Cuius error, & iam relatis, & ipſiuſmet *Labeonis in dict. §. Viduam* verbis, *Viduæ* que denominatione ab eo deſignata, conuincitur. Cùm non tam Virgini, quàm cuilibet aliæ corruptæ fœminæ, quæ marito non fuerit copulata cõueniant. Quid enim (*Cum viduam non ſolùm eam, quæ aliquando nupta fuiſſet; ſed eam quoque mulierem, quæ virum non habuit. Labeo* dicat) firmare prohibet, non modò Virgines, ſed etiam corruptas, quæ non nupſiſſent, *Viduæ* nomine contineri, voluiſſe monſtrare? *Mulie-*
9 *ris* præcipuè verbo, † vſus, quod etſi latè ſumptum, Virgines, corruptaſque contineat, *l. Mulieris appellatione, 13. D. de verborum ſignificatione, l. quæritur, 14. §. Mulierem, D. de ædilit. edict.* propriùs, & ſtrictius tamen (corruptas Vlpianus multis in locis continere profeſſus eſt, in *l. Ex empto, 11. §. ſiquis Virginem* (ait) *actionibus empt. Siquis Virginem, &c.* in *emere putaſſet; cum mulier veniret, &c.* in *l. Alio quin, 11. §. Quod ſi ego me Virginem emere putarem; cum eſſet iam mulier, &c. D. de contrahend. emption.* & in *l. Si collectaneus, 13. ad finem, D. de manumiſ. vindict.* Ubi pariter ait: *Idẽ etſi matrimonii cauſa Virgo, vel mulier manumittatur.* Firmaturq; ex eo, quod *Cleobol.* dixiſſe fertur: *Filias nuptui locare oportere, ætate Virgines; ſed prudentia, & ſcientia*

H mu-

mulieres, vt in eius vita, *Diogen. Laert.*
prodit *de Philosophor. vit. lib.* 1. Nō est
ergo cur *Iaboleni, Labeonis* que sentētiā
ad Virgines magis, quàm ad corruptas
referamus, *viduæ* que nomine corrup-
tam, quæ virum nō habuit (hoc est, ma-
10 ritum, *vir* enim † pro marito accipi-
tur, *cap. Quomodo Virginibus*, 10. *& cap.*
Quod si, 13. *in ord.* 31. *q.* 1. *& ad Corinth.*
1. *c.* 7. vbi sæpè *virum* pro marito *Apo-*
stolus repetit) eodem modo, aut lato sal-
tem vocabulo comprehendi nos dica-
mus. Cū & ipsi iidem *Iabolenus, Labeo*
que ibidem *similiter Viduam esse dictam,*
quasi sine duitate, asseuerent. Quod tàm
corruptæ virum non habenti, quàm
virgini conuenit, siquidem vtraque *sine*
duitate est.

Prætereà, si Viduam solum, aut Virgi-
nem demonstratione præfata contine-
ri, docere Consultus vellet, id clarè †
11 effecisset (iuxta *l. vnic. §. Sin autē ad defi-*
cientis, C. de caduc. tollend. coaceruataq;
à *Nobis in Axiomat. lit. L. n.* 65. Impro-
prietatisque, circuitus, ac superfluita-
tis notā vitaret, dicendo: *Viduā non solū*
eā, quæ aliquando nupta fuisset: sed etiā vir-
ginē, quin diceret: *Sed eā quoque mulierē*
quæ virum non habuisset, corruptam eti-
non à marito complexus.

Quæ & stricta propriaque nomini
significatione Virginē appellatione *Vi-*
duæ non cōtineri ostendunt: & quēad-
modū ad corruptā, quę maritū non ha-
buit (ex eo quòd *Viduæ* lato nomine c-
tineatur) *legis* nostræ *vnicæ* priuilegium
se nō extēdit, ita neque ad Virgines (a-
lia miserationis causa non interuenien-
te) extēdēdū. Omittemus à loquēdi v-
12 su † argumētū, quod & attendi, & ver-
borū proprietati præferēdū, multis pro-
bauimus in *Axiomatib. lit. V. n.* 191. Vi-
ginē autē, viduæ appellatione nullate-
n⁹ cōmunis accipit loquēdi vsus. Qui-
imo, etsi Viduæ appellatio strictè, pro-
prièque Virginē contineret (quod fal-
sum esse apparet) adhuc ex eo solo for-
priuilegio (in misera priuilegiati condi-
tione fūdato) locus nō esset. Siquidē,
13 *Intelligētia dictorū, ex causa est assumēda*
quis non sermoni res, sed rei est sermo subie-
ctus. Vt Hilarius inquit, *in c. Intelligētia*
6. *de verb. signif.* cōmuneque prouerbiū,
legi non verbis, sed rebus impositā dictat.
de quo *Nos in Axiomat. lit. L. n.* 33. Le-
gis ergo nostræ verba (miserorū subuē-
tioni intentæ) etiāsi alios eorū vi, & si-
gnificatione cōprehendere valeāt, mē-
te repugnante; illius dispositio ad alios
extendi non debet, vt etiā *supr. n.* 7. ad-
notamus. Cùm præsertim, & ipsasmet
à lege nostra personas nominatas, si di-
uites sint, permulti (quasi non miseras)
eius fauore priuare intendant, vt latè
q. 3. sumus prosequuti.

Ex quibus & hæc tenenda, & reiiciē-
da prior videtur indubitanter opinio,
nisi adhærēs Virgini qualitas legis no-
stræ, fori priuilegium tribuat. Sed id à
virginitate (vt diximus) separatū. Cùm
& quęuis aliū miseranda qualitas, For-
tunæ iniuria accidens (iuxta legis no-
stræ vnicę, similiūq; terminos) dignū fa-
uore hoc reddat. Ideò, si pauper, si Infir-
ma, si Orba minor, existat (iuxta latè à
Nobis præcedētibus quęstionibus no-
tata.) Alio ve simili infortunio laboret
Virgo, extra controuersiam res est.

4 Inde vi oppressa, † nō quod virgo, aut
quod virginitatis tēpore ei fuerit nata
actio (vt cōtrariæ opinionis *ampliatione*
tertia citati dicunt) sed ob criminis im-
manitatem, hoc fori vtitur priuilegio,
quod non tantùm Virgini, sed cuilibet
5 † mulieri vim passæ leges tribuunt Re-
giæ, 5. *titul.* 3. *part.* 3. *& l.* 8. *titulo* 3. *libro*
4. *noua Reg. collect.* Neque in hac tantū
6 specie, sed in qualibet alia, si vis † inter-
ueniat, hoc remedio Regium idem Ius
violentiam, vimque passo succurrit, *in*
l. 5. *tit.* 13. *eod. lib.*

7 Sic & ætatis prouectæ † Virgi-
nem (miserandæque perconsequens
conditionis) summæ honestatis, in
Curia commorantem, & quinqua-
ginta annorum metam excedentem,
Senatum Granatensem ad priuilegiū hoc
meritò admisisse, *Couar.* memorat *d. c.*
7. *num.* 2. *vers. Cæterum.* Cum & Sene-
ctus sola hunc mereatur fauorem, vt
suo

suo precipuo loco notamus. Mulierem
autem quinquagenariam, senem esse,
de priuileg. pauperum. 2. part. quæstio. 56.
numer. 40.

Vnde non est, quòd hac in re virgi-
nitas sibi arroget Sed in precipuis aliis
verè arrogat, quæ humanam conditio-
18 nem supergressa, † non terrenam mo-
dò fœlicitatem, sed Angelorum gloriā
superat, vt Diui Ambrosii aliorumque
Marquard. de Susan. *de cœlibat. Sacerdo.*
non abrog. cap. 9. numero 7. sic testimo-
nio comprobat: *Considerent eartem ex-*
cellentem statum, & quòd omnes status mu-
lierum excedit Virginitas, quæ inter me-
talla auro æquiparatur; & est summa gem-
ma, thesaurus pretiosus margaritis refer-
tus: & est sicut lux Solis, respectu status
coniugalis, & vidualis. Et dicit Bernar-
dus, quòd sola virginalis castitas est, quæ in
hoc mortalitatis, & gloria repræsentat.
Nam, quod Sancti habent in cœlo (scilicet
integritatem, & munditiam corporis, &
animæ:) hoc iam Virgines obtinent ex gra-
tia in terra. Nam in Regno cælorum neque
nubent, Matth. 2. Marc. 12. Luc. 20. Et
per terram, quæ facit fructum centesimum
figuratur Virginitas. Et Ambros. in libro
de Viduis, dicit: Supergreditur Virginitas
conditionē humanæ naturæ, per quā homi-
nes Angelis assimilantur. Maior tamen est
gloria Virginum, quàm Angelorum. Ange-
li enim sine carne viuunt: Virgines autem,
in carne triumphant. Et in carne præter
carnem viuere; non terrena vita est, sed cæ-
lestis. Et in carne cælestem gloriam acqui-
rere, maioris est meriti, quàm habere. Et
sicut Christus in cœlo Angelos habet, &
habuit antequam ingressus est mundum. Ita
in mundo habet Virgines sicut Angelos, &
qui Angelos transcendunt. Plura nume-
ris sequentibus prosequuntur. Sic pari-
ter Hieronymus in sermone de As-
sumptione: *Profectò in carne præter*
carnem viuere; non terrena vita est, sed
cælestis. Vnde in carne Angelicam glo-
riam acquirere, maioris est meriti quàm
habere. Esse enim Angelum, felicitas est:
esse verò Virginem, virtus: dum hoc ha-
bere nititur ex gratia, quod habet Angelus
ex natura. Diuus itē Augustinus de bo-
no coniug. super illud: *Virgines enim*
sunt, & sequuntur Agnum quocumque
ierit, ait: *Gaudia Virginum, ..., non sunt ea-*
dem cæterum non Virginibus, quamuis Chri-
sti. Nam sunt aliis alia; sed nullis talia.
Non absimiliter Ioannes Franciscus
Paui. de visitation. quæstione 10. par-
te 2. numero 129. *Virginibus* (inquit)
datur fructus centenarius; viduis sexage-
narius; coniugatis autem tricenarius; &
omnibus Beatis gaudium inexplicabile,
quod oculus non vidit, nec in cor homi-
nis ascendit, meritis proportionatum.
Quia in domo Patris, multæ mansiones
sunt, & stella differt ab stella. Nup-
tiasque terram, virginitatem parady-
sum implere dixit *textus in capite Nup-*
tiæ, 12. in ord. 32. quæstione 1. Multas
præterea Virginitatis laudes cumula-
uit *Benedictus Ægidius de priuilegiis ho-*
nest. it. articulo 4. à numero 1. cum sequen-
tibus.

Inque eo pretio apud Etnicos etiam
habita virginitas est; vt *Numa Pompi-*
19 *lii temporibus,* si casu † ad mortem da-
ctus in Virginem Vestalem incidisset,
immunis à supplicio redderetur, quē-
admodum *in ipsius Numæ vita Plutarc.*
prodit, *referente Barthol. Taeg. tract. cri-*
min. P. 19. n. 21.

20 Deorumque responsa † solas Virgi-
nes antiquitus præstare solitas, literis,
posterorumque memoriæ *Diodorus Sicul.*
mandauit, *Biblioth. lib. 16. c. 6.* hunc in
modum: *Solebāt etiam primo illo tempore*
Virgines, ob naturam puriorem, & quod
Dianæ videantur propinquitate quadam
iungi ad officium illud diuina enuntiandi
adsumi. Aptissima enim credebātur ad ser-
uanda ea arcana, quæ in responsis continē-
tur. Itidemque Profecit donū in Vir-
ginitatis præmiū à Deo O. M. conces-
sum *Diuo Hieron. lib. 1. aduers. Iouin.*
tradit *P. Emanu. Roman. in elucidat. an-*
tiquit. *Ordinis Carmelit. elucid. 11. in prin.*

Iura etiā in multis, cæteris eas fœmi-
21 nis antepo nūt. Incessu † & loco. Primū
enim

enim Virginibus concedunt, vt cum *Baldo* affirmat *Felin. in cap. Causam, nu. 4. de probationib.* & post *Cassan. & Marquard.* quos refert *Benedict. Ægid. d. c. 4. num. 13.*

22 Fide quoque, & testimonio. † Maiorem namque Virginibus, quàm nuptis, vel etiam viduis fidem Iura adhibent, teste *Bald. & Felin. d. proximè loco, Barbat. in eod. cap. Causam, nu. 13. Guill. Bened. in repet. cap. Raynutius, 3. p. verb. Qui cum alia matrimonium contrahent, nu. 45 de testam. Prosp. Farin. prax. crimin. tom. 2. quæst. 59. numero 50. Anton. Gabr. commun. opinion. lib. 1. titul. de testibus. conclus. 4. num. 67.* Magna earum confidentia, & fides ex *Cornel. Taciti* relatione deducitur, apud Virgines Vestales Magnatum testamenta aperiri insinuans, eisque committi, sic *Annalium libro 1.* inquiēs: *Nil primo Senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti. Cuius testament ū inlatum per* Virgines Vestæ, *Tiberium, & Liuiam heredes habuit.* Cōuenit *Suet. Tranquil. in vita Octaui. August.* Dicto q; puellæ, se à tali fuisse defloratam fir-

23 mantis, † standum, asseuerant *Iul. Clar. in §. Stuprum, numero 42. vers. Sed pone, & ibid.* prosequitur latius *Baiard. num. 41. Farin. praxis crimin. tom. 4. q. 147. nu. mero 135. & seqq. Antonin. Thesaur. decis. 3. numero 2. Ioan. Vincent. Honded. cons. 68. numero 12. libro 1. Carol. Bardell. cons. fil. 83. numero 61. Paul. Fusc. singul. 3. litera V. Nicol. Intrigliol. singul. 214. lib. 1. Martin. Nauar. in Manual. Latin. cap. 16. numero 16. in fin. Ioseph. Mascard. de probation. tom. 3. conclus. 1412. numer.* Etiamsi talis sit assertio simplex, non iurata, ex *Fuluii Pacciani* sententia, *de probationibus, libro 2. cap. 2. numero 9. & seqq.* relata, & sequuta à *Farin. d. loco num. 136.*

24 Virginitas nanque, vt naturalis qualitas præsumitur, † nisi defloratio probetur, *Ioan. Andr. in cap. 1. de adulter. nu. 2. Abb. num. 5. Anchar. 2. Anton. de But. num. 4 Farinac.* (multis relatis) *d. quæst. 147. n. 135. Mascard. d. concl. 1412. n. Camil. Gallin. de verb. signif. lib. 5. c. 18.*

137. Iacob. Menoch. de præsumpt. libro 6. præsumpt. 89. Iacob. Manuel. cons. 37. numero 2. & cons. 692. numero 2. Carolus Bardell. dicto cons. 83. numero 6. Adrian. Neguf. in sylu. responsor. quæstion. 444. numero 11.

24 Nec modò si à Virgine ipsa, sed etiā à tertio † Virginitas allegetur, vt profitentur *Mascard. d. concl. 1412. numero 11. Baiard. ad Clar. in dict. §. Stuprum, numero 42. Carolus Bardell. dicto cons. 83. numero 62.*

26 Deceptaque (quantumuis dolus, † fraus, vel deceptio alias præsumi non debeat, iuxt. *legē Dolum, 6. C. de dol.* adductaque à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. D. num. 177.*) Virgo stu-

27 prata † præsumitur, patronumque *Iustinianum* Imperatorem habet, *in l. unica, §. Si enim, C. de rapt. Virgin.* dicētem: *Quia hoc ipsum velle mulierem, ab insidiis nequissimi hominis (qui meditatur rapinā) inducitur. Nisi etenim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circunuenerit; non facit eam velle in tātum facinus se prodere.* Profitenturque sic ibid. communiter Doctores, *Abb. & Anan. in d. cap. 1. de adulter. vterque num. 2. Nauar. d. cap. 16. nu. 16. Anton. Gomez in l. 80. Taur. numero 10. Ioan. Gutier. canonicar. quæst. lib. 1. c. 37. numero 11. P. Thom. Sanchez de matrimonio libro 8. disputat. 36. numero 12.* cumque aliis multis, *Iacob. Cancer. variar. resolut. libro 3. cap. 11. numer. 47.* Inde sic, Demophontis fallaciam, ipsumque seductorem Demophontem (cui se circunuenta tradiderat) incussat apud Ouidium *Phillis*, ipsius ad *Demophontē epistola.*

Fallere credentem non est operosa puellam.
Gloria simplicitas digna fauore fuit.
Sum decepta tuis, & amans, & fœmina verbis:
Di faciant laudis summa sit ista tuæ.
Improbe quid gaudes? aut quæ tibi gloria parta est?
Quidque vir, elusa Virgine, laudes habet?

Do-

Donationes inter virum, & vxorē,
28 à Iure prohibitas, † factasque, irritas, &
inanes esse; nō est qui ignoret. Ftā cibus
huius rei, ac prohibitionis, titulis Digestis,
& Codice de donat. inter vir. & vxor.
c. fin eod. tit. Regiaque lege 4. tit. 1. 1. par.
4. quibus Doctorum cumulum astruere,
non decens, & superuacuum putamus.

Easque habet hæc prohibitio vires,
& sic (maritum præcipuè) arctat: vt ne-
29 que dotis constituendæ †, augendæ ve
ratione vxori donationem facere per-
mittat; cū dotē constituere sit donare,
l. final. §. Si à socero, D. quæ in fraud. credi.
l. siquis vxori, 60. D. de donation inter vi-
rum, & vxor. docentque Abb. & Alex.
de Neu. in cap. Etsi necesse, vterque num. 2.
& Preposit. num. 1. de donat. inter vir. &
vxor. Barthol. Socin. in l. 1. num. 70. D. so-
luto matrimon. Palac. Rub. in rubr. de do-
nation. inter vir. & vxor. §. 30. numer. 1.
Syluest. verb. Dos, quæst 6. Angel. eod. ver-
bo, numer. 6. Armil. 8. Tabien. quæst. 5. nu.
6. Baez. de non mel. ratione dot. filiab. cap.
16. num. 4. P. Thom. Sāch. (his fideliter
relatis) de matrimon. lib. 6. disputat. 7. nu.
2. Eorundem quoque iudicio id intelli-
gens, etiā si hæc donatio, dotis ve con-
stitutio ante contractum matrimoniū
30 † fiat, ad contracti matrimonii tempus
relatione facta, si ea nempè lege detur,
vt inito matrimonio adquiratur. Cum fa-
ctam inter sponsos, vel relatam ad ma-
trimonii tempus donationem, Impera-
tor Gordianus nullam in l. 4. C. de donat.
ante nupt. his verbis decernat: Quod spōse
ea lege donatur, vt tunc dominium eius
adipiscatur, cum nuptiæ fuerint secutæ, si-
ne effectu est. Ea quidem rationis paritate;
quòd idem sit aliquid tempore pro-
31 hibito, † aut inhabili fieri: vel in tem-
pus inhabile, prohibitum ve conferri,
vt in Axiomatib. nostris, lit. F. num. 135.
comprobamus.
Maritū præcipuè
32 arctari diximus: quia prohibitione hac
mulieri, † consti-
tuere, vel augere, constante matrimo-
nio, dotem, diuersa ratio permittit.
Quod nempè apud eandem illius per-
maneat dominium, veniatque sibi, soluto
matrimonio, restituenda, vt multis
de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 16. num.
6. col. 3. in princip. ostendimus. Dotemque
ideò constante matrimonio mulie-
ri constituendi, agendique potestatem
fecit Iustinianus in l. Si constante, 19. &
in l. Cum multæ, 20. vers. Quare enim, C.
de donation. ante nup. & in §. Est & aliud,
vers. Et primis quidem, instit. de donat. di-
cuntque Bald. Nouel. de dot. p. 7. priuileg.
8. Palac. Rub. in d. repet. rubr. §. 53. nu. 1.
& 2. Baez. d. tract. c. 5. n. 16. & seq. Car-
din. Mantic. de coniect. vltimar. volunt. lib.
11. tit. 22. lib. 2.
Eā tamen donationem, dotis ve con-
33 stitutionem, siue ante, siue post matri-
monium à marito grandæuo, † minoris
ætatis Virgini factam, tamquam remu-
neratoriam sustineri, profitētur Accurs.
in l. Si voluntate, 4. glos. 1. C. de dot. pro-
mis. Bart. in l. si diuortio, 21. num. 4. D. de
verborum obligationibus, & ibidem Iason
numero 9. & in l. Ex hoc iure, numero 55.
D. de iustit. & iur. Abb. in cap. 1. numer. 8.
de adulter. & in cap. final. numer. 7. de do-
nation. inter virum, & vxor. Tiraquel. de
nobilit. cap. 18. numer. 19. Didac. Couar-
ruu. in 4. Decret. 2. part. cap. 3. §. 3. nume-
ro 2. Antonio Gomez in l. 52. Taur. nume-
ro 66. casu 4. & variarum, tom. 2. cap. 4.
numer. 23. Villalobos in commun. opinion.
litera D. numero 229. Petr. Dueñ. regul.
121. limitation. 11. Gaspar Baez. de non
meliorand. rat. dot. filiabus, dict. cap. 16. in
fin. Ayora de partition. 1. part. cap. 7. nume-
ro 31. & 36. Petrus Barbosa in l. Quæ do-
tis, 34. numero 56. D. soluto matrimonio,
Aluarus Valascus consultation. 4. nume-
ro 7. & consultation. 5. numero 18. Ange-
lus verbo Dos, numero 6. Syluest. quæstio-
ne 6. Tabien. 5. numero 6. Armil. numero
8. Molina de iustit. & iure, tom. 2. tracta-
tu 2. disputation. 289. §. Tertius si fiat, &
disputation. 439. §. Secundum, si eadem
confessione Sanchez (his, & aliis quàm mul-
tis relatis) d. lib. 6. disputa. 7. numer. 3. ad
medium vers. Sed dicendum, Philipp. Pas-
chal. de viribus patr. potestat. part. 1. cap. 4.
num. 45.

34 Fortiorique ratione si huiusmodi donatio, dotis ve constitutio ab stupratore constante matrimonio fiat: cum & vxorem ducere, & dotare, qui Virginem seductam violauerit, teneatur, ex *capit.* 1. *de adulter.* ac ideò nec donatio appellari possit, cum ex necessitate, Iureque cogente proueniat. Donari autem id dicitur, quod nullo Iure cogente conceditur, vt *Papinianus*, inquit, *in l. Donari*, 29. *D. de donat.* repetita in *l. Donari* 83. *D. de regul. iur.* Neque liberalis quis in necessitatibus existit, vt *in Axiomatib. nostris, lit. L. num.* 70. *&* 71. multis probamus. Sic tenet in proposito, *Ioann. Lup. in d. repet. rubr. de dona. inter vir. & vxor.* §. 30. *n.* 3. & cũ eo *Sãch. d. cap.* 7. *n.* 6. De intelligentia verò textus *in d. cap.* 1. *de adulter.* an & quando ad vtrumque Virginis violator (ducendum scilicet, & dotandum) obligatus existat: praeter ordinarios ibidem, videndi (vt multorum allegationi parcamus) *Farin. prax. criminal. part.* 5. *quaestion.* 147. *num.* 97. cum multis sequentib. & *decision.* 779. *in* 1. *collectan. nouissim. Sanchez de matrim. lib.* 4 *disputa.* 13. *num.* 2. *in med.* caeterique ab *Augustin. Barbosa in collect. ad idem caput* 1. *numero* 7. congesti ab eoque non adductus, *Ioan. Gutierrez canonicarum quaestion. lib.* 1. *capit.* 37. *per totam.*

Quibus & illud conuenit: Quòd licet sine dote † vxores duci non soleant vt & experientia monstrat, & 1. *par. de priuileg. pauper. quaest.* 17. *nu.* 49. notauimus: solent tamen Virgines: quae satis virginitate ipsa dotatae sunt, teste *Apuleio, in apolog.* dicente: *Virgo formosa, etsi sit oppido pauper; tamen abunde dotata est.* Inaestimabilis nanque (vt *numero* 18. diximus) thesaurus Virginitas est. Quòd si omnino indotatam, vel hominum malitia, vel necessitas respuat; minori tamen dote, quàm corrupta, in matrimonium frequenter admittitur, vt & experimur, & aduertunt *Curtius Senior consil.* 27. *numero* 14. *Pellic. ad consuetudin. Auer. capit.* 8. *numero* 164. *Phanut. de dote, gloss.* 10. *numero* 28. *Iacobus Menochius*

35

de praesumptionib. libro 3. *praesumption.* 6. *numero* 30. *Fuluius Pacian. de probation. cap.* 2. *num.* 70. *lib.* 2. & cum aliis, quos refert Mar. *Giurb. in consuetudin. Senat. Messan. cap.* 8. *glos.* 1. *numero* 10. *part.* 1.

36 Decor enim ille integritatis † illaesique pudoris, hominum voluntates ad se allicit, in suique rapit amorem; qui virginitate amissa languescit, vt cecinit pulcrè *Catullus in carmine nuptiali*, mihi pagina 15.

Vt flos in septis secretus nascitur hortis.
Ignotus pecori, nullo contusus aratro.
Quem mulcent aurae, firmat Sol, educat imber;
Multi illum pueri, multae optauere puellae:
Idẽ cũ tenui carpt' defloruit vngui:
Nulli illum pueri, nullae optauere puellae:
Sic Virgo dum intacta manet, dum casta suis: sed
Cum castum amisit (polluto corpore) florem;
Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.

Vtrùm Nupta inutilem Maritũ habens, legis nostrae vnicae fori priuilegio gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Negatiua pars proponitur. Affirmatiua, num.* 2. *& seqq. defenditur. Limitatur, num.* 14.
Nupta inutilem Maritum habẽs an improprie, vel etiã proprie Orba, Viduaque dicatur? d. n. 1. *& num.* 3. 4. *&* 5.
5 *Cõmunis loquendi vsus attendi, & propriae etiam verbi significationi praeferri debet.*
6 *Eadem Orbitatis, & Miserationis in Vxorata inutilem maritum habente, quae in Vidua existit ratio, iusque idem perconsequens adesse debet.*
7 *Nupta inutilẽ Maritũ habẽs, legis nostrae vnic. C. quãd. Imp. int. pupil. & vid. dispo.*

dispositione continetur, non extensionis beneficio, sed comprehensionis natura, & numer. seqq. precipuè numero 12. Ratio eadem vbi adest, eadem dicitur adesse lex.

8 *Extenditur etiam lex pœnalis, expressa ratione dispositionis existente.*

9 *In correctoriis, & exorbitantibus à iure, tunc quoque fit extensio.*

10 *Statutum in Vidua loquens, in Vxorata inutilem Maritum habente intelligitur.*

Priuilegium à lege, vel statuto Viduæ concessum, huiusmodi Vxoratæ concessum videtur. ibid.

11 *Paria sunt non habere Maritum, vel habere inutilem.*

12 *Legis aperta dispositio, argumentis, aut coniecturis vti probibet.*

Absens pro mortuo, Infirmus pro absente reputatur. ibid.

13 *Marito infirmo, vel misero existente, Vxor infirmari, Miseraque censetur.*

QVÆSTIO VII.

QVA Ratione quæstione præcedenti *Virginem* legis nostræ vnicæ, Regiarumque similium priuilegio non gaudere probauimus (quod nempè ex lata, impropriaque significatione *Vidua* nomine contineatur; ex impropriaque significatione, à communibus Iuris regulis deuium, exorbitansvè priuilegiũ
1 induci nequeat:) eâdem, † Nuptam, Inutilem Maritum habentem (si alia speciali Fortunæ iniuria non premaretur) priuilegio isto frui non debere, dicendum. Nupta namq; inutilem Maritum habens, etsi aliquo modo Vidua dici possit; largè tamen, & impropriè; non strictè. Siquidem propriè, strictèque *Vidua* illa dicitur, cuius Maritus mortuus est, vt profert *Couar. practicar. quæst. cap. 6. num. 2.* In specieque, mulierem hanc inutilem Maritũ habentem, latè, ac impropriè Viduam nominari *Iacob. Cancer.* profitetur, *variar. resolut. tom. 2. capit. 2. numero 10.*

Sed, ne veritatem retardemus, con-
2 traria sententia † non solum communis, sed sine contradictore (quem viderim) existit, eamque tenuit in primis *Glos. celebris, verb. Orbitates, in l. fin. C. ad leg. Flau. de plagiar.* laudata, sequutaque à *Iasone in l. Si is qui pro emptore, numero 86. D. de vsucap. Marsil. in l vnic. numero 214. & 222. C. de rapt. virgin. Tiraquel. in l. 6. connubial. glos. 1. part. 6. numero 12. Francisc. Viui. decis. 65. Vincent. de Franch. decis. 100. numero 18. Thom. Act. de ludo scach. quæst. 8. princip. numero 43. Iacob. Menoch. de arbitrar. libro, casu 66. numero 9. Vuesemb. ad tit. nostrum, C. quando Imper. inter Pupill. & Vid. numero 2. Ioann. Mar. Nouar. in pract. election. & variat. for. sect. 1. quæstion. 7. numero 10. Didac. Couarru. dict. cap. 7 numero 2. versicul. Est in hoc, Camil. Borel. in summ. decis. part. 1. titul. 56. numero 35. Azebed. in l. 9. titul. 3. noua Regiæ collectionis, numero 10. libro 4. libro 6. Eius & in l. 1. titul. 3. numero 7. part. 6. 9. numero 13. in Cur. Philip. 1. part. forens. cap. 666. Stephan. Gratian. discept. dict. tom. numero 9. tom. 4. Iacob Cancer. 2. capit. 2. numero 8. Philip. Paschal. de virib. patr. potest. part. 2. capit. 2. numero 93. Sigismund. Scacc. de appellat. quæst. 7. numero 116. Marches. de commiss. 2. part. §. 2. titul. de auoc. caussar. numero 36. Alexand. Trentac. variar. resolut. libro 2. titul. de citatione, resolut. 2. numero 16. Petr. Surd. de aliment. titul. 1. quæst. 44 numero 67. Perez de Lara, de capellan. & anniuers. libro 1. capit. 21. numero 36. Bobadill. in Politic. libro 1. capit. 11. numero 7. Petr. Barbos. in l. 1 part. 1. numero 47. D. solut. matrim. Osuald. Hilliger in Donel. enucl. libro 17. capit. 20. liter. B.* Exemplificantes in Marito longe absente, ad triremes damnato, ab hostibus capto, longa, grauique infirmitate laborante, vel fatuo.

Neq; contrariũ propositũ argumen-
3 tũ † huic verissimę cõclusioni quidquã obest.

obest. Quia non ex verbi solum significatione; sed ex rei veritate, miseraque huiusmodi fœminæ conditione ad hanc assertionem mouemur. Vtrumque autem eam infallibilem reddit. Pro Virgine enim, non alia, quam nominis ad hoc priuilegium obtinendum, significatio, ex *Vidua* appellatione deducta, pugnabat (vt eâdem *quæstione præcedenti, à numero* 8. prosequimur) meritòque eo in casu, ex lata, impropriaque significatione contra Iuris communis regulas, exorbitans priuilegium inducendum non esse, firmauimus: At in præsenti, fœminam hanc inutilem Maritum habentem, verè quoad effectum, Viduam, Orbatam, & Miseram reputari, dignamque per consequens *legis nostræ vnicæ* fauore, Iure quidem optimo relati censuerunt.

Neque enim infœlicis, aut inutilis
4 Mariti vita, † Orbitatem, miseramque fœminæ conditionem tollit, sed efficit. *Constantini* verba, vt breuiter, sic eleganter id probantia, *dict. l. fin. C. ad leg. Flau. de plagiar.* in medium prodeant: *Plagiarii, qui viuentium filiorum miserandas infligunt parentibus Orbitates, &c.* Et Orbos, & Miseros parentes, filiis viuentibus, quos in vsu non habent, meritò vides nominatos. Quibus ex verbis, ad vxorem inutilem Maritum habentem dicta *Gloss. ibi* descendit, & Viduam, & Miserabilem dicens. Idq; non ex impropria verbi significatione, si *Labeonis* sententiam spectemus in *l. Malum, 242. § Viduam, D. de verbor. signific. Quia vidua* (inquit) *sic dicta est quasi vecors, vesanus; qui sine corde, aut sanitate esset: similiter Viduam esse dictam quasi sine duitate.* Nuptamque hanc, Latinitatis, bonarumque literarum Sectatores Viduam appellant. *Cornel. Tacit. annal. libro* 16. ita inquiens: *Contrà, fili intra vicesimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exilium pulso, Viduata, desolataque.* Penelopen quoque Vlisis absentis vxorem, Viduam Miseramque *Plautus* nominauit, in *Stich. actu* 1. *scen.* 1.

Credo ego miseram fuisse Pendopam
Soror, suo exanimo, quæ tamdiu Vidua
Viro suo caruit.

Vt alios à *Tiraquello dict. l. 6. glos.* 1. p. 6. *numero* 12. relatos omittamus.

Quam quidem significationem com-
5 munis simul vsus loquendi † probauit, eximio venerandoque teste *Innocentio III.* P.M. *in cap. 2. §. Sed neque, de translation. Episcop.* dicente: *Sicut iuxta communem modum loquendi, illa dicitur Ecclesia Viduata, quæ licèt Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere.* Quem, nominis propriæ significationi præualere, potiusque attendi debere; *quæstione* quoque *præcedenti* aduertimus.

Quod si adhuc *Viduæ* nomine, Vxoratam inutilem Maritum habentem contineri neges, nec bonarum literarum Professoribus credens, nec communi loquendi Vsui deferens; aut obtemperans, subterfugia quærens: veritatem, rationemque fugere nequibis.
6 Quæ cum eadem in Vxorata † inutilem Maritum habente, Orbitatis, & Miserationis, in Vidua adsit: idem, per consequens, Ius adesse, & vigere debet, ex vulgari regula *text. in l. Illud, 32. D. ad leg. Aquil. in l. A Titio, 108. D. de verbor. oblig. in l. Si postulauerit, 25. §. De eo, D. ad leg. Iul. de adulter.* cum aliis de quibus *Nos in Axiomatib. liter. R. numero* 14.

Hancque Vxoratam, tàm legis no-
7 stræ dispositione, † quàm Viduam cōtineri, non extensionis beneficio, dicendum est rationis identitate id efficiente, quæ vbi adest, eadem dicitur Lex adesse, ex *l. Illud, 16. C. de sacros. Eccles. in l. His solis, 7. versic. De ceteris autem, quæ portentosæ vilitatis, abiectæq; pudicitiæ sunt, satis etiam tacitè cautum putamus, C. de reuoc. donat. l. Nominis, 6. D. de verbor. signif.* vbi apertius idipsum Vlpianus: *Verbum ex legibus sic accipiendum est: tàm ex legum sententia, quàm ex verbis.* Quam multos in id congessimus *dict. lit. R. numero* 15. quibus (optimè

mè loquentem, & assertionem comprobantem) *Farinacium* addimus *fragmentor. criminal. part. 1. liter. E. numero 167.*

8 Quod & in lege pœnali, † expressa dispositionis ratione existente (ex *Villagut. Lara, Menoch. Mario Anton. in Rebell.* & aliis) *dict. lit. R. num. 17.* ampliauimus, ad idmusq; similiter *Farinacium* eundem, *num. 168.*

9 In correctoriis etiã, † & exorbitãtibus à iure, idem dicendum, eademmet Iura suadent, profiteturque (prope innumeris relatis, in idem sæpè residens) *Ioan. Gutier. practicar. quæst. lib. 3. quæst. 17. num. 75. & sequentib. vsque ad numerum 88.*

Eamque Viduæ, & Vxoratæ inutilem Maritum habentis paritatem, seu con-
10 iunctionem esse; † vt de Vidua statutum loquens de habente Maritum inutilem intelligendum, profiteantur *Iodoc. Damboud. in Enchirid. parium, aut simil. iur. verb. Esse inutiliter, & verb. Maritus inutilis. Andr. Tiraquel. de legib. connubial. repetita l. 6. numero 12. Didac. Per. in l. 1. titul. 1. libro 3. Ordin. versicul. Cum iam, sit visum col. mihi 461.* Ideoq; siue lege, siue statuto Viduæ priuilegiũ concessum, Vxoratę inutilem Maritũ habenti concessum videri, firmat etiã *Girond. de priuileg. num. 144.*

Hæc quidem, si à lege nostra vnica, concordibusque Regiis (*quæst. 3. num. 1.* sæpèque aliis in locis relatis) Viduæ solum nominatim fori priuilegium, vt aduersarios in prima causæ discutione ad Principem trahere valeat: trahi verò ab aliis ipsa nequeat; concessum extitisset. Quia identitatis (vt diximus) ratione, omnimodaque Vxoratæ inutilem Maritum habentis, cum Vidua, paritate; in Vidua dispositum, in huiuscemodi pariter Vxorata dispositum censendum foret, cùm tot auctoritatibus comprobatum extet, pariaque esse, non
11 habere Maritum, † vel habere inutilem. Quibus & in *Axiomat. nostris* ad id citata iungimus, *lit. H. num. 3.*

Sed cùm non, Viduæ solum, longa infirmitate Contritis, aut Pupillis; sed
12 aliis quoque Fortunæ iniuria † Miserabilibus hoc prædictæ leges beneficium nominatim, expresseque indulserint: non à paritate aut identitate rationis, aliove argumento opus est, cum aperta legis dispositio adsit, quæ argumentis, aut coniecturis vti prohibet, iuxta notata à *Nobis in Axiomatib. lit. C. num. 74. & lit. V. num. 84.* Orba, Miserabilique sic Vxorata existente, siue absens in longinquo Maritus sit, cum interim (vt probauimus) Viduata existimetur, idem absentia, quod morte operante, cum & pro mortuo absentem haberi, iã *suprà quæst. 5. n. 15.* diximus. Multoque fortius si in exilio, aut triremibus, siue etiam domi longa infirmitate grauetur. Siquidem & vxori pet[illegible] inutilis factus sit, & absens reputetur Infirmus, *vt dict. quæst. 5. num. 14.* comprobauimus. Imò infirmari Vxor† ipsa, Marito infirmo, videatur, cum sint vna, & eadem caro, *Genes. cap. 2. in fin.* ex misera que Mariti conditione, & Vxor Misera dicatur. Quod neque Ouidium latuit, dum exilium suum deplorans, *Tristium libro 5. Eleg. 14. ad Vxorem*, ait:

Cumque Viri causa possis Miseranda videri.

Tot ergo ex capitibus Vxorata inutilem Maritum habens, Miserabilis existens, expresseque à lege nostra, similibusque Regiis consequenter ad fori beneficium admissa: nec dubitationem aliquam principalis conclusio recipit, neque ponderis quidquam in contrarium argumentum oppositum, tot etiam rationibus dilutum.

14 Eandem tamen limitant † conclusionem *Marthesanus de commiss. 2. part. dict. §. 2. titul. de auoc. causar. num. 38. & Ioan. Mar. Nouar. dict. sect. 1. quæst. 7. numero 10. praxis election. & variat. fori*, quando Misera conditio, inutilitasque Mariti, Vxoris culpa prouenisset. Quam eandem sublimitandam, intelligendamque censeo, si Vxoris culpa ad ca-

casum praeordinata sit, non aliter, *iuxta* latè deducta à *Nobis de priuileg. pauper.* 1.*part. quaest.* 54. *numero* 7. *cum sequentib.* praesertim *num.* 25.

Cetera huiuscemodi Vxoratae priuilegia, à Viduarum priuilegiis (quae iam *quaest.* 3. sumus prosequuti, cum Viduae appellatione contineatur, per legemque vel statutum Viduis concessa; Vxoratae inutilem Maritum habenti, concessa videri dixerimus) repetere licet, & ab his quae generaliter in Mulierum fauorem explicite, aliorum vè relatione eadẽ *quaest.* 3. tradidimus. Ne matrimonii materiam, à nostra separatã, captare velle videamur inepte, si interius Nuptarum scrutemur fauores, quod à nostro est instituto alienum.

VTRVM ECCLESIA inter Miserabiles personas contineatur? Legis nostrae vnicae vtatur fauore? quatenusq; priuilegiata existat?

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia an Minoribus, & Pupill[...] aequiparetur, eorumque vice fungatu[...] & num.* 3. 7. *& seqq.*

2 *Ecclesia an Miserabilium numero co[...]tineatur? & numero* 5. 9. *&* 10.

4 *In fauorem etiam Ecclesiae disponen[...] profanis legibus potestas non est, nisi [...] Canonica sanctione approbentur.*

5 *In hisce Castellae Regnis, Cathaloniae, [...] aliis an Ecclesia Miserabilis persona [...]putetur, vt primum Iudicem Senat[...] habere possit? ab expensisque in ca[...] prosequutione excusetur?*

6 *Doctoris dictum, secundum legem, [...] auctoritatem ab eo allegatam inte[...]gendum est.*

7 *Aequiparatorum non semper idem, n[...] eadem sit ratio, iudicium est. Vtque aequiparatis argumentum procedat, o[...]nimoda in casu aequiparato similitudo adesse debet.*

8 *A Minoribus ad Ecclesiam non semper aequiparatio procedit, nec semper Minorum vice Ecclesia fungitur. Et an solum quoad restitutionis beneficium? Et an quoad illud etiam semper comparetur?*

9 *In specie, & quaestione nostra, dissimilitudo inter Minores, & Ecclesiam existit.*

10 *Ecclesia potentior reputatur, & in eã, tanquam in potentiorem, alienatio fieri nequit, factaque viribus non subsistit.*

Testes qualiter in nobilitatis probationibus interrogandi? ibid.

11 *Ecclesia Praelatum habens (ad Minoris similitudinem, patrem habentis) neque Orba, neque Miserabilis ea ratione existit.*

12 *Ecclesia, filia; Praelatus, parentis locum tenet.*

13 *Ecclesia, vxor; Praelatus, Maritus eius appelletur. Et quemadmodum vigintiquinque annis minor Maritum habens, licèt patre careat, hoc fori priuilegio non vtitur: sic Ecclesia (in hoc Minori etiã comparata) Praelatum habens, non vtetur.*

14 *Ecclesia Cathedralis Episcopo mortuo, vel inutili effecto, Viduata dicitur. Et an idẽ in Ecclesiis Collegiatis, vel Parochialibus Rectoribus mortuis, vel inutilibus?*

15 *Vicarius Ecclesiae Parochiali designatus, dum de proprio Rectore prouidetur, non Rector eius, sed procurator existit, legitimam administrationem habens.*

Alterius regimini, praeterquam parentis, aut, Mariti suppositus, hoc fori priuilegium habet. ibid.

16 *Beneficiarius Ecclesiae suae prouentuum in vita vsumfructum habet: in morte (generali recepta consuetudine) aut de eis libere disponit: aut intestatus, parentes, vel consanguineos in eis successores habet.*

Beneficiarius tutori non comparatur. ibid.

17 *Religionum Superiores, aut Praepositi,* Praelatorum *nomine continentur, vtrique Praelati dicuntur.*

18 *Et-*

18 Eccleſia pauper, vel etiam diues ſpoliata, propriaque re per vim priuata, hoc ſori gaudet priuilegio, & coram quo maluit Iudice Eccleſiaſtico, vel ſeculari ſpoliatorem conuenire poteſt.

19 Quod hodie cuilibet, etiam laico ſpoliato, vimque paſſo, conceditur.

Eccleſiaſticus vel ſecularis, cui ab Eccleſiaſtico iudice violentia, aut vis illata eſt; pro ea, grauamineque tollendo, an & qualiter Regium adeat tribunal? ibid.

21 Eccleſia an Fiſco comparetur? Eius priuilegiis vtatur? De Fiſcoque ad Eccleſiam, & è conuerſo argumentum procedat? Et num. 25.

22 Eccleſiæ fauor, validior eſt quam Fiſci, qui vltimus priuilegiatorũ exiſtit? Eccleſia priorum.

23 Contra Fiſcum in dubio eſt iudicandum.

24 Pro Eccleſia iudicandum in dubio eſt.

25 De priuilegio Eccleſiæ, ad priuilegium Fiſci, non valet argumentum.

26 Eccleſia an verè Fiſcum habeat, quitaſita in bonis cum eo contrahentis hypotheca vt cum ſeculari, gaudeat? Quique in Clericorum bonis vacantibus, & ſine hærede legitimo decedentium ſuccedat? Et cui Clericorum delinquentium pecuniariæ applicentur pœnæ, ac bona confiſcata, ſecularis Fiſci adinſtar? Et num. 27. 29. 30. & 31.

28 Eccleſia pro decimis ſibi debitis, tacitã in prædiis hypothecam habet, in quis emphyteutæ bonis, qui emphyteuticum Eccleſiæ prædium reddidit deteriorem.

32 Eccleſia Imperii priuilegiis gaudet, & fraternizat vtrumque.

33 Minorum, & Pupillorum iure, an, & quando vtatur.

34 Reſtitutio à priuato quolibet in foro eius aduerſus quem poſtulatur, petenda eſt.

35 Eccleſia an aduerſus laicum, coram Eccleſiæ Iudice reſtitutione Petat? Et quid ſi de propriis Clerici bonis tractetur?

36 Tacitam hypothecã habet in bonis Prælati malè adminiſtrantis, ad Minoris, Mulieriſque pro dote ſimilitudinem. Et num. 45.

37 In aliorum adminiſtratorum bonis, tacita hypotheca non contrahitur.

38 Inter Minores, & Eccleſiam, qui plures ſimilitudine congerant?

39 Pro rebus malè ablatis, in bonis reſtituere debentis Eccleſia, cui reſtitutio facienda eſt, tacitam habet hypothecam.

40 Contra furem, vel eius hæredem, nõ hypothecaria, ſed actio tantum rei perſecutoria, ea exiſtente; vel non extante, ad eius æſtimationem competit.

41 Eccleſia Reipublicæ comparatur, omnibuſque Reipublicæ priuilegiis conceſſis vtitur, quando aptabilis caſus eſt, cõtrariumque à Iure deciſum non reperitur.

42 Eccleſiæ fauor, Reipublicæ fauori præponderat.

43 Militum priuilegiis, vbi inæqualitatis non adeſt ratio, Eccleſia potitur.

44 Et libertatis.

45 Et dotis, rationis identitate exiſtente. Et an non tantùm pro dote ſua; ſed etiã pro aliis bonis dotis priuilegiis Eccleſia gaudeat? ibi.

46 Dos Eccleſiæ pluribus priuilegiis gaudet, quàm Mulierum.

47 Pro Eccleſiæ dote, neque euictã, aduerſus promittentem, vel Rectorem, qui eã recepit, tacita, vt ſæculari, competit hypotheca.

48 Eccleſia fauore alimentorũ, an & quando fruatur?

49 Piarum cauſarum priuilegiis Eccleſia gaudet, & principem locum inter eas tenet.

50 Eccleſiæ datum, eiuſque fauore conſtitutum eſt, vt ad eam pro criminibus confugientibus præſtetur immunitas, ne ab illa extrahi queant. Et an ex Veteris Teſtamenti lege, aut Euangelica cõceſſa ſit? ibid. n. Apud Ethnicos id quoque obſeruatum oſtenditur.

51 Confugientem ad Eccleſiam extrahens, qua pœna puniatur? Et an læſæ Maieſtatis reus iudicetur?

52 Eccleſia ad quam reus confugit obſideri non debet, neque in ea vinculis, aut compedibus detineri.

53 Eccleſia priuato ſuccedens, contra quam præ-

præscriptio cœperit, an priuilegio ... aduersus præscriptionem vtatur?

54 *Et quid in aliis priuilegiatis, vt in do... te, & minore?*

Qui à priuato emphyteusim accepit, si ad Ecclesiam peruenit, intra biennium ad canonis solutionem sub caducitatis pœna arctatur, ibid.

55 *Res Ecclesiæ, vt Minorum, non nisi ex causa, & solemnitatibus alienari possunt. Et quæ sunt remissiuè.*

56 *Si in euidentem Ecclesiæ vtilitatem alienatio facta sit, etiam sine requisitis solemnitatibus, an teneat? contrahensque omnino, Ecclesia volente, stare contractui debeat? & num. seq.*

Absque forma substantiali, nihil in rerum natura subsistit, ibid.

In facto notorio solemnitates alias requisita relaxantur, ibi.

58 *Nudus minister, testamentique executor aduersus hæredes, hæreditarios vel debitores actiones mouere, agereque non potest.*

59 *Ecclesiæ fauore potest.*

60 *Ecclesiam defendere, proque illa de populo quilibet comparere valet, & numero 62.*

61 *Etiam Ecclesia inuita, & contradicente Prælato.*

63 *Sine mandato pro alio in iudicio experiri, licet regulariter nemini.*

64 *Officio suo procuratorem compellere Iudex potest, vt mandatum ostendat.*

65 *Admitti in iudicio, nisi pro suo interesse quis non debet.*

66 *In inuitum beneficium conferendum ... est.*

67 *Ecclesiæ, inuitæ quoque, non solum beneficium datur; sed etiam alteri, si Ecclesiæ vtilitatem respiciat.*

68 *Iudex ex officio Ecclesiam defendere, ... integrumque illi restitutionem dare potest.*

69 *Aliis, non nisi petentibus officium suum impartiri Iudex debet.*

70 *Incertitudo omnem vitiat dispositionem.*

71 *Fauore Ecclesiæ fallit, publici fauoris adinstar.*

72 *Legatum pro Ecclesia construenda, licet ædificio fiendo locus à testatore designatus non sit, caducum non redditur.*

73 *Pro alio ædificio construendo, loco certo non designato, derisorium legatum est. Loci enim incertitudo actum promissionemque vitiat.*

Loci, & nominis incertitudo æquiparatur, ibid.

74 *Ædificium solo cedit.*

75 *Ædificium alieno in solo pecuniis Ecclesiæ constructum, solo non cedit, sed solum ædificio, & sic vtrumque Ecclesiæ. Indubitabiliusque si ædes sacra solo ædificata sit alieno, & num. seq.*

77 *A muneribus præcipuè personalibus Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ immunes existunt. Communis vtilitatis, aut necessitatis casu excepto, & num. seq. Et quid circa patrimonialia munera? num. 79.*

Et an in casibus in quibus ad munera Ecclesiastici tenentur, à secularibus iudicibus ad ea cogi possint? ibid.

80 *Immunitas hæc an ad Ecclesiæ vassallos, colonos, Ecclesiæ deseruientes porrigatur?*

81 *Ecclesia emphyteuta an rei emphyteuticæ ratione ea immunitate gaudeat?*

82 *Pro Ecclesiastica pensione ex beneficii fructibus constituta, tacita in eis hypotheca illi in cuius fauorem concessa est, ad alimentorum similitudinem competit, & num. 85.*

83 *Pro aliis pensionibus, etiam ex certo fundo relictis, debitis, aut constitutis, actio solum personalis competit.*

84 *Tacita contrahitur hypotheca pro pensione super certo fundo, aut certis bonis constituta.*

86 *Donatio quingentorum solidorum summam excedens, ad sui valorem insinuationem requirit, inque excessu, nullitatis vitium patitur.*

87 *Ecclesiæ vltra dictam summam donatio facta, insinuatione non eget.*

88 *Donatio etiam immensa Ecclesiæ facta sustinetur.*

89 *Omniumque etiam bonorum præsentium, & futurorum.*

Communi iure, præsentium, & futurorum

rum bonorum donatio temporalis tantum. Regio verò, etiam præsentium tantum, ibid.
90 Regalia potest Princeps Ecclesiæ donare.
91 Priuatis Regalium donationum, in Coronæ præiudicium facere Princeps nequit.
92 Victus victori in expensis condemnari regulariter debet.
93 Ecclesiæ fauore limitatur.
94 Fiscus victus, in expensis non condemnatur.
95 Emphyteuta Ecclesiæ per biennium in solutione cessans, emphyteusi priuatur.
96 Secularis per triennium.
97 Ecclesia si ab alio emphyteusim teneat, præfatoque temporis spatio non soluat, an emphyteusi priuetur?
98 Ecclesia, quæ ob canonem non solutū à iure suo cecidit; in integrū restitutionē, vt canonem soluat implorare potest.
99 Contractus in dubio censualis potius, quàm emphyteuticus præsumitur.
100 Ecclesiæ fauore, an emphyteusis potius ratione, quàm census videatur facta solutio?
101 Censuarius mille etiam annis censum non soluens, à iure suo non cadit.
102 Census, rem nostram esse demonstrat, canon, alienam.
103 Censum inconsulto Domino alienans, à iure suo non cadit; emphyteuta cadit.
104 Aduersus Ecclesiam, quadragenaria solum præscriptio procedit; aduersus quā ex capite ignorantiæ, Ecclesiæ restitutio conceditur, & num. seq. Et intra quod tēpus competat, num. 107.
106 Et quid scientia interueniente?
108 Aduersus triginta annorum præscriptionem, etiam ignorantiæ titulo (ex probabiliori sententia) restitutio aliis denegatur.
109 Ecclesia, data quoque scientia, enormiter læsa, post quadriennium restitutionem consequitur.
110 Et intra quod tempus præterito quadriennio?
111 Absque interpellatione debitorem in mora constituit Ecclesia.
112 Qui Ecclesiæ vendit, quamuis ei litem motam Ecclesia non denunciauit, de euictione tenetur.
113 Sine interpellatione, mora committi non solet.
114 Venditor cui lis ab emptore nō fuit denunciata, nec vt liti assisteret facta interpellatio, de euictione non tenetur.
115 Ex contractu inutili, traditione interueniente possessione transfertur.
116 In re Ecclesiæ, vel Pupilli fallit.
117 Procurator generaliter ad vendēdum constitutus fidem potest habere de pretio, & absque eius receptione dominiū trāsferre, licèt mandato sit adiectum. Et ad petendum, recipiendum, & de recepto liberandum.
118 In Ecclesiæ, Fisci, vel Minoris procuratore fallit, qui fidem habere de pretio nequeūt. fidemque habendo dominium nō transfert, integro etiam ferè pretio recepto, vno deficiente nummo, & numero seq.
120 Successor singularis prædecessoris locationi stare non tenetur.
121 Locationi de rebus Ecclesiæ per triennium à Prælato factæ si vtilis Ecclesiæ sit, stare compellitur.
122 Mutui obligatio efficax est, debitoresque solutionem differentes, multiformiter castigantur, remissè.
123 Contra Ecclesiam ita demum oritur, si in illius vtilitatem mutuū conuersum probetur.
124 Dominium absque traditione, vel apprehensione regulariter non transfertur.
125 Fallit in Ecclesia, & nu. 449. Limita. & intellige, vt nu. 126. 127. 128. 129. 130. & 131.
126 Sæpè dominiū, non verò possessio trāsfertur. remissiuè.
131 Dominium, & possessio rerum eius, qui se, sua que Ecclesiæ deuouit, an in illam absque apprehensione transeat?
132 Donatio non præsumitur, remissiuè.
133 Ab Ecclesiæ fauore, vt datis, præsumatur.
134 Priuilegium Ecclesiæ concessum (cum num-

numquam moriatur) reale perpetuum
censetur.

135 In dubio. personæ priuatæ, vel ab ipsa
Ecclesia concessum, personale iudica-
tur.

136 Aduersus contractum iuratum, nec per
restitutionis quidem auxilium Mino
admittitur. Absolutioneque ad agendũ
vel excipiendum eget.

137 Ad agendum, vel excipiendum absolu
tione obtenta, non pinguius ius, quã ma
ior consequitur Minor.

Qui relaxationem à iuramenti vinculo in
que obtinuit, in periurium recidit, ibi-
dem.

138 Ecclesia contractum iuratum, absol
tione etiam non petita, impugnare val
aduersusque illum in integrum restit
tionem postulare.

139 Ecclesia habetur loco filii, facitque
ficere conditionem si sine liberis dec
serit, & substituto in defectum libero
excluso, Ecclesia bonorum capax, ad
titur.

140 Siue Religiosorum, siue Clericor
Ecclesia sit.

141 Tacita pupillaris substitutio pupi
matrem non excludit.

142 Nisi Ecclesia, vel pia causa substit
sit. Et an indistinctè procedat?

143 An solus Prælatus hæreditatem, leg
tum ve Ecclesiæ relictum repudiare p
sit?

144 Ecclesiæ iniuriam solus Prælatus n
remittit.

145 Donatio Ecclesiæ, vel pauperibus a
sentibus facta, ante acceptationem re
cari an possit? & numer. seq. Regula
ter potest, ibidem. Et quid hodie iure R
giorum. 146.

147 Tollendæ dubitationis gratia, dub
existente legato; non melior, sed mi
ma, aut mediocris saltem res debetur.

148 Ecclesiæ melior præstanda in dub
est.

Et quidem vouente aliquid Ecclesiæ, si d
bium circa voti implementum adsit? ib
dem.

Intellectus text. in cap. Ex parte, 18. d
censib. ibid.

149 Priuilegium quanto tempore præscri-
batur, amittatur ve à secularibus, aut ab
Ecclesia? & num. seq.

151 Statutum quemadmodum vno actu
conditur; vnica etiam contrauentione
tollitur.

152 Et quid in statuto Ecclesiæ fauora-
bili?

Vnus solus de Ecclesia omnibus resistere po-
test, actumque eorum in Ecclesiæ præiu-
dicium factum retractare, ibid.

153 Princeps potest priuilegium simplex
subdito concessum, ad libitum, & sine cau-
sa reuocare.

154 Fallit si Ecclesiæ priuilegiũ huiusmo-
di sit concessum.

155 Per legem generalem priuilegiũ Eccle
siæ datum, an generali quoque lege tolli
possit? remis.

156 Nemo contra se arma præbere, aut in-
strumenta edere tenetur.

157 Nisi ad Ecclesiæ, Fiscique fauorem.

158 Mobilium legato, quæ post testamen-
tum patrimonio testantis accreuere, non
continentur.

159 In Ecclesiæ mobilium legato fallit.

160 Sententia contra Ecclesiam absente
Aduocato, vel Procuratore lata, nulla
est, ad Fisci similitudinem, cui hoc est spe
ciale ius concessum, & num. seq.

162 Quid in priuato, aduersus quem absen-
te Aduocato sententia lata est?

163 Repertorum instrumentorum prætex-
tu, instaurari lis nequit.

164 In Ecclesiæ causa, Fisci, Reipublicæ,
& Minoris potest. Et an ipso iure? &
duobus num. seqq.

165 Intellectus textus in cap. Inter Mo
nasterium, 20. & cap. Suborta, 21.
de sent. & re iudic.

167 Post conclusionem in causa instrumen-
ta reperta, ab Ecclesia producta, Præla-
ti etiam negligentia in eis perquirendis
data, admittenda sunt.

168 Aliis, huiusmodi ius post conclusionem
in causa, nisi omnimoda diligentia adhi-
bita, denegatur.

169 Conclusio causæ, sententiæ compara-
tur.

170 Post conclusionem in causa, non am-
plius

plitęs iudicium dicitur.
171 Post litem contestatam exceptiones dilatoriae opponi non possunt.
172 Neque in appellationis instantia.
173 In Ecclesia, & minore limitationem precedens recipit assertio.
174 Deperditi instrumenti nonnisi testibus peritis probari potest.
175 Ecclesiae, vel Fisci etiam non peritis probatur.
176 Fiscus quatenus in sui debitoris, aduersusque eiusdem debitoris creditores priuilegiatus in hypotheca existat? Et an eius in hoc priuilegio, Ecclesia, dosque vtantur, & num. seq.
178 Ecclesiae, & Fiscus in personali actione prelationis iure gaudent, etsi in ea regulariter prelatio non detur, neque ex tempore, sed ex causa priuilegia estimentur.
179 Legatum ab vno harede nominatim relictum, ab aliis nequit postulari.
180 Ecclesiae sic relictum, ab omnibus haredibus (alimentorum instar) exigi potest.
181 Futurae successionis pactum inter priuatos, iura improbant.
182 Ecclesia fauore, huiusmodi pactum (ad militaris priuilegii similitudinem) sustinetur.
183 Minutam solutionem creditor accipere non adstringitur.
184 Ecclesia, & libertatis causa creditor compellitur.
185 Donatio, remissio, aut renunciatio nunquam praesumitur.
186 Multis in casibus fallit, & qui sint?
187 In casibus in quibus donatio, remissio, aut renunciatio praesumitur, Ecclesiae fauore non praesumitur.
188 Operas suas in perpetuum locare, ad promissasque adstringi quis non potest.
189 Ecclesiae fauore in perpetuum operarii obligatio tenet, ad easque compellitur promissor.
190 Seruus Ecclesiae in dignitate cōstitutus dicitur.
191 Ecclesiae, vel Vniuersitatis administrator, nec palam eius bona emere potest.
192 Sec[illegible] in adulti; vel etiam pupilli administ[illegible]atore, iure saltem communi.
193 Eccl[illegible]esiae Rector, siue Administrator, eius bo[illegible]nis ditatus praesumitur, aduersusque eos Ecclesia conceditur repetitio.
194 Aliis etiam Reipublicae, aut Fisco, nō vtique, & num. seq.
196 Legatum tot aureorum Ecclesiae factum, annuum praesumitur.
197 Aliis, vnica tantum praestatione fit satis.
198 Scriptura priuata ad sui firmitatem, Consulis, dictique appositionem non requirit.
199 Ad probationem requirit.
200 Quid Ecclesiae fauore? Solutio ab Ecclesia facta, etsi quantitas non fuerit expressa, si per relationem certificari potest, probatur, Ecclesiamque liberat, ibid.
201 In praeiudicialibus taciturnitas consensum non inducit.
202 Ecclesia, ac diuini cultus fauore, inducit.
203 Creditor videns pignus in Ecclesiam distrahi, aut alienari, sibi praeiudicat tacendo, pignusque intelligitur remisisse. ad libertatis, Fiscique similitudinē, quibus id concessum est, & num. seq.
205 Regulariter, per scientiam, & patientiam distractionis pignoris, non aliter fibi creditor praeiudicat, quàm si expressè consenserit.
206 Vendere rem suam nemo compellitur.
207 Pro Ecclesia construenda, aedificanda, vel amplianda, domum suam vendere quis cogi potest, ampliatur num. seq.
209 Meretrix propè Ecclesiam, propriam inhabitans domū, expelli potest. Et quid de vxorata inhoneste viuente, numero 211.
210 Quemadmodum meretrix à vicinia expelli potest: an à propria etiam domo expellatur. & num. seq.
212 Domum leuare, aut fenestras facere ad Monialium coetum prospectum habentes, non licet, possuntque facta destrui.
213 Iuxta Ecclesiam nil construi, aut extolli

ingratitudo adsit, facta donatio sit? nu. 256. remissiuè. Et an Prælati saltem vita durante, quando ab eo, cum Capitulo ingratitudo commissa est, reuocetur? num. 257. remissiuè.

258 Ecclesia sine cessione agere potest.

259 Per alium ipso iure acquiri actio nequit, cessioque necessario requiritur. Et quid si iuramentum interueniat? Quidque regulariter hodie? ibid.

260 Ecclesiæ Rector in præiudicialibus Ecclesiæ, eiusdem Ecclesiæ nomine cōtra factum suum venire potest.

261 Quilibet etiam administrator, tutor, vel curator.

262 Factum suum impugnare, nemo regulariter potest.

263 Intrusus neque sibi, neque alteri per intrusionem ius quærit.

264 Per intrusionem titulus, vel possessio iam quæsita perditur.

265 Ecclesiæ per intrusum adquiritur.

266 Executio Iuris ordine non seruato, nulla est.

267 Ecclesiæ fauore, Iuris ordo in executione peruerti potest.

268 Spoliatus ante omnia, qualibet exceptione posthabita restituendus est.

269 Ecclesia aduersus spoliatum, ante restitutionem, si se incontinenti offert probaturā, an de dominio opponere possit?

270 Proprias res, vel alienas propria auctoritate inuadens, quib9 plectatur pœnis?

271 Et an ab eis Ecclesia, cuius Prælatus inuasor extitit, liberetur?

272 Immemorialis consuetudo, an in Ecclesiæ præiudicialibus admittenda sit? Et an, & quanto tempore contra Ecclesiā consuetudo inducatur? ibi. & nu. seq.

274 Ad consuetudinem in priuatorum incommodum, aut præiudicium inducendam, triginta annorum, ad summum, desideratur spacium.

275 Promittens factum, ad illud non obligatur præcise, & interesse præstando liberatur.

276 Si Ecclesia promittat; ad factum præcise tenetur, vniuersitatis, publici vel fisci, aut minoris adinstar.

277 Regio iure, quilibet, & in omni casu obligatus ad factum, præstare illud cogitur, si potest.

278 Prohibita alienari, possunt ad Ecclesiam transferri.

279 Alienationis prohibitio, dispositio ve ne in aliquem fieri alienatio possit, an filium comprehendat?

280 Prohibita alienatione, vt bona in familia perpetuo maneant, post quartū gradum alienari in Ecclesiam possunt, & an specialiter id in Ecclesia sit? & num. seq.

282 Legis taxatiuè loquentis, ex identitatis ratione fauore Ecclesiæ fieri extensio solet.

283 Dictio taxatiua, omne aliud præter expressum excludit.

284 Fideiubere Clerici probibentur.

285 Pro Ecclesiis fideiubere possunt.

286 Etsi Clericis in seculari foro postulare non liceat; pro Ecclesiis licet.

287 Legata hæreditatem superantia, diminutionem patiuntur pro rata, siue quantitatem, siue speciem, vtrumque vel simul contineant.

288 Ecclesiæ relicta, pro dote, vel alimētis alio vel legato pio, integra, & sine diminutione debentur? & nu. 289. & 290.

291 Et an respectu etiā legitimæ, vel vt ea integra præstetur, deductio, diminutioque iuxta dictam normā, de legatis piis, ac non piis facienda sit?

292 Falcidia, & Trebellianica an de legato Ecclesiæ facto detrahatur? & n. 293. 294.

294 Dispositio auth. Cōtra cū rogatus, C. ad S.C. Trebell. (in dote, & captiuorum redemptione loquens) an in Ecclesia procedat?

295 Construere, vel dotare Ecclesiam sine decreto minor potest.

296 Construere, vel dotarē Ecclesiam quid spirituale est. Ius patronatus est spirituali annexū, ibi.

297 In spiritualibus, vel ab eis dependentibus, minor pro maiore reputatur.

298 Donatio propter nuptias à minore facta sine decreto valet.

299 De dote profana, ad spiritualē, Ecclesiæq; dotē argumentū valet, & fœminarum dotibus priuilegia concessa, Ecclesiæ doti competunt, & num. seq.

301 Mi-

I

astringatur, omnes tenet. Et an Ecclesiam quoque num. seq.

351 Alienationem annullare, aut rescindere volens, pretium reddere debet.

352 Pro re Ecclesiæ male alienata fallit. Limita, & intellige num. seq.

354 Rei Ecclesiæ emptor, emptione rescissa, vel annullata, cũ fructib. eã restituere debet

355 Bonæ fidei emptor fructus suos facit.

356 In contractibus innominatis est pœnitentiæ locus.

357 Et in celebratis Ecclesiæ, vel piæ causæ (fauore?

358 In dubio, pari ve causa melior est conditio possidentis, qui in aduersariũ onus probandi transfert.

359 Ecclesiæ fauor, possidentis fauori præfertur, & in possessorem onus probandi remittitur.

360 Indebite solutum repeti non potest.

361 Ecclesiæ indebite solutũ non repetitur. Limita num. seq. nisi ex tali solutione ad paupertatem soluens reducatur.

363 Cõtra Ecclesiæ debitores, in liquidis, an (vt contra debitores Fisci) via procedatur executiua, & summaris? Ecclesiæ causæ prius quam aliæ expediri debent, ibid.

364 Regulariter, plenè, & ordinarie procedendum est, executiue autem non nisi in casibus à iure expressis.

365 Soluere decimam executionis an Ecclesia debeat? remissiuè.

366 Appellatio omnibus personis, & omnibus in causis concedenda est.

367 A sententia de residendo in Ecclesia an appellari possit?

368 Exceptio non numeratæ pecuniæ post biennium non admittitur.

369 Fallit in Ecclesia, & quãdo exceptionẽ hãc perpetuo opponere possit? remissiuè.

370 Fœminæ pro aliis intercedere prohibentur.

371 Pro Ecclesia, vel pia causa nõ vtique. Dilapidatorem bonorum Ecclesiæ accusare possunt, licèt accusare regulariter prohibeantur, ibi.

37[illegible] Clericus legatione pro Ecclesia, etiam [illegible]tra curiam fungens, à creditoribus ne[illegible]it interim conueniri?

375 Quid in aliis legatis? & num. seq.

375 Rector, vel administrator Ecclesiæ, locive pii, ad redditionem rationis, vel reliquorum solutionem condẽnatus, ad finẽ suspensiuum appellare non potest.

376 Et an id speciale in Ecclesia, vel in minoris, Reipublicæ aliove administratore procedat?

377 Alteri stipulari nemo potest.

378 Ecclesia quilibet stipulari valet. Et an cuilibet hodie?

379 Masculinum concipit fœmininum.

380 In præiudicialibus Ecclesiæ fallit.

381 Odia restringenda sunt.

382 In Ecclesia, vniuersitatis, militumve fauorem, non restringuntur.

383 Legatum ab hærede nominatim relictũ à fideicommissaria non debetur, nec censetur repetitum.

384 Fallit si Ecclesiæ ab hærede nominatim relictum sit.

385 Prælegata in fideicommissi restitutionem veniunt, quando Ecclesia, vel pia causa substituta est.

386 Regulariter contra.

387 Falsi querella viginti annorum intermissione perimitur.

388 Aduersus Ecclesiam crimen falsi commissum nunquam præscribitur.

389 Lite non cõtestata, nec testes recipi, nec contra absentem (iure communi) procedi ad sententiam potest.

390 In causa liberali, in qua de statu Ecclesiæ agitur, ante litem contestatam testes recipi, & ad sententiam diffinitiuã procedi potest.

391 In libertatis causa, ante litis contestationem testes recipi valent.

392 Et pro iuribus Ecclesiæ male occupatis.

393 Debitor speciei, re ante moram perempta? liberatur.

394 In debitore Ecclesiæ fallit.

395 Falsum instrumentũ producens, & falsi pœna, & causa plectitur amissione.

396 Ampliatur in pupillo, cuius tutor falsam scripturam produxit.

397 Et quid in Domino, cuius Procurator falsa scriptura vsus est?

398 Ab Ecclesiæ administratore falsum instrumentũ productũ, Ecclesiæ nõ nocet.

399 Nisi à toto Capitulo productum sit.

400 In

441 Trans-

441 *Transactio cum Ecclesia facta inualida est, nisi res qua de agitur, apud eam remaneat, etsi aduersarius possideat.*

Transactio per quam res abdicatur, alienatio est: censeturque probibita bis, quibus alienandi facultas interdicta est, ibid.

442 *Pars delatori applicanda, si delator deficiat, ubi vertitur Ecclesiæ fauor, iudici ex officio agenti applicatur. In aliis, non uti, num. seq.*

444 *Turpitudo propria Ecclesiæ fauore allegari potest, cum aliter nequeat.*

445 *Iuris patronatus beneficii permutatio, patronū consensu non requisito, & obtento, an validè fiat? remissiuè.*

446 *Si permutatio hæc utilis Ecclesiæ sit, consensu à patrono requisito, licet nō obtento, fieri potest, & ab Ordinario approbari. Et an magna ad id necessitas desideretur, num. seq.*

448 *Duobus in solidum rem ementibus, ille præfertur, cui res prius tradita est.*

449 *Ecclesia secundo emptori, cui res tradita fuit, præfertur.*

QVÆSTIO VIII.

1 AFFIRMATIVAM partem, Ecclesiæ cum Pupillis, Minoribusque æquiparatio † probat. Quam tradūt *textus*, ibique Doctores, *in c. 1. & in c. Auditis, 3. de in integr. restit. in l. fin. C. de Sacros. Eccles. Glos. fin. in l. Si procurator, 5. D. de iure Fisci, in l. Imperatores, 35. verb. Negotio publico, D. de re iudic. Glos. fin. in fin. in l. Liberos, 5. C. de excusat. tutor. Glos. in l. Respublica, 4. verb. Solet, & ibid. Doctores, C. quib. ex caus. maiores.* Plenè *Matthes. & ibi eius Additionator singul. 44. Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæstion. 252. nu. 5. Didac. Couar. variar. resolut. lib. 3. cap. 17. num. 4. Iulian. Viuian. in pract. iurispatronat. 1. part. lib. 2. cap. 3. num. 25. vers. Quinto, Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 955. num. 10. Andr. Fachin. controuers. lib. 1. cap. 53. vers. Secundo moueor, Iodoc. Damhouder. in Enchir. pupillorum seu simil. verb. Ecclesia, secundo.* De illis què ad Ecclesiam argumentum valere *de priuileg. pauper. 1. p. q. 25. num. 14.* & in *Axiomatib. lit. A. n. 510. cū duobus seqq.* multis ostendimus. Quod præcipuum est huius sententiæ in iuris communis terminis, fundamentum, ab eruditissimo *Didaco Couar.* expensum, *practicar. quæst. cap. 7. num. 3. vers. Habuit verò*, ante *vers. His accedit.* Quodque *Marcum Antoniū Genuensem* in eandem traxit, *in practicabilib. Ecclesiast. tricenario 10. quæst. 276.*

Multi præterea alii, non eadem ratione, eiusdem placiti extitere, profitentes simpliciter: Miserabilium nume-
2 ro † Ecclesiam contineri, & participē, consequenter, cum cæteris Miserabilibus *legis* nostræ *unicæ* fauoris, vt ad Principis Curiam aduersarios laicos in prima causæ discutione adferre possit. In qua extitere *Iacobus Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 66. n. 19. Anton. Thesaur. decis. 177. n. 1. ad fin. Mart. in summ. successión. legal. p. 4. q. 18. art. 4. n. 18. Vincent. de Franch. decis. 234. n. 4. Camil. Borrel. in summ. decis. p. 1. tit. 56. de iuramento perhorrescent. nu. 28. Carol. de Graf. de effect. clericat. in prælud. n. 422. & 423.* Auctoritate inixi *Andrea de Isern. in constit. Statuimus, n. 3. & ibid. Afflict. n. 16. Prosperi Carauit. in ritib. M. Cur. ritu 219. num. 3. & Capicii, decis. 160.* Nam *Petrus* Rebuffus (à plerisque ex superioribus in id ipsum citatus) *in constit. Gall. de sentent. prouisional. art. 3. Glos. ult. numer. 5.* falso allegatur. Quibus accedunt *Ioan. Aloys. Ricc. in praxi variar. resol. resolut. 317. & Iul. Cæsar Imbrian. de primo, & secund. benefic. consider. 3. num. 151.*

3 Negatiuam † defendunt *Couarruuias dict. num. 3. Sigismund. Scacc. de appellationib. quæstion. 7. numero 130. Regn.* rubr. 37. latis iidem *Afflict. in cōst. Regn. rubr. 37. Statuimus, n. 17. vers. An autem Ecclesia, n. 2. lib. 1. & decis. 257. Dicis constitutio, n. 2. Item Clericus, q. 1. n. 1. in ultimis verbis, & n. 2. Marches. de cōmiss. tit. de auoc. caus. p. 2. § 2. n. 59. & seqq. Carauita, ritu 233.* &

& Couar. dict. loco. Hancquè veritatẽ & communem sententiam, asserit *Iacobus Cancer, variar. resolut. tom. 2. cap. 2. nu. 15. Camil. Borrel. dict. tit. 56. de iterum perhorresc. num 29. Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, sect. 3. q. 2. per totam, Nos de priuilg. pauper. 1. p. quaest. 52. à num. 30. & antecedentibus* etiam.

Idque iure optimo, cum neque de Ecclesia mentionem lex nostra vnica faciat; neque ex nominatarum in eã personarum similitudine, ad Ecclesiam priuilegium hoc possit extendi, vt patebit inferiùs. Quinimo nec si de illa
4 mentionem lex faceret, † posse illius virtute Ecclesiam huiusmodi priuilegium oppetere, *idem ipse ibi* profitetur *Nouarius* nulla ad id Canonica sanctione existente. Cùm etiam in Ecclesiae fauorem profanis legibus disponend. *Innocentius III*. P. M. potestatem negarit, factasque nullius firmitatis dispositiones esse decernat, *in cap. Ecclesia sancta Mariae, 10. de constit.* inquiens: *A quibus si quid Motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & fauorem; nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.* Et firmat cum multis à se relatis, *Ant. Dian. resolut. moral. tract. 1. de immunit. Eccles. resolut. 13.* à quibus praedicti *textus* limitationem, intellectumque licet colligere.

Quare, nec dictae legis virtute, neq; etiã specialis statuti constitutione hoc iure Ecclesiã vti posse deducitur. Neq; qui contrariam amplectuntur sententiam (nempè *Andreas de Isern. Afflict. Carauit. & Capic.* quorum auctoritate, caeteri mouentur relati) legis nostrae,
5 sed specialium † constitutionum vigore, vsuque forensi tuentur eam: vt & in hisce Castellae Regnis receptam fatetur *Couar. d. c. 7. num. 3. post princip. vers. At in hoc Castellae Regno,* si ex quatuor Ordinibus Mendicantium Monasterium sit: Diuorum scilicet Fràcisci, Augustini, Dominici, & Carmelitarũ: Monialium ve cuiuscumque Ordinis, aut instituti: pauperum quoque Hospitale: quãuis Ecclesiae istae diuites sint, pingueque patrimonium habeant. Ex forensi quoque vsu, quamlibet aliã Ecclesiam hoc fori priuilegium apud nostrates vindicasse, asserens. Gutierrez *de priuileg. pauper. 1. p. q. 52. n. 33. & seq.* Nos etiam meminimus. Sic & in Cathalonia, per *Regiam pragmaticam Caroli, Barcinonae datam 16. Ianuar. anno* 1520. statutum, omnia Monasteria, ceterosque Religiosos Cõmendatarios quoad hoc priuilegium pauperes reputari, *Iacobus Cancerius refert, d. lib. 2. variar. resol. cap. 2. num.* 17. Etsi quoad expensas prosequutionis causae, hos non excusari aduertat. Quod in hisce Castellae Regnis (aduersus sanctionẽ à *Couarruuia memoratam, d. c. 7. n. 3.*) seruatum in foro experimur.

Vndè cum *Isernia, Afflictis, Carauitas, & Capicius* in statuti casu loquantur (quãtũuis etiã in eo dubia resolutio sit, ex praedicti *textus Ecclesia sanctae Mariae* decisione) in eo pariter eorum sequaces (& si indistinctè priuilegium id Ecclesiae competere dicant, cũ priorum auctoritate moueantur) loqui censendi sunt. Doctoris namque dictum, †
6 Doctoremve allegantem legem, secundum legem ab eo intelligendum esse, probant *textus, & ibi Bart. n. 7. in l. Non solum, §. Si liberationis, D. de liberat. legat. & in auth. Sed si iam necesse, & ibi Bald. C. de donation. ante nupt. Ias. in §. Rursus. num. 32. instit. de actionib. Deci. consil. 189. numer. 1. Socin. consil. 68. num. 27. volum. 1. Grammat. decis. 57. num. 28. & cons. crimin. 22. num. 14. Bellon. cons. 5. num. 17. in fin. & consil. 16. numer. 10. Cephal. consil. 341. numer. 50. Roland. à Vall. consil. 39. num. 32. volum. 4. Menoch. consil. 35. num. 30.* adducti, & probati à *Surd. consil. 9. numer. 5. consil. 132. numer. 63. consil. 135. numer. 66. consil. 177. numero 21. consil. 251. numer. 10. & consil. 271. num. 40. Ioan. Vincent. Honded. cons. 3. num. 31. & cons. 101. num. 46. lib. 1. Ioseph. Mascard. de probation. lib. 1. concl. 16. num. 5.*

Neque

Neque posteriori negatiuæ opinioni contrarium, præcipuumque de Pupillo, aut Minore propositum argumentum obstat. Aequiparatorum enim † non semper idem, nisi eadem sit ratio, iudicium est, vt de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 36. nu. 5. aduertimus. Debetque vt ab æquiparatis argumentum procedat, omnimoda, in casu saltem æquiparato, similitudo adesse, vt multis pariter in Axiomatib. nostris, lit. A. num. 302. ostendimus.

8 A Minoribus autem ad Ecclesiam † non semper æquiparationem procedere, nec semper Ecclesiam Minorum vice fungi, tradit Menchac. quæst. forens. cap. 9. num. 2. & de success. creat. §. 10. numer. 63. & alijs, Cald. Pereir. in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate, num. 4. C. de in integ. restit. minor. ex dispositione legis final. C. in quib. caus. in integ. restit. non est necess. Quam in Ecclesia non habere locum profitentur.

Imò quoad restitutionis beneficium tantum, Ecclesiam Minori comparari, neque adhuc semper in ea; apertè docuit eadem ipsa Glossa, quam pro prima opinione adduximus, in cap. Auditis, 3. verb. Iure minoris, vers. Sed in quibus casibus, de in integr. restit. Et si in restitutionis materia, omnia quæ Minoribus priuilegia competunt, Ecclesiæ competere; profiteatur Sfort. Odd. de restitut. in integr. quæst. 3. num. 17. & 18. Pupilli verò iure Ecclesiam non fungi; Eadem ipsa Gloss., vers. Sed non fungitur iure Pupilli, asseuerat.

In specie autem nostra, non modo similitudo inter Miserabiles, Pupillum, vel Minorem, & Ecclesiam; sed omnimoda dissimilitudo † existit (quæ 9 secundum aduersæ partis destruit fundamentum) Illis enim imbecilla natura (ob quam, paruam etiam potentiam perhorrescunt) hunc fauorem adepta est, vt Baldus notat in auth. Habita, C. ne fil. pro patr. num. 62. Ecclesia vero tantum à Miserabili conditione, vtque alterius potentiam perhorrescat, abest: 10 sed potius eadem † potentior reputetur; & ita ratio fieri nequeat, aut facta, viribus non subsistat, ex sententia Speculatoris, Acebar. Iasonis, & aliorum, quos refert, & sequitur Iacobus Menoch. cons. 216. num. 38. & 41. & à Nobis quæstione sequenti allegandorum. Inde, in Nobilium probationibus, ex Fisci parte, Regijque Iuris, hæ fiendæ tenentur interrogationes in Regio scribus interrogationes in Regio scribuntur diplomate. Si es por ser tan pobres, que no ayan tenido de que pechar? o tã ricos, que no les osassen empadronar? o por ser criados de allegados, y fauorecidos de algun Cauallero? Yglesia o Monasterio, o persona poderosa? Deductæ ex l. 27. tit. 11. lib. 2. nouæ Reg. Collect. vers. Y ansi mismo.

Quod si aliqua in præsenti inter Ecclesiam, Minoresque similitudo adest: pro hac eadem posteriori sententia vrget. Aut enim Ecclesia Prælatum habet, aut non: Si Prælatum habet † (ad Minoris similitudinem, Pa- 11 trem habentis, qui neque Orbus est, neque Miserabilis reputatur, vt quæst. 5. aduertimus) neque ipsa Orba, aut Miserabilis existit, neque per consequens huius fauoris cum miserabilibus particeps, siquidem Patrem habet Prælatum. Ecclesia enim filiæ, † Præ- 12 latus Parentis locum tenet. Quos eo nomine Vrbanus Secũdus, Augustini verbis appellat, in cap. Quorum vices. 6. in ordine. 68. dist. Quorum quidem pulcritudo, ac elegantia quamuis integram postulet translationẽ: vt lõgitudini par camus, diminutã facere cogimur, hic continenti: Ipsa Ecclesia Patres illos constituit illa ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in Sedibus Patrum. Non ergo teputes deserum, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es. De prole tua tibi creuit Paternitas. Vbi ad parentum filiorumque similitudinem, Gloss. verb. Ecclesia, & verb. Illos, neque cõuenire Ecclesiam, sine auctoritate Prælati; neque convenire, sed eius nomine Prælatum posse, notat. 13 Siue

13 Siue vxorem † Ecclesiam appelle
Prælatumque, Maritum, vt illũ *Eua*
ristus nominat *in cap. Sicut vir*, 1
7. q. 1. & Rhemense Concilium, trans
tum *in c. Sicut*, 4. *in ord.* 21. q. 2. inquiẽ
Sicut in vnaquaque Ecclesia vnus Presby
ter debet esse: ita ipsa, quæ Spõsa, vel Vxo
rius dicitur, non poteſt diuidi inter plur
Presbyteros. Notacq; *Gloſ. in d. c. Quor*
vices, verb. Eccleſia, 86. *diſtinct.* Quema
modum enim vigintiquinque annis
nor, maritum habens, Patre quoque c
rens, legis nostrę, forique priuilegio n
vtitur (miseræ conditionis, Mariti ex
stentia, ratione deficiente, vt iam q.
firmauimus:) sic neque Ecclesia (inho
etiam Minori comparata) vtetur.

14 Si Prælatũ; † Episcopum scilicet
Ecclesia non habet, aut inutilem qui
habet (cum vtreque modo Vidua di
tur, *cap. Quia propter*, 42. *de elect. capit.*
§. Sed neque, de translation. Episcop. si l
gem nostram ciuilemq; attendamus
hoc gaudebit priuilegio, œconomo,
ministratore ve, qui eius nomine ag
re valeat, existente. Similiter & Coll
giata, vel etiam Parochialis Recto
re carens. Quamuis enim Cathedral
tantùm Episcopi morte, propriè, no
etiam aliæ Ecclesiæ Rectorum mort
Viduatæ dicantur, vt notat *gloſ. fin. ad*
nem, verſ. Hodie verò, in cap. Cũ terra, 1
& gloſ. 1. *in d. cap. Quia propter, de electi*
quia non sic Rector, aut Beneficiatu
cum Ecclesia sua, sicut Episcopus ma
trimonium contrahere censetur; vt e
tiã, cũ *Lambertino* asserit *Ioan. Gutier*
canonicar. quæſt. lib. 2. *q.* 7. *num.* 48.) Ne
gari tamen non potest, quin Orbitatẽ
Rectoribus mortuis, prædictæ Eccle
siæ contrahant, Viduæque impropriè
saltem reputẽtur, vt & citatæ *Gloſ.* fa
tẽtur, & satis aperte *textus in d. cap. Si*
15 *cut*, ostendit. Vicarius namque, † siue
Commendatarius designatus, dum fit
de proprietario prouisio; non Prælatus,
aut Rector, sed procurator existit, vt
ex textu in cap. Obitum, 16. in ordine, &
cap. Catinenſis ſequenti, 61. *diſtinct.* dixit
Gloſſ. vnic. in ca. Qui plures, 3. *in ord.* 21.

q. 1. Quãuis & hic legitimã admini
tionẽ habeat, vt probat *tex. in c. Rel*
5. *eadẽ cauſ. & q.* 8. & aduertit *Gloſſa in c*
Nemo deinceps, 15. *verb. Commendare,*
ea princip. verſ. Et primo quæro, de elect
lib. 6. Id quod & priuilegio huic locum
facit. Eum enim, qui alterius arbitrio
aut regiminĩ (præterquam Parẽtis, aut
Mariti, vt prædiximus,) suppositus
est, illius beneficium sentire; iam *quæ-*
ſtion. 5. sumus professi.
Prouisione autẽ de Rectore facta, ea-
met ratio huic iuri locũ nõ esse suadet;
cum Maritũ Ecclesia videatur habere,
dict. cap. Sicut, 21. *q.* 2. qui non vt alie-
nas, sed proprias res Ecclesiæ suæ per-
16 tractet. Cuius veluti prouentuum † v-
sufructuarius in vita existat secundum
quã *de priuileg. paup. q.* 4. *§.* 1. *n.* 94. opi-
nionẽ retulimus, & tradit, cũ aliis, *Au-
guſ. Barb. in collect. ad c. fin. de offic. Ordin.*
numero octauo. In morteque (ex genera-
li recepta consuetudine) aut testatus li
berè disponat: aut intestatus, successo-
res in eis parentes habeat, vel consan-
guineos, vt cum *Couarru. in cap. Cum in*
officiis, n. 23. dicunt cæteri *in dict. §.* 1. *n.*
95. à *Nobis citati.* Nequaquam tutori
comparatus, vt elegans ostendit *Gloſſ*
1. *ad fin. in cap. Quia Episcopus*, 5. *quæſtio-*
ne 3.
17 Eademque † de iure (speciali priuilo
gio, aut consuetudine semota) in viro-
rum Monasteriis procedere firmandũ
videtur. Cum eorum Rectores Supe-
riores ve Parentum (vt diximus) locũ
teneant. Prælatorum enim appellatio-
tione continentur. *Gloſ. in Clementin.* 1.
verb. Prælatum, de election. Syluest. in Sũ
ma verb. Prælatus, num. 1. *Emanuel. Ro-*
der. in Summa, verb. Prelados, cap. 30. *nu.*
1. Ecclesiæ autem Prælatum nomina-
ri Parentem iã *n.* 12. *&* 13. potuit; ali-
ter in fœminarũ cœnobiis Pietas sua-
det, imbecillis sexus, & quæ ei acce-
dit reclusio, & quia per administrato-
res cogũtur. Ex quibus id iure optimo
priuilegiũ forẽsis illis arrogauit vius.
18 *Si verò Ecclesia pauper sit*, †
hoc fori priuilegio vti posse, extra
con-

controuerſiam eſt, quo quidem caſu *Iulius Cæſar Vmbrian.* & *Aloyſ. Ricc.* (cuius auctoritate *Vmbrianus ipſe ſupr. num. 2.* relatus in contrariam mouetur) loquitur. Etſi enim de Eccleſia indiſtinctè, quæſierit; de pauperũ hoſpitali reſpondic, proque fundamẽta iecit, vel etiam ſi diues Eccleſia ſit; ſpoliata tamen, propriaque re per vim priuata. Poſſe namque tunc ſpoliatorem laicũ corã quo malit Iudice, Eccleſiaſtico, vel Seculari, Regiis vt etiam Senatoribus in prima cauſæ diſcuſsione Eccleſiam conuenire; commune Doctorum placitum affirmat, *in cap. Si Clericus, 5. & in cap. Cùm ſit generale, 8. de foro competent. Didac. Couarruu.* teſte in *d. cap. 7. practicarum quæſtio. numer. 3. Aſflict. deciſ. 257. numer. 2. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. dict. caſu 66. num. 19. in fin. Sigiſmund. Scacc. de appellation. d. q. 7. num. 130. verſ. Subdiſtingue 1. Ioã. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, ſectione 3. q. 11. num. 5. pag. mih. 306. Nos de priuileg. pauper. 1. part. q. 52. num. 29. & ſeq. & num. 33. & ſeq.*

19 Quam hodiè non Eccleſiæ modò, ſed priuato † cuilibet, per vim re propria ſpoliato ad Principis tribunal in prima cauſæ cognitione ſpoliatorem trahendi, facultatem Regiæ concedũt leges 5. *tit. 14. lib. 3. Ordinamẽt. Reg. 5. & 6. tit. 13. lib. 4. nouæ Reg. collect.* Quodq; magis eſt, Eccleſiaſtico, vel ſeculari ab Eccleſiaſtico Iudice violentiam vimque illatam paſſo, pro ea repulſanda, grauamineque tollendo, Regium tribunal adeundi poteſtatem eſſe. Formã præſcribit *l. 36. titul. 5. lib. 2. nouæ Reg. collect.*

20 Vi ergo, ſpolio, paupertate, præcipua lege, aut cõſuetudine non exiſtente, fori hoc priuilegio Eccleſiam Prælatum, aut Rectorem non inutilẽ quidem habentem, vti non poſſe; ſatis noua hæc (à nemine, quèm viderim, vſq; adhuc perpenſa) comprobare vidẽtur. Et præter huius quoque ſententiæ ſequaces, quos iam retulimus, ſic in ſpecie (non altiori licèt indagine) *Nouarius* credit, *in praxi electio. & variat. fori, ſect. 3. quæſt. 2. n. 8. pag. mihi 286.*

Præter infinita alia priuilegia, fauoreſque Eccleſiæ ſuperſunt; quos non poſſumus non ad longum recenſere; vt & obſequiũ Matri piiſsimæ præſtemus; quamque poſſumus ei gratiam referamus; & vt eorum in præſenti relatio, ab iterata multis huius tractatus locis ſimilium mentione excuſet. Generaliter ideò ad id in primis quædam (vt ex eis ad alia licèt non ſpecialiter deſignata deueniri poſsit) præfiniemus.

21 Fiſco igitur comparari Eccleſiam, † Fiſcique priuilegiis vti, & de Fiſco ad Eccleſiam argumentum valere, ex *l. fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* firmarunt *Addit. gloſſa, verb. Rebus ſuis, in cap. 2. extr. de iur. iur. Andr. Tiraq. de priuileg. piæ cauſ. priuil. 143. Euerard. in locis legalib. loco à Fiſco ad Eccleſiam, Marc. Anton. Genuenſ. in practicabil. Eccleſiaſt. q. 174. num. 3.* & latius, *quæſt. 251. Iulian. Viuian. in praxi iuriſpatron. part. 1. libro 2. c. 5. num. 25. Stephan. Gratian. diſcepta. forenſ. cap. 377. numer. 31. tom. 2. Cardin. Dominic. Tuſch. practicar. concl. lit. F. concl. 395. n. 1. Borgni. Caualc. deciſ. 31. n. 260. p. 2.* Etſi in caſibus ſolum à iure expreſſis de Fiſco ad Eccleſiam argumentũ, æquiparationemque procedere, aſſeueret *Couar. practicar. cap. 8. num. 3. col. 1. in fin.* acriterque defendit *Gregor. Lop. in l. 19. tit. 8. p. 5. gl. 5. verb. Dos caſos.*

22 Sed validior quidem Eccleſiæ, † quã Fiſci exiſtit fauor. Cùm hic, priuilegiatorũ ſit vltimus: illa primus, vt tradũt *Genuenſ. d. quæſt. 251. numer. 4. & Iulianus Viuian. proximè relato loco.*

23 Contra Fiſcum enim in dubio iudicandum † (ex *Modeſtini* reſponſo in *l. Non puto, 10. D. de iure Fiſc.* dicente: *Nõ puto delinquere eum, qui in dubiis quæſtionibus contra Fiſcum facilè reſponderit*) firmarunt *Genuenſ. & Viuian.* vbi proximè *Didac. Couarru. variar. lib. 1. cap. 16. num. 1. Petrus Surd. conſ. 173. numero 59. & Marc. Anton. Peregri.*

de

conſ. 199. numer. 8.

de iure Fisc. lib.6. titul.6. numer.32. & li bro 7. titul. 3. numer. 45. Prosper. Farina. conf.78. numer. 28. in fin. & latius *fragmẽ torum criminalium, 1. part. litera F. num. 189. Sebastian. Guazin. de defens. reor. par 2. defens. 29. capit. 1. numer. 1. Alexandir Trentacinq. variarum resolution. libro 1. titul. de iure Fisci, resolution. 9. numero 1. versicul. In primo casu, Cardinal. Mantica de tacit. & ambig. conuention. libro 11. titul. 25. numer. 22. Flores Diaz de Mena variarum, quæstion. 6. articul. 3. numer. 9.* plenè *Cardinal. Tusch. dict. liter. F. concl. 399. per tot.*

24 Pro Ecclesia autem in dubio † iudicandum, meritò quidem Iura sanxere in *l. Sunt personæ, 14. in fin. D. de religios. & sumptibus funer.* & alia quæ adducit *Roman. in Authent. Similiter, numer 38. & 39. C. ad legem Falcidiam*, probãt què *Tiraquell. de pia caus. priuileg. 148 Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst 140. Stephan. Gratian. discept. forens. cap 88. num. 6. & discept. 131. num. 2. Ioann Cephal. cons. 11. numer. 20. lib. 1. Ouid. d. Amic. de iure emphyt. quæst. 53. numero 5 in fin. & quæst. 8. num. 8. etiam in fin. Borgnin. Cauale. decis. 46. numer. 342. part. 1 decis. 43. num. 73. & decis. 45. num. 56.*

25 De priuilegio ideo Ecclesiæ † ac priuilegium Fisci, argumentum nõ valere (ex *Bart. Imol. & Ias. in l. Fructus D. solut. matrim.*) protulit *Marcus Anton Genuens. dict. quæst. 252. num. 6.*

26 Vereque Ecclesiam Fiscum† habere, qui tacita, vt temporalis, in bonis cum eo contrahentiũ hypotheca gaudeat, iuxta *legem 2. 3. & l. Aufertur. 46 §. Fiscus autem, D. de iure Fisc. l. Similes 10. D. ad municip. l. 2. C. in quib. caus pign. vel hypothec. tacit. contrah. l. 33. tit 13. part. 5.* Quique in Clericorum bonis vacantibus, & sine hærede legitimo decedentiũ sæcularis quoque Fisci adinstar, iuxta *l. 1. D. de iure Fisc. l. 1. l Vacantia, & per tot. tit. C. de bon. vacant lib. 10. l. 1. C. vnde vir, & vxor, l. 2. C. de petit. bonor. sublat. lib. 11.* succedat, & cui Clericorum delinquentium, pecuniariæ applicentur pœnæ; illorũque bona (si criminis commissi qualitas bonorum priuationem, confiscationemque inducat) ad Ecclesiæ, Episcopalemque Fiscum pertinere, in sæculari veluti, iuxta *auth. Bona damnatorum, C. de bon. proscript. seu damnator. cap. cum secundum leges, 19. de hæretic. lib. 6.* profitentur *Glos. in dict. cap. quia diuersitatem, verb. Præter eius, in fin. Cardin. in clement. Nolentes, §. 1. quæst. 3. de hæretic. Rota Roman. in antiq. tit. de testam. decis. 7. Couar. variar. lib. 2. cap. 9. num. 11. Marc. Anton. Peregrin. de iure Fisc. lib. 1. tit. 1. cap. 2. de bis qui iura fiscalia habent, num. 105. vers. Sed contra, pro Episcopo, & seqq. Augus. Barbos. de offic. & potest. Episcop. 3. part. allegat. 107. num. 16. & duob. seqq. Ioan. Roj. in epitom. success. cap. 34. num. 37. Bernar. Diaz in pract. crimin. Canon. cap. 142. numer. 2. & ibid. Salced. lit. B. Prosper. Farin. de hæres. quæst. 190 §. 11. à num. 154. Marc. Anton. Genuen. dict. tract. quæst. 250. num. 1. & seqq. Ioan. Aloys. Ricc. in praxi aurea, resolut. 387. num. 2.* per textum *in cap. si quis in atrio. 7.* & *in cap. si quis deinceps, 22. in ordine. 17. quæst. 4. in cap. Quia diuersitatem. 5. de conces. præbend.* & *in cap. penult. de Clerie. non resid.*

27 Priorem tamen (vt verum fateamur) assertionem, quæ dictat, † Ecclesiam boni secum contrahentis, sæcularis Fisci adinstar, tacite hypothecata habere, à *Marco Antonio Genuẽsi in practicabil. Ecclesiast. quæst. 472. num. 3. & 4.* confirmatam: refellit, contrariamq; amplectitur, & defendit *Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 601. num. 20.* Quòd nulla talem hypothecam inducens extet lex, idque ipsum notantes adducit *Baldum in rubr. C. de priuileg. Fisc. & in l. vt inter Diuinum, 19. numer. 9. colum. 3. post princip. vers. Vlterius quæro, C. de sacros. Eccles. Alex. cons. 104. in fin. & ibid. Addition. verb. Ciuitas, lib. 6. & in l. 1. §. si hæres, in fin. D. ad Trebell. & Negus. de pignor. part. 2. membr. 4. num. 122.* Sic pariter asserit *Gregor. Lopez in dict. l. 19. tit. 3. part. 5. glos. 5. & in l. 25. tit. 13. ead. p. glos. 6. verb. Obligados.*

28 Nis

28 Nisi pro decimis † illi debitis, ad tributorum Fiscalium similitudinem, casum excipias; pro quibus, eas debentium prædia, Ecclesiæ hypotecata existere, probat *Nicolaus Euerard. in topic. legal. loco 112. de Tributo ad Decimam, nu. 3. Ioan. Gutier. tractat. de gabel. quæst. num. 24. & seq.* in id etiam adducens *legem 6. ad fin. tit. 20. part. 1.* Vel cũ Ecclesiæ emphyteuta prædium illius emphyteuticum deteriorem reddidit, iuxta dispositionem *authentica de non alien. aut permut. §. Scire, coll. 2.* & notat *Gregor. Lopez, dict. verb. Obligados, in fin.* vel pro dote Ecclesiæ promissa, iuxta dicenda *infra num. 46. & 47.*

Cæteræ verò assertiones prædictæ procedunt expeditius. A Fisci namq; 29 temporalis similitudinem, † ob hæredum ex testamento, & ab intestato deficientiam, Fiscum Ecclesiasticum succedere (præter iã *dictam glossam in cap. quia propter*) firmarunt *Bart. in l. 1. num. 2. C. de bon. vacant. lib. 10. Rota Roman. d. decis. 7. Ioan. Roj. dict. num. 37. Aloys. Ricc. dict. resolut. 387. num. 1.* & ex relatis, *num. 26.* plerique.

Quod intelligendum ait *Rojas dict. loco, num. 38.* si Clericus Ecclesiã propriam in titulum non habeat. Si Ecclesiam namque habeat; ipsam, non Episcopalem Fiscum succedere, dicit ex *cap. 1. de success. ab intest. cap. vlt. 12. quæst. fin. auth. de Ecclesiast. tit. §. Si quis Episcopo, coll. 9.* cuius quoque voti extat *Ricc. dict. resolut. 387. num. 3.* textum allegans *in cap. excommunicamus, 13. §. Damnati, de haretic. Bald. Paul. Peregrin.* & alios.

30 Pro crimine à Clerico commisso, † pecuniariam pœnam Episcopum imponere, Fiscoque, aut Cameræ suæ applicare posse, aduertunt *Glos. verb. Pœnam in cap. licet, 3. de pœn.* & cũ *Hostiens. Ioan. Andr. Butr. Cardin. Annan. Felin.* & alii *Marc. Anton. Peregrin. de iure Fisci. dict. lib. 1. tit. 1. cap. 2. D. his qui iura Fiscalia habent, nu. 106. Iul. Clar. in pract. Fiscalis, in lib. 5. § fin. quæst. 80. num. 5. Bertrand. Diez in pract. cap. 134.* in nouis *ibid. Salced. Palac. Rub. in repet. 142. & donat. inter vir. & uxor. §. 39. rubr. de Didac. Couar. lib. 2. variar. dict. num. 13. nu. 8. vers. Postremo, Azebed. in cap. 9. nu. 6. lib. 3. noua Reg. collect. num. 3. l. 12. tit. 6. Ricc. dict. resol. 387. num. 2. Bouadill. Aloys. in Politic. lib. 2. cap. 17. num. 199. Cadill. in decis. 85. part. 1. Petr. Cened. ad Decret. collect. 170. num. 1. Zerol. in praxi Episcop. part. 1. verb. Compositio, vers. Secundo, Augustin. Barbos.* (qui & hos refert) *dict. alleg. 107. num. 18.*

31 Sic & ad Ecclesiæ Fiscum Clerici de hæresi † damnati bona patrimonialia pertinere, cum multis à se adductis, constantissimè *Farinacius* resoluit, *in tract. de hæres. quæst. 190. §. 11. à nu. 154.* Et si aliter apud nos, in hisce Castellæ Regnis, praxis (Iuri quidem conformis) obseruet. Quam probant eruditissimus *Couar. dict. cap. 9. num. 11. & 12. Azebed. in l. 1. num. 200. tit. 3. lib. 8. noua Reg. collect. Salced. ad Bernard. Diaz, d. cap. 114. verb. Heretici, lit. F. Bouadill. in Politic. lib. 2. cap. 17. num. 201. lit. D. P. Sanchez super præcept. Decalog. lib. 2. cap. 20. à num. 1. Cened. ad Decret. collect. 55. num. 6. August. Barbos.* (his similiter relatis) *dict. loco, num. 17.*

32 Imperiique priuilegiis † Ecclesiam gaudere, tenet *Glos. verb. Iure minoris, in dict. cap. Auditis, 3. de in integr. restit. Marc. Anton. Genuens. dict. quæst. 252. numero 7. Iulian. Viuan. in praxi iuris patronat. part. 1. lib. 2. capit. 5. numero 25. versicul. Septimò, Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap. Auditis, numer. 9. Francisc. Balb. de præscript. part. 5. quæst. 5. pagin. mihi, 412 Gregor. Lopez, in dict. l. 19. tit. 18. part. 5. glos. 5.* Ecclesia namque, & Imperiũ fraternizant, *auth. quomod. oport. Episc. in princip.* quem textum ad Imperii, Ecclesiæque priuilegia exornant *Bald. in l. fin. num. 10. C. de quadriennii præscript. Iason. in l. 1. num. 23. C. de Sacrosanct. Eccles. Aloys. Ricc. in praxi aurea, resol. 375. num. 2.*

33 Minorum, † Pupillorumque Ecclesiam Iure fungi, iam *supra num. 1.* diximus.

mus. Quod procedere aduertit *Sfort.* *Odd. de restit. in integr. quæst.* 88. *num.* 37. vbi possibile est, eo iure Ecclesiam fu[illegible] gi.

Vnum interim aduertere libet, quòd in petenda restitutione (in qua præcipue Minoribus Ecclesia comparatur, iuxta dicta *proximè, num.* 8.) etiam præcipuum habet Ecclesia: etsi enim in illius foro, † aduersus quem restitutio
34 postulatur, impetranda sit, *l. 2. C. vbi & apud quem*, *Didac. Couar. variar. resolut. lib. 1. cap. 4. statim in princip.* plen[illegible] materiam, qua solet eruditione, eo capite tractans, & exornans. Ecclesiæ ve-
35 rò aduersus laicum agenti † speciali iure datum esse, vt coram Ecclesiastic[illegible] ipsiusque Ecclesiæ Iudice in integr[illegible] restitutionem petere possit, manifes[illegible] *Innocent. III.* decretum ostendit *in ca[illegible] Ad nostram*, 11. *de reb. Ecclesf. alien.* [illegible] *non*, insinuat *textus in cap.* 1. *de in integ[illegible] restit.* & obseruant *ibid. Abb. num.* 18. [illegible] *in cap. Cùm sit generale*, 8. *de de foro co[illegible] pet. num.* 20. *& ibid. Marian. Socin. nu[illegible]* 13. Cuius rei rationē *Couarruuias as[illegible] gnat dict. loco, num.* 2. De huius licet [illegible] sertionis veritate (etsi eam comm[illegible] nem fateatur) dubius, relatis Iurib[illegible] sub eadem dubietate respondens. Ill[illegible] intrepidè affirmans; in rebus patrim[illegible] nialibus Clericorum, eam non proc[illegible] dere opinionem, ac circa eas Cler[illegible] cum læsum, in restitutionis in integ[illegible] iudicio, coram Iudice seculari laicu[illegible] conuenire debere, ex generali tam L[illegible] gum, quàm Canonum sanctione, qu[illegible] *reum coram suo iudice, inque suo foro co[illegible] ueniendum*, dictat, ad restitutionis qu[illegible] que in integrum speciem deducta, [illegible] *l. 2. C. vbi & apud quem*, & in hac re[illegible] det *Gregor. Lop. in l.* 10. *tit.* 19. *part.* [illegible] *glos.* 1. etsi priorem tenens, etiam hu[illegible] contradicat, in bonis quoque Cleric[illegible] rum illam amplians *Sfort. Odd. in tra[illegible] de in integr. restit. quæst.* 32. *num.* 23. [illegible] *seq.*

Ad Minorisque similitudinem tac[illegible]
36 tam † hypothecam in Prælati bon[illegible] male administrantis, Ecclesiæ comp[illegible] tere, asserit *Glossa in cap. Ex literis*, 5. *verb. Obligata, de pignorib. Palac. Rub. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 66. num.* 21. *Petr. Rebuf. tom. 2. adleg. Gallic. tit. de constit. reddit. tit. 1. glos.* 14. *num.* 30. *Anton. Neguf. de pignor. 2. part. princip. membr* 4. *num.* 120. *& seq. Sylvest. in summ. verb. Clericus*, 4. *num.* 4. *Iacob. Menoch. consil.* 114. *num.* 27. *Bellet. disquisit. Clerical. part. 1. tit. de bonis Clericorum, §. 1. num.* 12. *Marc. Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quæst.* 138. *num.* 3. *Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. part. 1. lib. 2. dict. cap.* 5. *num.* 54. *Escobar, de ratiocin. cap.* 39. *nu.* 13. *vers. Sed prædictis non obstantibus.*

Cum in aliorum administratorum
37 bonis † præterquam Minorum, vel similium (quibus curatores quasi debilibus dantur, Prodigo nempe, Surdo, Muto, vel Fatuo) priuilegium hoc non competere, tacitamque hypothecam non contrahi, *in l. idem priuilegium*, 6. *D. de priuileg. creditor.* his verbis *Vlpianus* decernat: *Sed si bonis datus sit curator, vel dum deli[illegible] absentis, vel ab hostibus capti, vel dum hæredita[illegible] berant scripti hæredes de adeunda hæredita[illegible] te: non oportet priuilegium dari: non enim eadem causa est.* Et ita tenet *Escob. d. loco, num.* 5.

38 Plures alios inter Minores † & Ecclesiam similes congerit casus, lateque prosequitur *Bernard. Diaz* videndus. *Nicol. Euerard. in Topic. Iuris, loco* 74. *A Minoribus ad Ecclesiam.* Et *Nos quoque inferius, num.* 55. *& duobus seqq.* prosequimur. *regul.* 219. *lit.* B.

In eo autem (circa propositam materiam) Minores etiam Ecclesia exce-
39 dit, † quòd pro male ablatis, Ecclesiæ cui restitutio facienda est, in bonis restituere debentis, etiamque hæredum competat hypotheca, vel (cum *Bald. & Salicet. in l. furti, C. de furt.*) firmat *Antonius Neguf. de pignor. 2. part. princip. membr.* 2, *num.* 124. quem sequitur *Viuian. d. cap.* 5. *num.* 78.

Cùm nullam in bonis furis, vel eius
40 *hæredis Ius hypothecam*, † *sed actionem tantum cuilibet rei persecutoriā,*

ea

ea extante, concedat, in l. si pro fure, 7. §. 1. D. De condict. furt. vel re non extãte, ad eius æstimationem, in l. In re furtiua, 8. D. eod. §. fin. instit. de obligation. quæ ex delict. nascuntur.

41 Reipublicæ † item Ecclesiam comparant Iustinianus in l. fin. C. de Sacrosanct. Eccles. & in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccles. coll. 2. Glos. vnic. in fin. in l. Rempublicam, 3. C. de iure reipubl. lib. 11. Glos. in l. Imperatores, 35. verb. Negotio publico, D. de re iudic. Nicol. Euerard. in Topic. iur. loco 67. à Republica ad Ecclesiam. Omnibusque, Reipublicæ priuilegiis vti, eius æquiparationis virtute, prosequens num. 2. quando saltem casus est applicabilis, contrariumque à Iure decisum non reperitur, assentiuntque Iulian. Viuian. dict. 1. part. lib. 2. cap. 5. num. 25. vers. Sexto gaudet, Marc. Anton. Genuens. in practicab. Ecclesiast. quæst. 252. num. 6. & Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 196. num. 10. Gregor. Lop. in l. 1. tit. 25. part. 3. glos. 5. & in l. 10. tit. 19. part. 6. glos. 1. vbi Ecclesiam Rempublicam appellat.

42 Imò Ecclesiæ fauorem, † Reipublicæ præponderare fauori, dixerunt Felin. in cap. Nonnulli, num. 53. de rescript. Azebed. in l. 2. tit. 13. lib. 9. noua Reg. collect. num. 5. Escobar, de ratiocin. cap. 39 num. 13. ante fin. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 602. numero 15. Iulian. Viuian. d. cap. 5. num. 113. Rot. Roman. Diuersor. part. 1. decis. 454. num. 8.

43 Militum etiam priuilegiis, † vbi inæqualitatis ratio non adest, Ecclesia gaudet, sententia Glossæ, & Doctorum, in l. Si vt proponis, 8. verb. Non negabit, C. de reivendic. & in cap. Inquirendum, 3. verb. Comparauit, extr. de pecul. Clericor. Nicol. Euerard. in Topic. legal. loco A milite ad Ecclesiam, Marc. Anton. Genuens. in practicab. Eccles. quæst. 185. numer. 3. & dict. quæst. 252. numero 1. Viuian. dict. loco, num. 25. vers. Secundo, Anton. Gomez in l. 50. Taur. num. 36. versic. Primus est, cum versic. Tertius casus.

44 Et libertatis, † tradunt Nicol. Euerard. in Topic. iur. loco 58. A libertate ad piam causam, num. 1. Marc. Anton. Genuens. dict. quæst. 252. num. 2. Iulian. Viuian. dict. cap. 5. num. 25. vers. Secundo, ad fin. ex Bartoli in l. Si vnus, 12. C. de testam. Baldi, & aliorum, non tamen certa relatione.

45 Dotis quoque priuilegiis † Ecclesiam frui, à parique cum dote Ecclesiã iudicari, deducitur ex text. in cap. 1. §. Donare, qualiter olim poterat feudum alienari, in vsib. feudor. & profitentur (rationis identitate existente, cum Bart. in l. 2. § fin. D. de donation. & in l. Si ego, D. de iure dot.) Nicolaus Euerardus in locis legalib. loco 60. à dote ad piam caus. num. 1. & 3. Genuens. dict. quæst. 252. num. 4. Viuian. dict. loco, versic. Quarto. Quod non solum pro dote Ecclesiæ; sed pro cæteris quoque illius bonis (disparitate non existente) procedere videtur, pro quorum veluti administratio Prælati, vel administratoris bona tacite Ecclesiæ sunt obligata, sicut mariti pro dote vxori, ex textu, & ibi Glos. verb. Obligata, in cap. Ex literis, 5. de pignorib. cum supra citatis num. 36. Pro dote namque sua Ecclesiam iisdem, quibus pro dote sua Mulier priuilegiis vtitur, gaudere, † pluribusque etiã, ostendit, fuseque prosequitur per tres, &

46 quinquaginta numeros Lambertin. de iure patronat. lib. 1. part. 1. quæst. 5. princip. art. 8. per tot. Inter quæ, pro Ecclesiæ dote tacitam in promittentis bonis,

47 † proque re euicta, & aduersus Rectorem, qui dotem recepit, hypothecam vt seculari doti competere, tradit num. 5. vers. Tu aduerte, & num. 7. cum Paul. Citandin. eod. tract. part. 3. quæst. 17. causa secũda, sic etiam Iulian. Viuian. eod. pariter tract. dict. lib. 2. cap. 5. num. 121.

48 Alimentorum quoque priuilegiis, † Ecclesiam dicta æquiparatione frui, tradunt Euerard. in locis legalib. loco 59. Ab alimentis ad piam causam, Marc. Anton. Genuens. dict. quæst. 252. num. 3. Viuian. vbi proxime, num. 25. vers. Tertio gaudet, Petr. Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 3. per tot. vbi an & quando de pia causa ad

ad alimenta, & è contra, argumentu[m] ... procedat. De quo & *Nos in Axiomat...* *& locis communib. iur. lit. A. num.* 31 5 ... Piarum enim causarum (ex quibus fi... ad alimenta, & contra comparatio ...
149 principem locum † Ecclesiam tenere... nulli dubium est, firmatque *Tiraquel. d... pia caus. in praefation. numero 2. & seq. & Iodoc. Damhouder. in Enchir. piarum, se... simil. verb. Ecclesia, & pia causa.* Ecclesiaeque relictum, in piam causam rel... ctum dici, probat *text. in cap. Requisisti...* 15. *de testament.* & notat ibid. *Augustin... Barb. sub num. 8. Petr. Surd. decis. 292. numer.* 1. Aliisque piis causis priuilegi... concessis Ecclesiam vti, *iidem ipsi* a... uertunt, & *Lopez de contract. lib. lib. 2... cap. 44. vers. Vltimo.*

o Ecclesiae praeterea datum est, † ... ad eam pro quolibet regulariter crim... ne confugientes, seruet, neque ab il... inuiti extrahi queant Diuinae Maiest... tis reuerentia, cuius est Ecclesia d... mus, *Ioan. cap.* 2. sic decreuere *text. cap. Inter corporalia, 6. de immunit. Eccles. cap. Minor, 8. cap. Reum, 9. cap. Fr... ter, 10. cap. Definiuit, 35. cap. Id constitu... mus, 36. in ordin. 17. quaest. 4. in l. 2. l. P... senti, 5. & toto tit. C. de his qui ad Eccl... confug.* de iure Regio, *l. 2. tit. 11. part. l. 2. tit. 2. lib. 1. noua Reg. collect.* Exo... nant (praeter ordinarios dictis in loci... plenè hac de re agentes) *Didac. Coua... variar. lib. 2. cap. 20. Remig. de Gonn... immunit. Eccles. regul. 1. & toto tractatu... Ioan. Gutier. practicar. lib. 2. quaestion. 1 num. 3. & per tot. & quaestionibus seqq vsque ad octauam, Petr. Cened. in collect. ad Decret. collect. 54. Paz in praxi, 4 part. 1. tom. cap. 3. §. 3. per tot. Petr. Gregor. Syntagm. iur. vniuers. lib. 33. cap. 21 num. 3. & 4. Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 25. num. 1. & seqq. Villag. de extersf. log. cap. fin. nu. 4. & 5. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. E. concl. 10. num. 1 & seqq. Alex. Ambros. de immunit. Eccles. cap. 1. Prosp. Farinac. eod. tract. cap. 2. à num. 1. cum seqq.* vbi huius conclusionis materiam ampliationibus, limitationibus, & intellectibus implet. Eg... *praxis crimin. quaestion. 28. num. 1. Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap. Inter alia, Leand. Galganet. de iure public. lib. 3. tit. 69. à num. 7. vsque ad 61.* Ex Theologis, *Angel. in summ. verb. Immunitas, num. 16. vers. Verum committentes maleficium, Syluest. eod. verb. 3. num. 1. Tabien. num. 9. Armil. 2. Rosel. eod. verb. 1. in princip. & 2. vers. Nullus ad Ecclesiam, D. Antonin. in summ. 3. part. tit. 12. cap. 3. §. 1. in princip. Francisc. Suar. de Religion. tom. 1. lib. 3. cap. 8. num. 9. & cap. 11. num. 4.* nouissimè *Paul. Laymann. de virtute, & statu Religionis, lib. 4. tract. 9. num. 1. 6. & per tot.* A quo (post *Couar. dict. cap. 20.* eruditissime loquentem, & *Suar. à se relatos, ibidem, num. 1. vers. Enim verò*) praecipuè disces, an ex veteris Testamenti lege, vel Euangelica, immunitas haec sit concessa, etiamque ab *Antonio Ricciulo de iure personar. extra Ecclesiae grem. existent. lib. 2. cap. 12. num. 5. & Tiberio Deciano dict. lib. 6. cap. 25. num. 2.* qui *num. 3. & seq.* Ethnicorũ quoque legibus, ac moribus, templis suis immunitatem hanc ad ea confugientibus concessam pulcrè ostendit, Poenarumque genera in huius immunitatis violatores à Diis inflictas recensens, ad quem recurrere curioso licebit. Nobis satis, si in id à *Iustino historico, lib. 28. pag. mihi* 261. haec prodita superaddamus: *Laudomia autem* (inquit Ille) *cum in aram Dianae confugisset; concursu populi interficitur. Quod facinus Dii immortales assiduis cladibus gentis, & prope interitu totius populi vindicarunt. Nã sterilitatem, famemque passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis penè consumpti sunt. Milioque Laudomiae percussor in furorem versus; nunc ferro, nunc saxo; in summa, dentibus laceratis visceribus, duodecima die interiit.*

Quodque de *Agesilao* in eius vita *Aemilius Probus* his verbis refert: *Huius victoriae, vel maxima fuit laus: quod cum plerique ex fuga se in templum Mineruae coniecissent, quaereretur que ab eo, quid his vellet fieri; & si aliquot vulnera acceperat eo praelio, & iratus videbatur omnibus, qui ad-*

aduersus arma tulerant: tamen autetulit
ire Religionem, & eos vetuit violari. Ne-
que verò hoc solum in Græcia fecit, vt tem-
pla Deorum sancta haberet; sed etiam apud
barbaros summa religione omnia simulacra,
arasque conseruauit. Antiquis pariter
Asylis à Didaco Couar. designatis dict.
lib. 2. variar. cap. 20. num. 2. aliud quo-
que adiicimus, quod Palice extitisse Dio
dorus Sicul. Bibliothec. lib. 11. pagin. mihi
631. eiusque venerationem in hunc
modum refert: Est autem hoc templum ex
certis quibusdam temporibus Asylum tu-
tissimum, & inuiolatissimum supplicibus-
que quocunque infortunio, vel calamitate
oppressis, vel his, qui in dominos ingratos,
violabundosque inciderint seruis, plurimum
subsidii præbet. Nam qui eo confugerint,
nulli domino, quacunque conditione, seu
vi, aliove quouis pacto, licet eos abducere;
sed ibidem intactos permanere, inuiolatos-
que oportet, donec per certos amicos, aut
arbitros æqui & boni persuasi, & adducti
domini, tum iureiurando de conuentis ad-
acti, & promissis seruandis per fidem eo
modo formatam admittātur. Neque vllus
adhuc memoriæ proditus inuenitur, qui eā
fidem supplicibus præstitam, irrumpere sit
ausus. Aliquibusque interiectis, de Du-
cetio in Syracusos cōspiratore, ad Aras
confugiente, aliis morte plectendum
sentientibus; saniore tandem iudicio
vita donato, concludit. Nec possumus
non his adiungere, quod Papinius Sta-
tius Thebaidos lib. 12. extitisse refert, be-
lleque describit.

Vrbe fuit medis, nulli concessa Poten-
tum,
Ara Deum: mitis posuit Clementia se-
dem:
Et miseri fecère sacram: sine supplice
nunquam
Illa nouo: nulla damnauit vota repul-
sa:
Auditi quicunque rogant, noctesque dies-
que
[illegible]re datum, & solis numen placare que-
relis.
P[illegible]rca superstitio: non thurea flamma,
[illegible]nec altus
Accipitur sanguis: lacrymis Altaria
sudant;
Mœstarumque super libamina serta co-
marum
Pendent; & vestes, mutata sorte, reli-
cta.

Et continuo ferè:

Nulla autem effigies, nulli commissa me-
tallo
Forma Deæ; mentes habitare, & pecto-
ra gaudet.
Semper habet trepidos, &c.

Iuraque nostra, eum qui ad Eccle-
51 siam confugit, † per vim extrahentem
seuerissime puniunt, vt apud Decianum
dict. lib. 6. cap. 29. plurimosque ex pro-
ximè relatis, videre est. Inter quas, illa
grauissima, quæ sic ab Ecclesia extra-
hentem læsæ Maiestatis reum facit,
auctoribus Honorio, & Theodosio Impe-
ratoribus in l. 2. C. de his qui ad Eccles.
confug. dicentibus: Fideli, deuotaque præ-
ceptione sancimus: nemini licere ad sacrosan-
ctas Ecclesias confugientes abducere; sub
hac videlicet definitione: vt si quisquam cō-
tra hanc legem venire tentauerit; sciat se
Maiestatis crimine esse retinendum.

Eamque securitatem ad Ecclesias
52 confugientibus Iura tribuerunt; † vt
neq; in vinculis, aut cōpedibus eos a-
stringi, neque Ecclesiā obsideri permit-
tant. Sic probant text. in dict. l. Præsen-
ti, 5. C. de his qui ad Eccles. confug. dict.
cap. diffiniuit, 17. quæst. 4. & in l. 2. titul.
11. Part. 1. & tenent cum Paz dict. 4.
part. tom. 1. cap. 3. §. 3. num. 4. 5. & 6. ple-
rique ex iam relatis. Nullo nāque mo-
do Ecclesiæ libertas infringi, eiusve
debet reuerentia lædi. Ob quā non ser-
uatam (proditionis quoque conuictos
falsis etiam Idolorum templis) graui
Ethnicos supplicio affectos, hac in spe-
cie, Diodorus Sicul. Bibliothec. lib. 11. pa-
gin. mihi 561. referens, sic literis, me-
moriæque mandauit: Pausanias id præ-
sentiens, ne vlla salutis spes esset, comperto
flagitio, extremum occupare præsidium stu-
det, ad Deos in templum Palladis æneum
confugit. Dubitantibus tum Lacædemoniis,
num fas esset, supplicem abstractum ab aris,

aris deposci ad supplicium: fama est Pausania matrem id templum petisse, taciturnamque intrasse. neque quidquam praeterea illic agitauisse, quàm laterem, quem secum attulerat, in limine tẽpli detectum posuisse, moxque hoc peracto, domum se recepisse. Tum Lacedæmonios matris iudicio, & facto admonitos, aditus templi omnes muro obstruxisse, atq; ita per inediæ necessitatem, consumpta vita, expirasse Pausaniam. Eius cadauer his, quorum intererat, permissum sepeliri. Verùm Numen videre supplicium salutis contra fas, iraque ob id sua, haud incertum signum dedit. Nam cũ Lacedæmonii Delphos ad oraculum capiendum misissent; à Deo responsum: Oportere eis Deæ supplicem restituere. Quod cum nullo pacto à se ita vti iussum erat, fieri posse cernerent: Spartiatæ per multum tempus ambigua sententia, quid potissimum facto opus esset, solicitî ferebant. Consilio demum ad eam rem, qua licuit, inito; statuas duas Pausaniæ æreas extruxere, quas in templo Palladis pro supplice constituerunt. Ad alia iam.

53 Ecclesia priuato succedens, † contra quem præscriptio cœpta erat; priuilegio suo aduersus præscriptionem vtitur, ita vt non minori quàm quadraginta annorum spacio perficiatur, etsi decem, vel viginti apud priuatum, contra quem cœpta erat, terminaretur, vt contra *Glossam in auth. quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles.* est communis opinio, teste *Iasone ibid. num. 36. Francisc. Balb. de præscript. part. 5. quæst. 3. Ioan. Aloys. Ricc. in praxi variar. resolut. resolut. 534. num. 5. Gaspar Anton. Thesaur. quæst. forens. 93. n. 5. lib. 3. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 16. num. 4.* in confirmationem adducens, *num. 5.* Eum qui à priuato emphyteusim accepit, si ad Ecclesiam peruenit, infra bienniũ ad canonis solutionem sub caducitatis pœna arctari.

54 Regulariter † verò contra, etiamsi post inceptam præscriptionem priuilegiata res esse cœperit. In re veluti in dotem data, quæ si antequam dotalis facta esset, præscribi cœpisset, ordina-

ri[illegible] præscriptionis meta includitur, etsi
a[illegible] iter inalienabilis, & impræscriptibi-
li[illegible] foret, vt *Triphonius* respondit *in l. Si*
f[illegible] *dum, 16. D. de fund. dotal.* vel Mino-
r[illegible] aduersus quem ordinariam præscri
p[illegible] onem cum non priuilegiato cœptã,
c[illegible] timari, *Paulus* censuit, *in l. Æmi-*
l[illegible] *Largianus, 39. D. de minor. glos. vnic.*
a[illegible] *fin.* communiter recepta, *in l. vnic.*
C[illegible] *aduers. vsucap. Franc. Balb. de præ-*
scri[illegible] *t. 1. part. 6. part. num. 34. Bernard.*
Di[illegible] *regul. 467. Cald. Pereyr. in l. Si cu-*
rat[illegible] *rem, verb. Sua facilitate, num. 46. 48.*
&[illegible] *q. C. de in integr. restit.*
[illegible] cæterea, quemadmodum in Pupil
lis [illegible] Minoribusque suis locis tradidi-
mus [illegible], eorum rerum alienationẽ, & con-
tra [illegible] tus debita auctoritate Tutorũ, Cu
rat[illegible] rumve non interueniente celebra
tos [illegible] firmitatem non habere, nisi in
rur[illegible] euidentem vtilitatem gesti fuerit
cla[illegible] dicareque, aduersus Iuris regulas
55 no[illegible] sita & Ecclesiæ fauore † Docto-
res [illegible] constituunt. Cuius etsi bonorum
ali[illegible] atio inutilis sit, absque solemnita-
rib[illegible] à iure requisitis *in cap. Sine exce-*
pti[illegible] *e, 12. quæst. 2. cap. 1. & 2. de reb. Ec-*
cles[illegible] *non alien. lib. 6. cap. Tua, 8. de his quæ*
fiu[illegible] *à Prælat.* De quibus plenè *Mas-*
card[illegible] *de probation. lib. 1. conclus. 75. per tot.*
pr[illegible] *cipue num. 6. Rodoan. in tract. de reb.*
Ec[illegible] *es. alien. vel non, quæst. 4. de rerum mo*
bil[illegible] *lien. num. 14. & quæst. 12. numer. 33.*
&[illegible] *4. Didac. Couar. variar. lib. 2. cap.*
17[illegible] *numer. 1. & 2. Siluest. in sum. verb.*
Ali[illegible] *natio, per tot. Prosp. Farin. decis. 201.*
nu[illegible] *3. decis. 218. num. 3. Martin. Bona-*
cin[illegible] *in speciali tract. de alienation. bonor.*
Ecc[illegible] *lesiasticor. disputat. 2. quæst. vnic. pun-*
cto [illegible] *4. proposit. 1. per tot. Borgnin. Caualc.*
dec[illegible] *is. 45. num. 27. 28. 30. 33. 34. 40.*
44[illegible] *45. & 45. num. 369. & seq. part. 1.*
Ga[illegible] *par Anton. Thesaur. quæst. forens. lib.*
3[illegible] *quæst. 37. num. 1.*
56 Si tamen in euidentem Ecclesiæ vti
li[illegible]tatem, † etiam sine requisitis solem-
ni[illegible]tatibus alienatio facta sit, validam
ea[illegible]m esse, asseruit firmiter *Marc. Anton.*
Gen[illegible]*uens. in practicabil. Ecclesiastic. trice-*
nar. 5. quæst. 136. eiusdem voti allegans
Affli-

Afflict. in rubr. de vassal. qui contr. const. Lothar. benef. alien. n. 2. Petrū de Anchar. cons. 193. incip. Subtilitèr, & ad plenū, Socin. cons. 28. n. 10. & cons. 71. n. 69. & seq. lib. 1. Paris. cons. 16. n. 99. lib. 2. Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conuention. lib. 4. tit. 7. n. 28. Repetitque idē Genuens. in praxi Cur. Archiepisc. Neapol. cap. 88. n. 2. Hac in specie contractū claudicare dicens; posseque Ecclesiā tertiū suarum alienationem sibi vtilem sustinere, vtque contractus stet, contrahentem compellere: ipsum vero contrahentem, solemnitatis non seruatæ prætextu, contractum subuertere, aut alienationem, inuita Ecclesia, nequire: allegat (post Innoc. Abbat. & communem) Puteum, decis. 310. lib. 1. Crescent. decis. 1. de locat. & ita in vna Roman. Palatij, die 15. Martij 1504. coram Illustrissimo Domin. Pamphyl. & in vna Roman. domus, die 4. Decemb. & in vna Segouiens. præstimonij, coram Domin. Cantuf. die 24 Octobris, dictum referens, ad Minoris alienationis ipsi proficuæ, absque tutoris auctoritate celebratæ similitudinem. Obseruantque Roderic. quæst. regular. tom. 1. quæst. 27. art. 9. Ricc. & alij ab eo citati in d. praxi Archiepisc. Neapol. decis. 7. numero 4. versic. Declara, & decis. 9. Ioseph. Mascard. (alios quoque adducens) de probat. d. concl. 75. n. 6. vers. In hac sententia, & nu. 7. cum seqq. & ita in Senatu Pedemontano decissum tradit Gasp. Anton. Thesaur. d. q. 37. n. 2.

57 Contrariā† licet tenuerint sententiā Garziæ de redditib. Ecclesiastic. p. 1. c. 13. sub. 2. Molin. disp. 468. Suar. lib. 5. de legib. cap. 24. n. 9. Pinel. Vazq. & alij, quos numerat Bonacin. d. tract. disp. 2. q. vnic. punct. 4. propos. 3. n. 14. secundū quā, sic [illegible] Ricc. profert d. decis. 7. n. 3. [illegible] opinionis sequaces rationē reddunt: quia absq; forma substātiali, nihil in rerum natura subsistit, quæ dat esse rei: at vulgaria sunt iura, de quibus Norbert. in consuetudinib. lit. F. n. 154. & seqq. [illegible]; solēnitates eas interuū Ecclesiastica alienatione à dictis iuribus esse [illegible]ptas.

Aduertantis: quia ideò solēnitates desiderātur, vt de Ecclesiæ vtilitate cōstet: eaq; apparente, superfluā aliā inquisitionē, discussionē, aut solēnitatem esse, quā facti euidētia supplet: in facti quidē notorio aliās requisitæ solemnitates relaxantur, ex cap. Ad nostrā, 3. in [illegible]rdin. 21. de iure iurād. vt latè per vtriusque partis assertores videre licet, apud quos totius materiæ cognitionem [illegible] digestam reperies: vt vlterius nil desideres, pedē ideò (instituto quoque nostro cogente) retrahimus.

58 Nudum ministrū, testamētique executorē, aduersus hæredes, debitores hęreditarios, actiones mouere, agereque non posse; multis iuribus, & auctoritatibus ostēdimus de priuileg. p. super. 2. p. q. 63. n. 1. ibidem pariter limitantes, †

59 pauperū, & piç causç fauore. De Ecclesia que specificè loquens, hāc eandē in ca limitationē assignat Stephanus Grat. discept. forens. tom. 1. cap. 131. num. 18.

60 Quælibet de populo † Ecclesiā defendere, pro illaque in iudicio cōparere posse, Simaci Papæ constitutio probat in cap. Si quis, 6. §. Sed etiā, de reb. Eccles. alien. vel non. per quā sic Genuēsis tenet in practicabil. Ecclesiast. q. 282. n. 2.

61 [illegible] in Ecclesia inuita, † Prælatoq; cōtra dicente, ibidē amplians, & repetit q. 354. per textū in cap. Olim, de testib. 6. [illegible] n liceat, 12. q. 2. & c. Si quis Presbytero [illegible] de reb. Eccles. alien. vel non. Eamque

62 sententiā, cū relictū pro construenda, † reparandave Ecclesia petitur; pro hac singularis textus in auth. de Eccles. tit. §. [illegible] sacrosanctissimus, coll. 9. quē ad id [illegible] Romanus in auth. Similiter, n. 40. C. ad [illegible] Falcid. & sequitur Stephan. Grati. discept. forens. cap. 358. num. 13. & 14 tom. 2.

63 [illegible]ū pro alio † sine mādato in iudicio [illegible] comparere, nemini regulariter liceat, l. si [illegible] procurator, 10. C. de Procuratorib. cap. 1. [illegible] tr. eod. tit. cap. Venerabilis, 10. de dol. & contumatium. l. 10. tit. 5. p. 3. cum adductis à No[illegible]bis de priuileg. p. super. 1. part. q. 13. nu[illegible] 1. Sicque receptum, officio suo Iudic[illegible] posse Procuratorem † vt mandatū osten-

ostendat, compellere, vt docet *Gloss. in cap. 1. verb. Absenti, de elect. lib. 6. Paz in praxi, annot. 4. de procuratore, numero* 8. expressè Regiis iam legibus cautũ, *in l. 55. titul. 1. lib. 3. & in l. 3. titul. 2. lib. 4. noua Reg. collect.* quæ necessitatem ac præceptum tabellionibus, Iudicibusque imponunt, ne procuratorio nomine comparentẽ, sine legitimo mãdato recipiant. Neque aliter quã pro suo

65 quéque interesse † admittẽdũ, Iura permittunt, vt *in Axiom. nostris, lit. I. num.* 92. *& seqq.* multis ostendimus. Neque

66 in inuitum † sit beneficium conferendum, vt vulgaria dictitant Iura, de quibus in eisdem *Nos Axiomatib. lit. B. numero* 8. Cuius contrarium non solum Ecclesiæ ipsi (vt diximus) concessũ extat, sed alteri

67 † quoq; si in Ecclesiæ vtilitatem vertatur, vt text. probat *in cap. Quæris, 6. de ætat. & qualit.* aliisq; iuribus (licet id mihi non probantibus) *Marc. Anton. Genuens. d. tract. q.* 286. cõtendit.

Iudicem pariter Ecclesiam defende

68 re, † in integrumque restitutionem ex officio illi dare posse, firmat idem *Genuens. d. tract. q. 282. num. 4. & q. 346. per tot.* Et in eius causis ex officio procedere, *quæst.* 345. assentitur *Caualcan. decis. 36. num. 480. part. 2.* conducuntque scripta à *Nobis de priuileg. pauper. 1. p. q. 35. num.* 12.

69 Cùm aliis † non nisi petentibus Iudex officium suũ impartiri debeat, vt plura referendo Iura, & auctoritates, latè materiã prosequendo, ostẽdimus *d. quæst. 35. à num. 1. cum seqq.*

Omnem dispositionẽ incertitudine

70 † viciari, multis tradidimus *in Axiomatibus nostris, lit. I. num.* 35. & plenissimè *Cardin. Dominic. Tusch. practicar. conclus. ead. lit. conclus. 65. per tot.*

Quãn quidem generalem regulam

71 Ecclesiæ fauor † restringit, adnotantibus *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst.* 20. publicæque vtilitatis assertioni huic ratione fauente. Cui non æquiparari modò; sed præferri Ecclesiam, suprà iam *num.* 41. & 42. aduertimus. Publico autem fauore existente,

in[illegible]certitudinem non viciare actum, Cel-
sus [illegible] respondit, in l. *Quidam in testamento,*
50 [illegible] *D. de legat.* 2. Fitque inde, legatum
pr[illegible] Ecclesia construenda, licèt ædifi-
ci[illegible] cando locus à testatore designatus
72 no[illegible] sit, † caducum non reddi, vt docet
Gl[illegible] *in cap. 3. verb. In loco, & ibidem*
C[illegible] *xru. numero* 12. *de testament. Ste-*
ph[illegible] *Gratianus,* aliis adductis, *discept.*
for[illegible] *tom. 2. cap. 358. numero 10. Gon-*
za[illegible] *regul. 8. Cancell. glos. 5. §. 7. num.*
85[illegible]
[illegible] cùm pro alio ædificio construen-
73 do [illegible] loco certo non designato, deri-
sorium [illegible] legatum sit, eadẽ notante *Glos-*
sa in [illegible] *d. cap.* 3. Loci namque incertitu-
dinem [illegible] actum, promissionemque vitia-
re, [illegible] marunt Scæuola *in l. 3. §. Si quis*
insulam, D. de eo, quod certo loco, & Mar-
cellus [illegible] *in l. Qui insulam, 95. D. de verbor.*
oblig. [illegible] Legatumque inde eadem ratio-
ne viciari, qua inutilis promissio red-
ditur [illegible] non solum de contractibus ad
vltimas [illegible] voluntates argumentum (de
quo in [illegible] *Axiomatib. nostris, lit. A. numero*
366.) Sed etiam loci, & nominis in-
certi [illegible] dinis æquiparatio probat: Quã
Papinianus facit *in l. Ita stipulatus, 15.*
D. de [illegible] *verbor. obligation.* in verbis illis:
Vel in [illegible] *dum ædificari non demonstrato lo-*
co; vel [illegible] *fundum dari non adiecto nomine.*
Sicut [illegible] enim de fundo specialiter non
demonstrato, legatum scriptum nullũ
esse, [illegible] m Papinianus, inquit, *in l. Cum*
post. [illegible] *D. de iure dotium* ita pro ædifi-
cio construendo relictum, certo loco
non [illegible] finito, inualidũ esse deducitur.
Vulgarem quoque regulam
74 phi [illegible] *quis in suo,* † *instit. de rerum di-*
uis. [illegible] *§. 1. & 2. D. de superficieb. legis*
Qui [illegible] *98. §. Aream, vers. Pars enim, D.*
de solut. [illegible] & similium (*ædificatum solo cedere*
dictantem, quam præter antiquiores
dictis locis Scribẽtes, prosequitur
Mar- [illegible] *turb. in consuetud. Senat. Messan.*
part. [illegible] *cap. 15. glos. 13. à num. 4. cum*
seqq. [illegible] *Cardin. Tusch. practicar. conclus.*
lit. E. [illegible] *conclus. 33. per totam.*) Fauor Ec-
75 clesiæ † infringit. Aedificium nam-
que in alieno solo Ecclesiæ pecuniis
con-

constru... m, solo non cedere, sed ædi-
ficio solu ... ; & sic vtrumque apud Ec-
clesiam re... manere; celebris dixit Glos-
sa in cap. ... postolicos, verb. Construxisse,
12 quæst. ... quam plurimi sequuntur
citati à ... uic. Roman. in auth. Simili-
ter, num. 2... C. ad leg. Falcid. Alexand. in
l. 1. §. N... videamus, numero 5. D. de
noui oper. ... nciat. Andr. Tiraqud. de pia
caus. priu. ... 121. Marc. Anton. Genuens.
in practica ... Ecclesiast. quæst. 31. numero
6. & latius ... quæst. 249. Petr. Surd. con-
sil. 333. ... mero 46. lib. 2. dicitque ve-
riorem ... han. Gratian. discept. forens.
tom. 5. cap. ... 55. numero 18. & 19. Mar.
Giurb. (h... um nullo relato) dict. glos. 13
num. 10. ... rdin. Tusch. practic. conclus. lit.
M. concl... 175. numero 7.

76 Illud indubitabilius est, solum ædi-
ficio cedere, si ædes sacra † inædifica-
ta sit, ex cap. Quæsti nobis sunt, 41. in or-
dine 17. quæst. 4. tenetque Petrus Pe-
Kius, in cap. Semel, num. 5. de regul. iur.
lib. 6. Cardin. Tusch. dict. lit. M. numero
6. Borg. in. Caualc. decis. 23. numero 71.
part. 1. Petr. GilKen. de impens. part. 1.
cap. 1. numero 33. Reusner. decis. 1. numero
7. part. 1. cũ quibus sic affirmat Mar.
Giurb. dict. glos. & num.

77 A muneribus † præcipuè personali-
bus Ecclesiam, & Ecclesiasticas perso-
nas immunes esse, determinant text. in
l. Placet, 5. C. de sacros. Eccles. l. Omnes 31.
aliàs, 3. §. Nullis eas, aliàs, §. Præterea
nullus, & §. Priuilegiis, C. de Episcop. &
Cleric. cap. Non minus 4. de immunit. Ec-
cles. cap. 1. & cap. Clericis, eod. tit. lib. 6.
cap. Quanquam, 4. de censib. & exaction.
eod. lib. 6. cap. Ecclesiarum, 69. in ordin. 12.
quæst. 2. cap. Ecclesias, in fin. 28. in ord.
16. quæst. 7. cap. Secundum, 24. in ord. 23.
quæst. 8. cap. Generaliter, 40. §. Nouarum,
& §. Placet, 16. quæst. 1. Concil. Trident.
sess. 25. de reform. cap. 20. l. 51. tit. 6. part.
1. l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. Reg. l. 11. tit.
3. lib. 1. l. 6. tit. 18. lib. 9. nouæ Reg. col-
lect. Copiosissimè Carol. de Gras. de effe-
ctib. clericat. effectu 3. multis sacræ pa-
ginæ locis à iure Diuino immunitatẽ
hanc descendere numero tertio cõpro-

bat, omnique Iure datam ostendit, plu-
rimas ampliationes numeris seqq. prose-
quens, traduntque etiam Ioan. Gutier.
de gabel. quæst. 87. n. 1. & seqq. & Leand.
Galganet. de iure public. lib. 3. tit. 69. n. 2.

78 Communis vtilitatis, † aut necessi-
tatis casu excepto, iuxta textũ in l. Ad
instructiones, 7. l. Iubemus, 10. l. Nemini,
11. C. de sacros. Eccles. Extrauag. vnic. de
immunit. Eccles. inter communes, vbi sic
Benedictus Vndecimus: Cæterum, at-
tendant solicitè Ecclesiarum Prælati, &
alii Clerici, Lateranense Concilium, quod
in huiusmodi subuentionibus solum casum
necessitatis, aut communis vtilitatis, vbi
laicorum ad id non suppetant facultates,
de liberatione prouida noscitur excepisse.
Similiterque text. in l. 52. dict. titul. 6.
part. 1.

79 Ad munera autem patrimonialia, †
quæ rei, ante quam ad Ecclesiam, vel
Ecclesiasticam personã peruenissent,
inhærebant, teneri, Canonica Iura de-
monstrant, in cap. Si qua causa, 26. §.
His its respondetur, & in cap. sequenti,
11. quæst. 1. Dum in illo Innocentius
ait: Clerici ex officio, Episcopo sunt sup-
positi: ex possessionibus prædiorum, Impe-
ratori sunt obnoxii. Et iterum: Quia ergo
vt prædia possideantur, Imperiali lege
factum est, patet, quod Clerici ex prædio-
rum possessionibus Imperatori sunt obno-
xii. In hoc D. Ambrosius: Si tributum
petit Imperator, non negamus: agri Eccle-
siæ soluunt tributum. Si agros desiderat Im-
perator, potestatem habet vindicandorum.
Quibus etsi Leand. Galganet. d. lib. 3.
tit. 6. n. 4. & tit. 69. n. 2. & seqq. respon-
dere tentet; & neque ad munera ista
Ecclesiam, Ecclesiasticasve personas
teneri contendat; multum in aduersum
eadem ipsa pugnant. Quod apud Nos
indubium reddit decisio textus in d. l.
1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. & l. 11. tit. 3. lib.
1. nouæ Reg. collect. Canonicis iã relatis
adiuta, pro eorũque munerũ receptio-
ne, à Iudicibus etiã sæcularibus res ip-
sas sic relatis cogi posse; cũ multis à se rela-
tis firmat Greg. Lop. in d. l. 51. verb. Por
razõ de ... personas, ad med. d. tit. 6. p. 1.

Pro

Pro muneribus autem personalibus, etiam in iam dictis permissæ exactionis casu, sæcularibus Iudicibus coactionem permissam non esse profitentur *Gutier. de gabel. quæst. 42. numero 44 & 45. Leand. Galganet. d. tit. 69. numero 5 Gregor. Lopez, vbi proximè, verb. Pechar, ad fin.* cum personam hæc respiciat coactio; res illa.

An autem hæc munerum excusatio, † immunitasve ad Ecclesiæ quo-
80 que vasallos, & colonos porrigatur; longa disputatio est, quam discutiunt, post antiquiores, *Petr. Duen. regul. 100. ampliat. 1. Marc. Anton. Natt. cons. 409. Remig. de Gon. in tractat. de charitat. subsid. quæstion. 61. numero 20. & 29. & quæstion. 59. numero 25. & 26. Petrus Surd. consil. 301. numero 79. & seqq. Caput. 12. per tot. Albara. in lucubrat. ad Bart. in l. Hæres absens, numero 2 D. de iudic. Francisc. Bursat. consil. 21. numero 1. & consil. 42. numero 16. lib. 1. Ioan. Bott. consil. 87. numero 2. Tiber. Decian. consil. 51. numero 15. volum. 3. Antonin. Thesaur. decis. 22. nu. 2. & decis. 116. per tot. Sfort. Odd. cons. 70. num. 31. & seqq. lib. 1. Octauian. Ossisc. decis. 83. & decis. 116. plenissimè Carol. de Graf. de effectib. clericat. effectu 3. num. 50. & seqq. Ouid. de Amic. de iure emphyt. q. 80. nu. 8. Andr. Fachin. controuersiar. lib. 1. cap. 91. per tot.* Apud nos Clericis seruientibus personalem tribuit immunitatem *d. l. 51. vers. E esta misma frãqueza, tit. 6. p. 1.*

Nec minor de Ecclesiæ exphyteuta † quæstio, an rei emphyteuticæ ra-
81 tione, ea immunitate gaudeat? In qua affirmarunt multi; multique negauerunt, vt videre est apud *Syluanum cons. 9. per tot. & cons. 57. Marc. Anton. Natt. cons. 114. num. 18. & seqq. lib. 1. Roland. à Vall. cons. 66. nu. 34. lib. 2. Petr. Benint. decis. 13. in fin. Iacob. Menoch. de arbitr. cent. 5. casu 562. num. 20. & seqq. Franc. Bursat. cons. 140. num. 25. lib. 2. Vulpel. in tract. de libert. Eccles. p. 3. num. 22. Carol. de Graf. d. effectu 3. nu. 77. & seqq. Ouid. de Amic. d. q. 80. per tot.*

Pro Ecclesiastica pensione ex bene-
82 ficii fructibus constituta, tacitam † in [illegible] hypothecam illi in cuius fauorẽ cõcessa est, competere (ad alimentorum comparationem) firmant *Ludouic. Ro[illegible] cons. 338. num. 6. & 9. Felin. in cap. Ad audientiam, 2. 31. in ord. nu. 6. de rescript. Hieronym. Gigas de pensionib. Ecclesiastic. q. 51. nu. 17. Petr. Surd. de aliment. [illegible] 8. priuileg. 51. n. 7. Caputaq. decis. 302 [illegible] 5. p. 2.* vt eos refert, & sequitur *Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. c. 981. n. 36*

83 Pro aliis vero pensionibus, *ex certo* † [illegible] *am fundo* relictis, debitis, aut impo[illegible]s, actionem tantum personalem cõ[illegible]terẽ asserũt *Petr. Surd. d. priuileg. 51. [illegible] m. 5. & Stephan. Gratian. d. cap. 981. [illegible] m. 35. ex l. fin. §. Lucius Titius, D. de c[illegible]b. empt. & l. Liberto 21. & ibi Gloss. 1. D[illegible] de annuis legatis.*

84 Secus licet, si *super* † *certo fundo*, bo-
[illegible] vè certis constituta pensio sit: [illegible] namque in eis hypothecam tunc [illegible] trahi, tacitèque obligata videri, [illegible] are dicunt *Alexand. cons. 156. num. 3 lib. 6. Afflict. decis. 172. num. 2. Aym. Cra[illegible] cons. 20. num. 10. Marc. Anton. Natt. cons. 141. num. 6. Cald. Pereyr. de emphyt. [illegible] inst. inter. & resol. cap. 4. num. 20. & [illegible] Petr. Surd. d. priuileg. 51. nu. 4.* Qui [illegible] eris seqq. id ipsum alimentorum, †
85 & pensionum Ecclesiasticarum fauo-
re *ex certo fundo*, aut beneficio debitis, co[n]stituit, ita vt idem sit in his, si exten[illegible]: quod in aliis, si *super certare* debeã[illegible]. Defenditque etiàm *Caldas Pereyr. d. lo[illegible]co, num. 21.* plures in id allegans, Di[illegible]tque proximè *num. 82.* citati.

Donationem quingentorum solido-
86 rum [illegible] † summam excedentem, ad sui va[illegible]lorem insinuationem requirere, in que [illegible] cessu nullitatis vitium pati, decernu[illegible]t *textus in l. penult. vers. Cæteris, C. de donationib. & l. 9. ad fin. tit. 4. p. 5.* tra[illegible]duntque latè *Anton. Gomez, Petr. Duen. Anton. Gabr. & Ioan. Gutier.* (his rela[illegible]tis) *de iurament. confirmator. 1. p. cap. 7. per tot.*

Ecclesiæ verò, vltra prædictam
87 summam † factam, insinuatione non egere, ex veriori opinione, fatentur *Andr.*

Andr. Tiraquel. de priuileg. pia cauſ. priuileg. 124. Marc. Anton. Genuenſ. in practicabilib. Eccleſiaſt. quaeſt. 296. Iulian. Viuian. de iure patron. lib. 2. cap. 5. numero 105. part. 1. Diximuſque *in praelud. ad primam, de priuileg. pauper. parte, num.* 4. & 5.

38 Imò donationem quoque immenſam Eccleſiae factam ſuſtineri; religioſa Imperatoris *Iuſtiniani*, ſanctio monſtrat, *in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccleſ. cap. 2. §. 1. coll. 2. nouell. 7. Quid enim (ait) cauſetur Imperator, ne meliora det? cui plurima dedit Deus habere, & maxime in[illegible] num eſſe, & facile dare; & maximè in[illegible]bus optima [illegible] ſanctiſsimis Eccleſiis, in quibus [illegible]rum. imme[illegible] menſura eſt donatarum eis re[illegible]ſitas.*

89 Omnium [illegible]que etiam bonorum, † praeſentium, [illegible] futurorum (ex *l. Iubemus 2. C. de ſacroſ[illegible] Eccleſ. Bart. in l fin. num. 13. Purpurat[illegible] num. 242. Tiraquel. de priuileg. pia cau[illegible] priuileg. 100. Anton. Gomez, in l. 69. T[illegible]r. num. 6. Didac. Couarru. in rubr. de te[illegible]ament. 2. part. num.* 6. & aliis) profitet[illegible] *Gutier. de iurament. confirmator. dict.* 1 [illegible] *part. cap. 11. num.* 7. communemque [illegible] ab ea non recedendum (Regia etiam ordinatione ſtante in *dict. l. 69. Taur[illegible] & in l. 8. tit. 10. lib. 5. noua Reg. collect[illegible]ion.* quae non futurorum modo, ſed praeſentium tantum donationē improbant, inualidamque reddunt) firmiter aſſerit. Inque iuris communis terminis C[illegible] quo praeſentium, & futurorum bonorum donatio improbatur, ex ratione *legis Stipulatio hoc modo concepta, 61. D. de verbor. obligat.*) receptiſsima ſententia eſt, firmata validiſsima Doctorum manu, quos (ſic tenentes) recensēre *Anton. Gomez, in l. 45. Taur. num. 26. verſic. Tertiò, & in dict. l. 69. num. 1. Ioan. Gutier. dict. cap. 11. numero 2. Andr. Facbin. controuerſiar. iur. lib. 6. cap. 87. & Baltaxar. Thomas, tractat. 10. ſuorum tract. titul. 2. de ſpecialibus, vel priuileg. pia cauſ. cap.* 227.

90 Domaniaque, † & Regalia poſſe Principem Eccleſiae donare, probat *Genuenſis dict. tractat. quaeſt. 3. num.* 2. & 3. ex eadem *auth. de non alien. aut permut. reb. Eccleſ. cap. Ludouicus, 63. diſt. & cap. Conſtituimus, 96. dist.* huius ſin[illegible] opinionis referens *Andream de Iſern. Lucam de Pen. Franc. de Prat.* & alios, damnato, contrarium tenente, *Afflicto.*

91 Priuatis † verò Regalium Principem donationem, in Coronae praeiudicium, facere non poſſe (multis citatis) *idem ipſe Genuenſ.* teſtatus eſt, *dict. quaeſt. 3. nu* 1. alioſque ſuperaddendo *Marc. Anton. Peregrin. de iure Fiſc. lib. 1. tit. Habentes iura Fiſci, an poſſint aliquid agere in praeiudicium Fiſci in[illegible]n.* 47.

Generalis etiam regula, *Victum victori † in expenſis condemnandum*, dictās
92 (de qua plenè *Auguſtin. Barboſ. in collectan. ad cap. Calumniam, 4. de pœn. num. 2. & Nos, de priuileg. pauper. 1. part.*
93 *quaeſt. 39. num.* 66) Eccleſiae fauore † reſtrictionem admittit, vt (cum *Tapia in conſtit. Regn Diuerum, lib 3. iuris regn. Neapol. Boer. deciſ.* 224. & aliis, ex Fiſci, & Eccleſiae comparatione, aduerſus *Ludouicum Romanum ſingul.* 44. & *Aſinium in praxi iudic. §. 32. ampliat.* 51.) tenet *Genuenſ. dict. tract. quaeſ.* 31. quē, eius ſimplex traductor ſequitur, *Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 105. Boerium citato loco* adducens, qui tamē verè tale non protulit, neque alibi apud eum inueni. Fiſcum autem victū,
94 † in expenſis non condemnari, docent *Marcus Anton. Peregrin. de iure Fiſc. lib. 7. titul. 4. numero 14. Azebed. in l. 1. numero 6. titul. 22. lib. 4. noua Reg. collect. Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom. 1. capit. 33. numerò 41. & ſeq. Petr. Barboſ. in l. Eum qui temerè, num. 195. cum ſequentibus. D. de iudic. Auguſtin. Barboſa*, qui hos enumerat, *in dict. cap. Calumniam, n.* 4. In aptanda, reddendaque rationis ſimilitudine in praeſenti, difficultas exiſtit, cum aliter, non niſi in caſibus à Iure expreſsis Fiſci iure Eccleſiam vti, firmiter aliī aſſerant, vt iam *ſuprà, num. 21. ad finem* adiecimus.

Ecclesiæ præterea emphyteuta per
95 biennium † in solutione cessans, em-
phyteusi priuatur, dispositione *textus*
in cap. Potuit, 4. de locat. cap. Hoc ius por-
rectum, 2. (alias incipit *Ea enim*) *§. Qui*
rem, 10. quæst. 2. auth. Qui rem, C. de sa-
cros. Eccles. auth. de non alien. aut permut.
cap. 3. §. Scire autem, coll. 2. l. 3. tit. 14.
part. 1. vt Doctorum auctoritatem, in
expressa Iurium determinatione omit-
tamus, quos in *dict. cap. Potuit, num. 90.*
Augustinus Barbos. congerit.
96 Sæcularis † verò, non nisi per trien-
nium cessatione priuatur, ex *l. 2. C. de*
iure emphyt. l. 28. tit. 8. part. 5. vtrum-
que disponens, & prosequimur *Nos de*
priuileg. pauper. 1. part. quæstio. 33. à nu-
mero 1. late etiam *Aurel. Corbul. de iure*
emphyteut. cap. 15. De causa priuation. ob
non solut. & *Carol. de Graf. de effectib. cle-*
ricat. effectu 2. nu. 405. Idem bienii cur-
sum in Ecclesiæ causa, quod trienii, in sæ-
culari operante, vt præter superiora
iura, eleganter Iustinianus in *dict. §.*
Scire autem, in hunc modum decidit:
Scire autem emphyteutas conuenit, quia
si biennio continuo non exoluerint emphy-
teuticum canonem (hoc enim tempus pro
triennio aliorum hominum sufficere ad ca-
sum Ecclesiasticarum, at ptochicarum em-
phyteusium pro nõ soluto canone ponimus)
&c.
Ecclesiam autem ipsam, si ab alio
97 emphyteusim † teneat, præfatoque
biennii spatio canonem non soluat; nõ
ideo emphyteusi priuari; placuit *Ioan-*
ni Andr. in cap. Constitutus, de Religios.
domib. relato per *Abbat. in cap. 1. num.*
18. de dolo, & contum. cuius amplectun-
tur sententiam *Goffred. in summ. de im-*
munit. Eccles. & ibid. Hostiens. §. Tertiò
sequitur, eumque illis, *Carol. Ruin. consil.*
156. num. 22. volum. 1.
Quæ licet communi aduersetur sen-
tentiæ, quam, cum multis à se relatis,
defendit *Aurel. Corbul. de iure emphyt. d.*
cap. 15. ampliat. 27. à num. 1. cum sequen-
tibus: Item tamen ipse *ibid. num. 15.* fa-
tetur, Ecclesiam, quæ ob canonem nõ
98 solutum à suo iure cecidit; † posse in

[illegible] in integrum restitutionem implorare, vt
[illegible] canonem soluat, remque (Minorum, &
[illegible] Reipublicæ instar) retineat. Allegat.
[illegible] præter Iura æquiparationem hanc sa
[illegible] i entia, à Nobis etiã in quæstionis hu-
[illegible] us initio citata) sic tenentem *Specula-*
[illegible] *rem, in tit. de locat. §. Nũc aliqua, quæst.*
[illegible] *5. n. 26. Ias. in d. l. 2. q. 11. n. 49. C. de*
[illegible] *e emphyt. Ruin. consil. 110. n. 7. & consil.*
[illegible] *6. in fin. lib. 1. Guid. de Suzar. in tract.*
[illegible] *iure emphyt. n. 15. Curt. in tract. de feud.*
[illegible] *q. 18. n. 3.* aliisque comprobat.
Contractum in dubio potius censua-
99 [illegible] m, † quam emphyteuticum censum
[illegible] i formemque solutionẽ, certi fundus
[illegible] ione, aliquibus retro annis factã, ex
[illegible] su potius, quam emphyteusi factã
[illegible] feri: plenè docent (cum *Alberic. de*
R[illegible]sat. & Ias in dict. l. 2. C. de iure em-
phyt. Ioan. Fabr. in l. 1. C. eod. tit. & aliis)
Ioseph. Mascard. de probation. tom. 1. con-
clus. 281. per tot. & Iacob. Menoch. de
præsumption. lib. 3. præsumpt. 106. à num.
3. cum seqq.
100 Ecclesiæ † verò hoc speciale ius cõ
pet[illegible] re quidam contendunt, vt emphy-
teu[illegible] s potius ratione in dubio, quam
cen[illegible] us, illiuscemodi solutio facta intel
ligatur, vt *Beroii* authoritate, *quæst. 14.*
ant[illegible] num. 3 Corbul. refert, *d. causa 15. de*
pri[illegible] tione ob non solutum, limit. 34. num.
3. c[illegible] si in contrarium ipse inclinare vi-
dea[illegible] ur, cum *Crescentio decis. 33. lib. 2.*
Eu[illegible] dem tamen Ecclesiæ fauorem de-
fen[illegible] it *Marcus Anton. Genuens. in pra-*
ctic. [illegible] *lib. Ecclesiast. quæst. 91.*
Fauor autẽ, vtilitasve ex tali solutio
101 ne, v[illegible] veluti ex cõtractu cẽsuali, † nõ ve
ro em[illegible] phyteutico facta videatur, maxi
ma est. Quia Cẽsuarius mille etiã annis
censum nõ soluens, eius ius nõ perdit:
cũ sit[illegible] biennio, vel triennio (iuxta pro-
xime dicta *nu. 95. & seq.*) emphyteuta
102 perdat. Quia cẽsus, rem nostram, † em
phyteusis, alienã esse demonstrat, vt la
tè *iidem ipsi Marcus Anton. Genuens. Io-*
seph. Mascard. & Iacob. Menoch. proximè
citat is locis prosequuntur. Inde notan-
tes; rem censualem inconsulto cen-
103 sus domino † alienantem, à iure suo
non

non cadere, quemadmodum emphyteuta cadit. Hæc obiter in id (latius aliàs videnda cœtera) adnotasse sufficiat.

104 Illo etiam speciali iure Ecclesia potitur, † vt quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennalis præscriptio excludit, hæ, si loco Religioso competant, quadraginta annis excludantur. Verba sunt Imperatoris Iustiniani in *auth. Quas actiones, C. de sacros. Eccles.* repetita *in nouella constit. 131. in auth. de Eccles. tit. coll. 9. tit. 14. cap. 6.* si non eâdem forma, substantia eâdem: *Pro temporalibus autem præscriptionibus decem, & viginti, & triginta annorum sacrosanctis Ecclesiis, & aliis vniuersis venerabilibus locis solam quadraginta annorū præscriptionem opponi præcipimus: hoc ipso seruando [illegible] hereditates, & in exactione legatorum, & quæ ad pias causas relictæ sunt.* Canonicis probata sanctionibus in cap. De quarta, 4. in cap. *Ad aures,* 6. & in cap. *illud, 8. de præscriptionib.* à Regio Iure in *l. 26. tit. 29. part. 3.* Notauimusque *de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 32. num. 8. & 9.*

105 Quin imo & aduersus quadragenariam hanc præscriptionem, † ex capite ignorantiæ restitutionem Ecclesiæ concedi, probat *textus in Clement. vnic. de restit. in integr.* quæ aduersus temporis lapsum, indistinctè per restitutionē in integrum Ecclesiæ subuenit, *cap. 1. & 2. eod. tit. lib. 6.* traduntque plenè *Francisc. Balb. in tract. de præscript. 5. part. princip. 1. part. quæst. 2. per tot. pag. mihi 407. Cald. Pereyr. in l. Si curatorem, verb. Minoribus, C. de in integr. restit. num. 60. Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 3. art. 4. per tot. & quæst. 90. art. 3. vers. Sed breuiter, Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst. 122. num. 1. & 2. Iulian. Viuian. in prax. iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. num. 45. Stephan. Gratian. disceptation. Forens. cap. 601. numero 35. cum seqq. P. Molin. de restit. & iur. tom. 2. disputat. 574. numero 1. & 2.* Fit que apud nos expressè id determinans *lex fin. tit. fin. part. 6.* vbi notat *Gregor. Lop. glos. 5. verb. Quatro años, & in l. 7. dict. tit. 29. p. 3. glos. 8. verb. Deuelo otorgar.*

106 Quodque fortius est, scientia † quoque interueniente, aduersus hanc quadragenariam præscriptionem, Ecclesiæ restitutionem competere, speciali illius priuilegio (ex *dict. Clement. 1. & ibi Cardin. quæst. 9. Arët. consil. 15. in fin. & Roman. consil. 125.*) tenēt *Marc. Anton. Genuens. dict. quæst. 122. num. 3. & Ioan. Vincent. Honded. consil. 80. n. 86. lib. 2.*

107 Quadriennium † autem post præscriptionem impletam, ad restitutionē hanc petendam Ecclesiæ competens, *ex cap. 1. de in integr. restit. lib. 6. dict. Clement. vnic. dict.* que *l. fin. tit. fin. part. 6. & l. 7. tit. 29 par. 3.* vtile esse, à dieque scientiæ currere; probat *textus in dict. cap. 1.* in verbis illis: *Negligenter omiserit.* Profitenturque in Ecclesia & Minore *Iacob. Menoch. de præsumptionib. lib. 1. quæst. 71. num. 2. & de recuper. possess. remed. 15. num. 115. cum seqq. Cald. Pereyr. in dict. l. Si curatorem, verb. Infra legitimum num. 3. Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 20. art. 4. num. 37. versic. In contrarium,* temerarium esse affirmans, in iudicando, & consulendo cōtrarium attentare velle, *Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. R. conclus. 298. num. 9. 19. & 43. Gregor. Lop. in dict. l. fin. glos. 5. & in dict. l. 7. verb. Quatro años.* Nulloque temporis lapsu quadriennii huius spacium aduersus Ecclesiam ignorantem circumscribi, contendunt, cum multis à se relatis, *Sfort. Odd. dict. quæst. 20. num. 39. & seq. Genuens. d. q. 123. n. 2. Antonin. Thesaur. decis. Pedemont. 133. n. 3. & 4.* copiosissimè *Mar. Giurb. decis. 106. n. 1. & 10. Petr. Surd. cons. 95. n. 7. & cons. 520. n. 10.*

108 Cùm aliis † aduersus triginta annorum præscriptionem, etiam ignorātiæ ratione (ex probabiliori iudicio) restitutio denegetur, vt (post *Bald. in l. 1. C. qui admit. oppositione 10. Angelum, Curt. Anchar. & alios*) profitetur eruditissimus *Arius Pinel. in auth. Nisi tricennale, num. 59. C. de bon. matern.* plenissimè etiā *Ferdin. Vazq. Menchac. controuersiar.*

illust.lib.2.cap.75.per tot. Francisc. Sarment. selectar. interpretation. lib. 2. cap. 10. Antonin. Thesaur. decis. 134. num. 5.
& seqq. contrariæ opinionis assertori- 113
bus damnatis meritò.

Illud præterea Ecclesia præcipuum
109 habet, vt etiam data scientia † enormi- 114
ter læsa, post quadriennium præfatum,
restitutionem consequatur, vt notant
Didac.Couar. variar.lib.1.cap.3.num.10. Eman.Cost.in repetition. §. Et quid si tantum, part.2. num. 80. & seq. Anton. Gomez, variar.cap.14.num. 20. Ioan. Garc. 115
de expens.cap.18.num.36. Cald. Pereyr. ad dict.leg. Si curatorem, verb. Infrà legitimum.num.9. Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst. 324. Sfort. Odd. de restit.in integr. quæst. 19. art.7. num.66.vers. In contrarium est communis, Cardin.Tusch.practic. conclus.lit. R. conclus.298.num.75. Ioach. Minsinger. centur.1.obseruation.51.num.7. Rota Roman. diuersor. decis. 446. part. 1. Mar. Giurb.decis.106.num.12. Petr. Surd.consil.520.num. 10. Ioan. Gutier. practicar. quæst.lib.2.quæst.115.nu.13. Ioan. Tan. Parlad. rerum quotidianar.lib.2.cap.fin. 116
part.5.num.14.

110 Intra quod verò tempus † post quadriennium ob enormem læsionem restitutio peti possit; discors sententia est, vt constat ex *Boer.consil.177.numer. 40 lib.1 Roder. Suar.allegat. 21. num.4. Ioan.Garc.dict.cap.18.num.37. Cald.Pereyr.vbi supr. num. 10. Eman. Cost. dict. loco, num. 83. Didac. Couar. dict. cap.3. num. 12. Petr. Augustin. Morla, in empor. iur.tom.5.in prælud. nu. 16. in fin. Sfort. Odd.dict.quæst.19.art. 11. per tot.* præcipuè, *num.92.versic. Aut causa.* Videndaque *l.10.tit. 19. part.6. & ibid. Gregor. Lop.glos.7. verb. Que fuesse engañada.*

Ecclesiæ debitorem absque inter-
111 pellatione † (minorum instar) in mora constitui; multis iam relatis *de priuileg. pauper. 1.part. quæst. 40.num. 11. & seq.* tradidimus. Inferentes simul, & probantes absque litis motæ denuncia-
112 tione † ab Ecclesia facta, venditorem

[illegible] de euictione teneri, vt &, præter ibi citatos, profert *Andr. Pachin. controuersiar.iur.lib.2.cap.38.*

Cum regulariter nec sine interpel[illegible]latione † mora committi soleat, vt *dict. [illegible] part. quæst. 25. num. 1. & seqq.* ostendimus, nec venditor, cui lis ab emptore non fuit nunciata, † vtque liti assi[illegible]eret intimatio facta, euictionis periculum sustineat, vt *d.q.40.n.11.* non pau[illegible]s firmamus.

Ex contractu inutili, interueniente [illegible]aditione, † possessionem transferri, [illegible] demonstrant *in l. 1. §. Si vir vxori, in l.quod vxor, 16. D. de adquir. pos[illegible]* vbi Paulus: *Quod vxor viro, aut vir vxori donauerit, pro possessore possidetur. l.1.§. Deiicitur.vers. Denique, D. de vi & vi armat. in l. Nec vllam, 13. §. Omni[illegible], vers. Item in titulo pro donato, [illegible] heredit. in l. Si donatæ, 37. D. de donat. inter vir. & vxor.* pulchrè *Anton. Gomez, in l. 45. Taur.num. 23. & seqq. [illegible] stienz. in l. 3. tit. 10. glos. 8. num.4. lib. 5. [illegible] noua Reg. collect. Azebed. in l. 2. tit. 7. lib. 5. num.90. in fin.*

Rei verò Ecclesiæ † ex contractu [illegible] cili possessionem nequaquam trans[illegible]ri, Imperatores *Leo*, & *Anthemius* [illegible] reuerunt in *l. Iubemus, 2. in ord. 14. [illegible] fin. C. de sacros. Eccles.* verbis illis: *Nisi in hac conditione* (de solemnitate [illegible]um Ecclesiasticarum alienatione [illegible] præfinita loquentes) *pacta inita fue[illegible]t, ita quoque decernimus non valere: sed [illegible] possessionem Ecclesiasticam, tanquam nullo [illegible] transcriptam, in iure ipsius, atque dominio permanere, & ab Ecclesiasticis œconomis vindicari.* Per quam sic affirmant [illegible] rt. in dict. §. Si vir vxori, numero 3. [illegible] pariter regulam assignans: *Quod ex contractu, non transfertur possessio, quando persona est talis, quæ non potest perdere possessionem, vt Pupillus, & Ecclesia, l. Papillus, supr. tit. 1.* scilicet *de adquirend. rer. domin.* Quem sequuntur *[illegible] rchar. in cap. 1.* (per illum textum) *de reb. Eccles. non alien. in fin.* & per citatam *legem Iubemus.* Dicitque communem *Belognet. consil. 30.* eisque relatis.

Marc.

Marc. Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quaest. 131. num. 1. & 2.

117 Procuratorem generaliter ad vendendum† constitutum, fidem posse habere de pretio, & absque eius receptione dominium transferre *Vlpiani* responsum manifestè probat in *l. Quinsecúque, §. Si ei, D. de instit. action. Bart.* (probatus communiter) in *l. A Diuo Pio, §. Sed si venditor, num. 2. D. de re iudic.* caterique Scribentes ibidem, *Bald.* in *l. Inciuile, num. 2. C. de rei vindic. Socin. iuni. cons. 2. num. 1. cum seqq. lib. 3. Fabian. de Mont. in tract. de emption. & vendit. quaest. 3. princip. numer. 30. vers. Vlterius quaeritur,* quos refert, & sequitur *Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conuention. lib. 4. tit. 21. num. 2.* procedere etiam dicens *idem, vers. Sed hac com.* (cum *Socino iuniore, dict. consil. 21. num. 2*) licet in mandato fuerit adiectũ: *Et ad pretium recipiendum, & de recepto liberandum.* Sequitur *Iulian. Viuian. in praxi iuris patronat. 1. part. lib. 2. cap. 5. num. 52. & Ioan. Gutier. de iuram. confirmator. 1. part. cap. 50. num. 20.*

118 Ita tamen in procuratore ad vendendum,† ab Ecclesia, Fisco, vel Minore constituto, restrictionem patitur. Fidẽ enim de pretio hunc habere, eiusdem prohibet *Vlpiani* responsum in *l. Si procurator, §. fin. D. de iure Fisc.* & *Bart. in dict. l. à Diuo Pio, §. Sed si emptor, num. 3.* Rationem reddens: quod istis, non nisi ex causa, vt creditoribus satisfaciant, vendere liceat, fidemque de pretio habendo, muneri non satisfaciant suo. Tenet idem *Bald. in l. In contractibus, §. Sed quoniam, num. 4. C. de fide instrument. & in dict. l. Inciuile, num. 3. C. de rei vindic. numero 4.* subiungens: Procuratorem totum fere pretium reci-

119 pientem,† de modica particula habentem fidem, vno etiam nummo deficiente, in emptorem dominium non transferre: quia nõ aliter ad dominiũ transferendum, mandatum habere videtur, quam si integrum receperit pretium. Quorum probat *Cardin. Mantic.* iudicium, *de tacit. & ambig. conuent. dict.*

lib. 4. tit. 21. num. 4. Marc. Anton. Genuens. d. tract. quaest. 132. & quaest. 491. Iulian. Viuian. dict. cap. 5. num. 52. Gregor. Lopez in l. 29. tit. 28. part. 5. gloss. 5. post princip.

In omnium ore circumfertur regu-

120 la dictans:† *Singularem successorem, praedecessoris locationi stare non adstringi*, ab Imperatore *Alexãdro* constituta in *l. Emptorem, 9. C. de locat.* à Iuliano, in *l. Qui fundum, 35. D. eod. tit.* à *l. 19. tit. 8. part. 5.* ornata multis cumulatis à Nobis in *Axiomatib. & locis commun. Iur. lit. S. num 69.*

121 Locationi tamen à Rectore† de rebus Ecclesiae per triennium factae, (Superioris etiam consensu non interueniente) successorem stare debere, si Ecclesiae locatio vtilis sit, tenet (cum *Geminian. Anchar. Alexand. & Abbate*, per ipsum adductis) *Tiber. Decian. respons. 14. num. 10. volum. 2.* aliisque citatis, *Cardin. Francisc. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 5. tit. 13. num. 2.* & *Marc. Anton. Genuens.* (eius ad literam ferè verba transcribens) *in practicabilib. Ecclesiast. quaest. 137.* Qua etiam de re plenè *Ioan. Aloys. Ricc. in praxi rerum fori Ecclesiast.* (meodosè omnes fere, quos allegat, designans) *diuis. 112. per totam.* Etsi animosè assertioni huic contradicat *Gregor. Lop. dict. glos. 5.* late contrariis respondens, & in hoc specia le ius Ecclesiae datum non esse, concludens.

122 Mutui obligationis,† ex eaque actionis natae efficaciam, integri tituli Digestis, & Codice, *de reb. credit.* poenaeque aduersus debitores in solutione morosos constitutae (quas in *primis de priuileg. pauper. parte, quaestion. 4. à 4. numer. 19.* sumus prosequuti) ostendunt.

123 Contra Ecclesiam† vero, ita demũ hanc mutui obligationem oriri, si in ipsius vtilitatẽ conuersum mutuũ esse probetur, neque aliter aduersus Ecclesiã eius existere obligationem; constat ex *text. in cap. Quod quibusdam, 4. de fideiussor. cap. 1. vers. Cum enim, de deposit.*

cap.

cap. 1. in fin. & *ibi Glos. verb. Necessitate, de solutis* deducitur etiã ex *tex. in auth. Hoc ius porrectum*, vbi notat *Bald. num. 9. C. de sacros. Eccles.* Estque expressus, & formalis de iure nostro Regio in *l. 3. tit. 1. part. 5.* & tradunt (antiquioribus omissis) *Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conuention. lib. 8. tit. 12. num. 4. Mart. Anton. Genuens. in practicabilib. Eccles. quæst. 139. à princip. Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 5. num. 56. Iacob. Menoch. de arbitr. casu 432. à num. 2. Molin. de iustit. & iure, tract. 2. disputat. 300. à num. 2. Rebell. de oblig. iustit. part. 2. lib. 8. quæst. 2. sect. 3.* Quorum perlectio plenam materiæ cognitionem præstabit. Copiosiorem allegationem desiderans *Petrum Cenedum* consulat in *collect. ad dict. cap. 1. de deposit. collect. 24. num. 1.*

124 Dominium, quod absque traditione, † vel apræhensione in alios non transit, *l. Traditionibus, 20. C. de pact.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & locis communib. Iur. lit. D. num. 209.* & *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 23. numero 3.*

125 Absque illa consequitur Ecclesia, † vt multis, *dict. quæst. 23. num. 10.* ostendimus, & firmant quoque *Iulian. Viuian. dict. cap. 5. n. 57. & Marc. Anton. Genuens. in practicab. Eccles. quæst. 141.* Id à *numero 2.* aliquibus declarant, limitansque modis.

126 Primò, vt quamuis in præsenti dominium, non tamen possessio † transeat, ex *Glossa*, & *Doctorib. in l. fin. C. de sacros. Eccles.* & *in l. 1. C. de donat. quæ sub mod. Franc. Bursat. cons. 55. num. 23.* Multi enim sunt casus, in quibus dominium, non tamen transfertur possessio, quos enumerat *Glossa verb. Dominium, in l. Si fratres, 53. §. Idem respondit, D. pro soc.*

127 Limitat secūdò, † in generis, seu quantitatis donatione, ad cuius dominii translationem, traditionem requirunt *Albericus in l. Illud, C. de sacros. Eccles.* & *Petr. Paul. Paris. consil. 77. num. 6. lib. 1.*

128 Tertiò, † quando ex parte sua non [illegible] pleuit Ecclesia, ante cuius implemē[illegible], dominium in eã non transit. *Glos.* [illegible] *Doctores in dict. l. fin. Salicet. in dict. l.* [illegible] *Paris. eod. loco.*

129 Quartò, † cum ab Ecclesiæ procu[illegible] [illegible] contractus gestus est, secundum *An*[illegible] [illegible] *in l. 1. §. Per procuratorem, D. de acquir. possess.* quem tamē ibi *Alexand.* [illegible] [illegible] [illegible] pit. Cuius *Genuens.* iudicium (Ange[illegible] [illegible] [illegible] aduersatus) probat.

130 Limitat quintò, † in voto alicuius rei [illegible] Ecclesiæ facto, ex *Glos. & Doctori*[illegible] [illegible] *in l. 2. D. de pollicit. Castrens. in l. Si nondum, C. de furt. Bart. numero 26. & Ias. num. 27. in auth. Ingressi, C. de sacros. Eccles.* Nisi in vltima voluntate [illegible] votum peragatur. Sine traditione nam [illegible] que dominium tunc transire (Ecclesia [illegible] iam constructa) dicunt *Gloss.* & *Salicet. in dict. l. Si nondum.* Eandē conclusionem, limitationesque easdē, alias etiã [illegible] adiiciens, multorum auctoritate comprobat *Balt. Thomas, tract.* [illegible] *tract. tit. 2. de specialibus, vel priuileg.* [illegible] *pia caus. cap. 145. num. 220. & seqq.*

131 Quid autem in se, suæque monasterio [illegible] [illegible] conuenerit † an quia in consequentiam [illegible] [illegible] enant bona; dominium, & possessio [illegible] in Ecclesiam transferātur: idem ipse [illegible] disputat *Genuensis, quæst. 148.* possessionem tandem cum dominio transire [illegible] [illegible] riorem sententiam dicens. ex *l. Si* [illegible] *numero 16. D. de precar.* (vbi Pomponius: *Si adoptauero eum, qui precario rogauerit; ego quoque precario possidebo.*) cum [illegible] *Cyn. in auth. si qua mulier, C. de sacros. Eccles. Imol. in cap. Qui ingredientibus*, [illegible] communem dicente, *extr. de testam.* & [illegible] *bid. in cap. Si qua mulier. 19. quæstion.* [illegible]

132 Cæterum item donatio † nequaquam præscr[illegible] [illegible] atur, vt *de priuileg. pauper. 1. P. quæst.* [illegible] *1. à num. 1. cum seqq.* tradidimus, & ex [illegible] [illegible] amus:

133 Ecclesiæ † fauore præsumi [illegible] contendunt *Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst. 143. num. 2. & Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 5. num. 38. ex l. unic. §. Accedit, C.*

de

de rei uxor. action. in dote loquente, cuius iure Ecclesiam vti, supra, num. 45. dictum est. Conducuntque à Nobis pariter dict. quæst. 21. num. 8. notata. Sed contradicit Andr. Alciat. respons. 38. & eum sequutus Iacob. Menoch. de arbitrar. casu 88. num. 7. quam à num. 3. componere dissentionem nititur Genuensis.

134 Priuilegium Ecclesiæ concessum (cum nunquam moriatur) reale, † perpetuumque censeri Vlpianus ostendit, in l. Forma. 4. § quamquam, D. de censib. Glos. in cap. Possessiones, 61. verb. Non tuas, in cap. 16. quæst. 1. Glos. verb. Perpetuo, in cap. Tua nuper, 8. de his quæ fiunt à Prælat. num. 16. Marc. Anton. Natt. cons. 163. & cons. 164 num. 28. lib. 1. Iacob. Menoch. consil. 276. num. 8. Genuens. dict. tract. quæst. 145. num. 1. Petr. Barbos. in l. Quæ dotale, nu. 41. D. solut. matrim. Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap. Tua nuper, num. 7.

135 Cum Personæ priuatæ † priuilegium concessum, personale in dubio iudicetur. Vtrumque sic in dict. § Quamquam, complexus Vlpianus: *Quamquam immunitatis beneficia personis quibusdam data, cum personis extinguantur: tamen, generaliter Locis, aut Ciuitatibus immunitas si data est, videtur, vt ad posteros transmittatur.* Etiamsi ab ipsa Ecclesia datum sit, Glos. in cap. Cum venissent, 6. verb. Probatur, & in dict. cap. Possessiones, Glos. in summ. 25. quæst. 2. verb. Quod autem, vers. In dubio autem, & aduertunt (cum multis adductis) dictis locis Natt. Genuens. num. 2. Augustin. Barbos. num. 4.

136 Aduersus contractum iuratum, † nec Minorem admittendum esse, Imperator Fredericus decreuit in auth. Sacramenta puberum, C. si aduers. vendit. l. 16. in princ. tit. 11. part. 3. & l. 6. tit. fin. part. 6. vers. Essomismo. Tradunt plenè Ioan. Gutier. in eiusdem authent. relectione, à num. 8. & consequ. Neque restitutione aliquo modo, iuramento stante, Minori subueniendum, dicta iura probant, & copiosè Anton. Corne. in tract. de absol. iurens. iuram. promiss. part. 1. quæst. 5. à num. 1. cum seqq. multis hanc conclusionem modis amplians; necessariumque Minori fore, absolutionem iuramenti ad agendum, vel excipiendum petere, aduertens ibidem num. 7. & 21. vers. Igitur. Nec adhuc obtenta, pin-
137 guius ius, † quã consequeretur maior, huiusmodi absolutione adipisci demonstrat, 3. part. quæst. 7. per tot. Nullique relaxationem hanc plus quã agendi, vel excipiendi facultatem sine periurii metu tribuere; neque ab eo iniquè relaxationem petente liberari, cõprobans dict. quæst. 7. à num. 3. & part. 1. quæst. 2. per tot.

Qua in re longe fauorabilior Mino-
138 re existit Ecclesia. † Quippe quæ contractum iuratum, absolutione etiã non petita, impugnare valet, aduersusque illum in integrum restitutionem postulat. Ecclesiæ namque nomine desideratur, quæ non iurauit, Prælati vero, vel Canonicorum præstitum iuramentum, ipsorum liget animas, non Ecclesiæ, quæ anima caret, cap. Romana, § Vniuersitatem, de sent. excommunic. lib. 6. Taleque iuramentum Ecclesiam non obligare, probant text. in cap. Sicut, 27. in cap. Intellecto, 33. de iur. iur. & cap. 1. in fin. de his quæ fiunt à maior. part. capit. Glossa celebris in cap. 1. verb. Contractũ, de restit. in integr. lib. 6. & ibid. Host. & Franch. num. 5. versic. In ea glos. Domin. n. 9. Ias. in dict. auth. Sacramenta puberũ, num. 62. & 64. Castr. num. 4. Gutier. numero 141. Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst. 146. num. 2. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. I. conclus. 509. & conclus. 528. Anton. Gabr. commun. conclus. tit. de minorib. conclus. 5. num. 11. Anton. Corne. dict. tract. part. 1. quæst. 5. num. 22. Petr. Augustin. Morl. in Empor. Iur. titul. 5. quæstion. 1. numero 53. Seraphin. de priuileg. iurament. priuileg. 88. numero 76.

139 Filii loco Ecclesiam haberi, † facereque deficere conditionem *si sine liberis decesserit*, & substituto in defectum liberorũ excluso, Ecclesiam admitti; in

in ore omnium versatur, & probant text. in l. Deo nobis, 42. §. Hoc etiam cog- nitum, C. de Episc. & Cleric. in auth. de sanctiss. Episcop. §. Sed hoc præsenti, coll. 9. cap. In præsentia, 8. extr. de probation. traduntque ibidem prope infiniti ab Augustino Barbos. cumulati num. 2. plenè numeris seqq. materiam examinans. Quibus adde Marcum Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quæst. 147. & 165. Iulianum Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 95. copiosum pariter & eruditum Vincentium Fusarium, de substitutionib. quæst. 428. num. 1. 11. & seqq. De filiis ingressis Religionem, in communi saltem bonorum capacem, loquens.

Quod non in Monasterio solum, sed
140 in alia etiam Ecclesia † procedere, vt si is cui præfata conditio adiecta est, Præsbyter efficiatur, dicti §. Sed hoc præsenti, relatorumque Iurium ratio suadet, adseuerantque Glossa in auth. Nisi rogati, C. ad S. C. Trebell. & ibid. Scribentes, & in dict. cap. In præsentia, vbi (post Hostiensem, Ancharranum, & Imolã) magis communem profitentur Decius num. 54. in fin. & Felin. num. 56. Deci. ipse consil. 259. num. 5. & seq. Bero. cons. 73. num. 11. lib. 2. Bened. Capr. consil. 20. num. 12. Iacob. Menoch. cons. 245. num. 15. 17. & 20. & de præsumption. lib. 4. præsumpt. 83. num. 65. Cardin. Frãcisc. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit. 7. num. 22. Alex. Trentac. de substitution. part. 4. cap. 7. num. 21. Nicol. Intrigliol. eod. tractat. centur. 3. quæst. 63. numer. 11. Viui. commun. opinion. conclus. 841. num. 5. Ioseph. de Rustic. ad leg. Cum auus, lib. 5. cap. 2. num. 5. & seqq. D. de condit. & demonstr. quos refert, & sequitur Vincent. Fusar. de substitution. q. 429. num. 1. plenè sequentibus thesim hanc prosequens, Iulian. Viuian. d. cap. 5. num. 97.

Sic licet pupillaris substitutio pu-
141 pilli † matrem non excludat, vt de priuileg. pauper. 2. part. in specialib. in vltim. voluntatib. post quæstionem 64. adiectis num. 8. notauimus: Si tamen Ecclesia,
142 † vel pia causa substituta sit, exclusam matrem censeri, pupilloque defuncto succedere, ibidem nectimus, num. 9. & multis comprobat Marc. Anton. Genuens. quæst. 164. per tot. & eius sectator Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 67. & seqq. Quadere, & an, & quo casu procedat, adiecimus pariter in dict. specialib. num. 10. & 11.

Hæreditatem, vel legatum Eccle-
143 siæ relictum, Prælatum solum † repudiare non posse, communior sententia est, Vlpiani authoritate in l. Magis puto, 5. §. Fundum, D. de reb. eorum, Bald. in auth. Si qua mulier, num. 15. C. de sacros. Eccles. & in l. Pupillorum, in princip. D. de repud. hæredit. Roland. à Vall. consil. 5. num. 29. part. 1. Rota Roman. decis. 3. num. 4. in nouissim. lib. 3. part. 3. Petr. Surd. consil. 501. num. 1. & 2. Marcus Anton. Genuens. quæst. 150. à num. 1. contrariis respondens vers. Contrariã opinionem, Paul. Æmil. Berall. Rota Roman. decis. 359. part. 2. verb. Prælatus.

144 Sicuti neque Ecclesiæ iniuriam † factam solus Prælatus remittit. Veluti (post iacta in contrarium fundamenta) affirmat Glossa (communi Doctorũ calculo approbata) in cap. Contingit, 36. verb. Iniuriosa, de sent. excommunic. & in cap. 1. verb. Punire, de pœn. Cardin. in Clement. vnic. de foro compet. numero 3. Genuens. in practicabil. Eccles. q. 550. n. 3. Iul. Clar. sententiar. lib. 5. §. fin. numero 23. vers. Præterea quæro, Prosp. Farin. in prax. crimin. part. 3. q. 105. numero 292. Azebed. in l. 2. numero 153. tit. 10. lib. 8. nouæ Reg. collection.

Ecclesiæ, vel pauperibus absentibus donationem factam, ante accepta-
145 tionem † reuocari non posse (aduersus leg. Absenti 10. D. de donation. cõstitutionẽ) cõmunis est traditio, vt ex cumulatis à Tiraq. constat, de pia caus. priuileg. 115. Cardin. Francisc. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 3. tit. 7. numero 15. Marc. Anton. Genuens. quæst. 151. à numero 2. Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. dict. lib. 2. cap. 5. numero 61. Etsi contradicat (communem pro se adducens

cens) *Matienzius in l. 7. tit. 10. lib. 5. noua Reg. collect. glos. 2. numero 17. & seqq.*

146 Sed iure nostro Regio † prior opinio, non solum pro Ecclesia; verũ pro quolibet priuato stat, dispositione *legis 3. tit. 8. lib. 3. Ordinam. & legis 2. tit. 16. lib. 5. noue Reg. collection.* traduntque in eis communiter scribentes, *Gomez, & Perez,* quos *Molina* refert, *de Hispanor. primogen. lib. 4. cap. 2. numero 59. Gregor. Lopez, Couarru. & Parlador.* eisque citatis *Hieronym. Zeual. commun. contra commun. q. 54. in fin.* plenè *D. Ioan. à Castillo, controuersiar. lib. 5. part. 2. cap. 80. num. 9.* contrariis quoque *num. 16.* adiectis.

147 Tollendæ dubitationis gratia, non meliorem, † sed minimam, aut mediocrem saltem rem, dubio ex legato deberi, eamque præstandam, decernunt Iura in *l. 2. 3. & 4. D. de tritic. vin. & oleo legat.* in *l. Qui concubinam, 29. §. 1.* & in *l. Nummis, 73. D. de legat. 3.* in *l. Idem Iulianus, 4. §. Scio, D. de legat. 1.* in *l. 23. tit. 9. P. 3.* cum citatis à *Nobis in Axiomatib. locis commun. iur. lit. M. numero 83. & seq. 44.*

148 Ecclesiæ tamen fauor † dubietatis vim superat, & præsumptionem, quæ minimam, aut mediocrem rem legatã suadet, tollit, & eam pro meliore inducit, ex Scæuolæ responso in *l. Titia testamento, 38. §. Seia testamento, D. de aur. & argent. legat.* & ita *ibi* notat *Bart.* quã probat *Dionys. Gotthofred. ibid. verb. Argentum, allegans Romanum singul. 517.* Eandemque sustinent opinionẽ *Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst. 153.* textui in *cap. Ex parte, 18. de censib.* (decernenti, eum qui aliquid Ecclesiæ ad mensuram vouit, si differentes in loco illo mensuræ existant; minimam præstando, satisfecisse) respondens. Eiusque vestigia sequutus *Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. dict. lib. 2. cap. 5. num. 62. Nicol. Intrigliol. singul. 97. num 25. Francisc. Bim. consil. 240. num. 7. Cephal. consil. 612. numero 32. Aluarad. de coniectur. ment. defunct. lib. 2. cap. 1. §. 2. numero 26.* cum aliis citatis à *Baltaxario Thomsio, tract. 10. tit. 2. de specialib. priuileg. piæ caus. cap. 70.*

149 In materia amissionis priuilegiorũ per non vsum, † assignari distinctio solet: An permissiorum, aut prohibitorium sit, in faciendo nempe, aut in non faciendo priuilegium consistat: vt primum, per non vsum decennii; secundum, vnica contrauentione perdatur. Primũ, *Modestinum* habet authorem, in *l. 1. D. de nundin.* sic dicentem: *Nundinis impetratis à Principe, non vtendo, qui meruit; decenii tempore vsum amittit. Legem* que concordem, *3. tit. 7. part. 5. in fin. & 42. tit. 18. part. 3. vers. Otrosi,* magnæ etiam auctoritatis Doctores, *Felinum in cap. Cum accessissent, 8. de constit. numero 25. Genuensem quæstion. 154. Ferdin. Vazquez Menchaca, controuers. vsu frequent. lib. 1. cap. 2. numero 5. Ludouicum Molin. de Hispanor. primogen. lib. 2. cap. 7. num. 71. Cald. Pereyr. de emphyt. extinct. cap. 15. numero 8. Azebed. in l. 1. tit. 1. lib. 6 noua Reg. collect. numero 39. Augustin. Barbos.* (multis citatis) *in collect. ad cap. Accedentibus, 15. de priuileg. numero 9. Andr. Gail. lib. 2. obseruat. 60. numero 1.* eique adhærentem *Bernardum Graua, in pract. Camer. Imper. lib. 2. conclus. 60. per tot.* multipliciter *ibi*, & considerationibus sequentibus limitãtem, & declarantem, *Iacobum Menoch. de præsumption. lib. 6. præsumpt. 41. numero 16. Padill. in l. Falso, numero 3. C. de diuers. rescript. P. Suarez de legib. lib. 8. cap. 34. num. 19.*

Secundum, *Innocentium III.* P. M. *in cap. Cum accessissent, 8.* præcipuè in finalibus verbis, *de constitut.* Gordianum Imperatorem *in l. 2. C. de iure Domin. Imper.* Iura que concordantia, relata à *Glossa verb. Contrauenerint*, statim in principio *in dict. cap. Cum accessissent*, & à *Dionys. Gotthofred. in dict. l. 2. lit. B.* & firmant *Petr. Rebuff. tractat. de decim. quæst. 13. numero 113. Marc. Anton. Genuens. dict. quæst. 154.* prædictam formans distinctionem, quam & approbant *Andr. Gail, dict. obseruat. 60. num. 1. & 10.*

& 10. Bernard. Grauæ. dict. conclus. 60. consider. 5. num. 1. & seq. Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. P. conclus. 656. numero 10. Azebed. in dict. l. 1. tit. 1. lib. 6. nouæ Reg. collect. numero 34. & seqq. vbi à collectarum, seu pedagiorum solucione immunem, qui se insoluẽtium libro describi passus est., si intra tempus ad appellandum concessum, de priuilegio saltem non opponat, illud amittere cõtendit. Et si dubitet de hoc *Lopez. in d. l. 42. glos. 1. verb. Fasta treynta años, post med.* Azeuedique opinioni adhærent *Menoch. dict. præsumpt. 41. num. 4. Marant. in pract. tit. de appellation. numero 314. & Coler. de processib. execut. part. 1. cap. 2. numero 7.* eisque relatis, *Bernard. Graua dict. lib. 2. concl. 60. consideratione 6. numero 2.* id *numero sequenti* declarans, procedereque dicens in actu non reiterabili, in reiterabili secus, ex *Surdo consil. 419. numero 32.* & aliis ibi citatis. Latiùs apud relatos materiã examinatam inuenies: Nobis satis, hæc obiter adnotasse.

Vtcumque autem circa priuatos se
150 res hæc habeat: circa Ecclesiam † dissimiliter quidem: Quam non minori quadraginta annorum spacio suum priuilegium amittere, siue in faciendo, siue non faciendo consistat; iuris est inconcussa determinatio in *dict. cap. Accedentibus, 15. de priuileg.* notantque *ibidem Glos. verb. Per 40. annos. Felin. in d. cap. Cum accessissent, numero 27. versic. Hanc limitationem. Marcus Anton. Genuens. dict. quæst. 154. Andr. Gail. dict. obseruat. 60. numero 12. versic. Secundo, Bernard. Grauæ. dict. lib. 2. conclus. 60. numero 2. Ferdin. Vazq. Menchac. dict. lib. 1. controuers. vsu frequent. cap. 2. numero 6. Iacob. Menoch. dict. præsumpt. 41. numero 16. versic. In Ecclesia verò, P. Suar. de legib. dict. lib. 8. cap. 35. numero 21. Garf. Mastril. decis. 96. numero 1. parte 1.*

Cui & illud proximum est, quod li-
151 cet statutum, † quemadmodum vno actu conditur: vnica etiam contrauentione tollatur, vt asserunt *Hostiens. Ioã. n*[illegible]*s Andr. & Abb. in cap. Audientiam, de cl*[illegible]*ic. non resid. Felin. in dict. cap. Cum ac ce*[illegible]*ssent, de constit.* & cum eis *Marc. Ant*[illegible]*. Genuens. dict. tractat. quæst. 155. num*[illegible]*ero 1.*

Statutum verò Ecclesiæ fauorabi-
152 le [illegible] non solum vnica contrauentione n[illegible] tolli; sed vnum tantum de Eccle si[illegible]omnibus resistere posse, actumque r[illegible]ctare (ex *Innocentio in dict. cap. Acce*[illegible]*ibus, de priuileg. Abbate, in cap. Pro ill*[illegible]*um, de præbend. Felin. in dict. cap. Cum*[illegible] *accessissent, & in cap. Cum omnes, de co*[illegible]*nstit.*) idem ipse *Genuens.* firmat *ibid*[illegible]*numero 2.* differentiam hanc inter Eccl[illegible]esias, cæterosque designans.

153 P[illegible]riuilegium præterea simplex, † sub[illegible]cõ à Principe concessum, quamuis a[illegible] ipsius libitum, & sine causa, reuoca[illegible]tioni subiaceat, vt multis iuribus com[illegible]probat *Glossa fin. in cap. Decet, 16. de reg*[illegible]*. iur. lib. 6.* & *in Clement. Dudum, verb.* [illegible]*Instante, de sepult. Panormit. consil. 3. nu*[illegible]*mero 10. lib. 2.* Canonistarumque Sch[illegible]*in cap. Nouit, de iudic.* à qua nec Legi[illegible]*rum* disentiat; cui fauet aperto *Mar*[illegible] *textus in l. Qui fundos, C. de omni agro*[illegible] *desert. lib. 10.* in dubièque profitent[illegible] *Bald. in l. Qui se patri, C. vnde liber. Castrens. consil. 229. numero 12. 4. & consil. 317. numero 3. lib. 1. Thom. Gra*[illegible]*at. decis. 46. numero 6. & 7. Ioan. Bolog*[illegible]*. consil. 1. numero 176. Marc. Anton. G*[illegible]*enuens. in practicabil. Ecclesiastic. quæst.*[illegible]*58. numero 1. Anton. Gabr. commun. co*[illegible]*nclus. lib. 3. tit. de iure quæsit. non tollend*[illegible]*. conclus. 7. numero 1. Marc. Anton. Natt. consil. 112. numero 12. P. Suarez de legib. lib. 8. cap. 37. numero 4. & 10. Didac. Co*[illegible]*uar. variar. resol. lib. 3. cap. 6. numero*[illegible]* Ludouic. Molin. de Hispanor. primogen. lib. 1. cap. 8. numero 30. Marc. Anton. Peregrin. de iure Fisci, lib. 1. tom. 3. numero* [illegible] *19.* plenè *Iacob. Menoch. consil. 112. numero 1. & seqq. volum. 2. Andr. Gail. lib. 2. obseruat. 60. in fin. Augustin. Barbos. in collect. ad cap. Antiqua, 23. de priuileg. numero 28. versic. Imo sine causa.*

154 Ecclesiæ † verò à Principe concessum,

sum reuocari non posse; communis pariter assertio firmat, vt (post *Innoc. Archidiaconum, Cardin. Decium, Alexand.* ac alios) tradunt *Anton Gabr. dict. conclus. 7 numero 10. & 11. Marc. Anton. Genuens. dict. quæst. 158. numero 2. & Iulian. Viuian. in praxi iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. numero 64.* Quia in non subditum priuilegium collatum nequeat Princeps reuocare.

155 Imò neque dubio caret, an generali lege † priuilegium Ecclesiæ datum, generali quoque lege tolli possit? quod discutiunt plenè *Anton. Gabr. dict. conclus. 7. numero 12. & seq.* & *Genuens. dicto proximè loco.*

156 Vulgaris item iuris regula, naturali ratione vallata, quæ *Nemini contra se* † *armis præbere, aut instrumenta edere* dictat (de qua *Nos de priuileg. pauper. tom. quæst. 55. numero 17.*) non vulgare

157 Ecclesiæ † priuilegium reddit. Quippe quæ ex aduersarii armamentario sumere, edere valet, aduersariumque sibi speciali fauore cogere, vt latè comprobant *Genuens. dicto tractatu quæst. 14. Iulian. Viuian. dict. cap. 5. numero 7.* Ad similitudinem Fisci, cui aduersarius edere debet. *l. 2. §. Diuus, D. de iure Fisci*, cum multis *Marc. Anton. Peregrin. de iure Fisc. lib. 7. tit. 3.* De his quæ spectant ad ordinem iudiciarium, vt & de Miserabilibus *dict. quæst. 55. numero 16.* diximus.

158 Mobilium legato, † ea quæ post testamentum factum patrimonio testantis accreuêre, contineri negant *Paulus* consultus *in l. Si ita legatu, 8. alias 7.* & *Scæuola in l. fin. D. de aur. & arg. legat.* & ex Scriptoribus, post antiquiores, *Gomez. variar. tom. 1. cap. 12. numero 49. ante fin. & numero 50. in fin. & tom. 2. cap. 11. numero 28. colum. 2. ad med. Gasp. Cabal. Milleloq. iur. part. 1. milleloq. 38. numero 3. D. Ioan. à Castillo, de vsufruct. lib. 1. cap. 44. numero 7. Hieronym. Ceball. commun. contra commun. quæst. 727. numero 65. Petr. Barbos. in rubr. D. solut. matrim. 3. part. numero 8. Didac. Couar. practicar. quæst. cap. 2. numero 5. Arias Pinel. in rubr. C. de rescind. vendit. 1. part. cap. 3. nu. 22. Didac. Spin. in specul. testamentor. gloss. 8. princip. numero 41. Cardin. Francisc. Mantic. de coniectur. vltimar. volunt. lib. 3. tit. 11. num. 1. & seqq.*

159 Ecclesiæ verò legatum mobilium relictum, etiam postea quæsita † comprehendere; tradunt *Marc. Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quæst. 177. à numero 2. Cardin. Mantic. dict. loco, numero 28. Iulian. Viuian. dict. cap. 5. numero 80.* ex *Bart. in l. Placet in fin. D. de liber. & posthum. Socino seniore in l. 1. notab. 5. numero 9. & 10. D. de reb. dub. & August. Beroi. consil. 44. numero 45. lib. 2.*

160 Sententiam contra Ecclesiam latam, eius Aduocato, † procuratoreve absente, nullam esse, profitetur *Nicol. Euerard. in topic. legalib. loco à Fisco ad Ecclesiam, numero 5.* quem sequitur *Genuens. dict. tract. quæst. 180. numero 2.* & eius asecla *Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. numero 83.* ex Fisci ad Ecclesiam comparatione. Fisco autem id ius concessum,

161 † docent *Glossa 1. in l. vnic. C. de sentent. aduers. Fisc. lat. retract. lib. 10. & Gloss. 2. in l. 3. §. Diuus, D. de iure Fisc. Genuens. & Viuian. dict. locis. Marc. Anton. Peregr. de iure Fisc. lib. 7. tit. 2. de Aduocat. Fiscal. numero 2.*

162 Priuatum † autem, Aduocatorum absentiæ velamento, sententiæ contra se latæ rescissionem prætendere inutiliter, *Diocletianus*, & *Maximian.* Imperatores *in l. Velamento, 4. C. de postul.* sic decreuête: *Velamento absentis patroni causa rursus adfinitas quæstiones redire quis frustra conatur.* notant que proxime *Glossa*, & *Peregr. dict. tit. & num. vers. Contra priuatum.*

163 *Sub specie nouorum instrumentorum* † *postea repertorum, res iudicatas retractari, exemplo graue est.* Gordianus Imperator dixit in *l. 4. C. de re iudic.* Iidemque Dioclетian. & Maximian. in *l. Sub prætextu, 2. in ord. 29. C. de transact.* dixêre, septimoque membranarum libro *Neratius* responderat, in *l. Cum de hoc,*

27.*D.de re iudic.* & Papirius Iustus, in *l.Imperatores,35.D.eod.* Summus pariter Ecclesiæ Antistes Innocentius III. *in cap.Inter Monasterium.20. & in cap. Suborta, 21. ad vtriusque finem, eodem tit. de sentent. & re iudic.* Regiaque lex concors, 19. *tit.22.part.3.vers. Otrosi dezimos, que no se puede desfazer el juyzio despues que fuere dado, si non se alçare del; maguer mostrassen despues cartas, o priuilegios que ouiessen fallado de nueuo, que fuessen atales, que si el Iudgador las ouiesse vistas antes que el juyzio diesse, que judgara de otra manera.* Quibus, Doctorum allegationi parcimus.

164 Contra Ecclesiam † tamen, sententiam latam, sub instrumentorum de nouo repertorum specie, retractari (ad Fisci Reipublicæ, & Minorum comparationem) communis traditio refutat, auctoritate *Glossæ in dict. l.Imperatores, verb. Publico, Glossa, 1. in fin. in dict. l.1. C.de sent.aduers.Fisc.lat.lib.10.Gloss.fin. in dict.l.Sub specie,2. C. de re iudic. & in dict.l.Sub prætextu, in princip.* Asseruntque *Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst.181.numero 2. Peregr.de iure Fisc. lib.7.titul.4. De sententiis aduersus Fiscū latis reparandis, numero 3.versic. Et idem est, Dionys. Gotofred. in dict.l. Sub specie, glos.1.lit.N. Gregor.Lopez in dict.l.19. glos.9.in princip.Mar.Anguiz.consil.15. numero 2. Iulian.Viuian. in praxi iuris patronat. dict. cap.5. numero 83. Sfort. Odd.de restit in integr.2. part. quæst.73. art.1.numero 2.*

165 Etiam ipso iure, † intra triennium sententiam contra Ecclesiam latam nouorum instrumentorum inuentione retractari notans, & latius *quæst.75. art.2. per tot.* multipliciter textibus † in *dict.cap.Inter Monasterium, & in cap.Suborta,* respondens. Quibus similiter *Genuens.* (idē duplicans quæsitum) *quæst.598.* & scientissimus *Andr. Fachin. controuersiar. iur. lib.1. cap.53. per tot.*

166 Fisco † autem id ius concedunt, *l. fin.C.de tempor.in integr.restit.l.1.C.de sent.aduers.Fisc.lat.lib.10.d.l.Regia,19. tit.22.p.3.volum.2.in fin.versic. Fueras si el juyzio fuesse dado contra el Rey, o contra sus personeros, o en pleyto que pertenesciesse a su Camara, o a su Señorio:* [illegible] *si fuessen falladas tales pruebas,* [illegible] *dellas para desfazer el juyzio, que fue dado contra el, fasta tres años, desde el dia que fue dada la sentencia.* [illegible] Papirius Iustus, *in dict.l.Imperatores,35.D.de re iud.* hunc in [illegible] *Imperatores Antoninus, & Se*[illegible] *scripserunt: Quamquam* [illegible] *rum instrumentorum* [illegible] *me oporteat: tamen in negocio* [illegible] *causa permittere* [illegible] *in*[illegible] In Minoribus probat *Paul.* [illegible] *respon*[illegible] *sum in l.Minor,37.D.de Minorib.* & [illegible] cunt proximè relati.

167 Valdè potiori cum ratione, ante sententiam, etiam post conclusionem in causa nouiter instrumenta reperta (prælato quoque in eis perquirendis desidioso existente) ab Ecclesia producta admittenda; profitetur (cum *Felino in cap. Cum dilectus, numero 18. de fide instrument. Ludouico Romano, & Nicolao Boer.* quos refert) *Marc. Anton. Genuens. dict.tract.quæst.231* & sequitur *Ioseph. Mascard.de probationib.lib.2.concl.926. num.16.*

168 Quamuis aliis, † post conclusum in causa, nouiter instrumenta reperta (si in eis perquirendis omnimoda diligentia adhibita non est) producendi facultas denegetur; cum omnibus, per conclusionem, probationibus, & iuribus renunciatum videatur, *ex l. Nemo causis,15. & ibid. Doctoribus, C.de appellation.l.2.C.de relation.dict.cap. Cum dilectus,9.& ibi Glos.verb.Conclusum, de fide instrument. Glos. in cap. Significauerunt,36.verb. Liquere de testib. & in auth. de testibus.§.Quia vero, collat.7.verb. Conclusserint,* aduertit, post antiquiores, quos adducit, *Paz in praxi,1.part. tom. 1.tempore 10.numero 1.* copiose *Ioseph. Mascard.de probationib.dict.concl.926. per tot. Ioan. Aloys. Ricci. in praxi variar.resolut.resolut.403.numero 1. Stephan. Gratian decis.198.numero 11. &*

169 *seqq.* Conclusio enim † sententiæ com-

paratur, à parique procedunt, teste Iasone in l. Admonendi, num. 50. & 55. & in l. lect. num. 49. D. de iure iur. Riccio, & Gratiano dictis locis, ille, num. 2. hic, nu. 12. Post conclusionem siquidē in cau-
170 sa non amplius † iudicium dicitur, Ab-batis sententia in cap. 1. num. 13. de mut. petition. & Riccii, dict. resolut. 403. nume ro 3.

Post litem etiam contestatam, exce-
171 ptiones dilatorias † opponi non posse, his verbis in l. exceptionem, 19. C. de probation. Cæsares decreuêre: Exceptionē dilatoriam opponi quidem initio, probari verò, postquam actor monstrauerit quod asseuerat, posse. Similitèr in l. 9. tit. 3. part. 3. L. 1. tit. 5. lib. 5. noua Reg. collect. Non ita id Doctorum congeriem adstruunt. Instruunt enim Camil. Borrel. in summ. decis. titul. 48. de exceptionib. numero 62. & August. Barbos. in collectan. ad cap. Pastoralis, 4. numero 2. de exceptionib. plene que de materia, Cardin. Domi-
172 nic. Tusch. pract. conclus. lit. E, conclus. 391. per tot. probans † à numero 4. nec in appellationis instātia exceptionem dilatoriam, quæ in prima, ante litis cō-testationem omissa fuerat; proponi posse.

173 Ecclesiæ † verò, etiam post litem contestatam exceptiones dilatorias opponere licere (ex Minorum comparatione, quibus id licet, vt ex l. Die, 8. §. Si seruus, D. qui satisd. cog. Doctores ibi colligunt) firmat Genuens. in practicabil. lib. Ecclesiast. quæstion. 404. in præludiisque suprà numero 20. tangimus.

174 De perditi instrumenti tenorem † non nisi testibus peritis probari posse, ex notabili textu deducitur, in cap. Cū olim, 1. in ordin. 12. de priuileg. & notant communiter Doctores in l. fin. C. de fide instrument. Bart. in auth. Si quis in aliquo documento, numero 6. versi. Sed breuiter, C. de edend. quem cæteri communiter sequuntur, & in l. Sicut iniquum, 5. C. de fide instrument. Andr. Alciat. de Præsump. regul. 3. præsumption. 31. numero 3. Anton. Gomez. in l. 41. Taur. secundum hæc dictam legem limitans, ac intelligens, & ibid. Ludouic. Velasq. de Auendan. gl. 4. numero 19. & 20. Ioseph. Mascard. de probation. conclus. 909. per tot. præcipuè, numero 6. Iacob. Menoch. de præsumption. lib. 1. quæst. 66. Petr. Surd. consil. 14. numero 2. & consil. 109. num. 14.

175 De Ecclesiæ † tamen perditi instrumenti tenore, etiam non peritos testes deponere posse, per eosque probari firmant Nicol. Euerard. in Topic. leg. lib. loco 61. de Fisco ad Ecclesiam, Marc. Anton. Genuens. quæst. 128. illiusque sectator Viuian. in praxi iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. numero 84. ex Fisci comparatione, cui id datum est l. 2. §. Diuus, vbi sic notat Bartholus, D. de iure Fisci, Doctores in l. Si de possessione, C. de probationib. Gloss. & Canonistæ in dict. cap. Cum olim.

Non vulgare præterea (ex Martia-ire [illegible] Alfonso, à Papiniano deducto in l. Si is qui [illegible] Si qui, 28. D. de iure Fisc.) priui [illegible] alias, Ecclesiæ fauorem de-
176 cendi [illegible] regium in Ecclesiæ ait: † Si qui mihi obligauerit [illegible] t. Quatenus habet, habiturusque esset; Cum [illegible] t, quæ habet, contraxerit: sciendum est, in re post [illegible] Fisco contraxerit, Fiscum potiorem esse debere [illegible] adquisita, Fiscum respondisse. Quod & con-stitit [illegible] Papinianum refert. Præuenit enim causam pignoris [illegible] m est. Præuenit ex quo non modo Fiscū pri-uati [illegible] fcus. Ex quo eodem tempore cō-tra [illegible] creditoribus, sed in bonis à Fisci debi-toribus [illegible] ntibus, contractū cum eo celebratū quo [illegible] post contractum competenti hy-pothe [illegible] Ex sibi tacita, expressam quo-que [illegible] tis, ex anterioribus, præferri deducitur. No [illegible] eca, anterioribus, præfati textus de [illegible] habentibus, exornantque præfati textus Dē [illegible] nt, exornantque cum ibidem Scribentibus, G [illegible] ionem, cum ibidem Petr. Rebuf. ad constit. ne [illegible] uers. Gothofr. Petr. Rebuf. ad constit. redit. art. 1. glos. 14. ne [illegible] tit. de constit. redit. Nicol. Euerard. dict. loco 61. nu [illegible] o 47. Nicol. Anton. Genuens. q. 183. 16. [illegible] 15. Marc. Anton. Couarru. variar. lib. 1. cap. lib. [illegible] 1. Didac. Couarru. Fachin. controuers. iur. tom [illegible] m. 5. Andr. Fachin. Secundum argumen-& [illegible] cap. 33. vers. Secundum argumen-& [illegible] Cardin. Franc. Mantic. de tacit. [illegible] big. conuent. lib. 11. tit. 25. num. 13.

177 Quod Ecclesiæ † commodat (præfata æquip iratione) *Euerard dict. numero* 15. & eum sequutus *Genuens. dict. loco*. Et si id doti deneget *Gloss, verb. Licet, in l. Assiduis*, 12. *C. qui potiores in pign. habe.*

Ex quo, longè faciliùs in actione per
178 sonali † prælationis fauorem Ecclesiā obtinere infertur, non modo Fisci, & dotis cum Ecclesia comparatione (quibus id concessum est, *l. Quod quis*, 18. *D. de priuileg. creditor. Gloss, verb. Ex causa, ad mediū, vers. Primus, in l. Priuilegia*, 16. *D. de priuileg. creditor.* eaque ratione idē Ecclesiæ tribuunt *Genuens. d. tract. q.* 539. & *Iulian. Viuian. d. cap.* 5. *num.* 167.) Sed ex ipsamet lege Priuilegia, quæ in his, non ex tempore, sed ex causa priuilegia æstimat. Per quā, vbicumque dispar creditorū causa existit, ex tempore, in chirographariis etiam obligationibus, locum priuilegio esse, docet ibid. *Glos. d. verb Ex causa, & Azeued. cons.* 12. *n.* 29. & 30. Ecclesiæ autem causam priuatorum causis disparem; satis tot hic priuilegia congesta monstrant.

Sed tamen (vt verum fatear) scrupulo pungor. Quia causa, cui *d. lex Priuilegia* ex tempore priuilegium reliquit; eam respicit, quæ tacitam hypothecā in bonis debitoris habet, vt Fisci, dotisvè, quemadmodum *d. Gloss Azeued.* que dicunt, quæ quidem causa legis beneficio realem cōtinet obligationem, quæ personalibus solum creditoribus præfertur merito: Ecclesiam verò Fisco, vel doti in hoc non comparari, eorumve priuilegio tacitæ hypothecæ non vti, iam suprà aduertimus, *nu.* 27. Ni pro ipsius dote, rerum suarum administratione, decimis, tributis, & si quæ similia sunt, veluti pariter *suprà n.* 28. 36. 45. & *duob seqq.* explicauimus.

Cū item ab vno hærede nominatim
179 † relictum legatū, nequeat ab aliis postulari, *Iuliani* sentētia *in l. Ab omnibus*, 107. *D. de legat.* 1. quā probauit Terent. Clemens *lib.* 4. *ad leg. Iul. & Papiam, in l. Cum ab vno*, 55. *D. de legat.* 2.

180 Ecclesiæ sic relictum, † ab omnibus hæredibus exigi posse, affirmant *Decius consil.* 182. *numero* 3. *Nicol. Euerard. in loco ab alimentis ad piam caus. numero* 7. *Scipio. Rouit. in pragmatic.* 1. *de legatis piis, num.* 3. eisque relatis, *Marc. Anton. Genuens. quæstion.* 184. *Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 85. & *Cardin. Francis. Mantic. de coniectur. vltimar. voluntat. lib.* 8. *titul.* 2. *numero* 16. alimentorum instar, quibus speciale hoc ius competere *Modestinus* respondit *in l.* 4. *§. Lutius Titius, D. de aliment. & cibar. legat.* notantque citati.

Sic licèt futuræ successionis pa-
181 ctum † meritò Iura improbent, neque in vim vltimæ voluntatis sustineant, *l. Pactum quod dotali*, 15. *l. Licet*, 19. *C. de pact. l. Hereditas*, 5. *C. de pact. conuent. l. Stipulatio hoc modo concepta*, 61. *D. de verborum obligationib. l.* 33. *titul.* 11. *part.* 5. & tradunt (cum multis) *Andr. Tiraquel. de iure primog. quæst.* 6. *numero* 24. & *Ioan. Gutier. de iurament. confirmator.* 1. *part. cap.* 3. *numero* 19.

182 Ecclesiæ fauore † (ad Militum similitudinem, quibus hoc ius competit, *d. l. Licet, & d. l.* 33. *part.* quibusque *suprà num.* 43. Ecclesiam cōparamus) huiusmodi pactum sustineri, profitentur *Marc. Anton. Genuens. q.* 185. & illum sequutus *Viuian. d. loco, num.* 86.

183 Partem debiti soluentem, † nihil soluisse videri, nec minutam solutionem adstringendum recipere creditorem; dixère Consulti Gaius, *in l. Planè*, 3. *D. famil. ercisc.* Modestin. in *l. Tutor*, 41. *§. Lutius Titius, D. de vsur. l.* 199. *Styl. Glos. & DD. in l. Quidā existimauerunt*, 21. *D. si cert. pet. Petr. Surd. decis.* 186. *n.* 2. plenissimè *Pyrrh. Maur. de solutionib. cap.* 30. *per tot. Cardin. Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. S. concl.* 344. *numero* 4.

184 Ab Ecclesia † verò minutam solutionem accipiendā, notārunt *Genuens. quæst.* 186. *per tot.* & *Pyrrh. Maur. dict. capit.* 30. *numero* 19. causæ libertatis ad-

a Iinstar cui ius hoc dedit *l. 4. §. Itē si decem, D. de stat. liber.* & confirmant *Bart. in l. Si vnus. C. de testam. Alex. in dict. l. Quidam existimauerunt, numero 7.* & *Ias. numero 6.*

185 Quamuis donatio, remissio, aut renunciatio † nunquam præsumatur, sitque vt vitetur, semper interpretatio facienda, vt latè sumus prosequuti, *de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 21. per tot.* addimusque *Iosephum Mascard. de probation. conclus. 1178. numero 3. & seqq. & conclus. 1268. numero 3.* Causæ

186 tamen, cōiecturæque adesse † possunt, quæ donationem, aut renunciationem suadeant, vt per *Nos, dict. quæst. 21. numero 8.* & *Mascard. dict. conclus. 1268. numero 21.* Inter quas sanguinis coniūctionem, & *Nos* retulimus, & *Mascardus* refert *ibid. numero 34.* temporis diuturnitatem, & sæpius rationum computationem factam, *num. 36.* adiiciens. Omnia hæc complectitur lib. 20. quæstionum *Papinian.* ex Diui *Commodi* sententia, in *l. Proculs, 26. D. de probation.* & in *l. Cum post, 69. D. de iure dotium.* Hunc temporis diuturnitati effectum tribuens. Videndusque ad hæc *Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 1. numero 16.* & *Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst. 188.* ad speciale nostrum præcipuè. Probat enim, in his quoque casibus, & in quibus aliàs donatio, remissio, aut renun-

187 ciatio præsumitur; Ecclesiæ † fauore non præsumi, ex *Iasone in l. Cum quid, numero 19. D. si cert. petat. Paris. consil. 8. volum. 4.* quem (pro more) sequitur *Viuian. de iure patron. dict. lib. 2. cap. 5. num. 88.*

188 Operas suas in perpetuum † locare quem non posse, neque ad eas promissas astringi (species veluti quædam seruitutis sit) *Papiniani* responsum probat *in l. Titio centum, 70. §. Titio centum, 2. D. de condit. & demonstr.* sic præstitum: *Titio centum relicta sunt, ita vt à monumento meo non recedat; vel vt in illa Ciuitate domicilium habeat: Potest dici non esse locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur.* Ex quo sic docet in specie nostra *Accurs. in l. Post certi, 36. verb. Tibi, C. de liberal. caus.* agitque plenè de hac re *Vincent. Carot. in tract. de locat. part. 2. de libero homine, gradu 8. pag. mihi 129.*

189 Perpetua tamen operarum obligatio Ecclesiæ † facta, subsistit, ad easque promissor compellitur, vt firmant *Ludouic. Roman. singul. 629.* & cum *Innoc. & Abbate, Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæstion. 190. Vincent. Carot. vbi proximè, numero 10. Iulian. Viuian. dict. lib. 2. capit. 5. numero 89. Francisc. Bursat. consil. 104. numero 22. lib. 2.* Idque summo iure, deficiente contrariæ dispositionis ratione, cum *Deo seruire, libertas sit*, vt & *Seneca* agnouit, *de vita beat. cap. 15. in fin.* Pioque Domino seruire, libertatē quoque dixit *Claudianus in laud. Stilliconis, panegyr. 3.*

Fallitur egregio quisquis sub Principe credit
Seruitium; nunquam libertas gratior extat,
Quam sub Rege pio.

190 Imò Ecclesiæ seruum, † in dignitate constitutum esse; non obscure demonstrat *text. in cap. Iniustū, 4. de rerū permut.* inquiens: *Et est absurdum, vt ab Ecclesiastica dignitate seruus discedens, humanæ sit obnoxius seruituti.*

191 Ecclesiæ administratori † nec palàm eius bona emere licet, *auth. Quibuscumque, C. de sacros. Eccles.* vbi id notat *Bart.* & firmat *Marc. Anton. Genuens. quæst. 222.* ad Vniuersitatis similitudinem, cui hoc concessum, suo notamus loco.

192 Cùm adulti, † vel etiam pupilli administratori emere eo modo fas sit, ex *Triphomani* responso in *l. Non existimo, 55. D. de administrat. tutor. l. Pupillus, 5. §. Sanè, D. de auctoritat. tutor. Glossa in l. Si emptione, §. fin. D. de contrah. emption. Andr. Facbin. controuers. iur. lib. 2. capite 79. versic. Fundamentum, Petr. Surd. de ali-*

aliment. titul. 8. *priuileg.* 37. *numero* 9.
Quamuis hodie tutoribus, & curato-
ribus hæc facultas restricta sit, publi-
cèque etiam, & bona fide Minorum
res emendi facultas sublata, & irrito
manente contractu; & ipsis, graui-
bus expositis pœnis, à *l.* 23. *titul.* 11.
lib. 5. *noua Reg. collect.* constitutis.

Ecclesiæ Rectores, siue Admini-
stratores ex ipsiusmet Ecclesiæ bonis
193 † diuites factos præsumi, repetitioné-
que aduersus eos concedi, ex *text. in
auth. Licentia, C. de Episcop. & Cleric.*
deducunt *Marcus Anton. Genuens. quæ-
stion.* 228. *Iacob. Menoch. de præsum-
ption. lib.* 3. *præsumption.* 52. *numero*
2. *&* 3. & plenè *præsumption.* 53. *per
totam.*

194 Aduersus alios † huiusmodi præsum
ptionis vigorem, & onus *Diocletian.* &
Maximianus in l. Si defunctus, 10. *C. ar-
bitr. tutel.* his verbis, rationibusque su-
stulerunt: *Debitum autem, aliis indiciis
comprobari oportet. Namque quod neque
ipse, neque uxor eius quidquam ante admi-
nistrationem habuerunt: non idoneum hu-
ius continet indicium. Nec enim pauperi-
bus industria, vel augmentum patrimonii
(quod laboribus, & multis casibus quæri-
tur) interdictum est.* De cuius materia,
ornatu, & vtriusque assertionis veri-
tate, videre licet *Baldum consil.* 449.
part. 2. *Panormit. consil.* 36. *part.* 2. *Dec.
consil.* 6. *Afflict. decision.* 377. *numero* 5.
Iacob. Menoch. vbi suprà, & lib. 6. *præ-
sumpt.* 28. *numero* 2. *&* 10. *Fulu. Pa-
cian. de probationib. lib.* 1. *cap.* 54. *nume-
ro* 25. *&* 26. ac plenè *Ioannem Gutier.
tractat. de tutel.* 3. *part. capit.* 46. *per
tot.*

195 Quod † in Republica etiã, & Fisco
proce.iere, multis relatis *Menoch.* tra-
dit, *dict. lib.* 3. *præsump.* 51. *numero* 4. *&*
5. *& dict. lib.* 6. *præsump.* 28. *numero* 10.
iuxta sensum tamen, modumque præ-
scriptum *infrà quæst.* 10. *numero* 78. ca-
piendum.

Legatum tot aureorum Ecclesiæ fa-
ctum, † annuum censeri, elegans *Scæ-
uola* responsum manifestat in *l. Annua,*
20. *§. Attia, vers. Item quæro, D. de annu.
legat.* & firmat *Genuens. in practic. abil.
Ecclesiast. quæst.* 225. Nosque aliorum
authoritate, firmamus, *de priuileg. pau-
per. part.* 2. *in specialib. circa vltim. volun-
tates, post quæstionem* 64. *numero* 22. id
miserabilium fauore proferentes.

Cùm huiuscemodi legati ob'igatio-
197 nem vnica † regulariter præstatio peri
mat, vt *ibidem numero* 21. aduertimus,
latèque 1. *part. quæstion.* 16. *à numero* 1.
prosequimur; ibique adductis *Meno-
chium* in specie addimus *de præsumptio-
nib. lib.* 4. *præsumpt.* 132. *per tot.*

Quamuis priuata scriptura ad sui
198 valorem † Consulis, & diei appositio-
nem non requirat, *Scæuolæ* responso in
l. Cum tabernam, 34. *§. Idem quæsiuit, D.
de pignorib.* obseruamque *Dec. in cap.* 2.
numero 24. *de fide instrum. Socin. iun. cons.*
111. *numero* 19. *lib.* 3. *Tiber. Decian. cons.*
20. *numero* 23. *cons.* 29. *numero* 91. *& co-
sil.* 46. *numero* 152. *lib.* 2. hisque citatis,
Nicola. Genua, de scriptura priuat. lib. 1.
quæst. 3. *pag. mihi,* 29. *numero* 1. Ad pro-
199 bationem † tamen vtrumque deside-
rari, ex *l. Si qua beneficia,* 4. *C. de diuers.
rescript.* firmant *Cynus,* & *Bald. ibid. Al-
ciat. cons.* 14. *numero* 5. *lib.* 5. *Nicola. Ge-
nua, dict. quæst.* 3. *num.* 12.

Ecclesiæ verò fauor hanc respuit
200 qualitatem, † & absque die & Consule
priuatam scripturam fidem facere, cũ-
que adminiculis, dominium Ecclesiæ
contra scribentem, successoréque pro-
bare; imò etiam si quantitas eius quod
soluitur non fuerit expressa; dixit sin-
gulariter *Bald. cons.* 331. *in princip. Re-
uerende Pater, vol.* 2. *per tot.* & cum eo
Genuensis quæst. 227. *Cardinal. Dominic.
Tusch. practicar. conclus. lit. S. concl.* 76.
num. 82.

Taciturnitatem in præiudicialibus
201 † consensum non inducere, firma est
regula, multis iuribus, & auctoritati-
bus comprobata à *Nobis in Axiomatib.
Iuris, lit. T. num* 5.

202 Quæ tamẽ Ecclesiæ, † & Diuini cul
tus fauore limitationẽ recipit, ex *cap.
Si seruus,* 2. *in ordine,* 20. *distinction.* 54.

dicente: *Si seruus sciente, & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus: ex hoc ipso quòd constitutus est, liber, & ingenuus erit.* Consentire enim dominus taciturnitate hoc in casu, licèt sibi præiudiciali, iudicatur, generalemque indè assertionem *Genuensis* deducit, *quæst.* 235. in Ecclesiæ fauorem, in præiudicialibus quoque taciturnitatem consensum elicere.

203 Sic creditorem videntem pignus † in Ecclesiam distrahi, & tacentem, sibi præiudicium afferre, pignusque remissum intelligi; idemmet probat *Genuensis, quæstion.* 236. ad libertatis, &
204 Fisci comparationem, † qui hoc iure vtuntur. Libertati, illud *Verus*, & *Antonius* Imperatores dederunt, *in l.* 1. *C. de remission. pignorum*: Fisco, Imperator *Augustin.* in *l. Si hypothecas*, 8. *C. eodē tit.*

205 Quoad alios † verò, non aliter creditores per scientiam, & patientiam pignoris distractionis, sibi præiudicant; quam si expressè consenserint. Est Consulti *Martiani* decisio, *in l. Sicut.* 8. *§. Non videtur, D. quib. mod. pign. vel hypothec. soluitur. Non videtur autem consentire creditor (ait) si sciente eo, debitor rem vendiderit: cum ideò passus est venire, quod sciebat vtique sibi ius durare. Sed si subscripserit fortè in tabulis emptionis: consensisse videtur, nisi manifestè apparet deceptum esse. Quod obseruari oportet, etsi sine scriptis consenserit.*

Vendere rem suam compelli nemi-
206 nem, † & sunt vulgaria iura in *l. Inuitum*, 11. *C. de contrahend. emption.* in *l. Possessores*, 12. *C. de fund. patrimon. lib.* 11. in *l. Nec emere*, 16. *C. de iure deliber.* & tradidimus plenè in *Axiomatib. & locis commun. Iur. litter. V. numero* 10.

207 Pro Ecclesia tamen construenda, † ædificanda, vel amplianda, domum suam quem vendere cogi, firmant, post alios, *Gomez. in l.* 46. *Taur. numero* 9. & in *l.* 70. *numero* 20. & *variar. tom.* 2. *capite* 2. *numero* 51. *Vincent. de Franch. decision.* 223. *numero* 5. *& sequentibus.* *Marc. Antoni. Genuens. dict. tractat. quæstion.* 241. *Vincent. Carot. decision.* 16. *numero* 13. & *per tot. Bouadill. in polit. lib.* 3. *capit.* 5. *numero* 26. *Camil. Borrel. in summ. decision.* 1. *part. titul.* 2. *numero* 36. *Cabed. decision.* 105. *numero* 10. *Aluarus Valasc. consultat.* 22. *numero* 2. *Iacob. Cancer. lib.* 1. *variar. resolution. cap.* 13. *numero penult. Gasp. Anton. Thesaur. quæstion. forens. lib.* 1. *quæstion.* 94. *numero* 6. & 7. *Didac. de Marc. in additionib. ad decision.* 75. *Thomæ Grammatici, numero* 1. *Ioan. Mar. Nouar. quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 32. *numero* 1. & 3. *Nos in Axiomatib. & locis commun. Iur. lit. V. numero* 12. Etiam
208 quod via † sit intermedia, vt plenè tradit *Prosper. Farinac. Rotæ Roman. decis.* 213. *per totam, part.* 2. *tom.* 1.

Meretricem etiam in propria do-
209 mo † propè Ecclesiam habitātem expelli posse, obtinuit Ecclesiæ fauor, secundum *Ioannis de Platea* sententiam, *in l. Si quas in publicis*, 4. *C. de spectacul. & scen. lib.* 11. *Marc. Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiastic. quæst.* 242. *Gasp. Anton. Thesaur. quæst. forens. dict. lib.* 1. *quæst.* 35. *numero* 3.

210 Cùm etsi de vicinia † domum tenens conductam, expelli possit (vt per text. in *l. Non aliter*, 7. *D. de vsu & habit.* notant *Vincent. de Franch. decis.* 316. *in princip. Thesaur. dict. quæst.* 33. *numero* 1. ita Sabaudiæ statutis cautum dicens, *Didac. Couarru. de sponsalib.* 2. *part. cap.* 8. *§.* 11. *numero* 5. *Anton. Gomez. tom.* 3. *variar. cap.* 6. *in fin. versic. Et ex superioribus, & in l.* 62. *Taur. num.* 3. *versic. Item adde, Petr. Gregor. Syntagmat. iur. lib.* 10. *cap.* 2. *num.* 37. & *lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 10. *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 78. *num.* 11. *casu* 328. *num.* 14. & *casu* 535. *nu.* 16. *Ioseph. Mascard. de probationib. concl.* 1066. *numero* 8. *Benedict. Ægid. de priuileg. honest. art.* 9. *nu.* 6. *Ludouic. Peguer. decis. crimin.* 12. Quorum aliqui etiam ad vxoratā meretricio more viuentē, cuius est maritus vilis, vxorisque leno, extendunt, *Menoch. dict. casu* 535. *num.* 19. *Ægid.*

dict. art. 9. nu. 11. Auendan. de exequend. mandat. p. 2. cap. 6. nu. 4. & sequentibus.)

211 A propria tamen domo † expelli nequeat, ex eadem *l. Si quis in publicis*, obseruant *Genuens. d. quaest. 242. n. 1. Gasp. Anton. Thesaur. d. quaest. 33. num. 2.* ita decisum referent, contrariisque respõdens. Dissentiant licet *Menochius dict. casu 535. numero 17. Bened. Ægid. dict. art. 9. numero 10.* & *Auendan. citato loco.*

212 Domum leuare, † aut fenestras facere, ad Monialium caetum prospectũ habentes, non licet, possuntque factae destrui, argument. *legis Si cui, 9. C. de aedific. priuat. August. Beroi. cõs. 135. lib. 3. Vincent. de Franch. decis. 223.* & *in eius annotation. Ioan. Aloys. Ricc. & Ioan. Mar. Nouar.* referens in id *Capiblanc. in pragm. 1. nu. 176. Battagl. ad Cyn. in l. 1. C. de Episcop. aud. vers. Patet ex praemissis*, & *Petram, de potestate Principis, cap. 11. & cap. 13.* quem tamen neque praedictis locis, neque alibi dicentem id reperi. Assertionẽ verò firmant etiã *Padill. in l. Altius, num. 19. C. de seruitut. & aqua. August. Barbos. in collect. ad cap. fin. de oper. noui nunciat. nu. 6. Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 5. nu. 154.*

213 Affirmans, † iuxta Ecclesiam nil construi, aut extolli posse, quod illi praeiudicium afferat, etsi pium contineat opus.

Altiusque non tollendi seruitutem,
214 † via publica etiam intermedia, ad vendendum in hoc casu cogi quem posse, notant *Carol. de Tap. lib. 1. iuris Reg. sub tit. de Montalib. pragm. 3. numero 1.* post *Grammat. decis. 75.* & *Padill. vbi proximè*, consentiuntque *Marc. Anton. Genuens. d. tract. q. 243. Vincent. de Franch. dict. decis. 223. numer. 4. Dulac de Marc. in additionib. ad Grammat. dict. decision. 75. numero 2. Mar. Giurb. decis. 86. numero 8.*

215 Regulariter verò † neque ad vendẽdum ius sibi competens cogi quẽ posse, iam *supra num. 206.* diximus: neque altiùs domum suam leuare prohiberi, indicant apertè *l. Altius, 8. C. de seruitut. & aqua*, adductaeque à *Glossa prima ibi, l. 25, in fin. titul. 32. part. 3* plenè *Iacob. Menoch. de arbitrar. casu 156. numero 1. & seqq. Brunor. à Sol. in locis communib. Ædificare, Aldomin. consil. 10. numero 5. cum seqq. Molin. de iustit. & iure, tom. 3. tract. 2. disputat. 709. à princip. Bernard. Graua. in practic. Camer. Imperial. lib. 2. conclus. 69. numero 1.* quos, cum aliis refert *in dict. cap. fin. de oper. noui nunciat. numero 6. Augustin. Barbos. Antonius Thesaur. decisione 216. per totam.*

216 Etiam si luminibus † officeret vicini, eiusque aedes obscuraret, *l. Cum eo, D. de seruitut. vrbanor. praedior.* vbi *cum eo, qui extollendo, obscurat vicini aedes, quibus non seruiat; nulla competit actio*, Vlpianus ait. Plura id firmantia adducit Iura *Decius in l. Nullus videtur, 55. D. de regul. iur. numero 1.*

217 Etiamque si per mille annos † quis non fabricasset, *Gomez Leon, in informat. cent. cap. 7. per tot.* Nisi ad aemulationem aedificasset, † id est, cum aedificans nullam percipit vtilitatem, damnum autem vicinus sentit, *Iacob. Menoch. dict. casu, 156. numero 3. & sequentibus*, & *de praesumption. lib. 6. praesumpt. 29. numero 28. Francisc. Viuian. decision. 306. numero 6. & decision. 495. Ioseph. Mascard. de probationib. conclusion. 620. numero 15. Melch. Phaeb. decis. 73. num. 10.* similiter relati ab *August. Barbos. in dict. cap. fin. numero 7.*

Legatum, alienatione eius volũ-
219 ria, † vel donatione videri ademp- tum *Modestinus* respondit in *l. Rem legatam, 18. D. de adimend. legat.* inquiens: *Rem legatam si testator viuus alii donauit; omnimodo extinguitur legatum. l. Fideicommissa, 11. §. Si rem suam, D. de legat. 3. §. Si rem suam, instit. de legat. l. 17. titul. 9. part. 6.* asseruntque *Bart. in l. 1. numero 55. D. de vulg. & pupil. substit. Rodericus Suarez in l. Quoniam in prioribus in comment. legis Regn. quaestion. 9. numero 1. & sequentibus Anton. Gomez. variar. tom. 1. cap. 12. numero vers. 56. Secundus casus*, & *tom. 2. cap. 4.* nume-

numero 37. verſic. Decimo infero, Spin. de teſtament. gloſ. 18. princip. numero 45. & ſeq. Iacob. Menoch. proximè referendus, numero 6. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 21. numero 1. & ſeqq.

220 Ex coniecturis † enim ademptionem induci, eiſque probari, & hanc vnam eſſe ademptionis coniecturam dicunt *Anton. Gomez. vbi proximè, dict. numero 56. Cardin. Franciſc. Mantic. de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 12. titul. 6. numero 20. Iacob. Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſump. 167.* copioſè agens, quando ex alienatione ademptum præſumatur legatum.

221 Eccleſiæ † tamen factum, neque alienatione voluntaria extingui, aut videri ademptum; firmant *Andr. Tiraquel. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 41. Marc. Anton. Genuenſ. in practicabilib. Eccleſiaſtic. quæſtion. 267. Iulian. Viuian. dict. lib. 2. capit. 5. numero 120.* Licèt contrarium ſentiat *Maſcard. dict. concluſ. 1281. numero 150. & duobus ſeqq.* cui adhæret *Petr. Surd. de aliment. dict. priuileg. 21. numero 2. & 3.* Ni ſaltem res alienata in teſtatoris poteſtatem veniat, intelligens *numero 6. & 7.*

Fideicommiſſum quoque vniuer-
222 ſale, † ſpeciali priuilegio, in Eccleſiā, abſque reſtitutione tranſire; fatentur *Andr. Tiraquel. dict. tractat. priuileg. 39. Genuenſ. quæſtion. 271. à numero 2.* contrariis reſpondens, *Iulian. Viuian. dict. lib. 2. capit. 5. numero 103. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiſſ. art. 2. numero 61.*

223 In aliis † reſtitutionem deſiderari, *Vlpianus* monſtrat *in l. Reſtituta, 28.* Caius *in l. Factis, 63. D. ad S. C. Trebell.*

224 Etſi in particularibus, † etiam ante illam, dominium in fideicommiſſarium particularem, vt in legato, à morte teſtatoris tranſire; dicendum *Martiani* reſponſum cogat, *in l. A Titio, 66. in fin. D. de furt. Quia ea quæ legantur, recta via, ab eo qui legauit, ad eum cui legata ſunt, tranſeunt.* cum ſimilibus adductis à *Gloſſ. ibid. verb. Recta via,* de iure Regio, *text. in l. 4. titul. 9. part. 6. E aun dezimos, que luego que el teſtador es muerto, paſſa el ſeñorio de la coſa que aſſi es mandada, a aquel a quien es fecha la manda. E maguer muera ante que el heredero del teſtador entre la heredad, o ante que el entre la poſſeſſion de aquella coſa que le fue mandada: por todo eſſo, heredará aquella manda el ſu heredero que huuiere derecho de heredar los otros ſus bienes de aquel a quien fue fecha.*

Eſtò non diffiteat, Digeſtorum in-
225 te inter vtrumque † diuerſam conſiderari rationem poſſe, ex diuerſa legandi forma, ſignata à *l. Si à pluribus, 110. D. de legat. 1.* & ab Imperatore Iuſtiniano *in §. Sed olim, inſtit. de legat.* iam ab eodem ibidem abrogata.

Eccleſiam præterea, inſtitutam
226 † cenſeri hæredem ab eo, qui inter amicos prædixiſſet, *poſt mortem ſuam inſtituere Eccleſiam velle,* eo poſtmodum inteſtato decedente; contendit enixè *Marcus Anton. Genuenſ. in practicabil. Eccleſiaſt. quæſtion. 275. à numero 2.* authoritate *Barthol. in l. Seruus electione, D. de legat. 1.* & *in l. Cunctos populos, C. de Summ. Trinit. & Fide Cathol.* per *legem Pamphilo, 37. §. Propoſitum, D. de legat. 3.* Quæ leuitèr vrgent, neque id in ſpecie concludunt. Contrarium verò, ex tali inter amicos confabulatione, & neque inſtitutam videri Eccleſiam, neque actionem vllam naſci, reſpondit *Corneus conſil. 149. per tot. vol. 2.* maximè *à nu. 7. cum ſeqq.* quem approbat *Nicola. Genua, de verb. Enunciatiu. lib. 2. quæſtion. 23. numero 18. & ſeqq.* præcipuè *numero 21. & 22.* Videndus que in *id Capr. conſ. 94. Odd. conſ. 64. per tot. & Baltaxar. Thomaſ. tract. 10. tit. 2. cap. 59.*

227 Promittens defendere Eccleſiam, † etiam non requiſitus, nec certo tempore deſignato, eam defendere tenetur, vt aſſerit *Genuenſ. d. tract. q. 282. nu. 1.* Ex eo, quod fauore Eccleſiæ, vt Mino-
228 ris, re ipſa mora † abſque interpellatione contrahatur, quemadmodum *infrà* diximus *num. 111.* & *de priuileg. pauper. 1. p. q. 25. num. 13. & 14.*

229 Cùm in aliis † requisitionem, interpellationemque fieri ad obligationis executionem necessarium sit, Caio *in l. Cũ patronus, 22 D. de oper. libertor.* sic dicente: *Cùm patronus operas stipulatus est: tunc scilicet committitur stipulatio, cũ poposcerit.* Similiter Vlpianus *in l. 4. §. Hoc autem iudicium, D. de damn. infect.* & *in l. Opera, 7. D. de vsu, & vsufruct. legat.* Paulus *in l. fin. §. 1. D. quorum legator.* aliique ab *Accursio in dict. l. cum patronus, verb. Poposcerit,* & à *Nobis* suprà citati.

230 Rem pècunia Ecclesiæ emptam, † ipsius fieri, eamque vindicare posse, firmarunt *Gloss. verb. Comparauit, in cap. Inquirendum, 4. de pecul. cleric.* & *in l. Si vt proponis, 8. verb. Non negabit, C. de rei vendication. Felin. in cap. Cum ex officii, n. 2. de præscrip. Tiraq. de priuil. pia caus. priuil. 120. Marc. Ant. Genuens. in practi cabil. Ecclesiast. quæstion. 283. Francisc. Sarmient. de redditib. Ecclesiast. 3. part. cap. 2. numero 10. Anton. Gomez. in l. 50. Taur. numero 36. versic. Tertius casus.* Etsi procedere velit, quando per Syndicum, vel Ecclesiæ administratorem, non per alium celebrata est emptio, si soluendò saltem existat emptor.

231 Cùmque prælationis † priuilègio rem illam Ecclesiæ hypotecatam existere, *Genuensis* tradit *in dict. quæst. 283 numero 2.* ex *l. Idemque, 7. & ibi Glos. & Bart. D. qui potior. in pignor. habe. Angel. Neguz. & Rebuf.* ab eo relatis, vt & in Minore, Militeque, *hic Nos* suis adnotamus in lòcis.

232 Aliorum † autem pecuniis res emptas, non dominorum effici, sed ementium; iura sunt expresse demonstrantia in *l. Si ex ea pecunia, 6. C. de rei vindic.* in *l. Si is, 8. C. de Episcop. & Cleric.* in *l. 1. C. si quis alteri, vel sibi;* in *l. Si patronus, 8. C. commun. vtriusque iudic.* in *l. Etsi de tua, 9. C. de donation. inter vir. & vxor.* in *l. 49. tit. 5. part. 5.* Neque etiam
233 si dotali pecunia † sit res empta, vt in *l. Ex pecunia, 12. C. de iure dot.* Diocletian. & Maximinian. decreuerunt. Si maritus saltem soluendo sit; vt ex *l. Cum vir, 54. D. de iur. dot.* in *l. Vxor marito, 56. D. de donation. inter vir. & vxor. & dict. l. 49. tit. 5. part. 5.* obseruat *Gomez. in dict. l. 50. Taur. numero 36 colum. 2. ad fin.*

Quamuis per superuenientiam li-
234 berorum, † omnium bonorum reuocetur donatio, *l. Si vnquam, 8. C. de reuoc. donation.* cui concors est *l. 8. tit. 4. part. 5.* Quarum materiam (omnium plenissimè nota sua eruditione) *Andr. Tiraquel.* illustrauit. Cuius celebris repetitio cæterorum allegationem supplet, ne vetare dicam.

235 Ecclesiæ † verò huiusmodi factã donationem, superuenientia liberorũ, ad legitimam vsque tantum reuocari; multorum fuit opinio, quos *Genuensis* refert, *dict. tract. quæst. 294. numero 1.* Deque Iuris rigore, donationem hanc nullatenus reuocari, licet de æquitate, & commiseratione secus; tradunt *Andreas Fachin. controuers. iur lib. 3. cap. 66 ad fin. Iulian. Viuian. de iure patronat. lib. 2. cap. 5, numero 105.* latèque disputant *Tiraquel. in dict. l. Si vnquam, verb. Libertis, numero 79.* cum aliis à *Marco Anton. Genuens. dict. loco* citatis.

Peculiaris item Ecclesiæ fauor est,
236 vt ex solo titulo donationis, † in eam ipso iure rei donatæ dominium transeat, constitutione *legis fin. C. de sacros. Eccles.* & aduertunt in *l. Qui Romæ, §. Flauius, D. de verbor. oblig. Ias. num. 17.* & *Socin. 14.* quorum probat sententiã *Couarru. variar. lib. 1. cap. 14. numero 3. post med. versic. Quin & aduersus,* & *numero 14. Marc. Anton. Genuens. dict. tractat. quæst. 304. numero 3.* idem in donatione præsumpta (*Ripa* auctoritate, eiusdem *legis finalis* decisione) affirmans, cui & *Couarru. dict. numero 14.* adhæret.

237 Aliis † probata Iuris regula *legis Traditionibus, C. de pact.* vulgareque per illam, axioma, de quo *Nos in nostris lit. D. numero 209.* contradicit. Notauimusque iam *suprà numero 124. & seq.*

Nunc versa vice: licet constitutum

in

238 in eum transferatur, † cuius fauore ce
lebratum est, desinatque possessor an-
tiquus possidere, cum alterius possi-
deat nomine, auctore Celso *in l. Quod
meo, 18. D. de acquir. poss. ff.* cuius confir-
mat constitutionem *Regia partita lex
9. tit. 30. part. 3.* assertionemque com-
probant, materiam prosequentes *Glos-
sa in capite 2. De consuet. verb. Signum,
versic. Item cum quis, Andr. Tiraquel.* in
suo *de iure constituti tract.* præcipuè. 1.
*part. numero 2. & part. 2. ampliat. 1. nu-
mero 2. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 29.
numero 6. & decis. 50. numero 6. part. 1.
Anton. Gomez. in l. 45. Taur. num. 78. Al-
uar. Valasc. consultat. 106. numero 2. Ia-
cob. Menoch consil. 139. numero 24. Ioan.
Gutier. practicar. lib. 2. quæst. 88. numero
8. & lib. 3. quæst. 64. numero 23. Stephan.
Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 175.
numero 3.*

239 Rei tamen Ecclesiæ † per constitu-
tum, & precarium à Prælato celebra-
tum, possessionem nequaquam trans-
ferri in eum cuius fuit gratia constitu-
tum; profitentur *Rip. in l. 1. numero 69.
D. de acquir. possess. Andr. Tiraquel. dict.
tract. limit. 16. Marc. Anton. Genuens.
quæst. 302. Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap.
5. numero 107.* Cùm inutile sit constitu-
240 tum, si constituens † non possideat.
*cap. Cum olim, 17. de restit. spoliator. Ti-
raquel. de iure marit. part. 3. limit. 1. nu-
mero 1.*

Rerum autem Ecclesiæ, apud Chri-
241 stum, † siue vniuersalem Ecclesiā pos-
sessio existat, *Martin. Nauar. in Apolog.
de redditib. Eccles. quæst. 1. monit. 24. &
de Spoliis, §. 3. notab. 7. & §. 17. numero
4.* Ideò nec Prælati morte earum pos-
sessio vacat, vt *in cap. Cum super, de caus.
possess. & propriet. & in cap. In litteris, de
restit. spoliator.* notant DD. & *in l. Cum
hæreditas, D. de acquirend. possess. Bart.* &
alii.

Donatione facta priuato, cum pa-
242 cto, *quod post eius mortem † res donata
ad Ecclesiam transeat,* non posse donato-
rem ante donatarii mortem in Eccle-
siæ præiudicium pactum reuocare, aut
disponere, vt res ad alium transeat,
asseuerarunt multi, quos refert, & se-
quitur *Genuens. in practicabilib. Ecclesia-
stic. quæst. 303.* fundamento præcipuè
legis 3. D. de seru. export. & si multos pa-
riter in contrarium alleger. Ita simili-
ter plures vtriusque partis *Ioan. Gra-
tian.* cumulat. *regl. 410.* Priori etiam *Di-
dacus Couar.* assentiri videtur, *lib. 1. va-
riar. cap. 14. numero 14.*

Sed an vera priore existente opinio-
243 ne; præcipuum † Ecclesiæ fauorem cō-
tineat ipsa; vel sit commune cuilibet,
vt pactum illud donationi adiectum,
ante donatari mortem, non possit à do-
natore in tertii præiudicium reuocari,
vtroque etiam donatore, & donatario
consentiente? à præcitatis licet colli-
gere, & in *dict. l. 3. Scribentibus.* Cōmu-
nemque opinionem, aduersus *Bartho-
lum* dicit *Azeued. in l. 10. tit. 6. lib. 3. no-
ua Reg. collect. numero 8.*

Rem propriam scienter ab Eccle-
244 sia, † tanquam Ecclesiæ in emphyteu-
sim recipientem, Ecclesiæ illam dona-
re videri; etsi multi dubitarunt; fir-
marunt multi, ex *Bartholi* doctrina,
*in l. Si aliquam rem, 28. D. de acquir. vel
amitt. possess.* vt *Marc. Anton. Genuens.*
prodit, *dict. tractat. quæst. 304.*

245 Ab alio † autem rem propriam, etiā
scienter, in emphyteusim, locationis
vè titulo recipientem, eam illi nequa-
quam donare videri; idem ipse *Genuens.*
aduertit, & in *dict. l. Si aliquam rem,*
246 Scribentes notant. Cùm rei propriæ †
conductio inutilis sit, *l. Ei à quo, 21. D.
de vsucap. l. Qui rem, 20. C. de locat.* & pro-
sequitur latè *Marc. Anton. Natt. consil.
26. à numero 1.* Ex qua per consequens
247 nil validum † produci, aut generari po-
test, ex vulgari, quod tradimus, *Axio-
mate, in nostris, lit. N. numero 71.* Dona-
tionis præsertim repugnante præsum-
248 ptione, † contrariaque existente, adeò
vt fatuitas potius, & actus nullitas in-
ducatur, vt *in 1. de priuileg. pauper. part.
quæstion. 21. per totam,* sumus prose-
quuti.

Dispositionem *legis, 1. C. de donation.*
qua

249 *qua sub mod.* statuentis; † *donatum vt alimenta præstentur, modo non impleto, nonque exhibitis alimentis, vindicare donatorem posse*, in Ecclesia locum nō habere, multis mediis, & auctoritatibus, (*Ludouici Romani*, contrarium tenentis, sententia damnata) comprobat *Didacus Couarru.* ex text. præcipuè, *in cap. Verum. 4. de condition. apposit.* & eius cōmuni Doctorum interpretatione; quæ *donationem Ecclesiæ factam, apposito modo, et non seruato, minimè reuocari* affirmat. Donatori tamen aduersus Ecclesiam seruari actionem, vt modum impleat. Dummodo illud ipsum in contractu donator non cauerit, *vt non seruato modo, reuocetur donatio*, ex *Tiraquel.* aliisque tradit.

Diuersa quoque ratione id ipsum defendit *Genuens. dict. tractat. quæstion.*
250 371. Fisci † comparatione, cuius contractum ex non implemento, non vtique annullari, aut rescindi, sed ad implementum contra eum agi dicit, ex *l. 1. C. de Aduocat. Fisc.* Eandem tuentur Ecclesiæ fauore, sententiam *Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. dict. lib. 2. cap. 5. numero 52.* & *Cardin. Franc. Mantic. de tacit. & ambig. conuention. lib. 13. tit. 44. numero 10.*

251 Licèt in aliis † ex non implemento rescindatur contractus, *l. Cum proponas, 2. in fin. 21. in ord. l. fin. D. de condit. caus. dat. dict. l. 1. C. de donat. quæ sub mod.* Cum tacita subintelligatur conditio: si alter ex parte sua impleuerit, *dict. l. Cum proponas, l. quæro, 56. §. Inter locatorem, D. locat.* Exceptionis † saltem be-
252 neficio, *Roland. à Vall. consil. 60. numero 25. & 26. lib. 4. Ioan. Cephal. consil. 402. numero 14. lib. 3. Aym. Crauet. consil. 192. numero 22. versic. Opè tamen exceptionis, Ioan. Baptist. Cost. consil. 52. numer. 6. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 355. numero 16.* cum aliis, quos refert, & sequitur *Mar. Giurb. decis. ciuil. 100. numero 23.*

253 Propter ingratitudinem † donationem reuocari posse, multis ostendimus iuribus, & auctoritatibus *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 42. numero 10.* ingratitudinis vitium *à num. 1.* detestantes.

254 Ecclesiæ tamen † donationem factam, ob Prælati, vel Capituli, vtriusquevè simul ingratitudinem, non reuocari, obseruant *Oldrald. consil. 278. numero 7. ver. Ad secundum, Rip. in l. Generaliter quæst. 52. C. de reuoc. donation.* cōmunem dicens, *Iul. Clar. sententiar. lib. 4. §. Donatio, num. 5. versic. Idem quæro, Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst. 307. Cardin. Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. D. conclus. 711. numero 24. Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. numero 109. Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst. 307.* Quia Ecclesiæ facta donatio, ipsimet Deo O. M. facta censetur ex *dict. cap. Verum, 4. de condit. apposit.* qui ingratus esse non potest, cum sit omniū gratiarum liberalissimus largitor. Vndè
255 ad dotem pauperi † datam, proque redimēdis captiuis donationem factam, eâdem ratione *Genuensis ibidem* infert, vt istarum neutra donationum, ingratitudine reuocetur. Et an si cū pacto †
256 reuocādi ob ingratitudinē donationē, donatio fiat, huiuscemodi reuocari possit? fusè *idem Genuens.* disputat *ibi numero 6. Iulian. Viuian. vbi suprà*, negatiuamque simpliciter, & meritò, firmat *Iul. Clar.* cum *Franc. Ripa locis iam citatis.* An autem quando à Prælato etiam cum Capitulo commissa ingratitudo
257 est, eius saltem vita † durante (ne aliquid interim ex donatione consequatur) reuocari donatio valeat? consulendus *Cardin. Domin. Tusch. dict. conclus. 711. numero 25. cum seqq.*

258 Ecclesiam sine cessione † agere posse, notarunt *Bart.* & *Castrens. in l. Modestinus, D. de solut. Bald. in cap. Vigilanti, de præscript. numero 5. versic. Sed si generet, Iulian. Viuian. dict. cap. 5. numero 110.*

259 Etsi regularitèr secus, † nec per aliū ipso iure adquiri actio queat, cessioque necessario requiratur, ex notatis in *l. Possessio quoque, §. Etsi possessio, D. de acquir. possess.* & in *l. Stipulatio ista habere licere,*

licere §. Si stipuler, D. de verbor. obligat. vt tradit *Felin. in proœm. Decretal. verb. Gregorius, numero* 22. *& seqq. Felici. de Societ. quæst.* 14. præcipuè *numero* 35. *Gutier. de iuram. confirmator.* 1. *part. cap.* 68. *numero* 1. Iuramento *ibidem* id speciale tribuens, vt per illud quæratur absque cessione actio. Hodie licèt cōmune id omnibus videatur, *iure Regio* attento, *in l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordinam. & in l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *noua Reg. collect.* obligationem (quoquo modo quis se obligare velle, visus sit) inducente. Et quãuis interius speculanti sese argumenta aduersantia offerrent: sententiæ nunc *Ioannis Gutier. dict. cap.* 68. *numero* 6. acquiescimus. Non enim hæc disputandi occasio.

Ecclesiæ Rectorem in præiudicia-
260 libus † ipsi Ecclesiæ, illius nomine cōtra factum suum venire posse, *textus* probat *in cap. Si quis presbyterorum*, 6. *de reb. Eccles. alien. vel non. Bald. in capite Cum olim, de restit. spoliator. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 311. per *legē Si is qui non erat*, 25. (aliàs, *si is qui heres non erat*) *D. de except. rei iudic.* & *in l. Modestinus*, 10. *D. de exception. Petr. Surd. consil.* 183. *numero* 43. *Stephan. Gratian. discept. forens. tom.* 2. *cap.* 298. *numero* 47. *Ioan. Gutier. de iuram. confirmator.* 1. *parte, cap.* 1. *numero* 96. *Petr. Cened. ad Decretal. collect.* 71. *numero* 2. *Borgnin. Caualcan. de tutor. & curator. numero* 162. Quorum plerique id confirmant, iuramento etiam Prælati de non reuocando, vel contraueniendo, interueniente.
261 Eandemque assertionem † in quolibet administratore, tutore, vel curatore (vt & hi proprium factum, his, quorū geritur administratio, nociuum impugnare possint) proponimus in *Axiomatib. & locis communib. Iur. lit. F. num.* 51.

262 Cùm factum suum impugnare, † regulariter possit nemo, vt innumeris penè Iuribus, & authoritatibus confirmamus *dict. Axiomatib. lit. F. numero* 48.

263 Intrusum neque sibi, † neque alteri ius per intrusionem quærere, *Pauli* responsum probat *in l. Si tibi*, 18. *§. Cū possessor, D. de pact.* Quinimo, per intru-
264 sionem, titulum † vel possessionem iã quæsitam perdi, tenet *Franc. Rip. in l. Naturaliter, §. Nihil commune, numero* 71. *D. de acquirend. possess.* & eũ sequutus *Menoch. de recuper. possess. remed.* 15. *nu.* 464.

265 Ecclesiæ † autem per intrusum adquiri, firmat *Bald. in cap. Nihil est*, 44. *numero* 12. *de electiõn.* & cum eo *Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 312.

Executio facta Iuris ordine non ser-
266 uato, † præscripto à *l. Diuo Pio*, 15. *§. In venditionibus, D. de re iudic. l.* 3. *titul.* 19. *part.* 3. *l.* 19. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Reg. collect.* veluti quæ in forma peccauit, nulla est, ex congestis à *Nobis in Axiomatib. & loc. commun. iur. lit. A. numero* 129. *& lit. F. numero* 160. notàtque *Paz in praxi*, 5. *part. tom.* 1. *cap.* 2. *num.* 32.

267 Ecclesiæ verò fauor † ab hac necessitate liberat, à nominibusque debitorum poterit executio ab Ecclesia petita initium sumere, secundum *Baldum in cap. Quoniam frequenter, §. Sin autem super, vt lite non contest. Cyn. in auth. Hoc ius porrectum, numero* 1. *C. de sacros. Eccles. & Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst.* 313.

Spoliatum in primis, † omnique
268 exceptione posthabita, restituendum esse, vulgaris dictat Iuris regula, quam ornauimus *de priuileg. pauper.* 1. *parte, quæstion.* 46. *numero* 1. *& seqq.*

Sed aduersus spoliatum posse Ec-
269 clesiam † ante restitutionem de dominio opponere, si se incōtinenti offerat probaturam, aiunt *Bald. in l.* 1. *ad fin. D. de appellat, Alexand. in l. Naturaliter, §. Nihil commune, numero* 30. *D. de acquir. possess. Anton. Gabr. commun. conclus. lib.* 5. *titul. de restit. spoliator. conclus.* 1. *numero* 43. *versic. Tertiò limita.* quorum probat iudicium *Genuens. q.* 314. Tametsi *Ripam, Corsetum* eundemque *Alexandrum* negantes referat.

Non

Non minus quoque Iuris regulæ no
270 træ Ecclesiæ fauor † derogat, præscri-
ptæ à l. Si quis in tantam, 7. C. vnde vi, l.
10. titul. 10. part. 7. l. fin. titul 14. ead.
part. l. 11. titul. 13. part. 5. & l. 1. titul.
13. lib. 4. noua Reg. collect. Quibus, Si
quis in tantam furoris peruenerit audaciã,
vt possessionem rerum apud Fiscum, vel
apud homines quoslibet constitutarum, an-
te euentum iudicialis arbitrii violenter in-
uaserit: dominus quidem constitutus, pos-
sessionem quam abstulit, restituat possessori,
& dominium eius rei amittat: Si verò alie-
narum rerum possessionem inuasit, non solũ
eam possidentibus reddat: verum etiam æsti
mationem earum rerum restituere compel-
latur. Verba sunt Valent. & Theodos. Im-
peratorum in dict. l. Si quis in tantam,
cui cæteræ relatæ concordant.

Earum namque pœnam, ob violen-
271 tiam à Prælato † commissam, Ecclesia
vitat, sic attestantibus Glossa in cap. 1.
verb. Rigor, de dol. & contum. Tiraquel.
de priuil. pia cauf. priuileg. 144. Genuens.
dict. tract. quæst. 314. num. 2. Palac. Rub.
in repet. rubr. de donation. inter vir. &
vxor. §. 66. numero 22. Iacob. Menoch. de
recuper. possess. remed. 9. numero 118. &
consil. 39. numero 2. & 55. P. Molin. de
iust. & iure, tom. 3. disput. 682. num. 29.
Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 48. nu-
mer. 72. cum seqq.

Immemorialem etiam consuetudi-
272 nem in Ecclesiæ præiudicialibus † at-
tendendam non esse, dicunt Felinus,
Zabarel. Alexand. Nicol. de Neapol. &
alii citati à Genuens. dict. tract. quæstion.
315. quam fatetur veriorem senten-
tiam, quamuis contrariam defendant
alii, ab eodem quoque relati. Priori au
xiliantur textus in cap. 1. de consuetudin.
lib. 6. Etsi fieri distinctio soleat, inter
consuetudinem Iuri conformem, præ-
ter, vel contra illud: & secundum cu-
iusque naturam tempus ad consuetu-
dinem inducendam præfigi. Quadra-
273 genarium verò temporis spacium † ad
consuetudinem inducendam in præiu-
dicialibus Ecclesiæ, sufficere, idque de
siderari, cum aduersus eam tanto tem-
pore præscribatur; placuit Dominis de
Rota, in nouis, titul. De consuetudine, de-
cision. 6. numero 1. & 5. Petro Duen. re-
gul. 139. Innocentio, Hostiensi, Abbati,
Felino, & multis aliis, quos refert & se-
quitur Alexand. Moneta in tractat. de
optione, cap. 6. numero 9. Benedict. Capra,
regul. 13. numero 30.

Ad priuatorum autem in commo-
274 dum, † triginta annorum spacio (ad
summum) induci consuetudinem, ob-
seruat (ita decisum testatus) Matth. de
Afflict. decis. 321. nu. 18. Vrsil. in addit.
ad eandem ibid. nu. 10. & Monet. citato lo-
co, nu. 8. Decemque sufficere annos ad
consuetudinem inducendam, siue præ
ter Ius, siue contra Ius sit, siue in-
ter præsentes, absentesvè, siue causam
continuam habeat, seu quasi, siue titu-
lum, & causam contineat, siue non, pro
fitetur, ex communi, Benedict. Capra
dict. regula 13. à numero 15. cum sequenti-
bus, vsque ad numerum 28.

275 Promittens factum, † etsi ad illud
non obligetur præcisè, & interesse
præstando liberetur, ex Tuberonis sen
tentia, quam Celsus probat, Vlpiano au-
ctore in l. Stipulationes non diuiduntur,
72. §. Celsus tamen, D. de verbor. oblig-
tion. & in l. Stipulationibus, 54. §. Opera-
rum, versic. Solutio autem eius, D. eod. tit.
& in l. Si quis ab alio, 13. §. fin. de re iudic.
quibus in locis vnanimiter id profiten
tur Doctores, & confirmat eruditissi-
mus Anton. Gomez. variar. tom. 2. cap.
10. numero 21. & 22. negans pariter as-
sertionem hanc dispositione legis 5.
tit. 27. part. 3. corrigi, Petr. Surd. (mul-
tis citatis) consil. 330. numero 5. & idem
Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. 1.
part. capit. 39. numero 1. & sequentibus,
Ioan. Ydi. Parlador. rer. quotidianar. lib.
2. cap. 6. à numero 1. Cardin. Dominic.
Tusch. practicar. conclus. lit. O. conclus.
43.

276 Ecclesiæ tamen promittentem, † ad
factum præcisè teneri, nec præstando
interesse liberari; veriorem dicit, eam-
que firmat Genuens. in practicabil. Eccle-
siast. quæst. 316. Vniuersitatis, publici-
qua

que fauoris adinſtar, cuius ratione om
nino factum præſtandum, aſſerit ex cō-
muni, in *dict. l. Stipulationes non diuidun-
tur*. Cui fauet *text. in l. Fideicommiſſi, §.
fin. D. de legat*. 3. quam in hoc ſenſu, Rei
publicæque fauore intelligit *Gomez.
dict. cap. 10. numero 22. verſic. Tertius ca-
ſus*, Ad libertatiſque ſimilitudinem, in
eandem (eum *Tiraquel. de pia cauſ. pri-
uileg*. 122. per *text. in l. Qui Romæ, §. Fla
uius, D. de verb. oblig*. in ea loquente) ſeſ
cendit *Gutier. dict. cap. 39. nu. 4. in fin*.

277 Etſi apud nos † iam regulare effe-
ctum ſit, vt obligatus ad factum, illud
præſtare cogatur, nec intereſſe præ-
ſtando liberetur, ex *l. 2. tit. 16. lib. 5. no-
uæ Reg. collect*. vbi ſic *Matienz*. firmat
gloſ. 6. numero 2. ni promiſſor illud præ-
ſtare non valeat, eum *Gregor. Lopez. ibi
citato*, latiùſque *Gutier. dict. cap. 39. nu-
mero* 5.

278 Prohibita alienari, ad Eccleſiam †
trāſferri poſſe (ex *text. in auth. Aſcripti-
tios, C. de Epiſcop. & Cleric*.) notauit *Ioā.
de Plat. in l. Quemadmodum, C. de agricol.
& cenſ. lib*. 11. *quæſtion*. 7. quem refert,
& ſequitur *Genuenſ. dict. tract. quæſtion*.
321.

Etſi alienationis prohibitio, diſpo-
279 ſitiove, ne in aliquem alienatio fiat, †
etiam filium comprehendat, *Socini* ſen
tentia, *conſil. 26. lib*. 1. quam *Vincent.
Fuſar*. probat. *de ſubſtitution. quæſt*. 686.
numero 4. ipſe licèt, *quæſtion. 715. nume-
ro* 1. & 2. dicat: alienare prohibitum,
in filios alienare poſſe, ex *Baldo in l. Cū
pater, 79. §. Cum inter* (& ibi eſt textus)
*D. de legat. 2. & conſil. 358. numero 3. lib.
1. Rimin. iuniore, conſil. 15. numero* 10. 49
& ſeq. lib. 1. & *Ioan. Vincent. Hondod. con
ſil. 42. numero 31. lib*. 2.

Prohibitaque alienatione, *ut bona
280 in familia † perpetuò maneant*; poſt quar-
tum gradum in Eccleſiam alienari poſ
ſe; tanquam ſpeciale commendauit *Ge
nuenſis, quæſt*. 330. eumque ſimpliciter
ſequutus *Iulian. Viuian. in praxi iuris pa
tronat. dict. lib. 2. cap. 5. numero* 117. Cū
281 regulare † videatur? Eiuſmodique
prohibitionem vltra quartum gradū,
ſeu generationem non extendi, ex *tex-
tu in auth. de reſtit & fideicommiſ. §. Nos
igitur, collat*. 9. tenent (poſt DD. ibi)
*Cardin. Franciſc. Mantic. de coniectur.
vltimar. volunt. lib. 8. titul. 2. numero 21.
& ſeqq. Iacob. Menoch. conſil. 333. nume-
ro 23. Vincent. Fuſar. conſil. 92. numero 6.
Ludouic. Molin. de Hiſpanor. primog. lib.
1. cap. 4. numero* 12. quamuis id in Hiſ-
paniæ maioratibus *ibidem numeris* que
ſeqq procedere neget. Quod & acriter
defendit *Couar. variar. lib. 3. cap. 5. nu-
mero* 4.

Legis taxatiuè loquentis, identita-
tis exiſtente ratione, fauore Eccleſiæ
282 † fieri extenſio ſolet, ſecundum *Ludo-
uicum Roman. in auth. ſimiliter, numero
16. in fin. C. ad leg. Falcid. & Franciſcum
Rip. in l. Si conſtante, numer. 86. D. ſolut.
matrimon*.

283 In aliis non vtique, cum taxatiua †
omne aliud præter nominatim expreſ-
ſum excludat, iuxta *l. 2. C. de patrib. qui
filios diſtr. l. Ob æs, 12. C. de præd. minor.
cap. Cum Eccleſia Sutrina, 3. de cauſ. poſ-
ſeſſ & propriet*.

284 Fideiubere Clericos, † ita *in cap. 1.
de fideiuſſorib*. Concilium Cantuarienſe
vetauit: *Clericus fideiuſſoribus inſeruiens,
abiiciatur*. Cui conuenit *Regia lex*. 45.
in princip. tit. 6. part. 1 vbi *Gregorius* po-
teſtatem fideiubendi Clericis interdi-
ctam aduertit, notantque *Hippol. de
Marſil. in rubr. de fideiuſſor. à numero* 309
*Anton. Gomez. 2. tom. variar. cap. 13. nu-
mero 18. verſic. Secundò principaliter, Ia-
cob. Menoch. de arbitrar. caſu 432. à nume
ro* 1. & *de præſumption. lib. 2. præſumpt.
46. numero 2. Ioan. Gutier. de iuram. con-
firmator. 1. part. cap. 72. numero 2. Carol.
de Graſ. de effectib. clericat. effectu* 44. *Pe-
trus Cened. ad Decretal. collect. 164. nu-
mero* 1.

285 Pro Eccleſia † tamen, prohibitio-
nem hanc remiſſam, fideiubendique
facultatem clericis conceſſam, docent
*Abb. in d. c. 1. de fideiuſſor. n. 3. Marc. An-
ton. Genuenſ. in practicabil. Eccleſiaſt. q*.
325. & *Bellet. diſquiſit. cleric. p. 1. de diſci
plina clericorū, §. 2. n. 6. verſ. Poteſt*.

Si-

286 Simile de Aduocati, † & Procuratoris officio *in prima de priuileg. pauper. parte, quaest. 9. numero 5. & 9.* praenotamus, vbi & si Clericis in foro saeculari postulare fas non esse diximus: piae tamen causae (& sic Ecclesiae fauore) licere ostendimus.

Legata haereditatem superantia, di
287 minutionem † pro rata pati (*Masurii Sabini* probata sententia, in *l. Si quis testamento, 82. §. Apud Iulianum, D. de legat. 1.*) Iulianus respondit. *Apud Iulianum* (inquit ipse) *lib. 32. Digestorũ Marcellus notat: Is qui sola 30. reliquerat, Titio 30. legauit, Seio 20. Meuio 10. Masurius Sabinus probat, Titium 15. Seium 10. Meuium 5. consequuturos.* Vlpianus in *l. Quaerebatur, 81. D. ad leg. Falcid.* & in *l. 2. §. 1. D. de condict. indebit.* Per quae Iura id ipsum firmat *Anton. Gomez. tom. 1. variar. cap. 12. numero 34.* siue specie, siue quantitate, vtrumqueve simul legata contineant. Notat etiam *Surd. de aliment. titul. 8. priuileg. 30. numero 1. Azeued. in l. 13. titul. 6. lib. 5. nouae Reg. collect. numero 19. versic. Secundò ampliatur.*

288 Ecclesiae verò relictum, † integrũ, & absque diminutione deberi, probare nititur *Genuens. dict. tract. quaest. 309.* ad
289 dotis, † alimentorumque legati similitudinem. Quae diminutionem non admittere (dotem praecipuè) *Petrus Surd.* ostendit, loco citato, *numero 2. & 4.*
290 Idque in legato quolibet † procedere, diminutionemque cum aliis legatis non pati, obseruant, multis comprobantes, *Andr. Tiraquel. de pia caus. priuileg. 72.* & *Petr. Surd. priuileg. 30. numero 3.*

Quae aliorum legatorum respectu,
291 non legitimae † parentum, aut filiorum intelligenda sunt. Ea enim integra praestanda est, vtque praestetur, delegatis etiam piis (ad *dict. §. Apud Iulianum,* normam) diminutionem, deductionemque faciendam aduertunt (*ex l. Si certarum, 18. §. fin. cum l. seq. D. de milit. testam.* antiquiorum etiam auctoritate) *Gregor. Lop. in l. 1. glos. 1. titul. 11. part. 6. Parlador. rer. quotidianar. lib. 1. cap. 18 numero 3. & 4. Azeued. in dict. l. 13. tit. 6. lib. 5. nouae Reg. collect. num. 19.* Quod de legatis in quantitate consistentibus fatetur *Gutier. in repetit. leg. Nemo potest, D. de legat. 1. numero 94. iuncto numero 97. versic. De aliis autem:* in speciebus, dubitat. Quamuis & in quantitate contrarium tenentes refert *Paulum Castrens. in dict. l. Si quis testamento, §. 1. numero 5.* & *Cifuentes, in l. 30. Taur. numero 3.*

Falcidiam quoque de legato Eccle
292 siae † facto detrahi, Imperator vetuit in *auth. Similiter, C. ad leg. Falcid.* & *in l. Si quis ad declinandam, 37. §. Licentia, C. de Episcop. & Cleric.* quas cõfirmarunt *l. 1. & 4. titul. 11. part. 6.*

293 Quod ad Trebellianicam † (ex vicissitudine, quam cum Falcidia habet) traxere *Tiraquel. dict. priuileg. 72. Genuens. quaest. 571. numero 3. Anton. Gomez. variar. tom. 1. cap. 5. numero 11. in fin. Eman. Cost. in cap. Si pater, 2. parte, verb. Trebellianica, numero 13. de testam.* Ideò *authentica Contra rogatus, C. ad S.*
294 *C. Trebell.* dispositionem † (per quam grauatus restituere sine liberis decedens, quidquid ex haereditate supererit; quartam ad minus fideicommissario reseruare, vel consumptam supplere, iubetur, nisi pro dote, vel captiuorum redemptione expenderit) in Ecclesia, vel alia pia causa procedere, proeisque expensum, fideicommissario restituendum non esse, asserit *Genuens. dict. tractat. quaest. 336.* Etsi *Glossa unica in dict. auth. Similiter, C. ad leg. Falcid.* tunc Falcidiam, de legato Ecclesiae facto non detrahi, dicat, cum pro Ecclesia construenda, vel reficienda factum est; non si Ecclesiae simpliciter relinquatur, ex *l. 1. §. Municipium, D. ad leg. Falcid.* Sed verius est (& Glossa ipsa agnoscit) per nouiora iam relata iura priora corrigi, & piarum causarum, Ecclesiaeque fauore Falcidiam, & Trebellianicam cessare, in eiusque vtilitatem, & obsequium expensum, agrauato restituere, iuxta *dicta auth. Contra* roga-

rogatus formam, neceſſariò reſtituendum non eſſe.

Eccleſia item illud habet præcipuum, vt ſine decreto etiam à Minore
295 conſtrui, † dotarique poſsit, veluti multis Iuribus, ac rationibus comprobat *Marc. Anton. Genuenſ. in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt.* 334. eumque ſimplicitèr ſequutus *Iulian. Viuian. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 119. Ea præcipuè, quòd dotare, conſtruerevè Eccleſiam, quid
296 ſpirituale ſit, † quia ſpirituale parit (Eccleſiam nempè) vel ſpirituali anexum, vt ius patronatus, *cap. Quanto*, 3. *de iudic.* cui conuenit *l.* 56. *tit.* 6. *part.*
297 1. In ſpiritualibus † autē, vel ab eis dependentibus, Minor pro maiore reputetur, *cap. Si annum*, 3. *eodem de iudic. titul. lib.* 6.

Quod alio ego comprobo funda-
298 mento, † petito à *lege fin. §. Cum autem, C. ſi maior factus alienation. factam ſine decret. rat. habuer.* & *l. Titia*, 63. *D. de iure dot.* quæ doti, donationivè propter nuptias à Minore ſine decreto factæ, valorem, & firmitatem tribuunt, correcta *lege Prædia*, 8. *C. de præd. & aliis reb. minor.* vt notat *Gloſ. in dict. §. Cum autē, verb. Excepta*, aliis adductis ſolutionibus, & obſeruāt *Mar. Antonin. variar. reſol. lib.* 2. *reſol.* 24. *numero.* 8. *Marc. Anton. Thomaſ. deciſ.* 72. *numero* 4. aliique relati ab eo. Idem ergo in Eccleſiæ dotis conſtitutione dicendum.

299 Cùm de dote profana † ad Eccleſiæ & ſpiritualem dotem validum argumentum ſit, vt *Nicol. Euerard.* proſequitur, in *Topic. legal. loco* 76. *de matrimonio carnali ad ſpirituale*, propeque infinitis auctoritatibus comprobâmus in *Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. numero* 478. Et omnia priuilegia illi cō
300 ceſſa, † huic paritèr, Eccleſiæ nempè doti, competere, aduertit *Iulian. Viuian. dict. cap.* 5. *numero* 53. 54. *&* 55. ad multa inferens, in confirmationem allegans *Euerardum ſuprà*, & *Paulum Citand. de iure patron. part.* 3. *quæſt.* 12. *cap.* 2. notâmuſque iam *hac eàdem quæſt. nu.* 45. *& ſeq.*

Cùm aliis regularitèr donare, nec
301 cum decreto † Minoribus liceat, Imperatore Iuſtiniano in *dict. l. fin. §. Cum autem*, ſic vetante: *Cùm autem donationes à Minoribus, nec cum decreto celebrari poſſint*, ſtantibuſque ad id integris in Iure titulis.

Nemo eſt qui neſciat axioma vu
302 gare continens, *Teſtatoris voluntatem ambulatoriam eſſe, vſque ad vltimum ta exitum*, eamque ad libitum interi reuocare poſſe. Quod firmâmus in *ſtris, lit. V. num.* 179.

Non tamen vulgaris eidem in Ec-
303 cleſiæ fauorem limitatio, † qui efficit, vt quandòque in teſtamento diſpoſita reuocari à teſtatore nequeant: Veluti ſi diſponat, vt de ordinarii conſenſu conſtruat, vel dotet Eccleſiam hæres: non enim poſſe quoad hoc teſtamentum poſtmodum reuocari, affirmant *Marc. Anton. Genuenſ. in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt.* 335. & *Iulian. Viuian dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 119. *verſic. Etſi teſtator*, adducto *Lambert. de iure patronat. art.* 8. 5. *quæſt. princip. part.* 1. *lib.* 1. *num.* 45. *& art.* 10. *quæſt.* 4. *princip.* 1. *part. d. lib.* 1.

Legatum quod pro non ſcripto ha-
304 betur, ſi Eccleſiæ, † vel piæ cauſæ relictum ſit, deberi, dicunt *Bart. Alexand.* & alii (per illum textum) *in l. Alio*, 9. *D. de aliment. & cibar. legat. Andr. Tiraquel.* (multis citatis) *de pia cauſ. priuileg.* 38. *Marc. Anton. Genuenſ. quæſt.* 336. *Petr. Surd. de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 14. *num.* 5.

305 Si verò alteri † ſit factum, apud hæredem, vel ſubſtitutum manere; ſtatuunt *l. Quidam referunt*, 14. *D. de iure codicil.* & *l. vnic.* §. *In primo*, *C. de caduc. toll.* aduertuntque *Tiraquel. vbi proximè*, & *Surd. dict. priuileg.* 14. *numero* 4. *in fin.* Idque non ſolum cum pro non ſcripto legatum habetur, obtinet: ſed etiā ſi caducitatis cauſa, aliavè ratione legatario non quæritur, *dict. l. vnic. §. Cū triplici, & dict. §. In primo*, notat idem *Surd. de aliment. tit.* 2. *quæſt.* 15. *numero* 218.

Pro

Pro re ab hostibus capta ad maius
306 precium, † quam ab eis redempta est, Ecclesiam non teneri (ad libertatis similitudinē, ex *l. fin. C. de captiu. & postlimin. reuers.*) *Genuens.* tradit *in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 353. Cùm tantùm
307 alitèr rem valere, † quanti vendi potest, in prouerbium abierit, deductum à *l. 2. §. Si heres, D. ad S. C. Trebell.* & à *l. Mortis causa, 18. §. fin. D. de donation. caus. mort.* memorantque *Andr. Fachin. controuersiar. iur. lib. 2. cap. 21. versic. Secundum est*, & *Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 454. numero* 28. quod *Nos in Axiomatib. omissis*, ac super additis, intelligimus, & limitamus.

Quamuis compensationem ex om-
308 nibus † actionibus, ipso iure fieri, *Iustinianus* sanciat in *l. fin. C. de compensation.* Regiaque *lex 20. titul. 14. part. 5.*
309 Ecclesiæ tamen decimas † petenti obiici compensationem non posse, testatur *Genuens. quæst.* 359. citato *Romano singul.* 545. ad Fiscique similitudinē, ex *l. 3. C. de compensation.* Eodem verò
310 argumento, Fiscique similitudine † (ex *l. Idem iuris, 12. & l. fin. D. de compensation.* quæ expressiorem continent in Fisco determinationem, vt contra eū, quemadmodum contra priuatum compensatio admittatur) decimæ Papalis debitorem obiicere compensationem posse, admittendamque, firmat *Alexand. Monet. tractat. de decim. capit. 9. nu. 172. & seq.* adducto quoque *Bellenz. de charit. subsid. quæst.* 53.

Dominorum iussibus, de quorum
311 iustitia anceps iudicium est, † etsi obedire subditus debeat, *cap. Quod culpatur, 23. quæst. 1.* adest enim pro Dominis iustitiæ præsumptio, vt docent *Iacob. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 69. Ioan. Cephal. consil. 110. numero 31. & seq. lib. 1. Prosper. Farinac. prax. crimin. part. 3. quæst. 97. num. 44.*

Domino tamen Ecclesiam perse-
312 quenti, † obsequi subditus contra eam non debet, *cap. Iuratos, 15. quæst. 6. Genuens. dict. tract. quæst.* 360. firmantque dicta à *Nobis de priuileg. pauper. 2. part. quæst. 65. à numero* 81. præcipuè *numero* 83.

Ecclesiam, vel Hospitale exposito
313 † succedere, persuadere conatur *Marc. Anton. Genuens. quæst.* 362. pedem tamē non firmat, asserit autem *Farinac. fragmentor. crimin. part. 1. lit. P. numero* 134. ex sententia *Baldi*, & *Peregrini* assensu. Qua de re latiùs *Nos dict. 2. part. quæstion. 65. §. 2. num. 202. & 203.*

Condemnationis, vel compositio-
314 nis, pro Clerici offensione factæ, † partem dimidiam Ecclesiæ pertinere, disponit *text. in cap. 2. de pœn.* cuius constitutionem etiam consanguineis Clerici existentibus procedere, testatur *Genuens. dict. tract. quæst.* 369. Et si hoc casu neget *Couar. lib. 2. variar. cap. 9. numero* 10. Panormitani sententiæ adhærens.

Ex pacto nudo, pollicitationeque
315 speciali fauore Ecclesiæ, † actionem oriri, latè probat *Genuens. dict. tractat.*
316 *quæst.* 372. Contrarium in aliis, † de Iure Ciuili, imò & de Iure Canonico, ex communiori sententia tradens. Cuius rei multos licet videre agentes, citatos à *Petro Cened. ad Decretal. collect. 31. numero* 5. & ab *August. Barbos. ad cap. 1. de pact. numero* 6. Iure autem no-
317 stro Regio id omnibus † in communi datum à *leg. 2. titul. 16. lib. 5. noua Reg. collect.* vt ibid. à *numero* 1. multis relatis, tradit *Azeued.* idem in pollicitatione affirmans, post *Didac. Perez. Anton. Gom.* & *Matiez.* allegatos ab eo.

318 Cogitationis pœnam † pati neminem, in omnium ore versatur, estque axioma frequens, quod tradimus, & ornamus in *nostris, lit. C. numero 75. & seqq.*

319 Si tamen contra Ecclesiam † cogitatio fit, pœnæ subiacere, textus probat singularis, *in l. Præsenti, 5. circa princip.* in verbis illis: *Aut nuda saltèm cogitatione, C. de his, qui ad Eccles. confug.* vbi *Glos. verb. Cogitatione*, id in specie notat. De cuius textus intellectu egêre *Menoch. de arbitrar. cent. 4. quæst. 360. numero 68. Farin. prax. crimin. quæst. 28.*

numero

num. 4. Nosque dicto aduertimus axiomate, num. 78.

Alimentorum legatum in non perfecto testamento relictum, † si per triẽnium præstari contingat, in futurũ deberi, textus est formalis in l. 1. C. de fideicõmis. & (infinitis propè cumulatis) tradit eruditissimus Petr. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 22. n. 3. conclusionẽ hanc sequentibus amplians, & exornans, & ad quãlibet causam piã, ac fauorabilem extẽdens, cum Tiraq. de pia caus. priuileg. 60. Euerard. Menoch. & aliis. Eamque Ecclesiæ commodat Genuens. q. 391. & illius simplex relator Viuian. d. lib. 2. cap. 5. num. 127.
320

321 Cùm aliàs tempus non esse modum inducendæ † obligationis, constet ex l. Obligationum ferè, 44. §. Placet autem, D. de obligation. & actionib. adductisque à Nobis in Axiomatib. & locis commun. Iur. lit. T. num. 34. & notat in specie Surd. d. priuileg. 22. num. 1. & seq. Cuius assertionis vires, Ecclesiæ vel piæ causæ fauor † infringit, dispositione textus in cap. Ad Apostolicam, 42. de simon. & aduertũt Tiraq. d. priuileg. 60. Genuens. (aliis, mendose tamen citatis) q. 478. & Iulian. Viuian. d. loco, num. 145. quod sanè iuxta notata suprà in præfation. nu. 32. intelligendum: si titulus saltem etiã inualidus præcedat, ex dict. l. 1. C. de fideicommis. Nec aliud text. in d. cap. Ad Apostolicam probat, cum de generali consuetudine; non de speciali prælatione loquatur.
322

323 Debitorem Ecclesiæ ne capiatur † celans, aut fugientem recipiens, de suo debitum Ecclesiæ soluere tenetur, vt Genuens. & Peregrin. probant: ille, in practicabilib. Ecclesiastic. quæst. 405. Hic, de iure Fisc. libr. 6. titul. 1. numero 33. ex textu in l. Quoties, 3. C. de exactor. tributor. lib. 10. in Fisco loquente.

324 In aliis, † non nisi per vim, à familiæ manu eximens, tenetur, iuxta textum in l. pen. §. 1. D. ne quis eum qui in ius
325 voc. Etsi in quolibet † dicta legis Quoties decisionem procedere velit Mart. Anton. Peregrin. d. dict. loco, ex Bart. Andr. de Barul. & Bald. ibi relatis, eam de eximente per vim intelligens. Priorem tamen sensum, & intellectum textus in eius vltimo responso approbare videtur, rationisque inter Ecclesiam, aut priuatos, hac in specie, dissimilitudo suadet, quã Diuus Hieronym. monstrat epistol. ad Nepotianum, inquiens: Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiã fraudare, sacrilegium est.

326 Cùm procuratore illegitimo in Ecclesiæ fauorem † sententiam latam, validam esse, confirmat Genuens. quæst. 414. per legem Non eo minus, 14. C. de procurator. in Minore loquentem, de vnoque ad aliud sæpè comparationem
327 factam, in contrarium † communi regula existente, deducta à cap. Nonnulli, 28. §. Sunt & alii, de rescript. & traditis per Scribentes in l. Licet, C. de procuratorib. Sebastian. Vant. in tractat. de nullitat. sententiar. titul. de nullitate ex defect. inhabilitat. seu mandati, &c. num. 65. & Camil. Borrel. in summ. decis. 1. part. titul. 66. de procurator. num. 318. Qui non modo, num. 324. ait, non va-
328 lere sententiam post quam † ratificatio sequuta est, ex Rot. in antiq. decis. 13. de procurator. incip. Nota quod gesta: sed nec ante sententiam pro validitate actuum in consistorio Principis gestorum ratificationem admitti, testatur, authoritate Baldi in l. Falsus, numero 2. verb. Secundò præmitte, C. de furt. Panormit. in dict. §. Sunt & alii, num. 4. & 5. Iafred. Lanfranc. Balbi, decis. 205. incip. Gestum per falsum, & aliorum.

329 In re sua quemlibet moderatorem esse, † & arbitrum, ratio, & Iura vulgaria dictant, quæ retulimus, & ornamus in Axiomatib. nostris, lit. R. n. 49. & seqq. Conductores ideò mutare potest dominus, quin primus sibi potius rem lo-
330 cari, † quã alteri, ius petendi habeat, vt rectissimè Zeno Imperator decreuit in l. Ne cui, 32. C. de locat. Cuius plenè discusère materiã Nicol. Boer. decis. 107. Francis. à Ponte, cons. 23. per tot. part. 1.

Mar. Giurb. decis. 59. & *Marta voto* 96.

331 Ecclesiæ verò vtilitati in hoc quoque Consultum, † si enim ei intersit in locatione perdurare, tantumque soluere velit, quantum offerat alius; expelli à re conducta suo nomine conductorem, non posse, *Genuensis* probat *in practicabilib. Ecclesiastic. quæst.* 421. ex *text. in cap.* 1. *de locat.* in scholaribus loquente, qui in Reipublicæ vtilitatem studio vacant. Cuius sunt prosequuti materiam *Petr. Rebuff. de priuileg. scholasticor. priuileg.* 9. *Anton. Gomez tom.* 2. *variar. cap.* 3. *numero* 5. *& Aluar. Valasc. de iure emphyt. quæst.* 24. *numero* 2. Ipsam verò Ecclesiam conductores inuitos, tempore conductionis impleto, retinere quandoque posse, *infrà* notamus *num.* 344.

332 Confessionem etiam iudicialem, parte absente factam, † nemine saltem pro ea acceptante, nec confitenti nocere, nec probare; ex *Vlpiani* deducitur responso, *in l. Certum*, 6. §. *Si quis absente, D. de confes.* & Scæuolæ *in l. vlt. & ibi Glos. fin. D. de interrog. action.* plurimisque relatis, obseruat *Ioseph. Mascard. de probationib. concl* 347. *num.* 1.

333 Ecclesiæ verò, vel piæ causæ fauore † probare, obligationemque inducere, firmat *Genuens. quæst.* 449. & *Ioseph. Mascard. dict. loco, num.* 13. & clarius *num.* 93.

334 In testamento, sibi adscribens, † & legis Corneliæ incurrit pœnã; & emolumentum perdit *l.* 3. *& tot. tit. C. de his qui sibi adscrib. in testam.* De qua repleníssimè *Farinac. de falsit. quæst.* 150. *num.* 175. *& seqq.*

335 Clericum verò legatum sibi adscribentem, quod Ecclesiæ † vtilitatem respiciat, nec pœnam incurrere, nec emolumentum perdere, ait *Genuens. dict. tractat. quæst.* 453. Textum allegat, & Doctores in *cap. Cum inter*, 13. *de re iudic. in cap.* 2. *de donation. & in cap. in.* 16. *quæstion.* 1. Quæ tamen iura id minimè quidem probant.

336 Conformem libello sententiam esse † debere; per quam vulgatum axioma est, à *Nobis* quoque traditum, & ornatum *in nostris, lit. S. num.* 5. *& seqq.*

337 Pro Ecclesia † tamen etiam non conformem libello sustineri sententiã, *Marc. Anton. Genuens.* firmat, *quæst.* 454. *Nos* quoque aduertimus *vbi proximè, num.* 118.

338 Quamuis profanarum legum in testamentorum solemnitate † constitutionem, septem, vel quinque testium numerum desiderantem (iuxta *leg. Si vnus*, 12. *l. Hac consultissima*, 21. & *l. fin. C. de testam.* Regiamque 3. *Taur.* & *l.* 1. *tit* 4. *lib.* 5. *noua Reg. collect.* nouiorem formam præscribentes:) Canonicæ sanctiones non attendant, eo-

339 râque Parocho, † duabusque aliis, vel tribus idoneis personis factum testamentum *Alexandri Tertii* decretum confirmet *in cap. Cùm esses*, 10. *de testam.* Parocho tamen, & testium asignato numero deficiente; inualidum testamentum reddi, ipsiusmet *textus* litera deprehenditur, & firmant *Petr. Bened. ad Decretal. collect.* 159. *num.* 2. *Marc. Anton. Genuens. quæst.* 660. *& Augustin. Barbos. in collect. ad eundem text. num.* 6.

340 Si verò ad Ecclesiæ vtilitatem † sit factum testamentum, duobus tantummodò testibus valere; idem ipse Pontifex S. in *cap. Relatum*, 11. *eodem titul. de testament.* decreuit. Cuius decisionem cuiusvis piæ causæ fauori passim commodant Doctores, quos *ibidem nu.* 2. *August. Barbos.* refert. Etiamque si vicini testes nõ sint (legibus quoque Regiis stantibus) contendit *Salon de Pax in dict. l.* 3. *Taur.* 1. *part. conclus.* 4. *num.* 760. quin ad Ecclesiæ vtilitatem legatum factum, à Parocho, duobusque de fama testibus, si ab aliis ortum habuit, probari *Genuensis* tenet, *quæst.* 455. ita in Neapolit. Consil. decissum affirmans.

341 Specialia duo † circa idem concurrere non posse; in *Axiomatib. lit. D. numero* 233. multis tradidimus. Ecclesiæ fau-

342 fauore † posse, *Genuensis* probat *in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 457. ex *cap.* 2. *de consuetud. & ibi Bald.*

343 *Inuitos conductores, † seu hæredes eorum, post tempora locationis impleta, non esse retinendos; sæpè rescriptum est.* Imperatoris *Philippi* sunt verba in *l. Inuitos,* 11. *C. de locat.* Conducuntque tradita per *Nos de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 24. *num.* 1. *& seq.*

Rerum tamen Ecclesiæ conducto-
344 rem, qui multum fuit lucratus, † ad reconducendum compelli posse (ad similitudinem Fisci, ex *l. Cotem ferro,* 11. *§. Qui maximos, D. de public. & vectigal.*) tradit *Genuens. quæst.* 459.

Hæreditatem paternam, quam in-
345 gressus Monasterium † non adiuit, anteque decessit, ad Monasterium transmitti, scribunt *Doctores in l. Deo nobis,* 42. *C. de Episc. & Cleric. & Genuens. quæst.* 465. Locum enim filii Mona-
346 sterium † tenet, *cap. In præsentia,* 8. *de probation.* vbi *Augustin. Barbos. num.* 2. infinitos propè in id allegat, *suprà* quæ
347 diximus, *num.* 139. Filios autem † paternam hæreditatem nō aditam, transmittere, *in Axiomatib. nostris* aduertimus, *lit. H. num.* 9.

348 Cùm in aliis † plúsquam notum sit, hæreditatem non aditam, non transmitti, vt *dict. lit. H. num.* 8. multis ostendimus,

Conficiendi inuentarium obliga-
349 tio, † ne adiens hæreditatem vltra illius vires teneatur, omnes (quantumuis etiam priuilegiatos) adstringit, vt *de priuileg. pauper.* 2. *part. quæst.* 58. *à numero* 1. & præsertim *numero* 7. diximus.

350 Ecclesiam, † non vtique. Vltra vires enim hæreditatis, inuentario etiam non confecto, nequaquam teneri, ex veriori, magis cōmuni, receptaq; opinione, adnotamus *ibidem, num.* 18.

Alienationem annullare, aut rescin-
351 dere volentem, pretium reddere † debere, nec aliter rem recuperare, rectè Imperatores decreuere, Gordian. *in l.* 3. August. *in l.* 4. Constantinus *in l. Si per impressionem,* 11. *C. de his quæ vi, metusve caus. fiunt,* Antoninus, *in l. vnic. C. de reputation.* & Alexander, *in l.* 1. *C. de resc ind. vendition.*

352 Ecclesiam verò † rem alienantem malè, nullo dato pretio repetere posse, nec pro eo emptori retentionem in re dari alienata; & textus probat *in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccles. §. Si quis igitur, coll.* 2. (inquiens: *Si quis igitur emere præsumpserit rem Ecclesiasticam, aut ptochicam; cadat quidem mox pretio, &c.*) & profitentur *Rebuf. in compend. alienation. rer. Eccles. num.* 116. & *in comment. ad l. Bonæ fidei, vers. Vigesimus quartus, D. de verbor. signif.* (apud quem *dicto compendio,* quā multas aliàs pœnas contra rerum Ecclesiæ alienatores videre licet. *Leonis* epistolam, & *Pauli* bulam transcribentem, relegentemque minutatim) *Sebastian. Bant. de nullit. sentent. tit. Quoties, & intra quod tempus, num.* 54. *Hieronym. Portol. de consort. eiusd. lit. cap.* 15. *num.* 11. *Petr. Gened. ad Decretal. collect.* 71. *nu.* 3. *Syluest. in sum. verb. Alienatio, num.* 13. *Alexand. Raudens. in diction. responsor. verb. Ecclesia.* Licet contra Ecclesiarum œcono-
353 mos † earum res alienantes pro pretio emptoribus actionem Impeaator *in d. §. Si quis igitur* concedat. Quod in bonæ fidei emptoribus *Glos. fin. in cap. Ad audientiam,* 19. *de reb. Eccles. alien. vel non* procedere dicit, ex *cap. Vulterane, & d. §. Si quis,* non in malæ fidei emptore, ex *cap. Placuit,* 16. *quæst.* 3. aliisque ibi citatis.

Fructus etiam medio tempore ab
354 emptore perceptos † restituendos, idē textus *in d. §. Si quis,* ita disponit: *Exigatur autem res, quam accepit, cum omni medii temporis incremento, & contra sanctissimam quidem Ecclesiam, aut venerabilem domum, nullā omnino habeat actionē.*

355 Cùm bonæ fidei emptorem † interim fructus suos facere, regulare sit, *l. Bonæ fidei,* 48. *D. de acquir. rerū domin.* De cuius materia, & intellectu, plenè *Couar. varia. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 6. *vers. His sanè, & deinceps, Arias Pinel. in l.* 2. *p.* 2. *c.* 4 *num.* 53.

53. & *seqq. C. de rescin. l. vendit.* & *Ioan. Garc. de expens. & melioration. cap. 23. num. 35. vers. Semper igitur.*

356 In contractibus innominatis † locum esse pœnitentiæ, *Vlpianus* ostendit in *l. Si pecuniam, 5. D. de condict. caus. dat.* Paulus in *l. 1. vers. Quod in his duntaxat, D. de rer. permut.* & tradunt (cum *Bald. Ias.* & aliis) *Ioan. Yañ. Parlador. rerum quotidian. sesquicent. differ. 135. num. 7.* & *Petr. Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 23. num. 27.*

Ecclesiæ verò, vel piæ causæ fauo-
357 re † locum pœnitẽtiæ esse negant plurimi, quos numerant *Tiraq. de pia caus. priuileg. 133. Genuens. d. tract. quæst. 476 à num. 2. vers. Cõtrariam, Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. d. lib. 2. cap. 5. num. 143.* & *Surd. obi proximè, nu. 31. & 32.* Etsi multi in hoc quoque casu locum pœnitentiæ esse affirment, à *Tiraquel. Genuens.* & *Surd. dictis locis* relati, defenditque acriter *Didac. Couar. variar. lib. 1. cap. 14. num. 16.*

358 In dubio, parivè causa † meliorem esse possidentis conditionem, satis est tritũ axioma, quod ornamus *in nostris, lit. P. nu. 111. & duobus seqq.* Onusque probandi, in aduersarium transferre, *in prima de priuileg. pauper. part. quæst. 39. num. 10.* aduertimus.

359 Ecclesiæ verò fauorem, † possidentis fauori præferri, firmat *Tiraquel. de pia caus. priuileg. 35. ad fin.* Inque possessorem probandi onus Ecclesiam transferre (ex *cap. fin. de re iudic. Mantic.* & aliis, etsi dubitanter) *Genuens.* ait, *dict. tractat. quæst. 477.* cumque secutus *Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. n. 144.*

360 Indebitè per errorem solutum † repetitioni subiacere indicant *text. in l. Cum de indebito, 25. D. de probation. in l. Cuius per errorem, 54.* & ibidem Doctores, *D. de regul. iur.* & copiosè *Pyrrh. Maur. in tract. de solutionib. & oblation. cap. 22. per totum.*

361 Ecclesiæ † tamen indebitè solutum, non repeti, celebris *Iuliani* probat auctoritas, *in l. Cum is, 32. §. Si in ea, D. de condict. indebit. Si in ea opinione sit mulier* (ait) *vt credat se pro dote obligatam; quidquid dotis nomine dederit, non repetit. Sublata enim falsa opinione, relinquitur pietatis causa, ex qua solutum, repeti non poterit.* Imperatorisque Iustiniani *in §. fin. ad fin. instit. de obligation. quæ ex quasi contract. nasc.* pia constitutio. *Sed non omnibus legatariis* (inquit) *hoc præbuit: sed tantummodo in his legatis, & fideicommissis, quæ sacrosanctis Ecclesiis, & cæteris venerabilibus locis, quæ Religionis, vel pietatis intuitu honorantur, relicta sunt: quæ si indebita soluantur, non repetuntur.* Aguntque *Tiraquel. de pia caus. priuileg. 119. Genuens. quæst. 483. Menchà de succes. progres. lib. 3. §. 21, numero 6. Iulian. Viuian. dict. cap. 5. numero 146. Pyrrh. Maur. dict. loco, nu-*
362 *mero 20.* Ni ex tali solutione † ad paupertatem soluens reducatur, ita *Genuense,* & *Viuiano, obi proximè* limitantibus.

363 Contra debitores Ecclesiæ, † via executiua, remotaque appellatione, in liquidis, ratione censuum, canonum, decimarum, & similiũ, procedi *Marc. Anton. Genuens.* confirmat, *quæst. 490.* sæpè ad Fiscum comparatione facta, cui hoc concessum priuilegium extat, *l. Sacrilegii, 2. in ordin. 9. §. Cum eo,* aliàs, *l. Cum eo, D. ad leg. Iul. pecul. l. Abstinendum, 4.* & *l. fin. C. quorum appel. non recip. l. Nemo carcerem, 2. l. Missi opinatores, C. de exacti. tributor. lib. 10. l. Hi qui Fisco, 4. C. de conuen. Fisci debitor. eod. lib. Glos. fin. in l. Quoniam, 1. in ordin. 18. C. de appellation.* plenè *Roderic. Suar. in lectura legis Post rem iudicatam, casu siue notabili 7. §. Addas alium casum, numero 1. 2. & per tot.* etsi contradicat *Euia in Cur. Philip. 2. part. §. 4. numero 6.* Summariéque in Miserabilium causis procedendum, in *tract. de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 55.* diximus, *num. 10.* quas priores in expeditione, potioresque esse debere, *num. 9.* notaueràmus. Quòd & in Ecclesia, in causa velut pia, dicendum venit; & Alexandrum Magnum seruasse, *Diodorus Siculus* refert *Bibliothec.*

cap.

cap. 12. Ad quem cum ex toto terrarum orbe vndique negotia confluerent, ordinemque eorum expeditioni assignasset: primùm Sacris dedit causis locum. Hæc Siculi verba: *Ex omnibus ferè orbis terrarum partibus, Legati ad Alexandrũ venerunt*. Quibus continuò recensitis, subdit: *Alexander auditis omnium Legatorum voluntatibus, constituit, quibus primum, & deinceps per ordinem absse respondendum esset. Primum, expediti sunt, qui Sacrarum rerum causa vènerant*.

364 Cùm ordinariè in aliis, † ac plenè procedendum sit, *l. Iudices, 9. C. de iudic. Glos. in l. 3. §. Sciendum, verb. Summatim, in fin. D. ad exhibend.* latè *Ioan. Gratian. regul. 250.* ampliationes, & intellectus assignans, *Nos dict. quæst. 55. nu. 11.* Et non nisi in casibus à Iure expressis via executiua procedendum, notat *Gutier. de gabel. quæst. 164. num. 12. versic. Secundò*. De quibus omnibus plenè *Ioan. Taii. Parlador. sesquicentur. quotidianar. different. different. 137.*

365 Et an executionis decimam † Ecclesia soluat? Vide *auth. Sed hodie, C. de sacrosf. Eccles. & Euiam. in Curia Philip. 2, p. §. 23. num. 6.*

366 Omnibus personis, causisque indistinctè † appellationem concedi, (ex *l. A sententia, 5. D. de appellation. & relation. Glos. fin. in fin. in l. Qui restituere, 68. D. de rei vendic.* aliisque) probat *Gundis. Suar. de Paz, in prax. in procem. sext. part. tom. 1. num. 17. 18. & 19.* prosequitur latissimè *Sigism. Scacc. de appellationib. quæst. 5. per tot. & artic. 1. per tot.*

367 A sententia verò de residendo in Ecclesia curata, † eius fauore, aut omnino appellationem negat; aut illimitatè admittit textus *in cap. Peruenit, 2. in ord. 18. de appellationib.* & districtiùs *in cap. Relatum, 4. de cleric. non resid. ad fin.* inquiens: *Nec patrocinari debet eis appellationis diffugium.* seruatque *Viuian. in praxi iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. num. 112.*

Exceptioni non numeratæ pecuniæ

368 † post biennium aditum præcludi, *Iustinianus* sanxit *in l. In contractibus, 14. C. de non numer. pecun.* cui est concors *l. 9. tit. 1. part. 5.*

369 Ecclesiam † tamen etiam post biennium exceptionẽ hanc opponere posse, (ex *Hostiens. Butr. Angel. & Renato*) *Genuens.* tradit *in practicabil. Ecclesiast. q. 508.* vbi an & quando illam opponere Ecclesia perpetuo possit. Simpliciterque in perpetuum causam piã ea vti posse, (ex *Tiraquel. de pia caus. priuileg. 54. Intrigliol. singul. 97. numero 126.* & *Soar. commun. opinion, lit. E. numero 168. & seq.*) tradit *Baltaxar. Thomas. tractat. 10. suorum tract. titul. 2. de specialib. priuileg. piæ caus. capit. 133.*

370 *Velleiano Senatus Consulto plenissimè comprehensum est, † ne pro vllo fœmina intercederent.* ait Vlpianus *in l. 1. D. ad S. C. Velleian.* & Imperator Antonin. *in l. 1. C. eod.* integrisque illis prouisum est titulis, & *in l. 2. ad fin. titul. 12. part. 5.*

371 Pro Ecclesia verò, † vel pia causa intercedere fœminam posse, *Tirasquel.* affirmat *de pia caus. priuileg. 113.* quem refert, & sequitur *Genuens. dict. tractat. quæstion. 509.* Quemadmodum & dilapidatorem Ecclesiæ accusare potest, *cap. licet Heli de simon. Farinac. in praxi crimin. quæstion. 12. numero 16. versic. Octauo*, etsi accusandi facultatem fœminis denegari, *quæst. 3. num. 141.* dixerimus.

372 Clericus legatione pro Ecclesia † etiam extra Curiam fungens, à creditoribus nequit interim conueniri, sic *Iustiniano* statuente *in auth. de sanctissim. Episcop. §. Si verò Episcopi, col. 9.* vbi *Glos. margin.* concordem allegat *text. in cap. fin. cum Glos. verb. Potuit, post princip. extra de foro compet.* & *Glos. 1. circa princip. in cap. penult. de iuramẽnt. calumn.*

373 Alii solum Legati ad Principem, † vel à Principe missi id priuilegium cõsequuntur, ex *l. 2. §. Legatis, D. de iudic.* quam ita ibi *Glossa 1.* intelligit.

Cui concors est, *l.* 4. *titul.* 3. *part.* 3.
374 Imò Ciuitatis, † vel Vniuersitatis Legatum pro ipsiusmet debito conueniri in Curia posse, etiamque si à Principe vocatus sit, *lex* Regia sanxit, 4. *titul.* 11. *lib.* 2. *ordinam.* & *l.* 11. *titul.* 7. *lib.* 6. *noua Reg. collect.* quamuis per hanc (in verbis illis: *En caso que aya lugar conforme a derecho*) & expressiùs *per legem* 10. *titul.* 7. *lib.* 6. *ordinam.* dictæ *legis* 4. correctionem induci, vellit *Petrus Barbos. ad dict.* §. *Legatis, numero* 77. paritèr *numero* 80. firmans, Legatis Ciuitatum, vel municipiorum ad eorum negocia, id non reperiri concessum, etsi eis restitutio competat, ex *l. Legatis*, 8. *l. Sed si per Pratorem*, 26. §. *fin. l. Qui mittuntur*, 35. §. *Qui Reipublica*, *D. ex quib. caus. maior.*

Rectorem, vel administratorem Ecclesiæ, locive pii, ad redditionem rationum, reliquorumque solutionem
375 condemnatum, † ad finem suspensiuum appellare non posse, eaque non obstante, executionem fieri, velut speciale *Genuensis quæstion.* 511. notat, ex *authent. de sanctiss. Episc.* §. *Economos, collat.* 9. accedunt que *Dueñ. regul.* 47. *numero* 21. *Lancellot. de attentat. part.* 2. *cap.* 12. *limit.* 19. *Ruginel. in tractat. de appellation.* §. 2. *cap.* 3. *numero* 56. *vers. Idem, Sigism. Scacc. eod. tract. quæst.* 7. *limit.* 19.

Quod tamen, non solùm in Mino-
376 ris, † & vniuersitatis administratore firmant *Borgnin. Cauale.* & *Ioan. Gutier.* Ille, *in tract. de tutore, numero* 222. Hic, *practicar. lib.* 1. *q.* 37. *n.* 1. & *seqq.* sed in quolibet alio administratore obseruat *Scobar de ration. cap.* 4. *num.* 5.

377 Quamuis alteri stipulari † nemo possit, vt vulgare profert axioma, traditum à *Nobis in nostris*, *lit. S. numero*
378 53. Pro Ecclesia † quemlibet stipulari posse, *Glossa* notauit, *verb. Et petere, in cap. Quoties cordis*, 1. *quæstion.* 7. Cùm Ecclesiæ promissum, Deo Opt. Maxim. promissum videatur, qui præsens vbiquè, & acceptans est, vt cum multis obseruant *Gonzal. ad regul.* 8. *Cancel. glos.* 5. §. 7. *numero* 102. *Petr. Surd. de aliment. titul.* 8. *priuileg.* 73. *numero* 5. *Ioseph. Ludouic. decis. Perus.* 29. *numero* 9. & 26. *part.* 1. *Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæstion.* 519. *Anton. Gabr. commun. opinion. titul. de verbor. obligat. conclus.* 1. *numero* 72. *Iulian. Viuian. in praxi iur. patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 160. Hodiè licèt regulare id fecerit, dederitque commune *legis* 3. *titul.* 8. *lib.* 3. *ordin.* & *l.* 2. *titul.* 16. *lib.* 5. *noua Reg. collect.* dispositio, vt *dict. lit. S. numero* 53. *ad fin.* aduertimus.

Non item minus tritæ regulæ Ecclesiæ fauor detrahit. Scitissima e-
379 nim est, † *Masculinum concipere fæmininum.* de qua in *Axiomatib. nostris, lit. M. numero* 45. In Ecclesiæ verò præ-
380 iudicialibus, † masculinum non comprehendere fœmininum, *Genuensis* cõprobat *quæstion.* 520. ex *Anton. Gabriele commun. opinion. titul. de verbor. signification. conclus.* 6. affirmatque idem *Iulian. Viuian. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 161.

Vulgari itidem regulæ Iuris, quæ
381 † *odia restringenda esse dictat* (de qua in *Axiomatibus nostris*, *liter. O. numero*
382 12.) Ecclesiæ fauore † limitationem assignant *Genuensis dict. tractat. quæst.* 541. & *Iulian. Viuian. vbi supra*, *numero* 169. ad Vniuersitatis, Militumque fauoris similitudinem. Diximusque *eadem lit. O. num.* 13. & 14.

Legatum ab hærede nominatim re-
383 lictum, † à fideicommissario non deberi, nec repetitum censeri, *Paulus* respondit *in l.* 1. §. *Id quod ex substitutione*, *D. ad leg. Falcid.* & Celsus *in l. Celsus*, 29. §. *Quod alicuius*, *D. de legat.* 2. *Bart. in l. Marcellus*, *numero* 3. *D. ad S. C. Trebel. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. artic.* 4. *numero* 12.

384 Ecclesiæ tamen, † vel piæ causæ ab hærede nominatim relictum, à fideicommissario deberi, censerique ab eo repetitum; probat *cũ Iasone cons.* 98. *lib.* 1. *Marc. Anton. Genuens. quæstion.* 555.

&

& *Cardin. Francisc. Mantic. de coniectur. vltimar. volunt. lib. 8. titul.* 1. *numero* 16.

Sic pariter, prælegata in fideicommissi restitutione venire, quando Ec-
385 clesia, † vel pia causa substituta est, asserunt *Tiraquel. de pia caus. priuileg.* 62. *Marc. Anton. Genuens. quæst.* 558. & *Mantic. dict. tractat. lib.* 6. *titul.* 3. *num.* 39.

386 Cùm regulariter † contraria existat assertio communiter approbata, vt firmant *Marc. Anton. Peregrin. de iure Fisc. artic.* 7. *numero* 53. plenè hac de re toto illo articulo differens, & *consil.* 127. *numero* 3. *lib.* 5. *Iacob. Menoch. de præsumption. lib.* 4. *præsumptione* 194. *numero* 73. *Cardin. Mantic. dict. tractat. lib.* 7. *tit.* 7. *nu.* 1, copiosissimè *Vincent. Fusar. de substitut. quæstion.* 650. *numero* 62. & *seq.* materiam hanc *tota ea quæst. per* 132. *numeros*, quibus constat, prosequens.

Falsi querelam viginti annorum in-
387 termissione † perimi, Imperator *August.* decreuit, *in l. Querela*, 12. *C. ad leg. Cornel. de fals. Querela falsi* (ait) *temporalibus præscriptionibus non excluditur, nisi viginti annorum exceptione, sicut cætera quoque ferè crimina.* Cui *lex* conuenit Regia, 5. *tit.* 7. *p.* 7. traduntque (præter *Glossam*, & scribentes dictis locis) *Iul. Clar. lib.* 5. *receptar. sententiar.* §. *fin. quæst.* 51. *numero* 1. *Paz in praxi*, 5. *part. tom.* 1. *cap.* 3. §. 1. *num.* 83. & 84.

Aduersus Ecclesiam verò crimen
388 falsi commissum † præscribi nūquam, asseruere *Ludouic. Roman. singul.* 182. *incip. Tuscis quòd crimen falsi, Francisc. Balb. de præscription. part.* 4. *quæst.* 2. *limitat.* 5. & cum eis *Marc. Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quæst.* 560.

389 Etsi lite non contestata, † nec testes recipi, nec contra absentem (Iure saltem communi) ad sententiam procedi possit, *rubr. & nig. vt lite non contestata, non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam diffinitiuam, in Decretal. l. Absentem*, 6. *C. de accusation. Farin. prax. crimin.* 1. *part. quæstion.* 11. *numero* 2. in causa tamen liberali,
390 in qua de Ecclesiæ statu † agitur, & ante litem contestatam testes recipi, & ad sententiam diffinitiuam procedi posse, *Innocentius III.* decreuit in *cap. Olim*, 34. *de testib. & attestation.* & ibi *Gloss. fin.* aduertit. In causisque liberta-
391 tis † ante litem contestatam testes recipi, docet cum multis *Prosper. Farinac. in tract. de testib. quæst.* 76. *numero* 43. in alio etiam casu, pro iuribus
392 nempè Ecclesiæ † male occupatis, idem obseruari tradens *ibidem*, *num.* 49.

Debitores speciei, re ante moram
393 perempta, † liberari, rectissimè *Pomponio* placuit *in l. Si ex legiti causa*, 23. *D. de verbor. oblig.* & in *l. quod te mihi*, 5. *D. de reb. credit. & si cert. pet.* decreuitque *l.* 18. *titul.* 11. *part.* 5. & egimus *Nos in Axiomatib. & locis commun. Iur. litter. A. numero* 72. & *litter. D. num.* 19.

Ecclesiæ tamen speciei debitorem
394 † etiam ante moram re perempta, non liberari, asseruit *Genuens. dict. tractat. quæstion.* 577. *Glossam* adducens *in* §. *Item mixta, instit. de action.* & *Ludouicum Romanum in dict. l. Si ex legiti causa.* Nec *Glossam* tamen, nec *Romanum* id dicentem reperi.

Falsum instrumentum producens,
395 † falsi pœna, & causæ plectitur amissione, vt multorum sententia probat *Farinac. de falsit. & simulation. quæstion.* 159. *numero* 1. & 5. Quod & in Pu-
396 pillo, † cuius falsam scripturam produxit tutor, vt causam ex eo perdat, *idem ipse* procedere *ibidem* addit *num.* 21. *Castrensis, & Hieronymi Giaccar.* au-
397 thoritate. Et quid in Domino, † cuius procurator falsa scriptura, falsisvè testibus vsus est, an, & quando in pœnam principalem incidere faciat? videndi *Capic. decision.* 67. *numero* 1. & *sequentibus, Rimin. Foller. Boss.* & alii *ab eodem* citati *Farinacio, dict. loco, num.* 20.

398 Ab administratore verò Ecclesiæ † instrumentum falsum productum, Ecclesiæ non nocere, asserit *Genuens. dict. tract. quæst.* 579. per *text. in cap. Cum venerabilis, 6. de exceptionib.* Cùm delictū personæ Ecclesiæ nocere non debeat, ex vulgari regula Iuris. Limitat tamen
399 † si à toto Capitulo sit productum, ex *cap. Olim, 25. de rescript.* & *cap. Tum ex litteris, 15. de in integr. restit.*

Ex eâ item præterea dicti *capitis Cū venerabilis*, ratione idem ipse *Genuens. quæst.* 580. deducit; quòd licèt in sui fa-
400 uorem instrumentum producens, † illud impugnare non possit, *cap. Cum olim, 19. de censib.* prosequimurque in *Axiomatib. nostris, lit. A. num* 291. &
401 293. Si tamen † in sui fauorem instrumentum Ecclesia producat, contra se illud acceptare non cogi, firmat.

Cessionem, aut alienationem in po
402 tentiorem facientes, † causæ iactura diui Imperatores multarunt in *l. 1. & 2. C. ne liceat potentiorib.* Canonica sanctio in *cap. 2. de alienat. iudic. mut. caus. fact.* & Regia, *in l. 16. tit. 7. part. 3.* Cui
403 non subiici Ecclesiam † pœnæ, *Genuēs.* tradit *dict. practicabil. quæst.* 601. ex *Ludouico Romano in l. Si verò, §. De viro, fallent. 10. D. solut. matrim.* & aliis.

Testantium voluntates ad amussim
404 † seruandas, & ratio postulat; & *Iustinianus* Imperator decernit, legis ad instar eas seruari iubens in *auth. de nuptiis, §. Disponat, coll. 4.* textus etiam in *cap. Tua nobis, 17.* iuncta *Glos. 2. in princip.* extr. *de testament.*

Ecclesiæ tamen, & Religionis fauo
405 re, † mille alicui *si nubat*, relictis; centum vero, *si Religionem ingrediatur*; mille adhuc Religionem intranti deberi, testatoris etiam voluntate repugnante, ea conditione (veluti contra Religionem, Ecclesiamque) reiecta, copiosa asserit Doctorum manus, quos doctissimus congerit *Sanchez de matrim. lib. 1. disputat. 34. num. 12.* Quibus idem volentes addo *Cardin. Francisc. Mantic. de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 11. tit. 18. num. 30.* & *Iulian. Viuian. de iure patron. dict. lib. 2. cap. 5. num. 62.* Etsi cōtrariæ partis alios paritèr, non contemnendæ auctoritatis, tàm Iuristas, quàm Theologos; idem ipse *Sanchez*, eisdem adhærens, *num.* 31. referat.

406 Aequitatem non scriptam † scripto rigori succumbere; sæpè Iura dictitant, & multis comprobamus *in Axiomatib. nostris, lit. A. num. 182. & 183.* Aduer-
407 sus quæ Ecclesiæ fauore † æquitatem non scriptam, scripto rigori præferri, eamque seruandam (ex *cap. 1. de dolo & contum.*) asserit *Genuens. in practicabil. Ecclesiast. quæst. 176.* quem sequitur *Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 79.*

408 Pro futuris culpis † excommunicationem ab homine ferri non posse, probat *text. in cap. Romana, 5. §. Caueant etiam, de sentent. excommun. lib. 6. Caueant etiam* (Innocentius IV. inquit) *ne tales sententias excommunicationis, siuè specialitèr, siuè generalitèr in aliquos pro futuris culpis (videlicèt si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis, sub hac forma:* si de illis infrà tale tempus minimè satisfecerint) *proferre præsumant, &c.* Qua de re egit eruditè (vt eius est mos) *Didac. Couar. in repetit. cap. Alma mater, part. 1. §. 10. à principio.*

409 Ecclesiæ tamen causâ, † pro futuris culpis, excommunicationem quandoque proferre licet, vt in decimis persoluendis Alexander III. *in cap. Peruenit, 5. de decim.* stabiliuit his verbis: *Mādamus quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, vt de prouentibus molendinorum, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiæ quibus debentur, cum integritate persoluant.* Quod, Ecclesiæ fauorem operari notat *Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 170.*

Dominus ab emphyteuta, qui ob canonem non solutum emphyteusi ce-
410 ciderat, solutionem recipiens, † caducitatem videtur remittere, iurique expellendi ea ratione emphyteutam renunciasse. *Glossa* celebris (à Doctoribus communiter ibi approbata) *in l. 2. verb. Repellere, vers. Item si triennio elapso,*

elapso,

elapso, C. de iure emphyteut. obseruátque Ioseph. Mascard. de probation. conclus. 252 per tot. conclus. 417. num. 4. concl. 881. num. 6. conclus. 1262. num. 24. & concl. 1316. num. 2. Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 48. num. 27. & tit. 6. quæst. 3. num. 36. & 67. & decis. 317. num. 1. & 14. cum seqq. decis. 181. num. 1. & decis. 189. à num. 11. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 152. à num. 12. & decis. 49. num. 22. 30. & 31. Aurel. Corbul. de iure emphyt. tit. de caus. priuation. ob canonem non solutum, limit. 21. propéque innumeri alii congesti à Petro Cened. & Augustino Barbos. in collectaneis suis ad cap. Potuit, de locato. Ab illo, collect. 144. num. 11. Ab hoc, num. 117. quorum plerique conclusionem hanc procedere
411 firmant, † etiam si cum protestatione sibi non præiudicandi præteritas dominus pensiones recipiat.

412 Ecclesiæ verò procurator, † Prælatusvè, præteritas recipiens pensiones, caducitatem non remittit, nec expellendi emphyteutam ius perdit, sententia Gloss. verb. Expelli, in dict. cap. Potuit, si Ecclesia saltèm Collegiata sit, vt seruant Mascard. dict. conclus. 252. num. 12. Stephan. Gratian. dict. decis. 49. num. 24. Cardin. Tusch. practicar. concl. lit. E. conclus. 193. nu. 46. Ouid. de Amic. de iure emphyt. quæst. 35. & multi alii, quos August. Barbos. recenset in collect. ad dict. cap. Potuit, nu. 118. quibus quoque adde Aurelium Corbul. dict. limit. 21 num. 14. Rot. Rom. diuersor. decis. 280. part. 1. & Iulian. Viuian. de iure patron. dict. lib. 2. cap. 5. num. 173.

413 Ecclesiam conductoris hæredem, † in conductione stare non cogi, multis comprobat argumentis Gasp. Anton. Thesaur. quæst. forens. lib. 3. quæst. 93. Cù in omnibus defuncti obligationibus,
414 actiuis, & passiuis, † hæres regularitèr succedat, l. Veteris, 13. C. de contrah. & commit. stipul. l. Postulante, 44. vers. Cæterum, D. ad S. C. Trebel. cum adductis, traditisque plenè à Nobis in secunda de priuileg. pauper. parte, quæst. 17. num. 1. & seqq. Et in specie, cogi posse conductoris hæredem in conductione persistere; notat, cum Rota Lucen. decis. 85. numero 1. Gaspar Thesaur. vbi proximè numero 1.

Supersunt plura, quæ si prosequeremur, à Fisco, Vniuersitate, Minoribus, Libertate, ac similibus, specialia formando (vt Marcus Anton. Genuens. efficit) multo longior hæc redderetur oratio. Quorum tamen aliqua, Pietatis, Religionisque affectus prætermittere non finit. Fisco igitur priuilegium à Callistrato indultum in l. 3. §. Multa, D.
415 de iure Fisc. vt debitorem † sui debitoris non excuso principali, in casibus ab
416 eo designatis, conueniat: Ecclesiæ † commodat Genuensis, quæst. 535. quem Viuian. sequitur, dict. cap. 5. num. 165.

417 Contraria in aliis † regula existente in l. 2. C. quando Fisc. vel priuat. & in l. 2. C. de conuen. Fisc. debitor. lib. 10. vbi Glos. notat. Quæque requirantur, vt debitorem sui debitoris conuenire quis possit, numerat Viuian. proximè relato loco.

Ad Fisci item similitudinem (qui so-
418 lutam pecuniam † posteriori creditori, etiam consumptam, repetit, ex l. Deferre, 18. §. fin. D. de iure Fisc. l. Prouinciam, & l. Pecuniam, 5. de priuileg. Fisc.
419 quod alii, † denegari, cum Didac. Couar. practic. quæst. cap. 29. num. 2. Iacob. Menoch. consil. 25. num. 1. aliisque citatis, tradit Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 304. num. 1. & 2.) eodem Ecclesiam priuilegio gaudere Marc. Anton. Genuens. firmat, dict. tractat. quæst. 602.

Quod tamen neque in Fisco per-
420 petuum est. † Solum enim cum ex causa lucratiua posteriori creditori solutio facta est, repetitionem Fisco concedi, non si ex onerosa, existimare Ioan. Faber in §. Si quis in fraudem, inst. de actionib. num. 23. Menoch. Cephal. & alii citati à Marco Anton. Peregrino de iure Fisc. lib. 6. tit. 6. n. 8. in fin. vers. Contra verò. Quorum adhæret opinioni Stephan. Gratian. dict. cap. 304. num. 4. numero paritèr quinto aduertens; esto

quod

quod & in onerosa causa reuocare solutionem posteriori creditori factam, valeat Fiscus (vt per *Couar. practic. dict. cap. 29. num. 3.*) id non nisi post princi-
421 palis † debitoris, fideiussorumque discutionem ei licere; rationes adducens, fautoresque sententiæ huius *Menochiū, Cephalum, & Peregrinum, dictis locis.*

Legatum Ecclesiæ relictum anno
422 tertio, † vel quarto, in principio anni deberi (ex libertatis æquiparatione, cui is fauor competit, *l. Si ita fuerit libertas relicta, 41. D. de manumiss. testam.*) profitetur *Marc. Anton. Genuens. quæst. 514.* cui assertioni Militiæ quoque comparatio fauet, cui id pariter *Iustinianus* Imperator concessit in *l. Fortissimi, 6. C. de erog. milit. annon lib. 12.*

423 Aliis † denegauit Pomponius in *l. Qui hoc anno, 42. D. de verbor. oblig.* inquiens: *Qui hoc anno, aut hoc mense dari, stipulatus sit; nisi omnibus partibus anni, vel mensis præteritis, non rectè petet.*

Item (vt in libertate dispositum est) legatum Ecclesiæ, vel piæ causæ reli-
424 ctum, † si cancellatum reperiatur, casu, & inconsultè præsumitur deletum, ex *l. Proximè, 3. in fin. D. de his quæ in testam. delent*, firmantque *Tiraquel. de priuileg. piæ caus. priuileg. 16. Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst. 521. Scip. Rendin. in promptuar. recept. sentent. de leg. tit. 65. num. 31. Iulian. Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 162. Cardin. Franc. Mātic. de coniect. vltim. volunt lib. 12. tit. 1. num. 32.*

425 In cæteris † contraria regula pugnat, quam tradunt, & prosequuntur latè *Iacob. Menoch. de præsumption. lib. 3. quæst. 141. numero 4. & seqq.* copiosius *Pyrrh. Maur. in tract. de solution. cap. 2. §. 3. per tot. Mantic. vbi proximè num. 30.* conueniuntque dicta per *Mascard. de probationib. conclus. 1222. num. 3.*

Decisionem etiā textus in *l. Nulli,*
426 *7. C. de erogat. milit. annon. lib. 12.* † qui publico fauore, his qui fertilitatis tempore annonam recipere de publico neglexerint; tempore carestiæ, pretium ipsius, annonamvè denegat; Ecclesiæ commodat *Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quæst. 532.* Necnon *legis Fortissimi, 6. eiusdem tituli*, argumento probat *Viuian. dict. lib. 2. cap. 5. num. 164.* Ecclesiæ creditorem, qui tempore debito
427 † annuas differt præstationes recipere, si infrà annum non petat, ab earum deinceps petitione arceri. Qua etiam de re, *Genuens. quæst. 531.*

Differentem quoque (vsque ad iu-
428 dicium † saltem) Ecclesiæ relictū soluere, in duplum teneri, his verbis *in §. Item mista* (aliàs, *§. Ex maleficiis, versic. Item mista*) *instit. de action.* Iustinianus sanxit: *Item mista est actio, contra eos, qui relicta sacrosanctis Ecclesiis, vel aliis venerabilibus locis, legati, vel fideicommissi nomine, dare distulerint; vsque adeo, vt etiā in iudiciū vocarentur. Tunc enim, & ipsam rem, vel pecuniam, quæ relicta est, dare compelluntur; & aliud tantum pro pœna. Et ideò in duplum eius fit condemnatio.* Cuius quidem decretū ad quodlibet indistinctè debitum trahit *Genuens. quæst. 576.* In aliis procedere negat regulariter *Accurs.* etiam in Fisco, Reipublicæ, vel in redemptionem captiuorum relictis, in *dict. §. Mista, verb. Distulerint, & verb. In iudicium.*

Post longam etiam pro vtraque parte discutionem, à Prælato quietatio-
429 nem † procuratori Ecclesiæ factam, in eius præiudicium non valere; ipse *Genuens.* defendit *quæst. 450.* Cui conueniunt assertioni *suprà* iam notata, *num. 117. 118. 143. & 144.*

Fisci item priuilegium, (qui rem cō-
430 munem † cum alio habens, totam potest vendere, vel pignorare, *l. 2. C. de commun. rer. alien. l. vnic. C. de vend. rer. Fisc. cum priu. commun. lib. 10.*) Ecclesiæ *Genuens.* aptat, *quæst. 492.* cum id pri-
431 uato † *dict. l. 2. C. de commun. rer. alien.* aliæque dicti tituli negent.

Ecclesia hærede instituta, vxore autem testatoris omnium bonorum vsu-
432 fructuaria relicta; † alimenta solū vxorem, Ecclesiæ fauore, percipere, asseruere *Corne. consil. 112. num. 16. vol. 2. & Paul. de Montepic. in l. Titia, §. Titia, D.* de

legat. 2. eisque relatis, *Iulian. Viuian. de iure patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 66. addens pariter, Ecclesiam vsufructuariā
434 relictam, filio hærede instituto, † integrum vsumfructum habituram, legitima excepta, si ex ea vndè se alat percipere filius posit, eundem allegans *Paulum de Montepic. loco proximo, num.* 57. De quarum assertionum veritate, nostrum nunc disserere non est.

Parentis Religionem, bonorum saltem in communi capacem professi, †
435 ante naturalem mortem (quantumlibet à Iure mortuus reputetur) legitimam filio non deberi, etsi interim à Monasterio sit alendus, firmauit *Glos. in auth. Si qua mulier*, illiusmet decisione, *verb. Moriatur*, & *in auth. de sanctiss. Episc. §. Si qua mulier, verb. Persona. Bart. in dict. auth. Si qua mulier, num.* 2. *Cyn. num.* 5. *Castr. num.* 6. *Abb. cons.* 65. *ad fin. lib.* 1. *Iulian. Viuian. dict. cap.* 5. *nu.* 90. *Matienz. in l.* 3. *tit.* 4. *glos.* 2. *num.* 3. *lib.* 5. *noua Reg. collect. Syluest. in summ. verb. Religio,* 6. *q.* 1. *num.* 1. & cum propè in numeris, *P. Sanch. de stat. Relig. lib.* 7. *cap.* 10. *num.* 2. probabilissimam dicens. Contrariam quoque (fundamẽto præcipuè *textus in cap. Cum simus,* 14. *de regularib.*) sectantes inde referens. Vtrāque similiter, multorum auctoritate vallatam, protulit *Didac. Couar. in cap.* 2. *de testam. num.* 12. aliique ab ipsis citati protulerunt.

Ecclesiæ necessitas patroni neces-
436 sitati, † alimentisque præfertur, vt in *prima de priuileg. pauper. part. quæst.* 42. *num.* 19. prædiximus. Ibique relatis adde *Iulian. Viuian. dict. cap.* 5. *num.* 122. qui etiam *num.* 124. de dote Ecclesiæ
437 Episcopalem † canonicam portionem defalcandam non esse aduertit, neque eius dotem præscribi: cui dicta iam *suprà num.* 45. *& seqq.* adiecta fauent.

438 Thesaurus in Ecclesia inuentus, † illi remanet, nec Rectori adquiritur. Ad vsufructuarium enim thesaurus nõ pertinet, *l. Diuortio,* 8. *§. Puto autem, in fin. D. solut. matrim. Marc. Anton. Genuens. dict. tract. quæst.* 394. *Iulian. Viuian. dict. cap.* 5. *num.* 128.

439 Beneficiatum verò, † Ecclesiæve Rectorem, vsufructuario, vel vsuario etiam in beneficii prouentibus comparari; iam *de priuileg. pauper.* 1. *part quæst.* 4. *num.* 91. 92. 95. *&* 96. supraque *hic eadem num.* 16. notamus.

In concernentibus Ecclesiam, non
440 posse Prælatum † in arbitratorem de iure, & de facto compromittere, tenet *Vazq. de succes. creat. lib.* 3. *§.* 26. *num.* 52. quem refert, & sequitur *Iulian. Viuian. dict. cap.* 5. *num.* 153. qui etiam *num.* 129
441 dixerat; † transactionem cum Ecclesia factam, inualidam esse, nisi res qua de agitur, apud ipsam remaneat, aduersarius licet possideat. Prædixerātque *Accurs. in l. Cum ii, §. Si vni, verb. Transactione, D. de transact.* & *Andr. Tiraq. de retract. Lignag. §.* 1. *glos.* 14. *num.* 67. *& seqq.* Transactionem enim per quam res abdicatur, alienationem esse, censerique consequenter prohibitam his, quibus alienandi potestas interdicitur, ex *Decio*, & aliis *dict. loco*, præsertim *num.* 69. tradit.

Pars delatori applicanda, si delator
442 non extet, ob Ecclesiæ † fauorem, Iudici ex officio procedenti applicatur, ex *l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. & *l.* 2. *tit.* 19. *lib.* 8. *no-*
443 *uæ Reg. collect.* In aliis † contrarium, statuente *l.* 21. *tit.* 9. *lib.* 3. *nouæ Reg. collect.* & notat *ibidem Azebed. num.* 1. *vers. Sino a nuestra Camara.*

444 Ecclesiæ quoque fauore † turpitudinẽ propriam allegare licere, in aliis nequire; diximus in *Axiomatib. & locis commun. Iur. lit. T. num.* 61. 63. *&* 64.

Etsi controuersa nimis illa sit quæstio: *Vtrum iuris patronatus beneficii abs-*
445 *que Patroni consensu † permutatio inualida à principio existat, vel Patroni dissensu, repugnantiaque inualidetur? An ve consensum à Patrono beneficii possessorẽ ad illius permutationem requisiisse sit satis; vel omnino eius desideretur consensus?* Quam latè examinant *Couar. practicar. quæst. cap.* 36. *num.* 9. & *Nicol. Garz. de benefic. part,* 11. *cap.* 3. *num.* 19. *& seqq.*

446 Si tamen permutatio vtilis † Ecclesiæ

fiæ fit, ea efficit vtilitas, vt consensu à Patrono requisito, licet non præstito, eo vè denegato, repugnanteque Patrono, fieri permutatio possit, ab Episcopoque approbari, vt profitentur *Petr. Rebuff. in pract. benefic. tract. de permutatione, num. 22. Didac. Couar. dict. num. 9. Nicol. Garc. dict. cap. 3. num. 23. & 28. P. Leonard. Less. de iust. & iur. lib. 2. cap. 34. num. 198. vers. Aduerte tamen.* Ne-
447 que ad id, magnam † Ecclesiæ vtilitatem *Rebuffus*, & ab eo allegati, nec *Lessius dictis locis* requirunt; etsi illam desiderent, repugnante Patrono, ad permutationis huiusmodi firmitatem, *Couar. & Garc.*

Celebri itidem, scitæque regulæ *legis Quoties, 15. C. de rei vendic.* quæ duo-
448 bus † insolidum rem ementibus, eum præfert, cui res prius tradita est, licèt posterior contraxerit, (quam probant *l. 50. & 51. titul. 5. & l. 14. tit. 13. part. 5.* exornantque, præter Ordinarios ibi, *Anton. Gom. variar. tom. 2. cap. 2. de empt. & vendit. num. 20.* concordes allegans, plenèque materiam discutiens, *Tom. Ferrar. cautel. 48. per tot. Auil. in cap. 17. Prætor. verb. Menestrales, Anton. Gabr. lib. 3. commun. opinion. conclus. 2. de empt. & vendit. per tot. pag. mihi, 207. Didac. Couar. variar. resolut. lib. 2. cap. 19. per tot. Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. 1. part. cap. 30. Pileus, quæstio. 22. Guil. Bened. in repet. cap. Raynuncius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, num.*
449 *552. pag. mihi 107.*) Ecclesiæ fauor † se opponit: secundò enim emptori cui res tradita est, Doctorum communis, & inconcussa resolutio Ecclesiam præfert, vt (ex *Franc. Viu. commun. opin. verb. Vendens, seu donans, Soar. lit. L. num. 154. & seq.* & aliis) notat *Baltax. Thomas. tract. 10. suorum tract. tit. 10. de specialib. seu priuileg. piæ caus. cap. 147. num. 230.* traduntque, cum multis aliis, *Didac. Couar. dict. cap. 19. nu. 2. Gomez. dict. num. 20. col. 4. ad fin. vers. Nunc vero, & Anton. Gabr. dict. concl. 2. limit. 1. num. 16.* Ex eo, quod in Ecclesiam absque traditione dominium transeat, vt iam *suprà, num. 125.* aduertimus, quo in casu priorem emptorem, secundo cui res tradita est præferendum, legalis ratio, ipsique dictitant.

Alia ex dictis in Minorum, Vniuersitatis, Libertatis, Militiæ, & Clericorum fauorem, supplere licet. Putabam que etiam alia posse suppleri, ex *Lelio de Zanchis*, quem *de priuilegiis Ecclesiæ* scripsisse allegationibus didisceram, ad manus namque meas nondum his iam scriptis peruenerat. Diligenti verò à me eius perquisitione facta, cum illum reperissem: non me vsque tunc latuisse pœnituit. Nihil enim commune, pleraque, quæ pertractat, cum Ecclesiæ priuilegiis, licet ea priuilegia nominet, habent. Censoris vices teneat alius: Nobis hæc dixisse sufficiat.

VTRVM CLERICI, & Ecclesiasticæ personæ, quas Doctores nominant, Ecclesiæ nempè seruientes, in ea manumissi, illius Officiales, Rustici, aut Colloni, publicè pœnitētes, aut nouiter ad Catholicam Fidem cōuersi, Miserabiles dicantur? Legis nostræ vnicæ priuilegio gaudeant? Quibusque aliis?

SVMMARIVM.

1 *Clerici in pauperum, & miserabilium numero reponuntur. Contra num. 26. & seqq.*

2 *Ecclesiæ seruientes, in ea manumissi, illius Officiales, Rustici, aut Colloni, publicè pœnitētes, & similes, an Ecclesiasticæ, ac miserabiles personæ sint? Forique legis nostræ* vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. *priuilegio gaudeant? & num. 34. & seqq.*

3 *In criminalibus etiam fori hanc electionem personæ Ecclesiasticæ habent, & num. seqq.*

4 *In-*

4 *Iniuria Clerico facta, Ecclesiæ, ipsique Deo O. M. facta censetur. Intellige vt num.* 48.

5 *Persona dignior re est.*

Priuilegium rei Ecclesiasticæ concessum, personæ Ecclesiasticæ competit ibi.

7 *Propter immanitatẽ criminis, fori hæc electio datur.*

8 *Sacrilegium in Ecclesiæ Ministros patratum, an cæteris grauius sit?*

9 *Sacrilegium in Ecclesiæ Ministros commissum, capitali pœna, grauissimoq; mortis genere punitur.*

10 *De sacrilegii pœnis remissiuè.*

11 *Ex seueritate pœnæ, delicti grauitas cognoscitur.*

12 *Sacrilegus Sacerdotis, vel Ministri Ecclesiæ percussor, an læsæ Maiestatis reus dicatur? & num.* 48. *& seqq.*

13 *Principis Ministrum, Senatoremve, offendentem, an læsæ Maiestatis reum leges decernant? & num.* 49. *& seq.*

14 *Sacerdotes apud Ægiptios, Ministri, Consiliariique Principis existebant, penes quos, summa post Principem residebat potestas, magnaque semper reuerentia habiti sunt.*

15 *Læsæ Maiestatis crimen in Principis tribunali discutitur.*

16 Lex Si quis in hoc genus, 10. C. de Episc. & Cleric. *nouè perpenditur discutitur, & explicatur. Et num.* 60. *& seqq. vsque ad* 82.

Vices Regis gerentes, hodiernique Senatores, an in Rectorum prouinciarum locum successerint? ibi.

17 *Rector prouinciæ summam post Principem potestatem habet.*

18 *Et an eandem quam Princeps, habeat? & num. seq.*

Præses, Rectorque prouinciæ, idem sunt, vnusque pro alio sumitur, dict. num. 18.

19 *Senatus, Regias Audientias, Præsidesque constituendi, quæ præcipua causa fuerint?*

20 *Tota hodie Castellana ditio in duas tantummodo prouincias partitur. Olim an, & in quot Prouincias partita fuerit? num. seq.*

21 *Prouincia non breui circumscribitur, sed longissimo spacio protenditur.*

22 *Magistratuum Romæ, an Præsides prouinciarum, vice & officio fungerentur?*

In Magistratuum Romæ locum Senatores hodierni successisse videntur, ibi.

23 *Ab Episcopi sententia ad Prouinciæ Rectorem, vel Præsidem olim appellatio dabatur. Quid hodie? num.* 82.

24 *Gallæci pro Curia (vt dicunt) casu, an & quando aduersarios ad Vallisoletanã Cancellariam trahere valeant?*

Intellectus text. in L. 4. tit. 1. lib. 3. nouæ Reg. collect. *ibid. & num. seq. & num.* 82. *& seqq.*

25 *Ab equite armatæ militiæ, ad cœlestis militiæ equitem argumentum procedit.*

28 *Clerici fortunati, diuites, & potentes reputantur, & in eos, tanquam in potentiores, alienationem, vel cessionem fieri, Iura vetant.*

29 *Intellectus* cap Sacerdos 9. *in ordin.* 1. quæst. 2. *&* cap. Quod autem, 3. *in ordin.* 23. quæst. 7.

30 *Paupertas, (vt naturalis in homine qualitas) præsumitur.*

31 *In Clerico, beneficiato præsertim, non præsumitur. Qui diues potius, proque duobus victum habere censetur.*

32 *Ad sacros Ordines promoueri pauper non debet, nec aliter quam ad beneficii, vel congrui saltem patrimonii titulum.*

33 *Beneficiatus non ideò pauper dicitur, quod integrum, & absolutum dominiũ in beneficii fructibus non habeat.*

36 *Causa Colonorum, Rusticorum, vel ad tempus Ecclesiæ seruientium, ad forum Ecclesiasticum non pertinent.*

37 *Nec publicè pœnitentium.*

38 *Et an, & quando vt Miserabiles, fori Ecclesiastici, vel Principis secularis electionem habeant hi? aut conuersi de nouo ad Fidem?*

39 *Statutum extra statuentium terminos, in generalique argumentum trahi nequit.*

40 *Limitata causa, limitatum producit effectum; arctataque potentia causa, arctari quoque effectus debet.*

41 *Fun-*

41 *Fundamento destructo, in ed ficatum corruat, necesse est. Ex falsisque proueniunt falsa.*

Supposito, vel antecedenti falso; consequens stare non potest ibid.

42 *Vnusquisque in suo foro tã ciuili, quàm criminali causa conueniendus est. & nu. seq.*

43 *Casus quos* Curiæ *vocamus, à legibus Regiis designati, numerantur. & num.* 65.

44 *Formæ quidquam addi, vel detrahi nequit, neque in melius quidem, aut identitatis ratione.*

45 *Lex prohibitiuè loquens, formam incommutabilem inducit, etiam clausula, decretoue irritanti non adiecto. Quod si existat, fortius vrget.*

46 *In correctoriis, & exorbitantibus, nec similitudinis, vel identitatis, imò nec maioritate rationis, etiam quod summa æquitate nitatur, extensio admittitur.*

47 *Negatiua, dictioque* Tantum, *sunt maligna natura, omnimodam literæ adhæsionem desiderant, & aliter fieri posse negant, quamlibetque extensionem, aut immutationem excludunt.*

48 *Sacrilegium in Clericum patratum, an & quando contra Dei Religionem, vel contra virtutem obseruantiæ esse dicatur?*

Iniuria illata Clerico, ex natura rei, iure positiuo secluso, an sacrilegium sit? ibid.

Pro violenta in Clericum manuum iniectione, an & quando excommunicatio incurratur? ibid.

49 *Principis, aut Papæ Legatus, Vicarius, Consiliarius, vel Senator pars corporis Principis dicitur.*

50 *Legatum, Vicarium, vel Consiliarium Principis priuato offendens odio, læsæ Maiestatis crimen non incurrit.*

Intellectus textus in l. Quisquis, 5. C. ad l. Iul. Maiest. *& in* l. 1. tit. 16. part. 2. *ibid.*

51 *Episcopũ offendens an læsæ Maiestatis crimine, aut* capitis Felicis, de pœn. lib. 6. *tenetur?*

53 *Intellectus textus in* cap. Si quis suadente, §. Qui autem, 17. quæst. 4. *& num. seqq.*

54 *Pœnam capitalem Canonica sanctio non nouit, neque illam, pro atrocissimis etiam criminibus, imponit.*

55 *Cum de mortis pœna Canones mentionem faciunt, non de naturali, temporaliuè morte, sed de spirituali intelligunt.*

56 *Si inter Canonicas sanctiones aliqua Iuris ciuilis mortem naturalem imponens inserta à* Gratiano *reperiatur: non ideò Canonici iuris dispositionem inducit.*

57 Gratiani *lapsus notatur. & num.* 59.

58 *Non plus est in referente, quam in relato, nec referenti creditur, si de relato non constat.*

60 *Sacrilegii pœna non semper eadem.*

Sacrilegi loco est, diuinæ, vel humanæ legis transgressor. ibid.

61 *Clerici percussor qualiter puniatur?*

Intellectus legis Si quis in hoc genus, 10. *&* in auth. Sed nouo iure, C. de Episc. & Cleric. *ibid.*

63 *Læsæ Maiestatis reus capitali pœnæ plectitur. Deque huius delicti pœnis remissiuè.*

64 *Pœna culpæ respondere debet.*

66 *Numeratiò casuum alios excludit.*

67 *Ecclesiasticus pro iniuria sibi illata potest aduersarium laicum coram Ecclesiæ illius fori Iudice conuenire. Limita, & intellige vt num. seq.*

68 *Per verbalem iniuriam Clerico factã, sacrilegium non committitur.*

69 *Sacrilegii criminis cognitio, mixti est fori.*

70 *In mixti fori criminibus, etiam inter laicos, Iudex Ecclesiasticus est competens.*

72 *Præsidum, Rectorumque prouinciarũ incumbit muneri prouincias, ditionesque suas vitiis purgare, & delinquentes punire.*

73 *Præsidum, vel Rectorum prouinciarũ locum an hodierni Prætores, vel Correctores teneant? &* an Ciuitas, *loco* Prouinciæ *sit?*

74 *Prouinciarum Præsides an, & in quibus*

114 Fi-

114 *Filius ingratitudinis causam committens, exhæredari à patre potest.*

115 *Clericus, vel Monachus effectus ex designatis, non vtique.*

116 *Per clericatum, aut Religionis ingressum, illegitimi legitimantur, parentibus succedunt, & omnem maculam Clericatus, aut Religionis ingressus abstergit.*

117 *Ceteri illegitimi à successione paterna arcentur.*

118 *Donatio à patre filio Clerico facta, non retractatur.*

Per Clericatum, aut Presbyteriū patria potestas non dissoluitur. ibid.

119 *Aliis in parentum existentibus potestate, inualidè ab eisdem donatio fit.*

120 *In causa pecuniaria fideiussorem* iudicio sisti, *vel* iudicatum solui, *non præstant Clerici, sed simplicem, cum bonorum suorum hypotheca, cautionem. Alii contra, num. seq.*

122 *Fideiussor* iudicio sisti, *eius qui Clericus est effectus, fideiussione liberatur.*

123 *Filius Clericus, absque patris auctoritate, in iudicio comparere potest. Alii nequeunt, & num. seq.*

125 *Cum duobus testibus in præsentia Parochi testantur Clerici.*

126 *Maxima in aliis solemnitas desideratur.*

127 *An à seruitute Clericatus liberet? Libertumque à libertorum operis?*

128 *A seculari iurisdictione exempti sunt Clerici. De materiaque remiss.*

129 *Statutis laicorum non ligantur.*

130 *Litis consortibus ad iudicem Ecclesiasticum aditum præstant Clerici, si indiuidua causa sit, tā in criminali, quàm ciuili.*

131 *An & à quibus muneribus Clerici, ipsisque seruientes sint immunes? remissiuè.*

132 *Minorum Ordinum Clerici (forma sancti* Concilii Tridentin. session. 2. cap. 6. de reformation. *seruata) omnibus priuilegiis, quibus Sacrorum Ordinum, gaudent.*

QVÆSTIO IX.

QVÆSTIONEM hanc à præcedenti solutionem capete: primò, qui illam viderit, iudicabit aspectu. Diuersa tamen, & in ciuili, & in criminali vtriusque ratio adest, quæ præcipuam desiderat quæstionem; & separatam esse congruit, ne & præcedenti plus oneris, longitudine adiceremus; & ne huius pariter insertio obscuriorem illius redderet decisionem.

1 Partem igitur affirmatiuā † in Clericis, ciuili in causa, suadent textus in *cap. Sacerdos*, 9 in ordine, 1. *quæst.* 2. & in *cap. Quod autē*, 3 in ordine, 23. *quæst.* 7. qui in pauperum numero Clericos reponunt: eosque per eadem Iura miseros, & pauperes profitetur *Carol. de Graf. de effect. Cleric in prælud. num.* 422. & 424.

2 Nec Clericos modò, sed alias quoque personas, quas Ecclesiasticas † Doctores nominant (Ecclesiæ veluti seruientes, in ea Manumissos, illius Officiales, Rusticos, aut Colonos, publicè Pœnitentes, & similes) miseras dicunt, eisque (vt Ecclesiasticis) *legis nostræ vnicæ, C. quando Imperator inter pupill. & vid.* forique priuilegium competere aiunt *Speculator in titul. de instrum. edit. §. Nunc verò aliqua, num.* 62. *Innocent. in cap. Significantibus, num.* 1. *& seq. de offic. & potest. iudic. deleg. & ibid. Imol. num.* 19. *vsque ad* 23. *Butr. num.* 22. *Syluest. in summ. verb. Miserabiles personæ, Francisc. Carrasc. de casib. Curiæ, num.* 58. Fundamento nixi textus in *cap. Eos*, 6. *vers. In Ecclesia quoque manumissos*, 87. *dist.* in *cap. Ecclesiarum*, 69 in ordine, 12. *quæst.* 2. & in *cap. Aliud*, 34 in ordine, 11. *quæst.* 1.

3 In criminalibus † pariter, Ecclesiasticas personas fori electionem habere, proque sibi iniuria illata reum laicū ad Principis tribunal in causæ congressu deferre posse, firmarunt *Viuius decis.* 27. *num.* 3. *lib.* 1. *Vincent. de Franc. decis.*

507. ita sæpè iudicatũ referens, *Marc. Anton. Genuẽs. in practicabilib. Ecclesiast. tricen, 22. quæst. 634. num. 3. Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variation. fori, 31. num. 2. sect. 1. Ioan. Vincent. de Anna. allegation. 146. per tot. lib. 2.* & *ibid.* eius additionator *Fab. de Ann.* Tribus moti rationibus, præcipua vero textus in *cap. 2.* ad fin. *de foro compet.* & in *cap. Accusatio, 15. §. Vnde, & Dominus, 2. quæst.*
4 7. probantium, † iniuriam Clerico factam (de Clericis namque in specie loquuntur) Ecclesiæ factam cẽseri. Quã *Alexandri* Papæ auctoritas, *epistol. 2.* relata in *cap. Nulli, in fin. 3. quæst. 1.* fortiorem reddit. *Dominum* (inquiens) *crucifigunt, qui eum in Sacerdotibus suis persequuntur.* Pelagii, *Benigno Archiepiscopo epist. 2.* translata in *cap. Omnis, qui gemebat. 36.* in ordine, *7. quæst.* 1. dicentis; *Qui enim persequuntur Domini Episcopos, eosque de Ciuitatibus ad Ciuitates transire compellunt: non eos tantum persequuntur; quã Dominum nostrum Iesum Christum, cuius legatione funguntur.* & Anacleti, *ad Episcopos Italiæ, epist. 2.* contenta in *cap. In nouo, 21. dist.* similia recitãtis verba. Nec longe *Statius* abest, *in epist. dedicator. ad Bascant:* dum ait: *Nam qui bona fide Deos colit; amat & Sacerdotes.*

Præterea *si pro Ecclesiæ bonis* (huius partis sequaces dicunt) *illud cõpetit priuilegium: fortius pro Ecclesiastica persona*
5 *competet, cum persona † dignior re sit, l. Iustissimè, D. de ædilit. edict. priuilegiumque pro rebus Ecclesiasticis competens; personæ etiam Ecclesiasticæ concedatur, cap. Ecclesiarum seruos, 12. quæst. 2. cap. fin. de vit. & honest. Cleric.* Et hoc, secundum illorum argumentum.

Tertium, ab specialibus constitutionibus formant. Quibus generalis quoque Imperatorum *Arcadii*, & *Honorii*
6 auxiliatur sanctio, † in *l. Si quis in hoc genus, 10. C. de Episc. & Cleric.* sic statuentium: *Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit; vt in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus, & Ministris, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet iniuriæ: quod geritur, à prouinciæ Rectoribus animaduertatur. Atque ita prouinciæ Moderator, Sacerdotũ, & Catholicæ Ecclesiæ Ministrorum, loci quoque ipsius, & Diuini cultus iniuriã capitali in conuictos, seu confessos reos sententia nouerit vindicandum. Nec expectet vt Episcopus iniuriæ propriæ vltionẽ deposcat; cui sanctitas ignoscendi gloriã dereliquit. Sitque cunctis laudabile factas atroces Sacerdotibus, aut Ministris iniurias, veluti crimen publicum persequi, ac de talibus reis vltionem mereri.*

Si enim propter immanitatẽ crimi-
7 nis † huiusmodi fauori, forique priuilegio locũ Iura quoque Regia fecerunt, in *l. 5. tit. 3. part. 3.* aliaque & iam suis perpensa locis; & in hac pariter inferius perpẽdẽda quæstione: quod immanius, quã in Ecclesiæ Ministros cõmissum, omni detestabile Iure, seuerissimeque punitum. Etsi namque graue facinus sacrilegium sit: longe grauius cæ-
8 teris, † quod in Sacerdotes, Ecclesiæque Ministros patratum *Iustiniani* Imperatoris authoritate, *D. Thoma, 2. 2. quæst. 99. nu. 3. in respons.* & *Ioan. de Turrecrem. in cap. 3. 17. quæst. 7.* docet *Tiberius Decian. tract. criminal. lib. 6. cap. 16. num. 1. & cap. 33. num. 1. & 3.*

Sacrilegos autem non modo capi-
9 tali pœna † Imperatores feriunt in *d. l. Si quis in hoc genus:* sed mortis grauissimo genere punitos refert Vlpianus, in *l. Sacrilegii, 6. D. ad leg. Iul. pecul. Scio* (inquit) *multos etiam ad bestias damnasse sacrilegos; nonnullos etiam viuos exussisse: alios vero in furcas suspendisse.* Deque
10 huius criminis pœnis † (præter assignatas *in cap. Præsbyterorum, cap. Qui Præsbyterum,* cum quatuor sequentibus, *17. quæst.* 4. in *cap. Quisquis per dolum, 22.* in ordin. *24. quæst. 3.* in *cap. Peruenit. 1.* in ordine, *13. de appellationib.* in *cap. In quibusdam, 12. §. Sacri, de pœn.* & *auct. Sed nouo iure, C. de Episc. & Cleric.*) videre licet *Follerium in pract. crimin. cap. 17. num. 1. & seqq. Iodochũ in pract. crimin. cap. 111. rubr. de sacrileg. num. 11. & seqq. Petrum Gregor. syntagmat. iur. lib. 33. cap. 15. rubr. de pœnis veri sacrileg. numero 4. & seqq. & cap. 16.*

Tiber. Decian. tract. crimin. dict. lib. 6. cap. 31. per tot. cap. 32. & latiùs *cap. 34. Prosp. Farin. de furt. quæst. 172. num. 1. Iacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 388. num. 6. 11. & 16. & Leonardum Less. de iust. & iure, lib. 2. cap. 45. dub. 4. num. 21.* qui apud Ethnicos in sacrilegos pœnas recenset.

11 Ex quarum seueritate, † delicti quoque grauitas cognoscitur, iuxta tradita à *Nobis in Axiomatib. lit. A. num. 572.* & considerat in specie *Carol. de Graf. de effectib. clericat. effect. 1. num. 593. & seq.* Inter quas, ab Vlpiano *in d. l. Sacrilegii,*
12 relatæ, Maiestatis læsæ † crimini correspondent. Sacrilegus enim Sacerdotis Ministrive Ecclesiæ percussor, læsæ Maiestatis reus iudicatur ab *Innocentio II.* in *cap. Si quis suadente, 29. §. Qui autem, 17. q. 4. Qui autem* (inquit) *de Ecclesia vi aliquē exemerit, vel in ipsa Ecclesia, vel loco, vel cultui Sacerdotibus, & Ministris aliquid iniuriæ importauerit: adinstar publici criminis, & læsæ Maiestatis accusabitur.* Profiteturq; *Petr. Gregor. syntagm. Iuris, lib. 33. d. cap. 15. rubr. de pœn. nu. 1.* relatus à *Farinac. d. q. 172. n. 1. Carol. de Graf. d. effect. 1. n. 593.* mendosè *Gigante* allicto *Tiber. Decian. d. lib. 6. cap. 32. n. 2.* Idque Iure optimo, cum Altissimi sint Ministri, eius (vt diximus) typū vicemque gerentes: Principisque Mini-
13 strum, Senatorēve offendentem, † leges Maiestatis læsæ reum decernant, *l. Quisquis, 5. in princ. C. ad leg. Iul. Maiest.* & *l. 1. tit. 16. part. 2.* Apud multasque & benè institutas nationes (Ægyptios præcipuè) Sacerdotes, Principis Mi-
14 nistros, † & Consiliarios constituunt. Penes quos, summam post Principem imperii potestatem existere; Regiaque vectigalia, tripartita, primam, Sacerdotibus; aliam, Principibus; tertiam, militibus, bellisque deseruire, *Diod. Sic.* prodit, *rerum antiquar. lib. 2. cap. 3. Ægyptii,* inquit, *vectigalibus trifariā partitis; priorem portionem percipit Collegium Sacerdotum, magna apud incolas auctoritate.* Paucisque interiectis: *Adsunt enim grauibus in rebus hi semper consilio, atque ope Regibus.* Et ibi: *Hi omnes immunes sunt, secundumque post Reges honoris, dignitatisque locum tenent.* Qua etiam de re celebris est *lex 50. tit. 6. part. 1.*

15 Læsæ autem Maiestatis reum † Principis tribunal in prima causæ cognitione, eiusque congressu, subterfugere nō posse; ex *d. l. 5. tit. 3. p. 3.* apparet, & consequenter, nec Sacerdotes, quemadmodum, nec Regum Ministros offendentes; imò & à fortiori.

16 Idque ipsum † decernere *Arcadium, & Honorium* Imperatores voluisse videntur, dum in *dict. l. Si quis in hoc genus* prouinciæ Rectores huius delicti vindices cōstituunt; in quorum hodie locū vices Regum gerentes, Senatoresque successisse quoque videntur. Cum &
17 prouinciarum Rectores † summā post Principem (cuius immediate personā gerunt) potestatem in prouinciis habeant, Vlpiano in *l. Præses prouinciæ, 4. D. de offic. Præsid.* dicente: *Præses prouinciæ maius Imperium in ea prouincia habet, omnibus post Principem.* Imò & eandem cum Principe Præsidem, Rectoremve
18 prouinciæ (idem enim sunt, † vnusque pro alio indistinctè sumitur, vt id obiter admoneamus, ex *l. 1. & 2. C. de offic. Rector. prouinc.* ne cætera passim occurrentia prosequamur) potestatē habere, non separatam (quemadmodū, & antiqui habebant Magistratus Romani, hodiernive Senatores habent:) frequens *Claudii* vox, Senatusconsulto probata Augustique decreto) vt relator est *Cornel. Tacit. annal. lib. 12)* apertè demonstrant. *Eodem anno,* inquit, *sæpius audita vox Principis:* Parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis iudicatarum; ac si ipse statuisset. *Ac ne fortuitò prolapsus videretur, Senatus quoque Consulto cautum plenius quam ante, & vberius. Nam Diuus Augustus apud equestres, qui Ægypto* Præsidebant, *lege agi, decretaque eorum proinde haberi, ac si Magistratus Romani statuissent. Mox alias per prouincias, & in vrbe pleraque concessa sunt, quæ olim à Prætoribus nesciebantur.*

Quæ

Quæ namque olim Præsides constituendi, prouinciasque designandi, causa extitit: eadem postmodum Senatores, Regia tribunalia, dicionesque præ
19 scripsit. † Prouinciarum nempè dignitas, amplitudo, & subditorum vtilitas; ne longissimi sæpè itineris peregrinationem, vt Principem adirent, & corporis, & sumptuum rerumque familiarium detrimento, perferre cogerêtur, sacri Auditorii mutuata Præsidibus potestate. Prouidente sic Iustiniano, *in nouell. const. 24. coll. 4. tit. 3. de Præside Pisidia, cap. 5. Sed ad ipsum deferatur in sua prouincia interposita appellatio, & ipse de ea cognoscat in habitu sacri Auditorii (cohonestamus etenim Magistratum hoc etiam) & perfectam illi formam imponat, non remitendam ad hanc almam vrbem; ne fortè paruis de causis, magnas bonorum suorum perturbationes, & damna litigantes sustineant.* Ex eoque totam hodie Ca-
20 stellanam ditionem † in duas partitam prouincias, duobus Præsidibus subiectas, Vallisoletano, & Granatensi, dispositione *legis 1. tit. 5. lib. 2. noua Reg. collect.* constat, aduertitque *Parlador, sesquicent. quotidianar. differen. different. 101. num. 6.* Prouinciam enim non bre-
21 ui spacio † circunscribi, sed differri longissimo, multòque latiori, quam tota hodie protendatur Castella. Quippe quæ antea latissima Regna extabant; à Romano Imperio subacta, in Prouincias mutata sint, vniuersumque non Castellæ tantum; sed Hispaniæ Regnum, Prouinciam vnam effecerint, vt apud *Vlpianum* videre est, in *l. Relegatorum, 7. §. Interdicere, versic. Sed Imperator noster, D. de interdictis, & releg.* aliaque sic pariter nominarint, Africam, Macædoniam, Bithyniam, Cretam, Galliam, & cætera, vt tradit (plurima in confirmationem ex *lib. 7. Pauli Man. de legib. Roman.* adducês) *Ambros. Calepin. verb. Prouincia,* & ostendit Martianus *in l. 3. D. de offic. Assessor.* & Ouid, *Fastor. lib. 1.* dum ait:

Redditaque est omnis populo Prouincia nostro.

Tametsi non semper idem indistribuenda Hispania à Romanis seruatus modus. Namque Vespasiani temporibus in tres Prouincias diuisa, Bœthicam, Lusitaniam, & Tarraconensem. Trajani tempestate in sex Prouincias tributa, Bœthicam, Lusitanicam, Carthaginensem, Tarraconensem, Calæciam, atque Mauritaniam, Tingitanã, vt tradit *P. Ioan. Marian. de reb. Hispan. lib. 4. cap. 4. & 5.*

Easque prouincias Præsidibus committebant regendas, veluti (præter iura relata) Iustinianus prodit, *d. nouell. 24. coll. & tit. cap. 1.* Qui omnium Magi-
22 stratuum Romæ † (in quorũ hodie locum Senatores successisse videntur) vice, & officio fungebantur, vt *Proculus, in l. Sed licet, 12. D. de offic. Præsid.* ait: *Sed licet is qui prouinciæ præest, omnium Romæ Magistratuum vice, & officio fungi debeat, &c.* & vt in *l. Ex omnibus, 10. D. eod. tit.* Hermogenianus: *Ex omnibus causis de quibus, vel præfectus vrbis, vel Præfectus Pretorio, itemque Consules, & Pretores, cæterique Romæ cognoscunt: Correctorum, & Præsidum prouinciarum est notio. Omnia enim* (vt Martianus quoque in l. Omnia, 11. D. eod. ipso titul.) *prouincialia desideria quæ Romæ varios Iudices habebant; ad officium Præsidum pertinent.*

Eaque Præsidis, aut Rectoris prouinciæ Maiestas; vt in causis ciuilibus, ab
23 Episcopi † sententia, ad eum appellatio daretur: quam si confirmasset; vlterior denegabatur appellatio, statuente sic Iustiniano *in auth. de sanctiss. Episc. §. Si quis contra, coll. 9.* & notat *Azo in summ. C. de Episc. & Cleric. num. 13.*

Pro sacrilegio ergo in Clericos cõmisso, Vindicibus nominatim prouinciæ Præsidibus constitutis: Regios Senatores (quos in prouinciarum Præsidum locum successisse probant superiora) constitutos videri; ad eosque ordinariis Iudicibus prætermissis, pro iniuria illa vindicanda, iuxta legales sanctiones, recurrere læsum posse; asserendum videtur.

Validum prætereà opinioni huic robur accedat, ex *l. 4. titul. 1. lib. 3. noua Reg. collect.* statuente: †
24 *Si alguno quisiere emplaçar a algun Concejo, o vezino del, por algun caso de Corte; que lo pueda emplaçar ante los dichos Gouernador, y Alcaldes mayores, y no ante los nuestros Presidente, y Oydores de la Audiencia de Valladolid, ni ante los nuestros Alcaldes del Crimen. Saluo si el caso fuere de grande importancia, assi como sobre bienes de mayorazgo, o sobre vassallos, o fortaleza, sobre muerte, o feridas de Cauallero principal, o sobre otros semejantes casos. Cà entonces, sea en eleccion del autor, o acusador, intentar, o prosegiur la causa ante los dichos nuestros Gouernadores, y Alcaldes mayores en la dicha nuestra Audiencia, Corte, o Chancilleria.* Quæ cum pro morte, aut vulnere equiti inflicto, similive casu, primum iudicem Senatum concedat: pro reali iniuria Clerico, Ecclesiæque Ministro illata, idem ius statuisse videtur. Siquidem
25 ab equite armatæ militiæ, † ad cœlestis militiæ equitem (id est Clericum) argumentum valere; frequens confirmet assertio, quam & comprobamus in *Axiomatib. nostris, lit. A. num.* 481.

Sed licet pia, & iuridica præcedens videatur opinio: veriorem tamen,
26 † ac tenendam, in ciuili, & criminali causa contrariam iudico. Namque vel miseræ conditionis ratio ad hoc fori priuilegium, vel criminis immanitas aditum præbeat necesse est, ex *dict. l. nostra vnic. Regiisque ia n citatis.* Ecclesiasticum vero statum miseram conditionem inducere, dicet nemo: quodlibet crimen, etiam reale, in personas Ecclesiasticas cōmissum, huic remedio locum facere: Iura crimina designantia, pro quibus ad Principem in causæ congressu licet conuolare, firmare non patiuntur. Clarius ostendamus vtrumque, aduersaque propulsemus oportet.

27 Miserabilium numero Ecclesiam † regulariter, de iureque non contineri, neque vt miserabilem fori hoc priuilegio vti: satis *præcedenti quæstione* dicta probant. Quare, neque Ecclesiasticam personam quod Ecclesiastica sit (inde enim ad Ecclesiasticas personas fauorem hunc contrariæ partis assertores deducunt) eo gaudere, in necessariam consequentiam venit. Ita sustinent (in fortioribus etiam Neapolitani Regni constitutionis terminis, ad *legis nostræ vnicæ* beneficium Ecclesiam cum miserabilibus admittentis; eaque existente, Ecclesiasticam personam pro suis, Ecclesiæve rebus agentem, ad Regiam Curiam aduersarium in prima causæ discutione trahere non posse) profitenturque *Matthæ. de Afflict. decision. 257. numero 2. & in const. Regn. Statuimus, 2. numero 13. versic. Data, Niger. in cap. Regn. Quoad decretum, numero 10. Marcel. Cal. de modo articul. glos. 1. numero 88. Vincent. de Ann. alleg. 147.* prout eos refert, eorum sententiam probans, *Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variation. fori, sect. 3. quæstion. 2. per tot.* & *quæst. 11. numero 5. Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. tricenar. 22. quæstion. 634.* & diximus iam *de priuilegiis pauper. 1. part. quæst. 52. à num. 24. cum seqq.*

Tantum enim à pauperie, miserave conditione Clerici absunt: (de illis enim præcitati loquuntur) vt potius for-
28 tunati, † potentes, ac diuites reputentur, & in eos, tanquam in potentiores alienationem, vel cessionem fieri Iura vetent; factamque, veluti fraudulentam, infectam reddant. Obseruant sic *Bart. in l. 1. in fin. D. de alien. iudic. mut. caus. fact. Bald. in l. Stipendia, numero 3. C. de procurator. Turrecr. in capit. Sancta, 2. quæstion. 7. numero 2. Anchar. in cap. 2. num. 4. de alienat. iudic. mut. caus. fact.* vbi est textus, *Hieronym. Gig. de pension. quæstion. 22. numero 13. Iul. Clar. sententiar. lib. 4. in §. Emphyteosis, quæstion. 22. ad fin. versic. Persona autem potentiores, Ildefons. Montalu. in l. 7. titul. 31. part. 2. glos. vnic. colum.*

colum.3.per tot.Roland.à Vall.consf.38. à num.27.ad fin.lib.2.Marc. Anton.Natt. consf.474.num.49.volum.2.& consf.530. num.11.lib.3. Marcabr. consf.82.num. 88.Vincent.Carot.de excus.2.part.quaest. 39.num.1.& 2. quorum plerosque refert *Carol. de Grass.de effect. clericat. effectu 34.num.1.Ioseph. Mascard.de probation. conclus.558.num.19.& 20. Bellet. disquisit.Cleric.part.1.tit. de disciplina Clericali,§.12.num.24.*

Quæ & satis tutã opinionem hanc præstant; & argumentis cõtrariis) quo ad hanc primam partem) respõsum parant. Neque enim *text. in dict. cap. Sa-*
29 *cerdos*, † & *in cap. Quod autem*, in contrarium, *num. 1.* adducti, *Caroli de Grassis* sententiam, aut illationem probant. *Textus* namque in *dict. cap. Sacerdos* de eo solum Clerico, qui vel Ecclesiæ sua dicauit, vel pauperibus distribuit, voluntariè paupere effecto, loquitur: Textus vero *in dict. cap. Quod autem*, pauperẽ Clericum esse debere ait, bonorum Ecclesiæ dispensatorem, non dominũ, pauperumque compauperem. Itaque, si Ecclesiasticarum personarum obligationem respiciamus; pauperum compauperes (vt textus inquit) esse debere, fatebimur: si veritatem; diuites, ac potentes, vt iam relatæ authoritates monstrant, & deplorat *Hieronym.* epist. ad Nepotianum. *Nonnulli enim* (inquit) *sunt ditiores Monachi, quam fuerant saeculares; & Clerici, qui possideant opes, sub Christo paupere, quos sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant, vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos.* Eaque pro Clericorum diuitiis præsumptio; vt naturalem paupertatis præsumptionẽ vincat. Etsi enim
30 paupertas, vt naturalis † in homine qualitas, præsumatur (quemadmodum *de priuileg pauper.1.part. quaest.5.n.22*
31 ostendimus) non tamen in Clerico, † præsertim beneficiato, quem diuitem præsumi, proque duobus habere victũ, tenet *Seifel.in l.Si constante,num. 30. D. solut.matr.& in l.Decem,num.13. D. de verb. oblig.* ex *cap. Quisquis, 3. de vit.& honest.Clericor.* quẽ refert, sequiturque *Vincent.Carot.de excus.bonor.p.2. quaest. 35.num.11.*

Neque id in præsumptione, sed in veritate, certitudineque fundamentum habet. Cùm si non diues sit; pauper tã-
32 men † Clericus esse non possit. (de maioribus Ordinibus initiato loquor) quippe qui ad eos, non nisi, vel ad congrui beneficii, vel patrimonii saltem titulum promoueri debeat, aut iure possit, iuxta dicta à *Nobis, dict.tract. 1. part. quaest.9.nu.11.& 13.* Neque quod integrum, & absolutũ in beneficii fru-
33 ctibus † dominium habere non dicatur; pauper censetur:

Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.

vt *lib. 1. epistolar. epist. ad Liuiũ* Horatius ait. & probauimus latius *eod.tract. q.4.§.1.per tot.* præcipuè *n. 91. & seqq.*

Quibus in vere Ecclesiasticis sic cõ-
34 stitutis; in aliis impropriè, † abusiueq́ Ecclesiasticis appellatis, quos *num. 2.* retulimus, minor, nulla imò dubitatio eo ex capite superest. Cùm ad illorum similitudinem, hi fori priuilegium obtinere contendant, quod illis denegatum extare ostendimus.

Nec contrariæ quidem partis assertores, hos inter Ecclesiasticos numerarũt, tam vt *legis nostræ vnicæ* priuilegiũ,
35 Principisque forum cõmodent; † quã vt Ecclesiasticum illiusque electionẽ (aliquo veluti modo Ecclesiasticis) cõpetere dicant. Quod ad legis nostræ casum argumentum nullatenus trahendũ est. Cũ Ecclesiasticos, ea solum ratione, *quòd Ecclesiastici sint*, non tangat. Præterquãquòd non aliorum causas, quã in Ecclesia manumissorum, ei Cõmendatorum, eius, vel Clericorum seruorum ad Ecclesiasticum forum pertinere, *d. num. 2.* Iura relata continent. Quare, neque ad forum Ecclesiasticũ
36 Colonorũ, † Rusticorum, vel ad tẽpus Ecclesiæ seruientium causas pertinere, asseruerunt *Glossa in cap. Iudicatum, 39. dist. Anton. de Butr. in cap.2. de foro compet. num. 14. Abb. num. 5. Aret. notab,*

...ab.2. Felin. num 2. & 3. Anton. de Nigr. in repet. extrauag. vnic. de vit. & honest. Clericor. num. 19. Thom. Grammat. decis. 162. num. 14. Anton. Capit. decis. 12. num. 2. Antonin. Thesaur. decis. Pedem. 22. num. 1. & 4. vers. Verum retenta, & num. seq. Marc. Anton. Natt. cons. 576. num. 3. & seq. Iul. Clar. recept. sentent. §. fin. quaest. 35. ver. Quaero nunquid familiares. Tiber. Decian. tract. criminal. lib. 4. cap. 9. num. 58. Carol de Gras. de effect. b. clericat. effect. 1. num. 149. vers. Aut famulus, & num. 150. & 210. Iacob. Menoch. de arbitrar. centur. 6. casu 562. nu 4. & seq. Prosp. Farin. praxis crimin. quaest. 8. num. 46. Petr. Surd. cons. 301. nu. 69. & 72. Sigismund. Scacc. de iudic. p. 1. cap. 11. num. 22. Fulu. Pacian. de probationib. lib. 2. cap. 34. num. 123.

Sic nec publicè pœnitentium cau-
37 sas † de foro Ecclesiastico esse (aduersus *Hostiensem, Speculatorem, Butriũ*, & *Barbatiam*) firmant (cum *Innocentio, Abbate, Aret. in dict. cap. 2. de foro compet.* & *Marian. Socin. in cap. 1. eod. tit. num. 13. vers. Decima declaratio*) eruditissimi *Didac. Couar. practicar. quaest. cap. 34. num. 3. vers. Sic & Innocent.* & *Iacob. Simanc. de Catholic. institution. cap. 46. nu. 17. 18 & 19.* Secundum meam vetustiorẽ impressionem. Contrariam opinionem, falsissimam, à ratione, & veritate alienam, nulloque iure probari, dicentes, *textui in d. cap. Aliud, 11. quaest. 1.* (qui aduersantibus fundamentum praebuit) respondentes. Vtriusque opinionis Auctores (non ab hac deuius) refert *Nouarius in praxi election. & variation. for. sect. 1. quaest. 44 per tot.*

Sed si superiores isti, vt Ecclesiasticae personae, Ecclesiasticum, vel Principis forum in prima causae discutione
38 non obtineant: si vi, † potentia, vel iniuria opprimantur, vt Miserabiles obtinebunt. Tuncque ad Ecclesiasticũ forum habere regressum, interque Miserabiles reponi, non aliter, *Innocentius* firmat, cuius probat sententiam *Couar. d. cap. 34. nu. 3. vers. Et Innocent.* Idque praecipuè in conuersis de nouo ad nostram Catholicã Fidem, qui nulla alia ratione, nisi quòd iniuriis, contumeliisque afficiantur, opprimãturvè Miserabilium numero à Doctoribus reponi debent, nec possunt, quos *in prooemio, num 4.* retulimus, refertque Iuris fulgentissimum Luminare *D. IOAN. A SOLORZANO de Indiarum iure, lib. 3. cap. 7. num. 50.* id ipsum à *num. 46.* non obscurè indicans. Tametsi regulare id in quolibet dixerimus *de priuileg. pauper. q. 52. n. 12. & 29.* quoad Ecclesiasticum forum; quoad Principis vero, etiam *hoc tractatu, quaestione praecedenti, num. 18* notamus.

Quare, si aut misera conditio, aut immanitas criminis, à lege designati, priuilegio huic locum non faciat: ad illud, siuè laicis, siuè Clericis, vt diximus, aditus non patebit. Neque in contrarium relatae authoritates, & fundamenta obstant. Nam qui affirmatiuam partem tuentur, iam citati, triplici fundamento nituntur. Quorum duo, sine oppugnatore euersionem, ruinamque patiuntur.

Alterum enim ex specialibus constitutionibus sumunt; quod extra statuen-
39 tium terminos, † in generaleque argumentum trahi nequit, ex *Pauli* respõso in *l. fin. D. de iurisd. omn. iudic.* Imperatorumque Archadii, & Honorii *in l. Duũ virum, 53. C. de Decur. lib. 10.* cũ statuti potentia propriis terminis concludatur, nec vltra, eius protẽdatur effectus,
40 sed limitatum producat, † causa veluti limitata, iuxta vulgare Axioma, de quo *in nostris, lit. C. n. 48.* Cuius arctata potentiae causa, effectum quoque arctari, *in l. Pupillo, 27. D. de tutor. & curatorib. datis ab his*, sic docuit Hermogenianus: *Pupillo, qui tã Romae, quàm in prouincia facultates habet; rerum, quae sunt Romae, Praetor; prouincialium, Praeses dare potest.* Papinianus, in *l. Iurisperitos, 33. §. Cum oriundus, iuncta Glossa, verb. Praesidis, D. de excus. tutor.* Vlpianus in *l. Si arrogator, 22. D. de adoption.* & Paulus in *l. Cũ vnus, 12. §. Is qui possidere. D. de bon. author. indi. possid. Is qui possidere iubetur*

(ait)

(ait) eo loco iussus esse videtur, cuius cura ad iubentem pertinet. Comprobatque id benè *Alderanus Mascard. de general. statut. interpret. conclus. 6. num. 3, & seqq.*

Alterum, ex incerto, pro certo deducunt. Supponunt enim, hoc Principis fori ad primam causæ cognitionem, priuilegium, pro rebus suis Ecclesiæ competere; à fortiori inde arguentes, pro Ecclesiasticis personis cōpeciturū, cū rebus personæ digniores sint, vt *suprà, num. 5.* retulimus. Sed
41 cum suppositum, † antecedensque firmum non sit (vt *quæst. præcedenti* probauimus) & consequens infirmetur, sequitur necessario, iuxta quod formauimus Axioma in *nostris, lit. A. numero* 282. fundamentoque destructo, inædificatum corruat, necessum est, vt vulgaria iura dictitant, & *Lucret. de rer. natur. lib.* 4. canit:

Denique, vt in fabrica, si praua est regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua si ex parti claudicat bilum:
Omnia mendosa fieri, atque obstipa necessum est.
Praua, cubantia, prona, supina, atque absona tecta,
Iam ruere, vt quædam videantur velle, ruantque,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis:
Sic etiam ratio tibi rerum praua necesse est,
Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta est.

Tertium latè suprà agitatum superest fundamentum, à criminis grauitate deductum. Validū aduersæ partis præsidium. Validioribus tamen subuertitur. Eo præcipuè munimine, quod in
42 suo quoslibet foro † tuetur, neque extra patitur conueniri, Imperatorū *Diocleciani*, & *Maximiani* decreto paratū, in *l. 2. C. de iurisd. omn. iudic.* canonicis, Regiisque sanctionibus roboratum, *in cap. Clericus laicum, 5.* in *cap. Cum sit generale, 8. de foro compet.* & in *l. 32. tit. 2. part. 3.* exornatum à *Nobis, in Axiomatib. Iur. lit. A. numero* 82. *& seqq.*

43 Quam ita in criminalibus, † sicut in ciuilibus regulam cōstituere *Arcadius*, & *Honorius* in *l. Iuri criminali, 5. C. de iurisd. omn. iudic.* huius decreti violatores pœna ferientes ibidē. Vtque ad casum nostrum compēdiosa (vt aiunt) via deueniamus: *Regia legis, 8. tit. 3. lib. 4. nouæ Reg. collectionis*, verba proferamus in medium: *Defendemos, que ninguno de los vezinos de las nuestras Ciudades, Villas, y Lugares, puedan ser emplaçados para ante los nuestros Alcaldes de Corte, y Chancilleria, fuera de las cinco leguas en las causas ciuiles, sin que primeramente sean demandados ante los Alcaldes de su fuero, y oydos, y vencidos por derecho. Y que no valan nuestras cartas que en contrario fueren dadas, saluo en aquellos casos, que se deuen libran en la nuestra Corte, y Chancilleria. Que son estos: Muerte segura, muger forçada, tregua quebrantada, casa quemada, camino quebrātado, traycion aleue, riepto, pleyto de viudas, y huerfanos, y personas miserables, o contra Corregidor, o Alcalde ordinario, o otro oficial del tal lugar, y sobre caso en que pueda ser conuenido durante el tiempo de su oficio.* Legis pariter 9. eiusdem tituli, & libri: *Que estos tales, y no sus lugares tenientes, ni otro alguno, puedan traer, y traygan sus pleytos à la dicha nuestra Corte, y Chancilleria,* Et ibi: *Y mandamos, que si contra lo en esta ley contenido, por los susodichos se dieren, y libraren cartas de emplaçamiento, que no valgan, y sean obedecidas, y no cumplidas.* Quarum tenore, Ecclesiasticas personas, ab hoc fori priuilegio (si extra casus ab ipsis designatos, illud prætendant) excludi; manifestè apparet. Cùm neque Miserabiles, vt probauimus) sint: neque aliis, ratione alia priuilegiatis, nisi à prædictis legibus nominatis, fauor hic competat, ab eo potius cæteri, cuiuslibet sint conditionis, arceantur expressè. Quorum quidē verborū, prohibitionisque na-

44 natura, quamlibet † (identitatis quoque ratione) extensionem repellit, omnimodæque obseruantiæ, absque aliqua (minima etiam commutatione) necessitatem imponit. Quippè, quæ formam præstent, à qua nec tantisper, aut in meliùs quidem, recedi, siue aliquid addi, vel detrahi potest, vt *in Axiomatib. nostris, lit. F num. 157. & seqq.* tradidimus. Formam autem inducere, nó modo ex integro earum contextu, ordineque descripto deducitur; sed &

45 quia prohibitiuè † loquuntur. Legem namque prohibitiuè loquentem, formam incommutabilem inducere, multis *in prima de priuileg. pauper. parte, quæst. 22. num. 1.* ostendimus, pariter atque *numeris sequentibus* comprobantes, etiam decreto, clausulavè irritante non adiecta. Quæ cum in nostris adsit; fortius vrget, validiusque formam inducit, vt tradit *Prosper. Farinac. fragment. criminal. parte 2. lit. L. num. 205. vers. Quartò*, adductis etiam *Rolando à Vall. consl. 60. num. 23. & seqq. lib. 4. Iacobo Menochio de arbitr. lib. 1. quæst. 30. num. 1. Virgin. Boccat. in constit. Picen. glos. 6. nu. 159. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. F. conclus. 414. num. 25. & 29.*

46 Tùm, quia in correctoriis, † & exorbitantibus à Iure, nec similitudinis, vel identitatis ratione, imò nec illius maioritate, etiam quod summa æquitate nitatur, extensionem admittendam esse; multis (vt alios omittam) *Farinacius* probat, *fragmentor. criminal. lit. E. num. 122. 130. & seqq.*

47 Tùm denique, ex maligna negatiuæ, † dictionisque taxatiuæ *Tantum*, in dictis legibus, & *in l. 3. titul. 3. part. 3.* dictaque *l. 2. C. de iurisd. omn. iudic.* adiectarum natura, quæ omnimodam literæ adhæsionem desiderant, aliterque fieri posse negant, & quamlibet extensionem, aut immutationem excludunt. Primū probant dicta à *Nobis in Axiomatib lit. N num. 30.* Secundum, *Euerard. in locis legalib. loco à natura dictionum taxatiuarum. Fulu. Paccian. de probation. lib. 1. cap. 14. num. 15. & seqq.* & *Farin.* multis relatis, *dict. lit. E. num. 253. & seq.*

Quibus stantibus, non multum aduersanti opinioni conducit, quod eius sequaces argumentum adducunt: *Ipsi* nempè *Deo Opt. Max. iniuriam factam videri*, quodque ex *læsa Maiestatis* similitudine protraximus.

Offensio namque, vel iniuria Clerico facta, non aliter Deo Optimo Maximo, eiusque Religioni propriè facta censetur, quàm si in Diuinum directe,

48 † & principaliter odium fiat. Si enim Clerici solum persona offendatur; sacrilegium esse, non contra Dei Religionem, sed contra virtutem obseruantiæ, docet *P. Vazquez, lib. 1. de adorat. disput. 6. cap. 8.* cuius refert sententiam *P. Suar. de Religion. lib. 3. tract. de sacrileg. cap. 6. n. 4.* oppositioni contrariæ in hunc modum satisfaciens: *Responderi autem potest, quod sicut cultus Sanctorum, religiosus dicitur propter coniunctionem, quam habet cum Diuino cultu: ita percusio Clerici, dicitur sacrilegium, quia versatur circa personam sacram, & Deo coniunctam, licet propriè contra Religionem non sit.*

Per sacrilegium enim, immediatè res Deo dicata violatur; & ita illa est quasi materia proxima huius peccati, quæ vocari solet, obiectum quod. *Deus autem est* obiectum cui, *seu in cuius iniuriam remotè actio redundat*, vt formaliter idem ipse Suarez in eiusdem tractatus procemio inquit. Subdens in *dict. cap. 6. num. 5. Præterea, si quis faciat iniuriam Sacerdoti, in despectum, & contumeliam ministerii, sine dubio committit sacrilegium contra Religionem Dei.* Si verò non in despectum ministerii, sed personæ, priuatoque odio; non modò contra Religionem sacrilegium non esse: sed nec sacrilegium ex natura rei, iure positiuo seclusо, secundum communiorem, veriorемque sententiam, ipsemet *eodē tract. cap. 2. num. 4. vers. Dubitari autem potest* sic profitetur: *Quia seclusa lege positiua, talis actio non esset formaliter contra sancti-*

cita-

ctitatem personæ, ex peculiari titulo sanctitatis, nisi Ecclesia suo præcepto id efecisset. Inde Tiberius Decianus *tract. crimin. lib. 6. cap. 34. num. 22. col. 2.* post longam disputationem, *An pro violenta manuum in Clericum iniectione, ipso iure excommunicatio incurreretur?* in hæc verba concludit: *Quando autem quis cũ violentia & malo animo, inferendi scilicet iniuriam Religioni percutit Clericum: eo casu, est excommunicatus ipso iure: secus si nõ tanquam Clericum, aut Religiosum, sed tanquam talem inimicum.* Quod magnã afferret (si verum foret, dubito enim) limitationem textui *in cap. Si quis suadente, 17. quæst. 4.*

Satis ergo superiora monstrant, realem iniuriam priuato odio in Clericũ illatam, nihil cum læsæ Maiestatis crimine habere commune, nullatenusque istiusmodi delicti cognitionẽ ad Principẽ in causæ congressu, ea, aut criminis atrocitatis ratione, referendã esse. Neq; enim Principis, aut Papæ Legatũ, Vicarium, Consiliarium, Senatoremvè
49 offendens (tametsi hi † pars corporis Principis reputentur, *l. Quisquis, 5. C. ad leg. Iul. Maiest. l. 1. tit. 16. part. 2.*) si
50 priuato faciat odio, † læsæ Maiestatis crimine extat irretitus. Sic firmant, dictamque *legem Quisquis, & partita* limitat, ac intelligit *Lopezius ibi, glos. 1. Hieronym. Gigas de crimin. læsæ Maiest. cap. 6. num. 1.* & plenissimè *Farinac. praxis crimin. 4 part. quæst. 112. num. 150. & 164. & quæst. 117. num. 37. cum quatuor seqq.*

51 Episcopumque offendentem, † læsæ Maiestatis crimine non teneri, nec *capitis Fœlicis, de pœnis lib. 6.* dispositione contineri, idem *Farinac.* cum *Gigante*, & aliis, simpliciter inquit, *dict. quæst. 112. num. 59. & seq.* & latius, clariusque *ibid. num. 131.* Longe igitur minus
52 simplicem † offendens Clericum tenebitur, iuxta textum *in cap. Si quis deinceps, 22* in ordin. *17. quæst. 4.* & ea, quæ suprà relati *num. 10.* tradunt inferiusque *Nos, num. 91. & seq.*

Neque in contrarium, benè perpensa, textum *in dict. cap. Si quis suadente, §.
53 qui autem, 17. quæst. 4.* verba † mouent illa: *Ad instar publici criminis, & læsæ Maiestatis accusabitur: & conuictus, seu confessus, capitali sententia à Rectoribus prouinciæ ferietur, in primo libro Codicis legitur, tit. de Episc. & Cleric. l. Quisquis in hoc genus sacrilegii proruperit, & in Digestis ad leg. Iul. repetund. l. vlt.* Relatiua enim sunt, non dispositiua, relatioque ipsa, non fideliter à Gratiano desumpta.

Primum, *dispositiua scilicet ea verba non esse, sed narratiua*; & ex contextu apparet; & ex capitali inibi designata pœ
54 na, quam † Canonica sanctio non nouit, *cap. Clericis, 5. cap. Sententiam, 9. ne Cleric. vel Monach. cap. His qui, 30.* in ordin. *23. quæst. 8. dict. cap. Si quis deinceps*, vbi nec pro vulnere, aut morte Clerico, imò neque Episcopo inflicta, mortis infligitur pœna, nec pro reuellione aduersus Romanam Ecclesiam, Præsbyterorumque occisionem, in *Clement. 1. de pœn.* notantque *Glossa in cap. fin. §. Præuaricator, verb. In omnibus, post princip. 2. quæst. 3. Petr. Cened.* mulctis relatis, *collect. 61. num. 1. Prosp. Farinac. fragm. crimin. part. 1. lit. C. numero 369. & seqq. & praxis crimin. quæst. 19. num. 12. Camil. Borrel. in summ. decis. tit. 11. num. 39. part. 1. August. Barbos. in collect. ad dict. cap. sententiam, 9. ne Cleric. vel Monach. num. 2.*

Vbi ideo de mortis pœna faciunt
55 Canones mentionem, † non de naturali, temporalive morte, sed de spirituali (excommunicatione scilicet) intelligendam, *Innocentii Tertii* decretum monstrat, *in cap. Per venerabilem, 13. vers. Medium, qui fil. sint legit.* in verbis illis: *Cuius sententiam, qui superueniens cõtempserit obseruare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, à communione fidelium separari.* Notantque ibid. *Abb. num. 21. Foller. in pract. crimin. can. verb. Et si confessi, aut conuicti extiterint, num. 54. Plaç. in epit. delictor. cap. 17. num. 16. & 17. Farinac. dict. quæst. 19. num. 12.*

Quo

Quo fit, vt si inter canonicas san-
56 ctiones aliqua Iuris Ciuilis † mortem imponens, inserta à Gratiano reperiatur: non eadem Iuris quoque Canonici dispositio censeatur, vt aduertit, multis Iuribus, & auctoritatibus comprobans, *Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 2. cap. 18. num. 22.*

Secundum, nempè *relationem, vel translationem à Gratiano in dict. §. Qui*
57 *autem fideliter † factam non esse*; ex vtriusque textus inspectione patet. Nam *dicta l. Si quis in hoc genus*, nullam *læsæ Maiestatis* facit mentionem: *Gratianus* autē, quasi ea verba in *dict. l.* extarent, facit. Quare nec dispositionem super addita verba inducere, nec plus in re-
58 ferente, † quam in relato virtutis esse: imò referenti non credi, si de relato nō constet: multis *in Axiomatib. nostris, lit. R. num. 60.* comprobamus.

Faciliusque *Gratiani* lapsus hic sua-
59 debitur; si alter † quoque ibidem attendatur. Dum enim *legem sacrilegii, 6. D. ad leg. Iul. pecul.* voluit, debuitque allegare: *legem fin. ad leg. Iul. repetund.* retulit, vt *ibidem Glos.* aduertit.

Alienam quoque esse à *dictæ legis Si quis in hoc genus* dispositione *læsæ Maiestatis* mentionem; ex eo etiam constat, quia sacrilegium non capitali semper
60 † sed mitiori sæpè pœna plectitur, vt in *l. 3. §. Mandatis*, & in *eadem l. Sacrilegii, D. ad l. Iul. pecul.* notat *Vlpian.* & plenè *Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 33. per tot.* & *Menoch.* (pœnam iudicis arbitrio remittens) *de arbitrar. lib. 2. cent. 4. casu 388.* Sacrilegii enim etiā loco ponitur, eiusque adinstar est, humanæ legis transgressor, & sic eum appellat optima *lex Regia, 11. tit. 18. part. 1. in fin.* Inquiens: *Otrosi le faze* (de quasi sacrilegio loquitur) *el que traspassa, o quebranta los Mandamientos de la ley de Dios, e los de los derechos comunales, porque se guian las gentes.*

Vtque pro vulnere Clerico illato,
61 pœna capitalis infligatur; † tria concurrant, necesse est. Quòd scilicet inter Diuinorum celebrationē accidat, in Ecclesia, Diuinaque perturbentur Officia; aliquo vero ex his deficientibus; verberum, aut exilii pœnam constituit *authent. Sed nouo iure*, dictæ *legi Si quis in hoc genus*, adhærens. Ita authēticam, & legem relatam interpretantur, & declarāt *Menoch. dict. casu 388. num. 15. & Tiber. Decian. dict. lib. 6. cap. 34. num. 31.* communem dicens.

62 Læsæ verò Maiestatis reum † capitali semper pœna ferit *dict. l. Quisquis, C. ad l. Iul. Maiest.* Deque huius criminis pœnis, latè *Farin. prax. crimin. 4. p. quæst. 116.*

63 Sacrilegium præterea, venialem † solum quandoque culpam continere, propter leuitatem materiæ notat, cum communi, *Suarez dict. tract. de sacrileg. cap. 7. num. 2.* & *Layman. dict. lib. 4. tract. 10. cap. 7. num. 17. vers. Neque verò*: cui,
64 per consequens, leuis etiā pœna † imponenda venit, cum debeat culpæ respondere, vt latè *Nos in Axiomatib. lit. P. nu. 41.* & in specie aduertit *Menoch. dict. cent. 4. casu 388. num 6.* In detestando verò, atrocique adeo læsæ Maiestatis delicto, contingere, aut considerari materiæ paruitas nequit.

Pro iniuria ergo, aut vulnere Cleri-
65 co, Ecclesiasticæve personæ † illato, non posse reum in prima causæ cognitione ad Principis deferri tribunal, quemadmodū pro læsa Maiestate posset ex *dict. l. 5. tit. 3. part. 3.* superiora monstrant. Cum & illa designatos exprimat casus: *O por sello del Rey, que alguno ouiesse falseado, o su moneda, o oro, o plata, o algun metal, o por razon de otro grande yerro de traycion que quisiessen fazer al Rey, o al Reyno.* Quorum nume-
66 ratio † alios excludit, iuxta *Pauli* responsum, *in l. Cum de lanionis, 18. §. Quidam cum ita, D. de fund. instruct.* & *Scæuolæ*, in *l. Vxorem, 39. §. Fœlicissimo, D. de legat. 3.* cum simılib.

Quamuis pro iniuria sibi illata, aduersarium suum laicum coram Eccle-
67 siæ † illius fori iudice possit Ecclesiasticus conuenire, iuxta *Glos. in authent. Item nulla communitas, verb. Ecclesia, C. de*

de Episc. & Cleric. Abb. in cap. Cum sit generale, num. 13. de foro compet. Aufrer. in tract. de potest. iudic. Ecclesiast. super laic. & eorum bon. nu. 38. vers. 47. Guid. Pap. decis. 562. num. 3. Carol. de Gras. de effect. clericat. effect. 1. num. 577. Eman. Rod. in quæst. regul. tom. 2. quæst. 62. art. 11. circa princ. lit. B. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 87. vers. In personam, lit. B. vers. Sed vtrũ
68 *laicus.* Id in reali † solum iniuria procedere dicens: verbali namque, nec sacrilegium committi; nec per consequens, ad Ecclesiasticum forum eius vindictam pertinere. Hæc enim ideo Clericis facultas conceditur; quod mixti sit
69 sacrilegii criminis cognitio † fori, vt tradunt *Iul. Clar. recept sent. §. fin quæst. 37. vers. Vlterius quæro. Hippolyt. Bonacos. in commun. opinion. verb. Clericum offendens, Carol. de Gras. vbi proximè, num. 578. & seq Farin. prax. crimin. 1. part. quæst. 8. num. 132.* In mixti enim fori
70 criminibus, etiã inter laicos, † Ecclesiasticum competentem iudicem esse; probat *text. in cap. Tuæ, 5. de procurator.* docentque *ibid. Doctores, Baiard. in addition. ad Clar. dict. quæst. 37. num. 1. Anastas. Germ. de sacror. immunit. lib. 3. cap. 12. num. 84. Carol. de Gras. dict. loco, nu. 595. Farin. suprà.* Sed cum pro iniuria verbali, sacrilegium (vt dictum est) non committatur; nec mixti fori esse: nec ad Ecclesiasticum forum eius inter laicos pertinere cognitionem sequitur.

Non item principali sententiæ, quã
71 defendimus, obstat alterum † de dicta *lege Si quis in hoc genus* argumentum formatum, ex Præsidum, Rectorũve prouinciarum, ad hodiernos Senatores similitudine, quibus in Clericos sacrilegii patrati vindictam committit. Quia neque inter eos similitudo adest; neque præcipuum quidquam in Clericorum fauorem, quòd sacrilegii in eos commissi vindicta Rectori, aut prouinciæ Præsidi committatur, accrescit, cæterorumque criminum in hoc sacrilegiũ sequitur conditionem, quorum generaliter punitio Rectoribus, Præsidibusque prouinciarum commissa est. Quo-
72 rum quippe muneri incumbit, † prouincias, ditionesque suas vitiis purgare, in delinquentesque animaduertere, vt *in l. 3.* Paulus, *in l. Congruit, 13. D. de offic. Præsid.* Vlpianus respondit, omnesque ferè illius tituli leges præcipiunt.

In quorum locum Iudices ordinarii
73 nostri, † Correctores, Prætoresve successère, sententia *Glos. in l. 3. §. Præterea, verb. Si Prætori, D. de suspect. tutorib. Marc. Anton. Natt. cons. 84 num. 8. lib. 1.* ex *Baldo* dicente: eos, qui hodie ad terras, Ciuitatesque regendas mittuntur; Præsidum prouinciarum locũ tenere, quia vnaquæque Ciuitas loco prouinciæ sit, iuxta notata in *l. fin. C. de præscript. long. tempor.* vbi sic *Accurs.* dixit, in hoc licet eum improbet *Parlador. sesquicent. quotid. differ. differẽt. 101. num. 6.* Prouinciã (cum *Saliceto in dict. l. fin.* & *Fabro in §. 1. inst. de vsucap.*) dici putans regionem, quæ vni tantum subsit Præsidi, tamet si plura sub se territoria habeat. Sequacemque *Gregor. Lop.* allegat *in l. 19. tit. 29. part. 3.* Accursium tamen sequitur, probatque alios quoque referens *Molin. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 13. num 55.* Sed licet in *Prouincia* terminis præfiniendis dissensio sit; consensus tamẽ, in pari vtrorumque potestate, quasique officiorũ identitate. Illorumque locum hos tenere aduertit pariter *Ioan. Pyrrh. in tract. de Magistrat. Roman. part. 1. num. 13.* in hæc verba: *Sicut Præsidis nomen non solum prouincias regentes, à quibus prouocatio est, cuius modi sunt Gubernatores Ciuitatum ferè.* Eiusdemque voti extitit *Andr. Fachin. controuersiar. iur. lib. 13. cap. 30. vers. 1.* qui etsi sequentibus alios alleget in contrarium: in *versic. tãdem, Ego autem*, respectu loci in quo Prætores nostri ius dicunt, antiquis Prætoribus omnino comparari affirmat, Regiaque partitæ *lex 22. titul. 9. part. 2.* non obscure decidit: *Adelantado, tanto quiere dezir como ome metido à delante*

delante en algun fecho señalado por mandado del Rey. E por esta razon, el que antiguamente era assi puesto sobre tierra grande, llamauanlo en Latin, Præses prouinciæ, Similis *lex 2. tit. 14. part. 4. vers. E otrosi dezimos.*

Quinimo Rectores, Præsidesque
74 prouinciarum exiliorem † quandoque potestatem Correctoribus nostris, vrbiumque Rectoribus habere, ex *Vlpiano* constat *in l. 2. §. 2. D. de pœn.* dicente: *Præsidem enim deportare non posse, nulla dubitatio est, sed Præfectus vrbis ius habet deportandi.* & in *l. Inter personas, 6. §. Deportandi, D. de interdict. & releg. Deportandi autem in insulam* (ait) *ius Præsidibus prouinciæ non est datum, licet Præfecto vrbis detur.* Cuius tamen rei, idem ipse *Vlpian.* rationẽ præstat *in l. seq. §. 1.*

Quorum quidem *Præsidum* licet à
75 *Iustiniano* sit adaucta potestas † (multò namque ante eius tempora debilior erat) *Præsidis* nomine in *Prætoris* mutato, cui & res bellicas, & ciuiles gerendi laxior concessa facultas: quæ namque duplicis Magistratus muneri incumbebant; Iustinianeo Prætori (sic illum ipse vocat) concessit, eius *nouella constit. 24. coll. 4. tit. 3. de Præside Pisidiæ, cap. 2.* cuius constitutionis obseruatio ad nos quoque fluxit, cum in maritimis oris Prætoribus ciuilia, pariterque bellica munia committantur. A Iustinianeo tamen Prætore, ad Præfectorum, Quæstorisque sacri Palatii iudiciũ appellationes deferẽdæ erant, vt ad Senatores hodie, Audientiæque, vel Senatus Præsidem defferri debent (idem enim Præfectos, ac sacri Palatii Quæstorem, quod Senatores, Præsidemque Senatus importare arbitror) notantque *Guid. Pap. decis. 9. & 50. Thom. Gramm. decis. 19. num. 13. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 24. part. 3. Bouadill. in polit. lib. 5. cap. 3. nu. 57. Parlador. differ. 10. nu. 1. & seqq.* quorum nullus præstatæ nouellæ mentionem facit. Non que obscure monstrat *text. in l. Præcipimus, 32. §. Sed si à Proconsulibus, C. de appellation.*

Quare, satis etiam inde apertè deducitur, non supremam apud prouinciæ Præsidem, aut Rectorẽ in sua quoque prouincia, sed Præfectos, Quæstoremque sacri Palatii, (veluti apud suprema hodie tribunalia) potestatem adesse. Cùm à Præside, Rectore ve ad Principem, Senatum, Præfectos, & Quæstorem deferri appellatio debeat: à Senatoribus autem, sacrove Auditorio (sic *dict. nouell. cap. 5.* illud *Iustinia-*
76 *nus* vocat) appellari † nequeat, *Vlpiano* teste *in l. 1. §. Sciendum, D. à quib. appell. nõ licet. Sciendũ est* (ait) *appellari à Senatu non posse Principẽ. Idque oratione Diui Adriani effectũ.* Esset namque de Principe ad Principem appellare (cuius personã induit, potestatem, quæ Senatus gerit, *l. Congruit, 8. D. de legib. l. 1. §. De qui, D. de postul. Glossæ* celebres *in dict. §. De qua, verb. Vel Senatus, in dict. l. Congruit, Glos. vnic. & in auth. de nuptiis, §. Disponat, verb. Mallens, coll. 4.*) quod euidentem fatuitatem præseferret, vt *in dict. §. Sciendum,* Vlpian. addit: *Et quidem stultum est illud admonere, à Principe appellare fas non esse, cum ipse sit qui prouocatur.* A Senatus ideo sententia
77 supplicatio, † quemadmodum ab inferiorum Magistratuum appellatio proponitur, *l. 1. §. His cunabulis, D. de offic. Præfect. Prætor. l. 1. C. de sent. Præfect. Prætor. auth. Quæ supplicatio, C. de precib. Imper. offer. l. 17. tit. 23. l. 4. tit. 24. part. 3. toto tit. 19. & 20. lib. 4. nouæ Reg. collect. Parlador. dict. differ. 10. num. 1.* plenè *Sigism. Scacc. de appellation. quæst. 19. remed. 3. num. 2. vers. In primo membro.* Quod & in Galliæ Parlamentis, & in quolibet indistinctè Senatu dicit obseruatum *Petrus Rebuff. in tract. de supplicat. in præfat. num. 31.* ex *textu in §. Aliud autem, vt sponsalit. largit. coll. 9.* ibi: *Quoties sententia gloriosissimorum Præfectorum, cuiuscunque regionis proferatur.*

In nostris verò Castellæ Prætoriis non indistinctè, sineque delectu id procedit. Quippe cum non omnes Præto-
78 res Senatoria † dignitate donati sint,

vt Hispalenses, & Gallæci, quibus Regii diplomatis vsus concessus non est, nec Senatorum ideò nomine condecorantur, sed vel *Alcaldes de quadra*, vel *Alcaldes mayores del Reyno de Galicia* appellari leges Regiæ iubent. De quibus integri extant *in noua Reg. collect. tituli 1. & 2. lib. 3.* Ad quos ab inferiorum iudicum, Prætorumque sententiis
79 appellatur, † ab eorum, in causis centum millium marapetinorũ infrà, supplicatio: suprà, ad Vallisoletanæ Cancellariæ Auditores appellatio interponitur, dispositione *legis 1. dict. tit. 1. lib. 3. noua Reg. collect.* De aliis ad eorum potestatem pertinentibus, dictis titulis videre est.

Senatoria autem potestas, non vni,
80 † aut alteri, sed omnibus simul est concessa, vt *Glossa* notat *in dict. l. 1. §. De qua, D. de postul. verb. Vel Senatus.* Ideo nec locum Principis tenens Prorex in prouincia, ditioneve sibi commissa eandem
81 dem quam Senatus, † censetur potestatem habere. A Proregis, per consequens, sententia ad Præfectos Prætorio appellationem, non supplicationẽ ad ipsum interponendam; neque ad illum, veluti ad Senatum, Miserabilium in prima cognitione lites pertinere, proque delegato solum habendum, putat *Rebuffus in dict. præfation. num. 36.*

Ex quibus satis ellussa argumenta à *dict. l. Si quis in hoc genus* deducta apparet; pariter atque ab *authentica* † *de san-*
82 *ctissimis Episcop. §. Si quis contra*, desumptum; refelliturque deinde non solum quòd eius dispositio (tanquam iuri Canonico, eiusque dignitati, & iurisdictioni aduersa) antiquata sit, ab styloque forensi explossa; sed quia idem ipse textus nostram probat sentẽtiam. Quemque *Azo* (pro contraria *suprà num. 23.* adductus) prouinciæ Præsidem appellat (dictum in id paragraphum allegando;) ordinarium ibidem loci Iudicem *Iustinianus* vocat. Neque quod appellatio eo casu ad prouinciæ Rectorem concessa foret; Senatoriam in eo arguit dignitatem, vt & iam superius dicta monstrant; & leges quoque Regiæ
83 firmant, quæ à Iudicibus ordinariis, † Regiisque Prætoribus, ad alios etiam ordinarios appellationem concedunt, nempè *dict. l. 22. tit. 9. part. 2. l. 7. titul. 18 lib. 4. l. 48. tit. 13. lib. 8.* & toto ferè *tit. 4. lib. 3. noua Reg. collect.* Vtque *Iustinianus* Prætorem suum (æquitate suggerente, ac humanitate postulante,) ad certam vsque summam, & speciali in casu sacri Auditorii habitu indueret; nominatim à communibus regulis deuians, *dict. nouell. 24.* effecit.

Non denique vltimũ sententiæ no-
84 stræ telum officit, † de *lege 4. tit. 1. noua Reg. collect.* iactatum *suprà num. 24.* Cuius obtunditur ictus, non eo solum, quòd non tam pro vulneribus, aut morte Clerico illata, priuilegium hoc competere ea lex definisse videatur: quam, quo casu competat (quod grauitas, delictique atrocitas efficere valet) Galleciæ Regnicolis, vel litem ad Regiam ibi Audientiam existentem; vel ad Vallisoletanam Cancellariam eo in casu deferre posse: sed quia (idque certius) licet pro eo delicto, casum quem dicimus Curiæ, competere decernat: non pro morte, aut vulneribus nobili indistinctè inflictis, sed *Principi equiti* id concedit, ait enim: *O sobre muerte, o feridas de Cauallero principal.* Cuius ne-
85 cessario qualitatis existentia, † vt eius legis dispositio procedat, probari debet, iuxta *Vlpiani* sententiam in *l. 1. §. Ait Prætor, D. ne quid in flumin. public.* vbi notat *Bart.* lege, vel statuto aliquid cum qualitate proferente; vtrumque probandum ab eo, qui illius desiderat auxilium. Ita pariter *Azebed. in l. 7. tit. 1. lib. 7. noua Reg. collect. num. 2. Anton. Gomez in l. 47. Taur. num. 2. col. 2. in princip. vers. Tertio*, pro forma simul censeri qualitatem appositã firmans, plenissimè *Ioseph. Mascard. de probation. conclus. 1249. à num. 9. cum seqq. Flamin. Chartar. decis. 16.* ex *num. 2.* ad *12. D. Ioan. à Castill. controuers. lib. 5. cap. 90. per tot.* præcipuè à *num. 13. Stephan. Gratian. decis. 198. num. 1. discept. forens. tom.*

tom.4.cap.607.num.1.cap.742.num.66, & cap.769.num.61. pariter comprobantes, inutiliter qualificatæ legis auxilium postulare, qui de qualitatis desideratæ existentia non docet.

In casu inde nostro, qui nobilitatis, vulnerumque sibi illatorum prætextu,
86 ad Gallæcum Prætorium, † aut Vallisoleti Cancellariā aduersarium in prima causæ discutione trahere vellet; nō se simpliciter, ut obtineat, nobilem, & vulneratum; sed qualitatem illam de *Cauallero principal* proponere, probareque necesse habebit. Ea siquidem, il-
87 lustres, & excellentiores, † à simpliciter nobilibus, hoc est, *Hijos dalgo* distinguit, ac separat, iuxta *leg.13.tit.1.part.2.* & notat *Gutier.practicar.quæst.lib.3.quæst.14.num.* 113. Cū præsertim neque pro vulneribus aut morte his (quā
88 tumnis etiam illustribus, † præclarissimisque) illata, ordinarium forū, quoquomodo prætermitti pateretur Antiquitas. Imò nec pro Cæsaris filii nece vindicanda. Magnumque saltem, supraque leges, si in Curia de illa tractādi facultas adesset, reputatum extitit. vt Diui *Augusti* verba, pro *Germanici* filii sui, à Pisone (vt fama erat) veneno interfecti, inquirēda, morteq; vindicāda, ostendunt, à *Cornelio Tacit. annal. lib.3.* relata. *Id solū* (inquit August.) *Germanico super leges præstiterimus; quod in Curia potius, quàm in foro; apud Senatum, quàm apud iudices, de morte eius adquiritur.*

Quare, de nobili ad Clericum con-
89 cessa paritas, contrarii † argumenti intentum non probat. Cum enim hunc simplex nobilitas non adipiscatur fauorem: nec simplicem Clericatum, ea ratione obtenturum, sequitur.

Planè si qualitas adiungatur, quæ Principis equitis vices teneat, vt si nō simplicis Clerici, sed in dignitate positi, prædicti argumēti, paritatisque ratione, dictæ *legis* 4. dispositioni locum fore, suadebor. vt si Episcopo, inferiorisque etiam dignitatis Ecclesiastico viro, mors, aut vulnera sint illata, cum etiam atrocius tunc delictum, & sacrilegii species grauior. Tanto enim dam-
90 nabilius est, † quanto sanctior persona inquam cōmittitur, extat, vt (ex *dict. l. Si quis in hoc genus, 10. C. de Episcop. & Cleric. D. Thom. 2.2. quæst. 99. artic. 3.* & aliis) obseruat *Tiber. Decian. tract. crimin. dict. lib. 6. cap. 33. num.* 4. & ante eum *Turrecrem. in cap. Sacrilegium, 17. quæst. 4. num. 7. &* 8. Diuersis inde pœ-
91 nis Episcopi, † quàm simplicis Clerici afficitur percussor ab *Alex. Papa II. in cap. Si quis deinceps, 22.* in ordin. 17. *quæst.* 4. dicente: *Si quis deincèps Priorum, aut cuiuscumque dignitatis, aut cuiuscumque Ordinis laicorum, Episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliqua via propria sede expulerit; nisi fortè iudicatum canonicè, auctores, & cooperatores tanti sceleris, anathematizentur, & bona eorum Ecclesiæ ipsius iuri perpetuo tradantur. Si vero in Presbyterum vel in quemque inferiorum graduum Clericum, hæc eadem præsumpserit; canonicæ pœnitentia, atque dispositioni subiacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.* Delicto namque cres-
92 cente † pœnam quoque debere crescere, iura sunt vulgaria congesta à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. num.41.* Sæuerioribus inde pœnis Car-
93 dinalis, † quam Episcopi castigatur percussor à Bonifacio VIII *in cap. Fœlicis, 5. de pœn. lib. 6.* has in huius criminis reum pœnas proferente: *Sicut reus criminis læsæ Maiestatis, perpetuò sit infamis, diffidatus, nihilominùs, & bannitus: sit intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem; nec ad alicuius bona ex testamento, vel ab intestato vocetur.* aliasque deinceps.

Sic pro morte, aut vulnere Religio-
94 so † inflicto, & qualitatis superadditæ ratione, & longæui Hispaniæ consuetudinis, vsusque forensis, Monasteriis eorumvè Superioribus priuilegiū hoc fori, legisque nostræ vnicæ competere, quemadmodum pro rebus competit, (vt *præcedenti quæstione* ostendimus, de re ad personā iā *supr. n.* 5. argumento formato suadente) firmandum venit.

95 Qua autem verborum forma, † animi destinatione, mentisque moderamine sint ab Ecclesiasticis huiuscemodi lites proponendæ, & agitandæ, docuit, & præcauit *Bonifacius VIII. in cap. 2. de homicid. lib. 6.* aduertuntque *Andr. Tiraquel. de iure mariti, glos. 7. verb. Exprez, num. fin. 205. Didac. Couar. in Clement. Si furiosus, part. 2. §. 5. Anton. Gom. variar. tom. 3. cap. 1. num. 33. Syluest. verb. Homicidium, 2. num. 7. vers. Octauo, Farinac. fragmentor. crimin. lit. C. num. 423. cum seqq. Molin. de iust. & iure, tom. 2. tract. 3. disput. 74. Suar. de censur. disput. 47. sect. 2. num. 10. & sect. 4. num. 9.* cum plurimis adductis à laborioso *Augustino Barbos. in collect. ad dict. cap. 2. num. 2.*

CAETERA CLERICORVM priuilegia breui calamo perstringemus, tum, quia in Ecclesiæ ad longum relata fauorē, in eorum quoque redūdant: tum, quia huius rei prolixum *Carolus de Grassis* tractatum edidit. Tanquam igitur pro compendio sequentia adiicimus.

Laicis in primis Clerici præferuntur, † si vtrique in aliquo negocio con-
96 currant, sic (cum *Ancharrano in cap. Ioãnes, de testament. num. 7.*) obseruat *Carol. de Gras. dict. tract. de effectib. clericat. effect. 61.*

97 Et testimonium Clericorum † præualere laicorum aduertit *Panormit. in cap. In nostra, 4.* per illum textum, *de procurator. num. 3. Anton. Gabr.* (aliis relatis) *commun. opinion. lib. 1. tit. de testib. conclus. 4. num. 61.* Tantumque Clericorum quatuor, quam sex laicorum depositionem valere, *Glos.* dixit *in cap. Monachus, 9. verb. Quorum, 77. dist.* firmatque cum aliis *Anton. Gabr. proximè num 40. & Aym. Crauet. cons. 267. num. 2.* Tabellionumque defectum Clericos supplere, & duorum testium adiumento, illorum tenere vices, *legi* Regiæ placuit *prima, titul. 14. lib. 9. nouæ Reg. collect.*

98 Militum † quoque Clericos gaudere priuilegiis *Glos. & DD.* tradunt *in l. Miles, D. de reiudic.* præcipuè *Ias. num. 11. Alex. num. 3. & Ias. num. 9.* In casibus saltem vtrisque aptabilibus, *Camil. Gallin. de verbor. signif. lib. 7. cap. 8. num. 7. Carol. de Gras. dict. tract. effectu 19. per tot. Nos in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num. 481. & seq.*

99 Litibus inde Clericos vexandos † non esse, sed expediendas illorum celeriter esse causas (argumento *legis Colloni, C. de agricol. & censit. lib. 11. legis Omnes, 31. C. de Episc. & Cleric.*) profitetur *Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 5. num. 166.*

Efficique per Clericatum nobiles
100 † docent *Andr. Tiraquel. de nobilit. cap. 9. num. 4. Carol. de Gras. dict. tract. effect. 55. per tot. Fulu. Paceran. in tract. cui incumbit onus probandi negatiuam, lib. 2. cap. 34. num. 4.* aliique proximè referendi.

101 Palinodiam † ideo non cantant, *Marant. in pract. 4. part. in princip. num. 10. Bernard. Diaz in pract. crimin. canon. cap. 66. verb. Maledici, num. 7. Didac. Couar. variar resolut. lib. 1. cap. 11. num. 4. in fin. vers. Iustissimum tamen est, Carol. de Gras. effectu 48. per tot. Prosper. Farinac. prax. crimin. quæst. 105. num. 71. cum seqq.*

Nec pro causa ciuili in carceribus
102 † detineri possunt, probant *text. in cap. 2. de fideiussor. & in cap. Oduardus, 3. de solution.* & tradunt (præter ordinarios dictis locis) *Couar. variar. lib. 2. cap. 1. num. 9. Gutier. de iuram. confirmat. 1. part. cap. 17. num. 7. Farinac. quæst. 27. num. 66. & 67. Carol. de Gras. dict. tract. effect. 7. num. 1. & seqq.* multos cumulans.

Neque inopia laborantem Cleri-
103 cum, bonorum cessionem † facere debere Clericum, profitentur iidem. Ad Minorum quoque ordinum Clericos (dummodo Ecclesiæ, aut Altari deseruiant, iuxta *Concilii Tridentini* dispositionem *sess. 23. cap. 6. de reform.*) extendentes. Nec pro camerali obligatio-
104 ne, † iuramento desoluendo firmata, inopem Clericum in carcerem mittendum, defendunt *Couar. dict. cap. 9. vers.*

verſ. Quoties verò, aliis contrarium ſentientibus, reprobatis, magis communem, & veriorem profitetur *Graſſ. dict. loco, num. 12.* aduerſus *Farinac. d. quæſt. 27. num. 70.* & *Nicol. Intrigliol. ſingul. 78. num. 3.*

105 Pro repreſaliis † item non detinentur. Quæ licèt improbatæ ſint in quibuſuis, *auth. vt non fiant pignor. coll. 5.* diſtrictiùs tamen quoad Clericos, illorumque bona *Gregorii Decimi* conſtitutione inhibentur, *in cap. vnic. de iniur. & damn. dat. lib. 6.* aduertuntque *Bart. in tractat. de repreſal. quæſtion. 7. num. 6. & 7.* cum aliis *Graſſ. effectu 23. per tot. Marc. Anton. Genuenſ. in practicabilib. Eccleſiaſt. quæſt. 540. Iulian. Viuian. de iurepatron. lib. 2. cap. 5. num. 168.*

106 Neque obſides † dari poſſunt, *Felin. in cap. Ex reſcripto, de iure iur. num. 10. & Alexand. de Neu. nu. 33. Iul. Ferret. in tractat. de obſid. prouiſſ. num. 19.* aliisque (etſi mendoſè relatis) *Carol. de Graſ. dict. tract. effect. 30. num. 1. & ſeqq.*

107 Neque quantumuis magnæ neceſſitatis prætextu, † à parentibus vendi, aut pignorari valent, *Marſil. ſingul. 101. num. 2. & in repet. rubr. D. de fideiuſſor. num. 143. Camil. Borrel. in pragmat. Odia litium, §. 1. gloſ. 3. num. 250. Carol. de Graſ. effectu 43. per tot. Nos* (plures referendo) *de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 22. num. 90.* Etſi aliis hanc neceſſitas filios diſtrahendi parentibus facultatem concedat, iure probatam, vt copiosè *dicto loco à num. 73.* oſtendimus.

108 Iuramentum calumniæ præſtare † Clerici non tenentur, *cap. 1. & toto* ferè *tit. de iuram. calumn.* Sed de veritate dicenda, vt dicunt *Specul. in tit. de iurament. calumn. §. Reſtat, num. 7. Albert. Galeot. in margar. iuris, cap. 15. numero 10. Lel. Zanch. in tractat. de priuileg. Eccleſ. priuileg. 92. num. 2. & per tot.* quos refert, & ſequitur *Carol. de Graſ. effect. 24.* materiam proſequens *per totum.* Cum cæteri vtique teneantur, *tot. tit. D. de iuram. calum. & C. de iuram. propter calumn. dand.* & *in lib. 6. Decret. de iurament. calumn.*

109 Differentiam, & naturam iuramentorum † maliciæ, calumniæ, & veritatis, oſtendunt *Gloſ. margin. in cap. 1. §. Quamuis, de iuram. calum. lib. 6. Specul. in dict. §. Reſtat, Anton. de Retiburt.* (qui integrum, *de iuramento calumniæ* tractatum edidit) *cap. 1. num. 13. & ſeqq.*

110 Ob crimen læſæ Maieſtatis, à parente commiſſum, † non in perſona, aut bonis, quemadmodum cæteri ſæculares filii, puniuntur. Aduertit *Gloſ. vnic. circa med. in cap. Satis peruerſum, 7.* in ordine, 56. *diſt.* Marſil. in dict. repet. rubr. D. de fideiuſſor. num. 143. verſic. Item prædictis, *Baiard. ad Clar. in §. Læſa Maieſtatis, num. 19. Roland. à Vall. conſ. 16. num. 15. lib. 4. Carol. de Graſ. dict. tract. effect. 45. per tot. Didac. Couar. variar. lib. 2. cap. 8. num. 4. in fin. Proſp. Farinac. prax. crimin. part. 4. quæſt. 116. num. 117.*

111 Non prætereа ſanguinis pœna † Clerici puniuntur. Cum enim canonicis diſpoſitionibus ſubiaceant, quæ non pœnam ſanguinis norunt, vt *ſuprà* iam *num. 54. & ſeqq.* notamus: ab ea redduntur immunes, vt & proſequitur *Carol. de Graſ. effectu 46. per tot.*

112 Ideoque etiam in delicto proquo, eſt pœna ſanguinis conſtituta, defendi per procuratorem † Clericum poſſe, tenent *Cæpol. conſil. crimin. 72. per tot. Carol. de Graſ. effect. 59. Farin. quæſt. 99.*

113 *num. 9.* qui in aliis † contrarium, cum prope infinitis, *num. 1.* firmârat. Quāuis & in Clerico quoſdam aduerſantes *num. 9.* referat.

114 Filius ingratitudinem aduerſus parentem committens, † ex hæredari potet, ratione qualibet ex deſignatis in *§. Aliud quoque capitulum, verſ. Cauſas, auth. vt cum, de appell. cognoſc. coll. 8. in l. 4. cum duabus ſeqq. tit. 7. part. 6. l. 2. tit. 9. lib. 3. fori leg.* & *Gloſ. in cap. Quintavallis, 23. verb. Exhæredaret, de iure iur.*

115 Ex eis tamen Clericum, † aut Monachum effectum exhæredari poſſe.

textus

textus decisio vetat, *in cap. Non liceat, 10. in ordine, 19. quæst. 3.* & docet *Glos. in l. fin. §. Hoc etiam, verb. Quasi ingratū, C. de Episc. & Cleric.* ex text. *in auth. de Monach. in princ. coll. 1.* vbi etiam notat *Glos. verb. Maculam detergat, Marsil. in dict. rubr. de fideiussor. num. 139. Camil. Borrel. in repet. dict. pragmat. Odia litiū, §. 1. glos. 3. num. 253. Carol. de Gras.* aliis citatis, *effectu 47. pag. 460.*

Per Clericatum quoque, aut Reli-
116 gionis ingressum † illegitimi legitimatur, parentibusque succedunt. Omnem namque maculam Clericatus, aut Religionis ingressus abstergit, *dict. authen. de sanctiss. Episcop. in princip. Hipol. de Mars. dict. loco, num. 143. ad fin. & singul. 273. Andr. Tiraq. de pia caus. priuileg. 29. Carol. de Gras. dict. tract. effect. 57. Card. Paleot. de not. & spur. cap. 54. num. 6.*

117 Cum cæteri illegitimi † à parentum successione repellantur, *auth. Ex complexu, C. de incest. nupt. auth. Quib. mod. natur. effic. sui, §. fin. l. 4. ad fin. tit. 3. l. 10. titul. 13. part. 6. l. 17. titul. 6. lib. 3. for. leg.* copiose *Rojas in epit. succes. cap. 1. per tot.* vt alias in re nota allegationes omittamus.

Donationem à patre filio Clerico
118 † in eiusdem potestate existenti factā (non enim per Clericatum, aut Præsbyterium patria dissoluitur potestas, vt tenet *Abb.* cōmuniter approbatus, *in cap. Cum voluntate, 54. de sent. excommun. num. 8. Innoc.* & alii *in cap. Indecorum, de ætat. & qualit. Ascan. Clem. de patr. potest. cap. vlt. num. 63. vers. Contrarium,*) firmitatem habere, tenet *Carol. de Gras. d. tract. effect. 54. pag. mihi 462.* post *Ioan. Lup. in repet. cap. Per vestras, de donation. inter vir. & vxor. num. 42.* & *Petr. Surd. consil. 259. num. 1.* quos allegat.

Etsi aliis in potestate existentibus
119 † inualide à parētibus donationes fiant *l. Donationes quas parentes, 25.* (& ibi notant communiter Doctores) *C. de donation. inter vir. & vxor. Paris. consil. 15. num. 19. lib. 2. Iul. Clar. recept. sentent. §. Donatio, quæst. 8. numero 1. Ioan. Vincent. Honded. consil. 47. num. 39. lib. 1.*

In pecuniaria causa, fideiussorem
120 *iudicio sisti,* † vel *iudicatum solui,* non præstant Clerici, sed simplicem, cum bonorum suorum hypotheca, cautionem. *auth. de sanctissimis Episcop. §. Si quis autem pro pecuniaria, coll. 9. Gloss. in l. Cum Clericis, 25. C. de Episcop. & Cleric. verb. Fideiussorem, Azo in summ. eiusd. titul. num. 13. Panormit. in cap. fin. §. In aliis, num. 2.* extr. *vt lite non contest. Carol. de Gras. dict. tract. effectu 50.*

121 Alii † contra, *auth. Offeratur, C. de lit. contest. & ibi Glos. verb. Fideiussione, auth. de exhibend. reis, §. Suscepto, coll. 5. §. Sed hodie, instit. de satisd.*

Fideiussoremque *iudicio sisti*, eius
122 qui Clericus effectus est, † fideiussione liberari, tradunt *Hipol. de Mars. dict. rubr. de fideiussor. num. 138. Zabar. in Clement. 1. de cens. quæst. 9. Carol. de Gras.* (aliis citatis) *dict. tract. effectu 51. per tot. pag. 461.*

Clericum absque parentis authori-
123 tate, † & consensu in iudicio posse cōparere, probant *text. in cap. fin. de iudic. lib. 6. Carol. de Gras. effectu 60. pag. mihi 465. Paz in prax. tom. 1. part. 1. tempore 2. num. 20. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 319.* & multi alii, quos in *collect. ad dict. cap. fin. num. 10. Au-*
124 *gustin. Barbos.* refert. Alii † vero nequeunt, vt iam *suprà quæst. 5. num. 11.* notauimus.

Cum duobus testibus in præsentia
125 parochi † testantur Clerici, *cap. Cum esses, 10. de testam. Aluar. Valasc. consult. 74. per tot. Carol. de Gras. d. tract. effectu*
126 *63.* Cum in aliorum † longe maior solemnitas desideretur, vt *quæst. præcedēti, num. 338. & seq.* ostendimus.

127 A seruitute Clericatum liberare, † libertumque ab operarum libertorum præstatione, tradit *Carol. de Gras. dict. tractat. in prælud. numero 417. & seq.* Primum, ex *Azone in summ. C. de Episcop. & Cleric. numero 14.* Qui cum

O distin-

Validum præterea opinioni huic robur accedat, ex *l. 4. titul. 1. lib. 3. noua Reg. collect.* statuente: † *Si alguno quisiere emplaçar a algun Concejo, o vezino del, por algun caso de Corte; que lo pueda emplaçar ante los dichos Gouernador, y Alcaldes mayores, y no ante los nuestros Presidente, y Oydores de la Audiencia de Valladolid, ni ante los nuestros Alcaldes del Crimen. Saluo si el caso fuere de grande importancia, assi como sobre bienes de mayorazgo, o sobre vassallos, o fortaleza, sobre muerte, o feridas de Cauallero principal, o sobre otros semejantes casos. Cà entonces, sea en eleccion del autor, o acusador, intentar, o proseguir la causa ante los dichos nuestros Gouernadores, y Alcaldes mayores en la dicha nuestra Audiencia, Corte, o Chancilleria.* Quæ cum pro morte, aut vulnere equiti inflicto, similive casu, primum iudicem Senatum concedat: pro reali iniuria Clerico, Ecclesiæque Ministro illata, idem ius statuisse videtur. Siquidem

25 ab equite armatæ militiæ, † ad cœlestis militiæ equitem (id est Clericum) argumentum valere; frequens confirmet assertio, quam & comprobimus in *Axiomatib. nostris, lit. A. num.* 481.

Sed licet pia, & iuridica præcedens videatur opinio: veriorem tamen,

26 † ac tenendam, in ciuili, & criminali causa contrariam iudico. Namque vel miseræ conditionis ratio ad hoc fori priuilegium, vel criminis immanitas aditum præbeat necesse est, ex *dict. l. nostra vnic. Regiisque iam citatis.* Ecclesiasticum vero statum miseram conditionem inducere, dicet nemo: quodlibet crimen, etiam reale, in personas Ecclesiasticas cõmissum, huic remedio locum facere: Iura crimina designantia, pro quibus ad Principem in causæ congressu licet conuolare, firmare non patiuntur. Clarius ostendamus vtrumque, aduersaque propulsemus oportet.

27 Miserabilium numero Ecclesiam † regulariter, de iureque non contineri, neque vt miserabilem fori hoc priuilegio vti: satis *præcedenti quæstione* dicta probant. Quare, neque Ecclesiasticam personam quod Ecclesiastica sit (inde enim ad Ecclesiasticas personas fauorem hunc contrariæ partis assertores deducunt) eo gaudere, in necessariam consequentiam venit. Ita sustinent (in fortioribus etiam Neapolitani Regni constitutionis terminis, ad *legis nostræ vnicæ* beneficium Ecclesiam cum miserabilibus admittentis; eaque existente, Ecclesiasticam personam pro suis, Ecclesiæve rebus agentem, ad Regiam Curiam aduersarium in prima causæ discutione trahere non posse) profitenturque *Matthæ. de Afflict. decision.* 257. *numero* 2. *& in const. Regn. Statuimus*, 2. *numero* 13. *versic. Data, Niger. in cap. Regn. Quoad decretum, numero* 10. *Marcel. Cal. de modo articul. glos.* 1. *numero* 88. *Vincent. de Ann. alleg.* 147. provt eos refert, eorum sententiam probans, *Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variation. fori, sect.* 3. *quæstion.* 2. *per tot.* & *quæst.* 11. *numero* 5. *Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiast. tricenar.* 22. *quæstion.* 634. & diximus iam *de priuilegiis pauper.* 1. *part. quæst.* 52. *à num.* 24. *cum seqq.*

Tantum enim à paupertie, misera ve conditione Clerici absunt: (de illis enim præcitati loquuntur) vt potius for-

28 tunati, † potentes, ac diuites reputentur, & in eos, tanquam in potentiores alienationem, vel cessionem fieri Iura vetent; factamque, veluti fraudulentam, infectam reddant. Obseruant sic *Bart. in l.* 1. *in fin. D. de alien. iudic. mut. caus. fact. Bald. in l. Stipendia, numero* 3. *C. de procurator. Turrecr. in capit. Sancta*, 2. *quæstion.* 7. *numero* 2. *Anchar. in cap.* 2. *num.* 4. *de alienat. iudic. mut. caus. fact.* vbi est textus, *Hieronym. Gig. de pension. quæstion.* 22. *numero* 13. *Iul. Clar. sententiar. lib.* 4. *in §. Emphyteosis, quæstion.* 22. *ad fin. versic. Persona autem potentiores, Ildefons. Montalu. in l.* 7. *titul.* 31. *part.* 2. *glos. vnic. colum.*

colum. 3. *per tot. Roland. à Vall. consil.* 38. *à num.* 27. *ad fin. lib.* 2. *Marc. Anton. Natt. cons.* 474. *num.* 49. *volum.* 2. *& cons.* 530. *num.* 11. *lib.* 3. *Marcabr. cons.* 82. *num.* 88. *Vincent. Carot. de excus.* 2. *part. quæst.* 39. *num.* 1. *&* 2. quorum plerosque refert *Carol. de Graß. de effect. clericat. effectu* 34. *num.* 1. *Ioseph. Mascard. de probation. conclus.* 558. *num.* 19. *&* 20. *Bellet. disquisit. Cleric. part.* 1. *tit. de disciplina Clericali, §.* 12. *num.* 24.

Quæ & satis tutã opinionem hanc præstant; & argumentis cõtrariis) quo ad hanc primam partem) respõsum parant. Neque enim *text. in dict. cap. Sacerdos,*
29 † & in *cap. Quod autem,* in contrarium, *num.* 1. adducti, *Caroli de Graßis* sententiam, aut illationem probant. *Textus* namque in *dict. cap. Sacerdos* de eo solum Clerico, qui vel Ecclesiæ sua dicauit, vel pauperibus distribuit, volũtariè paupere eff:cto, loquitur: Textus vero *in dict. cap. Quod autem,* pauperẽ Clericum esse debere ait, bonorum Ecclesiæ dispensatorem, non dominũ, pauperumque compauperem. Itaque, si Ecclesiasticarum personarum obligationem respiciamus; pauperum com pauperes (vt textus inquit) esse debere, fatebimur: si veritatem; diuites, ac potentes, vt iam relatæ authoritates monstrant, & deplorat *Hieronym.* epist. ad Nepotianum. *Nonnulli enim* (inquit) *sunt ditiores Monachi, quam fuerant sæculares; & Clerici, qui possideant opes, sub Christo paupere, quos sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant, vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos.* Eaque pro Clericorum diuitiis præsumptio; vt naturalem paupertatis præsumptionẽ vincat. Etsi enim
30 paupertas, vt naturalis † in homine qualitas, præsumatur (quemadmodum *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 5. *n.* 22.
31 ostendimus) non tamen in Clerico, † præsertim beneficiato, quem diuitem præsumi, proque duobus habere victũ, tenet *Seifel. in l. Si constante, num.* 30. *D. solut. matr. & in l. Decem, num.* 13: *D. de verb. oblig.* ex *cap. Quisquis,* 3. *de vit. & honest. Clericor.* quẽ refert, sequiturque *Vincent. Carot. de excus. bonor. p.* 2. *quæst.* 35. *num.* 11.

Neque id in præsumptione, sed in veritate, certitudineque fundamentum habet. Cùm si non diues sit; pauper tã-
32 men † Clericus esse non posit. (de maioribus Ordinibus initiato loquor) quippe qui ad eos, non nisi, vel ad congrui beneficii, vel patrimonii saltem titulum promoueri debeat, aut iure possit, iuxta dicta à *Nobis, dict. tract.* 1. *part. quæst.* 9. *nu.* 11. *&* 13. Neque quod integrum, & absolutũ in beneficii fru-
33 ctibus † dominium habere non dicatur; pauper censetur:

Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus,

vt *lib.* 1. *epistolar. epist. ad Liuiũ* Horatius ait. & probauimus latius *eod. tract. q.* 4. *§.* 1. *per tot.* præcipuè *n.* 91. *& seqq.*

Quibus in vere Ecclesiasticis sic cõ-
34 stitutis, in aliis impropriè, † abusiueq; Ecclesiasticis appellatis, quos *num.* 2. retulimus, minor, nulla imò dubitatio eo ex capite superest. Cùm ad illorum similitudinem, hi fori priuilegium obtinere contendant, quod illis denegatum extare ostendimus.

Nec contrariæ quidem partis assertores, hos inter Ecclesiasticos numerarũt, tam vt *legis nostræ vnicæ* priuilegiũ,
35 Principisque forum cõmodent; † quã vt Ecclesiasticum illiusque electionẽ (aliquo veluti modo Ecclesiasticis) cõpetere dicant. Quod ad legis nostræ casum argumentum nullatenus trahendũ est. Cũ Ecclesiasticos, ea solum ratione, *quòd Ecclesiastici sint,* non tangat. Præterquãquòd non aliorum causas, quã in Ecclesia manumissorum, ei Cõmendatorum, eius, vel Clericorum seruorum ad Ecclesiasticum forum pertinere; *d. num.* 2. Iura relata continent. Quare, neque ad forum Ecclesiasticũ
36 Colonorũ, † Rusticorum, vel ad tẽpus Ecclesiæ seruientium causas pertinere, asseruerunt *Gloss. in cap. Iudicatum,* 39. *dist. Anton. de Butr. in cap.* 2. *de foro compet. num.* 14. *Abb. num.* 5. *Aret. notab.*

..tab.2. Felin.num 2. & 3. *Anton. de Nigr. in repet. extrauag. vnic. de vit. & honest. Clericor. num.* 19. *Thom. Grammat. decis.* 162. *num.* 14. *Anton. Capit. decis.* 12. *num.* 2. *Antonin. Thesaur. decis. Pedem.* 22. *num.* 1. & 4. *vers. Verum retenta, & num. seq. Marc. Anton. Natt. cons.* 576. *num.* 3. & *seq. Iul. Clar. recept. sentent. §. fin. quæst.* 35. *ver. Quaro nunquid familiares. Tiber. Decian. tract. criminal. lib.* 4. *cap.* 9 *num.* 58. *Carol de Graß. de effectib. clericat. effect.* 1. *num.* 149. *vers. Aut famulus, & num.* 150. & 210. *Iacob. Menoch. de arbitrar. centur.* 6. *casu* 562. *nu.* 4. & *seq. Prosp. Farin. praxis crimin. quæst.* 8. *num.* 46. *Petr. Surd. cons.* 301. *nu.* 69. & 72. *Sigismund. Scacc. de iudic. p.* 1. *cap.* 11. *num.* 22. *Fulu. Pacian. de probationib. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 123.

Sic nec publicè pœnitentium cau-
37 sas † de foro Ecclesiastico esse (aduersus *Hostiensem, Speculatorem, Butriũ*, & *Barbatiam*) firmant (cum *Innocentio, Abbate, Aret. in dict. cap.* 2. *de foro compet.* & *Marian. Socin. in cap.* 1. *eod. tit. num.* 13. *vers. Decima declaratio*) eruditissimi *Didac. Couar. practicar. quæst. cap.* 34. *num.* 3. *vers. Sic & Innocent.* & *Iacob. Simanc. de Catholic. institution. cap.* 46. *nu.* 17. 18 & 19. Secundum meam vetustiorẽ impressionem. Contrariam opinionem, falsissimam, à ratione, & veritate alienam, nulloque iure probari, dicentes, *textui in d. cap. Aliud,* 11. *quæst.* 1. (qui aduersantibus fundamentum præbuit) respondentes. Vtriusque opinionis Auctores (non ab hac deuius) refert *Nouarius in praxi election. & variation. for, sect.* 1. *quæst.* 44 *per tot.*

Sed si superiores isti, vt Ecclesiasticæ personæ, Ecclesiasticum, vel Principis forum in prima causæ discutione
38 non obtineant: si vi, † potentia, vel iniuria opprimantur, vt Miserabiles obtinebunt. Tuncque ad Ecclesiasticũ forum habere regressum, interque Miserabiles reponi, non aliter, *Innocentius* firmat, cuius probat sententiam *Couar. d. cap.* 34. *nu.* 3. *vers. Et Innocent.* Idque præcipuè in conuersis de nouo ad nostram Catholicã Fidem, qui nulla alia ratione, nisi quòd iniuriis, contumeliisque afficiantur, opprimãturvè Miserabilium numero à Doctoribus reponi debent, nec possunt, quos *in prooemio, num* 4. retulimus, refertque Iuris fulgentissimum Luminare *D. IOAN. A SOLORZANO de Indiarum iure, lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 50. id ipsum à *num.* 46. non obscure indicans. Tametsi regulare id in quolibet dixerimus *de priuileg. pauper. q.* 52. *n.* 12. & 29. quoad Ecclesiasticum forum; quoad Principis vero, etiam *hoc tractatu, quæstione præcedenti, num.* 18 notamus.

Quare, si aut misera conditio, aut immanitas criminis, à lege designati, priuilegio huic locum non faciat: ad illud, siuè laicis, siuè Clericis, vt diximus, aditus non patebit. Neque in contrarium relatæ authoritates, & fundamenta obstant. Nam qui affirmatiuam partem tuentur, iam citati, triplici fundamento nituntur. Quorum duo, sine oppugnatore euersionem, ruinamque patiuntur.

Alterum enim ex specialibus constitutionibus sumunt; quod extra statuen-
39 tium terminos, † in generaleque argumentum trahi nequit, ex *Pauli* respõso in *l. fin. D. de iurisd. omn. iudic.* Imperatorumque Archadii, & Honorii *in l. Duũ virum,* 53. *C. de Decur. lib.* 10. cũ statuti potentia propriis terminis concludatur, nec vltra, eius protẽdatur effectus,
40 sed limitatum producat, † causa veluti limitata, iuxta vulgare Axioma, de quo *in nostris, lit. C. n.* 48. Cuius arctata potentiæ causa, effectum quoque arctari, *in l. Pupillo,* 27. *D. de tutor. & curatorib. datis ab his,* sic docuit Hermogenianus: *Pupillo, qui tã Romæ, quàm in prouincia facultates habet, rerum, quæ sunt Romæ, Prætor; prouincialium, Præses dare potest.* Papinianus, in *l. Iurisperitos,* 33. *§. Cum oriundus, iuncta Glossa, verb. Præsidis, D. de excus. tutor.* Vlpianus in *l. Si arrogator,* 22. *D. de adoption.* & Paulus in *l. Cũ vnus,* 12. *§. Is qui possidere. D. de bon. author. iudi. possid. Is qui possidere iubetur*

(ait)

(ait) eo loco iussus esse videtur, cuius cura ad iubentem pertinet. Comprobatque id benè *Alderanus Mascard. de general. statut. interprat. conclus. 6. num. 3. & seqq.*

Alterum, ex incerto, pro certo deducunt. Supponunt enim, hoc Principis fori ad primam causæ cognitionem, priuilegium, pro rebus suis Ecclesiæ competere; à fortiori inde arguentes, pro Ecclesiasticis personis cõpeciturũ, cũ rebus personæ digniores sint, vt *suprà, num. 5.* retulimus. Sed

41 cum suppositum, † antecedensque firmum non sit (vt *quæst. præcedenti* probauimus) & consequens infirmetur, sequitur necessario, iuxta quod formauimus Axioma in *nostris, lit. A. numero* 282. fundamentoque destructo, inædificatum corruat, necessum est, vt vulgaria iura dictitant, & *Lucret. de rer. natur. lib.* 4. canit:

Denique, vt in fabrica, si praua est regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua si ex parti claudicat bilum:
Omnia mendosa fieri, atque obstipa necessum est.
Praua, cubantia, prona, supina, atque absona tecta,
Iam ruere, vt quædam videantur velle, ruantque,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis:
Sic etiam ratio tibi rerum praua necesse est,
Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta est.

Tertium latè suprà agitatum superest fundamentum, à criminis grauitate deductum. Validũ aduersæ partis præsidium. Validioribus tamen subuertitur. Eo præcipuè munimine, quod in

42 suo quoslibet foro † tuetur, neque extra patitur conueniri, Imperatorũ *Diocleciani*, & *Maximiani* decreto paratũ, in *l. 2. C. de iurisd. omn. iudic.* canonicis, Regiisque sanctionibus roboratum, *in cap. Clericus laicum. 5. in cap. Cum sit generale, 8. de foro compet.* & in *l. 32. tit. 2. part. 3.* exornatum à *Nobis, in Axiomatib. Iur. lit. A. numero* 82. & *seqq.*

43 Quam ita in criminalibus, † sicut in ciuilibus regulam cõstituere *Arcadius*, & *Honorius* in *l. Iuri criminali, 5. C. de iurisd. omn. iudic.* huius decreti violatores pœna ferientes ibidẽ. Vtque ad casum nostrum compẽdiosa (vt aiunt) via deueniamus: *Regia legis, 8. tit. 3. lib. 4. noua Reg. collectionis*, verba proferamus in medium: *Defendemos, que ninguno de los vezinos de las nuestras Ciudades, Villas, y Lugares, puedan ser emplaçados para ante los nuestros Alcaldes de Corte, y Chancilleria, fuera de las cinco leguas en las causas ciuiles, sin que primeramente sean demandados ante los Alcaldes de su fuero, y oydos, y vencidos por derecho. Y que no valan nuestras cartas que en contrario fueren dadas, saluo en aquellos casos, que se deuen libran en la nuestra Corte, y Chancilleria. Que son estos: Muerte segura, muger forçada, tregua quebrantada, casa quemada, camino quebrãtado, traycion aleue, riepto, pleyto de viudas, y huerfanos, y personas miserables, o contra Corregidor, o Alcalde ordinario, o otro oficial del tal lugar, y sobre caso en que pueda ser conuenido durante el tiempo de su oficio.* Legis pariter 9. eiusdem tituli, & libri: *Que estos tales, y no sus lugares tenientes, ni otro alguno, puedan traer, y traygan sus pleytos à la dicha nuestra Corte, y Chancilleria*, Et ibi: *Y mandamos, que si contra lo en esta ley contenido, por los susodichos se dieren, y libraren cartas de emplaçamiento, que no valgan, y sean obedecidas, y no cumplidas.* Quarum tenore, Ecclesiasticas personas, ab hoc fori priuilegio (si extra casus ab ipsis designatos, illud prætendant) excludi; manifestè apparet. Cùm neque Miserabiles, vt probauimus) sint: neque aliis, ratione alia priuilegiatis, nisi à prædictis legibus nominatis, fauor hic competat, ab eo potius cæteri, cuiuslibet sint conditionis, arceantur expresse. Quonam quidẽ verborũ, prohibitionisque

44 natura, quamlibet † (identitatis quoque ratione) extensionem repellit, omnimodæque obseruantiæ, absque aliqua (minima etiam commutatione) necessitatem imponit. Quippè, quæ formam præstent, à qua nec tantisper, aut in meliùs quidem, recedi, eive aliquid addi, vel detrahi potest, vt *in Axiomatib. nostris, lit. F. num.* 157. *& seqq.* tradidimus. Formam autem inducere, nó modo ex integro earum contextu, ordineque descripto deducitur; sed &
45 quia prohibitiuè † loquuntur. Legem namque prohibitiuè loquentem, formam incommutabilem inducere, multis *in prima de priuileg. pauper. parte, quæst.* 22. *num.* 1. ostendimus, pariter atque *numeris sequentibus* comprobantes, etiam decreto, clausulavè irritante non adiecta. Quæ cum in nostris adsit; fortius vrget, validiusque formam inducit, vt tradit *Prosper. Farinac. fragment. criminal. parte* 2. *lit. L. num.* 205. *vers. Quartò*, adductis etiam *Rolando à Vall. consf.* 60. *num* 23. *& seqq. lib.* 4. *Iacobo Menochio de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 30. *num.* 1. *Virgin. Boccat. in constit. Picen. glos.* 6 *nu.* 159. *Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. F. conclus.* 414. *num.* 25. *&* 29.

46 Tùm, quia in correctoriis, † & exorbitantibus à Iure, nec similitudinis, vel identitatis ratione, imò nec illius maioritate, etiam quod summa æquitate nitatur, extensionem admittendam esse; multis (vt alios omittam) *Farinacius* probat, *fragmentor. criminal. lit. E. num.* 122. 130. *& seqq.*

47 Tùm denique, ex maligna negatiuæ, † dictionisque taxatiuæ *Tantum*, in dictis legibus, & *in l.* 3. *titul.* 3. *part.* 3. dictaque *l.* 2. *C. de iurisd. omn. iudic.* adiectarum natura, quæ omnimodam literæ adhæsionem desiderant, aliterque fieri posse negant, & quamlibet extensionem, aut immutationem excludunt. Primũ probant dicta à *Nobis in Axiomatib lit. N num.* 30. Secundum, *Euerard. in locis legalib. loco à natura dictionum taxatiuarum. Fulu. Paccian. de probation. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 15. *& seqq.* & *Farin.* multis relatis, *dict. lit. E. num.* 253. *& seq.*

Quibus stantibus, non multum aduersanti opinioni conducit, quod eius sequaces argumentum adducunt: *Ipsi* nempè *Deo Opt. Max. iniuriam factam videri*, quodque ex *læsæ Maiestatis* similitudine protraximus.

Offensio namque, vel iniuria Clerico facta, non aliter Deo Optimo Maximo, eiusque Religioni propriè facta censetur, quàm si in Diuinum directè,
48 † & principaliter odium fiat. Si enim Clerici solum persona offendatur; sacrilegium esse, non contra Dei Religionem, sed contra virtutem obseruantiæ, docet *P. Vazquez, lib.* 1. *de adorat. disput.* 6. *cap.* 8. cuius refert sententiam *P. Suar. de Religion. lib.* 3. *tract. de sacrileg. cap.* 6. *n.* 4. oppositioni contrariæ in hunc modum satisfaciens: *Responderi autem potest, quod sicut cultus Sanctorum, religiosus dicitur propter coniunctionem, quam habet cum Diuino cultu: ita percussio Clerici, dicitur sacrilegium, quia versatur circa personam sacram, & Deo coniunctam, licet propriè contra Religionem non sit.*

Per sacrilegium enim, immediatè res Deo dicata violatur; & ita illa est quasi materia proxima huius peccati, quæ vocari solet, obiectum quod. *Deus autem est* obiectum cui, *seu in cuius iniuriam remotè actio redundat*, vt formaliter idem ipse Suarez in eiusdem tractatus proœmio inquit. Subdens in *dict. cap.* 6. *num.* 5. *Præterea, si quis faciat iniuriam Sacerdoti, in despectum, & contumeliam ministerii, sine dubio committit sacrilegium contra Religionem Dei.* Si verò non in despectum ministerii, sed personæ, priuatoque odio; non modò contra Religionem sacrilegium non esse: sed nec sacrilegium ex natura rei, iure positiuo secluso, secundum communiorem, veriorem que sententiam, ipsemet *eodẽ tract. cap.* 2. *num.* 4. *vers. Dubitari autem potest* sic profitetur: *Quia seclusa lege positiua, talis actio non esset formaliter contra sancti-*

Ctita-

ctitatem personæ, ex peculiari titulo sanctitatis, nisi Ecclesia suo præcepto id efecisset. Inde Tiberius Decianus *tract. crimin. lib. 6. cap. 34. num. 22. col. 2.* post longam disputationem, *An pro violenta manuum in Clericum iniectione, ipso iure excommunicatio incurreretur?* in hæc verba concludit: *Quando autem quis cũ violentia & malo animo, inferendi scilicet iniuriam Religioni percutit Clericum: eo casu, est excommunicatus ipso iure: secus si nõ tanquam Clericum, aut Religiosum, sed tanquam talem inimicum.* Quod magnã afferret (si verum foret, dubito enim) limitationem textui *in cap. Si quis suadente, 17. quæst. 4.*

Satis ergo superiora monstrant, realem iniuriam priuato odio in Clericũ illatam, nihil cum læsæ Maiestatis crimine habere commune, nullatenusque istiusmodi delicti cognitioné ad Principé in causæ congressu, ea, aut criminis atrocitatis ratione, referendã esse. Neq; enim Principis, aut Papæ Legatũ, Vicarium, Consiliarium, Senatoremvè
49 offendens (tametsi hi † pars corporis Principis reputentur, *l. Quisquis, 5. C. ad leg. Iul. Maiest. l. 1. tit. 16. part. 2.*) si
50 priuato faciat odio, † læsæ Maiestatis crimine extat irretitus. Sic firmant, dictamque *legem Quisquis,* & *partita* limitat, ac intelligit *Lopezius ibi, glos. 1. Hieronym. Gigas de crimin. læsæ Maiest. cap. 6. num. 1.* & plenissimè *Farinac. praxis crimin. 4 part. quæst. 112. num. 150. & 164. & quæst. 117. num. 37.* cum *quatuor seqq.*
51 Episcopumque offendentem, † læsæ Maiestatis crimine non teneri, nec *capitis Fœlicis, de pœnis lib. 6.* dispositione contineri, idem *Farinac.* cum *Gigante,* & aliis, simpliciter inquit, *dict. quæst. 112. num. 59. & seq.* & latius, clariusque *ibid. num. 131.* Longe igitur minus
52 simplicem † offendens Clericum tenebitur, iuxta textum *in cap. Si quis deinceps, 22 in ordin. 17. quæst. 4.* & ea, quæ suprà relati *num. 10.* tradunt inferiusque *Nos, num. 91. & seq.*

Neque in contrarium, benè perpensa, textum *in dict. cap. Si quis suadente, §.*
53 *qui autem, 17. quæst. 4.* verba † mouent illa: *Ad instar publici criminis, & læsæ Maiestatis accusabitur: & conuictus, seu confessus, capitali sententia à Rectoribus prouinciæ ferietur, in primo libro Codicis legitur, tit. de Episc. & Cleric. l. Quisquis in hoc genus sacrilegii proruperit, & in Digestis ad leg. Iul. repetund. l. vlt.* Relatiua enim sunt, non dispositiua, relatioque ipsa, non fideliter à Gratiano desumpta.

Primum, *dispositiua scilicet ea verba non esse, sed narratiua;* & ex contextu apparet; & ex capitali inibi designata pœ-
54 na, quam † Canonica sanctio non nouit, *cap. Clericis, 5. cap. Sententiam, 9. ne Cleric. vel Monach. cap. His qui, 30.* in ordin. *23. quæst. 8. dict. cap. Si quis deinceps,* vbi nec pro vulnere, aut morte Clerico, imò neque Episcopo inflicta, mortis infligitur pœna, nec pro reuellione aduersus Romanam Ecclesiam, Præsbyterorumque occisionem, in *Clement. 1. de pœn.* notantque *Gloss. in cap. fin. §. Præuaricator, verb. In omnibus, post princip. 2. quæst. 3. Petr. Cened.* multis relatis, *collect. 61. num. 1. Prosp. Farinac. fragm. crimin. part. 1. lit. C. numero 369. & seqq. & praxis crimin. quæst. 19. num. 12. Camil. Borrel. in summ. decis. tit. 11. num. 39. part. 1. August. Barbos. in collect. ad dict. cap. sententiam, 9. ne Cleric. vel Monach. num. 2.*

Vbi ideo de mortis pœna faciunt
55 Canones mentionem, † non de naturali, temporalive morte, sed de spirituali (excommunicatione scilicet) intelligendam, *Innocentii Tertii* decretum monstrat, *in cap. Per venerabilem, 13. vers. Medium, qui fil. sint legit.* in verbis illis: *Cuius sententiam, qui superueniens cõtempserit obseruare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, à communione fidelium separari.* Notantque ibid. *Abb. num. 21. Foller. in pract. crimin. can. verb. Et si confessi, aut conuicti extiterint, num. 54. Plaç. in epit. delictor. cap. 17. num. 16. & 17. Farinac. dict. quæst. 19. num. 12.*

Quo

de Episc. & Cleric. Abb. in cap. Cum sit generale, num. 13. *de foro compet. Aufrer. in tract. de potest. iudic. Ecclesiast. super laic. & eorum bon. nu.* 38. *vers.* 47. *Guid. Pap. decis.* 562. *num.* 3. *Carol. de Grass. de effect. clericat. effect.* 1. *num.* 577. *Eman. Rod. in quæst. regul. tom.* 2. *quæst.* 62. *art.* 11. *circa princ. lit. B. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz. in pract. crim. canon. cap.* 87. *vers. In personam, lit. B. vers. Sed vtrũ*
68 *laicus.* Id in reali † solum iniuria procedere dicens: verbali namque, nec sacrilegium committi; nec per consequens, ad Ecclesiasticum forum eius vindictam pertinere. Hæc enim ideo Clericis facultas conceditur; quod mixti sit
69 sacrilegii criminis cognitio † fori, vt tradunt *Iul. Clar. recept. sent. §. fin. quæst.* 37. *vers. Vlterius quæro. Hippolyt. Bonacos. in commun. opinion. verb. Clericum offendens, Carol. de Grass. vbi proximè, num.* 578. *& seq. Farin. prax. crimin.* 1. *part. quæst.* 8. *num.* 132. In mixti enim fori
70 criminibus, etiã inter laicos, † Ecclesiasticum competentem iudicem esse; probat *text. in cap. Tuæ,* 5. *de procurator.* docentque *ibid. Doctores, Baiard. in addition. ad Clar. dict. quæst.* 37. *num.* 1. *Anastas. Germ. de sacror. immunit. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 84. *Carol. de Grass. dict. loco, nu.* 595. *Farin. suprà.* Sed cum pro iniuria verbali, sacrilegium (vt dictum est) non committatur; nec mixti fori esse: nec ad Ecclesiasticum forum eius inter laicos pertinere cognitionem sequitur.

Non item principali sententiæ, quã
71 defendimus, obstat alterum † de dicta *lege Si quis in hoc genus* argumentum formatum, ex Præsidum, Rectorũve prouinciarum, ad hodiernos Senatores similitudine, quibus in Clericos sacrilegii patrati vindictam committit. Quia neque inter eos similitudo adest; neque præcipuum quidquam in Clericorum fauorem, quòd sacrilegii in eos commissi vindicta Rectori, aut prouinciæ Præsidi committatur, accrescit, cæterorumque criminum in hoc sacrilegiũ sequitur conditionem, quorum generaliter punitio Rectoribus, Præsidibusque prouinciarum commissa est. Quo-
72 rum quippe muneri incumbit, † prouincias, ditionesque suas vitiis purgare, in delinquentesque animaduertere, vt *in l.* 3. Paulus, *in l. Congruit,* 13. *D. de offic. Præsid.* Vlpianus respondit, omnesque ferè illius tituli leges præcipiunt.

In quorum locum Iudices ordinarii
73 nostri, † Correctores, Prætoresve successêre, sententia *Glos. in l.* 3. *§. Præterea, verb. Si Prætori, D. de suspect. tutorib. Marc. Anton. Natt. cons.* 84. *num.* 8. *lib.* 1. ex *Baldo* dicente: eos, qui hodie ad terras, Ciuitatesque regendas mittuntur; Præsidum prouinciarum locũ tenere; quia vnaquæque Ciuitas loco prouinciæ sit, iuxta notata in *l. fin. C. de præscript. long. tempor.* vbi sic *Accurs.* dixit, in hoc licet eum improbet *Parlador. sesquicent. quotid. differ. differẽt.* 101. *num.* 6. Prouinciã (cum *Saliceto in dict. l. fin. & Fabro in §.* 1. *inst. de vsucap.*) dici putans regionem, quæ vni tantum subsit Præsidi, tamet si plura sub se territoria habeat. Sequacemque *Gregor. Lop.* allegat *in l.* 19. *tit.* 29. *part.* 3. Accursium tamen sequitur, probatque alios quoque referens *Molin. de Hispan. primog. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 55. Sed licet in *Prouincia* terminis præfiniendis dissensio sit; consensus tamẽ, in pari vtrorumque potestate, quasique officiorũ identitate. Illorumque locum hos tenere aduertit pariter *Ioan. Pyrrh. in tract. de Magistrat. Roman. part.* 1. *num.* 13. in hæc verba: *Sicut Præsidis nomen non solum prouincias regentes, à quibus prouocatio est, cuius modi sunt Gubernatores Ciuitatum ferè.* Eiusdemque voti extitit *Andr. Fachin. controuersiar. iur. lib.* 13. *cap.* 30. *vers.* 1. qui etsi sequentibus alios alleget in contrarium: in *versic. tãdem, Ego autem,* respectu loci in quo Prætores nostri ius dicunt, antiquis Prætoribus omnino comparari affirmat, Regiaque partitæ *lex* 22. *titul.* 9. *part.* 2. non obscurè decidit: *Adelantado, tanto quiere dezir como ome metido à*

delante

delante en algun fecho señalado por mandado del Rey. E por esta razon, el que antiguamente era assi puesto sobre tierra grande, llamauanlo en Latin, Præses prouinciæ. Similis *lex 2. tit. 14. part. 4. vers. E otrosi dezimos.*

Quinimo Rectores, Præsidesque
74 prouinciarum exiliorem † quandoque potestatem Correctoribus nostris, vtplumque Rectoribus habere, ex *Vlpiano* constat *in l. 2. §. 2. D. de pœn.* dicente: *Præsidem enim deportare non posse, nulla dubitatio est, sed Præfectus vrbis ius habet deportandi.* & in *l. Inter personas, 6. §. Deportandi, D. de interdict. & releg. Deportandi autem in insulam* (ait) *ius Præsidibus prouinciæ non est datum, licet Præfecto vrbis detur.* Cuius tamen rei, idem ipse *Vlpian.* rationẽ præstat *in l. seq. §. 1.*

Quorum quidem *Præsidum* licet à
75 *Iustiniano* sit adaucta potestas † (multò namque ante eius tempora debilior erat) *Præsidis* nomine in *Prætoris* mutato, cui & res bellicas, & ciuiles gerendi laxior concessa facultas: quæ namque duplicis Magistratus muneri incumbebant; Iustinianeo Prætori (sic illum ipse vocat) concessit, eius *nouella constit. 24. coll. 4. tit. 3. de Præside Pisidiæ, cap. 2.* cuius constitutionis obseruatio ad nos quoque fluxit, cum in maritimis oris Prætoribus ciuilia, pariterque bellica munia committantur. A Iustinianeo tamen Prætore, ad Præfectorum, Quæstorisque sacri Palatii iudiciũ appellationes deferẽdæ erant, vt ad Senatores hodie, Audientiæque, vel Senatus Præsidem defferri debent (idem enim Præfectos, ac sacri Palatii Quæstorem, quod Senatores, Præsidemque Senatus importare arbitror) notantque *Guid. Pap. decis. 9. & 50. Thom. Gramm. decis. 19. num. 13. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 24. part. 3. Bouadill. in polit. lib. 5. cap. 3. nu. 57. Parlador. differ. 10. nu. 1. & seqq.* quorum nullus prædictæ nouellæ mentionem facit. Nonque obscure monstrat *text. in l. Præcipimus, 32. §. Sed si à Proconsulibus, C. de appellation.*

Quare, satis etiam inde apertè deducitur, non supremam apud prouinciæ Præsidem, aut Rectorẽ in sua quoque prouincia, sed Præfectos, Quæstoremque sacri Palacii, (veluti apud suprema hodie tribunalia) potestatem adesse. Cùm à Præside, Rectore ve ad Principem, Senatum, Præfectos, & Quæstorem deferri appellatio debeat: à Senatoribus autem, sacrove Auditorio (sic *dict. nouell. cap. 5.* illud *Iustinia-*
76 *nus* vocat) appellari † nequeat, *Vlpiano* teste *in l. 1. §. Sciendum, D. à quib. appell. nõ licet. Sciendũ est* (ait) *appellari à Senatu non posse Principẽ. Idque oratione Diui Adriani effectũ.* Esset namque de Principe ad Principem appellare (cuius personã induit, potestatem, quã Senatus gerit, *l. Congruit, 8. D. de legib. l. 1. §. De qua, D. de postul. Glossæ* celebres *in dict. §. De qua, verb. Vel Senatus, in dict. l. Congruit, Glos. vnic. & in auth. de nuptiis, §. Disponat, verb. Mallens, coll. 4.*) quod euidentem fatuitatem præseferret, vt *in dict. §. Sciendum,* Vlpian. addit: *Et quidem stultum est illud admonere, à Principe appellare fas non esse, cum ipse sit qui prouocatur.* A Senatus ideo sententia
77 supplicatio, † quemadmodum ab inferiorum Magistratuum appellatio proponitur, *l. 1. §. Hic cumabulis, D. de offic. Præfect. Prætor. l. 1. C. de sent. Præfect. Prætor. auth. Quæ supplicatio, C. de precib. Imper. offer. l. 17. tit. 23. l. 4. tit. 24. part. 3. toto tit. 19. & 20. lib. 4. nouæ Reg. collect. Parlador. dict. differ. 10. num. 1.* plenè *Sigism. Scacc. de appellation. quæst. 19. remed. 3. num. 2. vers. In primo membro.*

Quod & in Galliæ Parlamentis, & in quolibet indistinctè Senatu dicit obseruatum *Petrus Rebuff. in tract. de supplicat. in præfat. num. 31.* ex *textu in §. Aliud autem, vt sponsalit. largit. coll. 9.* ibi: *Quoties sententia gloriosissimorum Præfectorum, cuiuscunque regionis proferatur.*

In nostris verò Castellæ Prætoribus non indistinctè, sineque delectu id procedit. Quippe cum non omnes Præfe-
78 cti Senatoria † dignitate donati sint,

vt Hispalenses, & Gallæci, quibus Regii diplomatis vsus concessus non est, nec Senatorum ideò nomine condecorantur, sed vel *Alcaldes de quadra*, vel *Alcaldes mayores del Reyno de Galicia* appellari leges Regiæ iubent. De quibus integri extant *in noua Reg. collect. tituli 1. & 2. lib. 3.* Ad quos ab inferiorum iudicum, Prætorumque sententiis
79 appellatur, † ab eorum, in causis centum millium marapetinorũ infrà, supplicatio: suprà, ad Vallisoletanæ Cancellariæ Auditores appellatio interponitur, dispositione *legis 1. dict. tit. 1. lib. 3. noua Reg. collect.* De aliis ad eorum potestatem pertinentibus, dictis titulis videre est.

Senatoria autem potestas, non vni,
80 † aut alteri, sed omnibus simul est concessa, vt *Glossa* notat *in dict. l. 1. §. De qua, D. de postul. verb. Vel Senatus.* Ideo nec locum Principis tenens Prorex in prouincia, ditioneve sibi commissa eandem
81 dem quam Senatus, † censetur potestatem habere. A Proregis, per consequens, sententia ad Præfectos Prætorio appellationem, non supplicationẽ ad ipsum interponendam; neque ad illum, veluti ad Senatum, Miserabilium in prima cognitione lites pertinere, proque delegato solum habendum, putat *Rebuffus in dict. præfation. num. 36.*

Ex quibus satis elusa argumenta à *dict. l. Si quis in hoc genus* deducta appa-
82 ret; pariter atque ab *authentica* † *de sanctissimis Episcop. §. Si quis contra*, desumptum; refelliturque deinde non solum quòd eius dispositio (tanquam iuri Canonico, eiusque dignitati, & iurisdictioni aduersa) antiquata sit, ab styloque forensi explosa; sed quia idem ipse textus nostram probat sentẽtiam. Quemque *Azo* (pro contraria *suprà num. 23.* adductus) prouinciæ Præsidem appellat (dictum in id paragraphum allegando:) ordinarium ibidem loci Iudicem *Iustinianus* vocat. Neque quod appellatio eo casu ad prouinciæ Rectorem concessa foret; Senatoriam in eo arguit dignitatem, vt & iam superius dicta monstrant; & leges quoque Regiæ
83 firmant, quæ à Iudicibus ordinariis, † Regiisque Prætoribus, ad alios etiam ordinarios appellationem concedunt, nempè *dict. l. 22. tit. 9. part. 2. l. 7. titul. 18 lib. 4. l. 48. tit. 13. lib. 8.* & toto ferè *tit. 4. lib. 3. noua Reg. collect.* Vtque *Iustinianus* Prætorem suum (æquitate suggerente, ac humanitate postulante,) ad certam vsque summam, & speciali in casu sacri Auditorii habitu indueret; nominatim à communibus regulis deuians, *dict. nouell. 24.* effecit.

Non denique vltimũ sententiæ no-
84 stræ telum officit, † de *lege 4. tit. 1. noua Reg. collect.* iactatum *suprà num. 24.* Cuius obtunditur ictus, non eo solum, quòd non tàm pro vulneribus, aut morte Clerico illata, priuilegium hoc competere ea lex definisse videatur: quam, quo casu competat (quod grauitas, delictique atrocitas efficere valet) Gallecíæ Regnicolis, vel litem ad Regiam ibi Audientiam existentem; vel ad Vallisoletanam Cancellariam eo in casu deferre posse: sed quia (idque certius) licet pro eo delicto, casum quem dicimus Curiæ, competere decernat: non pro morte, aut vulneribus nobili indistinctè inflictis, sed *Principi equiti* id concedit, ait enim: *O sobre muerte, o feridas de Cauallero principal.* Cuius ne-
85 cessario qualitatis existentia, † vt eius legis dispositio procedat, probari debet, iuxta *Vlpiani* sententiam in *l. 1. §. Ait Prætor, D. ne quid in flumin. public.* vbi notat *Bart.* lege, vel statuto aliquid cum qualitate proferente; vtrumque probandum ab eo, qui illius desiderat auxilium. Ita pariter *Azebed. in l. 7. tit. 1 lib. 7. noua Reg. collect. num. 2. Anton. Gomez in l. 47. Taur. num. 2. col. 2. in princip. vers. Tertio*, pro forma simul censeri qualitatem appositã firmans, plenissimè *Ioseph. Mascard. de probation. conclus. 1249. à num. 9. cum seqq. Flamin. Chartar. decis. 16.* ex *num. 2.* ad *12. D. Ioan. à Castill. controuers. lib. 5. cap. 90. per tot.* præcipuè à *num. 13. Stephan. Gratian. decis. 198 num. 1. discept. forins.*

tom.

tom.4.cap.607.num.1.cap.742.num.66, & cap.769.num.61. pariter comprobantes, inutiliter qualificatæ legis auxilium postulare, qui de qualitatis desideratæ existentia non docet.

In casu inde nostro, qui nobilitatis, vulnerumque sibi illatorum prætextu,
86 ad Gallæcum Prætorium, † aut Vallisoleti Cancellariã aduersarium in prima causæ discutione trahere vellet; nõ se simpliciter, ut obtineat, nobilem, & vulneratum; sed qualitatem illam de *Caualle ro principal* proponere, probareque necesse habebit. Ea siquidem, il-
87 lustres, & excellentiores, † à simpliciter nobilibus, hoc est, *Hijos dalgo* distinguit, ac separat, iuxta *leg.13.tit.1.part.2.* & notat *Gutier. practicar. quæst. lib.3. quæst.14.num.113.* Cũ præsertim neque pro vulneribus aut morte his (quã
88 tumuis etiam illustribus, † præclarissimisque) illata, ordinarium forũ, quoquomodo prætermitti pateretur Antiquitas. Imò nec pro Cæsaris filii nece vindicanda. Magnumque saltem, supraque leges, si in Curia de illa tractãdi facultas adesset, reputatum extitit. vt Diui *Augusti* verba, pro *Germanici* filii sui, à Pisone (vt fama erat) veneno interfecti, inquirẽda, morteq; vindicãda, ostendunt, à *Cornelio Tacit. annal. lib.3.* relata. *Id solũ* (inquit August.) *Germanico super leges præstiterimus; quod in Curia potius, quàm in foro; apud Senatum, quàm apud iudices, de morte eius adquiritur.*

Quare, de nobili ad Clericum con-
89 cessa paritas, contrarii † argumenti intentum non probat. Cum enim hunc simplex nobilitas non adipiscatur fauorem: nec simplicem Clericatum, ea ratione obtenturum, sequitur.

Planè si qualitas adiungatur, quæ Principis equitis vices teneat, vt si nõ simplicis Clerici, sed in dignitate positi, prædicti argumẽti, paritatisque ratione, dictæ *legis* 4. dispositioni locum fore, suadebor. vt si Episcopo, inferiorisque etiam dignitatis Ecclesiastico viro, mors, aut vulnera sint illata, cum etiam atrocius tunc delictum, & sacrilegii species grauior. Tanto enim dam-
90 nabilius est, † quanto sanctior persona inquam cõmittitur, extat, vt (ex *dict. l. Si quis in hoc genus, 10. C. de Episcop. & Cleric. D. Thom. 2.2. quæst. 99. artic. 3.* & aliis) obseruat *Tiber. Decian. tract. crimin. dict. lib. 6. cap. 33. num. 4.* & ante eum *Turrecrem. in cap. Sacrilegium, 17. quæst. 4. num. 7. & 8.* Diuersis inde pœ-
91 nis Episcopi, † quàm simplicis Clerici afficitur percussor ab *Alex. Papa II. in cap. Si quis deinceps*, 22. in ordin. 17. *quæst.* 4. dicente: *Si quis deinceps Priorum, aut cuiuscumque dignitatis, aut cuiuscumque Ordinis laicorum, Episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliqua vi à propria sede expullerit; nisi fortè iudicatum canonicè, auctores, & cooperatores tanti sceleris, anathematizentur, & bona eorum Ecclesiæ ipsius iuri perpetuo tradantur. Si vero in Presbyterum vel in quemque inferiorum graduum Clericum, hæc eadem præsumpserit; canonicæ pœnitentiæ, atque dispositioni subiacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.* Delicto namque cres-
92 cente † pœnam quoque debere crescere, iura sunt vulgaria congesta à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. num. 41.* Seuerioribus inde pœnis Car-
93 dinalis, † quam Episcopi castigatur percussor à Bonifacio VIII *in cap. Fœlicis, 5. de pœn. lib. 6.* has in huius criminis reum pœnas proferente: *Sicut reus criminis læsæ Maiestatis, perpetuò sit infamis, diffidatus, nihilominùs, & bannitus: sit intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem; nec ad alicuius bona ex testamento, vel ab intestato vocetur.* aliasque deinceps.

Sic pro morte, aut vulnere Religio-
94 so † inflicto, & qualitatis superadditæ ratione, & longæui Hispaniæ consuetudinis, vsusque forensis, Monasteriis eorumvè Superioribus priuilegiũ hoc fori, legisque nostræ vnicæ competere, quemadmodum pro rebus competit, (vt *præcedenti quæstione* ostendimus, de re ad personã iã *supr. n.5.* argumento formato suadente) firmandum venit.

Quia

95 Qua autem verborum forma, † animi destinatione, mentisque moderamine sint ab Ecclesiasticis huiuscemodi lites proponendæ, & agitandæ, docuit, & præcauit *Bonifacius VIII. in cap. 2. de homicid. lib. 6.* aduertuntque *Andr. Tiraquel. de iure mariti, glos. 7. verb. Exprez, num. fin. 205. Didac. Couar. in Clement. Si furiosus, part. 2. §. 5. Anton. Gom. variar. tom. 3. cap. 1. num. 33. Syluest. verb. Homicidium, 2. num. 7. vers. Octauo, Farinac. fragmentor. crimin. lit. C. num. 423. cum seqq. Molin. de iust. & iure, tom. 2. tract. 3. disput. 74. Suar. de censur. disput. 47. sect. 2. num. 10. & sect. 4. num. 9.* cum plurimis adductis à laborioso *Augustino Barbos. in collect. ad dict. cap. 2. num. 2.*

CAETERA CLERICORVM priuilegia breui calamo perstringemus, tum, quia in Ecclesiæ ad longum relata fauorē, in eorum quoque redūdant: tum, quia huius rei prolixum *Carolus de Graffis* tractatum edidit. Tanquam igitur pro compendio sequentia adiicimus.

Laicis in primis Clerici præferuntur, † si vtrique in aliquo negocio concurrant, sic (cum *Ancharrano in cap. Ioānnes, de testament. num. 7.*) obseruat *Carol. de Graf. dict. tract. de effectib. clericat. effect. 61.*
96

97 Et testimonium Clericorum † præualere laicorum aduertit *Panormit. in cap. In nostra, 4.* per illum textum, *de procurator. num. 3. Anton. Gabr.* (aliis relatis) *commun. opinion. lib. 1. tit. de testib. conclus. 4. num. 61.* Tantumque Clericorum quatuor, quam sex laicorum depositionem valere, *Glos.* dixit *in cap. Monachus, 9. verb. Quorum, 77. dist.* firmatque cum aliis *Anton. Gabr. proximè num. 40.* & *Aym. Crauet. cons. 267. num. 2.* Tabellionumque defectum Clericos supplere, & duorum testium adiumento, illorum tenere vices, *legi* Regiæ placuit *prima, titul. 14. lib. 9. noua Reg. collect.*

98 Militum † quoque Clericos gaudere priuilegiis *Glos. & DD.* tradunt *in l. Miles, D. de reiudic.* præcipuè *Ias. num. 11. Alex. num. 3.* & *Ias. num. 9.* In casibus saltem vtrisque aptabilibus, *Camil. Gallin. de verbor. signif. lib. 7. cap. 8. num. 7. Carol. de Graf. dict. tract. effectu 19. per tot. Nos in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num. 481. & seq.*

99 Litibus inde Clericos vexandos † non esse, sed expediendas illorum celeriter esse causas (argumento *legis Colloni, C. de agricol. & censit. lib. 11. legis Omnes, 31. C. de Episc. & Cleric.*) profitetur *Iulian. Viuian. in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 5. num. 166.*

Efficique per Clericatum nobiles
100 † docent *Andr. Tiraquel. de nobilit. cap. 9. num. 4. Carol. de Graf. dict. tract. effect. 55. per tot. Fulu. Pacian. in tract. cui incumbit onus probandi negatiuam, lib. 2. cap. 34. num. 4.* aliique proximè referendi.

101 Palinodiam † ideo non cantant, *Marant. in pract. 4. part. in princip. num. 10. Bernard. Diaz in pract. crimin. canon. cap. 66. verb. Maledici, num. 7. Didac. Couar. variar resolut. lib. 1. cap. 11. num. 4. in fin. vers. Iustissimum tamen est, Carol. de Graf. effectu 48. per tot. Prosper. Farinac. prax. crimin. quæst. 105. num. 71. cum seqq.*

Nec pro causa ciuili in carceribus
102 † detineri possunt, probant *text. in cap. 2. de fideiussor.* & *in cap. Oduardus, 3. de solution.* & tradunt (præter ordinarios dictis locis) *Couar. variar. lib. 2. cap. 1. num. 9. Gutier. de iuram. confirmat. 1. part. cap. 17. num. 7. Farinac. quæst. 27. num. 66. & 67. Carol. de Graf. dict. tract. effect. 7. num. 1. & seqq.* multos cumulans.

Neque inopia laborantem Cleri-
103 cum, bonorum cessionem † facere debere Clericum, profitentur iidem. Ad Minorum quoque ordinum Clericos (dummodo Ecclesiæ, aut Altari deseruiant, iuxta *Concilii Tridentini* dispositionem *sess. 23, cap. 6. de reform.*) extendentes. Nec pro camerali obligatio-
104 ne, † iuramento desoluendo firmat ad inopem Clericum in carcerem mittendum, defendunt *Couar. dict. cap. 9. vers.*

vers. Quoties verò, aliis contrarium sentientibus, reprobatis, magis communem, & veriorem profitetur *Graff. dict. loco, num. 12.* aduersus *Farinac. d. quaest. 27. num. 70.* & *Nicol. Intrigliol. singul. 78. num. 3.*

105 Pro represaliis † item non detinentur. Quae licèt improbatae sint in quibusuis, *auth. vt non fiant pignor. coll. 5.* districtiùs tamen quoad Clericos, illorumque bona *Gregorii Decimi* constitutione inhibentur, *in cap. vnic. de iniur. & damn. dat. lib. 6.* aduertuntque *Bart. in tractat. de represal. quaestion. 7. num. 6. & 7.* cum aliis *Graff. effectu 23. per tot. Marc. Anton. Genuens. in practicabilib. Ecclesiast. quaest. 540. Iulian. Viuian. de iurepatron. lib. 2. cap. 5. num. 168.*

106 Neque obsides † dari possunt, *Felin. in cap. Ex rescripto, de iure iur. num. 10. & Alexand. de Neu. nu. 33. Iul. Ferret. in tractat. de obsid. prouiss. num. 19.* aliisque (etsi mendosè relatis) *Carol. de Graf. dict. tract. effect. 30. num. 1. & seqq.*

Neque quantumuis magnae necessitatis 107 praetextu, † à parentibus vendi, aut pignorari valent, *Marsil. singul. 101. num. 2. & in repet. rubr. D. de fideiussor. num. 143. Camil. Borrel. in pragmat. Odia litium, §. 1. glos. 3. num. 259. Carol. de Graf. effectu 43. per tot. Nos* (plures referendo) *de priuileg. pauper. 1. part. quaest. 22. num. 90.* Etsi aliis hanc necessitas filios distrahendi parentibus facultatem concedat, iure probatam, vt copiosè *dicto loco à num. 73.* ostendimus.

108 Iuramentum calumniae praestare † Clerici non tenentur, *cap. 1. & toto* ferè *tit. de iuram. calumn.* Sed de veritate dicenda, vt dicunt *Specul. in tit. de iurament. calumn. §. Restat, num. 7. Albert. Galeot. in margar. iuris, cap. 15. numero 10. Lel. Zanch. in tractat. de priuileg. Eccles. priuileg. 92. num. 2. & per tot.* quos refert, & sequitur *Carol. de Graf. effect. 24.* materiam prosequens *per totum.* Cum caeteri vtique teneantur, *tot. tit. D. de iuram. calum. & C. de iuram. propter calumn. dand.* & *in lib. 6. Decret. de iurament. calumn.*

Differentiam, & naturam iuramen- 109 torum † maliciae, calumniae, & veritatis, ostendunt *Glos. margin. in cap. 1. §. Quamuis, de iuram. calum. lib. 6. Specul. in dict. §. Restat, Anton. de Retiburt.* (qui integrum, *de iuramento calumniae* tractatum edidit) *cap. 1. num. 13. & seqq.*

Ob crimen laesae Maiestatis, à paren 110 te commissum, † non in persona, aut bonis, quemadmodum caeteri saeculares filii, puniuntur. Aduertit *Glos. vnic. circa med. in cap. Satis peruersum, 7.* in ordine, 56. *dist.* Marsil. in dict. repet. rubr. D. de fideiussor. num. 143. versic. Item praedictis, *Baiard. ad Clar. in §. Laesa Maiestatis, num. 19. Roland. à Vall. cons. 16. num. 15. lib. 4. Carol. de Graf. dict. tract. effect. 45. per tot. Didac. Couar. variar. lib. 2. cap. 8. num. 4. in fin. Prosp. Farinac. prax. crimin. part. 4. quaest. 116. num. 117.*

111 Non praeterea sanguinis poena † Clerici puniuntur. Cum enim canonicis dispositionibus subiaceant, quae non poenam sanguinis norunt, vt *suprà* iam *num. 54. & seqq.* notamus: ab ea redduntur immunes, vt & prosequitur *Carol. de Graf. effectu 46. per tot.*

Ideoque etiam in delicto proquo, est poena sanguinis constituta, defendi 112 per procuratorem † Clericum posse, tenent *Caepol. consil. crimin. 72. per tot. Carol. de Graf. effect. 59. Farin. quaest. 99.* 113 *num. 9.* qui in aliis † contrarium, cum prope infinitis, *num. 1.* firmârat. Quamuis & in Clerico quosdam aduersantes *num. 9.* referat.

Filius ingratitudinem aduersus pa- 114 rentem committens, † exhaeredari potest, ratione qualibet ex designatis in *§. Aliud quoque capitulum, vers. Causas, auth. vt cum, de appell. cognosc. coll. 8. in l. 4. cum duabus seqq. tit. 7. part. 6. l. 2. tit. 9. lib. 3. fori leg.* & *Glos. in cap. Quintavallis, 23. verb. Exhaeredaret, de iure iur.*

115 Ex eis tamen Clericum, † aut Monachum effectum exhaeredari posse, textus

textus decisio vetat, *in cap. Non liceat, 10. in ordine, 19. quæst. 3.* & docet *Glos. in l. fin. §. Hoc etiam, verb. Quasi ingratū. C. de Episc. & Cleric.* ex text. *in auth. de Monach. in princ. coll. 1.* vbi etiam notat *Glos. verb. Maculam detergat, Marsil. in dict. rubr. de fideiussor. num. 139. Camil. Borrel. in repet. dict. pragmat. Odia litiū, §. 1. glos. 3. num. 253. Carol. de Gras.* aliis citatis, *effectu 47. pag. 460.*

Per Clericatum quoque, aut Reli-
116 gionis ingressum † illegitimi legitimatur, parentibusque succedunt. Omnem namque maculam Clericatus, aut Religionis ingressus abstergit, *dict. authen. de sanctiss. Episcop. in princip. Hipol. de Mars. dict. loco, num. 143. ad fin. & singul. 273. Andr. Tiraq. de pia caus. priuileg. 29. Carol. de Gras. dict. tract. effect. 57. Card. Paleot. de not. & spur. cap. 54. num. 6.*

117 Cum cæteri illegitimi † à parentum successione repellantur, *auth. Ex complexu, C. de incest. nupt. auth. Quib. mod. natur. effic. sui, §. fin. l. 4. ad fin. tit. 3. l. 10. titul. 13. part. 6. l. 17. titul. 6. lib. 3. for. leg.* copiose *Rojas in epit. succes. cap. 1. per tot.* vt alias in re nota allegationes omittamus.

Donationem à patre filio Clerico
118 † in eiusdem potestate existenti factā (non enim per Clericatum, aut Præsbyterium patria dissoluitur potestas, vt tenet *Abb.* cōmuniter approbatus, *in cap. Cum voluntate, 54. de sent. excommun. num. 8. Innoc.* & alii *in cap. Indecorum, de ætat. & qualit. Ascan. Clem. de patr. potest. cap. vlt. num. 63. vers. Contrarium,*) firmitatem habere, tenet *Carol. de Gras. d. tract. effect. 54. pag. mihi 462.* post *Ioan. Lup. in repet. cap. Per vestras, de donation. inter vir. & vxor. num. 42.* & *Petr. Surd. consil. 259. num. 1.* quos allegat.

Etsi aliis in potestate existentibus
119 † inualide à parētibus donationes fiant *l. Donationes quas parentes, 25.* (& ibi notant communiter Doctores) *C. de donation. inter vir. & vxor. Paris. consil. 15. num. 19. lib. 2. Iul. Clar. recept. sentent. §. Donatio, quæst. 8. numero 1. Ioan. Vincent. Honded. consil. 47. num. 39. lib. 1.*

In pecuniaria causa, fideiussorem
120 *iudicio sisti*, † vel *iudicatum solui*, non præstant Clerici, sed simplicem, cum bonorum suorum hypotheca, cautionem. *auth. de sanctissimis Episcop. §. Si quis autem pro pecuniaria, coll. 9. Gloss. in l. Cum Clericis, 25. C. de Episcop. & Cleric. verb. Fideiussorem, Azo in summ. eiusd. titul. num. 13. Panormit. in cap. fin. §. In aliis, num. 2. extr. vt lite non contest. Carol. de Gras. dict. tract. effectu 50.*

121 Alii † contra, *auth. Offeratur, C. de lit. contest. & ibi Glos. verb. Fideiussione, auth. de exhibend. reis, §. Suscepto, coll. 5. §. Sed hodie, instit. de satisd.*

Fideiussoremque *iudicio sisti*, eius
122 qui Clericus effectus est, † fideiussione liberari, tradunt *Hipol. de Mars. dict. rubr. de fideiussor. num. 138. Zabar. in Clement. 1. de cens. quæst. 9. Carol. de Gras.* (aliis citatis) *dict. tract. effectu 51. per tot. pag. 461.*

Clericum absque parentis authori-
123 tate, † & consensu in iudicio posse cōparere, probant *text. in cap. fin. de iudic. lib. 6. Carol. de Gras. effectu 60. pag. mihi 465. Paz in prax. tom. 1. part. 1. tempore 2. num. 20. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 319.* & multi alii, quos in *collect. ad dict. cap. fin. num. 10. Au-*
124 *gustin. Barbos.* refert. Alii † vero nequeunt, vt iam *suprà quæst. 5. num. 11.* notauimus.

Cum duobus testibus in præsentia
125 parochi † testantur Clerici, *cap. Cum esses, 10. de testam. Aluar. Valasc. consult. 74. per tot. Carol. de Gras. d. tract. effectu*
126 *63.* Cum in aliorum † longe maior solemnitas desideretur, vt *quæst. præcedēti, num. 338. & seq.* ostendimus.

127 A seruitute Clericatum liberare, † libertumque ab operarum libertorum præstatione, tradit *Carol. de Gras. dict. tractat. in prælud. numero 417. & seq.* Primum, ex *Azone in summ. C. de Episcop. & Cleric. numero 14.* Qui cum

distinctione id profert, præscriptam ab *auth. de sanctis. Episc. §. Si vero sciente, & §. Ascriptitios, coll. 9. & l. 18. titul. 6. part, 1.* Secundum, ex *l. Interdum, 34. ad fin. D. de oper. libertor.* & *Alber. in tract. de statut. lib. 3. quæst. 41. num. 6.*

128 A seculari iurisdictione † Clericos esse exemptos, nemo est qui non sciat, suntque *text. in cap. 1. 11. q. 1. & per tot. in cap. Si quis Episcopus, 27. in ordine, 23. quæst. 8. in cap. Denique, 5. in ord. 96. dist. in cap. At si Clerici, 4. in cap. Cum nō ab homine, 10. & in cap. Qualiter, 17. de iudic. cap. Diligenti, 12. cap. Significasti, 18. de foro compet. auth. Statuimus, C. de Episcop. & Cleric. auth. Vt Cleric. apud prop. Episcop. coll. 6. l. 57. tit. 6. p. 1. l. 10. & 15. tit. 1. lib. 4. nouæ Reg. collect.* diximusque *de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 52 num. 4. 5. & 10.* & prosequitur latissimè *Graf. dict. tract. effect. 1. à nu. 1. vsque ad num. 666.* quàm multis ampliationibus conclusionem exornans; sequentibusque limitationes assignans.

129 Neque statutis laicorum † adstringuntur, *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, 10. de constit. d. cap. At si Clerici, & cap. Qualiter, de iudic. cap. 2. de foro compet. cap. 1, 96. dist. cap. Non minus, 3. cap. Aduersus, 7. de immunit. Ecclesiar. cap. Quanquam, 4. de censib. lib. 6,* copiosè (vt multorum allegationi parcamus) *Carol. de Graf. effectu 2. per tot.* cui, ab eoque relatis, plenè quoque agentē addo *Alderan. Mascard. de gener. statutor. interpretatione, conclus. 1. per tot.*

130 Et litis consortibus, laicis ad Iudicē Ecclesiasticum † aditum præstāt, si indiuidua saltem causa sit, siue in criminali, cum laicus simul cum Clerico deliquit: siue in ciuili, vt cum Clericus, & laicus sunt hæredes, vel correi. Infinitos propè refert in comprobationē *Graf. dict. tract. effect. 1. nu. 132. & seqq.* nec multitudini *Farin.* pepercit, *prax. crimin. quæst. 8. num. 151.* nec *Ioan. Mar. Nouar. in prax. elect. & variat. fori, sect. 1. quæst. 45. per tot.* notāmusque *suprà quæst. 3. ampliation. 7.*

131 A muneribus esse immunes, † non solum Clericos, sed etiam ipsis seruientes; iam *quæst. præcedenti, num. 77. & seqq.* à quibusque, ostendimus.

132 Denique supra dicta, in minorum quoque Ordinum Clericis † procedere; cum et hi omnibus priuilegiis, quibus sacrorum Ordinum gaudeant; cum multis profitetur *Carol. de Graf. repetito tract. in præfation. nu. 300.* Quod tamen *S. C. Tridentini, sess. 23. cap. 6. de reform.* seruata forma, intelligendum est.

VTRVM VNIVERSItas Miserabilis persona dicatur? Priuilegio legis nostræ vnicæ gaudeat? Quatenusque priuilegiata existat?

SVMMARIVM.

1 *Vniuersitatis nomen generale est, cuilibet multitudini, irrationabili etiam animoque carenti, aptum.*

2 *Vniuersitatis nomine simpliciter adiecto, de ea, quā humana, rationalisq; societas iunxit, intelligitur.*

Analogum per se sumptum, stat pro famosiori significato. ibi.

3 *Vniuersitas Hominum quotuplex sit?*

4 *Vniuersitatis diffinitio. & num. seq.*

5 Corporū *nomē, animata, & inanimata, rationabilia, & ratione carentia cōtinet.*

6 *Vniuersitatem Miserabilem personam esse, legisque nostræ vnicæ, forique priuilegio vti probatur, vsque ad nu. 13. exclusiuè. Contrà num. 13. & 14. Distinguitur, nu. 15. & seqq.*

7 *Non priuilegiatus cum priuilegiato concurrens, eius priuilegio gaudet. Amplia tribus numeris seqq.*

9 *Oleū non consecratum, an maiori etiam quantitate consecrato possit commisceri? Et an totum consecratum maneat? num. 39.*

10 *Clericorum Collegium simul & laicorum, an licet minor pars ex Clericis cōstet, Ecclesiasticum dicatur? & nu. 38.*

Vni-

48 *Contra Vniuersitatem an non nisi centũ annorum praescriptio currat? & nu. 50.* *Intellectus* legis fin. C. de sacr. Eccles. & auth. Quas actiones. C. eod. tit. *ibi.*

49 *Contra Vniuersitatem, vt contra pupillum, praescriptio non currit.*

52 *Ad publicam vtilitatem factum, pium dicitur.*

53 *Nouorũ instrumentorũ praetextu, publici negotii, Vniuersitatisq; fauore (etsi regulariter nequeat) retractari sentẽtia potest*

54 *Mutui obligatio quã arcta sit, & efficax, solutionisq; necessitas. remis.*

55 *Vniuersitas non tenetur ex mutuo, nisi in eius vtilitatem sit versum.*

56 *Exceptio* nõ numeratae pecuniae *perpetuò Vniuersitati competit.*

57 *Feriae messium, & vindemiarum, ad caetera concessae, in Vniuersitatis, & publicis causis non seruantur.*

58 *Creditor ante tẽpus debitorẽ suum conueniens, quibus subiiciatur poenis? remis.*

59 *Respublica inopia laborans, ante tempus debitores suos exigere potest.*

60 *Respublica inopia laborans an hodie gabelam vltra summam à lege taxatam Regiã, imponere possit? remis.*

61 *Appellationis beneficium omnibus regulariter, coniunctis, confessisq; exceptis, iura indulgent.*

62 *Vniuersitatis debitori debito, coniũcto, etsi non confesso, appellatio denegatur.*

63 *Nudo pacto, citraque stipulationis vinculum vsurae non debentur.*

64 *Vniuersitati citra stipulationẽ, nudoq; pacto, creditarum ab ea pecuniarũ vsuras deberi, ciuilia iura decernunt. Amplia num. 79. & 80.*

65 *Vendere rem suam nemo cogitur.*

66 *Pro vtilitate publica propriam rem vẽdere compelli quis potest. Regulaq; in re sua esse moderatorem, & arbitrum dictans, fauore publico limitatur.*

67 *Rem cõmunem, pro ea parte, quae aliena est, vendere priuato non licet.*

68 *Fisco licet, minima etiam parte ad eum pertinente.*

69 *Et Vniuersitati: quae debitorem suũ, qui pro debiti satisfactione praedii maiorem partem Vniuersitati alienauerat, cogere potest, vt sibi reliquam partẽ distrahat.*

70 *Etsi legem consuetudo vincat, non nisi cõtra vtilitatem communem sit, quae nullius tunc momenti existit.*

71 *Inter chirographarios, personalesve creditores, praelatio ex tempore non datur.*

72 *In Republica creditrice limitatur.*

73 *In omni regulariter casu, ex omnibusq; actionibus compensatio ipso iure fit.*

74 *Debitor publicus multis in casibus compensationem non opponit.*

75 *Contra eos, qui alienas, vel etiam proprias res apud alios existentes, authoritate propria inuadunt, aut extrahunt, graues à iure sunt constitutae poenae.*

76 *Vniuersitas, & illi qui ab Vniuersitatibus collectas conduxere, si de debito non dubitetur, possunt res non soluentiũ capere, & subhastae ponere.*

77 *Pro sibi tributis debitis, vt Fisco, tacita in bonis debitorũ hypotheca Vniuersitati competit.*

78 *Vniuersitatis administratores de bonis eius ditatos, si finita administratione diuites reperiantur, nisi bonam rationem reddiderint, praesumitur. Et quae huius praesumptionis vtilitatis sit? num. seq.*

80 *Vniuersitatis pecuniã administrator retinens, quã poenã quasq; patiatur vsuras?*

81 *An de leui culpa? & ad quid administrator hic teneatur?*

82 *Vniuersitas neq; delinquere, neq; puniri potest. Limita & intellige n. 85. 86. & 87*

83 *Neque dolum committere Vniuersitas, neque de dolo actio in eam dari potest.*

84 *An in Vniuersitatem excommunicatio ferri valeat?*

87 *Intellectus* legis Quod maior, D. ad municip.

88 *Vniuersitas, multitudoque delinquens, mitius punitur.*

86 *In criminali causa (aduersus ordinarias Iuris regulas) per procuratorẽ cõparere, seque defendere Vniuersitas potest.*

90 *An ob non seruatum iuramentum Vniuersitas periurium incurrat, defunctis saltem qui iurarunt?*

91 *Vtilitas publica priuatae anteferiur. Et de publicae vtilitatis priuilegiis, remis.*

O Al-

QVÆSTIO X.

VT quæsito responsio cōgruat, & Vniuersitatis diuisione fieri; & definitionem assignari conuenit. Est enim *Vniuersitatis* generale
1 nomen, † cuilibet multitudini, irrationabili etiā, carētique anima aptum, ex *l. Si grege, 22. & ibi Bart. & Doctoribus, D. de leg. 1. c. Ex literis, 7.* ibique etiā cōmuniter Scribentibus, *de iure patronat.*
2 Tametsi cum simpliciter † *Vniuersitas* profertur; eam quā humana, rationalis quæ societas instruxit, intelligi; illius supereminens dignitas, Hominisque excellentia efficiat. Cū analogum per se sumptū, pro famosiori stet significato, Iuribus à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num. 261.* citatis.
3 Hinc verò, quadruplicē, † siue quatuor Vniuersitatum species Doctores cōstituunt. Prouinciā, Ciuitatem, Castrū, Opidū, seu Villā, & simplex Collegiū, *Bart. in l. Imperiū, n. 7. D. de iurisd. omn. iudic. & cōs. 189. n. 1. vol. 1. Purpur. in eadē l. Imperiū, n. 121. & seq. Francisc. Marc. decis. 366. n. 16. p. 1.* refert, & sequitur *Nicol. Losæ. de iure Vniuersit. 1. p. c. 2. n. 1.* plenè *sequentibus numeris* vniuscuiusque naturā explicans. Collegioq; omisso, tres tantū priores *Cles. Hug.* recēset, *cons. 106. n. 13.* eumque sequutus *Iacob. Cancer. varia. resolut. lib. 3. cap. 1. num. 211.*

Vna tamen omnes diffinitione continentur, sic à *Losæo, d. cap. 1. nu. 2.* for-
4 mata: † *Vniuersitas est plurium corporum collectio inter se distantium, vno nomine specialiter eis designato.* Tametsi quatuor relatarum egrediatur speciem, & aliis à definito cōpetat, inanimata veluti, & ratione carentia cōplexa, *pluriū corporū inter se distantiū collectionem esse* di-
5 cens. *Corporū* † siquidē appellatio, animata, & inanimata, rationabilia, & ratione carentia contineat, *vt eleganter*

Pomponius docet, *in l. Rerum mixtura, 30. in princip. D. de vsucap.* & Vlpian. *in l. Loci corpus, 4. D. si seruit. vendic.* prosequitur ad longum *Senec. epist. 106. incipit Tardius.* sensit *Ouid. Trist. lib. 3. eleg. 5.*

Corpora magnanimo satis est prostare Leoni.

Ostenditque *Lucret. de rer. natural. lib. 1.*

Tum porro varios rerum sentimus odores
Nec tamen ad nareis venientes cernimus vnquam;
Nec calidos æstus tuimur, nec frigora quimus
Obseruare oculis; nec voces cernere suemus:
Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
Natura.

Sed facilè huic infirmitati (quæ quidē, neque adiectione illa: *Vno nomine specialiter eis designato*, differentiam, restrictionemve accipit; cum ouium gregi, & similibus conueniat) remedium, si *Corporum* loco, *Hominū* reponamus, vt *Plato* Ciuitatem definit, quem *Lucius Apuleius, de Philosophia* probat, dicentem: *Ciuitatem esse coniunctionem inter se hominum plurimorum, in quibus sunt Regentes, alii citeriores, coniuncti inter se concordia, & inuicem sibi opem, & auxilium deferentes: iisdem legibus, rectis tamen, officia sua temperantes.* Breuius in dem *Oldr. cōs. 315.* relatus à *Cardin. Domin. Tusch. practicar. conclus. lit. V. conclus. 255. num. 1.* definiens: *Vniuersitas est, multorum congregatio, eidem capiti subiectorum.* Qua, & *Hominum* Vniuersitatem, & non sine capite, subiectioneque existere monstrat. Dicta pro necessitate, ad materiæque desyderatam cognitionem; ceteris ad ostentationem amissis.

6 Quamlibet igitur ex quatuor Vniuersitatibus designatis † Miserabilium personarum, forique *legis* nostræ *vnica, C. quando Imper. inter pupil. & vid.* ad Principis curiam in prima causæ cognitione aduersarium trahendi, priuilegio gaudere; multa suadent, tenueruntque multi.

Suadet Primò, *Pauli* responsum *in l. Si cōmunem, 10. D. quemadmod. seruit. amitt.* dicentis: *Si communem fundū ego, & pupillus haberemus; licet vterque non vteremur: tamen propter pupillum, & ego viam retineo.* Alexandri Imperatoris, *in l. 1. & 2. C. si vnus ex plurib. appell.* Qui in *d. l. 2.* ait: *Si in vna, eàdemque causa vnus appellauerit, eiusque iusta appellatio pronunciata est: ei quoque proderit, qui non appellauerit.* Dioclecianique, & Maxim. *in l. vnic. C. Si in commun. ead. que caus. in integ. restit. postul.* aliorumque

7 iurium probantium: † *Non priuilegiatum, cum priuilegiato concurrentem, eius priuilegio vti.* De quibus per *Alex. cons. 122. num. 16. vers. Et iudicio meo, lib. 4. ibidem*que illius *Addit, lit. E.* & adducit *Neuizan. in Sylu. nupt. lib. 6. tit. quom. iudic. pro comm. opin. num. 39. inter communes opiniones lib. 5. quæstioneque præcedenti* notamus, *num. 130.* Cū enim Vniuersitatis plurium, vt diximus, sit collectio, viduas, pupillos, infirmos, cæterosque Miserabiles continens: & Miserabilem Vniuersitatem dici, & hoc fori priuilegio, propter Miserabiles in ea existentes, gaudere deducitur. Idque etiam si Miserabilium, aut pri-

8 uilegiatorum † minor sit numerus, vt probat *textus, in cap. Per tuas, 9. de arbitr.* Qui Clerici vnius capacitatem, duorum laicorum coniudicum, sibi datorum, de spiritualibus iudicandi incapacitatem supplere videtur, tribuereque laicis cum Clerico circa spiritualia habilitatem iudicandi. text. similiter *in cap. 3. de consecrat. Eccles. vel Altar.* dum sic *Innoc. tert.* inquit: *Nec negamus quin oleum non consecratum consecrato oleo commisceri.* Cuius decisionem, tametsi in maiori quantitate

9 † oleum non consecratum, consecrato misceatur, intelligunt *Angel.* & *Rosel. in summ. verb. Aqua*, quorum refert sententiam, tenetque (cum modificatione) *Syluest. eod. verb. numero 3.*

Vndè

Vndè, Clericorum Collegium, simul & laicorum, quamuis minor pars
10 † ex Clericis constet, Ecclesiasticum dici, firmauit *Anton. Burg. in cap. Cum dilecti, num.* 14. *de empt. & vendit.* quem refert, *Didac. Couar. practicar. quæst. cap.* 34. *num.* 1. *post med. versic. Quamuis Ant.*

Alio præterea ex capite, id ipsum, Miserabilem nempè Vniuersitatem esse, forique priuilegio vti, suadetur:
11 Quòd alieno arbitrio † iudicioque regatur. Ad speciale hoc inducendum, sufficiens causa, vt iam *supr. quæst.* 5. notamus, ad pupillique similitudinem. Pupillam enim Vniuersitatem Alex. Imperator *in l.* 3. *C. de iure Reipubl. lib.* 11. appellauit, vtque pupillæ subueniendum ait. Sic Dioclet. in *l. Respublica,* 4. *C. quib. ex caus. maior.* Gordian. in *l.* 1. *& ibi Glos. verb. Flagitare, C. de offic. eius qui vicem alic. iud. vel Præs. obtin.* & ante hos Papinian. *in l. Qui solidum,* 80. *§. Etiam,*) vbi *Bart.* & DD. notant} *D. de legat.* 2. plenè *Nicol. Euerard. in locis legalib. loco* 66. *à pupillo ad Rempublic.* & *loco* 67. *à Republic. ad pupill.* & *Nos in Axiomatib. & locis commun. iur. litter. A. numero* 513. latiùsque prosequemur inferiùs.

12 Præfatam denique assertionem † (quæ Miserabilium numero Vniuersitatem reponit, eique vt Miserabili fori tribuit priuilegium) tenent *Alexand. dict. consil.* 122. *lib.* 4. *numero* 16. *ad fin. versic. Et iudicio meo, doctrina ista etiam decidit casum nostrum: maximè cùm in societate ista Strazarolorum, sint pupilli, minores, pauperes, infirmi, & multæ Miserabiles personæ, quarum respectu, tota Vniuersitas debet gaudere beneficio dictis personis Miserabilibus concesso, vt l.* 1. *C. si in commun. ead. que caus. & l. Precipimus, §. Eodem obseruando, C. de appellationib.* & post eum *Grammat. in cons. ciuil.* 76. incip. *In causa Vniuersitatis, numero* 5. *in fin.* 6. *&* 7. *Vrsil. in annot. ad Matth. de Afflict. decision.* 257. *numero* 2. *versic. Et propterea, Prosper. Carauit. in rit. magn. Cur. ritu* 233. *numero* 3. sic Neapoli decisum asserens, *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 1. *casu* 66. *numero* 23. *Gala de modo artic. in princ. numero* 99. *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori, section.* 1. *quæstion.* 20. *per tot. Thor. in compend. decis. verb. Vniuersitas, Alexand. Trentacinq. variar. resolut. tit. de citation. resolution.* 2. *num.* 35.

13 Contrariam vero, † ingenuè (cum *Marchesano*, quem refert) opinionem sustinet *Sigismund. Scacc. de appellation. quæst.* 7. *numero* 130. *versic. Extende.* Ea ratione, quod Vniuersitas, seu communitas non sit de personis à *lege* nostra *vnica* designatis, neque miseræ conditionis in ea ratio extet. Quare communibus regulis, non priuilegiato debet Iure vti. Siquidem vbi in specie
14 cie priuilegiata non reperitur, † communi Iure adstringi, eoque vti Vniuersitatem debere, *Marciani* decreto cauetur *in l. Simile,* 10. *D. ad municip.* & Imperatoris Anton. *in l.* 2. *C. de iure Reipubl. lib.* 11. Inque huius casus specie, priuatam personam Vniuersitatem reputari, priuatorumque Iure vti, verba probant, *legis* 9. *tit.* 3. *lib.* 4. *nouæ Reg. collect.*

Ego verò, pro more, sic arbitror di-
15 stingendum: † Aut Vniuersitas negotia vniuersos de illa in cōmuni, vtque vniuersos; aut singulos tangentia tra-
16 ctat: Primò casu † (cum *Marchesano,* & *Scaccia* hoc fori priuilegio Vniuersitatem non gaudere, dicendum. rationibus iam perpensis ea quoque addita: quod Vniuersitas omnes in communi, neminem, vel Miserum, in specie repræsentet, nec corpus habeat ani-
17 matum, † aut verum, Miseræ conditionis capacem, iuxta *text.* iuncta *Glos. verb. Penitus, in cap. Romana,* 5. *§. In Vniuersitatem, de sentent. excommun. lib.* 6. *l. Mutuo,* 23. *& ibi Bald. & Bologn, D. de fideiussor. & mandator.* notantque *Bart. in l. Aut facta, §. Nonnunquam, numero* 3. *Castrens. in l. Munici-*

principibus, nu. 2. *D. de condit. & demonstr. Socin sen. in cap. Mulieres,* 6. *de sentent. excommun. num.* 15. *in cap. Ad audientiã, de homicid. num* 301. *& in cap. Dilectus filius, de symonia, numero* 14. *& ibid. Abb. in numero* 11. *& in cap. Noui,* 2. *de his quæ fiunt à Prælat. num.* 68. *Nicol. Losæ, de iure vniuersit. dict. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. *cum seqq. Andr. Gail, de pace publ. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 11. *& seq. Cardin. Dominic. Tusch. practicar. cõclus. lit. V. concl.* 255. *num.* 4. *&* 8. *Prosper. Farin.* (alia in id iura adducente) *praxis crimin. part.* 1. *quæst.* 24. *num.* 108. *& seq.* Nec *personæ* appellatione propriè vniuersitas continetur, *auth. Item quæcumque, & ibi Bald. C. de Episc. & Cleric. d. §. In vniuersitatem, Ias. in l. fin. C. de pact. num.* 6. Subiectoque miseræ con-
18 ditionis deficiente, † & ipsam deficere, sit necesse, cum sine subiecto nesciat stare qualitas, *l.* 4. *§. fin. D. de action. empt. l. fin. D. de coll. bonor.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. Q. num.* 2. Miserabilis ergo personæ non extantis, appetet priuilegium ineptè. Nec quòd impropriè saltem, personæ vicẽ teneat Vniuersitas, contrariæ quidquam parti fauet, ex notatis *suprà quæst.* 6. *num.* 8.

Nec pariter, quod omniũ de vniuersitate res in communi agatur; ad singulos referri, aut singulorum priuilegium Vniuersitas prætendere debet, cum nec singulorum causa sit, in qua,
19 tanquam in aliena, † singulis de vniuersitate ferre testimonium liceat, vt infinitis propè relatis *Farinatius* tradit, *praxis crimin. part.* 2. *quæst.* 60. *num.* 495. Quo argumento, ad prædictam assertionem firmandam, vtentem reperio *Glossam vnicam, in l.* 2. *D. quod cuiusque vniuersit. nom.* quod & firmant *Marcianus, in l. In tantum,* 6. *§.* 1. *D. de rer. diuis.* ait enim: *Vniuersitatis sunt, non singulorum, quæ in Ciuitatibus sunt theatra, stadia, & his similia, si quæ alia sunt communia Ciuitatum* (à quo eadem *Iustinianus* Imperator verba desumpsit *in §. Vniuersitatis, instit. eod. tit.*) Prosecutusque *Martianus*, nectit: *Ideoque nec seruus communis Ciuitatis, singulorum pro parte intelligitur, sed vniuersitatis. Et ideò, tam contra ciuem, quàm pro eo, posse seruum Ciuitatis torqueri, diui fratres rescripserunt. Et libertus Ciuitatis, non habet necesse veniam edicti petere, si vocet in ius aliquem ex Ciuibus.* & Vlpianus, *in l. Sed etsi hac,* 10. *§. Qui manumittitur, D. de in ius voc.* inquiens: *Qui manumittitur à corpore aliquo, vel Collegio, vel Ciuitate, singulos in ius vocabit. Nam non est illorũ libertus, sed Reipublicæ honorem habere debet,* & in *l.* 1. *§. Seruum municipum, D. de quæstion.* reperit: *Seruum municipum posse in caput Ciuium torqueri, sæpissime rescriptum est, quia non sit illorum seruus, sed Reipublicæ.* Bonaque Vniuersitatis,
20 † singulorum non dici, neque èconrra, præter superiora, *Vlpiani* verba ostendunt, in *l. Sicut,* 7. *§. Sed quod, D. quod cuiusque vniuers. nom.* Ea sunt: *Sed quod vniuersitati debetur, singulis non debetur. Neque quod debet Vniuersitas, singuli debent.* Pro debito inde Vniuersitatis, capi singulares personas non posse, nisi aliter se astrinxerint, in necessariã consequentiam venit, & notant ibi *Angel. num.* 1. & cæteri, pleneque hac de re *Gutier. de gabel. quæst.* 168. *per tot.* Nec quod Vniuersitati debetur, singuli de illa petere possunt, *dict. §. Sed quod*, & aduertit *Castrens. ibid. numer.* 1. Quæ causam, vel litem Vniuersitatis, singulorum non esse, neque èconrra, satis apertè monstrant, & docet *Roland. à Vall. consil.* 53. *num.* 9. 10. *&* 11. *lib.* 4. Vniuersitatisque nomine agentem, singulorum nomine non agere, Vniuersitatisve actorem, singulorum non reputari, *Odofred.* notat *in l. Si municipes, num.* 1. *&* 3. *D. quod cuiusque vniuersit. nom.*

21 Vniuersitatis inde Aduocatum † contra singulos de ea consulere posse, dixit *Corras. in l.* 1. *num.* 144. *D. de seruit.* sequitur *Iacob. Cancer. variar. resol. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 103. *&* 104. *& cap.* 17. *à num.* 179. *& seqq.* suprà dicta prosequens, pariterque *Losæ. dict.* 1. *part. cap.*

cap. 1. num. 10. cum seqq. & Roland. à Vall. consil. 53. à num 6. cum seqq. lib. 4.

Neque assertioni huic contraria Iu-
22 ra † num. 6. & seq. assignata, obstant. Loquuntur enim in causa natura sua indiuidua, & inseparabilia; in eaque procedunt, non si separari quoquomodo possunt, vt est concors Doctorum resolutio in dict. l. Si communem, 10. D. quemadmod. seruit. amitt. & firmat Couar. practicar. dict. cap. 34. num. 1. Vniuersitatis verò causam omnes in communi tangentem, non modo separabilem; sed omnino diuersam, superiora monstrant.

23 Nec vniuersitatis ad pupillos † fortius instat argumentum, tanquam fallax, nec semper procedens, vt constat ex Glos. in l. 1. §. Quod si nemo, verb. Proconsul, & ibi notat Bart. D. quod cuiusque vniuersit. nomin. Ias. in l. Si quis maior, 41. num. 10. vers. Non obst. C. de transact. vbi argumentum hoc tunc demũ vigere, cum æquiparatio facta reperitur, aduertit. Vtque ab æquiparatis argumentum procedat, omnimodam similitudinem adesse in casu æquiparato debere, nec aliter, minima etiam dissimilitudine data, subsistere; iam alibi diximus, & in Axiomatib. nostris, lit. A. num. 533. similitudinem ab eo, qui in illa fundamentum habet, probandam adiicientes, Socini, Surd. Seraphin. aliorumque auctoritate.

A legibus specialibus in casibus, suprà æquiparationem factam vidimus; dissimilitudinem ostendãt aliæ. Secun-
24 dum decretum contra pupillum † interponi, ex Iuliani, Marcellique sententia Vlpian. vetat, in l. Apud Iulianum, 3. D. quib. ex caus. in possess. eatur, vbi ita Accurs. verb. Possideri, & Scribentes no-
25 tant: Contra vniuersitatem † interponi posse, consentit Caius in dict. l. 1. §. Quod si nemo, Accurs. iam dicto verbo ibi, & Bart. num. 1. & in l. 1. num. 1. C. de iure Reipubl. lib. 11. Vtrumque (aliis quoque citatis) Nicol. Losa. probat, de iure vniuersit. 2. part. cap. 1. num. 72. & seq.

Neque alieno, veluti pupillus, Vni-
26 uersitas † arbitrio regitur, cum se regendi, propriasque lites agitandi, non vt minor habilitate, & potentia; sed facultate caret. Quæ in Romano populo Senatuum; in cæteris, Decurionum ordinem constitui fecit, non quod illi propria gerendi deesset facultas, Pomponio teste, in l. 2. §. Deinde, D. de origin. iur. dicente: Deinde, quia difficile plebs cõuenire capit: populus certe multo difficilius, in tanta turba hominum: necessitas ipsa, curam Reipublicæ ad Senatum deduxit: & ita capit Senatus se interponere, & quidquid constituisset, obseruabatur. Eademque ratione, Procuratorẽ, ac Syndicum, qui vniuersitatis nomine peragat necessaria, induxerunt Caius in l. 1. §. Quibus (vbi notat Glos. verb. Syndicum. Vlpian. in l. Nulli, 3. Paul. in l. Itẽ eorum 6. §. Sed ita, vers. Sed hodie, D. quod cuiusque vniuers. nom. Iulianus in l. Ita tamen, 27. D. ad S.C. Trebell.

Diuersa tamen (vt diximus) vtriusque natura. Pupillo enim tutor datur,
27 † cuius regatur arbitrio, cum eius imbecilla ætas, quid faciat, ignoret, vt iam quæst. 3. num. 129. & quæst. 5. num. 1. & 2. notamus. Ideòque actibus à pupillo, minoreve gerendis, tutorem, aut curatorem auctoritatem, ne corruant, præstare necesse est, nisi euidentem Minorum præse vtilitatẽ ferant, princip. & toto tit. inst. de auctor. tutor. l. Pupillus, 5. §. Pupillus, & toto tit. D. eod,

28 Vniuersitas, per se, † aut per Syndicum à se constitutum, cuique auctoritatem ipsa præstitit, contrahere, ac publica expedire negocia valet, Vlpiani responso in l. 1. §. Si autem Collegium, vbi id notant Bart. Ias. num. 6. & 7. Rip. num. 9. Alex. 3. & fin. D. ad S.C. Trebell. Castrens. in dict. l. 1. §. 1. num. 2. & seq. D. quod cuiusque vniuersit. nom. & in l. Item eorum, §. Sed si ita, num. 2. D. eod. tit. Doctores in l. Ciuitas, D. si cert. pet. plenè Nicol. Losa. de iure Reipubl. 3. part. cap. 2. num. 1. & seqq. cap. 3. num. 1. & seqq. & cap. 5. per tot.

29 Præterea, pupilli quamlibet, † paruam

nam etiam potentiam perhorrescunt, quæ dicti priuilegii causa præcipua ratio extitit. Vniuersitatis alii potẽtiam perhorrescunt, cum de potentioribus, vt inferiùs subiicimus, dicatur.

Satis ergo Vniuersitatis ad pupillos æquiparationis factæ argumẽtum corruere, dissimilitudinemque omnimodam ad fori priuilegium consequendũ, cum propriã, vniuersorumve causam in communi agit, existere, prædictis constat.

30 Secundò verò casu,† quãdo vt singulorũ Vniuersitatis causa agitur; subdistinguendum quoque videtur: an Miserabiles principaliter respiciat, vel non; vt si principaliter miserorum causa vertatur; fori Vniuersitas priuilegio gaudeat. Exemplum præstat *Paulus in l. Ciuitatibus, 125. aliàs 122. D. de legat. 1.* inquiens: *Hoc amplius, quod in alimenta ætatis infirmæ (puta senioribus, vel pueris, puellisque) relictum fuerit: ad honorem Ciuitatis pertinere videtur.* Quæ enim ratio vetat, pro Miserabilibus nominatim agendo, suum quoque ius, honorẽ, decoremque seruando, hoc Vniuersitatem iure vti? cum & veluti procuratorio nomine agat, & inseparabilitas causæ, priuilegiatorum fauorem non priuilegiatis, vt diximus, tribuat.

31 Si verò non Miserabilium, † singulorum licet causa vertatur: nec pauperem quoque Vniuersitatem hoc fori priuilegio vti; argumenta in primo casu adducta *num. 13. & seqq.* probant, & Signaturæ decretis *Marchesanus*, & *Scaccia* citatis locis confirmant: apud quam, denegari passim hunc Vniuersitati fauorem, quamuis illius allegetur paupertas, testantur. Quia si singuli vnum quadrantem ponant (ipsi aiunt) sufficientem summam constituunt.

32 De personis inde potentioribus; † Vniuersitatem esse, pauperes licet, Miserosque contineat, fatentur *Bald. consil. 311. incip. Apparet, in fin. lib. 1. & Andr. consil. vlt. col. vlt. circa med. Præterea additio Bodesæ*, prout eos sequutus, [illegible]

Aymon Crauet. refert, *de antiquitat. tempor. §. Circa præmissa, num.* 34. constatque ex rubro, & nigro, *C. ne Fiscus, vel Respublica procurationem alicui patrocinij causa in lite præstet.*

33 Huiuscemodi tamen *Marchesani*, & *Scacciæ* ratio, † Vniuersitatis solum indigentiam respicit, eamque sufficientem causam ad fori priuilegium obtinendum, non esse, suadet. Cæteros autem miseræ conditionis casus neque excludit: neque eundem illum (paupertatis scilicet) in quolibet, absoluteque verum esse demonstrat. Si aut tam breui constet vicinorum Vniuersitas numero (quippe quæ, & tribus constet, *l. Neratius, 85. D. de verbor. signific.* & vno sustineatur, *l. Sicut, 7. §. fin. D. quod cuiusque vniuersit. nomin.*) aut tam grauibus prematur causis; vt non singulorum quadrans (quemadmodum illi dicunt) sed nec lõge maior summa sufficientem, pro rei qualitate constituat. Tuncque, vt pauperem alium, hunc & mereri, & debere consequi Vniuersitatem fauorem, asserendum venit, sicut & pauperum Collegium, vel Hospitale, redditus quoque habens (vt *quæst. 8.* scripsimus) obtinet.

34 Quare vltra etiam notæ paupertatis casum, in cæteris, cum vt singulorum causa agitur, † legis nostræ vnicæ, forique priuilegio Vniuersitatem gaudere, dicendum videtur. Veluti si de aqua ducenda, pascendo pecore, lignisve cedendis, in quibus singuli vtilitatem sentiunt, commodumque reportant, controuersiam Vniuersitas patiatur: quæ singulorum, & sic Miserabilium pariter, causa dicitur. In qua, veluti in propria, testimonium ferre vetantur, vt profitentur *Felin. in cap. Super, num. 6. post med. Abb. num. 2. col. 2. vers. Hoc membrum intelligerem, Deci. num. 16. de testib. Mascard. de probation. concl. 295. num. 19.* & cum propè infinitis, *Prosper. Farin. de testib. quæst. 60. num. 484. & 496.* Vniuersitatis enim tunc condemnatio, vel absolutio, vtilitas, vel damnum, singulos inseparabiliter

biliter afficit, in eosque influit. Quo quidem casu, dictæ *legis Si communem, 10. D. quemadmod. seruit. amitt.* similiumque priuilegiati ad non priuilegiatum fauorem porrigentium, dispositio vrget.

Sed adhuc id cum priuilegiatus ipse principaliter † agit; non si alius, secundariò licet vtilitatē sentiat, vel vt tertius pro interesse suo compareat. Tunc enim Miserabilem sic comparentem, non fori priuilegio vti, aliorum opinione, *quæst. 3. num. 42.* tradidimus. Cum ergo in præsenti, non Miserabiles, sed Vniuersitas principaliter agat, etsi vtilitas secundario descendat in singulos; cum nec isto priuilegiato iure, secundum præfatam opinionē, Miserabilis ipse gaudeat; neque Vniuersitas, eius persona gaudebit. Naturali ratione, regulaque dictante: *Neminem plus iuris in alium transferre posse, quam ipse habeat*, contenta in *cap. Nemo potest, 79. de regulis iuris, lib. 6.* aliisque iuribus relatis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. num. 91.* Responderi licet posit, æque principales singulos tunc de Vniuersitate existere, interesse, damnum, vel cōmodum æqualiter eum Vniuersitate sentientes, iuxta *text. in l. Loci corpus, 4. §. Si fundus, D. si seruit. vendic.* & in *l. Qui aliena, 33. §. fin. D. de negoc. gest.*

35

Quo tamen argumento sedato, illud quoque insurgit: † textum in *dict. l. Si communem* (qui capitalis in ista materia est, per quem priuilegiati fauor non priuilegiato communicatur) non tam de nouo iure, actioneve præstanda; quam de veteri, & iam quæsito seruando, retinendoque ex priuilegiati persona, disponere. Quod facilius conceditur, iuxta notata à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iuris, lit. A. num. 60. & lit. R. num. 122.* & ita considerat *Cyn. in l. vnic. C. si in commun. ead. que causa in integr. restit. postul. in fin. versic. Item non facit.* Consultique verba *in dict. l. Si communem*, manifestant: *Licet vterque non vterimur: tamen propter pupillum, & ego viam retineo.* Miserabilium ergo in Vniuersitate existentium ratione, ius quod Vniuersitati competebat, illæsum seruari (terminis in quibus loquimur retentis) *dictæ legis Si cōmunem*, conforme est: nouum vero, forique priuilegium, adquirere, velleque Vniuersitatem eo exercere prætextu; dissonum ab illa videtur. Nisi nouam in isto casu adquisitionē negemus; sed iuris conseruationem, quod ex Miserabilium personis Vniuersitati legum ministerio competebat, defendamus. Cum præsertim, neque remedium hoc ius auferat, vel tribuat, sed tutetur.

36

Quæ quidem tunc faciliùs sententia procedet, si maiori Miserabilium parte, † vel saltem æquali Vniuersitas constet. Priuilegiatorum enim minorē numerum, maiorem non priuilegiatorum adse trahere, illisque suum communicare fauorem, aut magis dignum, minus digno præualere, si minus dignum, numero, vel quantitate excedat: neque satis superioribus apertum: neque iuribus, authoritatibusque in id *suprà num. 7. & tribus seqq.* relatis, probatum. Namque *in dict. cap. Per tuas, 9. de arbitr.* non ideo arbitrium à duobus laicis, & vno Clerico valuit, quòd Clerici capacitas, laicorum incapacitatē suppleret, eisque de spiritualibus iudicandi, concederet facultatem adiunctio: sed quia ab Archiepiscopo arbitrii facultas fuerat concessa, cuius delegationis, commissionisque virtute, non solum in causa Ecclesiastica ciuili (de qua ibi agebatur) sed etiam spirituali, arbitrium ferre poterant. Eamque rationem *textus ipse* reddit, non quod cum Clerico laicis arbitrium cōmissum foret. Dum ait in fine: *Quod autem à duobus laicis, & vno Clerico dicitur esse prolatum; nequaquam obiare videtur, cum auctoritate dicti Archiepiscopi factum sit.* Laicis etenim, quamuis Ecclesiastica negocia tractare † prohibeat *text. in cap. 2. de iudiciis*: id tamen *ibi Glos. verb. Non præsumant*, intelligit; *auctoritate sua, secus delegata*, in pecuniaria saltem,

37

38

-tem, seu huiusmodi mere ciuili Ecclesiastica causa.

Vndè nihil ad arbitrii valorem Clerici adiunctionem in eius textus specie effecisse, firmumque absque illa etiam existere posse cōstat, expressius que ex *textu in cap. Exposita*, 11. *eod. tit. de arbitr.* Sic notat, decisionemque *textus in dict. cap. Per tuas*, intelligit *August. in. Barbos. in collect. ad cap. Quod in dubiis*, 3. *num.* 3. *de consecr. Eccles.* Qui
39 etiam pro contraria parte citatus, † huic non obest. Etsi enim probet: *Oleū non consecratum, consecrato oleo posse commisceri*, non tamen totum consecratum manere, si tantundem, maiorve pars non consecratū adiatur. Quinimo verior sententia firmat, neutrum tunc cōsecratum manere, vt ex *Syluestr. & eius supplemento, verb. Aqua*, tradit *August. Barbos. ibid. num.* 4. Regulam propterea vulgarem, quæ *magis dignum, ad se minus trahere dignum* dictitat, limitat, docetque procedere *Bart. in l. fin. C. de colleg. illicit* (quem refert, & approbat *Neuizan. in Sylu. nuptial. lib.* 6. *titul. quemadmod. iud. pro commun. opin. num.* 40. inter cōmunes, *lib.* 5. *pag mihi* 376.) cum numero, vel quantitate superest, aut saltem æquet. In vniuersitate Clericorum comprobans, & laicorum: in qua si plures laici existant, secularem reputari dicunt.

CONTROVERSVS hac in re Vniuersitatis fauor, multis aliis inconcussus supplementum capit. Si generalia præmittamus; & compendiosa, vt aiunt, via ad totius materiæ cognitionem deueniemus: & specialia cætera expedientur facilius. Præbeatque ad minores, pupillosque Vniuersitatis, iam superà multis iuribus tradita com-
40 paratio. Ex quibus, restitutionē † Vniuersitati, vt pupillæ concedi, tradunt *Alexand. consil.* 1. *num.* 22. *&* 23. *in fin. lib.* 4. & cū multis, latissimeque *Sfort. Odd. de restit. in integr. part.* 1, *quæst.* 3. *art.* 9. 10. 11. *&* 12. copiosissimè etiā *Nicol. Losa. de iure Vniuersit.* 3. *part. cap.* 18. *per tot. Adrian. Negusant. in Sylu.* *responsor. quæst.* 439. *num.* 1. *& per tot. Osuald. Hiliger. in Donel. Enucl. lib.* 21. *cap.* 7. *lit. H. & cap.* 13. *lit. L.* vbi & aduersus contractus iuratos illi restitutionem competere dicit. Quæ nō Doctorum solum placito opinio constat: sed *legis* 3. *C. de iure Reipubl. lib.* 11. decreto, moribus comprobato, Imperatore Alexand. in ea dicente: *Rempublicam, vt pupillam extra ordinem iuuari, moris est.*

41 Vndè, quemadmodum contra pupillum indefensum † sententiam non tenere, *quæst.* 5. *num.* 36. *& duobus seqq.* notamus: ita nec contra Rempublicam, *Anton.* Imperator, in *l.* 1. *C. eod. prox. tit. de iure Reipubl. lib.* 11. his verbis sanxit: *Si quid aduersus Rempublicam indefensam, in ea specie, in qua neque defensores creati fuerint; neque vt crearentur, placuit statutum est: actionibus eius nihil est præiudicatum.* Cujus regulariter contrarium, minoribus, Vniuersitatique fauorem hunc tribuentia Iura ostendunt.

42 Sicut præterea debitor pupilli, † vel minoris, ab eius tutela, curave repellitur, *auth. Minoris debitor, C. qui dari tutor. poss.* & in corpore vnde sumitur, in *auth. Vt ii, qui oblig. se haber. perhib. §. Sed si quis, coll.* 6. ita & Vniuersitatis, Reipublicæque debitorem priùs
43 debitum non soluentem † ab eius honoribus, & administratione anexum honorem habente, *Vlpian.* arcet, in *l. Rescripto*, 6. *§. Debitores, D. de muner. & honor.* inquiens: *Debitores Rerum publicarum, ad honores inuitari non posse certum est: nisi priùs in id quod debetur Reipublicæ satisfecerint.* Imperator quoque Anton, in *l.* 1 *C. de debitor. Ciuit lib.* 11. his verbis: *Non priùs debitorem Reipublicæ, honorem in Republica subire, quam id quod debere constiterit, Conuentui exsoluerit: tā iniis, quàm diuorum Principum constitutionibus declaratur.*

Sic Vniuersitatis, Reipublicæque administratores, Rempublicam male
44 † gerentes, ad pupillorum, ac minorū, tutorum, vel curatorum similitudinē teneri;

generi; *Papinianus* prouidit *in l. fin. D. de*
administr. rer. ad Ciuit. pertinent. toto quo
titulo cauetur, *C. de administr. rer. pu-*
blic. lib. 11. & notat *Adrian. Negusant.*
in Sylu. responsor. quæst. 129. *nu.* 1.

Quemadmodum item minoribus
45 iuris ignorantiam † prodesse, quæst. 5.
num. 50. tradidimus: ita & Vniuersita-
ti, affirmat *Lamberteng. de contract. glos.*
1. *num.* 156, aliisque relatis, *Prosp. Fa-*
rin. fragmentor. criminal. p. 2. *lit. I. num.*
278.

Minorum etiam ad instar, Vniuersi-
46 tatis bona, sine solemnitate † alienari
nequeunt, præfinita à *leg. fin. C. de vend.*
reb. Ciuit. lib. 11. prosequiturque *Losæ.*
de iure Vniuersit. part. 3. *cap.* 5. *per tot.*
Pluraque ex æquiparatione præfata
deducunt Doctores, quæ passim legen
tibus occurrent.

47 Ecclesiæ † quoque Vniuersitatem
comparat Iustinianus *in l. fin. C. de sa-*
crosf. Eccles. vtrique circa præscriptio-
nem in rebus hæreditarii iuris, legatis,
donationibus, & venditionibus, cen-
tum annorũ spaciũ concedens. Quod
etsi *per auth. Quas actiones*, statim sequẽ-
48 ti, sit in Ecclesia † mutatum: non quo
ad Vniuersitatem, in qua intelligendam
mutationem non esse, cum in Ecclesia
tantum disponat: contendit *Losæ. de*
iure Vniuersit. 3. *part. cap.* 17. *num.* 14.
cum seqq. Imò potius contra Vniuersi-
tatem, (ad Pupilli æquiparationẽ) præ-
49 scriptionem incurrere; † tradit *Sfort.*
Odd. de restit. in integr. quæst. 90. *num.* 32.
& 33. auctoritate *Senioris Socini, consil.*
66. *num.* 13. *lib.* 4. *Alciati, consil.* 167.
num. 5. *& Roland. à Vall. consil.* 68. *num.*
28. *& seq. lib.* 3.

Sed tamen extra quatuor *dictæ le-*
50 *gis finalis* casus, † triginta, vel quadra-
ginta annorum præscriptionem con-
tra Vniuersitatem currere; *Losæ.* profi-
tetur, *dict. cap.* 17. *num.* 19. *ad fin.* ex *l.* 1.
3. *&* 4. *C. de præscript. trigint. vel qua-*
drag. annor. & *Glos. in dict. l. vlt. verb.*
Centum annorum, vers. Sed dic secundum
Ioan.

Ad alia multa Vniuersitatis ad Ec-
51 clesiam comparatio: † quorum tibi (di
uersitatis inter vtramque non existen-
te ratione) impensus in Ecclesiæ pri-
uilegiis discerpendis, cumplandisque à
Nobis iam impensus labor, gratis co-
piam faciet.

Ad publicamque vtilitatem factũ,
52 pium † dici, (ex *l.* 1. *§. vlt. C. de caduc.*
toll. l. Ad instructionem, C. de sacrosf. Ec-
cles.) asserunt *Castrens. consil.* 194. *viso*
puncto col. 2. *versic. Pro hoc etiam, lib.* 2.
& *Deci. in cap.* 1. *num.* 13. *ver. Septimo, de*
probation.

Nouorum instrumentorum prætex
53 tu, † & sententiam retractari non pos-
se; & in negotio publico posse, Impera
torum *Antonini*, & *Seueri* rescripto, in
l. Imperatores, 35. *D. de re iudic.* Consul-
tus *Papirius* prodit: *Imperatores Anto-*
ninus, & Seuerus rescripserunt: quamquã
sub obtentu nouorum instrumentorum, re-
stitui negotia minimè oporteat: tamen in
negotio publico, ex causa permittere, se hu-
iusmodi instrumentis vti. Obseruantque
ibidem Ias. nu. 8. 11. *&* 12. *Ioan. Maur.*
de restit. in integr. cap. 293. *num.* 3. *& cap.*
420. *per tot.* & *Nicol. Losæ. de iure Vni-*
uers. part. 2. *cap.* 1. *num.* 88. Conueniunt
que *l.* 15. *in fin. titul.* 11. *& ibid. Gregor.*
Lop. verb. Fueras ende, & *l.* 19. *titul.* 22.
vers. Otrosi dezimos, cum eodem *Lopez.*
verb. Contra el Rey, part. 3.

Quam efficax, arctaque sit mutui
54 obligatio, † & eius solutionis necessi-
tas; multis iam *de priuileg. pauper.* 1. *p.*
quæst. 44. *num.* 18. cum aliquibus seqq.
ostendimus. *suprà* que etiam *q.* 8. *num.*
122. notamus.

Ex mutuo autem non aliter obliga-
55 tam Vniuersitatem, † quam si in illius
vtilitatem sit versum, *Vlpiano* placuit,
in *l. Ciuitas*, 27. *de reb. cred. si cert. pet. Ci-*
uitas (inquit,) *mutui datione obligari po-*
test, si ad vtilitatem eius, pecuniæ versæ
sunt. Alioquin, ipsi soli qui contraxerunt,
non Ciuitas tenebitur.

Cuius decisione eleganter *Andr.*
Thesbin. probat *lib.* 2. *controuersiar. cap.*
88. *versic. Postremo.* Exceptionem non
56 numeratæ pecuniæ † perpetuò Vni-
uers-

uersitati competere. Cum enim perpetuò exceptionem mutui in eius vtilitatem, non conuersi, opponere possit: multo magis numerationis non factæ. Siquidem, vbi numeratio facta nō est; nec vtilitas adesse potest. Quòdsi à creditore numeratione probata;in vtilitatem quoque versio(ea opposita exceptione) probanda est: longè magis non numeratæ pecuniæ exceptione proposita; numerationem creditorem probare debere,sequitur, deducitque *ipse*, idē, omnes notare aduertens *in l. Si is qui bona, D. de pignor.* tenereque *Nicol. Mozium, de contractib. tit. de mutuo, §. venio ad vltimam columnam, post num.* 18.

Ferias messium, & vindemiarum, regulariter concessas in *l.* 1. *& tot. tit, D. de fer. l.* 37 *tit.* 2 *part.* 3. in Vniuer-

57 sitatis, † publicisve causis non seruari, Imperatores *Valentin. Valent.* & *Gratian.* in *l. Publicas,* 5. *C. eod. tit. de fer.* his verbis concesserunt: *Publicas, ac Fiscales causas, tua sinceritas, etiam feriatis geminis mensibus(hoc est, sine aliqua intermissione) distinguat.* & ibid. notat *Bald. nu.* 2. *Nicol. Los. d. tract. part.* 2. *cap.* 1. *num,* 47.

58 Creditor ante tempus † debitorem conueniens,diuersis subiicitur pœnis, quas *de priuileg. pauper. part.* 1. *quæst.* 43 *num.* 1. *& seqq.* sumus prosequuti: A

59 quibus Rempublicam † inopia laborantem excusari, posseque ante diei aduentum debitores suos exigere: & *ibidem, num.* 13. notamus; & tradit plenè *Nicol. Losæ. de iure vniuersit. part.* 3. *cap.* 6. *à num.* 2. & deinceps. Posseque

60 etiam tunc vectigal. † seu gabelam imponere, multis auctoritatibus comprobamus, *dict.* 1. *part. de priuileg. pauper. quæst.* 38. *num.* 24. *& seqq.* vbi & an etiā hodie, vltra trium millium morapetinorum summam absque Regia quoque facultate, imponere ex causa valeat?

Appellationis beneficiū, quod om-

61 nibus † regulariter Iura indulgent, vt iam *suprà, quæst.* 8. *num.* 366. prædiximus conuictis, confessisque exceptis, iuxta *l.* 2. *C. quor. appell. non recip,* Vniuersitatis debitori,de cuius debito

62 constat, † conuictusque est, etsi non confessus, denegari; profitetur (cum *Baldo in l. fin. num.* 1. *&* 2. *C. quorum appellation. non recip.*) *Nicol. Los. d. tract.* 3. *p. d. cap.* 6. *num.* 8.

63 Nudo pacto, † citraque stipulationis vinculum non deberi vsuras, Iura decernunt in *l.* 1. *&* 3. *C. de vsur.* At

64 Vniuersitati † citra stipulationem, nudoque pacto, creditarum ab ea pecuniarum vsuras deberi, *Paulo* Consulto placuit *in l. Etiam ex nudo,* 30. *D. de vsur.* cuius hic responsi tenor: *Etiam ex nudo pacto debentur Ciuitatibus vsuræ creditarum ab eis pecuniarum.* vbi *Glos. vnic.* contra duas Iuris regulas speciale id esse notat: & sine stipulatione (aduersus proximas relatas leges) deberi vsuras: & nudo pacto actionem concedi, quæ aliis denegatur, *l. Iurisgentium,* 7. *§. Quinimo, in fin. & ibi Accurs. verb. Ex pacto, & §. Idem responsum,* iterumque *Accurs. ibi. verb. Pacto, D. de pact.* hac in re nota, allegatione cōtenti, vt multitudini (quæ adduci posset) parcamus.

65 Vendere rem suam † cogi neminē; sæpè diximus, formauimusque Axioma, *in nostris, lit.* V. *num.* 10. Pro vtili-

66 tate vero publica, † quem posse compelli, *text.* probat, & notat *ibi Accurs. verb. Patris, in quarto casu,* & *Bart. num.* 3. *&* 4. *in l. fin. C. de debitorib. Ciuitat. lib.* 11. text. optim. *in §. Sed & maius, instit. de his qui sunt sui, vel alien. iur.* Per quem regula illa trita, *in re sua quem moderatorem esse, & arbitrum* dictans(assignata, ampliationibus, limitationibusque ornata à *Nobis in Axiomatib. lit. R. num.* 49. *& quinque sequentibus,*) publico fauore limitationem recipit, & notant *ibi Angel. Port. & Ias. in additionib. ad eundem, nu.* 11. *&* 12. aduertimusque *Nos d. lit. n.* 52.

Rem communem, pro ea parte, quæ

67 aliena est, † vendere priuato non licere, *text.* decernit *in l.* 2. *C. de commun. rer.*

rer. alienation. speciali id priuilegio Fis-
68 co † (pro minima etiã parte tangente) concedens, *text.* etiam *in l. vnic. C. de vendit. rer. Fiscal. cum priuat. commun. lib.* 10. & in *l.* 53. *verſ. Otroſi dezimos, tit.*
69 5. *part.* 5. quod pariter Vniuersitati † tribuit *lex fin. ad fin.* & ibi notat *Gloſ. penult. C. de debitor. Ciuit. lib.* 11. publicum debitorem, qui pro debiti satisfactione maiorem prædii partem Vniuersitati alienârat; cogi posse vt eidem distrahat remanentem, probantes, asseritque *Loſæ. de iure Vniuerſit. dict.* 3. *p. cap.* 6. *num.* 15. *& ſeq.*

Eam consuetudinis vim, iam *ſuprà quæſt.* 5. *num.* 26. esse diximus, vt legem
70 quoque vincat: † si tamen contra publicam sit vtilitatem; nullius esse momenti, nec subsistere: probat *text. in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtilit. publ.* notantque *ibi* communiter *Doctores*, & neminem à conclusione hac discrepare testatur *Roch. de Curte in tract. de conſuetud. ſect.* 7. *num.* 1. *& per tot.* profiteturque *Farinac. fragment. crimin. p.* 1. *lit. C. num.* 271.

71 Inter chirographarios, † personalesve creditores, prælationem *Paulus* negat, *in l. Priuilegia,* 16. *D. de priuileg. creditor. Priuilegia* (inquiens) *non ex tempore æſtimantur; ſed ex cauſa. Etſi eiuſdem tituli fuerint, concurrunt: licet diuerſitates temporis in his fuerint.* Ipse tamen *Pau-*
72 *lus* id in Republica † creditrice limitat, in *l. Bonis,* 22. *§. vnic. D. de priuileg. creditor.* his verbis: *Republica creditrix, omnibus chirographariis creditoribus præfertur.* Quæ late examinat *Petr. Bander. de priuileg. creditor. cap.* 10. *per tot.*

In omni regulariter casu, ex omnibusque actionibus, compensationem
73 † ipso iure fieri, *lex* statuit *fin. C. de compenſation.* iamque suprà aduertimus, *quæſt.* 8. *num.* 308. Debitor tamen pu-
74 blicus, † multis in casibus compensationem non opponit. Quorum primũ *Vlpianus* refert, in *l.* 2. *§. Ad frumenti, D. de adminiſtr. rer. ad Ciuit. pertin.* inquiens: *Ad frumenti comparationem pecunia data, reſtitui Ciuitati, non compenſari in erogata debet.* Alios, Imperator Alexad. *in l.* 3. *C. de compenſation.* ibi: *Si neque ex Kalendario, neque ex vectigalibus, neque ex frumenti, vel olei publici pecunia; neque tributorum, neque alimentorum, neque eius, qui ſtatutis ſumptibus, neque fideicommiſſi Ciuitatis debitor ſui,* cõpensationem admitti decernit, *Diocletian.* pariter, & *Maxim. in l. Si velut,* 13. *C. eod. tit.* quod debetur Reipublicæ, cum eo, quod officialis, aliave persona debet, non compensari sanxêre.

Eos, qui alienas, imò & proprias res
75 apud alios existentes, † inuadunt, propriaque auctoritate extrahunt: propriarum rerum amissione; alienarum, æstimatione, cum fructibus possessori præstanda, damnant *lex Si quis in tantam,* 7. *C. vnde vi, l. Extat,* 13. *D. de eo, quod met. cauſ. l. Creditores,* 7. *D. ad leg. Iul. de vi priuat.* & *l.* 10. *tit.* 10. *part.* 7. quarum constitutionem (præter ordinarios in eis scribẽtes, multosq; alios quos vacuum referre arbitramur) late ornat, examinatque *Farinac. fragmẽtor. crimin. part.* 1. *lit. A. num.* 254. *& ſeqq. & de furtis, quæſt.* 175. *num.* 2. *& ſeqq.*

76 Vniuersitatem vero, † & eos qui à Ciuitatibus collectas conduxêre, posse, si de debito non sit controuersia, res non soluentium capere, & sub hasta ponere (relato *Baldo in l.* 1. *num.* 4. *lect.* 2. *D. quod cuiuſque Vniuerſit. nom.* & *Paul. Caſtr. in l. Creditor,* 54. *num.* 2. *& ſeqq. D. de actionib. empt.*) tenet *Nicol. Loſæ de iure Vniuerſit.* 3. *part. cap.* 8. *num.* 5. *& cap.* 9. *num.* 29. *&* 30. plenè etiam *Oſaſc. decif. Pedemont.* 86. *per tot.* Proque sibi
77 tributis debitis † tacitam, vt Fisco cõpetere Vniuersitati hypothecam, tradit *Iaſ. in l. Si domus, §. fin. num.* 28. *&* 29. *D. de legat.* 1. cuius refert, probatque sententiam *Gutier. de gabel. quæſt.* 1. *num.* 27.

Vniuersitatis administratores, de
78 bonis eius ditatos † præsumi, si finita administratione diuites, cum antea nõ essent, reperiantur, nisi bonam reddiderint rationem, tenet *Bald. in l. Cum oportet,* 6. *num.* 13. *C. de bon. quæ liber.* sentit

Borgnin.

Borgnin. Caualcan. decis. Fau. sin. 37. numero 36. part. 1. & profitetur Nicol. Los. de iure Vniuersit. 3. part. cap. vltim. num. 16. multisque relatis, Iacob. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumptian. 51. num. 4. & 5. notamusque suprà, quæst. 8. num. 195. Quæ maximam habet vti-
79 litatem præsumptio, † per quam quippè reivendicatio Vniuersitati pro satisfactione, bonorum apud administratorem repertorum concedatur, iuxta legem Si defunctus, 10. C. arbitr. tutel. Cũ aduersus alios huiusmodi præsumptionem, & onus non vrgere, dict. quæst. 8, num. 194. notauerimus.

Quod si Vniuersitatis administra-
80 tor pecuniam retineat; † non solum cũ vsuris restituet, (l. fin. in princip. iuncto §. vlt. D. de admin. rer. ad Ciuit. per tot. l. Cum quidam, 17. §. Eos, D. de vsur. sic statuens: Eos qui ex administratione rerũ Ciuitatum conueniuntur; vsuris obnoxios esse. satis notum est.) Sed si dolosè versatus fuerit, & ad vsuras vsurarum, centesimasque teneri: & in quadruplum puniri, Castrens. firmat, in l. Qui sine vsuris, 40. num. 1. & 2. D. de negot. gestis, Caualc. decis. 26. num. 64. dict. part. 1. legeque Iulia de residuis tenetur, l. lege Iul. 4. §. Lege Iulia, D. ad l. Iul. pecul. Prosequitur hæc omnia Losa. dict. cap. vltim. num. 38. & seq. vbi etiam num. 42. de
81 leui † culpa hunc teneri firmat, post Caualc. dict. decis. 37. num. 12. & 22. part. 1. Non tamen tunc ad vsuras vsurarum, nec ad vsuras simplices, sed ad sortem tantum adstrictum, humanum Sceuola dixit in l. Constitutionibus, 24. D. ad municip.

82 Item nec delinquere, † nec puniri Vniuersitas potest, quia inanimatum corpus est, vt in principio diximus, voluntate, & consensu carens, sine quo, delictum non committi, tradidimus in Axiomatib. nostris, lit. D. num. 66. Iniuriam ideò animal facere non posse, meritò Consultus dixit in l. 1. §. 1. D. si quadrup. pauper. fecis. dic. Eaque ratione, multis Iuribus comprobata, præfatam sententiam tenet Gomez. tom. 3. variar. tit. de delict. cap. 1. num. 52. in priu. Ioach. Mynsing. obseruat. 78. centur. 4. Andr. Gail. de pace publ. lib. 2. cap. 9. num. 1. & seqq. Prosp. Farinac. prax. crimin. tom. 1. quæst. 24. num. 108.

83 Quare neque de dolo actionem † in Vniuersitatem dari, cum nec dolum committere possit; Vlpian. respondit, in l. Sed & ex dolo, 16. §. 1. D. de dolo.

Excommunicationem pariter, ea
84 ratione, in Vniuersitatem † ferri non posse; textus cauit in cap. Romana, 5. §. In Vniuersitatem, de sent. excommunicat. lib. 6. in cuius collectan. num. 20. August. Barbos. plures ad id Doctores congerit, profitenturque citati iam suprà numero 17.

Superior tamen limitationem conclusio recipit, delinquereque, & puniri Vniuersitatem posse, si de illa om-
85 nes, † maiorve pars, campana pulsata, tractatu habito, & communicato consilio, facinus perpetret, firmant Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 50. num. 5. Ioach. Mynsing. d. obseruat. 79. Iul. Clar. sententiar. lib. 5. §. fin. quæst. 16. num. 7. Sed hic aduerte, Nicol. Losa. dict. tractat. part. 4. cap. 1 per tot. Andr. Gail. dict. cap. 9. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. V. conclus. 273. num. 1. & seqq. aliique ex præcitatis. Tractatu enim non habito,
86 † conuocatione, & deliberatione, licet omnes de Vniuersitate simul irruerent, aliquem occiderint, delictumve aliud commisserint: non dici Vniuersitatem deliquisse, sed singulas personas, easque puniri: & superiores asseuerant, & numero penè carentes, quos refert, ac sequitur Farinac. dict. quæst. 24. nu. 129. Ideò neque tunc legis Quod
87 maior, † D. ad municip. dispositionem procedere, notant Ias. in dict. l. Ciuitas, num. 2. & 3. D. si cert. pet. Nicol. Boer. in tract. de seditios. cap. vlt. num. 11. Matth. de Afflict. decis. 376. num. 1. Octauian. Osasc. decis. Pedemont. 128. num. 27. & 32. Roland. à Vall. consil. 66. numero 32. & seqq. & num. 63. & seqq. lib. 2. Andr. Gail. dict. obseruat. 79. num. 1. 2. & 3.

Ad

Adhuc tamen Vniuersitatem, mul-
88 titudinemve delinquentem † minùs puniri, (ex text. *in cap. Constitueretur, in fin. 50. dist. cap. Ordinationes, in fin. cap. Ipsa pietas ante fin. cap. Non potest, & ibi Glos. cap. Quisq; 23. quæst. 4. cap. Denique, & ibi Glos. dist. 4. cap. Comessationes, 44. dist. c. Quoties à populis, 1. q. 7. cap. Sane, de tempor. ordin.* & aliis) probat, solitaque elegantia, & eruditione prosequitur *Andr. Tiraq. de pœn. temper. caus. 47. per tot. Losa. dict. 4. part. cap. 1. à num. 27 cum seqq. Andr. Gail. de pace publ. dict. lib. 2. cap. 9. num. 19. & latiùs à num. 33. Cardin. Tusch. dict. conclus. 273. num. 10.* Enimvero (vt id *Tiraquello* cæterisque ex *Senec. de ira, lib. 1.* addam) *Quid tollit iram sapientis? turba peccantium.*

Ex superioribus quoque descendit:
89 posse in criminali causa † Vniuersitatem per Procuratorem, se defendere, vt (ex *text. in l. Tam collatores, 18. C. de re milit. lib. 12. l. fin. vers. Conuentos vero, C. de castrens. & minister. eod. lib.* etsi mendose citatis, cum *Alberico, in l. Seruum quoque, §. Publicè, num. 17. vers. Item Vniuersitas, D. de procurator. & in l. pen. §. Ad crimen, num. 4. vers. Item Vniuersitas, & num. 19. D. de public. iudic.* cum aliis) *Farinac.* tenet, *prax. crimin. 3. part. quæst. 99. num. 148 Ioach. Mynsing. cent. 4. obseruat. 76. à nu. 3. Andr. Gail. dict. cap. 9. num. 3. Sebastian. Guazin de defens. reor. defens. 12. circa excusationes pro absente, cap. 1. num. 29.* Aduersus regulam *legis primæ, D. an per alium caus. appell. red. poss. dict. l. penult. §. Ad crimen, de public. iudic.* quam plenè tradit, prosequiturque more suo *Farinac. dict. quæstion. 99. numer. 1. & seqq.*

90 Neque periurium † Vniuersitatem incurrere, iuramentum non seruãtem, defunctis saltem qui iurarant, tradunt, cum *Sanct. Thom.* & aliis, *Syluest. in sum. verb. Iuramentũ, 4. n. 2. Christophor. Robuster. in decis. nouiss. Rom. 12. num. 8. part. 1. volum. 1.* eisque relatis, *Camil. Borrel. in summ. decis. tit. 62. de periurio, num. 17.*

91 Publicam vtilitatem † priuatæ anteferri, vulgare est Axioma, traditum, & ornatum à *Nobis in nostris, lit. V. num. 198.* Publicæque vtilitatis priuilegia congessit *Cardin. Domin. Tusch. practicar. conclus. lit. P. conclus. 960.* consulendus.

92 Alterius facto † grauandum neminem, Axioma pariter formando, multis comprobamus *in nostris, lit. F. num.*
93 *41.* Vniuersitatis vero factum † singulos de illa grauare, posseque per contractum, eius principaliter vtilitatem respicientem, obligari, affirmant *Rip. in l. Si se non obtul. t, num. 42. D. de re iudic. Antonin. Thesaur. decis. 257. num. 4. Cardin. Tusch. dict. lit. V. conclus. 262. n. 15. Iacob. Cancer. variar. resolut. lib. 3. cap. 3. num. 136.*

Publicus item fauor vulgarem frangit regulam, quæ ante litem contesta-
94 tam † testes recipi vetat, traditam *in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contest.* Quam & ibi, materiamque communiter Doctores pertractant, prosequiturque latissimè *Farinac. de testib. quæstion. 76. à numero 1. cum seqq.* Idem tamen ipse fauoris publici ratio-
95 ne, † cumque ille offenditur, eam limitat *ibidem numero 45.* testesque tunc ante litem contestatam posse recipi fatetur, post *Glos. in dict. cap. Quoniam frequenter, verb. Regulariter, vers. Item offenditur, & ibid. Innocent. numero 1. post med. vers. Item fallit vbi offenditur, Anan. num. 6. vers. Quarta quando Ius, Abb. num. 4. vers. Quartam regulam,* multosque alios.

96 Gratia *ad beneplacitum* † concedentis facta, licet eius morte expiret, iuxta *text. in cap. Si gratiosæ, 5. de rescript. lib. 6.* Si vero publicam respiciat vti-
97 litatem, † concedentis morte non expirare, *Nouarius* tradit *de priuileg. miser. personar.* allegans (sed mendosè) *Farinac. fragment. crimin. 1. part. verb. Bona, num. 99.* qui non in verbo *Bona, sed in verb. Bannum*, hac de re agit, nec assertiue propositionem hanc iactat: sed ad *Claudium, in addition. ad Bertazol.*

consil. 22. *lit. B.* eam disputant, se remittit.

98 Iuri, fauorique suo † renunciare quemlibet posse; Axioma tradit vulgare, *Nos* que *in nostris, lit. F. num.* 118

99 Publico † tamen renunciare non licet, *cap. Si diligenti, de foro compet. cap. Contingit,* 36. *de sent. excommun.* Cum priuatorum pacta iuri publico nõ derogent, vt eadem iura dicunt: & *Papinian. in l. Ius publicum,* 39. *D. de pact.* cum aliis adductis à *Nobis dictis Axiomatib. lit. M. num.* 120.

Clausula in rescriptis frequenter
100 apponi solita, *Et quosdam alios,* † etsi cæteros comprehendat; ex *cap. Rodulphus,* 35. *de rescript. & cap.* 2. *eod. tit. lib.*
101 6. Vniuersitatem † vero non comprehendit, quemadmodum resoluunt *Felin. in cap. Eam te,* 7. *de rescript. num.* 15. *Gomez. in dict. cap.* 2. *num.* 68. & cum *Mandos.* ac *Marches.* à se relatis, *Augustin. Barbos. in collect. ad dict. cap.* 2. *num.* 8. Mãdatum inde *contra Titium, & contra quasuis personas,* Vniuersitatẽ, Collegiumve non comprehendere, neque ad litigandum cum ea, sufficiens reputari, nisi exprimatur nominatim; ex *Felin. dict. loco, Bald. Archidiacon.* & aliis, tradit *Paz in praxi,* 1. *part. annot.* 4. *numero* 25.

Duas Vniuersitatis, aut Decurio-
102 num partes, † ampliusve ad Vniuersitatis actus gerendos adesse, requirunt *Vlpian. in l.* 3. & Paul. *in l.* 4. *D. quod cuiusque Vniuersit. nomin.* traditque (vt alios omittamus) plenissimè *Cardin. Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. V. concl.* 358.

In actibus autem Vniuersitati, aut
103 Collegio vtilibus, † minorem quàm duarum partium existentiam, assensumque sufficere, dicunt *Lapus allegation.* 132. *in princip. ver. Item si vtiliter, Bald. consil.* 462. incip. *Punctus, quidam, per tot. lib.* 4. *Cardin. Tusch. dict. loco, nu.* 34. & 37.

Sic licet à maiori Vniuersitatis par-
104 te factum † ab omnibus factum videatur, ex vulgatis Iuribus, congestis à *Nobis in Axiomatib. nostris, lit. F. nu.* 85. In damnosis Vniuersitati, prædictam regulam non procedere, singulorumque etiam desiderari consensum, notat (cũ *Baldo consil.* 400. incip. *Super primò, num.* 3. *vers. Non obstat, dict. lib.* 4.) *Cardin. Tusch. dict. lit. V. conclus.* 259. *per tot. & concl.* 272.

Ciuitatum Prætores, inter suæ, siue etiam alienæ iurisdictionis incolas, Ad-
105 uocati officium † exercere prohibiti: publici fauoris ratione, Aduocationis exercitium à lege Regia (quæ illud interdixerat) habent, *in l.* 3. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Reg. collect.* eius sunt verba: *Otrosi mandamos, que el tal Assistente, o Gouernador, o Corregidor, ni sus oficiales, ni familiares, no sean Abogados, ni Procuradores, ni Solicitadores en los pleytos, y causas que dentro del termino de su jurisdicion se trataren, ni ayudaràn a persona que sea de fuera de su jurisdicion, aunque el negocio se trate en su jurisdicion, o fuera della, ante otros juezes seglares, ni Eclesiasticos. Pero que el Assistente, o Gouernador, o Corregidor, o su Alcalde, puedan ayudar en fauor de su jurisdicion, o del bien publico, no lleuando por ello dinero.*

106 Publico etiam fauore, † in *l. Principalibus,* 33. *D. si cert. pet.* ea Modestinus verba protulit: *Principalibus constitutionibus cauetur, ne hi, qui Prouinciã regunt, qui ve circa eos sunt, negotientur, mutuam ve pecuniam dent, fœnusve exerceant.* Repetitque idem in *l. Qui officii,* 62. *D. de contrahend. emption. Qui officii causa in Prouincia agit; prædia comparare in eadẽ Prouincia non potest.* ait. Cui *Martianus* conuenit *in l. Non licet,* 46. *D. eod. tit.* inquiens: *Non licet ex officio quod administrat quis, emere quid, vel per se, vel per aliam personam: alioquin, non tantum rem amittit: sed & in quadruplum punitur, secundum constitutionem Diuorũ Seueri, & Antonini.* Prouiditq; idẽ Iustinian. *in l. vnic. C. de contract. iudic.* apud Nosque *l.* 5. *tit.* 5. *p.* 5. similiter his verbis cauit: *Adelantado, o otro Iuez qualquier, que sea puesto para judgar, o para fazer justicia, en alguna tierra, o en alguna Cibdad, o Villa;*

no

no puede comprar heredamiento, nin casas; el, nin otro por el. Et in *l. 2. tit. 6. lib. 3. noua Reg. collect.* his: *Ni assimismo durante el tiempo de su oficio, el dicho Assistente, o Gouernador, o Corregidor, ni sus oficiales, por si, ni por otro compren heredad alguna, ni edifiquen casa, sin nuestra licencia, y especial mandado en la tierra de su jurisdicion; ni vsen en ella de trato de mercaduria, ni traygan ganados en los terminos, y valdios de los lugares de su Corregimiento. So pena que el que lo contrario hiziere, pierda lo q̃ assi comprare, edificare, o tratare, o el ganado que assi traxere, para la nuestra Camara.*

Quod & ad Rectores, Officialesque
107 perpetuos † extendunt multi, etsi *lex Paulus. 34. D. si cert. pet.* contrarium in eis suadeat Cui tamen (priorem tenendo, veriorẽque dicens) respõdet *Andr. Facbin. controuers. iur. lib. 2. cap. 78. vers. Altera est sententia.* Sed quidquid de iure sit communi, Regiis relatis constitutionibus idem in perpetuis, quòd in temporalibus in maioribus, quod in minoribus dicẽdum est, aduertitque *Gregor. Lop. in d. l. 5. glos. 2. verb. Iuez qualquier.* Contrarium licet in supremis Senatoribus videamus seruatum.

108 Eãque ob publicum fauorem † prohibitionem emanasse, & *relatæ leges* nõ obseruare indicant; & in *d. cap. 78. Facbin.* notat, & *Gregor. Lop. in d. l. 5. tit. 5. p. 5. glos. 1.* Qui quidem efficit, vt nec
109 palam, † & bona fide negociatio, emptiove permittatur eisdem, vt ex eisdẽ Iuribus deducitur, præcipuè ex *dict. l. vnic. C. de contract. iudic.* & tenuerunt *Ias. Alciat. Alex. & Zac. in d. l. Principalibus,* & cum eis *Facbin. d. lib. 2. controuersi ir. cap. 79.*

Eandemque, eadem ratione, præci-
110 puè in tangentibus ad victum † prohibitionem Vniuersitatum Decuriones, Tabellionesque patiuntur, *lege 20. tit. 3. lib. 7. nouæ Reg. collect.* sic statuente: *Porque resultan muchos inconuenientes, y encarecimientos de los bastimentos en los pueblos donde los Veinte y quatros, y Regidores, y Iurados, y Escriuanos son regatones, y tratantes en oficio de regatoneria de mantenimientos: mandamos, que ninguno de los susodichos, so pena de priuacion de sus oficios, no vsen del dicho oficio, y tratos. Y a los del nuestro Consejo, que den sobre ello prouisiones ordinarias. Y en quanto a los otros tratos de mercadurias: mandamos, q̃ los del nuestro Consejo, auida informacion, prouean lo que mas conuenga.* Prouidetque similiter *l. 25. tit. 7. lib. 3. eiusdem nouæ Reg. collect.*

Nullum pariter horum Vniuersita-
111 tum propria † earumve Regalia iura conducere (eadem ratione, conuenien di difficultate, & ne fraus, præiudiciũque illi fiat) patitur *lex 3. tit. 5. lib. 7. nouæ Reg. collect.* ab illarum rerum conductione eos inhibens.

Ad matrimonia contrahenda, in secundo consanguinitatis gradu, † & nõ
112 dispensandum; & ob publicam vtilitatem dispensari posse *sacrum Concilium Tridentinum session. 24. de reform. cap. 5.* decernit.

Dominium Vniuersitas absque pos-
113 sessione † adquirit, *l. fin. C. de sacros. Eccles.* contra vulgaria iura, auctoritatesque adductas à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. D. num. 209.* Ideò emptori secundo, cui res prius tradita fuit, præfertur, cum traditionem in Vniuersitatis fauorem Ius præuenerit, proque facta, ex solo titulo venditionis habuerit, vt (cum *Roman. cons. 298.* & aliis) profitetur *Couar. variar. lib. 2. cap. 19. num. 2.* Nosque pariter, multis relatis notamus, *de priuil. pauper. p. 1. q. 23. num. 10. & suprà, quæst. 8. num. 125. & 449.* aduersus celebrem *legis Quoties, 15. C. de rei vindic.* constitutionem.

Alia publicæ vtilitatis præcipua, continet *quæstio 13.*

VTRVM CARCERATI Miserabiles dicantur? Fori electionem, iuxta legem nostram vnicam habeant? Quibusque aliis priuilegiis fruantur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars comprobatur, & numer. seqq. vsque ad numerū 16. exclusiue. Seqq. contraria. Numero 25. & tribus seqq. resolutio, & intelligentia vera, Authoris iudicio, designatur.*

Seruitutis speciem carceratio refert. Perpetui ideò carceris pœna à Iudice laico imponi non potest. ibid. dict. num. 1.

2 *Maior pœna stare in carcere, quam in opere publico laborare, quibusdam visa est.*

3 *Carcer deportationi in metalum comparatur.*

4 *Est mala mansio, & locus horribilis, sepultura viuorum, consumatio bonorum, inimicorum consolatio, experientia amicorum, & alia.*

5 *Tormenti species est.*

6 *An confessio in carcere, sicut in tormentis facta non valeat?*

7 *Pœna carceris morti æquiparatur, eiusque subrogatur loco.*

8 *A* carcerationis *decreto (tanquam grauamen irreparabile per diffinitiuam sententiam continente) appellari potest.*

9 *Et quandocumque, post decem quoque dies, continui grauaminis ratione: quemadmodum ad exilium, tirremesve damnatus. & num. seq.*

11 *Tempus existentiæ in carcere, post exilii, similisve condemnationis sententiam, in exilii tempus computatur. Et quid de tempore ante sententiam in carcere existentiæ? ibid. remis.*

12 *Qui diuturnum carcerem sustinuit, vel in totum (si causa patiatur) venia donandus, vel puniendus mitius.*

13 *Carcer non ad pœnam, sed ad custodiam, inuentus est. Sine pœna tamen, & graui quidem, esse non potest. & numero seq.*

16 *Inducta ad vnum finem, contrarium operari non debent; nec pœna immunitatem tribuit; aut odium fauorem.*

17 *Ibi de crimine agi debet, vbi commissum est. Amplia num. seq.*

18 *Rei origo semper attenditur.*

19 *Quemadmodum pro delicto, (forma legum seruata) personaliter capi mulier potest: ita pro debito ex delicto, vel quasi delicto nascenti.*

20 *Pro debito ciuili carcerari, sub capitali pœna prohibetur.*

21 *Clerici etsi pro ciuili debito capi nequeunt personaliter: pro descendenti ex delicto possunt, nec pro illo, beneficio* capitis Oduardus, de solution. *gaudent.*

22 *Qui non conueniuntur vltra quam facere possunt; pro debito ex delicto, vel quasi conueniuntur, mittunturque in carcerem.*

23 *Nobiles, & quilibet alii exempti, ne pro debito mittantur in carcerem; pro debito ex delicto, vel quasi trahenti originem, in eum detrudi possunt.*

24 *Carceratus, pro causa ciuili, ordinaria, vel executiua, an fori priuilegio gaudeat?*

Pro debito, causaque ciuili, corporaliter capi quis non potest. ibi.

Fraudulentèr, aut maliciose versatus, indignum se fori priuilegio reddit. ibi.

Quo casu carceratio pro debito licet, de illo constare debet apertè. ibi.

Pauper in carcerem pro debito coniectus, fori priuilegio se munire potest.

28 *Breui tempore relaxandus, pro relaxato, de proximoque absoluendus, pro absoluto habetur; nec captus videtur, cito capturam egressurus.*

29 *Carceratorum causa, proque carceratis relictum etiā si culpa sua in carcerem deuenerint, pium dicitur; & in causa piæ distributionem executor datus, in eos facere distributionem potest.*

Car-

30 *Carcerati pauperibus æquiparantur.*
31 *Eorum causæ, vt Miserabilium, summariè, de planoque sunt tractandæ, & diebus quoque feriatis expediuntur. nu. seq.*
33 *Fauendi sunt in dubio carcerati, pro eisque præsumendum.*
34 *In carcerem pauper coniectus, ab illo est alendus, qui illum coniecit. & si ægrotet, curandus.*
35 *Carceratus pauper, ad expensas custodiæ non tenetur, nec detinetur pro illis.*
36 *Quid pro alimentis, quæ carceris custos in carcerati alimoniam præstitit? remiss.*
Et quid in aliis pro carceratis expendentibus, an repetere expensas possint? earumve donatio inducatur? ibi remissiuè.
37 *Obligatio à carcerato in carcerantis fauorem facta, inutilis est.*
38 *Visitare Iudices carceratos debent, eosque etiam relaxare, & quibus diebus?*
39 *Is etiam cui populus pro carcere datus est, visitari potest.*
40 *Non in publicis tantum vinculis detentus, sed quolibet loco, à Iudice deputato, Ciuitas sit licèt, dicitur carceratus.*
41 *A prouisione per Regios Consiliarios in visitatione facta, supplicatio negatur.*
42 *Carceratus in vno loco, ad comparendum in alio astringi non debet. Amplia num. sequenti; vt nec per Procuratorem, sed sufficiat per excusatorem impedimentum allegare, terminumque ad probationem petere.*
44 *Sententia contra carceratum absentem lata, de cuius impedimento notitiam Iudex habet, nulla est ipso iure. Limitatur dupliciter, num. seq.*
46 *Iustam præbet restitutionis carceratio causam.*
47 *A relaxationis decreto appellatio, an eius effectum suspendat?*
48 *Quamuis alicuius constitutionis vigore possit bannitus impunè offendi: in carcere existens bannitus, nequit offendi.*
49 *Carceratum occidens, legis Iuliæ Maiestatis tenetur.*
50 *Custos carceris, alius ve carceratus, carnaliter carceratam meretricem licèt, cognoscens, qualiter puniatur?*
51 *Carceratus, vt in propria domo existere securus debet.*
Pro criminali causa in carcere existens, an recomendari pro ciuili debito possit? ibid.
52 *Pro debito captus, an pro alio debito, vel etiam pro delicto recomendari valeat? remiss.*
53 *Carceratus iniustè, fractis etiam carceribus effugere potest, & distributiones quotidianas interim lucratur.*
55 *Nobilis, magnæque existimationis carceratus, an in criminali causa, sub fideiussoribus relaxari debeat? Et an & quando alii? remissiue, ibid.*
55 *Qui ad carcerem voluntariè venit, præsumptionem delicti excludit.*
56 *Carceratus, sub fideiussoribus de se repræsentando relaxatus, non nisi nouæ causa, indiciisque superuenientibus, ad carcerem reduci potest.*
57 *Sub fideiussoribus relaxatus, vel in causa leui, post sexaginta dies capi super eadem causa, de iure Regio nequit.*
58 *Sub fideiussoribus de se repræsentando relaxatus, absolutus à iudicii obseruatione videtur.*
59 *In pœnam pecuniariam damnatus, licèt fideiussorem, vel pignora offerat, non nisi soluat, relaxatur.*
60 *A sententia pecuniaria condemnationis appellans, fideiussorem de se repræsentando, iudicatumque soluendo, offerens, relaxandus est. Et quid si à delicto pecuniaria condemnatio descendat? num. seq.*
62 *Carceris effractor ad Ecclesiam fugiens, eius immunitate gaudet.*
63 *Carceris effracti pœnam vitat, qui*

se ad Principem, vel competentem superiorem iudicem confert.

64 *Carcerem frangens, quibus in casibus fracti carceris pœnam vitet remis.*

65 *A carcere fugiens, mala custodis cura fugisse præsumitur.*

66 *In carcere mortuus, ex mala custodis cura, ni aliud ostendatur, mortuus præsumitur.*

67 *Culpa in dubio non præsumitur, eam ideo allegans probare debet, sumendaque culpæ exclusiua interpretatio.*

Diligens in dubio quis præsumitur. ibi.

68 *Obligatus ad custodiam, publici officii ratione, non solum casum, sed etiam quod absque eius culpa euenerit, probare debet.*

69 *Ostium apertum videns, à carcereque fugiens, carceris effracti pœnam non incurrit.*

70 *Prohibitio*, Ni quis carceratos à loqui, aut instrure possit, *carceratos alios non comprehendit.*

71 *Carceratus orationibus vtens, quibus os non aperiatur, neque fateatur delictum, an & quando puniatur?*

72 *Iudex indebitè aliquem carcerari præcipiens, in syndicatu tenetur.*

QVÆSTIO XI.

MISERABILEM Carceratum esse, non videtur in dubium reuocandum. Cum
1 seruitutis speciem † referat, vt probat *textus in l. 2. D. de liber. hominin. exhibend.* obseruantque *Aret. consil.* 192. *num.* 3. *volum.* 1. *Neuiz. consil.* 52. *num.* 9. *Roland. à Vall. consil.* 57. *num.* 4. *volum.* 3. *Marc. Anton. Cueb. de moerator. præscript. num.* 21. *Vital. de clausul. tit. An possit renunciari beneficio cessionis? n.* 4. *Farin. prax. crimin. q* 24. *n.* 24. *& q.* 19. *nu.* 31. Ideo perpetui carceris pœnam à Iudice laico imponi non posse ibidem contendens, apud Nos licet diuersũ *lex* 2. *tit.* 4. *lib.* 4. *Ordin.* statuat. Tenent etiam priorem assertionem Osuald. *Hilliger. in Donel. Enucl. lib.* 15. *cap.* 38. *lit. H.* Et condocunt excogitata à *Nobis in Axiomatib. & locis cõmun. iur. lit. A. num.* 569.

Maioremque pœnam, stare in car-
2 cere, † quam in opere publico laborare, dixit *Franc. in cap. Quamuis, vers. In glos.* 2. *de pœn. in* 6. *& in cap. Super eo*, 2. in ordine 12. *num.* 2. *&* 3. *de appell.* De-
3 portationique in metallum † comparari, professus est *Ascan. Clem. de patr. potest. cap. vlt. num.* 33. post *Roland. à Vall.* quem refert, *cons.* 2. *num.* 53. *volum.* 1.

4 Est enim carcer † (vt *in l. Si hominẽ*, 7. *D. deposit.* & in *l. Item apud Labeonem*, 15. *§. Quæstionis; D. de iniur.* eum *Vlpianus* appellat) mala mãsio. & locus horribilis, vt *Bart. in tract. de carcerib. num.* 2. qui corpus vinculorum cruciatu, immundicia, fœtoreque consumit: amicorum communione priuat; ad inimicorum, aut eorum, qui nobis tedio sunt, consortium cogit: liberam sui dispositionem, arbitriumque tollit. Ideo merito, *sepulturam viuorum, consumationem bonorum, inimicorum consolationem, experientiam amicorum*, communiter nuncupari *Farin. tradit prax. crimin. quæst.* 27. *num.* 2.

5 Tormenti † que speciem esse carcerem, protulit *Vlpian. in dict. § Quæstionis*, inquiens: *Quæstionis verbo etiam ea, quam malam mansionem dicunt, continebitur.* vbi *Glos. verb. Dicunt*, interpretatur: *Vt si ponatur in carcere.* Immensos cruciatus sustinere carceratum, text. dixit *in l. Omnes*, 23. *C. de pœn.* ad amussim infra referenda; appellationeque tormenti contineri, profitentur etiam *Catald. tractat. de Syndic. numero* 103. *Franc. Cason. de torment. cap.* 12. *numero* 8. *& in quæstionib. crimin. cap.* 9. *numero* 8. *& cap.* 19. *numero* 7. *Roland. à Vall. consil.* 17. *numero* 22. *in fin. dict. lib.* 3. *Farinac.* (multis comprobans) *dict. quæst.* 27. *numero* 1. *Sebastian. Guazin. de defens. reor.* 1. *part. defension.* 6. *cap.* 1. *num.* 72. Confessionem inde in
6 carcere, † sicut in tormentis factam, non

non valere, multorum opinione ostendens, nempè *Anchar. cons.* 24. *num.* 4. *Mascard. de probation. conclus.* 353. *num.* 17. *& seq. volum.* 1. *Roland. consil.* 17. *num.* 22. *in fin. lib.* 3. *Grammat. Bursat. Honded. Bertaz.* & aliorum contrarium licet *sequenti numero* non longe minori tenentes referat, concordiamque simul, *num.* 47.

7 Mortis † item loco pœnam carceris irrogari, ex text. deducitur *in cap. pen. & fin. de hæretic.* & Cardin. Crecent. notat, *decis.* 9. *num.* 14. *tit. de probation.* eandemque æquiparationem *vbi proximè Farin.* format.

Prædicta efficiunt, vt à *carcerationis*

8 decreto † (tanquam grauamen irreparabile per diffinitiuam continente) appellari de iure posit, testibus *Philip. Franc. in dict. cap. Super eo,* 2. *notab. num.* 2. *in fin. de appell. Petr. Rebuff. de sent. execut. artic.* 10. *glos.* 1. *numero* 2. *vers. Vnde si quis. Sigismund. Scacc. de appellation. quæstion.* 17. *limit.* 57. *num.* 156.

9 Nec modo intra decem dies † (tempus regulariter appellandi præfinientes) sed quandocumque, iniuste se carceratum prætendentem, continui grauaminis ratione, appellare posse; profitetur (cum *Bald. Iasone, Angel. Marsil. Paul.* & aliis, quos refert) *Anton. Gomez, de delict. cap.* 9. *num.* 10. *& ibid. eius Addit. Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. for. sect.* 1. *quæst.* 34. *numero* 8. *Sebast. Guazin. dict. tractat. defens.* 36. *de appellatione, cap.* 1. *numero* 5. *Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg.* 132. *numero* 9. *Mar. Anton. Macerat. variar. lib.* 3. *resolut.* 29. *num.* 20. *Borgnin. Caualc. de brach. Reg. part.* 2. *num.* 318. etsi limitent *ibi Guazin. num.* 24. *Lancellot. de attentat. part.* 2. *cap.* 12. *ampliat.* 4. *nu.* 21. & *Baiard. ad Clar. quæst.* 46. *num.* 6.

10 Vt & in relegato, † aut condemnato ad triremes dicunt (post antiquiores à se relatos) *Arias Pinel. in l.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *num.* 27. *C. de rescind. vendit. Guazin. vbi proximè, & Prosper. Farinac. fragment. crimin.* 1. *part. lit. A. num.* 236.

Tempusque existentiæ in carce-

11 re, † post exilii sententiam, similisve condemnationis, in exilii, condemnationisve tempus computari: Imperatores *Honor.* & *Theodos. in l. Omnes,* 23. *C. de pœn.* humanissima sanctione, hisque & clementia, & elegantia plenis verbis decreuère: *Omnes quos damnationis conditio diuersis exiliis destinatos, metas temporis præstituti in carceris implesse custodia, deprehenderit: solutos pœna, vinculisque laxatos, custodia liberari præcipimus, nec formidare miserias vllas exilii. Sit satis immensorum cruciatuum semel luisse supplicia: neii, qui diu priuati sunt auræ communis haustu, & lucis aspectu, non intra breue spatium catenarum ponderibus prægrauati: etiam exilii pœnam sustinere iterum compellantur.* Secundum quam, in Regiis Audientiis Barens. & Apuliæ sæpè decisum, *Viuius* affirmat, *decision.* 201. In Sacro Consilio, *Vincent. de Franch. decision.* 317. In Curia Archiepiscop. Neapolit. *Ioan. Aloys. Ricc. decision.* 45. *part.* 2. Hancque assertionem sunt prosequuti *Andr. Tiraquel. de pœn. tempor. casu* 41. *ad fin. sub num.* 3. & latiùs *Petr. Cabal. resolut. crimin. centur.* 2. *casu* 142. *per tot.*

Vbi & an existentiæ in carcere ante sententiam tempus, de condemnationis tempore extrahi debeat? Id interim sciendum; eum qui diuturnũ sustinuit

12 carcerem, † vel in totum (si causa id patiatur) donãdum venia: vel mitius saltem puniendum, cum tempus carceris computetur in pœnam, vt late comprobat *Guazin. de defension. reor. circa priuilegia carceratorum, defens.* 2. *per tot.* & *defens.* 6. *num.* 7. & *Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. p.* 1. *q.* 17. *num.* 15.

13 Quamuis enim non ad pœnam, † sed ad custodiam carcerem inuentum, iura dicant, *in l. Aut damnum,* 8. *§. solent, D. de pœn.* & in *l.* 1. *C. de custod. reor.* Quantumuisque ibidem Constantin. Imperator. carceratis leuamen

præstet, leuis custodiæ modum præfi-
14 niens. Adhuc tamen sine pœna † (& graui quidem) esse non potest, vt *dictæ legis Omnes*, relata verba monstrant, & Imperatoris *Augusti*, *in l. 2. C. de exa-ctor. tribut. lib. 10. eiusdemque legis. 1. C. de cust. reor.* & aduertunt *Vincent. de Franch. dict. decis. 317. num. 4.* & *Petr. Cabal. dict. casu 142. num. 3.*

15 Quæ omnia sat Miserum † carceratum ostendunt, forique priuilegio (iuxta *legem* nostram *unic. C. quando Imper. inter pupill. & vid.* Regiasque leges, *supr. quæst. 3. num. 1.* relatas) gaudere, tenentque (post *Bart. in tract. de carcerib. in fin. num. 29. Foller. in constit. regn. Lege præsenti, num. 12. de iust. & iur.* & alios, quos allegant) *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variation fori sect. 1. quæst. 14. per tot.* Qui licet quæstionem *de damnato ad carcerem* formauerit, & de eo quæsiuerit, an fori electione vtatur: de carcerato, cum *Bart.* & *Foller.* simpliciter respondet: conuenitque *Didac. Perez. in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordinam. verb. Pobres, vers. Item carcerati, pag. mihi 463.* textum in id adducens *in l. Si quis ad declinandam, 37. C. de Episc. & Cleric. Cynum in l. fin. C. si quis alter. vel sibi, Bartolum proximo loco*, & *Hippolyt. in pract. crimin. §. Nunc videndum, num. 11.*

16 Sed neque *text. in dict. l. Si quis ad declinandam*, † quid tale profert, proferendumve dicitur; neque *Cynus*, à *Bartulo* etiam, & *Hyppolyto* citatus. *Bartholus* autem, etsi Miserabilem carceratum dicat ibidem; non tamen ad eam qua de agimus se speciem restrinxit, aut descendit. Sed ad eam, *an in carceratorum causis summarie procedatur?* affirmatiuam, Miserabilium argumento, partem professus, vt aliorum quoque sententia subiiciemus inferiùs. Ad quã quidem speciem, aut cæteri eum allegantes, se arctare videntur, secundum prænotata *quæst. 8. num 6.* aut damnãdi si absolutè fori priuilegium carceratis concedant.

Nos igitur, qui (vt in profundo non desidiosis thesaurum recõditum) quæsiuimus veritatem, Doctorum in Curia, latebris inuolutam, aut reuocabimus, aut curabimus saltem reuocare in lucem. Quasque tenebras generalitas assertionis induxit; distinctione fugare.

Miserum itaque (cum *Bart.* cæterisque relatis) fatemur: sed *legis* nostræ *unicæ*, forique præscriptione absolute frui, negamus. Sic enim frequenter accidere, iam *in proœmio, num 4. vers. Sed sit, & num. seqq.* notata monstrant. Ob delictum namque in carcerem detrusum, & delictum, & carcer reddit Miserum. Primùm, dicta *quæst. 2. num. 12. & seqq.* sat ostendunt. Secundùm, proximè præcedentia. Huic tamen ipsi, vtriusque rei prætextu, Principis forum mediocriter etiam edoctus, denegabit. Cum aduersus delinquentes, eorumque odio huiusmodi remediũ, certis saltem in casibus, sit concessum, iuxta notata *suprà quæst. 9. num. 43. & 65.* criminosis, perconsequens, omninò denegatum. Inducta siquidem ad vnũ finem, cõtrarium operari non debent, ex citatis à *Nobis iuribus*, *in Axiomatib. lit. I. num. 70.* Neque enim immunitatem pœna tribuit, vt Consultus ait *in l. Relegatorum, 7 § fin. D. de interdict. & relegat.* odiumve fauorem, vt vulgata Axiomata dictant, à *Nobis* designata *in nostris, lit. C. num. 86.* & *lit. M. numer. 16.*

Quæ quidem, non solum in eo, qui ob delictum in carcerẽ missus est, carcerisque prætextu se Miserabilem diceret, & ad Principem causam, in eius congressu, deferri postularet, rationes vrgent: sed & in eo quoque qui ante
17 crimen commissum, † missionemque in carcerem, extabat Miser. Aduersus quem præterea sequentes insurgunt: ibi nempè de crimine agi debere, vbi commissum est. *l. Si cui, 7. §. Idem Imperator, D. de accus. l. 1. & tot. tit. C. vbi de crimin. agi oportet. auth. Vt nulli iudic. § Si vero quis, coll. 9. l. 15. tit. 1. part. 7.* Nullumque tam validum priuilegium est,

est, vt eius regulæ vires eneruet; illud enim reatus excludit. *Modestini* verba id comprobantia, *in l. fin. D. de accusation.* ad diuorum Imperatorum, similiter statuentium, transitum nobis faciant. *Alterius Prouinciæ reus* (inquit ille) *apud eos accusatur, & condemnatur, apud quos crimen contractum ostenditur. Quod etiam in militibus esse obseruandum, optimi Principes nostri generaliter rescripserunt.* Constantini Augusti, *in l. 1. C. vbi Senat. vel clariss.* assertionem eandem clariùs manifestant: *Quicumque non illustri, sed tantùm clarissima dignitate præditus, virginem rapuerit, vel fines aliquos inuaserit, vel in aliqua culpa, seu crimine fuerit deprehensus: intra Prouinciam in qua facinus perpetrauit, publicis subigetur legibus, ne fori præscriptione vtatur. Omnem enim huiusmodi honorem reatus excludit.* Iustiniani pariter, *in auth. Qua in Prouincia, C. vbi de crimin. agi oport.* dicentis: *Si ergo ambo, & actor, & reus sint in Prouincia: illic,* omni priuilegio cessante, *res expediatur.* Quibus conuenit *Innocentii Quarti* decretum, *in cap. 1. de priuileg. lib. 6.* Quæ quidem effecêre, vt in criminali causa, reo Miserabili existenti, conformis Iuri stylus, fori deneget priuilegium, eaque exceptione adiecta, Regiæ fori literæ expediantur, vt *quæst. 3. ampliation. 9.* aduertimus.

Quæ itidem non modo incarcerato
18 pro crimine, sed etiam pro debito † ex delicto nascenti, rationes instant. Cum primæua causæ natura fori priuilegiũ deneget, semperque attendatur origo, vt multis *in Axiomatib. nostris* comprobamus, *lit. O. num. 41.* Quæ operatur,
19 vt quemadmodum pro delicto † capi mulier personaliter potest (seruata forma *legis Quoniam, 3. & auth. Hodie,* sequentis, *C. de custod. reor. auth. Vt nulli iudic. §. Necessarium, coll. 9.* & *legis 5. tit. 29. part. 7.*) ita & pro debito à delicto descendenti, vt *text.* probat, *in l. Si quis id quod, 7. D. de iurisdict. omn. iudic.* referente ibi Vlpiano: *Sed & vtrumque sexum Prætor complexus est.* Cumque *Foller. in pract. crimin. verb. Notatos capiat de persona, num. 19. Petr. à Plac. in epit. delictor. lib. 1. cap. 34. num. 12.* & aliis, tradit *Farinac. prax. crimin. tom. 1. quæst. 27. num. 60.* in puncto quoque Iuris, (cum eodem *Foller.* textui in *dict. auth. Hodie,* respondente) id procedere affirmans. In idem pariter *Gasp. Baez. de inop. debit. cap. 15. num. 7.* Estque aperta decisio *textus, in l. 62. Taur.* translata *in l. 10. tit. 3. lib. 5. noua Reg. collect.* vbi sic nominatim annotat *Matienz. glos. 2.* idem pro debito ex quasi delicto descendenti tradens, ex *Gomez Arias in l. 60. Taur. num. 7.* Cum pro ciuili debito
20 † mulierum capturam omnino prædictæ inhibeant leges, factamque pœna vindicent capitali, vt & prædiximus *quæst. 3. num. 143. & 245.*

Simile & in Clericis, quos pro ciui-
21 li debito † in carcerem detrudendos non esse, *quæst. 9.* aduertimus *num. 102. & 104.* Ex delicto vero descendenti, detrudi posse *Prosp. Farin.* tradit, *dict. quæst. 27. num. 72.* adducto *Marsilio in practic. crimin. §. Attingam, num. 7. verb. Hanc tamen conclusionem intellige esse veram,* & *in tract. de bannit. verb. Carcerati, sub num. 12.* addens pariter, eo in casu, beneficio *capitis Oduardus, de solution.* non gaudere.

Et in eis, qui nõ conueniuntur vltra
22 quam facere possunt, † quos pro debito à delicto, vel quasi delicto descendenti, in carcerem mitti posse, tenet *Humad. in l. 23. titul. 6. part. 1. glos. 6.* eoque relato, *Alphons. Azeued. in l. 6. titul. 2. lib. 6. noua Reg. collect. in princip. super verb. Y si la tal deuda descendiere de delicto, o quasi delicto.*

23 Generaliter † que, non modo nobiles, sed quosvis alios exemptos, & priuilegiatos, ne pro debito mittantur in carcerẽ; pro debito à delicto, vel quasi originem habẽte, quemadmodum pro delicto, in eam posse detrudi; Regiæ *leges 79. Taur.* & *dict. l. 6. titul. 2. lib. 6. noua Reg. collect.* his verbis decreuerunt: *Ordenamos, y mandamos, que las leyes de estos nuestros Reynos, que disponen que los*

hijos dalgo, y otras personas, por deudas no puedan ser presos: que no ayan lugar, ni se apliquen, si la tal deuda descendiere de delicto, o quasi delicto. Antes mandamos, que por las dichas deudas esten presos, como si no fuessen hijos dalgo, o essentos. Reatus enim, fraus, vel dolus priuilegium, & honorem excludit, *l. 1. in fin. C. vbi Senat. vel clarissim.* vbi id in specie aduertit *Gloss.* & *Doctores*, eisque relatis, *Petr. Calefat. in tractat. de æquestor. dignit. num.* 57.

Nec præterea, solùm præcedentibus casibus, fori priuilegium carcerato non competit; sed neque in causa omnino ciuili.

24 † In executiua namque, aditum remedio huic præclusum Misero, *quæst. 3. num. 67.* diximus: in ordinaria, prohibitam carcerationem fecit Imperator Augustus, *in l. 2. C. de exactor. tribut. lib. 10.* notauitque *Glos.* (communiter recepta) *in l. 3. §. Tutores, verb. In vinculis, D. de suspect. tutor.* & cum multis à se citatis, *Azeued. in l. 19. titul. 21. lib. 4. noua Reg. collect. num. 75.* Deficitque tunc quæstionis subiectum. Sed estò quod aliqua iustificaretur captura ratione, nisi alioquin miseri existat conditio, ex eo solum quòd in carcere sit, in causa ea, iure fauorem hunc carceratus non postulat. Quia cum ob contumaciam in non soluendo, dolum, fraudem, maliciamve in carcerem sit coniectus (constare siquidem apertè ad carcerationem decredito, obligationeque soluendi, debet, ex *l. 66. Taur. l. 3. tit. 16. lib. 5. noua Reg. collect.* & vtrouique *Regnicolæ* notant;) argumenta, rationesque perpensæ *suprà num. 16.* pugnant, & limitatio, quã legi nostræ *vnicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid. quæst. 3. num. 39.* assignamus, malicia, vexandique aduersarii animo priuilegium hoc prætendenti, denegans. Aliter præterea, non specialis Miserabilium fauor, sed generale, communeque ius existeret, prauis indicans subterfugium, protrahendi lites, ordinariamque iurisdictioné fraudandi, viam ostendens, contra vulgatas Iuris regulas. Si vero in defectum bonorum in ordinaria causa, mitti quis in carcerem contingat: paupertatis, non carceris ratione hoc se poterit priuilegio munire, iuxta tradita à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 4. num.* 80.

Tum igitur demum carcerem, remedium hoc parare, cum existenti in

25 eo, † lis insurgeret aliunde, ciuilis, vel criminalis, in qua partes teneret actoris; præcedentia dicere cogunt, ita in condemnato, quàm in non condemnato ad carcerem, dum eo continetur, illiusque sustinet cruciatus, vrgentias miserrimum interim carceratum, & fori priuilegio dignum (iuxta præfinitum modũ, casumque iã dictum) prædicantia. In eoque intelligendam, aut limitandam eorum assertionem, qui indistinctè, & in genere proferunt: *Carceratum, Miserabilem esse, fori, legisque nostræ vnica priuilegio gaudere.* Reprehendendos pariter & hos ob profusi sermonis vitium, vel continentis errorẽ, vel ad illum ducentis: & *Nouarium citato loco, num. 15.* si de condemnato solummodo ad carcerem, suam protulisset, nullo veluti iuridico fundamento nixos.

Opinionem vero nostram (quæ non tantum ad carcerem damnato, sed etiã in illo existenti, modo præfato, hunc firmat competere fauorem) dupliciter adhuc extendendam arbitramur. Pri-

26 mo, † non tantum si existenti in carcere, lis accideret, quam ad Principem, in eius initio deferri curaret: sed etiam si ante capturam, cœpta coram Ordinario esset, eamque ad Curiam (carcerationis, conditionisque Miseræ superuenientis intuitu) remittendam contenderet, ex dictis *supr. quæst. 3. ampliatione 6.*

27 Secundò, † etiam si propria culpa, ad casum non ordinata, ad carcerem deuenisset, ex notatis pariter à *Nobis, de priuil. pauper. 1. p. q. 54. à nu. 7. cũ seqq.* & *in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. M. num. 17.* & *infrà, num. 29.*

Limi-

Limitandam vero eandem, & intel-
28 ligendam, † si longa, diuturnaque carceratio sit, secus si leuis, & paruo tempore duratura. Non ex brocardicis tantum, scitisque regulis, quæ breui tempore relaxandum, pro relaxato, aut de proximo absoluendum, pro absoluto habent, de quibus *Nos* latè, *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 4. § 2. *num.* 121. *& seqq.* quæque nec captum iudicant, cito egressurum, cuiusve captura protrahenda non est, iuxta similiter dicta à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. F. num.* 74. sed ex eadem ipsa *lege* nostra *vnica* & Regiis consimilibus, *quæst.* 3. *num.* 1. relatis, ita demum miseræ conditionis prætextu hunc fauorem indulgentibus, si grauis miseria premat, ex adiectarum in ea Miserabilium personarum qualitate, similique in cęteris desiderata, *vt infrà* notâmus, *quæst.* 15. *num.* 4. longumque, & diuturnum morbum, vt huic priuilegio sit locus, requirentibus.

CAETERA Nos carceratorum priuilegia spectant. Quorũ in primis,
29 † piam esse causam, proque carceratis relictum (ipsorum licèt culpa) dici prium, & in piæ causæ distributionem executorem datum, in carceratos illã facere posse; iam *de priuileg. pauper.* 1. *part. q.* 54. *n.* 10. aduertimus, ibique relatis *Nouarium* addimus *in praxi election. & variation, fori, section.* 1. *quæstion.* 14. *num.* 4.

30 Pauperibus † que illos æquari (ex *l. Iudices*, 10. *C. de Episcop. aud.*) professus est *Didac. Perez, in l.* 6. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ordinam. glos.* 1. *post med.*

31 Illorumque causas, † vt Miserabilium, summariè, & de plano esse tractandas, probat *lex* 1. *C. de custod. reor.* in verbis illis: *Id quidem debet quam celerrime procurari*, traduntque *Bart. in dict. tractat. de carcer. num.* 29. & *Didac. Per. vbi proximè*, & *in dict. l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 3. *verb. Pobres. vers. Item carcerati*, apertèque *text. in l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 2. *noua Reg. collect.* dum ait: *Y sepan la razon de todos ellos, y hagan justitia breuemente.*

32 Diebus etiam feriatis, † illorũ causas expediri, notat *Matth. Brun. de cess. bonor. quæst.* 14. *in princ.* & de Miserabilium generaliter causis, diximus *secunda part. de priuileg. paup. quæst.* 65. *num.* 43.

33 Et in dubio † carceratis fauendum, pro eisque præsumi, & iudicandum, firmant *Grammat. decis.* 56. *num.* 17. *& Franc. Person. cons.* 7. *numero* 43. *lib.* 1. Proque cæteris Miserabilibus protulit *Ioan. Neuiz. in Sylu. nuptial. lib.* 6. *quomod. iudic. pro commun. opin. num.* 27.

34 In carcerem pauper coniectus, † ab illo est alendus, qui illum coniecit, *Bart. in tract. de carcer. nu.* 30. & si ægrotet, curandus, multis comprobâmus vtrumque *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 39. *num.* 33. *& seqq.* addimusque ibi relatis, plenè hac de re agentem, *Sebastian. Guazin. de defens. reor. part.* 1. *defens.* 6. *circ. priuileg. carcerator. cap.* 1. *num.* 5. *& seqq.*

Ad expensas similiter custodiæ †
35 carceratus pauper non tenetur, neque pro illis detineri in carcere potest, vt *in dict. tract. quæst.* 28. *num.* 68. scripsi-
36 mus. Et quid pro alimentis, † quæ carceris custos ad carcerati alimoniam præstitit? videndus *Guazin. citato proximè loco.* Quidque in aliis, pro carceratis expendentibus, an repetere expensa possint? *Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Eclesiast. quæst.* 143. *num.* 4. *& seqq.*

Obligationem à carcerato factam
37 † in carcerantis fauorem, inutilem declarauit Paulus *in l. Qui in carcerem*, 22. *D. de eo quod met. caus. Qui in carcerem* (ait) *quem detrusit, vt aliquid ei extorqueret; quidquid ob hanc causam factum est; nullius momenti est.* Conuenit Regia *lex* 17. *tit.* 26. *part.* 2. *vers. Cà tal pleyto non valdria, porque lo fiziera teniendolo en su poder, o en su prision.* Quã latissimè examinant materiam (præter ordinarios dictis legibus, vetustioresque aliis in locis) *Ioan. Gutier. de iuram. confirmator.* 1. *part. cap.* 57. *per tot. Prosper. Farinac.* prax.

prax.crimin.part.1.quæst.35.per tot. & Sebastian.Guazin.de defens.reor.dict.defens.6.num.10.& seqq.

38 Carceratos visitandi curam, † *Arcadius*, & *Honorius* Imperatores *in l. Iudices, 10.C.de Episcop.aud.* iudicibus his verbis imponunt: *Iudices Dominicis diebus, productos reos de custodia carcerali, videant, & interrogent: ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur. Victualem substantiam non habentibus faciant ministrari, libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot existimauerint cõmentarienses, decretis, &c.* pœna simul ibidem Iudicibus id non adimplentibus, imposita. Visitationis huius tempus, ad diem Veneris, *Regii Ordinamenti* mutarunt *leges 6.tit.4.lib.2. & l.13. tit.3.* Ad Sabbatum vero, recentior *l.1.tit.9.lib.2.nouæ Reg.collect.* Carceribusque relaxandos Paschalibus festiuitatibus, casibus quibusdã exceptis, Imperatores *Gratian.& Valent.* decreuêre *in l.3.C.eod.tit.de Episcop.aud.* traduntque, aliis relatis, *Ioan. Yañez Parlador rer. quotid.lib.2. cap.fin. part.5.§.6.num.8.& Prosper.Farin.prax.crimin. q.33.num.77.*

Visitarique etiam posse eum cui po-
39 pulus pro carcere † datus est; merito disponit *l.5.dict.titul.9.lib.2. nouæ Reg. collect.* Cum non solum carceratus dicatur, qui in vinculis publicis, sed in quolibet alio loco à Iudice deputato,
40 † etiam si Ciuitas sit, detinetur, vt (ex *text.in l.Milites agrum, 13.§. Eius fugã, D.de re milit. statim in princip.& in l.Capitalium, 28.§. Ad statuas,* in illis verbis: *Nisi qui ex vinculis, aut custodia detentus, &c. D.de pœn.* cum aliis) tradunt *Angel. de malef.verb. Quod fama publica, sub nu. 87.& in verb. Qui Iudex dictis inquisitis, nu.14.& 16. Boer.decis.215.nu.15.post med.vers. Pro quo allego text.* multisque relatis, *Farin. quæst.30 numero 46.& seq.*

A prouisioneque per Regios Con-
41 siliarios † in visitatione facta, supplicationem denegat *lex 6.d.tit.9.lib.2.nouæ Reg.collect.*

Carceratus præterea in vno loco,
42 ad comparendum in alio, † arctari non potest, *Vlpiani* responso, *in l.2.§. Simili modo,* ibique notat *Accurs. verb. Retentus, D. si quis caution. Prosper.Farin.cons. 17.num.12.part.1. Sebastian. Guazin.de defens. reor.dict.defens. 6.num.* 17. Nec
43 per Procuratorem † tunc comparere tenetur, satisque est, per excusatorem impedimentum allegare, & terminum ad illud probandum petere, *Iulii Clari* sententia, *recept.sentent.lib.5.§.fin.quæstion.34.num.6.vers. De carcerato, Guazini dict.loco, num.18.& 21.vers. Tertio limita, & Farinac.dict.cons. 17.num. 13.28.& 29.* Et contra absentem carceratum de cuius impedimento Iudex
44 notitiam habet, † sententiam latam, nullam ipso iure esse, firmant (post *Doctores in l.Quæsitum, D.de re iudic. Parisium.cons.102.num.1.& 3.lib.4. Afflict. decis.23.num.3.*& alios) *Prosp.Farinac. cons.89 num.2.in fin.& num.17. Sebast. Guazin.vbi supr.num.19.& Ioach. Mynsyng.obseruation.57.cent.4.* Quæ dupli-
45 citer limitant † *Clar.dict.quæst.34.numero 6.& ibid.Baiard.num.36. Farinac. dict.cons.17.num.28. Guazin.dict.defens.6.num.20.& 21.& Prosp. Carauit. ritu 166.num.* 16. si vel prior carceratio affectata sit, vel ab inferiore quis Iudice sub fideiussione detineatur. Quem carcerationis exceptione non excusari, cum ad superiorem spectet prouidere ne molestetur accessu, profitentur.

46 Iustamque præbere carcerationẽ † restitutionis causam, ex *l.2.& ibi Bald. C.ex quib.caus.maiores,* notat *Hieronym. Gigas de pension.quæst.75.num.4.*

Licet ab excarcerationis decreto,
47 reo in carcere existente, † appellatio interposita, liberationis effectum suspendat: si tamen eius decreti tempore, in carcere reus non existat, in libertate remanere, appellatione non obstante, profitentur *Rom.in singul.496.incip. Accusatus, Baiard. dict. quæst.34.num. 40.* eisque relatis, *Guazin.dict.loco, numero 25.*

48 Eam præstat securitatem carcer, † vt licèt alicuius constitutionis, vel decreti vigore, possit offendi bannitus impunè: si in carcere existat, offendi nequeat, tradentibus sic *Farinac. prax. crimin. quæst.* 103. *num.* 153. *Sebastian. Guazin. de defens. reor. dict. part.* 1. *defens.* 6. *cap.* 1. *num.* 26. *& Franc. Bursat. cons.* 216. *num.* 2. *& seq. lib.* 2. simul *num.* 4. firmante, eum qui carceratũ occidit,
49 † vel offendit, legis Iuliæ Maiestatis pœnis subiici, post *Bart. in l.* 3. *§. Transfugas, in fin. D. ad leg. Cornel. de sicar. Anan. in cap. Cum iuramento*, 4. *num.* 5. *de homicid. volunt. & Boss. in tract. de crimin. læsæ Maiestat. num.* 64. Cum publicam fidem, & securitatem (sub qua carceratus existit, *l. fin. C. de custod. reorum*) frangat.

Inde & custos carceris, aliusve car-
50 ceratam † carnaliter cognoscens, præter ordinariam delicti pœnam (et si meretrix illa sit) grauiorem, arbitrio Iudicis incurrit, vt ex *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 292. *num.* 3. *&* 6. & aliis, obseruãt *Farinac. dict. quæst.* 31. *nu.* 23. & *Petr. Cabal. resolut. crimin. casu* 283. *per tot.*

Omnimodamque in carcere, sicut
51 in propria domo † existenti (iuxta *legem Plerique, D. de in ius vocand.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iuris lit. D. num.* 213.) securitatem esse debere, arguit *Ioseph. Ludouic. decis. Perus.* 70. *num.* 3. Hoc pariter, aliisque fundamentis *numer. seqq.* probans, pro criminali causa carceratum, recomendari pro ciuili non posse. In quam multos sententiam referunt *Guazin.* repetita *defens.* 6. *num.* 85. & *Farinac. quæst.*
52 27. *num.* 156. Et an pro debito † captus, pro alio debito, vel etiam pro delicto recomendari rectè valeat: iidẽ ipsi disputant.

Iniustè præterea, indebitèque car-
53 ceratum, † fractis etiam carceribus, tutè effugere posse; *Florentini* verba in *l. Nibil interest*, 25. *D. de captiu. & postlim. reuers.* probant, quæ sic se habent: *Nihil interest, quomodo captiuus reuersus est; vtrum dimissus, an vi, vel fallacia potestatem hostium euaserit, &c.* asserunt-que *Glos. in Clement. Pastoralis, verb. Per violentiam, & Doctores ibidem, de re iudic. Socin. in l.* 1 *num.* 13. *D. ne quis eum, qui in ius voc. Alex. in l. Sed si eximendi, §. Si quis, circa fin. & Iacob. de sanct. Georg. num.* 3. *D. eod. titul. Andr. Tiraq. de vtraque retract. in præfation. num.* 68. *vers. Et in simili quoque dicitur, Didac. Couar. variar. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 11. *post vers. & num.* 12. *&* 13. *ad fin. Iacob. Menoch. de arbitr. lib.* 2. *casu* 301. *num.* 14. *& de præsumption. lib.* 1. *quæst.* 89. *num.* 43. *&* 49. propè infinitis relatis, *Farinac. prax. crimin. part.* 1. *quæst.* 30. *num.* 120. *& seqq.* multis, vtilibusque ampliationibus hanc ornans conclusionem, & *Sebastian. Guazin. dict. defens.* 6. *num.* 30. 67. *&* 68. Sicque iniustè carcere tentũ distributiones quotidianas lucrari, dicunt (aliis citatis) *Bonacin. de hor. canon. disput.* 2. *quæst.* 5. *punct.* 2. *§.* 1. *Sanctar. variar. resolut. quæst.* 9. *num.* 5 *August. Barbos. de offic. & potest. Episcop.* 2. *part. alleg.* 53. *num.* 178. *& in collect. ad cap. vnic. de Cleric. non resid. lib.* 6. *num.* 19.

Pro carceratorum quoque priuilegio, & illud *Guazin.* ipse *ibidem num.* 31. assignat: nobilem nempè, magnæque existimationis carceratum, † sub fide-
54 iussoribus in causa criminali relaxandum, quod ex aliis etiam tradit *Farin. quæst.* 33. *num.* 60. Id vero, nobilitati potius tribuendum; neque eius adhuc fauore, si pœna corporalis infligenda veniat, satis firma assertio, vt cum multis *idem Farinac.* aduertit *ibidem, num.* 63. *&* 64. quem, an & quando sub fideiussoribus in delictis carceratus relaxari valeat, plenè agentem consule *ibi à num.* 1. *cum seqq.*

Qui ad carcerem voluntariè acce-
dit, † præsumptionem delicti exclu-
55 dit, *Crauet. cons.* 75. *num.* 19. *Bursat. cons.* 144. *num.* 8. *volum.* 2. cum quibus, aliisque *Guazin.* eadem *defens.* 6. *numero* 62. qui & illud *num. seq.* addit; carceratum, sub fideiussoribus de se repræsentando rela-

relaxatum, † ad carcerem reduci non posse, nisi causa noua, inditiaque superueniant, ex *Iul. Clar, Tob. Nonio, Brun à Sole, Gabriele, & Maceratens.* Apud Nos,
57 sub fideiussoribus relaxatus, † & in causa leui, post sexaginta dies super eadem causa reduci ad carcerem non potest, statuente sic *l. 18. tit. 9. lib. 3. noua Reg. collection.*

Quin & sub fideiussoribus de repre-
58 sentando, † carcere dimissum, à iudicii obseruatione absolutum videri, eáque vim relaxationem illam habere, tradunt *Prosp. Farinac. prax. crimin. quaest. 4. num. 25. cons. 59. num. 1. & cons. 60. n. 5.* & *Sebastian. Guazin. de defens. reor. d. defens. 6. num. 64.*

In pœnam pecuniariam damnatus,
59 † pignora offerens, vel fideiussorem, & si ante realem solutionem relaxari non debeat, nec fideiussore, pignorave praestando, condemnationi satisfaciat, ex *l. 4. §. Ait Prætor, D. de re iudic.* notantque *Plat. de delict. lib. 1. cap. 2. num. 18.* & *Farin. prax. crimin. quaest. 33. num. 9.*
60 Si tamen prouocauerit à sententia, † fideiussorem de se repraesentando, condemnationeque soluenda praestet, relaxari vtique debet, vt à contrario sensu, probant *text. in l. Eos, 6. §. Super his, & in l. Minimè, 12. in fin. C. de appellation.* aduertitque *Farinac. dict. quaest. 33. numero 20. & seq.* Sed si delictum pecunia-
61 riae condemnationi † causam praestiterit ab ea condemnatum appellantem fideiussorem, vel etiam pignora offerentem, relaxandum non esse, non condemnatione soluta; idem arguendi modus, ex Regia sumptus *lege 16. tit. 18. lib. 4. noua Reg. collect.* satis suadet, dicente: *Mandamos, que quando alguno fuere preso por causa pecuniaria, no seyendo la causa criminal, si apelare de la sentencia que contra el fuere dada: que depositando la quantidad en que fue condenado, o dando fianças abastantes para ella, sea suelto de la prision, para que pueda seguir la apelacion:* auxilianturque dicta *suprà, num. 18. & seqq.*

Carceris effractorem, ad Ecclesiam
62 fugientem, † eius priuilegio gaudere, firmant *Guazin. repetita defens. 6. num. 71.* cum *Tiber. Decian.* quem allegat, *tract. crimin. lib. 1. cap. 28. num. 28.* & plenius *Farinac. de immunit. Ecclesiast. capit. 14. per tot. Decianum* quoque adducens *eodem capite, & numero,* sed *lib. 6.* Hancque communem opinionem, & ab ea consulendo, & iudicando non recedendum, & multis relatis, testatur *Farinac.* & multipliciter eam ibi *à num. 2.* ampliat.

Fracti quoque carceris pœnam, qui
63 ad Principem, † vel Superiorem competentem Iudicem se confert, euitat, vt profitentur *Iacob. de Sanct. Georg. in l. 1. num. 9. C. de serui. fugit. Nicol. Boer. decis. 215. num. 28. Thom. Grammat. vot. 39. num. 12. Paul. Griland. in tract. de relax. carcer. rubr. de fug. carcer. num. 10. & seq. Ioseph. Mascard. de probation. lib. 2. concl. 280. n. 13.* cum que multis aliis, *Farinac. prax. crimin. part. 1. quaestion. 30. num. 171. Sebast. Guazin. dict. loco, num. 71. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 301. nu. 7. & seqq. Caualc. de debit. suspect. quaest. 1. num. 2.*

Caeteros casus, in quibus carcerem
64 frangens, † pœnam fractionis vitet: per *Farinacium* licet videre, *dict. quaest. 30.* ferè *per tot. Guazin. dict. defens. 6. nu. 80.* & *Andr. Fachin. controuersiar. iur. lib. 9. cap. 64. & 65.* vt ab illis omittamus adductos.

A carcereque fugientem, mala cu-
95 stodis † cura aufugisse praesumi, dicunt *Iacob. Menoch. de praesumption. lib. 6. praesumpt. 61. num. 31. & seqq. Ioseph. Mascard. de probation. lib. 1. concl. 266. num. 10. Farin prax. crimin. part. 1. quaest. 31. num. 19. & seq.* Vt mala pariter custo-
66 dis cura in carcere mortuum, † ni aliud doceatur *lex* praesumit *fin. vers. Sed si custodia, & vers. Ergo casu, D. de cust. reor.* & cum multis *Farinac. vbi proximè*, repetitque *num. 44. & seqq. Mascard. conclus. 267. num. 1. & seqq. Caual. de brach. Reg. part. 2. nu. 135. & seqq.* Licet enim
67 in dubio culpa † non praesumatur, *l. 2. D. si quis caution. l. In illa stipulatione, §*

Kalen-

Kalendis, 8. *D. de verbor. oblig.* sumendaque sit in dubio culpæ exclusiua præsumptio, *Ang. in l. Sed si damnum*, §. 1. *D. de pecul. Crauet. cons.* 151. *num.* 18. & *consil.* 319. *num.* 15. Culpamque ideo allegans, probare debeat; *l. Si quis fundum*, 10. §. *Imperator*, iuncta *Glos. verb. Probari potest, D. locat. l. Si res pupilaris*, 51. *D. de administr. tutor.* Et diligens quis censeatur, vt *in Axiomatibus nostris, lit. D. num.* 104. multis comproba-
68 mus: ad custodiam tamen obligatus, † publici officii ratione, non solum casum; sed etiam quod absque ipsius culpa euenerit, probare tenetur, vt expendit *Glos.* celebris *in l. Cum ita legatur*, 33. §. *Species*, *verb. Nec dolo, D. de legat.* 2. & *ibid. Bald. Ias. in l. Si pascenda, num.* 4. *C. de pact.* & *in l. Quod te mihi*, *nu.* 11. *D. si cert. pet. Alex. cons.* 158. incip. *In causa, & lite, num.* 2. *lib.* 2.

Ostium inde carceris apertum vi-
69 dens, † ab eo fugiens, carceris efracti pœnā non incurrit, mitiorique, vt euasor arbitrio *Iudicis* plectetur, veluti post antiquiores, à se relatos, docet *Couar. variar. resolut. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 11.

Prohibitio *Nequis carceratos aloqui*,
70 † *aut instruere possit*, carceratos alios non comprehendit, ex sententia *Laderch. Imol.* (ita in facto obtinuisse affirmantis) *consil.* 203. *in fin.* cuius relator, & approbator *Sebastian. Guazin.* existit, sæpè dicta *defens.* 6. *num.* 77. addens pariter *numero sequenti.* Posse carcera-
71 tum, quo ad forum saltem fori, † etsi non poli, orationibus vti, quibus os nō aperiatur, nonque fateatur delictum, dummodo ex eis sortilegium non resultet, ob idque non infligi pœnam, allegans *Grilandum de sortig. lib.* 2. *quæst.* 1. *num.* 4. & *Landerchum dict. consil. numero* 6.

Iudex indebite quem carcerari præ-
72 cipiens, † in syndicatu tenetur, qualiterque puniatur, etadit cum pluribus à se relatis *Farinae. prax. crimin. part.* 1. *q.* 27. *num.* 134. & *seq.*

Plura omittimus, quæ tanquam carceratorum priuilegia, aliqui ex citatis, præcipuè *Guazinus*, assignāt: Nobis nō sic visa, quin nec superiora omnia. Sed quia si non principaliter, secundariò, vel aliquo modo eorum vtilitatem, fauoremque respiciunt; quædam, cæteris priuilegiis inseruimus. Plura ergo hac in re desiderans, prædictos consulat: delicatus condita non fastidiat.

VTRVM SCHOLASTICI Miserabiles sint personæ? Legis nostræ vnicæ priuilegio, quibusque aliis gaudeant?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur*, & *num. seqq. vsque ad num.* 9. *Aduersa inde, cū intellectibus, & limitationibus.*
2 *Miserabilis est amore captus.*
3 *Indefessum laborem studia requirunt.*
4 *Scientia pulchritudo ita illius sectatores in sui amorem rapit; vt vltra vires sæpè eam prosequantur, in ægritudines, dementiam, mortemque incidant.*
5 *Exul miser est, & grauius morte exilii supplicium.*
6 *Scholares ab scholis absentes, in Larisq; patriis existentes, scholas suo tempore petituri, ab illis non dicuntur abesse.*
Amans verius est vbi amat, quā vbi animat. ibid.
7 *Scholares an pauperes de diuitibus fiāt?* & *num.* 11.
10 *Temperatum studium, animi oblectamenta affert, multosque ex infirmitate, ad firmam valetudinem reuocauit.*
12 *Scholaris neque à Miserabili ad Principem in prima cognitione causæ, trahi potest. Et qualiter Scholarem ad alium Iudicem, quam ad Scholasticis designatum trahens, plectatur?*
13 *Et an tam ciuili, quàm criminali causa apud suos Iudices conueniri Scholares debeant?* & *num. seq.*
14 *Fori priuilegium Scholaribus concessum*

sum, quibus competat? & num. seq.

16 *Scholaris apud alium Iudicem, quam apud sibi designatos respondens, an priuilegium ea in causa perdat? Quidquè facere vt eo vtatur debeat? & num.* 19.

17 *Contra priuilegiatos non comparentes sententia lata valet.*

18 *Notoria qualitas existens, an eius allegationem, probationemque suppleat?*

21 *Scholares omisso medio, ad Principem appellare possunt.*

23 *Iudices præcipuos Scholaribus designarunt leges, ne ab studiis distrahantur.*

24 *Conseruatorum Iudicum natura, & nomen in sibi commissos proniores illos futuros ostendit.*

25 *Misero maliciosè agenti, fori denegatur electio.*

27 *Fauor in odium verti, ad vnum ve finem inducta, contrarium operari non debent.*

29 *Scholastici hodiè desuetudine, vel consuetudine contraria, Iudicum sibi à Iure communi, Partitarumque datorum beneficio, neque dispositione* authent. Habita, C. de fal. pro patr. *gaudent.*

30 *Scholasticorum priuilegia, remisiue. Et qui de illis egerint, referuntur.*

31 *Scholasticorum causa, proque studiis relictum, an pium dicatur?*

32 *Ecclesiæ, Clericisque comparantur, & an eorum priuilegiis gaudeant?*

33 *Dotis priuilegia Scholaribus competunt.*

34 *Pauperum quoque, & Doctorum. & num. seq.*

36 *Scholares militibus comparantur. De vnoque ad alium argumentum valet.*

37 *Peregrini dicuntur, peregrinorumque priuilegia eis Doctores commodant.*

38 *Multo licet tempore, mille etiam annis, in studii loco, studendi causa manentes, vt peregrini domicilium non contrahunt.*

39 *De alibi gestis, in studii loco conueniri regulariter Scholastici nequeunt: illius tamen Ciuitatis, vel loci priuilegiis fruuntur, nec grauantur incommodis, etiam si statuto, vel consuetudine pro Ciuibus reputentur. & num. seq.*

41 *Dominus domus, & si propriis vsibus ea indigeat, expellere Scholares non potest. Ad limit.* text. in l. Æde, 3. C. de locat.

42 *Scholasticorum libri in domum conductam illati, pro pensione domus, vt cætera conductoris bona, in eam illata, tacite hypothecati non existunt.*

43 *Dominus domus Scholastico potius quã alteri illam tenetur locare. Ad limitationem* text. in l. Ne cui, 32. C. de locat.

44 *Pro Doctoratus, Magisterii, Licenciaturæ, aut Bachalaureatus gradu, in Vniuersitatibus Salmantina, Complutensi, & Vallisoletana, nullum stipendium, salariumve, à pauperibus Scholasticis extorquendum est.*

QVÆSTIO XII.

1 MAXIME Miserabilium † locum Scholasticos occupare, pluribusque simul miseriarum generibus premi, *Federici* Imperatoris verba, in *authent. Habita, C. ne filius pro patr.* ostendunt. *Quis enim*, ait, *eorum non miseratur, qui amore scientiæ exules facti, de diuitibus pauperes semetipsos exinaniunt, vitam suã multis periculis exponunt; & à villissimis sæpè hominibus (quod grauiter ferendum est) corporales iniurias sine causa perferunt.*

Miseræ conditionis demonstrationẽ exorditur ab *Amore* Imperator, quo 2 tentum † Miserabilem esse, suo loco inferiùs dicenda monstrabunt. Quodque ibi illicitum amorem legum beneficium demereri aduertimus: licitus hic, honestusque comparat, totque calamitates ex eo venientes cõsequi debent. Quippe quæ non corpori tantũ; sed animo etiam insidias parent. Vt nãque *Horat. de art. poet.* ait:

Qui vult ad optatam cursus contingere metam,

Multa

Multa tulit, fecitque puer, sudauit, & alsit. &c.

Cum enim, & indefessum laborem
3 † studia requirant, vt experientia docet, & probat *text. in l. 1. C. de assessor. in §. Quorum, & §. fin.* & vtrouique *Glos. in proœm. institut. Bald. in proœm. Decretal. num. 36. Horat. Lutius, de priuileg. Scholast. in proœm. nu. 11.* & ita scientiæ pulchritudo illius sectatores in sui amorê
4 rapiat; vt vltra vires † sæpè illam prosequantur, operam ei etiam immoderatè impendentes: diuersas inde ægritudines, ad dementiam vsque, mortemque ipsam contrahunt, notante *Glos. in clement. 1. §. Licet, verb. Declarauit, de verbor. significat. Socin. in cap. fin. num. 8. de Magist. Horat. Luti. dict. loco, num. 20.* Vt namque, ex Apuleio, *Luc. de Pen. in l. 1. C. de professor. lib. 12.* refert: *Continuatio literarii laboris omnem gratiam à corpore detergit, habitudinem tenuat, succum exorbet, colorem obliterat, vigorem debilitat.* A quo Oraculi responsum *Zenoni Cittieo* datum, respexisse videtur. Qui cum Oraculum consuluisset, quo nam pacto optimè vitam instituere posset, responso accepto, *Si concolor fieret mortuis*; ad lectionem librorum, studiúque se vocari sentiens, Philosophiæ operam impendit, vt *Diogen. Laert.* prodit, *de vit. Philosoph. lib. 7. in princip.*

5 Exilio † deinde Miseram Scholasticorum conditionem demonstrat ibidē Imperator. Quid enim Miserabilius, quā parentibus, liberis, coniuge (quodque durius est) patria, amicisque carere? Quæ celebris perpendit Regia *lex 1. tit. 29. part. 2. vers. E aun fazen mayor crueldad, que departen lo que Dios ayunto, assi como marido de muger, que se faze por ley, è por casamiento. E otrosi estreman el ayuntamiento natural, assi como fijos de padres, o hermanos de hermanos, è de los otros parientes que son de vna sangre. E otrosi los amigos, que es muy fuerte cosa departir a vnos de otros. Cà bien como el ayuntamiento del amor passa, è vence al linage de todas las otras cosas: assi es mayor la cuyta è el pesar quando se parten.* Formidabilesque exilii miserias, professi sunt *Honor. & Theodos.* Imperatores, in *l. Omnes. 23. C. de pœn.* in verbis illis: *Nec formidare miserias vllas exilii.* Tristius inde morte (suum deplorans) exilium testatur *Ouid. Trist. lib. 3 eleg. 3.*

Cum patriam amissi, tunc me periisse putato,
Et prior, & grauior mors fuit illa mihi.

De Ponto lib. 1. eleg. 8. ad Mesalinum.

Nos satis est inter glaciem, Scytasque sagitas
Viuere, si vita est mortis habenda genus.

& *lib. 2. eleg. 3. ad Maximum.*

Quid enim status hic à funere differt?

paucisque interiectis:

Instar & hanc vitam mortis habere puta.

Idque ipsum (ex *Philone Iudæo, lib. de Abrahamo*) tradit *Petr. Gregor. lib. 31. syntagmat. iur. vniuers. capit. 6. de exilii pœna; numero 13.* dicente: Secundam ab extrema capitali pœnam atrocissimorum criminum conuictis imponi à Iurisperitis exilium: suo autem iudicio, vltimo eam esse supplicio grauiorem. Siquidem mors, calamitatum finis est: exilium vero non finis, sed malorum omnium initium: dum euitata vna, sensu carente, innumeræ mortes sentiuntur. *Et certè* (*Petrus* idem *Gregorius* addit) *Quò magis suprà omnia nobis chara patria, & proximi, & amici ibidem existentes: eò maior, & asperior quotidiana pœna, diuulsum, & priuatum illis se videre.* Merito inde *Valer. Maxim. lib. 2. de Maiestate, cap. 5.* exclamat: *Quid damnatione, quid exilio miserius?* Denique (vt in id vulgata omittamus, ad institutum nostrum oratione conuersa) *Nonne vt apices literarum, vt elementa cognosceres, addictus Magistro, Scholis affixus, totus patiens laboris, & pœnæ, nec domum noueras, nec parentes?* Vt eleganter Diuus *Petr. Chrysolog.* ait,

sermone 101. *super illud Lucæ, Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Quod adeò verum est, vt etiam dum ab Scholis ab-
6 sunt, † inque paternis penatibus existunt, Scholas suo tempore petituri; ab eis non dicantur abesse. Rationē, quā prosequimur literarū amore, acutissimus *Bald.* assignat in eadem *auth. Habita, num.* 40. quia veriùs amans est vbi amat, quam vbi animat. textum allegat *in l.* 2. *D. de captiu. & postlimin. reuers.* & *in l. In sacris*, 9. *C. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. *& ibid. Andr. de Baru.* Sed id mihi clarius probant *Florentini* verba, *in l. Nihil interest*, 25. *D. eod. titul. de captiu. & post limin. reuers.* dicentis: *Nec enim satis est, corpore domum quem rediisse, si mente alienus est, & Ausonii* carmen, *epigram. ad Gallam, pag. mihi* 41.

Vado, sed sine me; nec nisi tecum
Totus ergo, pars cum sim altera Galla tui
Vado tamen, sed dimidius: vado minor ipso
Dimidio: nec me iam locus vnus habet.
Nam tecum ferè totus ero: quocumque recedam,
Pars veniet mecum quātulacumque mei:
Separor vnus ego; sed partem sumo minorem
Ipse mei: tecum pars mea maior abit.
Si redeam, tibi totus ero: pars nulla vacabit.
Quæ mox nō redeat in tua iura. Vale.

Vtque ex omni parte misera Scholasticorum appareret conditio: *pauperes*
7 † illos de diuitibus fieri, *in dict. auth.* Imperator addit. Quos inter Miserabiles, Principem tenere locum, iam *suprà, quæst.* 2. *num.* 23. aduertimus. Debereque adiscere volentem, pauperem fieri, plura testimonia prædicant, à *Nobis* relata *de priuileg. pauper. quæst.* 7. *numero* 37. *& seq.* Quibus, illud vnum, ex Diuo *Petro Chrysolog. sermone* 28. addam: *Athleta ad luctandum, nudus accedit, confligit cum fluctibus nauta nudus: miles in Acie, nonnisi expeditus assistit: Qui tendit ad philosophiam, totum quod in rebus est, contemnit.*

Summa itaque cū ratione fori Prin-
8 cipis electionem † Scholaribus vt Miserabilibus, dum studiorum labuntur curricula, competere, asserendum videtur, asseruêreque *Frācisc. Viui. decis.* 65. *num.* 5. *Tiber. Decian. cons.* 14. *num.* 12. *lib.* 1. *Iacob. Menoch. de arbitr. casu* 66. *num.* 26. *lib.* 2. *& in addition. num.* 32. *Petr. in addition. ad Grammat. decis.* 21. *sub num.* 9. quos refert, & sequitur *Ioan. Mar. Nouar. in praxi electiō. & variation. for. sect.* 1. *quæst.* 15. *num.* 1. *Mart. de iurisdict.* 4. *part. centur.* 1. *casu* 39. *nu.* 3.

Nos vero, etsi aliquo respectu Scholasticos inter Miserabiles patiamur transire: quoad Principis fori electio-
9 nem, † vtque primam causæ cognitionem ad eum referant, non omnino, in quolibet casu patimur. Cū neque Fortunæ iniuria, neque similes nominatis *à lege* nostra *vnica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* Miserabiles extent, neque vere exilium patiantur, voluntariè à patria absentes, vt omnia *inferiùs quæstione* 15. dicenda probant. Temperatumque (vt esse debet, estque frequē-
10 ter) studium, † librorumque lectio, non infirmitates modo, sed animi oblectamenta afferat. Si quidem vt *Senec. epist.* 45. *Lectio certa prodest; varia delectat.* Multosque ex infirmitate ad valetudinem firmam studiū reuocasse, & apud *Valer. Maxim.* videre est, *lib.* 8. *cap.* 7. *de studio, & industria*, & longe plures (ex *Æliano suprà, quæst.* 3. *vers. Scientiarū, & artium*) numerauimus. Conuenit *Senec.* dum *epistol.* 15. ait: *Mos antiquis fuit, vsque ad meam seruatus ætatem, primis epistolæ verbis adiicere: Si vales, benè est. Rectè & Nos dicimus*: Si philosopharis benè est. *Valere enim hoc demum est, sine hoc æger est animus. Corpus quoque, etiam si magnas habet vires, non aliter quam furiosi, aut phrenetici, validum est.* Huiuscemodique studii effectum in seipso, idemmet testatur, *epistol.* 78. E cuius verbis quædam postquam detraxeram (breuitati pro more intentus, in-

iuriam

iuriam lectoribus, assertionique ratus, sic eam probant, sic aures, animumque mulcent) eadẽ super scripsi. Ait enim: *Vexari te distillationibus crebris, ac febriculis, quæ longas distillationes, & in consuetudinem adductas sequuntur; eo molestius mihi est; quia expertus sum hoc genus valetudinis: quod inter initia contempsi. Poterat adhuc adolescentia iniurias ferre, & se aduersus morbos cõtumaciter gerere: deinde succubui, & eo perductus sum, vt ipse destillarem. Ad summam maciem deductus, sæpè impetum cæpi abrumpendi vitã. Patris me indulgentissimi senectus retinuit. Cogitaui enim, non quam fortiter ego mori possem; sed quam ille fortiter desiderare me possit. Itaque imperaui mihi vt viuerem. Aliquando enim, & viuere, fortiter facere est. Quæ mihi tunc fuerint solatio dicam: si priùs hoc dixero, hæc ipsa quibus acquiescebam, medicinæ vim habuisse. In remedium cedunt honesta solatia, & quidquid animum erexit, etiam corpori prodest. Studia mihi nostra saluti fuerunt. Philosophiæ acceptum fero, quod surrexi, quod conualui: illi vitam debeo, & nihil illi minus*

11 *debeo*. Neque tam paupertatem, † quã diuitias studium affert, vt *de priuileg. pauper. quæst. 6. num. 52. & seq.* & *quæst. 7. num. 13. & seqq.* à Nobis dicta comprobant. Quibus & *Senec. epist. 17.* accedat, inquiens: *Repræsentat opes sapientia.* Ne & de illo, qui in arbitrio suo esse (ditatrice sapientia sua) diuitem fieri prædicabat; vbertatẽmque futuram præuidens, hortos, prædiaque cõduxit, ex quibus vberrimos fructus, maximamque ex illis auri summam percepit: ne longius historiam referamus.

12 Id tamen fatebimur; à Miserabili † quoque ad Principem Scholarẽ in prima cognitione trahi non posse, Federico Imperatore, *in auth. Habita*, dicẽte: *Verumtamen, si litem eis quispiã super aliquo negocio mouere voluerit; huius rei optione data Scholaribus: eos coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Ciuitatis Episcopo (quibus hanc iurisdictionem dedimus) conueniat. Qui vero ad alium Iudicem eos trahere tentauerit (etiam si causa iustissima fuerit) tali conamine cadat.* Quam nouat decisionem Regia *lex 7. tit. 31. part. 2.* inquiens: *E non les deuen demandar, nin traer a juyzio delante de otro Alcalde, sin su plazer dellos. Pero si les quisieren demandar delante de su Maestro; en su escogencia es de responder a ella, o delante del Obispo del logar, o delante del juez del fuero, qual mas quisiesse.* Eandẽ contra aliter Scholares conuenientes, pœnam adiiciens, in eo tamen *dictæ authentica* dispositio-

13 nem emendat: † quod illa, in omni negotio (& sic tam ciuili, quam criminali, vt omnes ibi aduertunt) Hæc, Regia nempè, in ciuili tantum huiuscemodi fori electionem Scholaribus concedit.

14 Iudicum vero multitudinem, † numerumque recentior *lex 18. tit. 7. lib. 1. noua Reg. collect.* quoad Salmanticense studium, in eoque studentes arctauit: multo tamen laxius eisdem priuilegiũ porrexit. Non solum enim in causa ciuili, & criminali corã Magistro Scholæ eos conueniendos sanxit: sed etiam vt ipsi coram eodem alios conuenire possent, concessit: quod Ius cõmune, partitarumque denegarat, vt ex *dict. auth. Habita*, deducitur, affirmantque *ibi Salicet. num. 20. Curt. iuni. in l. 1. §. Si quis, num. 8. D. quod quisque iur. Horat. Lut. de priuileg. Scholasticor. priuileg. 65. vers. Nono limita.* expresseque *dict. l. 7. tit. 31. p. 2.* decreuerat, statuens: *Mas si el escolar ouiesse demanda contra otro que no sea escolar: estonces deue demandar derecho ante aquel q̃ puede apremiar al demãdado.*

Salmanticẽsique studio, & in eo operam literis impendentibus per dictam

15 *legem 18.* priuilegium concessum; † Cõplutensi postmodum *lex 26. eodem titulo, & libro*, commodauit. Vallisoletano deinde *lex 28.* sequens.

Adhuc tamen si apud alios, quam apud sibi Iudices designatos Scholasti-

16 ci Conuenti respondeant, † neque de priuilegio suo opponant, illud tunc perdunt, *dicta legis 7. partita* dispositione: *Otrosi dezimos, que si el Escolar es demandado ante el juez del fuero, è non alegare su priuilegio, diziendo que no*

deue responder sinon adelante de su Maestro, o ante el Obispo, assi como sobredicho es: si respondiere llanamente a la demanda, pierde el priuilegio que auia, quanto en aquellas cosas sobre que respondio, è deue yr por el pleyto a delante, fasta que sea acabado por aquel, Iuez ante quien lo començò. Videndus tamen & in id, late super hoc disputans *Didac. Perez. in l. 3. titul. 1. lib. 3. Ordinam. glos. 2. verb. Citar. vers. Sed est dubium.* Corã non suo ideo Scholaris Iudice conuentus, si eius vellit iurisdictionem subterfugere; comparare, priuilegium allegare, deque illo docere debet, ex *l. Si quis ex aliena, 5. D. de iudic. l. 2. D. si quis in ius voc. non ier.*
Namque contra priuilegiatos non cõ-
17 parentes, † sententiam latam subsistere, tradit *Rebuff. de priuileg. Scholastic. priuileg. 154.* iamque notauimus *suprà, quæst. 3. limit. 4.* Scholastici licet qua-
18 litate notoria † existente, tituli probationem, allegationemque suppleri (ex *Glos. in cap. Super literis*, & *Decio in cap. Cum ordinem, de rescript.*) *Rebuff. dicto loco, num. 2.* notet, etsi allegare, & probare tutius dicat: Scholaresque monet, vt secum ad probationem titulos afferant. Vtque hodie eo vti priuilegio possint, conseruatoriasque literas con
19 sequi, † de omnibus constare debet, quæ *dict. l. 18. titul. 7. lib. 1. cap. 6. noua Reg. collect.* desyderat, statuens: *Ordenamos y mandamos, que de aqui adelante, ningun estudiante que venga al dicho estudio nueuamente, no se le den conseruatorias de las deudas, y cosas fechas y contraydas antes que vengan al dicho estudio, hasta tanto que ayan hecho vn curso entero, y que estudien contino, y entren en las escuelas, y oygan dos leciones cada dia. De manera que hagan aquello porque deuan gozar.*

Si autem ad Principis (vt diximus)
20 tribunal † primam causæ deferendam cognitionem Scholares contendant; & perpensis iam rationibus impediuntur, & ipsamet *authent. Habita*, quæ ita illis ad Principem recursum, aditumque præstat, cum sui Iudicis experti iudicium fuerint, seque grauatos senserint appellatione interposita. Qua
21 in re, id Scholaribus speciale datum, † vt omisso medio, ad Principem valeant prouocare, veluti *dictæ authenticæ* verbis nixi, tradunt *Petr. Rebuff. in tract. de appellation. art. 2. glos. vnic. num. 13. limit. 2.* & *de priuileg. Scholastic. priuileg. 164. num. 9. Horat. Lut. eod. tract. priuileg. 73. Socin. regul. 23. fallent. 5. Sigismund. Scacc. de appellation.* (multis adductis) *quæst. 7. num. 102.*

Planè cum in studio existens, vul-
22 nere, † vel iniuria afficitur: eorum opinio vrget, qui Scholarem inter Miserabiles ponunt; & *legis* nostræ *vnica* beneficio gaudere affirmant, dictæque *authenticæ Habita* verba adstringunt. Cum & Peregrinus sit (ex *dict. authent. Habita*, infraque dicendis, *num. 37. & seqq.*) cui fauorem hunc competere, *infrà quæst. 15.* contendimus, & de mercatore in itinere indebite grauato *infrà* quoque dicenda, *quæst. 14.* suadent.

Miserabiliorem namque miserum iniuria reddit. Quamuis enim in ciui-
23 libus quoque † peregrinitate ad beneficium hoc consequendũ, iuuare Scholares se possent: non id leges patiuntur relatæ, quæ ne ab studiis distrahantur, eis præcipuos Iudices designarunt, Cõseruatoresque dederunt; quam nominatim exprimit rationem *dict. l. 18. titul. 7. lib. 1. noua Reg. collect.* quibus relictis, si ad alios vadant, trahantque aduersarios, (fori rei Iudice excepto) maliciose agere suspitio vrget. Cum Con
24 seruatorum Iudicum † natura, & nomen in sibi commissos, eos proniores reddat. In id siquidem dati sunt, vt illos, illorumque iura seruẽt, vt tradunt *Molin. de iust. & iur. tom. 6. tract. 5. disput. 29. num. 7. Aluar. Valasc. consult. 152. num. 4. August. Barbos. in collect. ad cap. 1. de offic. & potest. iudic. deleg. lib. 6. num. 6. & 7.* & ibi descripta diffinitio mon-
25 strat. Maliciose † vero, vexandique aduersarii animo Miserabili agenti, hunc denegari fauorem, sæpè notauimus.
26 In criminali autem causa, † cum Ecclesiasticus Iudex ad sanguinis effusionem

nem peruenire non valeat; si eam pœnam causa deposcat: ad Principem accedere, causamque in prima cognitione referre posse videtur, cum & parua quoque potentia merito Peregrinos terreat, illamque habeant suspectam. Quam quidem perhorrescentiam locū huic priuilegio fecisse; & *dict. l. vnica*, satis apparet, & iam *quæst.* 3. aduertimus. Si vero â Conseruatore puniri cō dignè aduersarius possit; apud ipsum causam agitandam, non ad Principem tunc referendam memoratæ leges, ra-
27 tionesque suadent. Et quia aliter † fauor verteretur in odium, ad vnumquo finem inducta, contrarium operarentur, aduersus *legem Quod fauore*, 6. *C. de legib. l. Nulla Iuris ratio*, 24. *D. eod. titul. cap. Quod ob gratiam*, 61. *de reg. iur. lib.* 6. *l. Legata inutiliter*, 19. *D. de legat.* 1. & *l. Legata inutiliter*, 14. *D. de adimend. legat.* & adducta â *Nobis in Axiom. & locis cōmun. iur. lit. F. n.* 111. *& lit. E. n.* 19.

Ad illorum autem commiserationē,
28 qui in aliis † quàm in tribus prædictis studiis, ac Vniuersitatibus operam literis nauant; fortius natura mouemur, non in criminali tātum, sed & in ciuili causa. Cum omnes ab Imperatore in *dict. auth. Habita*, calamitates numeratas strictiùs perferant, neque conserua tores Iudices habeant, imò neque â cō muni, Partitarumq; iure iudicum sibi
29 datorum † beneficio fruantur, iniqua desuetudine, aut consuetudine vbique sublato, vt testantur *in dict. auth. Habita, Glos. & Doctores, Osuald. in Donel. Enucl. lib.* 17. *cap.* 20. *lit. E. Gregor. Lop. in l.* 7. *tit.* 31. *part.* 2. *verb. De sangre.* Eisque præcipuè in discursu dicta, quoad speciem nostram auxilliantur. Remissius vero, si in patria, propriisque laribus studeant; præcipuis miseræ tunc conditionis rationibus deficientibus.

HABENT ET ALIA propè infi-
30 nita Scholastici † priuilegia, quæ quia tractatibus integris cōtinentur, qui in omnium ferè manibus versantur; non sigillatim prosequimur. Centum octoginta *Petr. Rebuff.* assignauit *in peculiari tractatu*, Cētum quatuor postmodum, *Horat. Lutius.* Multos etiam *Didac. Perez. in l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordinam. glos.* 1. *verb. Estudios generales, Alfons. Modit. in §. Plebiscitum, dubitat.* 78. *nu.* 9. *& seqq. Ascan. Clem. de effect. patr. potest. effect.* 11 *nu.* 41. 44. *&* 48. *Vincent. Caroc. tract. de locato, & conduct. p.* 3 *gradu* 2. *q.* 1. *n.* 10. *& seqq. pag. mihi*, 149. præter *Ordinarios in d. auth. Habita, & in cap.* 1. *de locat.* A quibus pauca, sed plura, & præcipua comprehendentia decerpemus.

31 Scholasticorū igitur causam, † proque studio relictum pium dici, piarūq; causarū priuilegio gaudere, dicunt *Panorm. cons.* 63. *nu.* 5. *&* 6. *lib.* 2. *Andr. Tiraquel. de pia caus. in præfation. nu.* 26. plenissimè *Horat. Lut. de priuil. Scholastic. priuil.* 1. *per tot. Petr. Surd. de aliment. tit.* 6. *q.* 19. *n.* 8. *& seq. Philip. Paschal. de virib. patr. potest. p.* 1. *cap.* 3. *n.* 84. ad paupe rum, dotis, & publici fauoris compara
32 tionem. Ad Ecclesię † quoque similitudinem illam format, lateque prosequitur *Horat. Lut. priuil.* 2. Ecclesiæ, Clericorumque priuilegia Scholasticis cōpetere probans.
33 Ad dotē † etiā cōponit eā, dotisq; priuilegia Scholasticis pertinere, *idēmet priuileg.* 3. affirmat, & notamus *de priuileg. pauper. q.* 4. *n.* 62. & *q.* 28. *n.* 36.
34 Pauperum † quę ad Scholasticos cōparationem latiùs idē ipse *Horat. Lut. priuileg.* 7. assignat, pauperum eis priuilegia commodans. Iamque suprà aduertimus.
35 Doctorum † item priuilegia Scholasticis communicari, & è conuerso, cōmunem attestantur sententiam *Ias. in l.* 1. *nu.* 48. *D. solut. matr.* & *ibid. Socin. nu.* 64. *Thom. Parpal. Id. Baptist. de S. Blas.* & alii, quos refert, ac sequitur *Horat. Lut. dict. tract. priuileg.* 4.
36 Militibus † similiter Scholasticos cōparari, deque vno ad alium argumentum valere, & alterius alteri priuilegia prodesse, docet *Accurs. in l. Diuus,* 9. *verb. Militarem, D. de fer. in l. Quæ pater*, 51. *verb. Comprobatus, D. famil. ercisc. & in l. Nepos Proculo*, 125. *verb.*

Dignitate, D. de verb. signific. exornat pulchrè *Horat. Lut. dict. tract. priuileg.* 5. *& 6. Euia. in Cur. Philip. 2. part. §. 16 num.* 8. & conducunt adducta à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. numero* 479. Quibus adde, *l. 2. titul. 2. vers. Esso mismo, part. 3.* & *l. 3. tit. 10. part. 2.*

37 Peregrini † præterea Scholastici dicuntur *in l. Longus, 18. D. de iudic. in dict. l. Quæ pater, 51. D. famil. ercisc. in l. Cum filius fam. 17. D. si cert. petat.* & *in dict. authent. Habita, C. ne fil. pro patr. in cap. Consultationibus, 10. de offic. & potestat. iudic. deleg. Regia lege 2. titul. 5. part. 3. vers. Esso mismo seria*, & *l. fin. titul. 17. part. 4.* Peregrinorumque illis iura competere, communiter *Doctores* tradunt *in dict. l. Cum filius famil.* & *Horat. Lut. priuileg. 8.* Et tanquam Peregrini, multo licet tempore in studii

38 loco permaneant, † nullum ibi domicilium contrahunt, ex *l. 2. C. de incol. lib. 10.* & notant *Glos. in l. hæres absens, 19. §. Proinde, D. de iudic. verb. Domicilium, Felin. in cap. Dilectus filius, el 2. num. 12. vers. Secunda declaratio, de rescript. Horat. Lut. priuileg. 9. Petr. Rebuff. priuileg. 121. num. 2. Petrus Barbos. in l. 2. §. Legatis, numero 341. D. de iudic. Prosper. Farinac. fragment. crimin. part. 1. lit. D. num. 215.* Nec si per mille annos, studiorum causa ibi commorentur, deque illo appareat, *Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 86. num. 6. 7. & 22. Matth. Stephan. de iurisdict. lib. 1. cap. 28. num. 49. Ioseph. Mascard. de probation. conclus. 534. num. 13 lib. 1. Farinac. dict. loco, num. 218. Osuald. Hilliger. in Donel. Enucl. l. 17. cap. 12. lit. E.* Ideo de

39 alibi gestis, † conueniri in studii loco regulariter Scholasticum non posse, tradunt *Petr. Rebuff. dict. tract. priuil. 121. 122. & 123. Horat. Lut. dict. priuileg. 9. vers. Vnde, & vers. Neque, Osual. vbi proximè Farin dict. num. 215. in fin. Cardin Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. D. concl. 596. num. 26.*

Priuilegiis vero eiusdem Ciuitatis,

40 † aut loci Scholares vti, firmant *Rebuff. priuileg. 125. Horat. Lut. & Osuald. citatis locis*, non in commodis grauari, quamuis statuto, vel consuetudine Ciues reputentur: ad commoda enim, non ad incommoda intelligi, profitentur, *Rebuff priuil. 126. Osuald. dict. lit. E. Alphons. Modit. in §. Plebis scita, dubit. 69. num. 2.* per quem numeris seqq. intellectus, limitationesque vide.

Hæc generalia Scholasticorum priuilegia, tot parturientia, retulisse sufficiat, ne ad cætera sigillatim descendamus, ad totque iurium limitationes, quas Scholarium fauor induxit, vt *le-*

41 *gis Æde, 3. C. de locat.* † non enim à domino domus, pro habitatione etiam propria illa egente, expelli eos posse, dictam legem aduersus, firmant *Bolognet in repet. dict. authent. Habita, num. 369. Petr. Rebuff. priuileg. 8. Hieronym. Ceuall. commun. contra commun. quæst. 756. num. 43. Petr. August. Morl. in empor. iur. part. 1. titul. 10. num. 26.* etsi contrarium tenentes non deficiant, vt apud *Augustin. Barbos. in collect. ad cap. 3. §. Verum, num. 27. de locato*, videre est. *Legis Certi iuris, 5. C. eod. titul. de lo-*

42 *cat.* † Scholasticorum namque libros in conductam domum illatos, pro eius pensione tacite hypothecatos, vt cætera conductoris bona in eam illata, non existere sententia *Angeli*, & *Iasonis in §. Item Seruiana, instit. de actionib.* illius, *num.* 3. Huius, *num.* 64. asserit *Ioan. Hieronym. Campanil. in Diuersor. iur. Canon. rubr. 11. cap. 10. num. 11.* rationem adiungens. Et *legis Necui, 32.*

43 eodem *ipso tit. C. de locat.* † liberam cui velit facultatem locandi domino domus tribuentis, quæ Scholasticorum fauore restringitur, & Scholastico potius, quam alteri eam locare debere, dicunt *Petr. Rebuff. dict. tractat. priuileg. 9. Anton. Gomez. tom. 2. variar. cap. 3. num. 5.* & *Aluar. Valasc. de iure emphyt. quæstion. 24. num. 2.* Aliarum quoque multarum. Quibus omissis, in idiam consulendis citatis; illud solum ex *lege Regia, 6. tit. 7. lib. 1. noua Reg. collect.* referam, statuente: † *Mandamos*

al

al Maestrescuela, Abad, y Rectores, Consiliarios de los Estudios, y Vniuersidades de la Ciudad de Salamanca, y Villas de Valladolid, y Alcala de Henares, que no puedan lleuar, ni lleuen, ni consientan lleuar en los dichos Estudios a los estudiantes, y personas pobres necessitadas (por los grados que les dieren de Dotores, Maestros, y Licenciados, y Bachilleres) salario alguno, ni propina, ni otra cosa alguna.

VTRVM AGRICOLA sit persona Miserabilis? Legis nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. priuilegio, quibusque aliis gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars, num. 1. & seqq. proponitur. Negatiua, à num. 13.*

Adam ob peccatum ad terræ damnatus culturam, & labores, cæterique cum eo ibi. & num. 20.

2 *A magnitudine Agricolarum laboris,* Laborantes *appellati sunt.*

3 *Agricolarum vita in continuo labore persistit. Eiusque per anni cursum descriptio. & num. seqq.*

4 *Res agrestis, nec moram, nec intermissionem recipit, est insidiosa cunctanti, glebisque inhærere præcipiuntur Agricolæ.*

5 *Æui initio, sua sponte, sine cultura fructus terra ferebat.*

6 *Media procedente ætate, infertilior effecta, cultura iuuari cœpit.*

7 *Vltima, ferreaque, non nisi elaborata, multisque delinita fomentis fructus refert: nec adhuc Agricolarum spei, laborique respondet.*

8 *Leuis, parumve laboriosa cultura sæpè sterilitatem fert.*

9 *In Agricolas incuriosè agros, vineasve tractantes, grauiter Censores animaduertere solebant.*

10 *Contra dominos agrorum desertores, sola biennalis possessio ad præscriptionem sufficit, & nouo Agricolæ, qui desertum agrum ad culturam reduxit, adquiritur.*

11 *Agricolæ corporis, & animi angoribus cruciantur, à segetibus penduli. Segetes non modo facili perditioni virentes subsunt: sed maturæ iam, à soloque etiam separatæ. ibi.*

14 *Agricolæ diutes reputãtur, & existunt, veluti cum paruis diuites, paruaque desiderantes. & num. seq.*

16 *Oblectamentis Agricola fruitur, dulcesque reddit agricultura labores.*

18 *Agricolæ, beati, fortunatique prædicantur.*

20 *Respondetur contrariis. & duobus seqq.*

23 *In iudicialibus, & his, quæ ad Iuris conseruationem, & rigorem pertinent, Iure communi rustici vtuntur, neque eis subuenitur.*

24 *Agricola in sacris literis commendantur, remiss.*

25 *Sine Agricultoribus consistere vniuersus orbis non valeret.*

26 *Agricolæ magno semper vbique sunt in pretio habiti, nec modo in pace; sed seruati in bello.*

27 *Ab omni munere extraordinario, & personali immunes existunt.*

28 *A realibus, & patrimonialibus, etsi non ita: benignè tamen tractandi, & onerandi moderatè, quamuis male, ratione reluctante seruetur. & num seq.*

30 *Ex humanitate in Agricolas, moderatisque vectigalibus, vbertas, commestibilium copia, & Reipublicæ affluentia magna ex parte pendet.*

31 *Agricolæ militare cogendi nõ sunt. Imò neque se vltro offerentes admittendi. Nõ enim minus Reipublicæ interest, à quibus alatur, quàm à quibus defendatur, habere.*

32 *A tutela rusticus excusatur. Intellige vt num seq. Si re, & opere rusticus sit.*

34 *Agricola ob inertiam, vel simplicitatem à tutela remotus, integra existimatione abit.*

QVÆSTIO XIII.

1 MISERABILEM Agricolam esse, † & nomen, & indicti nominis causa manifestat. Nomen, laborem dicit: causa, peccatum. Per illud namque factus Adam Agricola, ad terræque damnatus culturam, *Genes.* 3. *Adæ vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes: maledicta terra in opere tuo: in laboribus commedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.* Pulchre indè *Franc. Petrarch. de remed. utriusque fortun. lib. 1. dialog.* 57. inquit: *Non homo terræ, sed terra homini seruire debuerat: hominum culpis effectum est, ne terra possessori suo sine labore respondeat: inculta, messem horridam, lappas, & tribulos paritura: hanc ferro solicitare, mirisque blanditiis molliri, mortalis cogit indigentia.* A magnitudineque A-
2 gricolarum † laboris (cæteros facilè superantis) *Laboratores* appellati sunt, *l. 5. tit. 20. part. 2. Labor, y obra, como quier que sean fechas por maestria; departimiento à entre ellas. Cà labor es dicha aquellas cosas que los homes fazen trabajando en dos maneras: La una, por razon de la fechura: la otra, por razon del tiempo, assi como aquellos que labran por pan, è por vino, è guardan sus ganados, o que fazen otras cosas semejantes destas, en que reciben trabajo, è andan fuera por los montes, o campos, è an por fuerça à sofrir frio, è calentura, segun el tiempo que faze. E obras son las que omes fazen estando en casa, o en lugar encubiertos, assi como los que labran oro, è plata, & fazen monedas, è armas, è armaduras, è los otros menestrales, que son de muchas maneras, que obran desta guisa, maguer ellos trabajan por sus cuerpos; no se apodera tanto el tiempo dellos para fazerles daño, como a los otros que andan de fuera. E por ende, a estos llaman* Menestrales, *è a los otros,* Labradores. Et *in proœm. tit. 21. eiusdem part. E otrosi los que labran la tierra, è fazen en en ella aquellas cosas, porque los omes an de* vi-

viuir, o de mantenerse, son dichos Labradores. Quorum vita † in continuo labore persistit, quin aliquo anni spatio vacationem præstet. Ante quam enim terræ semina mandent, præparanda multa: Ferramenta acuenda, manubia aptanda, fodiendus, & mundandus ager, sterchilino fœcundandus, cremandæ glebæ. Post iacta semina, ante quã virescant, à Cœli auibus, post viriditatem, à terræ animalibus custodienda, & exeruanda. Cum ad maturitatem peruenerint: secanda messis, terenda, à palea separanda, recolligenda. Post quorum collectionem, panici, millii-que multis in locis, satio est. Vnius itaque collectio, alterius culturæ locum facit, & vnius vacatio nouam curam iniungit. Interim & hortorum solicitudo, vinearum, arborumque plantationes, insertiones, & amputationes, effusiones, & purgationes aggerum, multaque similia instant, vt apud eos, qui hac de re integros edidere tractatus, nonque parua volumina, videre est. *Marc. Barron. Columel. Plin. Seniorem,* & alios, quos *Tiraquel.* recenset, *de nobilit. cap. 32. num. 11.* Verumque illud esse constat.

Quod redit Agricolis labor actus in orbem,
Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

Continuus itaque labor, ac laboris magnitudo Miserabilem Agricolam
4 ostendunt: cũ neque vmbra † in æstu, neque in frigore foco vtatur; sed æquali statione, Solis ardentissimos radios, & brumæ glaciem, sæuitiãque ferat. *Res est enim cunctanti insidiosa agrestis.* vt *Columel. de re rustic. lib. 11.* ait. Quæ nec moram, nec intermissionem recipit. Ideo *Honor. & Theodos.* Imperatores *in l. Colonos, 15. C. de agricol. & censit. lib. 11.* ita Agricolis glebis inhærere præcipiunt: *vt nec puncto quidem temporis debeant amoueri*: aliique præcipiunt Imperatores *in l. 1. C. eod. tit. & lib. in l. vnic. C. ne opera à Collator. exig. lib. 10. & tot. titul. C. ne rustici ad vllum obsequium deuocentur, lib. 11.* Namque,

Frigidus Agricolam si quando continet imber,
Multa forent, quæ mox Cœlo properanda sereno
Maturare datur.

5 Quamuis enim incunabulis, † Æuique exordio,

Nulli subigebant arua Coloni,
Nec signare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebat, ipsaque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.

& vt *Metamorf. lib. 1. fabul. 3. Ouid.* tradit:

Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus.
Contentique cibis, nullo cogente, creatis,
Arbusteos fœtus, montanaque fraga legebant.

paucisque interiectis:

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Lucret. de rer. natur. lib. 5. de primæuo illo tempore loquens:

Ne robustus erat curui moderator aratri
Quisquam: nec scibat ferro molier arua,
Nec noua defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres dedicere falcibus ramos,
Quod Sol, atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte sua, satis id placabat pectora donum.

Senec. pariter primam illam describens ætatem, in *Hipol. actu 2.* hæc inter alia:

Nullus in campo sacer
Diuisit agros, arbiter populis lapis.

inscriptisque aliis:

Iussa nec dominum pati
Iuncto ferebat terra seruitium boue:

Sed

Sed arua perfecta, poscentes nihil
Pauere gentes.

Alter que *Senec. epist. 89. Terra ipsa* (inquit) *fertilior erat illaborata, & in vsu populorum non diripientium, larga.*

6 Media † que procedente ætate, infertilior terra, cultura iuuari cœperit, vt *Ouid. dict. loco, fabula 4.*

Semina tunc primum longis cerealibus sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.

7 Ad vltimam † vero, ferreamque cum ventum est, non nisi elaborata, multisque delinita fomentis fructus terra refert, vt est apud *Maronem:*

Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris,
Et sonitu terrebis aues, & ruris opaci
Falce premes vmbras, votisque vocaueris imbrem:
Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum.

& *lib. 1. Georg.*

Nec vlla interea est inaratæ gratia terræ.

& apud *Ouid. Trist. lib. 5.*

Fertilis assiduo si non renouetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Quinimo sæpè sic elaborata, & culta, spem fallit, vt enim *Lucret. de rer. natur. lib. 2. in fin.* ait:

Iamque adeò fracta est ætas, effetaque tellus:
Vix animalia pauca creat.

& inferiùs:

Præterea nitidasque fruges, vinetaque læta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creauit:
Ipsa dedit dulceis fœtus, & pabula læta:
Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore:
Conterimusque boues, & vireis agricolarum
Conficimus. Ferrum vix aruis suppeditarit.

Ætatis igitur damna, terræque infœcunditas Agricolarum assiduo labore iubanda, & supplenda, siquidem *Cicerone lib. 2. Tusculan.* teste: *Ager quantumcumque fertilis, absque cultura fructuosus esse non potest.* potioreque *Diuo Petro Chrisol. serm. 17. super illud Matth.* Cum ieiunatis: *Agricola si non presserit cultrũ, si sulcum non defoderit, si non exciderit sentes, si in tuto semina non locarit: sibi mentitur, non terra; nec terra facit damnum, sed sibi non facit fructum.* Leuem nãque

8 † parumve laboriosam culturam, inutilem, & sterilitatem sæpè ferentem, *Furii Cresinii* casus comprobat, à *Plinio histor. natural. lib. 18. cap. 6. Petr. Crenit. de honest. disciplin. lib. 2. cap. 2.* & *Renat. Chop. de priuileg. rust. cor. lib. 1. part. 1. cap. 9. vers. Quin & opera,* relatus. Furius namque à Sp. Albino Ædili Curili apud Senatum delatus, quod ex suo agello fructus largiores, quam vicini colligeret, idque veneficiorum, & incantationum operã facta [illegible], in forum cum vxore, & liberis, maribus, ac fœminis preciosè indutis, ornatisque processit, adducens pariter ferramenta egregiè facta, ponderosos vomeres, ligones graues, saturos boues: quibus, accusatione recitata, ost[illegible] *Hæc sunt,* inquit, *beneficia mea Quirites. Nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigiliasque & sudores.* Proprias deinde attritas labore manus, & callis induratas monstrans: omnium sententiis absolutus est. *Perdit* (de benefic. lib. 2. cap. 11. Senec. inquit) *Agricola quod sparsit, si labores suos destituit in semine. Multa cura sata perducuntur ad segetem; nil in fructum peruenit, quod non à primo, vsque ad extremũ æqualis cultura prosequitur.* Inter *Sapientis* inde consilia, *Prouerbior. cap. 24.* & hoc vnum: *Præpara foris opus tuum, & diligēter exerce agrum tuum.* Iurisque præcepta, hoc *in l. Si merces, 28. §. Conductor, D. locat.* adiecit Caius: *Et ante omnia, Colonus*

Colonus curare debet vt opera rustica suo quoque tempore faciat: ne intempestiua cultura deteriorem fundum faceret.

9 In Agricolas ideò, qui incuriose, † nonq; aptè agros, vineasve tractassent, grauiter censores animaduertere solitos, testantur *Liui lib. 1. Lut. Fenestel. de Magistrat. cap. de Censore*, & *Aul. Gel. noct. Athicar. lib. 4. cap. 12.* in hæc verba: *Si quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumque indiligenter curabat, at neque arauerat, neque purgauerat; siue quis arborem suam, vineamque habuerat derelictui: non is sine pœna fuit, sed erat opus Censorium. Cēsoresque ærarium faciebant.* Ita similiter *Petr. Gregor. syntagm. iuris vniuers. lib. 47. cap. 16. num. 10.* Reipublicæ namque nocent, cuius interest, vt fundi sedulo colantur, *l. 2. D. de nundin.* Inde contra dominos agrorum de-

10 sertores, † solam biennalem possessionem ad præscriptionem sufficere, & nouo agricolæ, qui desertum à priore domino agrum ad culturam reduxit, adquiri, his verbis, *in l. Qui agros, 8. C. de omni agro desert. lib. 11.* Valent. sanxit: *Nam si biennii fuerit tempus emensum, omnis possessionis, & dominii carebit iure, qui siluit.* Ad cuius intellectum, & ornatū *Mascardum* consule, *de probationib. conclus. 1214. num. 16. & seqq.* & alia inferius circa hæc locanda.

11 Nec minores animi, † quam corporis Agricolæ patiuntur angores, beneficio, & arbitrio temporis expositi; à segetibus penduli. Quod non miseria leuis, non mediocre tormentum est, vt iam *suprà quæst. 2. num. 33.* diximus. Quæ non modo facili perditioni subsunt virentes (vt *Lucret. de rer. natur. lib. 5.* describit.

Et tamen interdum, dum magno quæsita labore,
Cum iam per terras frondent, atque omnia florent:
Aut nimius torret feruoribus ætherius Sol,
Aut subiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.)

sed maturæ iam, à soloque etiam separatæ. Quodque longus, & prolixus labor anni pararat, breuis casus, temporisque iniuria subuertit. Ocularem testem sic se *Virgilius* præbet:

Sæpè ego cum flauis messorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam stringeret ordea culmo:
Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublimè expulsam eruerent: ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta, boumque labores
Diluit: implentur fossæ, & causa flumina crescunt.

& *Ouid. Metamorf. lib. 1.*

Sternuntur segetes, & deplorata Colonis
Vota iacent; longique perit labor irritus anni.

Metes quod seuisti triticum, atque solicitudinem. Nisi illud est verius, quod triticum, plurimorum; sed anxietas tua est. inquit *Fran. Petrarc. de remed. vtriusque fortun. lib. 1. dialog. 57.*

12 Quæ quidem satis Agricolarum miseram † conditionem esse demōstrant, meritòque nostrates eos in Miserabilium numero ponunt, fori, *legis* que nostræ *vnicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* priuilegio gaudere prædicant *Socin. Sen. in cap. Cum sit generale, numer. 25. in fin. de foro compet.* eoque relato, *Iacob Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 66. num. 22.* & *Camil. Borrel. in summ. decis. part. 1. tit. 56. num. 27.* Ad quod ego probandum, textum (quem ab aliis adductum non video) affero, *in l. fin. post princip. C. de locat.* vbi eos miseros *Iustinianus* sic appellat: *Sed contra vicinos, & forsitam etiam aduersus ipsos miseros Colonos, &c.*

13 Opositam vero sententiam, † non deuilio.

deuiliores authoritates sustinent, quæ non modo Agricolarum conditionem miseram negant; sed fœlicem, & in humanis beatam clamant: nec tam sophystica id argumenta, quàm veritas ipsa comprobat. Namque si (vt humana fert natura) in diuitiis, oblectamentis, animi quiete, simplici cultu, & vita, à bello, negotiisque forensibus separata, humana fœlicitas, temporalisque beatitudo maximè reposita est: nō vnum ex his, alterumve, sed omnia simul Agricolarum naturam comitantia, eos fœlices reddent; ob eaque fortunati vbique dictitantur. Breuiter tibi hæc omnia constent.

14 Diuitem primo Agricolam † reputari, & esse; pulchrum, & laudabile fœnus, quod cum terra contrahit, suadet. *Habet enim rationem cum terra, quæ nunquam recusat imperium, nec vnquam sine vsura reddit, quod accepit: licet aliàs minore, plerumque maiore cum fœnore* vt Cicero *de senectut.* inquit, & officior. lib. 1. *Omnium autem rerum, ex quibus aliquid adquiritur, nil est agricultura melius, nil vberius.* Quia vt *Senec. epist. 82.* ait: *Sæpè quidquid perierat, assidua infœlicis soli sterilitate; vnius anni restituit vbertas.* Vtque *Plin. iun. lib. 9. epist. ad Paulin. Est alioqui nullum iustius genus redditus, quã quod terra, Cœlum, annus refert.* Quibus *Cicero de senect.* villæ commoditates, ad diuitias conducentes, venientesque ex eis describens, super addit: *Villaque tota locuples est. Abundat porco, hædo, agno, gallina, lacte, caseo, melle. Iam hortum ipsi Agricolæ succidiam alteram appellant.*

15 Præterquam quod, cum paruis † Agricola diues, vt non ineleganter *de priuilegiis pauper. 1. part. quæst. 4. num. 11.* monstramus. Ibique adductis *Aristotelem* addimus *Politicor. 6.* dicentem: *Agricolæ, qui non habent necessaria, circa opera morantur, & aliena non concupiscunt.* Quæ summa est fœlicitas, & opulentia summa. Siquidem, *Omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit, eo quidem certius, quam qui cuncta possidet: quia dominium rerum collabi solet: bona mentis vsurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursum.* vt perbellè *Valer. Maxim.* prodit *lib. 4. cap. 4. in proœm.* Nam, *Quæ sunt maximæ diuitiæ? non desiderare diuitias. Quis plurimum habet? Is qui minimum cupit.* vt pulchrè *Senec. de morib.*

16 *Venio nunc ad voluptates † Agricolarum, (quibus ego incredibiliter delector) quæ nec vlla impediuntur senectute; & mihi ad sapientis vitam proximè videntur accedere.* vt cum *Cicerone de senect.* loquens, propositioni secundæ (quòd oblectamentis fruantur Agricolæ, dulcesque reddat agricultura labores) satisfaciam. Cum *Ouid.* pariter *lib. 1. de remed. amoris.*

Rura quoque oblectant animos, studiumque colendi.
Qualibet huic curæ cedere cura potest.

& *Virgil. Georg. lib.*

Frigoribus parto Agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuaque inter se læti conuiuia curant,
Inuitat genialis hyems, curasque resoluit.

17 Cœtera superiùs adiecta, † & præfata *quæst. 4. num. 11. & seqq.* & hac eãdem *infrà proximè, & num 27. & seqq.* præcipuè *num. 31. 46. 47. 55.* cum *tribus seqq.* patent. Merito ergo *Virgil.*

18 *Georgic. lib. 2.* exclamat. †

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas: quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo facilem victum iustissima tellus.

Iterumque ibi.

Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,
Penaque syluarum senem, Nimphasque sorores.

Horat. Epod. Od. 2.

Beatus ille qui procul negotiis
(vt prisca gens mortalium)
Paterna rura bobus exercet suis,
solutus omni fœnore:
Nec exitatur clasico miles truci:
Nec horret iratum mare:

Fo-

Forumque vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.
& *Sermon. lib. 2. satyr. 6.*
O rus, quando ego te aspiciam? quando licebit
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere solutæ iucunda obliuia vitæ?
& *epistolar. lib. 1. epist. 10. ad Fusc. Arist.*
Nouisti ne locum potiorem rure beato?
Est vbi plus tepeant hyemes? vbi gratior aura
Leniat & rabiem canis, & momenta leonis,
Cum semel accepit Solem furibundus acutum?
Est vbi diuellat somnos minus inuida cura? &c.

Nullamque vitam, quam Agricolarum beatiorem, ex Catone Maiore, tradit *Leand. Galganet. de iure Reipubl. lib. 4. titul. 42. de refrumentar. Ciuitat. seu de annon. num. 2.* Quod & *Anaxagora Clasici* responsum confirmat: Qui interroganti cuiquam, quis nam beatus esset? *Nemo inquit ex his, quos tu fœlices existimas: sed eum in illo numero reperies, qui tibi ex miseriis constare creditur. Non erit ille diuitiis, & honoribus abundans, sed aut exigui ruris, aut non ambitiosæ doctrinæ, fidelis, ac pertinax cultor: in secessu, quàm in fronte beatior.* vt prodit *Valer. Maxim. lib. 7. de sapienter dictis, aut factis, cap. 12.*

Cum igitur non in Miserabilium, sed in beatorum numero Agricolam esse reponendum tam aperte superiora demonstrent: neque vt Miserabilem † 19 *legis* nostræ *vnicæ* beneficio, forique priuilegio ad Principem in prima cognitione aduersarium trahendi, gaudere sequitur, profiteturque *Petr. Gregor. lib. 3 syntagm. iur. vniuers. cap. 8. num. 19* & sic stylus, praxisque forensis obseruat.

Neque contraria clariore solutione egent, quàm superiora præstant. Laboriosam † 20 nãque agriculturam fatemur; sed voluptatibus plenam, sed oblectamentis refertam.

Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Horatius, inquit, *Sermon. lib. 1. satyr. 9.* Cum omnes ad laborem per peccatũ simus damnati, auctoritate in principio relata, ex quo non fori priuilegiũ nascitur: etsi miseria prouenerit conditionis humanæ, vt diximus *quæst. 2. num. 9. & seqq.*

21 Neque *Marian. Socin.* † quem pro contraria opinione *Menoch.* refert (vt suprà scriptum relinquimus) eam affirmat, sed an ad Ecclesiasticum Iudicem causam Agricolæ trahant ad *Innocent. in cap. Significantibus, de offic. deleg.* se remittit. Cuius fori electionem, Miserabiles ipsos à *lege* nostra *vnica* nominatos, si diuites sint, non habere, spolio, oppressione, Iudicisque secularis negligentia cessante, *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 52. num. 35. & 38.* cum multis tradidimus. Neque *Menoch.* aliquã legem, aut rationem pro se adducit, sed profuso sermone ex Miserabilium conditione, ad Agricolas immerito descendit. Qua non existente, agriculturæ ratione, nisi alia extet; dubitationi locus præclusus est. In hancque *Borrel.* pro contraria citatus, inclinat.

22 Neque *Iustinianus* Imperator † in *dict. l. fin. C. de locat.* hanc veritatem impugnat: nõ enim exercitii ratione, simpliciterve Colonos miseros appellat; sed causatiuè, si à militibus, qui eos defendendos susceperant, iniuriis afficiãtur. vt quemlibet alium sic læsum, iure miserum appellaret.

23 Regulariter igitur, nec miseros, † nec diuerso iure quàm alios, Agricolas censendos, dicendum venit, in Iudicialibus præsertim, & his, quæ ad Iuris cõseruationem, & rigorem tendunt, in quibus iure communi vti rusticos debere, nec succurri; tradit *Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 604. num. 17.* citatis *Alexand. cons. 75. num. 10. lib. 5. cons. 165. num. 6. & seq. lib. 6. cons. 7. num. 21. lib. 7. Surd. de aliment. tit. 6.*

quæst.

quæst.7.num.6.& aliis, multis quoque relatis, *Sfort. Odd. de restit. in integr. 1. part. quæst. 9. art. 4. num.* 14. ad plura inde *numeris sequentibus* inferens, *Iacob. Menoch. de recuper. possess. remed. 9. Farin. Fragmentor. crimin. 2. part. lit. I. nu. 296. Stephan. Lamberteng. de contract. glos. 1. num. 161. & seqq. & glos. 7. num. 80. decis. Pedemont. 86. num. 4. Sebast. de Medic. de casib. fortuit. part. 1. quæst. 3. num. 30. in fin. vers. Octauo, Ioan. Baptist. Cost. de fact. scient. & ignor. regul. 15. per tot. Alex. Trentac. variar. resolut. lib. 1. resolut. 2. tit. de legib. & constit. num. 2. vers. Similiter, vers. Declaratur, & vers. Tertio declara, & lib. 2. tit. de exceptionib. resolut. 1. num. 46. vers. Hac conclusio, Alderan. Mascard. de gener. statut. interpret. concl. 9. num. 65.*

ALIIS VERO MVLTIS Agricolæ fauoribus gaudent, quos plena congessit manu, & subtili fuit stylo prosequutus *Renat. Chop. in speciali tractat. de priuileg. rusticor.* A quo, & cæteris præcipua, quò breuius liceat, pro more nostro, colligemus.

Et præmissa Agricolarum in sacris
24 literis commendatione; † multis repetita locis, quæ expendit *Azebed. in l. 6. tit. 17. lib. 5. noua Reg. collect. num. 1.* & aliis comprobari posset: à rei agrariæ vtilitate (vnde multa proueniunt) exordium sumamus. Vtilitas autem in aper
25 to est, † quæ veluti vniuersum sustinet orbem, sine qua, actum de illo esset. *Nam sine agricultoribus, nec consistere mortales, nec ali posse manifestum est*, vt *Columel. de re rust. in procem. lib. 1.* inquit, & similiter *Regia l. 4. tit. 20. part. 2. Bouadill. in polit. 2. part. lib. 5. cap. 9. num. 1.* & *Collant. de re frument. lib. 2. cap. 1. in fin.*

26 Magno ideo semper in precio † habiti Agricolæ vbique sunt: non in pace modo: sed in bello seruati, vt *quarto Regum libro, cap.* 25. legimus vbi magna illa strage à Nabucodonosor, capta Ierusalem, edita, dicitur: *Et de pauperibus terræ reliquit vinitores, & agricolas.* Repetiturque *Ieremi. cap.* 52. Indorũ quoque leges, moresque recensens. *Diodor. Sicul. rer. antiquar. lib. 3. cap. 10.* hæc prodit: *Secunda Tribus est Agricolarum, qui multitudine superantes cæteros; à bello, reliquoque opere liberi, solis agris colendis tempus impertiunt. Sed existimans illos in communi vtilitate versari, ab omni iniuria abstinent. Ita soluti metu Agricolæ, terrãque liberè colentes, rerum afferunt vbertatem.*

27 Ab omni eos munere † extraordinario, & personali Imperatores immunes reddunt *Constantin. August. in l. 1. C. de Agricol. & censit. lib. 11. Iustinian. in l. Deuotum, 5. C. de metat. & epidematic.* Alia in id Iura, non tamen (vt verum fatear,) probantia citat *Chop. de priuileg. rusticor. 1. part. cap. 2.* Apud Nos *Regia pragmatica* extat, *in Commitiis Matriti anno 1594. die 9. Martii* edita, ita *cap. 7.* decernens: *Que no compelan a ninguna persona, que sea verdaderamente labrador, a que dè, o socorra a la gente de nuestras guardas, ni a otra ninguna gente de guerra, de a pie, ni de a cauallo, con dinero, trigo, ceuada, ni mantenimiento alguno, sino solamente (ofreciendose necessidad) darles aposento, y cama en sus casas, mesa y manteles en que coman, y otras menudencias, como sal, y vinagre, y que les guisen la comida.*

28 A realibus † autem, & patrimonialibus, quamuis nõ omnino existant immunes (*l. Hi pœnes, 4. C. de Agricol. & censit. lib. 11. l. 1. C. de immunit. nemin. conced. lib. 10. l. Omnes, 4. l. Obsistere, 9. C. de annon. & tribut. eod. lib.*) benignè tamen cum eis agendum, moderatèque onerandos, in eadem *l. Hi pœnes, in fin.* Valent. prouidet. Modicumque olim Imperatori soluere solitos, testis est *Bald. in l. Ex hoc iure in fin. D. de iustit. & iur.*
29 Quamuis hodie nil minus † seruari (dolenter summa cum ratione) *Guil. Bened.* affirmat, *in repet. cap. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, num. 968. & seq.* Quin potius, nec spiritum ferè precarium eis dimitti, & deplorat; & dominos meritò obiurgat. Ex huma
30 nitate namque in Agricolas, † moderatis

ratisque vectigalibus, vbertatem, comestibilium copiam, & Reipublicæ affluentiam magna ex parte pendere, obseruat *Renat. Chop. dict. tractat.* 1. *part.cap.* 3. Belæ Panoniæ Regis facto comprobans. Qui (*Bomfinio rerum Vngaria,decad.*3.*lib.*3.scriptore) omnibus promiscuè,leuato populo, vectigalia, tributaque remisit. Quo factum refert, vt breui plebs cum nobilitate eo vsque diuitiis creuerit: vt ne minimus quidem rusticus, egenus sit inuentus: & è finitimis, nemoque tanti census extiterit,cum Hungari opulentia conferre se posset.Qua de re longior Nos expectat sermo. *Pertinax* Imperator, *Decem annorum immunitatem, ac perpetuam libertatem Agricolis concessit.*vt prodit *Herodian.lib.*2.*in eius vita*, Angelo Politiano interprete.

31 Eaque ratione,neque militare † cogendos Agricolas,imò neque se vltro offerentes, admittendos, rectissimè *Dioclet.* & *Maxim.* decreuêre, in *l.* 3. *C.qui milit.poss. vel non, lib.*12. & Valent.*in l.Colonos,*18.*C.de agricol.& cens. lib.* 12. Non minus enim Reipublicæ interest,à quibus alatur; quàm à quibus defendatur habere,tradit *Petr.Cabal.resolut.crimin.casu* 294.*num.*25. probatque text.elegans *in dict.l.*4. *tit.* 20. *part.*2.in verbis illis. *Porque bien assi como a todos plaze con su vida: assi les deue plazer con aquellas cosas que la an de mantener.*

32 A tutela † etiam rusticum excusari, Imperatoribus *Adriano*, & *Antonino* placuit quorum retulit *Vlpian.* placitũ in *l. Athletæ,§.fin.D.de excusation.tutor.* inquiens:*De rusticis autem,& humilibus, & illiteratis.scribit Paulus ita: Mediocritas,& rusticitas, interdum excusationem præbent, secundum epistolam Diuorum Adriani,& Antonini.*

Immunitatem vero hanc, non nisi
33 re, † & opere rusticitatem præstare, declarat ibidẽ: *Cuius,qui se negat literas scire,excusatio accipi non debet, si modò nõ sit expers negotiorum.*Eius *Iustinian.*Imperator sententiam probat, *in §. Similiter,instit.eod. titul.* ex intellectu *Glossa ibid. verb.literas nesciunt*, & *Ioan. Fabri* statim in principio, & *Regia lex* 2.*tit.* 17.*part.*6.*vers. E aun el que no sopiesse leer,ni escreuir,si fuesse tan simple, o tan nescio, que no se atreuisse a fazer la guarda con recabdo.*

34 Quòd si ob inertiam, † vel simplicitatem à tutela Agricola remotus sit; integra existimatione abibit, *Vlpiani* iudicio in *l.*3.*§.vlt. D. eod.tit. de excusat. tutor.& Renat.Chop.dict.part.* 1. *cap.*5. Addens pariter,nec quasi fœnebris pe-
35 cuniæ, † vsuris rusticum plectendum, qui simplicitate pecunias pupillares non fœnori dedit, vt & *Senatus Parisiens.*decreto,13.*Kalẽd.Mai,anni* 1574 decisum prodit.

Eadem præter ea vtilitatis publicæ
36 ratio induxit, † ne ruralia instrumenta, aratoriave animalia pro vllo regulariter debito capi,pignori,aut executioni submitti queant, iubentibus sic Imperatoribus *Constantin. in l. Executores,*7.Honor.& Theodos. *in l. Pignorum,* 8.Federic.*in auth. Agricultores, C. quæ res pignor. oblig. poss. vel non.* ornateque(prætor inibi Scribentes)*Iacob.Menoch.de arbitr.lib.*2.*cent.*4.*casu* 378. *Bernard. Alfan. in collect. iuris ciuil.* 913. *Ioan.Baptist.Cost.de remed.subsidiar. remed.*43.*num.*4.cum propè infinitis citatis à *Camil.Borrel.in summ.decis.part.* 3.*tit.*32.*de sententiarum executione,num.* 377. *& seqq. Iacob. de Collant. in comment. pragmat. in fauorem rei frument. lib.*1.*cap.* 1. *per tot.* suntque *Regiæ leges* 5.*tit.*19.*lib.*3.*For.leg.l.*3.*tit.*27.*part.*3. *l.*4 *tit.*13.*part.*5.*l.*7.*&* 8.*tit.*11.*lib.*5. *Ordinam.l.*5.*&* 6. *titul.* 17. *lib.* 5.*noua Reg.collect.pragmat.sanctio* edita *nona die Martii,anni* 1594.vberiùs anterioribus prouidens. Ante illam namque, ita demum(communi Doctorum assen-
37 su)in aratoriis bobus,† villicisque instrumentis pignoratio, aut executio prohibita erat; si alia bona ex quibus creditori satisfieret, adessent; non ita pariter,si deficerent. Vt argumento *legis Stipendia,*4.*C.de execut. rei iudic.*voluêro

luit *Gloss. in d. l.* Executores, 7. *verb. Aratorium, & ibid. Gothofred. lit. A. C. quæres pignor. Francisc. Rip. de peste, tit. de præseruatiu. remed. contra pest. numero* 221. *Petr. Dueñ. regul.* 275. *numero* 2. *Montalu. in dict. l.* 5. *For. verb. Mandamos, in fin. dict. titul.* 19. *lib.* 3. cum aliis, quos recitat *Camil. Borrel. dict. titul.* 42. *numero* 445. *vers. Declaratur*, *Collant. de re frument. dict. lib.* 1. *cap.* 12. *numero* 1. *vers. Sed iure communi*, *Renat. Chop. dict. lib.* 1. *cap.* 17. *ad fin. vers. Sin autem rusticanus.* Quod non obscurè *dict. l.* 3. *titul.* 27. *part.* 3. ea inhibitione facta, monstrauit: *Ni en bueyes de arada, cuyos quier que sean, fallando otros bienes del vencido en que se pueda cumplir el juyzio.* aduertitque *idem Gregor. Lop.* dictam quoque *legem Stipendia, & legem Commodis, D. de re iudic.* in idipsum allegans. Per *dictam* vero *pragmaticam*

38 *sanctionem*, † etiam in bonorum aliorum deficientiæ casu (tribus in eadem assignatis, demptis) pignoratio, aut executio præfatis in rebus sic *primo eius in capite* prohibetur: *Primeramente, que los labradores que por sus personas, o por sus criados, y familia labraren, no puedan ser executados por deuda deuida por carta, contrato, o en otra qualquier manera, en sus bueyes, mulas, ni otras bestias de arar, ni en los aperos, y aparejos que tuuieren para labrar, ni en sus sembrados, ni barbechos, en ningun tiempo del año, aunque no tengan otros bienes; saluo por los pechos, y derechos a Nos deuidos, o por la renta de las tierras del señor de la heredad, o por lo que el tal señor les huuiere prestado, y socorrido para la dicha labor. Y en estos tres casos, quando no tuuieren otros bienes de que puedan ser pagadas las dichas deudas.*

39 *Y que en vn par de bueyes, † mulas, o otras bestias de arar no puedan ser executados en los dichos tres casos, ni por otro alguno.* Idque ipsum antiquiores etiam *leges* 5. *titul.* 17. *lib.* 2. & *l.* 25. *titul.* 13. *lib.* 8. *nouæ Reg. collect.* (etsi strictiùe in culturæ solum tempore) prouiderant.

Ita similiter à publici vectigalis one-

40 re † res exercendi iuris gratia exportatas, immunes *Constātinus* reddit, illudq; postulari vetat *in l. Vniuersi*, 5. *C. de vectigal. & cōmis. Regia lege* roborata, 5. *tit.* 7. *p.* 5. *vers. Otrosi deziamos, q̃ trayendo ferramientas, è algunas otras cosas para labrar sus viñas, o las otras heredades q̃ ouiere; que non deue pagar portadgo dellas, si las non vendiere.*

Inter Atticas quoq; leges, hãc vnã *Ælianus, var. histor. lib.* 5. *cap.* 14. prodit:

41 *Bouẽ aratorem, † qui iugum trahit, vel cum aratro, vel cum plaustro, ne mactes: quoniam ille etiam Agricola est, & humano generi laborum socius.* Illucq; respexit *Ouid. Fastor. lib.* 4.

A boue succinti cultros remouete ministri:
Bos arat: ignauum sacrificate suem.

similiter & *Plin. natural. histor. lib.* 9. *cap.* 45. de boue loquens: *Sociũ enim laboris, agriq; culturæ habemus hoc animal.* Ad pœ-

42 nã deinde bouem occidentis † ab antiquis constitutã, progressus, subnectit: *Tantæ apud priores curæ, vt sit inter exẽpla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderat bouẽ: actumq; in exilium, tanquã Colono suo interempto.* Grauiorẽ (capitalẽ scilicet) hac in re pœnã pro boue occisso constitutã, tradit *Marc. Varr. de re rustic. lib.* 2. *cap.* 5. de boue sic verba faciens: *Ab hoc antiqui manus ita abstinere voluerint: vt cap. sanxerint, si quis occidisset.* Eandemque apud Phryges, le-

43 gem † (ex *Æliano lib.* 12. *cap.* 34. falsò tamen) scribit *Borrel. d. tit.* 32. *num.* 43. Prodit autem *Stobæ serm.* 42. Phrygum Instituto, si quis instrumentum agricolationi aptum, furto sustulisset, vel bouem aratorem furto sustulisset: hunc morte mulctari. Diuersas quoq; pœnas pro minimis etiam ruralibus instrumẽtis furto subtractis, recenset *Petr. Greg. syntag. iur. vniuers. lib.* 37. *cap.* 4. *per tot.*

44 Apud Nos † *pragmaticæ sanctiones* extant, *anno* 1598. & 1602. editæ, vitulorum interfectionẽ, eâdem ratione, grauibus sub pœnis prohibentes, cauẽtes expressè, causamque reddentes: *Porque assi cõuiene al beneficio general de nuestros subditos, y a la labrança y agricultura.*

Quæ autem instrumenta rustica di-
45 cantur, † quæque eorum appellatione veniant, vt pignoratio, executiove in eis fieri nequeat: enumerat, ex *Sabini* sententia *Vlpianus* in *l. in instrumento*, 8. *D. de fund. instruct. & instrum. legat. dicta* que *leges Regiæ*, monstrant, & tradunt plenissimè *Collant. d. tract. lib. 1. cap. 4. per tot.* & *Borrel. dict. tit. 32. num. 444. & seq.*

Ex quibus, à fortiori deducitur, Agri
46 colas ipsos † pro debito capi, aut in eorum personis executionem nullatenus fieri posse, cum & animata instrumenta sint, rebus digniores, sine quibus, bobus licet, instrumentisque existētibus, rusticum peragi opus nō valet. eosque inter rustica instrumenta *Vlpian. in d. l. In instrumento*; primo loco his verbis posuit: *In instrumento fundi ea esse, quæ fructus quærendi gratia parata sunt, Sabinus ad Vitellium euidēter enumerat. Quærendi: veluti homines, qui agrum colunt, & qui eos exercent, præpositive sunt his: quorum in numero sunt villici, & monitores: præterea boues, &c.* & ibi in *verb. Veluti Gothofred.* instrumentorum fundi, partē homines esse, vel seruos, cæteris instrumentis præstantiores, ex *Aristot. 1. Politic. 3.* firmat, à Græco sermone ita sententia translata. *Seruus res quædā possessio animata est, & minister omnis veluti est instrumentū, instrumēta omnia antecedens.* Idque ipsum *Plutarch. in Eras.* tradit.

Meritò ideò Græcos legumlegatores, *Renat. Chop. de priuileg. rusticor. lib. 1. part. 1. cap. 7.* mordet, quòd aratrum quidem, aliudve quod Ius operi necessarium ob fœnus creditori addici prohiberent: corpora verò his vtentia, necti permitterent, ex *Diodor. Sicul. rer. antiquar. lib. 2. cap. 3.* qua in re Gallicos Principes longe iudicio, ac prudentia Græcos anteire iure asseuerat, apud quos singulari lege sancitū refert: *Ne ob æs alienum quodcumque Agricolæ in carcerem abducantur, neve fundi rustici instrumenta iure pignoris capi possint*, constitutione lata, 8. *idus Octobris, anno* 1571. *pridie nonas Februarias, anno* 1572. à Senatu probata similiter quoque Regalis *Hispana* iā relata *sanctio anni* 1594. *die* 9. *Martii, cap. 2.* hac in re decreuit: *Que las personas de los dichos labradores no puedan ser presos por deuda alguna que no descienda de delito en los meses de Iulio y los siguientes, hasta fin de Deziēbre, y q̄ el Iuez, o executor que contrauiniere assi en lo dispuesto en el capitulo primero, como en este, sea suspendido de oficio por vn año; y el acreedor que lo pidiere por el mismo caso aya perdido la deuda, y el labrador quede libre della.*

Vberiúsque postmodum ruricolis prospiciens, in perpetuum absque temporis præfinitione *pragmatica sanctio Eboræ anno* 1619. *die* 18. *Maii*, edita fauorem hunc protraxit, proximè relatæ constitutionis determinationem hunc in modum extendens: *Que lo que por la dicha ley se ordena, que las personas de los labradores en los meses de Iulio, y los siguientes, no puedan ser presos por deuda alguna que no desciendā de delito: lo estendemos, que tampoco lo puedan ser en ningun tiempo del año, sino es que las deudas sean contraidas antes de ser labrador. Y el Iuez, o executor, o acreedor que contrauiniere a lo susodicho, incurra en las penas della.*

Nec à carceribus solum Agricolæ redduntur immunes: sed occasio quælibet, quę à rurali opere eos abstrahere posset; eadem lege arcetur, sic statuen-
47 te: † *Que sin embargo que por la dicha ley se les permite someterse al Corregidor Realengo mas cercano; y en los lugares eximidos, al de la cabeça de la jurisdicion donde se eximieron: no puedan de aqui adelante hazer la dicha sumissiō, ni otra alguna, sino que por las deudas que contraxeren ayan de ser cōuenidos en el fuero de su domicilio, y no en otra parte.* Decernens pariter (ne aliquo facto rurale opus intermissionē
48 recipiat) *Que no puedan ser fiadores, † sino entre si mismos vnos labradores por otros, y las fianças q̄ se hizieren por otras personas, sean ningunas.* In idem *præfata antiquior* intenta *sanctio, cap. 5.* cauit: *Que los dichos no se puedan obligar como principales, ni*

49 *ni fiadores* † *en fauor de los señores de los lugares en cuya jurisdicion viuieren; y que sean nulas las escrituras que en lo contrario de lo cõtenido en este capitulo, y de todo lo demas en fauor de los dichos labradores aqui espressados otorgaren: sin embargo de qualesquier renunciaciones que dellos hizieren; ni los Escriuanos den lugar a que ante ellos se otorguen, so pena de que pierdan los oficios, y no puedan vsar mas dellos de ai adelante.*

Neque solum in personis bobus, aut instrumentis executio, aut pignoratio fieri prohibetur: sed neq; in fructibus,
50 † etiam à solo separatis disponit *anni* 1619. iam *relata* hunc in modum sanctio: *Que lo dispuesto por otra nuestra ley, que los labradores no puedã ser executados en sus sembrados, sino es en los casos en ella expressados; sea y se entienda tambien que no lo puedan ser en el pan que cogieren de sus labores despues de segado, puesto en los rastrojos, o en las eras, basta que lo tengan entroxado. Y entonces quando por alguna execucion se les huuiere de vender alguna*
51 *parte del pan;* † *no se les pueda tomar, ni vender a menos precio de la tassa. Y no auiẽdo comprador, se haga pago con ello al acreedor.* Duos insuper in id fauores addens:
52 alterum, ne illi renunciare † possint: *Que lo contenido en esta, y en la dicha ley en fauor de los labradores, no se pueda renunciar, ni valga la renunciacion que hizieren della.* Quod regulare est, in his quæ in
53 publicæ vtilitatis fauorem † principaliter concessa sunt, licèt renunciantem secundario tangant, ex *text. in cap Si diligenti,* 12. *de foro compet.* cum similibus de quibus *suprà quæst.* 10. *num.* 99.
54 Alterum: vt taxam † in venditione panis à lege Regia præfinitam, in eo, quem ipsi collegerunt, seruare non teneantur. Cuius iustificationem, & valorem comprobat ostenditque late *D. Melchior de Soria Episcopus Troianus in tract. taxæ panis, cap.* 9.

Dicta quoque publicæ vtilitatis ra-
55 tione Agricolarum † causas priùs aliis tractandas, breuiter summariéque expediendas, *Calistrat.* prouidet in *l.* 2. *D. de nundin.* Iustinian. *in auth. de Quæstore,* § *Si vero aliqui sint Agricolæ, coll.* 6. comprobatque *Renat. Chop. dict. tract. lib.* 3. *p.* 1. *cap.* 1. & ante eum *Alex. cons.* 61 *nu.* 6. *lib.* 6. & vtroque recentius *Parlador. differ.* 137 *nu.* 29. Inde apud Romanos, nono quoque die nundinas fieri, quo ruriculæ in vrbem ad negotia venirent, reliquis continuis diebus extra vrbem agriculturæ vacarent, lege lata obtentum, profitentur *Macrob. Saturnal. lib.* 1. *cap.* 16. *Cicer. pro Lut. Flau. Plutarch. in Coriolan. Alex. ab Alex. dier. genial. lib.* 3. *cap.* 11. *Marc. Varr. de re rustic. lib.* 2. *cap.* 1. *Dionys. Halicarn. lib.* 2. & 7. vbi ait: *Nundinæ nono quoque die celebrantur (vt nunc etiam) quo plebs agrestis in vrbem ad mercandum conueniebat, finiendisque litibus, & ad suffragia ferẽda de negotiis publicis, quorum ius erat pœnes populũ, aut de quibus Senatus retulisset ad eum.* Ita referẽte *Camil. Borrel. de Regis Cathol. præst. c.* 36. *n.* 31. sequentibusq; prosequitur, *Fran. Petrar. de instit. Reipubl. lib.* 1. *tit.* 7
56 Et frugum colligendorũ gratia † ferias cõstitutas, quibus ad iudiciũ trahi ruricolæ nequeant, *Theodos.* Imperatoris cõstitutio monstrat in *l.* 2. *C. de feri.* & *l.* 37. *tit.* 2. *p.* 3. Illisque etiã festis die-
57 bus, necessitate poscente † eisdem operibus incũbere, cõcessum, probat *text. in c. fin. eod. tit. de fer.* & dicta à *Nobis de priuileg. pauper.* 2. *p. q.* 65. *nu.* 39. & *seqq.* prosequiturque *Renat. Chop. d. tract. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 7. Si quidem (vt suprà iam diximus) *res est cunctanti insidiosa agrestis.* In his autem quæ instant, celeritatemve desiderant, quibusque periculum est in mora, extra culpam, tunc labor, *d. c. fin.* per quẽ in operibus his ruralibus exemplificat *Sylvest. verb. Dominica, nu.* 9. imminente pluuia, vel tempestate, & prædixerat *ibidẽ, nu.* 6. tradens ex *D. Thom.* 2. 2. *q.* 122. non prohiberi festis diebus spirituale opus, vt docere verbo, vel scripto: neq; opus corporale seruile ad seruitiũ Dei: nec corporale cõmune seruis, & liberis, vt prouisio in necessariis sibi, & proximo, præcipuè pertinentibus ad salutẽ corporis sui, & proximi, quæ differri commodè non possunt:

& secundario, in damno rerum vitando. Et ita pariter colligit *Allagon.in D. Thom.compend.dict.loco,artic.4.* consentiuntque cæteri Summistæ. *Nauar.*(eadem ex *D.Thom.*repetens) *in Manual. cap.13.numero 3.vers.Quinto,Eman.Sà, verb.Festum,num.5.*& ab *Andr.Victorel. in eius annotationib. ibi additi, Eman. Rod.in summ.cap.122.num.5.& 6.* Eademque, versibus quatuor complexa est *Glos.fin.in dict.cap.vlt.de fer.* Neque dissensêre ab his antiqui, in feriorum suorum obseruatione, sic *lib.1. Saturnalior.cap.16.Macrobio* referente: *Vmbro negat eum pollui, qui opus, vel ad Deos pertinens, sacrorumve causa fecisset, vel aliquid ad vrgentem vitæ necessitatem actitasset. Scæuola denique Consultus, quid feriis agi liceret, respondit*: Quod prætermissum, noceret. *Qua propter, si bos in specum decidisset, eumque paterfamilias adhibitis operis, liberasset; non est visus ferias polluisse: nec ille, qui trabem tecti fractam fulciendo, ab imminenti vindicauit ruina. Vndè & Maro (omnium disciplinarum peritus) sciens laborari ouem, aut lanæ purgandæ, aut scabiei curandæ gratia: pronunciauit tunc ouem per ferias licere mersari, si hoc remedii causa fieret*:

Balantumque gregem fluuiq mersare salubri.

Adiiciendo enim salubri, *ostendit, auertendi morbi gratia tantummodo; non etiam ob lucrum purgandæ lanæ causa fieri concessum.*

Ex superiori quoque ratione è mul-
58 tis consortibus litis, † vno ad litẽ peragendam in vrbe retento, cæteros in domos remittendos suas, ne plurium absentia, aliquid res agraria detrimẽti accipiat; *Iustinian.* cauit, *in dict.auth.de quæstore,§.Si vero forsitam,coll.6.*

Non item quemadmodũ in vrbana, ita in rustica prædia inuecta, † aut illa-
59 ta à conductore, esse pro pensione tacitè locatori obnoxia, vel hypothecæ subiecta; elegans *Vlpiani* respõsum probat *lib.28.ad edict.in l.Solutum,11.§.Solutam,vers.Planè, D.de pignorat. action.* & clarius *lib.1. Membranar.* (moribus comprobatum dicens) *in l.Eo iure, 4. D.in quib.caus.pign.vel hypoth.tacit.contrah.* vbi *Eo iure vtimur*, ait, *vt quæ in prædia vrbana inducta illata sunt; pignori esse credantur, quasi id tacitè conuenerit: in rusticis contra obseruatur.* Aduertuntque *Accurs.*& *Bald. in l.Certi Iuris, C.de locat.Renat. Chop. dict. tract. lib.2.cap.3. vers.Est & alia differentia.* Iamque diximus, *quæst.5.numero 58.* Id que non in primo tantum conductore, sed in secũdo cui primus locauit, *Paul.* respondit *in l.Si in lege, 24.§.Si Colonus, D.locat.*

Priuilegium aliud rusticis *Iustinia-*
60 *nus* confert † *in nouel.constit. Nequis mutuum dans agricolis,&c.* verbis istis: *Nemini cuiusvis conditionis, etiam militi fœnerari licet Agricolis, vltra vicessimã quartam sortis partem annuam: ne ob id, terrã, boues, aut aliud pignus ab eis accipere: contrafaciens, actione cadit.* Quod prosequitur *Renat.Chop.d.tract.lib.1.cap.8.*

A præsumptaque vsurarum fraude
61 † rusticam ignorantiam excusare, tradunt *Ias.in l.Si quis id quod, num. 32.D. de iurisd.omn.iudic.Chop.dict. tract. de priuileg.rusticor.part.2.cap.4.vers. Ruricola. Barthol. Cæpol. in tract. de simul. contract.casu 6.princip.*ex *Glos.in l. Cum allegas, C. de vsur. Alphons. Medit. dubitation. & resolution. lib.2.§.Magistratuum, seu Pretorum edicta, dubio 6.num. 11. Prosper.Farinac.prax.crimin. quæst. 162.num.4.& quæst.163.num.127.& 128.Sfort.Odd.de restit.in integr.part.1. quæst.9.art.6.num.35.*

In cæteris etiã regulariter casibus,
62 in quibus contrarium † à Iure expressè non cauetur, rusticos excusari, dixêre *Bart.in l.Non fatetur,num.12.D.de confess.Alex.in l.Iustè,num.36.D.de adquir. heredit.& consil.127.num.2.lib.3.consil.1.num.5.lib.6.& consil.165.num.11.eod. lib.Deci.in l.Fœminæ,nu.82.D.de regul. iur.& in l.Si quis id quod,num.35.D.de iurisd.omn.iudic.& ibid.Curt.nu.36.idẽ Deci.in cap.Pastoralis,num.68.de except. Bald.in l,1.num.3.quæst.1.C.de fideicommis.Bero.consil.120.num.27.lib.1.Tiraq. de pœn.tempor.caus.11.num.1.& seqq.*

Thom.

Thom. Grammatic. decision. 76. numero 10. & 11. Marsil. in singul. 450. Capic. decision. 159. numero 22. Menoch. de recuper. possess. remed. 9. numero 25. & de præsumption. lib. 6. præsumption. 23. numero 16. Mascard. de probationib. lib. 2. conclusion. 639. numero 13. & lib. 3. conclusion. 1285. numero 1. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. E. conclusion. 320. numero 33. lit. I. conclusion. 11. numero 9. & 10. & lit. V. conclusion. 371. & seq. quos refert, & sequitur *Farinac. 2. part. fragmentor. crimin. liter. I. numero 274.* materiam sequentibus prosequens.

63 Plures autem in quibus nominatim Iura rusticis † opitulantur, enumerat *Sfort. Odd. de restit. 1. part. quæst. 9. numero 29 & seqq.* quos ordine ab ipso descriptos, cursim designabimus. Primum, ex *l. 2. in fin. D. de iure Fisc.* quæ rusticum excusatum reddit, qui non detulit. Secundum, ex *l. Si quis id quod, & ibi Bart. in §. Serui, numero 7. D. de iurisd. omn. iudic.* tutum rusticum dicente, qui album deleuit. Tertium, ex *l. 1. in fin. D. de edend.* à non editione excusante. Quartum, à vera contumacia, & multa, ex *l. 2. D. si quis in ius voc. non ier.* Quintum, ex *l. Diuus, D. de restit. in integr.* quæ verum etiam contumacem rusticum ad appellandum admittit. De quo Nos latiùs infrà. A pœna quoque *legis Si quis in tantam, C. vnde vi,* rem nempè suam inuadentem liberari, *num. 34.* Sextum casum assignans, dicit. Qua etiam de re, laté *Chop. dict. 2. part. cap. 5. in princip. vers. Secundo, Menoch. dict. casu 194. numero 15. & Farinac. quæst. 175. numero 9. & 10.* Septimum, suprà proximè assignatum, *numero 61.* profert. Octauum, quando rusticus contra leges pœnales positiuas, in his, quæ non sunt de genere prohibitorum contraxit. allegat *Menoch.* post alios, *de arbitrar. lib. 2. casu 194. numero 53.* Nonum, ex *l. Cum de indebitò D. de probationib.* ab onere probandi indebitè solutum, rusticum releuante. A qua & aliud infrà in id deducimus. Decimum, in non opponente declinatoriam ante consensum in Iudicem, ex *Menoch dict. loco, numero 63. Specul. Angel. Alciat. Parif.* & aliis. Inferiusque *Nos, num. 75.* Vndecimum, nō solum in continenti, sed quandocumque erroneam Aduocati cōfessionem posse rusticum reuocare, *num. 39.* profert, *Menoch.* citato *dict. casu 194. num. 61.* adicimusque *infrà, num. 79.* Duodecimum, ob non vindicatam testatoris necem, ante eius tabulas apertas, ex *l. 3. §. Si quis ignorans, D. ad S.C. Sylan.* ignorantiam excusante, & *Menoch. vbi suprà, num. 46.* post *Alex. in l. 1. num. 10. C. ad Sylan. & Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 3. num. 1.* Decimumtertium, si mulier rustica non petiit tutorem filio antequam ad secunda vota conuolaret, ex *l. 2. §. Idoneos, & §. seq. D. ad S. C. Tertul. Menoch. repetito casu 194. num. 66.* Decimumquartum, in rustico Iudicis præcepto non obtemperante, ex *dict. l. 2. §. 1. in fin. D. si quis in ius voc. non ier. l. 1. in fin. D. de edend.* & *Natt. consil. 598. numero 7.* traduntque idem *Renat. Chop. de priuileg. rusticor. part. 2. cap. 3. versic. Eodemque argumento,* & *Alexand. Trentacinq. variar. resolution. lib. 2. titul. de exception. resolution. 1. numero 48.* Conueniuntque *infrà* dicenda, *num. 70.* Decimumquintum, in rustico iuri suo renuncianti, de quo non fuerit certioratus, ex *Tiraquel. in l. Si vnquam, in præfation. numero 102. Marsil. singul. 17.* & *Menoch. dict. casu 194. numero 76.* Decimumsextum, limitationem *legi Si quis maior, C. de transactionib.* assignat, à cuius constitutionis pœnis rusticum excusari, *numero 14.* afirmat, Cagnoli sententia in *eadem leg. numero 16. 24. & 25.* Decimumseptimū, si rusticus intra præfinita tēpora bonorum possessionem non petierit, ex *l. penult. C. qui admit. Menoch. dict. loco, numero 62.* inferiùs quę notamus, *numero 68.* Et an id indistinctè verum sit, an ita demum, si rusticus consulere peritiores non valuit, *numero 46.* examinat. Decimumocta-

octauum, si rusticus rei suæ valorem ignorans, minori eam precio vendidit, quem iuuari donec contra eum scientia probetur, tradit ex *Menoch. dict. casu* 194. *numero* 45. & aliis, ita pariter *Alphons. Modit. dubitation. & resolution. lib. 2. in §. Magistrat. seu Prætorum, edicta dubit.* 6. *n.* 10. Decimumnonum, vt rusticus solita arma sua deferens, *pœna capit.* 1. §. *Si quis rusticos, de pac. tenend.* non plectatur, ex *Bald. Cæpol. Nouell. Menoch. dict. casu, numero* 75. Vigesimum, si rusticus variauit in testimonio, vel in scripturis producendis, sibi contrarius extitit. Quã latè examinat assertionem *toto artic.* 7. *numero* 51. *& seqq.* Quorum casuum aliqui (quia vel clariori expositione, vel additione, ornatuque egent) si repetantur; non vertendum vitio, sed necessitati parcendum, seruiẽdumque vtilitati.

In casibus autem (vt ad institutum sermonem se conuertat oratio) à Iu-
64 re expressis, † ipso iure rusticitatem excusare; in aliis autem non expressis, restitutionis saltem ope, æquitate, Iudicisque officio ei subueniendum; dixère *Parpal. in l. Si quis maior, numero* 2. *vers. Secundus casus, C. de transaction. Rip. in tractat. de peste, titul. de remed. præseruat. numero* 245. *& seq. Iacob. Menoch. de recup. posse. remed.* 9. *post numero* 26. *& de arbitrar. dict. casu* 194. *numero* 4. *vers. Rusticum ipso iure, & numero* 83. Quorum probat iudicium *Farinac. fragmentor. criminal. dict. lit. I. numero* 294. eiusdemque fuit voti *Renat. Chop. de priuileg. rusticor. part.* 2. *capit.* 1. *Alexand. Trentacinq. variarum resolutionum, lib.* 1. *titul. de legib. & constitutionib. resolution.* 2. *in fin. vers. Regula illa, & lib.* 2. *titul. de exceptionib. resolut.* 1. *numero* 46. *in primo casu, & vers. Secundus casus, & numero* 47. assentiturque *Sfort. Odd. dict. quæst.* 9. *numero* 25. *& seqq. & numero* 61. *& quæst.* 10. *numero* 21. *& sequentibus.*

65 Generaliterque, tam in ciuilibus, † quàm criminalibus (ad pœnam saltem ordinariam vitandam) rusticum excusari, probant *text. in l.* 3. *C. de defensor. Ciuitat.* in verbis illis: *Innocens, & quieta rusticitas, &c. l. Si quis id quod,* 7. §. *Doli mali,* (in illis: *Quod si per imperitiam, &c.*) *D. de iurisd. omn. iudic. dict. l.* 2. §. *fin. D. si quis in ius voc. non ier.* & *l.* 1. §. 1. *D. si quis ius dicent. non obtemper.* & profitentur *Aym. Crauet. consil.* 18. *numero* 13. *& seq. Cardin. Dominic. Tusch practicarum conclus. lit. R. conclus.* 372. *numero* 16. *Farinac. dict. lit. I. numero* 285. *Ioan. Cæphal. consil.* 708. *numero* 78. *lib.* 5. *Alphons. Modit. dubitation. & resolut. lib.* 2. *dict. §. Magistratuum, seu Prætorum edicta, dubit.* 6. *numero* 3. *& seqq. Franc. Person. consil.* 20. *numero* 10. *lib.* 1. *Cost. de facti scient. & ignorant. regula* 15. *numero* 4. *Adrian. Negusant. respons. siue disput.* 494. *numero* 11. *& seq.*

66 A subreptionis † quoque, vel obreptionis vitio rusticitatem excusationem præstare, dixère (cum *text. in cap. super literis,* 20. *de rescript.*) *Glos. ibi verb. Simplicitatem. & Abb. numero* 6. *Crauet. consil.* 2. *numero* 15. *vers. Considero etiam, quod iste impetrans est persona rustica, cui facilius ignoscitur circa ista vitia obreptionis, & cons.* 68. *num.* 12. *in fin. Menoch. dict. casu* 194. *num.* 31. *Farinac. dict. lit. I. num.* 284.

67 A solutione etiam in futurum † pensionis, vel tributi, diutinæ, & vniformis annuæ præstationis virtute, rusticitatem liberare, neque obligationem eas tunc inducere præstationes (eleganti *Pauli* responso in *l. Cum de indebito,* 25. §. 1. *D. de probationib.* aduersanti *legi Cum de in rem verso,* 6. *D. de vsur.* satisfaciens) eruditè *Cynus* probat *in l. Si certis annis,* 28. *C. de pact. numero* 6. *quæstion.* 5. his verbis: *Quinto quæro: mulier, minor, miles, vel rusticus, longo tempore soluit mihi par caponum: ago contra eum, & causam habilem allego, ad quam probandam adduco, quod longo tempore soluit: nunquid sufficit? Videtur quod sic, vt dict. l.*

Cum

Cum de in rem verso, quæ loquitur indistinctè, & generaliter; ergo generaliter intelligenda, D. de public. l. De precio. E contra, quod non: quia eadem est ratio partis ad partem; & totius ad totum, vt D. de rei venaic. l. Quæ de tota, & de vsur. l. Quisscit: Sed lex dicit, quod si aliqua persona de prædictis soluit; quod solutio non facit præsumi debitum: ergo licet in aliis personis annua solutio faciat præsumi debitum: non in istis, argum. D. de probationib. Cum de indebito, §. 1. Et ista est quorundam Modernorum sententia. Ad leg. cum de in rem verso, respond. Quod licet generaliter loquatur: non debet ita intelligi generaliter, quando reperitur ratio alterius legis, quæ distinguat, vt D. de testib. l. Quæsitum: at hic reperitur ratio distinguens, in præallegato §. 1. Ita recitando pertransit Pet. Probatissimique huic assentiuntur opinioni Doctores, *Specul. in tit. de restit. spoliat. §. 2.* (incip. *Nunc dicamus*) *numero* 8. sic *dictæ legis Cum de in rem verso* dispositionem nominatim limitans. Cuius recitant, pro hancque iudicium *Bald. in l. Solent, 6. § Non vero, numero 7. D. de offic. proconf. & legat. & in cap. 1. §. 2. quid sit inuestit. Alexand. consil. 50. numero 19. lib. 5. Rip. in tractat. de peste, titul. de remed. præseruatiu. numero* 243. cum aliis relatis à *Menoch. de præsumption. lib. 3. præsumption. 131. numero 70. vers. Verum à prædictis, Ioan. Baptist. Cost. de fact. scient. & ignor. cent. 1. distinct. 43. numero 5. Adrian. Negusant. respons. siue disputat. quæstion. 315. numero 11. Renat. Chop. dict. 2. part. cap. 1. versic. Excutiamus.* Agricolam ideo binorum caponum solutionem detrectantem, quos per decennium quotannis pensitârat; nec interdicto *vti possidetis*, nec alia actione esse adstrictum, nisi Ius pensitationis annuæ, vinculûque obligationis manifestè probetur; firmat, multisque pariter venustè exornat. Quod aduersus dominos, quibus ex liberalitate quadam, per longissimum etiam tempus, seruitia rustici præstare consueuerunt, fortius vrget. Non enim dominis longissima hæc præstatio ad eam in futurum, inuitis rusticis, exigendam, Ius tribuit, præteritamve obligationem arguit, vt dicunt *Socin. iun. consil. 98. numero 33. & seqq. lib. 3. Bertrand. consil. 91. numero 1. lib. 1. Bertazol. consil. crimin. 420. numero 4. & 6. lib. 2. & ibid. Claud. Bertazol. in addition. lit. D.* hisque relatis, *Ioan. Vincent. Honded. consil. 100. numero 72. tom. 2.* etsi dissentiant multi, quos refert *Menoch. dict. præsumption. 131. numero 70.* generalem regulam ex *dicta lege Cum de in rem verso* constituens: *ex diutina* nempè, *vniformique præstatione, & titulum in præteritum argui; & obligationem in futurum induci.* Notântque sic *in ea Bart. num. 14. versic. Sed si non soluisset, Fulgos. numero 9. versic. Aliquando soluisti, Florian. numero 11. Salicet. numero 4. & 11. Couarru. in cap. Possessor, 2. part. §. 4. numero 2. de regul. iur. libr. 6. Ferdinand. Vazq. Menchac. controuers. illustr. lib. 2. cap. 61. numero 3.* & plenissimè *eod. lib. cap. 83. per tot.* materiam hanc ad saturitatem discutiens, multique discutiunt alii, à *Menoch. dict. præsumption. 131. numero 59.* relati, cum quibus ipse quoque in rusticis profitetur idem, per *text. in l. Litibus, 19. C. de Agricol. & censit. lib. 11.* aliisque fundamentis sequentibus numeris confirmat, ab Ecclesia, & Fisco sumptis, in quibus *dict. legis Cum de in rem verso* dispositionem procedere, ex magis communi opinione tradit.

68 Ad bonorum possessionem petendam, † diem rustico non cedere, Imperator Cõstant. sanxit, *in l. Quicunque, 8. C. qui admitt. ad bonor. possess. poss.* Cum

Nec raucilites pertulit ille fori.

vt *Claudian.* ait, eoque adducto *Chop.* exornat *dict. tractat. part. 2. capit. 3. Menoch. dict. casu 94. numero 62. Sfort. Odd. de restit. in integr. dict. quæstion. 9. numero 45. & seq.* iamque supr. aduertimus.

Solemnes in vltimis rusticorum elogiis

69 giis † formas, testiumque numerum *Iustinian. Imper. in l. vlt. C. de testam.* remisit, & nostri quoque remisere in *l. 5. tit. 1. part. 6. in l. 1. tit. 2. lib. 5. Ordin.* & *in l. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ Reg. collect.*

70 A contumacia † rusticum eximit *Paul. in l. 2. §. 1. D. si quis in ius voc. non ier. & ibi Alex. num. 4. Rip. de peste. tit. de remed. præseruat. num.* 229. *Renat. Chop. dict. tract. lib 3. part. 1. cap. 2. Alphons. Modit. dict. lib. 2. §. Magistratuũ, seu Prætorum edicta, dubit. 6. n. 11.* Simplicitas in causa est, quæ (vt *Phillis Demphonti*) apud *Ouid.* ait:

Digna fauore fuit.

quæque bonam fidem arguit, dolum excludit; quo semoto, vera etiam contumacia, eiusque pœna abest. Declarant sic *Curt. in dict. l. 2. §. 1. num. 6. Roland. à Vall. consl. 47. nu. 42. vol. 2. Franc. Viu. decis. 138. num. 38. Ioan. Anton. Bellon. consl. 5. num. 160.*

Ob veram ideo aliàs contumaciam,
71 non denegari † rustico appellationem, iuraque propter veram contumaciam appellationem denegantia, in rusticis non procedere, notauit singulariter *Philip. Franc. in cap. Nicolao, ad fin. num. 20. de appellationib.* quem probat *Stephan. Gratian. decis. 111. nu. 3.* supraque iam obiter tetigimus. Neque enim fa-
72 cile doli, fraudisve suspitione † oneran dus Agricola est, cuius rusticitas simplicis animi coniecturam capiendam adstruit, vt ait *Bald. in rubr. C. de rer. permut. vers. Item quæro donatio,* & *in l. Precibus, vers. Quid ergo si petiit, C. de impuber. & alis subst.* eoque relato *Chop. dict. tract. 2. part. cap. 4. vers. Adiice, Sfort. Odd. de restit. part. 1. quæst. 9. num. 17.*

73 Inde à periurio † quoque vbi de dãno vitando agitur simplicitatis prætextu rusticum excusari dixit *Castrens. consl. 377. num. 2 lib. 2.* relatus, sequutusque à *Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 119. num. 3.* Etsi nõ nisi in casibus à iure expre[...]is procedere id velit *Prosper. Farin. de falsit. q. 160. num. 293.* & *fragment. crimin. 1. p. lit. D. nu. 3.*

74 Ab infamia † que hunc liberari, vt à tutela non amoueatur, licet sine Iudicis decreto administrauerit, etsi potuerit peritiores consulere, (cum *Paulo Castrens. consl. 356. incip. Postquam iste tutor, col. fin. lib. 1.*) profitetur *Cardin. Dominic. Tusch. practic. concl. lit. S. concl. 255. num. 2.*

75 In dilatoria, † declinatoriave exceptione ante litem contestatam, vel consensum in iudicẽ opponẽda, sieo nõ opponatur tẽpore, Ius rusticitatẽ conseruare, dixêre, *Angel. in l. fin. C. de except. Ripp. de remed. præseruat. contra pest. num. 231. Alciat. in l. Venia, num. 12. C. de in ius voc. Socin. in l. De die, §. Si seruus, num. 3. D. qui satisd. cog. Menoch. dict. casu 194. num. 38.* eisque relatis, *Sfort. Odd. de restit. part. 1. quæst. 9. num. 38.*

Rustica item simplicitas induxit, vt
76 aduocato præsente † positionibus respondere rusticis liceat, testibus *Marant. de ordin. cogn. part. 6. titul. de posit. num. 16. Grauat. in annotat. ad Vestri. in praxi. tit. de ppositio. lib. 5. cap. 14. n. 30. 31. & 32.* in rustico id sagace limitante.

Quinimo pro rusticis ad responden
77 dum positionibus † Aduocatos, admitti voluit (post *Host. in cap. Dilecti, de iudic.* cuius notabile dictum affirmat) *Abb. in cap. Pastoralis 14. num. 9. eod. tit.* quem sequuntur *Marsil. singul. 450. nu. 2. & Adrian. Neguſ. respons. siue disput. 442. num. 71. & seq.*

Cum pro aliis non modo responde-
78 re Aduocatis, † vel Procuratoribus nõ liceat; sed ne his præsentibus, sed longe semotis præstandum à partibus esse responsum, profiteantur *Specul. in titul. de posit. §. Tertio dicamus, num. 7. Bald. in l. 2. num. 6. vers. In contrarium, C. vt lite pend. Abb. vbi proximè, num. 8. Octauian. Vester. in dict. cap. 14. num. 33. vers. Vnde mea. Adrian. Neguſ. dict. loco, numero 70.* communi praxi id obseruatum addens.

Quandocumque autem erroneam
79 Aduocati confessionem † rusticũ posse

se reuocare (post antiquiores, quos adducit) asserit *Iacob. Menoch. dict. casu* 194. *num.* 64. *Sfort. Odd. de restit. dict.* 1. *part. quæst.* 9. *num.* 39. *Renat. Chop. dict. tract. lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 1.

Etsi clienti regulariter Aduocati
80 confessio † obstet, ni sit incontinenti reuocata, ex *l.* 1. *&* 3. *C. de error. Aduocator.* Qua de re plenè *Ioseph. Mascard. de probationib. part.* 1. *concl.* 369. *num.* 1. *& seqq.* præcipuè *num.* 4. *&* 5.

Generaliterque rusticæ simplicita-
81 ti subueniendum † vbicumque æquitas mouerit iudicantem (ex *Vlpiani* responso in *l.* 1. *§ fin. D. de edend.* Pauli in *l. Cũ de indebito,* 25. *§. Sin autem, D. de probat.* Callistrati, in *l. Ex quibusdam,* 2. *in ord. §. vlt. D. de iure Fisc* Innocent. III. *in cap. Super literis* 20. & ibi *Glos. verb. Simplicitatem, de rescript* & in *cap. Cum vniuersorum,* 8. *de rer. permut.* & Cypriani *in cap.* 3. *de consecrat. dist.* 2.) protulêre *Abb. in dict. cap. Super literis, num.* 6. *Anchar. cons* 375. *Adrian. Negusant. respons. siue disput.* 494. *nu.* 12. *Alphons. Modit. dubitationum, & resolut. lib.* 2. *§. Magistratuum, & Pratorum edicta dubit.* 6. *per tot.*

Quibusdam ideo placuit sine inuen-
82 tarii confectione † hæreditatem rusticum adeuntem, vltra illius vires non teneri, & si aliis displiceat, vt ex *Phanut. de confectione inuentar.* 2. *memb. part.* 2. *num.* 47. *Mangil. de imput. quæst.* 132. *num.* 48. *& seqq. Sfort. Odd. dict. quæst.* 9. *num.* 22. *Borgnin. Caualc. de curat. num.* 104. *Renat. Chop. d. tract.* 2. *p. cap.* 3. *Menoch. dict. casu* 194. *num.* 66. *& seq. Alex. Trentacinq. variar. resolut. lib.* 2. *titul. de exceptionib. num.* 46. *& seqq.* apparet.

Aduersus Agricolas tandem (*Quinti Mutii* sequutus arbitrium) *Vlpianus in l.* 1. *§. De eo, D. de aqua pluu. arcend.* actio-
83 nem † de aqua pluuia arcenda, his verbis denegat: *De eo opere, quod agri colendi causa, aratro factum sit: Quintus Mutius ait, non competere hanc actionem.*

Longiora in id appetens *Renat. Chop. d. tr.* [illegible] *Marc. Mantuam obseruation. lib.* 1. *obseruat.* 10. cæterosque in discursu relatos consulat.

VTRVM MERCATOR Miserabilis sit persona? Legis nostræ vnicæ priuilegio, quibusque aliis gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur vsque ad numer.* 9. *seqq. impugnatur, & componitur.*
2 *Relegatorum vices sustinent Mercatores.*
3 *Mercatorum inexplebilis cupiditas.*
4 *Cupidi, & auari idem tormentum in seruando, vel amittendo, quod inquærendo sustinent.*
5 *Mercatores etiam diuites, propter aduersæ fortunæ proximitatem, inter pauperes numerari possunt. Vide num.* 12.
6 *Aleatoribus (quorum nec lucrum ferè discerni, nec perditio potest) Mercatores comparantur.*
An idem de præsenti, quam de proxima miseria sit iudicandum? ibi, & num. 12.
7 *Mercatores, an & quando infirmis cõparentur? & num.* 13. *&* 15.
Per mare, vel periculosa loca iter faciens, infirmus, & in mortis articulo constitutus dicitur, & neque inter viuos, neque inter mortuos reponi potest. ibi.
9 *Argumentis contrariis satisfit, & num. seqq.*
10 *Misera mortalium vita, mille dolorum causis subiecta, totaque seruitium est.*
11 *Omnes auaritia, & cupiditate tenentur.*
12 *Fortunæ volubilitatem omnes experiũtur, quæ solum constans in leuitate sua est.*
Ei qui se in necessitate posuit, an faueant iura? ibi.
13 *Per loca insidiosa, iter facturus, periculosamve nauigationem, veluti infirmus, &*

& in mortis articulo constitutus tenetur confiteri. & num. 15.

14 *Mercatores iter facientes, in thelonæis, & pedagiis, aliove modo grauati, aut iniuria affecti, ad Principem conuolare, aduersariumque deferre in prima causæ discutione possunt, non alii, & duobus numer. seqq.*

17 *Mercatiles causa summariã sunt, ex bono, & æquo spretis apicibus Iuris decidendæ.*

18 *Ex vna causa agens, & aliam probans, inter Mercatores obtinet. Alius repellitur, etsi diuersa causa experiatur. & num. seq.*

20 *Inter Mercatores, qualis qualis petitio, in scriptis, ore tenus, aut incerta, parte quoque opponente, admittitur.*

21 *Inter alios, libellus offerendus est, & incertus, aut generalis non admittitur. & num. seq.*

23 *Sententia incerta firmitatem non obtinet.*

24 *Nudum inter Mercatores pactũ, vim stipulationis habet.*

25 *Extraiudicialis confessio, absente parte facta, in Mercatorum curia, quemadmodum in Ecclesiastico foro probat.*

26 *Vnico testi, cum aliis adminiculis, plena inter Mercatores adhibetur fides.*

27 *Actio, & passio in eodem subiecto consistere nequeunt.*

28 *Consuetudine, Mercatorumque stylo obtentum, vt sibi soluere Mercator possit.*

29 *Lucrum cessans ratione debiti non soluti, negotiari non solitus petens, ab vsurarum labe immunis non est.*

30 *Aliter negotiari solitus, si ob non factam debito tempore solutionem, lucrum perdidit.*

31 *Celebrati cõtractus locus, easdem quas domicilii, & originis vices sustinet. Et an potentius tribuat? num. seq.*

33 *Mercator alio tendens, an in contractus loco conueniri valeat? & duobus num. seqq.*

36 *Ad nundinas venientes, earum tempore durante, pro debitis in alio contractis, conueniri nequeunt. Limita num. seq. pro contractibus iisdem ipsis nundinis celebratis.*

38 *Agere nemo compellitur. Fallit Mercatorum gratia. num. seq.*

40 *Immobilia non possidens, satisdare omnino debet.*

41 *Mercator merces habens, immobilia non possideat licèt, à satisdandi onere liberatur.*

42 *Ei scripturæ credi non debet, qua vnusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit.*

43 *Mercatorum libris, an & quando in ipsorum fauorem credatur? & seq.*

45 *Librorum conficiendorum qualitates, vt mereantur fidem. remis.*

46 *Consuetudo inducere potest, non solum vt libris Mercatorum solemniter confectis, etiam pro eis credatur: sed etiam vt vim publici instrumenti cum hypotheca habeant, executionemque paratam. & num.* 47.

QVÆSTIO XIV.

TOT maris, tot pericula terræ, † quibus opes, & vitam assiduè Mercatores exponunt;
1
tot quibus anguntur curæ, patiuntur labores: insita eis præ cæteris habendi plura cupido: ea perdendi metus, & proximitas, non solum eos miseros ostendunt, sed miserrimam sustinere conditionem. In primis enim re-
2 legatorum † vices tenent, quos miseros nemo negabit, suoque loco diximus: voluntarium exilium, & duriora climata sufferentes, à coniugibus, liberis, amicis, & cognatis sæpè longe remoti, vt breuiter *Horat.* cecinit, *epistolar. lib.* 1. *epist.* 1.

Impiger extremos curris Mercator ad Indos.
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Quod & illorum inexplebilem cu-
3 piditatem, † & auaritiam (ac miseram per consequens conditionem (vt iam

Iam quoquè diximus) non obscurè demonstrat. Quippe quos

Neque feruidus æstus
Dimoueat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum.

vt itidem *Horat.* inquit *sermon. lib.* 1. *satyr.* 1. & *Carmin. lib.* 3. *in auaros:*

Neque feruidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataque solo niues
Mercatorem abigunt.

4 Vnde fit, vt idem in seruando, † vel amittendo, quod in quærendo tormentum perferant, iuxta dicta à *Nobis de priuileg pauper.* 1. *part. quæst.* 6. *num.* 77. non mediocris infœlicitatis species.

5 Aduersæ quoque fortunæ proximitas, † vt diximus, hanc probabiliorem partem reddit. Quæ adeò insequitur Mercatores, vt diuites etiã, inter pauperes cõnumerari posse efficiat. Cum ad oculi ictum eorum statum sors mutet, quodque longissimi parârunt labores, breuissimum temporis spatium auferat, maris ingluuies absorueat, prædonum occupet incursus, furum insidiæ, hostium immanitas perdat, flama voret, aut mergat vnda. Siquidem, *Momento mare euertitur: eodem die vbi lusserunt nauigia, sorbentur.* vt ait *Senec. epist.* 4.

6 Aleatoribus † ideo (quorum nec lucrum ferè discerni, nec perditio potest) Mercatores eruditissimus comparauit *Soto de iust. & iur. lib.* 6. *quæst.* 2. *art.* 2. *col.* 2. *paulò ante med.* Cumque idem de præsenti, quã de proxima miseria sit iudicandum (ex latè traditis à *Nobis de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 4. §. 2. *num.* 121. *& seqq.* & inter miseros non inferiorem pauperes locum teneant) eorum vices, hac quoque ratione Mercatores tenère, consequens est.

7 Infirmorum † pariter (quos *lex nostra vnica* miseros declarat) ad Mercatores comparatio huic præstat sententiæ robur. Comparatio autem ex eo descendit; quod non nisi per mare, aut periculosa sæpè loca negociatio, mercaturaque exerceatur: per mare autem, vel loca periculosa iter facientem, infirmum, & in mortis articulo constitutum dicunt *Gomez. de infirmit. resign. quæst.* 8. *per tot. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 61. *num.* 2. *& seqq.* & cum multis resoluit *Francis. à Coriolan. in tractat. de casib. reseruat.* 1. *part. sect.* 2. *artic.* 16. *vers. Circa hunc articulum, & vers. seq.* vbi constituta (secundum aliquos) inter periculum, & articulum mortis differentia (vt *Articulus* sit, quãdo mors proximè instat, estque moraliter certa, ac ferè ineuitabilis: *Periculum,* quando est probabile dubium, & frequenter solet tali in casu mors accidere, quemadmodum in actuali bello, longa nauigatione, mulierum partu, &c.) tandem, duo hæc pro eodem reputari concludit, & in articulo, vel periculo mortis constitutum, à casibus reseruatis absoluendum. Nauigantes enim, neque inter viuos, neque inter mortuos reponendos *Bacantes* dixerat, tradente sic *Plutharc. in Axioco.* Quippe qui à morte non amplius quatuor digitis, septemve distent, vt pulchrè *Iuuen. satyr.* 12.

I nunc, & ventis animam commite dolato
Confisus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima teda.

Similiter *Marc. Ant. Senec. contr. lib.* 7. *controuers.* 1. *Scitis* (ait) *nihil esse periculosius: quam etiam structa nauigia: parua materia seiungit fato.*

8 Quare merito tot capitibus (non sic licèt expensis) miserum Mercatorem † inter reliquos miserabiles numerant, & fori, *legis* que *nostra vnica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* electionem habere affirmant *Innocent. in cap. Significantibus, de offic. & potest. iudic. deleg. & ibid. Anton. de Butr. num.* 22. *Felin. num.* 6. *Alexand. cons.* 130. *num.* 7. *lib.* 6. *Petr. Rebuff.* 1. *tom. ad constit. Gallic. titul. de sentent. prouision. artic.* 3. *glos. vlt. versic.* Quinto

Quinto Mercatoribus, Ioan. Neuizan. in Sylu.nuptial.lib. 6. titul. Quomodo indic. pro commun. opinion. num. 29. Antonin. Thesaur. decis.177.nu.1. Iacob. Menoch. de arbitrar, lib.2.casu 66. num.18. Benuenut. Strach.de mercator.part.1.num.38 Mart.de iurisdict.part.2.cap.21. num.5. Caballin. Milleloq. 697. vers. 5. Thom. Actl.de infirmit.cap. 13. num.5. Didac. Perez in l.1.titul.1.lib. 3. Ordinam. pag. mihi 464.vers. Item mercatores sunt miserabiles, Ioan. Mar. Nouar. in praxi electiion. & variation.for. section. 1. quaest. 13.per tot. Francisc. Carrasc. de casib. cur. num. 59. Augustin. Barbos. (solo *Stracha* relato) *in collect. ad cap. 2. de treug. & pace, num. 2.*

9 Sed neque argumenta contraria, † neque relatorum auctoritas in hanc Nos simpliciter mouere partem possunt. Non argumenta, quia non omnino concludunt: non relatorum iudiciũ, quia nec firmo nititur fundamento, nec eodem spiritu omnes aguntur, alii simpliciter, restrictè alii loquentes.

Argumenta sine oppugnatore corruunt: non ideo multis ad eorum euersionem vtemur, cum de misera Merca-
10 torum conditione † nihil in specie contineant, quod humanæ non conueniat. Quam etsi miserrimam latè *quaest.* 2. ostendimus: non tamen ex eo solũ fori electionem, *legis* que nostræ *vnica* beneficium mereri, simul aduertimus: quod & sine animaduersione patet, cũ speciale priuilegium sit, præcipuæ miseræ conditionis prætextu concessum: quæ cum in Mercatore non appareat, ad illud non admittendum, sequitur. Ad singula breuiter descendamus: Ad primum enim,

> *Et quis non mille causas doloris habet?*

vt *Ouid.* inquit. ne dicta iam *quaest.* 2. repetamus, *Senecæ* tantummodo verbis, *de tranquilit. animi, cap.* 10. super additis: *Omnes cum Fortuna copulati sumus. Aliorum aurea catena est & laxa: aliorũ, arcta, & sordida. Sed quid refert? Eadem custodia vniuersos circumdedit: alligati sunt etiam qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistra catenam putas. Alium honores, alium opes vinciunt: quosdam nobilitas, quosdam humilitas premit: quibusdam, aliena suprà caput imperia sunt: quibusdam, sua: quosdam exilia vno loco tenent: quosdam sacerdotia. Omnis vita seruitium est.* Merito inde D. *August. in meditationib. suis cap.* 21. exclamat: *Vita hæc, vita misera, vita caduca, vita incerta, vita laboriosa, vita immunda, vita domina malorum, Regina superuorum, plena miseriis, & erroribus, quæ non est vita dicenda, sed mors, in qua momentis singulis morimur, per varios mutabilitatis defectus, diuersis generibus mortium. Nũquid ergo hoc quod viuimus in hoc mundo, dicere possumus vitam? quam humores tumidant, dolores extenuant, & ardores exicant, aer morbidat, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitiæ consumunt, solicitudo coarctat, securitas habitat, diuitiæ inflant, & iactant; paupertas deiicit, iuuentus extollit, senectus incurbat, infirmitas frangit, mæror deprimit.*

11 Ad secundum, † quis, quæso, mortalium à cupiditate, auaritiaque immunis existit? dicente *Ierem. cap. 6. A minore quippe vsque ad maiorem, omnes auaritiæ student*, vt & prosequimur latè *de priuileg. pauper. quaest. 6. num. 72. & seqq.* præcipuè *num. 74.* Idque magis ad animi, quam corporis miseriam, Fortunæ que iniuriam (quam lex nostra requirit) pertinet.

Quis similiter Fortunæ volubilita-
12 tem † non est expertus? cum solum cõstans in leuitate sua,

> *Irusque fit subito, qui modo Crœsus erat.*

ne in vulgatis, & notis tempus conteramus, & ne voluntariam quoque necessitatem, aut miseram conditionem Mercatori obiiciamus, & leges, quæ ei, qui se in necessitate posuit, non fauent, relatas à *Nobis de priuileg. pauper. quaestion.* 54. *numero* 1. non multum licet de obiectione confisi, ex dictis *eadem quaestion.* 54. & sequenti in præsenti dicendis: mittamque à le-

ge nostra in actu, non habitu solum requisitam.

Non denique, ad speciem nostram, interest, an per loca periculosa iter faciens Mercator, infirmo comparetur. Namque eo comparatio tendit, vt per insidiosa, aut periculosa iter facturus lo-
13 ca, conscientiæ suæ, † veluti infirmus, aut etiam in mortis articulo constitutus confessione prouideat, iuxta *textũ in cap. Cum infirmitas, 13. de pœnit. & remiss. Sylu. in sum. verb. Mors, num. 4. Angel. ibid. num. 6. Sà, verb. Mortis articulus, num. 1. Nauar. in Manual. cap. 2. nu. 8. Eman. Rodrig. cap. 57. num. 4.* Vel vt eo saltem tempore, non simpliciter, & exercitii, mercaturæque ratione, miserabilis reputetur. Nauigatione namque, aut peregrinatione durãte, † si in thelonæis, vel alio modo indebite se
14 grauatum contendat, hoc fori priuilegium mereri, pro grauamineque tollẽdo, reseruando damno, iniuriave puniẽda, aduersarium suum, & in prima discutione causam ad Principem deferre posse fatebimur. Quo quidem in casu multi ex citatis *num. 8.* loquuntur, & in eo cæteri indistinctè Miserabilium numero Mercatores locantes, aut intelligendi, aut respuendi quidem. Et ita se arctat, emendatque *Rebuff. in tractat. de mercator. minut. vendent. artic. 1. glos. 1. vers. Nec refragatur,* inquiens: *Ideo Mercatoribus dantur priuilegia Miserabilibus personis concessa, teste Innocent. in cap. Significantibus, col. 2. de offic. deleg. qua tradidi in art. vlt. in tractat. de sentent. prouisional. 1. tom. constit. Reg. Quod est verum in aliquibus, & donec sunt in itinere, secus si domi.* Videndumque in id dicit *Ripam in cap. 1. in fin. de iudic.* Nostrique fuit voti *Osuald. in Donel. Enucl. lib. 17. cap. 20. lit. B.* & assentitur non obscurè *Borrel. in sum. decis. titul. 56. de iuram. perhorresc. num. 27. part. 1.* cui conuenit textus decisio (vnicum vtrorumque Doctorum fundamentum) *in cap. Si quis Romipetas, 23. in ordine, 24. quæst. 3.* vbi sic Calixtus Papa: *Si quis Romipetas, & Peregrinos, & Apostolorum limina, & aliorum Sanctorum oratoria visitantes, capere, seu rebus, quas ferunt spoliare; & Mercatores nouis thelonæorũ, & pedagiorum exactionibus molestare tentauerit: donec satisfecerit, communione careat Christiana.*

15 Tunc autem neque insidiosa loca † Mercator pertranseat, neque longum, tempestuosumve nauiget mare, requiritur, vt superiori casu *num. 13.* Sũmistæ (præcipuè *Eman. Rodrig.*) requirũt: neque pro thelonæorum, vel pedagiorum solum grauamine ad Principem se conferre poterit, sed alio quoque: sat enim peregrinatio grauamine iuncta, & miserum Mercatorem, & eo dignum fauore reddit, ex iam citatis, & *quæst. sequenti* dicendis. His vero ces-
16 santibus, † & nullatenus cum miseris Mercatores coire: & communibus fori regulis adstringi (præter superiora) constat etiam ex *Vlpiano in l. Prætor ait, 4. §. fin.* Calo *in l. Argentarius, 10. D. de edend.* Anast. Imperatore, *in l. fin. C. de iurisd. omn. iudic.* milleque aliis.

AD CÆTERA defendamus, Mercatorum respicientia fauorem.
17 Quorũ in primis mercatiles causas † summarias esse, cum aliis à se relatis, asseruere *Robert. Marant. de ordin. iudicior. 4. part. distinct. 9. num. 48.* Secundum antiquiorem impressionem, & *Marc. Anton. Bellon. decis. Rotæ Genuens. 7. num. 13. in fin. decis. 9. num. 18.* etiam *in fin. & decis. 23. num. 15.* Ex bonoque & æquo spretis apicibus iuris decidendas, voluit *Vlpian. in l. Si fideiussor. 1. in ordin. 29. §. Quædam, D. mand.* dum ait: *De bona enim fide agitur, cui non congruit de apicibus Iuris disputare.* Et notant, *Marant. vbi proximè, & cons. 57. num. 4. Marc. Anton. Bellon. decis. Genuens. 3. num. 23. decis. 31. num. 1. decis. 63. num. 3. decis. 69. num. 5. decis. 153. num. 8. decis. 171. num. 6. & decis. 195. num. 12. Ioseph. Cum. in ritib. magn. Cur. Sicil. cap. 38 num. 405. Osasc. decis. Pedemont. 2. num. 2. Petr. Barbos. ad l. 1. art. 1. num. 127. D. de iudic. Benuenut. Strach. de mercatur. tit. quemadmod. in caus. mercator. proced. particul.*

t.cul.vlt.num. 2. & seqq. Stephan. Gratian.disceptat.forens.cap. 64. numero 12. Escob. de ratiocin.cap.11.num.22.

Plura hinc mercaturæ, & Mercatorum causa Scribentes deducunt. Nem
18 pè ex vna causa agentē, † aliāque probantem, inter Mercatores obtinere, vt docent Strach.dict.tract. & rubr. tit. de libellis, seu petitionib.num. 6.& seq. & numero 15. & seq. vers. Mihi autem, & Marc. Anton. Bellon. decis. Genuens. 26. num. 4. sic legis Habebat, 13. D. de instit.
19 actiou. † dispositionem limitantes, quæ ex vna causa agentem, & aliā probantem excludit; eademque actione, licèt diuersa causa iterum experientem repellit: quam in causis ex bono, & æquo, veritateque attenta pertractandis, veluti Mercatorum, non procedere affirmant.

Inter Mercatores pariter, qualem
20 qualem petitionem, † in scriptis, oretenus, aut incertam, parte quoque opponente, admitti, tradit (ex Ias. in l. Edita, num. 6. C. de edend. Alexand. cons. 178. lib. 2. & aliis) Marc. Ant. Bellon. decis. 21 num. 5. 6. & 7. corolariè inferens: sententiam incertam in præsenti, actis licet certificari nequeat, sustineri. Cum
21 in cæteris † & libellum offerre necesse sit, cap. 1. de libell. oblat. l. 1. tit. 2. lib. 4. noue Reg. collect. Paz in praxi, part. 1. tom. 1. temp. 4. num. 4. Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordinam. glos. 1. ver. La demāda no fue dada en escripto, Matienz. in dialog. Relator. part. 3. cap. 43. num. 1. Camil. Borrel. in sum. decis. part. 1. tit. 49.
22 de libello, num. 43. Et incertus, † vel generalis non admittatur, ex text. in cap. 2. de libell. oblat. & notant Hippol. de Marsil. singul. 348. Paz, & Borrel. dictis locis, ille, num. 16. hic, numer. 65. Neque
23 incerta sententia † firmitatem obtineat, §. Curare, instit. de action. tot. tit. C. de sentent. quæ sine cert. quantit. profer. probatque multis aliis Sebastian. Vant. de nullit. sentent. titul. de nullit. ex defect. proces. num. 101. pag. mihi 678.

Ex eodem similiter fonte descendit, nudum inter Mercatores pactum,
24 † vim stipulationis habere, cū de æquitate, ex pacto nudo oriatur actio, cap. 1. de pact. & inter Mercatores æquitas, vt diximus, attendatur, Robert. Marant. dict. dist. 9. num. 48. ad fin. In hoc Mercatorum Curiā Ecclesiasticæ comparans, post Specul. tit. de competent. iudic. adit. §. 1. num. 27. vers. Vicessimus octauus, & alios, quos citat, sic & Marc. Anton. Bellon. dict. decis. 9. num. 3. & decis. 171. num. 4. & seqq.

Inde quoque extraiudicialem con-
25 fessionem absente parte factam † in Mercatorum Curia plenè probare idē ipse Marant. infert, dict. loco, num. 49. consentitque decis. Genuens. apud Marc. Anton. Bellon. 171. num. 4. & 15. quemadmodum in Ecclesiastico foro probat, vt notatur in cap. Si cautio, de fide instrum. & tradit Mascard. de probationib. concl. 347. num. 12. & 13.

26 Quinimo testi vnico, † aliis adminiculis iunctis, plenam inter Mercatores fidem adhibendam; eisdem rationibus Bellon. idem dict. proximè decis. num. 6. confirmat.

Mercatorum præterea fauore in-
27 ductum, vt licèt actio, & passio † in eodem subiecto cōsistere nequeant, l. fin. D. de offic. Prætor. cum adductis à Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num. 65. nec debitor sui ipsius quis esse possit, l. Vranius, 82. D. de fideiussor. quia (vt Senec. de benefic. lib. 5. cap. 7. ait:) Nemo sibi debet, paucisque interiectis: Debitor non est sine creditore, non magis quàm maritus sine vxore, aut sine filio pater. & cap. 8. ibid. Hoc verbum debere, non habet nisi inter duos locum. Consuetudine tamen; Mercatorumque stylo obten-
28 tum, vt sibi ipsi † soluere Mercator possit, de qua eiusque obseruantia testatur Marc. Anton. Bellon. decis. Genuens. 32. n. 3. vers. At pro maiori, & num. 4. quod tota die fieri videmus.

Lucrum cessans ratione debiti non
29 soluti negotiati non solitum † perchtem, vsurariam contrahere labem, multis 1. part. de priuileg. pauper. quæst. 26. num. 2. ostendimus: ab illa tamen Mercato-

30 catorem † liberali, & lucricessantis interesse, si verè solutionis debito tempore non factæ causa cessauerit, petere posse; latissimè, pluriumque testimonio ibidem & *num.seqq.* comprobamus.

31 Etsi celebrati cõtractus locus † easdem quas domicilii, & originis sustineat vices, æqualemque aduersus debitorem potestatem, & iurisdictionem vterque præstet, iuxta dispositionem *text.in cap fin.de foro compet. in cap. 1 §. Contrahentes eodem tit.lib.6. & in l. Heres absens, 19 §. 1. D.de iudic.* vbi plenissimè *Petr.Barbos.numero 3.& seqq.* præcipuè à *num. 10 & in § Proinde, à num. 4.* & *§. fin.num.50.cum seqq. Didac. Couar.practicar.cap.10.num.3.in princip.* & *num 4.* & *variar.lib.1.cap.4.num.1. Auiles in cap. 17. Prætor. verb. Entreguen, num.16.& seqq. Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. 3. part.cap. 16. num.1.* & *per tot.* multos referens *Augustin.Barbos.in collect.ad dict.§. Contrahentes, num. 13.* Estque de Iure Regio *lex 32.tit.2.part. 3.vers.La sexta es,* & *l.8.tit.9.part.1.vers.E puedelo a un descomulgar*, & vtrobique *Gregor.*notat.

Imò potentius iurisdictionis ius cõ-
32 tractum, † quam domicilium videatur tribuere, ex *cap. Dilecti, 17. de foro compet.* cuius probat decisio; priuilegium habentem, vt non nisi certo loco, certoque Iudice conueniatur, si in alio cõtraxerit: priuilegio non obstante, in cõtractus loco posse conueniri. Eandemque *Innocent. IV.* stabiliuit assertionem, *in cap. 1. in princip. de priuileg lib. 6.* quã prosequitur *Petr.Barbos.ad l.2.§. Legatis, num. 114.& seqq.D.de iudic.*

In contractus vero loco Mercato-
33 rem † alio tendentem, respondere non adstringi, optima ratione constituit *Vlpianus in dict.l.Heres absens, 19. §. Proinde, vers. At si quis, D. de iudic.* vt enim ipse ait: *Durissimum est, quotquot locis quis nauigat, vel iter faciens delatus est: tot locis se defendere.* Quando saltem cũ
34 eo contrahens, † illius nouit conditionẽ, cuius in dubio scientia præsumitur, ex *l. Qui cum alio, 20. D. de reg. iur. Tunc enim conditionem eius, qui non hoc animo est, vt iudicii causa iter cœptum interrumpi vellit, in contrahendo sequutus censetur, argum.l.3.D.ad S.C.Macedon.* vt *Donel.* verbis vtar, *lib. 17 i Digestorum, cap. 4.*
35 *lit.L.* vbi id *Osuald.* interpretatur: † *Si creditor eius fidem sequutus sit.* Fide namque non habita, aduersus recessurum impetrari arrestum posse, donec soluat, vel satisfaciat; *idem ipse* tradit, ex *Matt.Stephan.lib.1.de iurisdict. cap. 29. num. 23. & seq.* quamuis detentiones illas arrestorum moribus, potius quam Romano iuri acceptas ferendas, verius dicat, ex *P.Bus. ad l. 1. num. 6. & 7. de iudic.* quæ tamen non ab *Vlpiani* mente videntur alienandum, in *dict. §. Proinde,* ait: *Nam vbi sic venit, vt confestim discedat, &c.*

Ad nundinas autem, vel mercatus
36 venientibus, † earumque tempore durante, publicæ vtilitatis ratione, datũ est, ne pro debitis alio tempore contractis conueniri tunc possint, indulgentibus sic Imperatoribus Valent. & Valentiniano, *in l. vnic. C. de nundin.*

Tametsi pro contractibus iisdem ip-
37 sis nundinis † celebratis, possunt, vt *Matth.Stephan.dict.cap.29.num. 52.* & *Osuald.in Donel.dict. lib. 17.cap. 14. lit. L.* aduertunt.

38 Sic, licet inuitus † nemo agere compellatur, *l.vnic. C. vt nemo inuitus, l.fin. C.de vsur.pupillar.* cum voluntarium sit agere, vtque *Dioclet.* & *Maxim.* Imperatores *in l.Creditor, 20. C. de pignorib.* aiunt: *Creditor ad petitionem debiti vrgeri minime potest.* Diximusque, & ornamus, *in Axiomatib. & locis commun. iur.lit.A.num. 201. & seqq.* Mercato-
39 rum gratia, † & ne à commerciis negociationibusque abstrahantur; dolosum creditorem ad agendum compelli posse, prouida Regia *lex 47 tit.2.part. 3.* sic decreuit: *Asechan los omes vnos a otros maliciosamẽte, por embidia, o por mal querencia que han contra ellos: è esto fazen contra los mercadores, e contra los otros omes que han a fazer sus viajes por mar, o por*

por tierra. Cà luego que saben que tienen sus mercaderias en sus casas aparejadas para yrse, mueuen demandas escatimosamente contra ellos, ante los Judgadores, para estoruarles que se non puedan yr de la tierra en la sazon que deuian. Onde dezimos, que los judgadores non deuen sofrir tal escatima, nin tal engaño como este, quando lo sopierè. E para refrenarlos desta maldad, mandamos que el mercador, o otro qualquier que se temiere desto, pueda pedir al juez que apremie a aquel que le està asechando, quel faga luego su demanda, è que la non aluengue fasta en la sazon que se quiere yr. E el juez deuelo fazer. Cà si estonces el demandador non quisiesse su demanda mouer; non deue despues ser oydo, fasta que el demandado torne de su viaje.

40 Immobilia non possidentes † satisdare omnino debere, probat, à contrario sensu, Martiani responsum, *in l. Sciendum, 15. D. qui satisd. cog. Sciendum est* (ait) *possessorem immobilium rerum, satisdare non compelli.*

Mercatorem verò merces habentem, † à satisdationis onere liberari, 41 tametsi immobilia non possideat, tenuerunt *Bart. in dict. l. Sciendum, num. 5. Lancellot. Conrrad. de offic. Prætor. in caus. ciuil. verb. Satisdatio, num. 7. Sieb. in auth. Offeratur, num. 18. C. de lit. contest. Peregr. Iannin. de citatione reali, lib. 1. cap. 2. num. 161. Damaud. in praxi ciuil. cap. 99. num. 9.* cum multis quos numerat *Osuald. in Donel. Enucl. lib. 23. cap. 9. lit. F.* Immobilium nāque vicesmerces sustinere, fugæ, vel subtractionis breui tēpore fiendæ, suspicionē tollere, & soluendo interim Mercatorem esse præsumi, *Menoch.* tradit *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 59. num. 1.*

Etsi prætereà (vt Imperator *Philippus in l. Instrumenta, 5.* & Galien. *in l. Exemplo, 7. C. de probation.* ait: *Exemplo* 42 *perniciosum est, † vt ei scripturæ credatur, qua vnusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit.* Quam ampliationibus multis cōclusionem exornat *Mascard. de probation. lib. 2. conclus. 976. à num. 1. cum seqq.* vt alios omittam: Mer-

43 catorum tamen fidedignorum † libris assueta solemnitate confectis, in paruis saltem quantitatibus, partitis vel minutis (quasi hoc tacito partium mādato, & conuentione, officiique necessitate faciant) in ipsorummet fauore esse credendum, affirmant *Bald. in l. vnic. num. 6. vers. Quid vero est in codicibus, C. de confess. Ias. in l. Admonendi, num. 126. D. de iure iur. & ibid. Corras. num. 64. & Rip. num. 195. vers. Et tamen, Bart. hic, Deci. in l. 1. num. 4. C. de edend. Abb. in cap. Bonæ, 2. num. 30. de postul. Prælat. Felin. in cap. 2. sub num. 25. vers. Fallit quarto, de fide instrum. Matthes. singul. 79. incip. Nota doctrinam mirabilem, ad fin. Mascard. dict. conclus. 976 numero 10. & 13. Sigismund. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 11. num. 129. 130. & 131. Mari. Anton. Macerat. variar. resolut. lib. 2. resolut. 6. num. 16. Fulu. Pacian. de probation. lib. 1. cap. 63. num. 20. Nicol. Genua descript. lib. 4. titul. An liber rationum mercatoris pro scribente regulariter fidem faciat? num. 11. 12. & 13. pag. mihi 240. Adrian. Negusant. respons. siue disput. 423. num. 1. & 2. Ioan. Dominic. Gait. tract. de credit. cap. 2. tit. 3. num. 85. & seqq.*

44 Quinimo & in maioribus † quoque summis, Mercatoris fide, legalitate, verisimilitudine, solemnitateque in libri confectione necessaria existente, data, & recepta, tempus, & causam cōtinentis; integram esse, ad Mercatoris etiam commodum, fidem; eximiæ authoritatis Doctoribus placuit. *Corneo cons. 81. num. 9. lib. 4. Castrens. cons. 301. incip. Ad benè examinandum, num. 4. lib. 1. Craueta cons. 275. num. 8. & seqq. Rolind. à Valle, cons. 92. num. 6. lib. 3. Fulu. Paccian. dict. cap. 63. num. 19. & seqq. Nicol. Gen. dict. loco, nu. 14. & 15. Petr. Surd. decis. 105. num. 5. decis. 199. num. 11.* & plenè *cons. 543. per tot. lib. 4. Stephan. Gratian. discept. forens. lib. 1. cap. 171. numero 1. Adrian. Negusant. dict. respons. 423. num. 8. 9. 10. 11. & 12.* Etiam extra Mercatorum curiam, omnique statuto, consuetudine, & priuilegio circunsf-

eunscripto, id verum credere addens, *Strach. de mercatur. 2. part. numero* 64. *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu* 91. *numero* 17. & 18. & *casu* 93. *numero* 1. in Iudicantis saltem arbitrio, ex adminiculis tunc fidem *numero* 2. reponens, *Dominic. Gait. dict. capit.* 2. *titul.* 3. *numero* 127. & 130. *Camill. Borrel. in summ. decis. part.* 2. *titul.* 22. *De libris, & illorum fide, numero* 61. & 62. Apud quos librorum conficien-
45 dorum qualitates, † vt fidem mereantur, inuenies; easque nouissimé fuit prosequutus *Gait. dict. loco à num.* 153. *cum multis seqq.* quas & obiter præcedentibus numeris designamus. Estque apud Nos in librorũ confectione præfiniens modum, *l.* 10. *titul.* 18. *lib.* 5. *noua Reg. collect.* Librisque sic confe-
46 ctis, si consuetudo induxerit, † vt fides etiam pro eis habeatur, obtinere, est indubium, traduntque plenè *Mandel. consil.* 95. *per tot. Didac. Couar. practicar. cap.* 22. *numero* 8. *vers. Quandoque tamen, Francisc. Viui. commun. opin.* 309. *Escob. de ratiotin. capit.* 11. *numero* 14. *Flamin. Chartar. decis.* 127. *numero* 3. *Paul. Fusc. singul.* 21. *lit. L. Gait. vbi supr. numero* 89. & *seqq.* & *Menoch. Mascard. Bursat. Turret. Roland. Scacc.* aliisque relatis, *Camil. Borrel. dict.* 2. *part. summ. decis. tit.* 22. *num.* 41. & *seqq.*

Quodque maius est, non solum fidem Mercatorum libris, in eorum fauorem induci consuetudine posse; sed
47 vt & vim publici instrumenti † cum hypotheca habeant, executionemque mereantur, tradente sic *Stephan. Gratian. dict. discept.* 171. *num.* 2. & 3. ex *Socin. Crauet.* & aliis, præcipuè *Surd. decis.* 312. *num.* 3.

(*.)

VTRVM PEREGRINI, & Aduenæ Miserabiles sint personæ? Legis nostræ vnicæ priuilegio, donati sint? quibusque aliis?

SVMMARIVM.

1 *Negatiua pars proponitur, & numer. seqq. vsque ad* 6. *Inde affirmatiua defenditur.*

Omnes in terra peregrinamur, vitaque nostra peregrinatio dicitur, ibid. & nu. 24.

2 *Peregrinatio actiuis sumpta, cum de vno ad alterum locum vagamur, an miseram conditionem inducat? & num.* 25.

3 *Peregrinus esto quòd aliqua ratione miserabilis dici possit, an fori priuilegio ea ratione vtatur? & numero* 26.

4 *An quibuslibet fortunæ iniuria miseris fori priuilegium concedatur?*

Dictio Alius, *est repetitiua similium, eandemque cum præcedentibus naturam requirit, ibi.*

5 *Via fraudibus præcludenda.*

7 *Peregrini, & Aduenæ pupillis, & viduis æquiparantur, eademque in vtrisque miserendi ratio, & numer. seq.*

8 *Ordo literæ attendi debet.*

9 *Vbi eadem est ratio, idem existit ius, non extensiue tantum, sed comprehensiuè, & num. seq.*

11 *Pauperibus eligendi forum ius competit.*

Pauperes, & Peregrini æquiparantur, ibi.

12 *Similis, & vniformis prouisio eandem rationem subesse demonstrat. Et æquiparata parem exigunt dispositionem.*

S Vl-

Cum

48 *Cum excommunicato in eadem mensa vesci, vel in eodem lecto dormire, prohibitum regulariter existit, & numer. seq.*

50 *Peregrino cui vnum, & eundem lectum cum excommunicato in hospitio assignari contigit accidit; eodem lecto vti an citra peccatum liceat?*

51 *Viatori equum suum in alieno agro ad refectionem pabulare, speciali iure concessum; aliis est denegatum.*

52 *Vuas in aliena vinea commedere, non etiam exportare viator potest, neque statutum id valet prohibere.*

53 *Lex, vel statutũ loci, aut territorii proprii, an peregrinos obliget? vel exeuntes de loco vbi festum, ieiuniumve seruatur, si ad alium perueniant, in quo non ita seruetur; ab eius obseruantia liberi existant?*

54 *In sua quisque patria, Ciuitate, aut Prouincia (sacrilegii fœdere immunis, vltrones Principis indulgentia non accidente) Magistratum petere, aut gerere nequit. Id quod multum rationi congruens, multorumque nationum moribus comprobatur, ibi. & num. 56. Ampliatur num. 55.*

QVÆSTIO XV.

1 NON esse verè miserabiles † Peregrinos, & Aduenas, neque *legis* nostræ *vnicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* *priuilegio* frui, vt aduersarios ad Principis tribunal in prima causæ cognitione trahere possint; trahi vero ipsi inuiti nequeant, multa suadent.

Primo, quia lex nostra vnica singulare ius constituit, ab vniuersalibus Iuris regulis deuium, vni, aut alteri speciali miseræ conditionis ratione concessum; Peregrinis, per consequens, nõ minus, quam omnibus in communi hominibus denegatum: cum omnes peregrinemur in terra, dicente *Psalmist. Psalm. 38. Ne sileas; quoniam Aduena ego sum apud te, & Peregrinus, sicut omnes patres mei.* Et Psalm. 118. *Incola ego sum in terra, &c* D. Paulo ad Hebr. 11. *Et confitentes, quoniam Peregrini, & hospites sunt super terram.* Et epistol. 2. ad Corint. cap. 5. *Scientes, quia dum sumus in hoc corpore peregrinamur à Domino.* D. Petro epistol. 1. cap. 2. *Charissimi obsecro vos, tanquam Aduenas, & Peregrinos, &c.* Peregrinatio inde humana vita merito appellatur, *Genes. cap. 47. Dies peregrinationis meæ, centum triginta annorum sunt, parui, & mali, & non peruenerunt vsque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati sunt.* Sic *D. Augustin. confession. lib. 11. cap. 2.* vitam hanc peregrinationem dicit similiter *Senec. de remed. fortuitor. Peregrinatio est vita,* inquit.

2 Secundo, quia nec arctius peregrinatio sumpta, † cum de vno ad alium locum, vel regionem vagamur, specialem miseriæ rationem inducit, cum potius vt illam vitemus, oblectamenti, deuotionis, discendi, vel noua videndi causa sæpè vagemur, peregrinationemque ineamus libenter, vt prosequitur eruditè *Petr. Gregor. syntagmat. iur. vniuersit. lib. 31. cap. 6. numero 3. & seqq.* multoque ante. *Senec. de tranquilitat. anim. capit. 2. post med.* quod miseræ conditioni sua natura repugnat, consequenterque efficit, ne *legis* nostræ *vnicæ* priuilegio locum peregrinatio faciat. Namque si (*vt Ciceron. Tuscul. 5. ait*) *abesse à patria miserum est: plena miserorum Prouinciæ sunt.*

3 Tertio, † quia esto aliqua ratione Peregrinus miserabilis dici possit: non tamen eam peregrinatio, voluntaria saltem, sic inducit, vt eo fauore dignum Peregrinum reddat: cum illud solum Fortunæ iniuria miserabilibus *dicta lex vnica* concedat: neque ei qui se in necessitate posuit, leges faueant, iuxta notata à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæstion. 54. numero 1. & seqq.*

Quarto, † quia non quibuslibet,

Fortunæ etiam iniuria miseris id *præfata lex* tribuit; sed simili qua pupilli, viduæ, diuturnove morbo fatigati, laborantibus, ac presfsis. Non obscurè id eius verba monstrant: *Quod si pupilli, vel vidua, aliique Fortuna iniuria miserabiles, &c.* Illud siquidem verbum *Aliis*, repetitiuum esse similium, eandemque cum præcedentibus naturam requirere, nec ad alia diuersæ, dissimilisve extendi, multis probamus, *de priuileg. pauper. quæst.* 7. *num.* 14. *& q.* 9. *num.* 22.

5 Quinto, † quia via fraudibus aperiretur; quam præcludendam iura clamitant *in l. In fundo*, 38. *D. de rei vendic.* cum aliis, de quibus *Nos in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. F. num.* 165. Facile namque voluntaria, imò & voluptuosa peregrinatio, vagabundaque detestanda conditio assequeretur, quod laboriosæ, & Reipublicæ vtili denegatur.

Valida nihilhominus Doctorũ manus Peregrinis, vt miserabilibus fori

6 electionem † competere, primumque posse Iudicem habere Senatum, firmat, nempè *Butr. in cap. Significantibus, numero* 22. *de offic. deleg. Socin. sen. in cap. Cum sit generale, numero* 25. *de foro compet. Petr. Rebuff ad constit. Gallic. titul. de sentent. prouision. artic.* 3 *glos. vlt. vers. Item peregrini, Bellug. in specul. Princip. rubr.* 23. *numero* 10. *Mart. de iurisdict. part.* 2. *capit.* 21. *numero* 5. *Prosp. Carauit. in ritib. magn. Cur. ritu* 233. *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 66. *numero* 21. his aliisque relatis, *Ioan. Mar. Nouar. in praxi electiõn. & variation. for. section.* 1. *quæstion.* 22. *numero* 1. *Francisc. Carrasc. de casib. Cur. numero* 58. Moti omnes misera (vt diximus) peregrinitatis conditione, quã ab illis nudam, quasique expositam assertionem vestiemus, fouebimus, ad virilitatem vsque validumque robur perducentes pariter diluentes opposita.

Eam igitur in primis pupillorum, ac viduarum (quibus *lex* nostra *vnica* ius illud nominatim concedit) cum Ad-

7 uenis, † & Peregrinis similitudo, & æquiparatio (velut in quibus eadem miserendi ratio adest) cõfirmat. Æquiparationem vero, vniformemque inter pupillos, viduas, Peregrinos, & Aduenas prouisionem Diuinum ius constituit. *Deuteronom. cap.* 24. *Non peruertes iudicium Aduena, & pupilli; nec auferes pignoris loco vidua vestimentum.* & paulò inferiùs: *Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris: non reuerteris vt tollas illum; sed Aduenam, & pupillum, & viduam auferre patieris.* Et iterum: *Si vindimiaueris vineam tuã, non colliges remeantes racemos, sed cedent in vsus Aduena, pupilli, ac vidua.*

Imò si ordinem literæ attendamus

8 (vt attendi debere † mostrant *Iulianus in l. Quotiens*, 41. *D. de vsufruct.* Papinian. *in l. Hæredes mei*, 57. *§. Peto, D. ad S. C. Trebel.* & *in l. Generaliter*, 24. *§. Quis ergo, D. de fideicommiss. libert.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & loc. commun. iur. lit. O. numero* 34. *& seqq.*) Aduenas, & Peregrinos, pupillis, viduisque præferendos, ex præcitatis locis dicendum foret. Eadem igitur saltem in Aduenis, & Peregrinis, quæ in pupillis, ac viduis pietatis, & commiserationis ratione existente: idem in

9 verisque ius † pietatis quoque prætextu videri concessum; vulgaris dictat regula *legis Illud*, 32. *D. ad leg. Aquil. l. Nauta*, 5. *§. fin. D naut. caup. & stabul. legis A Titio*, 108. *D. de verbor. oblig.* & aliarum, quas *in Axiomatib. iuris, lit. R. num.* 14. adiecimus. Vbi *num.* 16. id non

10 tam extensiue, † quam comprehensiue accidere, multorum auctoritate roboramus, & proxima iura probant. Viduis ergo, & pupillis intuitu pietatis, eligendi Principis forum in prima causæ discussione facultatem concessam, Peregrinis datam videri, rationis paritas exigit. Pauperum etiam (quos †

11 hoc iure vti, iam suo aduertimus loco) cum Aduenis, & Peregrinis æquiparatio, à Diuinis sæpè literis facta. Quarum duplici confirmatione, sum-

sumpta, à longiori abstinebimus. Prima pauperes, & Aduenas iungit, paresque facit. Secunda, viduas, & pupillos cum pauperibus, & Aduenis miscet, eis vniformi prouisione consulens. Sic enim *Leuitic. cap. 23.* Dominus præcipit: *Nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus, & Peregrinis dimittetis eas.* Et *Zachar. cap. 7. Iudicium verum iudicate, & misericordiam, & miserationis facite, vnusquisque cum fratre suo, & viduam, & pupillum, & Aduenam, & pauperem nolite calumniari.* Quorum cumulatio, similis, & vniformis prouisio,

12 † eandem inesse fauoris, & pietatis causam demonstrat, & æquale inter eos iudicium (vbi præsertim à pietate vires, vt in præsenti, sumit) proferendum. Cum non dissimiliter æquiparati sint censendi; sed eadem illorum esse dispositio debeat, ex *l. 1. D. de legat. 1.* & latè congestis à *Nobis in Axiomatib. iur. lit. A. num. 180.*

Propositus quoque arguendi modus à *text. in cap. Super quibusdam, 26. in fin. de verbor. signific. in cap. 1. de empt. & vendit. in cap. Romipetas, 23. & in cap. Illi qui, 25. in ordine 24. quæst. 3.* dicta assertio mutuet firmitatem. Quia enim miseræ conditionis ratione,

13 † viduis, ac pupillis, *textus in dict. cap. Super quibusdam*, fori Ecclesiastici electionem concessit: eadem *text. in dict. cap. 1.* cæterique relati Aduenis,

14 † & peregrinis indulsêre, illorũ curam Ecclesiasticis iudicibus commendantes. De Ecclesiastico ideo foro esse, eorũque causas, dixêre *Specul. in tit. de compet. iudic. adit. §. 1. num. 27. vers. Vicessimus octauus. Petr. Rebuff. de priuileg. scholastic. priuileg. 129. num. 4. Cardin. Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. P. conclus. 276. num. 2. & conclus. 277. num. 4.*

15 Quod & *Plato* † suaserat, *de legib. dialog. 12.* exterorum, & Peregrinorum, vtque illæsi seruarentur, Sacerdotibus curam imponens.

Vt Miserabilium ideo Peregrino-

16 rum summariè † causas pertractandas, affirmat *Ioan. Mar. Nouar. in praxi electíon. & variation. for. sect. 1. quæst. 22. num. 2.* citatis *Carauit. ritu 234. Rouit. in pragmat. 1. de offic. Baiul. & Caball. in Milleloq. 697. vers. 3 in fin.* Namque vt breuius eorum expedirentur causæ, præcipuus fuit olim constitutus Iudex, Peregrinus Prætor appellatus *in l. 2. §. Post aliquot, D. de orig. iur.* text. quę optim. *in l. 32. tit. 2. part. 6.* vbi notat *Gregor. Lop. verb. Luego.*

Exulum denique, deportatorum, aut relegatorum (si vocum discrimini

17 non hæreat) cum Aduenis, † & Peregrinis comparatio, & vtrorumque miseranda conditio hanc validiorem partem reddit. *Exulum* namque quemadmodum, quis miseram non negabit conditionẽ, miserrimamque fatebitur, & eos *legis* nostræ *vnicæ*, forique priuilegio dignos: sic & Peregrinos fateatur necesse est. Si quidem (si *Nonio Marcello, & Festo.* credimus) *Exul* dici

18 tur; † *qui extra solum proprium positus est.* Neque aliud *Exilium*, quam *loci mutatio*, sententia *Senecæ, de consol. ad Albinam matrem, cap. 6.* Peregrinum verò, *aliunde hospitem*, dixit *Nouar. præfata quæst. 22. numero 3.* & à patria sua absentem, *Ambrosius Calepinus verb. Peregrinus*, Merito inde, quisquis ille:

Exilium patitur, qui se patriæ denegat.

Quòd si nomine, aut causa ab exu-

19 libus Peregrini differant: † natura conuenire, *Ciceronis* verba *Tusculanarum 5.* ostendunt: *Iam vero Exilium (si rerum naturam, non ignominiam nominis quæramus) quantum demum à perpetua peregrinatione differt?* Ideo apud *Dyonem Casium, histor. Roman. lib. 38.* Exilium, *peregrinationem quandam, cum ignominia iunctam*, esse *Philiscus* definiuit.

Et si ius nostrum perscrutamur, à Peregrinis ad exules, ac deportatos

20 æquiparationem † inueniemus: nec

S 3 modò

modò natura (vt diximus) pares: sed pœna quoque, & ignominia. *Titi Ælii Antonini Imperatoris* decretum, in *l. 1. C. de heredib. instit.* veritatem pandat: *Qui deportantur* (ait) *si heredes scribantur; tanquam Peregrini capere non possunt.* Quod quidem non æquiparationem prædictam solum; sed deteriorem etiam, quam deportati Peregrini conditionem ostendit; dum deportatos ad acquirendum ex testamento inhabiles, Peregrinis æquat; non Peregrinis deportatos. Testamentique factionem deportatos, non tam quia deportati; quam quia Peregrini per deportationem facti sint, non habere; non obscure *Vlpian. in l. 1. §. Ii quibus, D. de legat. 3.* inquiens: *Ii, quibus aqua, & igni interdictum est, idest, deportati, fideicommissum relinquere non possunt; quia nec testamenti faciendi ius habent, cum sint Apolides.* Hoc est *sine Ciuitate*, vt notat *Martian. in l. Quidam sunt, 17. D. de pœn.* & *Accurs. in ead. l. 1. verb. Appolides.* Idemque insinuat *Paul. in l. 1. vers. Quicumque, D. ad leg. Falcid.* & tradunt *Ferdinand. Vazq. Mench. de success. progress. lib. 1. §. 1. numero 124. & seq.* & *Mart. in summ. success. legal. 3. part. quæst. 14. artic. 6. numero 10. & seq.* & *quæst. 15. artic. 1. numero 1. & seqq.* in voluntariis quoque Peregrinis, & Aduenis indistinctè id firmans, transcripsitque *parte 4. quæst. 1. art. 5. numero 46. & seq.* circa quod etiam infià, *num. 28.*

Proinde, si quis Romæ Peregrinus,
21 pro Ciue segessisset, † fiebat peregrinitatis reus, vt prodit *Anna. Robert. rer. iudicatar. lib. 4. cap. 11.* Ciuitatemque Romanam vsurpantes in Campo Esquilino Claud. Cæs. securi percussit, vt *in eius vita Sueton. Tranq.* refert.

Perque peregrinitatem potius, quã
22 per deportationem, † honorem amitti, *Vlpiani* verba, à contrario sensu probant, *in l. Sed si hac, 10. §. Sed si per pœnam, D. de in ius voc.* quæ sunt: *Sed si per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus sit patronus; putat Pomponius, eum amisisse honorem.*

23 Et si igitur à Peregrinis exulum, † deportatorumve pœnã subtrahamus: miseram vero conditionem quam peregrinitati natura ipsa indidit, abstrahi nequit, quæ Peregrinos cum exulibus (vt probauimus) facit æquales. Quæ quidem, cæteræque iam perpensæ rationes, (nuncque perhorrescentiæ addita, quæ huic maximè iuri aditum patefecit, naturaliter enim incolarum Peregrini potentiam perhorrescunt) & miseros Peregrinos esse confirmant, & *legis* nostræ *vnica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* forique priuilegio dignos. Quibus argumenta contraria cedunt.

24 Primum, † quia etsi omnes, dum viuimus à cœlesti patria peregrinemur; non circa eam peregrinitatem, sed terrenam disputatio nostra versatur, dumque à patria sua longè absens, qui existit, vel trahitur, vel trahit ipse alios in iudicium.

25 Secundum, † quia quantumuis peregrinatio oblectamenti causa suscepta sit: non eius à natura inditam illi cõditionem tollit. Si præsertim longè à propriis laribus, neque intra prouinciæ fines contingat.

26 Tertium, † quia qualitercumque misera superueniat conditio, non affectata quidem, neque ad casum præordinata, (vt sæpè diximus) hunc adipiscitur fauorem: neque interest, à voluntario, necessariove prouenerit actu, iuxta dicta à *Nobis de priuileg. pauper. part. 1. quæst. 54.* præcipuè *numero 22.*

Quartum præterea dictis *suprà numero 7. & seqq.* æquiparationem hac in re, pupillorum, viduarum, pauperum, & exulum cum peregrinis faciẽtibus, solutionem recipit.

Hæc si, vel cõueniatur, aut vulnere, iniuriave affectus Peregrinus ipse conueniat. Si nãque vt debitũ, aut ius cõsequeretur, aduersarii forũ à suo (lõgequoq; distans) petierit, & tãquã Peregrinus eãdẽ causam ad Principis tribunal in eius prima cognitione deferri postu-

laret;

laret; indubiè pateretur repulsam, ex dictis *suprà quæst.* 11. præcipuè, *numero* 16. *vers. Miserum itaque*, *num.* 24. & 25. & contrariorũ argumentorum primi, & quinti ratione, in hoc casu vrgenti. Ex quibus responsio eisdem patur.

ALIA DEINDE Peregrinis, & advenis priuilegia concessa extant,
27 quippe Diuino † & humano iure commendatis, *Exod.* 22. *Aduenam non contristabis, neque affliges eum*, & cap. 23. *Peregrino molestus non eris.* Leuitic. 19. *Si habitauerit Aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos; non exprobetis ei: sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eos, quasi vos metipsos.* Deuteronom. 10. *Quia Dominus Deus vester ipse est Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, qui personam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo, & viduæ, amat Peregrinum, & dat ei victum, atque vestitum. Et vos ergo amate Peregrinos.* cap. 11. *Peregrino, qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei.* & *cap.* 24. aliisque iam citatis. Christusque Dominus noster se Aduenam, & hospitem dicit *Matth.* 25. *Hospes eram, collegistis me*, & inferiùs: *Hospes eram, & non collegistis me.* Et alibi sæpè hospitalitas commendatur, *Isai. capit.* 58. *Lucæ* 14. *ad Roman.* 12. *capit.* 13. à sancto etiam *Tridentino Concilio, sess.* 25. *de reform. capit.* 8, & prosequitur *Augustin. Barbos.* in suo *Pastorali, titul.* 2. *glos.* 9. *à numero* 1. cuius amatores eximium tulere præmium, vt multis confirmat *Ioan. Maior in speculo exemplor. verb. Hospitalitas*; præcipuè *exempl.* 4. & 6. Iouemque hospitalem Gentilitas finxit, in cuius tutelam Aduenas, & hospites esse credebantur. *Virgil.* 1. *Æneid.*

Iupiter hospitibus nam se dare iura loquuntur, &c.

Multa in Hospitalitatis commendationem, & laudem (qua solet facundia, elegantia, & eruditione) enarrat D. IOAN. A SOLORZANO *de Indiarum iure, lib.* 2. *capit.* 20. *numero* 38. & *sequentibus*, post hæc scripta visus. *Germanis ius hospitũ sanctissimum erat, hospitiisque ita enixè indulgebant, vt quemquam hospitum cum quo mensa fuisset cõmunis, & sacrificia arcere tecto, aut auersari, nefas ducerent. Idem apud Lucanos, quibus lege cauebatur; vt si quis Sole occaso, diuertentes hospites notos, ignotosque domo excipere teneretur, multamque eo nomine pendere cogeretur. Calabres quoque hospites comi hospitio benigne inuitabant, pyra illis affatim apponendo. Alexand. ab Alexand.* (cuius proxima sunt) tradit, *Dier. genial. lib.* 4. *capit.* 10. & in eius annotationibus similes aliarum nationum mores circa hospitalitatem *Andr. Tiraquel.* enarrat; grauiusque apud Celtas Peregrinum, quam Ciuem Occidentem puniri. *Sunt & apud Indos statuti Principes, qui iniurias ab Aduenis prohibeant: Si qui eorum infirmantur, conductis medicinis curant; defunctosque sepeliunt; eorum pecunia proximioribus tradita*, veluti *rerum antiquar. lib.* 3. *Diodor. Sicul.* prodit. Apud Nos (præter iura *suprà numero* 14. & 15. relata, quæ Peregrinis consulunt, infraque referenda, ad hospitalitatem compellentia Ciues) aliæ extant *libr.* 1. *titul.* 12. *noua Reg. collection. De los Romeros, Peregrinos, y Pobres*, & antiquior *lex* 31. & 32. *titul.* 2. *part.* 6. *authentica Omnes peregrinos, C. commun. de successión.* Dispositionem confirmantes, liberam Pe-
28 regrinis † ægrotantibus testandi facultatem, de suisque bonis disponendi concedentes, & mentitas impedientibus imponentes pœnas, contraria damnata consuetudine, quæ ex Atheniensium Republica, ad Romanam migrarat; quæque Peregrini intestati mortui hæreditatem apud quẽ decesserat hospici applicabat. Cuius meminit *Anna. Robert. rerum iudicatarum, libr.* 4. *capit.* 11. captandæque hæreditatis gratia (humanitatis immemor hospes) Peregrinum testamentum concedere non pa-

ticbatur. Quam quidem immanitatem, similitudine supplicii præfatæ leges rectissimè coercent, intestabiles eos, qui Peregrinis quominus testamẽta libere condant, impedimento sunt, reddentes. Satis enim, superque miseranda per se ægrotantium, † & morien-
29 tium, in propriis etiam laribus conditio, si humanum attendamus sensum; cum vltimum terribilium mors dicatur, *Vltra quod* (vt Seneca ait, in tract. quod in sapientem non cadit iniuria) *nihil habent irata leges, ac sæuissimi domini, quod minentur: in quo imperium suum fortuna consumit*. Multoque acerbior, & morientis, & Aduenæ simul. Cui

Non qui soletur, non qui labentia tarde
Tempora narrando fallat, amicus adest.

vt *Trist. lib. 3. eleg. 3. Ouid.* inquit, paucisque interiectis:

Nec mea consueto languescent corpora lecto,
Depositum nec me qui fleat vllus erit.
Nec domina lacrimis in nostra cadentibus ora
Accedant animæ tempora parua meæ.
Nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
Languentes oculos claudet amica manus.

vtque *Marc. Aneo Senec. controuersiar. lib. 2. controuers. 4. Potest*, inquit, *conualescere, si viderit penates suos: mitius quidem morietur; in paterno solo suo.* Quin
30 acerbitas illi, † afflictoque addatur, contra humanitatis, iurisque regulam, traditam, & ornatam à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 17. numero 40. & in Axiomatib. iur. lit. A. num. 194.*

Nec modo liberam testandi, & de bonis suis disponendi facultatem Peregrinis infirmis dicta authentica con-
31 cessam; sed etiam † testandi solemnitatem remissam, coramque duobus testibus eorum testamentum valere; non mediocris existimationis Doctores putarunt, suntque professi *Angel. in ead. auth. Omnes peregrinos, num. 2. Castrens. in l. Nutritoribus, C. eod. titul. commun. de success. num. 4. Alexand. in l fin. num. 6. C. de testam. & ibid. Ias. num. 9. Tob. Non. in §. Sed hæc quidem, num. 4. vers. Decimo tertio, instit. de testam. Guil. Benedict. in repet. cap. Raynuncius, verb. Testamentum 1. num. 16. de testam. Nicol. Boer. decis. 223. num. 7. col. 4. Dilect. Duran. de arte testand. cautel. 6 num. 3. pag. mihi 114. tomo 8. tract. Doctor. part. 1.* Etsi quidam ex his assertionem hanc, pluribus testibus testamenti facti tempore non repertis; alii, in Peregrinis deuotionis causa intelligant: vtramque etiam qualitatem desiderent alii. Re tamen vera, aut sententiæ *Glossæ in dict. auth. Omnes peregrinos, verb. Liberã*, acquiescam necesse est (liberam testandi facultatem, verbumque *Liberam*, interpretantis: *Dummodo secundum ius testentur commune*) quam sequuntur multi à *Tello Ferdin.* adducti, & probati *in l. 3. Tauri, part. 1 numero 9. vers. Contrarium*, & à *Mier. de maioratib. quæst. 1. num. 152.* aut si liberam illam facultatem à *dicta auth.* testandi Peregrinis concessam, & à *l. 30. titul 1. part. 6.* dicente: *Aya libre poder, &c.* ad solemnitatis testamentorum remissionem, cum suprà citatis, referamus: tam in Peregrinis deuotionis causa, quàm alia ratione intelligendum sequitur. Ad id enim, non tam cõparatio à militibus ad Peregrinos ab ipsis facta: quã legum verba, & in quibusvis Peregrinis miseranda conditio mouet. Vtrosque autem Peregrinos, prædicta indulgentia contineri, dictæ authenticæ; Regiæque legis verba aperte demonstrant. Illa enim Peregrinos, & Aduenas speciatim nominat; hæc separatim vtrosque appellat, initium faciens: *Enfermam a las vezes los Peregrinos, è los Romeros.* Quid clarius; & ex nominum diuersitate, per *l. Si idem, 7. C. de codicil.* adductaque à *Nobis in Axiomatib. iur. lit. D. num. 167.* & natura dictionis, & inter diuer-

diuersa apponi solitæ, vt *in tractat. de priuileg. pauper. quæst. 1. num. 17.* notamus pariter? Namque Peregrinus, non tam qui deuotionis, quàm qui ratione qualibet peregre degit, à patriaq; sua longe abest, dicitur, iuxta notata *suprà num. 18.* constatque, ex *Iustiniano Imperatore in auth. Vt differentes iud. &c. in princip. col. 9.* & *toto tit. in Decretal. de cleric. peregrin.* locisque *num. 1.* citatis. Tametsi *Angel. in dict. auth. Omnes peregrinos*, & *Gregor. Lopez in dict. l. 30. tit. 1. part. 6. glos. 1.* in Peregrinis deuotionis causa, earum dispositionem intelligant, quæ nec illarum verbis, nec mēti restrictio conuenit, vt Peregrini denominatio ostendit, & quia repetita authentica non tam Peregrinis deuotionis causa, quā omnibus peregre degētibus consuluit, prauam relatam Atheniensium consuetudinem tollens, cuius Regia lex decretum confirmauit. *Angeli* ideò *Castrensis* repugnat iudicio, in *dict. l. Nutritoribus, num. 5. C. commun. de success.* deduciturq; vel omnibus testamenti faciendi solemnitatem Peregrinis remissam; vel nullis, adhærendumque *dicta authent. Omnes peregrinos Glossæ* opinioni proximè relatæ; cum libera eis testandi facultas concessa, non tam formam, & solemnitatem; quàm potentiam, aduersus prauam cōsuetudinem ab incolis inductam, respiciat.

In tabellionis autem, & testium ca-
32 rentiæ † casu, iam hodie omnibus indistinctè apud Nos Regia *lex 1. titul. 4. lib. 4. nouæ Reg. collect.* prouidit, vt coram tribus testibus (cæteris solemnitatibus remissis, si plurium non detur facultas) firmum sit conditum testamen-
33 tum. Duobus autem † (si plurium non adsit copia) à Peregrinis factum, tenere, obseruat *Greg. Lop. in dict. l. 30. glos. 2. verb. Libre poder.*

Ex eâdem etiam *auth. Omnes peregri-*
34 *nos*, pro represaliis † Peregrinos capi non posse, notant *ibid. Angel. num. 1. Bart. in tractat. de represal. quæst. 4. princip. num. 14. & 15. Paul. Castrens. in dict. l. Nutritoribus, num. 4. Petr. Rebuf. tractat. de priuileg. scholastic. priuileg. 150. num. 3.* in causa saltem ciuili, iusque reuocandi domum habere, tradit *Angel. conclus. 340. incip. Magister Iacobus, in princip.* & *Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. P. conclus. 276. num. 1.*

35 Possunt item Ciues † ad Peregrinorum hospitalitatem excommunicatione compelli, dispositione *text. in cap. 1. §. Hinc etiam, 42. dist.* & sententia *Glossæ in dict. cap. 1. de emption. & vendit. verb.*
36 *Hospitales.* Quam stabulariis, † & cauponibus necessitatem hospites recipiendi imponit *l. Vnic. ad fin. D. furt. aduers. naut. caup. stabul.* in verbis illis: *Nec repellere potest iter agentes.* Nisi iusta excusationis causa existēte, vt post *Bart.* & alios ibidem notat *Gregor. Lop. in l. 26. titul. 8. part. 5. glos. verb. De manera.* Nullamque tam validam excusationē, aut priuilegiatam immunitatem, quæ ab hospitis recipiendi munere liberet, *Hermogenianus* dixit, *in l. Sunt munera, D. de vacat. muner.*

37 Quamuis regulariter, † neque domum suam quisquam locare, neque ad perfectionis opus bonorumque suorum erogationem, cogatur inuitus. Primum, *in tractat. de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 24. numero 2.* Secundum, *quæst. 34 n. 3. ibidem* expendimus, & ornâmus.

An Peregrini, seu viatores Sacramē-
38 to † aduersus nautam, cauponem, vel stabularium, pro rebus quas apud eos sibi conqueritur subtractas, stetur: eximius practicus *Speculat. lib. 3. part. 4. titul. de furt. num. 15. & seqq.* tradit. Vbi non solum quando Aduena res assignauit, & expressit: sed etiam cum eas non ostendit quæstiones proponit, & erudite absoluit. Videndaque in id *l. 26. titul. 8. part. 5.* & *ibid. Gregor. Lop. glos. 5. verb. S in testigos.*

39 In eos vero, qui naufragorum † res ad Peregrinum portum appellentium, subtrahunt, qualiter leges sæuiant, licet videre *in l. 1. & toto titul. D. de incend. ruin. naufrag. in l. In eum, 18. & in l.*

Na-

Nauigia, sequenti, C. *de furt.* & plenè *Petr. Gregor. syntagmat. iur. vniuerſ.* 3. *part. lib.* 37. *cap.* 3. *per tot.*

40 Naufragorumque cauſas † (veluti Miſerabilium) ſummariè pertractandas, & dicta monſtratura; & tradit *Marant. de ordin. iudic.* 4. *part. diſtinct.* 9. *num.* 187. in recentioribus impreſsionibus.

Veſtitum, & ornatum Clericorum,
41 † iura præfiniunt, pœnas ſimul contra aliter quam præſcripta, aſsignataque forma ſe ornantes, *in cap.* 1. *& ſeqq.* 21. *quæſt.* 4. qua tamen peregre abeuntes
42 † non arctantur, *cap. Epiſcopi,* 3. in ordine, eâdem cauſa, & quæſt.

Cumque comam nutrire, aut laxa-
43 re † ſub excommunicationis pœna ſit Clericis interdictum, *cap. Si quis ex Clericis,* 4. *& cap. Clericus,* 5. *de vit. & ho-*
44 *neſtat. Clericor.* Longo itinere † excuſantur, vt *Gloſ. in dict. cap. Si quis ex Clericis, verb. Relaxauerit,* ſentit, verſus illos referens, quibus, ea ratione à Pontifice Clericus reprehenſus; excuſationem præſtitit:

Tutius vt peterem laici ſub imagine Romam;
Fas fuit vt ſinerem luxuriare comam.

45 Tabernarum quoque ingreſſus † eiſdem prohibitus, in peregrinatione exiſtenti conceſſus, *in cap. Clerici,* 4. *in ord.* 44. *diſt. Clerici* (textus inquit) *edendi, vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur; niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.*

Aduenam etiam per excommuni-
46 catorum terram † tranſeuntem, ab excommunicatis emere neceſſaria poſſe; ſic *text. in cap. Quoniam multos,* 103. *§. Quicumque,* 11. *quæſt.* 3. ſtatuit: *Quicumque autem orator, ſiue Peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum deuenerit, vbi non poſſit emere, vel non habeat vnde emat: ab excommunicatis accipiendi licentiam damus.* Similiter, & *text. in cap. Inter alia,* 31. *§. Illud autem, de ſent. excommunic.* Quòd ſi pecuniis, quibus ab excommunicatis neceſſaria emat, caret: ea eleemoſynæ loco ab eiſdem accipere poſſe, ex *dict. cap. Quoniam multos,* Doctores colligunt, aduertitque *Anton. Ricciul. in tractat. de iure perſonar. extra Eccleſ. grem. exiſtentium, lib.* 4. *cap.* 53. *num.* 6.

Neque excommunicationem Pere-
47 grinus incurrit, ſi caſu † cum excommunicato, in caupona, vel alibi reperiatur, poteritque in eâdem menſa, ſuis ſumptibus, de propriis commedere cibis, vt docet *P. Thom. Sanch. in præcept. Decalog. lib.* 6. *cap.* 31. *num.* 14. & *Anton. Ricciul. dict. tract. & lib. cap.* 36. *num.* 16. *verſ. Et comprobatur.*

Tametſi cum excommunicato in eâdem menſa veſci, ſit prohibitum, *cap. Cum excommunicato,* 11. *quæſt.* 3. *cap. Nuper,* 29. *§. In ſecunda, & §. In ſecundo, de ſentent. excommun. Franciſc. Viu. deciſ.* 99. *num.* 5. *Anton. Ricciul. dict. loco, num.* 14. *Diuo* quoque *Thom.* adducto, *in* 4. *ſent. diſt.* 18. *art.* 1. *Sayr. de cenſur. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 13. *Auil. eod. Tractat. part.* 2. *cap.* 6. *diſputat.* 9. *dub.* 11. *Bonacc. ipſomet tract. diſput.* 2. *quæſt.* 2. *punct.* 6. *§.* 2. *num.* 6. *Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib.* 32. *num.* 86.

Ita pariter, quamuis cum excom-
49 municato in eodem lecto † prohibeamur dormire (cum citra Communionem, & familiaritatem fieri nequeat, *Innocent. in cap. Nuper, num.* 4. *de ſentent. excommunic. Abb. in cap. Si verò, num.* 10. *eod. titul. Anton. Ricciul. vbi ſupr. numero*
50 17.) Peregrino tamen, † cui in hoſpitio vnum, & eundem lectum cum excommunicato caſu accidit præfiniri: citra peccatum licere eodem cum excommunicato lecto vti, affirmat *Suar. tom.* 5. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *num.* 7. eumque ſecutus *Anton. Ricciul. repetito loco, num.* 18. cum non id per ſocietatis, coniunctionisve modum fiat, quæ ad communicationem deſideratur, vt proſequuntur iidem.

Viatori præterea equum ſuum in a-
51 lieno agro † ad refectionem pabulare, ſpeciali iure conceſſum: aliis denegatum, obſeruat *Didac. Couar. practicar. quæſt. cap.* 37. *num.* 3. *verſ. Quod auo probatur,*

tur, ex cap. 1. §. vlt. & ibi Bald. de pac. tenend. & eius violat. Alberic. in l. vlt. C. ad leg. Aquil. & Barthol. Capol. de seruitut. iuris pascend. num. 7. & 8. Vuas †
52 que in alterius vinea commedere, non tamē exportare, ex Diuina, & humana sanctione, Platonisque authoritate cō firmat ibidem. Neque statutum facultatem huiusmodi viatoribus tollens, validum esse, contra iuris veluti Diuini dispositionem asserit *Petr. Surd. de aliment. titul. 8. priuileg. 39. num. 8.* & *Stephan. Gratian.* (hæc prosequutus) *disceptation. forens. cap. 80. à num. 16. vsque ad 21.*

Vtrum autem lex, vel statutum lo-
53 ci, aut territorii proprii, † à quo viator, abest, eum obliget? vel exeuntem de loco vbi festum, aut ieiunium seruatur; si ad alium perueniat, in quo non seruatur, ab eius obseruantia liberet? vel è conuerso? plenius aliis, & recentius resoluit *P. Laynan. de virtute, & statu Religion. lib. 1. tit. 4. cap. 11. per tot.* & *cap. seq.* aliqua.

In eo etiam Peregrini, & Aduenæ originariis, & incolas antecedūt; quòd
54 in sua quisque patria, † Ciuitate, aut Prouincia Magistratum petere, aut gerere nequeat, sacrilegii scelere immunis, vltronea Principis indulgentia nō præcedente, Imperatorum *Gratian. Valent.* & *Theodos.* decreto *in l. fin. C. de crimin. sacrileg.* cuius sunt verba: *Ne quis sine sacrilegii crimine desiderandum intelligat gerendæ, ac suscipiendæ administrationis officium, intra eam Prouinciam, in qua prouincialis, & Ciuis habetur: nisi hoc cuiquam vltronea liberalitate, per Diuinos affatus Imperator indulgeat,* quod & prædixerat *Vlpian. in l. Si cui, 38. D. ex quib. caus. maior.* Regiaque id ipsum iura statuunt, *in l. 11. titul. 18. part. 1.* à dicta *l. fin.* desumpta, & sic translata: *E aun seria como sacrilegio, si algun ome se entremetiesse de pedir, o de ganar oficio de judgador, o otro qual quier, en aquella tierra onde es natural.* Et *in l. 4. titul. 6. lib. 3. noua Regia collection.* quæ hanc eandem interdictionem ad iudicium Vicarios, Alguacellos, & Officiales extendit. Quā exornant *Azebed. ibi, num. 3. 4. & 5. Auiles. in cap. Prætor. cap. 4. glos. 1. verb. Tierra; Auendañ. de exequend. mandat. part. 1. cap. 3. num. 6. vers. Item iudex, & seqq.* Firmaruntque latè assertionem, & discussere materiam *Andr. Alciat. de præsumpt. regul. 1. præsumpt. 37. Ludouic. Gomez. in regul. Cancellar. de idiomat. pag. mihi 111. & Petr. Cened. canonic. quæst. cap. 18.*

Rationem præbet *text. in dict. l. 11. Cà sospechā pueden auer, que queria mas este ayudar a sus parientes, è desayudar a los que mal quisiesse, o tomar algo; que por parar bien la tierra, o dar a cada vno su derecho.*

Eandem (ne ad Fiscale officium originarii euehantur) *Paul lib. 5. sentent. tit. de iure Fisc.* in hæc verba assignat: *In ea Prouincia in qua quis originem ducit, officium Fiscale administrare prohibetur: ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse appareat.* Apud Gallos, *Philippi pulchri,* & *Caroli Quinti* (qui Sapientis cognomen fuit adeptus) decretis anno 1304. & 1366. editis, nō solum ita cautum extitit, tradente sic *Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, de testam. num. 1050.* sed etiam plures originarios, tum temporis Magistratus gerentes, ab eis depositos, cæterisque concessos, *ibid. nu. seq.* profitetur.

Quod quidem ab antiquioribus Legumlatoribus, & inueterata consuetudine originem traxit. Athenienses nāque, in Magistratibus demandandis, Ciuibus anteferre Peregrinos solere, testis est *Ælian. var. histor. lib. 4. cap.* Et nequis cum Imperio, ac potestate apud eam gentem esset, ex qua fuisset ortus, *Antonium Philosoph.* statuisse, *Dyon. in eius vita* scribit. Cretenses, ad gerenda Reipublicæ munia, Peregrinos sæpè aduocasse, *Heraclid.* refert. Eiusque consuetudinis immutatio, Atheniensibus ipsis, ac Lacedæmoniis exitio fuit, vt *Cornel. Tacit.* prodit, ex *Clodii* oratione in senatu habita *annal. lib.*

lib. 5. relata. *Quid aliud* (inquit) *exicio Lacedæmoniis, & Atheniensibus fuit (quamquam armis pollerent) nisi quod victos, pro alienigenis arcebant? At conditor noster Romulus, tantum sapientia valuit; vt plerosque populos eodem die hostes, de in Ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filiis Magistratus mandari, non (vt plerique fallantur) recens, sed priori populo factitatum est.* Claudiique sententiam Senatum probasse referens idem *Cornel. Tacit.* addit: *Orationem Principis sequuto Patrum consulto, primi Edui Senatorum in vrbe ius adepti sunt.* Cuius steterat obseruantiæ cultor *Iul. Cæsar*, adeo, vt illi id vitio versum, *in eius vita* literis mandauerit *Sueton. Tranquill.* Vndè *Rutil.* Poeta Gallus (qui & Romæ Senator fuit) *Itinerar. lib.* 1.

Religiosè patet peregrinæ Curia laudi;
Nec putat externos, quos decet esse suos.
Ordinis Imperio, collegarumque fruuntur,
Et partem genii, quam venerantur, habent.

& *Casiodor. var. lib.* 2. *Legit Roma frequenter fasces de manibus Gallicanis: ne aut damno suo præcipua contemneret: aut probata virtus inhonorata cessaret. Marcus Cato* (Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortunæ, lib. 2. dialog. 5. ait) *plebeiæ vir originis, paruique opidi, diu quidem obscurus incola; post, in maxima vrbe clarissimus Aduena: mox Ciuis eximius, & Consul, & Censor fuit.* Vbi & *Tarquinum Priscum*, Romanorum Regem, patre negotiatore, & Aduena, aliosque numerat, *Trajani* Hispani (vt firmant *Eutrop. lib.* 8. & *Paul. Orose. histor. lib.* 7. *cap.* 12. & constat ex *Claudiano, in laudes Serenæ Reginæ vxoris Stiliconis*, de Hispania dicente:

------Tibi secula debent
Trajanum.

Etsi deterius Tudertina Ciuitate ortum *in eius vita Aurel. Victor* putet) Imperatoris sui Roma gloriabitur. Ne *Septimum Seuerum* Afrum (vt *Spartian. in eius vita* prodit) aliosque exteros adducam, quos ex *Tiraquello de nobilitate, cap.* 4. *num.* 6. *& seqq. vsque ad* 11. congerere licet.

Quinimò non ab ea modò Prouincia, vel Ciuitate regenda ex qua oriundus quis est, arcendum eum; sed etiam
55 in qua Larem † locauit, *Constant.* Imperator decreuit, *in l.* 3. *C. de diuers. offic. & apparet. iudic. lib.* 12.

56 Quod Reipublicæ, † Exterorum, & Incolarum vtilitatem continet. Reipublicæ; ne amor, odiumve iustitiam præuertat: Exterorum, ne probata virtus inhonorata cesset, vt iam vtrumque diximus: Incolarum, quia apud exteros sæpè ipsi strenuiores, & amabiliores, quam apud suos se præbent, iuxta Dominicum illud *Lucæ* 4. *Quanta audiuimus facta in Capharnaü, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico vobis: quia nemo Propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis; multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra: & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta: sed nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.*

VTRVM CAPTIVI sint personæ Miserabiles? Legis nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. priuilegio, quibusque aliis vtantur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars defenditur, ac misera captiuorum conditio describitur, & nu. seqq.*

2 *Seruitus ab humana conditione dissentit, eaque repugnante, introducta est.*

Anti-

Intellectus text. in l. 55. Taur. & in l. 2. tit. 3. lib. 5. nouæ Reg. collect. *ibid. & num. seqq.*
49 *Ad pios actus, etiam sine mariti, iudicisve consensu, contrahere uxori licet.*
50 *In dispositionibus ad pias causas, iuris gentium solemnitates seruare, satis est.*
51 *Vxor, quæ cum potest, maritum non redimit (tanquam in sociale matrimonii fœdus turpiter committens) indignam se mariti hæreditate reddit. Idemque in coniuncto quolibet.*
52 *Ecclesiæ bona, vel fideicommisso, aut restitutioni subiecta, pro Captiuorum redemptione alienari possunt, remis.*
53 *Necessariam alienationem potest iudex, sine mariti, iudicisve licentia, celebrare.*
54 *In actibus sibi vtilibus consensum quis accommodare præsumitur.*
55 *Præsumpto mariti consensu, sine eiusdem iudicisve licentia expressa contrahere vxori licet.*
56 *Marito in longinquo absente, contrahere mulier sine illius consensu validè potest.*
57 *Mulier pro libertate, aut pia causa fide iubens, Velleiano non iuuatur.*
58 *Libertas per fraudem data, an sustineatur? & num. seq.*
60 *Libertates à minore concessa (cui ætatis prætextu abstinendi ius est) firma manent.*
61 *Libertas semel data, etiam ex falsa causa retractari nequit.*
62 *Pro redimendis Captiuis datum, nec ingratitudinis prætextu reuocari potest.*
63 *Propter ingratitudinem reuocatur donatio.*
64 *Testamentum, aut relictum in eo legatum, cancellatum, deletumve repertum, nullius est momenti.*
65 *Libertatis legatum casu præsumitur deletum: etiamque testamento cancellato valet.*
66 *Libertatis legatum, nullo etiam in testamento existente hærede, sustinetur.*
In aliis contra, & num. seq. vbi & quid hodie?
68 *Hæreditate non adita an legata pia, aut libertas communi iure, Regio de debeantur.*
69 *Hæreditate adita, libertas data, et si qui eam adiuit, ab illa per in integrum restitutionem abstineat, sustinetur.*
70 *Alienatione voluntaria, aut inuoluntaria rei legatæ adeò legatum extinguitur; vt neque in legantis dominium reuersa, conualescat. Libertatis fauore limitatur, num. seq.*
72 *Tacita libertatis datio, expresso de seruo legato facto præualet.*
73 *Paribus suffragiis pro libertate, pro quæ seruitute existentibus, libertati fauentia præstant.*
74 *In aliis, inter iudices ordinarios, quæ reis fauent, præualent.*
75 *Inter delegatos, à delegantis authoritate pendet.*
76 *Hodie cum Regii Senatores discordant, paresque in suffragiis existunt, quis seruandus ordo sit? remis.*
77 *Nobiles pro debito ciuili in carcerem detrudi nequeunt.*
78 *Neque huic renunciare priuilegio possunt.*
79 *Nobilis ad redemptionis suæ pretium obligatus, nec soluens, in vincula detrudi, & in eis quoad soluat, detineri potest.*
80 *Non quemadmodum viri, fœminæ pro debitis creditoribus addicuntur.*
81 *Limitatur si ex sui redemptione debitum procedat.*
82 *Communi iure bonis cedens, pro debito ciuili carcerem vitat.*
83 *Secus atque etiam de iure ciuili, si debitum ex redemptione procedat. Qualiterque tunc ad satisfactionem compellatur debitor?*
84 *Victus & vestitus præstitus ab hostibus captis repeti non potest.*
85 *Cæteris, legis, vel hominis dispositione ad alimenta non adstrictis, pro eis repetitio datur.*
86 *Pro libertate redemptioneque filii à parentibus impensum, repetitio, aut in legi-*

Seruorum præcipuam Diis curam esse, arbitrabantur Ethnici: eximiosque viros, potestatis, & Philosophiæ Principes recensens Macrob. prodit.

QVÆS.

QVÆSTIO XVI.

1 AD Captiuum gradatim deuenimus, quem non solum flenda sors † miserum reddit: sed Miserabilium personarum fauorum, penè incapacem. Primum, etsi confirmatione non egeat: aliqualem tamen ornatum, antequam ad secundum fiat transitus, exposcit. Miseram Captiui conditionem sic dolenter *Innocent. text. de human. condition. vilit. lib. 1. cap. 15.* depingit: *Angariis fatigatur, plagis affligitur, opibus spoliatur; quod si non habet, habere compellitur: et si habet, cogitur non habere. Culpa domini, serui pœna: culpa serui, domini præda seruus cogitur pati, & nemo finitur compati: dolore compellitur: & nemo dolere permittitur. Sic ipse non suus est, vt nemo sit sibi.* Conuenit *Senec. epist. 47. Infœlicibus seruis* (ait) *mouere labia nec hoc quidem vt loquantur, licet.* Summo ideò iure *Alphonsus* Rex (Sapiens nominatus) *in l. 1. titul. 29. part. 2. in fin.* dicit: *Onde, por todas estas razones, è otras muchas que sufren. son llamados con derecho,* Captiuos: *porque esta es la mayor mal andança que los omes pueden auer en este mundo.* Idque illud satis ostendit; quia cætera hominibus contingentia aduersa, infirmitates, langores, ægestas, fames, calamitatumque reliquarum congeries, cum humana conditione affinitatem contraxêre; eis si quidem obnoxii vitam recipimus, *Iob. 5. capite*: seruitus autem † ab
2 humana conditione dissentit. Hoc nãque vnum libertatis bonum illibatum nobis Natura reliquit: cuius aduersus immutabilem legem, gentium prauitas mutationem induxit, & datam à Natura libertatem sustulit, dominioque exemptam (Natura reluctante) alieno subiecit, teste *Florentino in l. 4. §. 1. D. de stat. homin.* & Iustin. Imperatore, *in §. Seruitus, inst. de iure personar.* exornatque eruditissimus Præses *Didac. Couar. in relect. cap. Peccatum, de regul. iur. lib. 6. part. 3. §. 11. num. 2.* quibus *Senecam* adiice *epist. 32.* dicentem: *Quid est eques Romanus, aut libertinus, aut seruus? nomina ex ambitione, aut ex iniuria nata.* Meritò indè *Innocent. dict. cap. 15.* exclamat: *O extrema conditio seruitutis! Natura liberos genuit: sed Fortuna seruos constituit.* Quid enim miserius, quam libertate carere; & vitam habere precariam? *Nam ita inique comparatum est, vt sors inuida ius corporis non illi, qui ipsum possidet; sed ei, qui est mercatus, concesserit.* Veluti *Aristoph. in Plut.*
3 *act. 1.* inquit. In seruos enim † antiquiores leges vitæ, necisque dominis potestatem fecerãt, Imperatore Iustiniano referente *in §. 1. & fin. instit. de his qui sunt sui, vel alieni iur.*

Apud multas quoque nationes, cum
4 Deos placatos esse volebant, † Captiuos immolare solitum, *Alexand. ab Alexand. dier. genial. lib. 6. cap. 26.* sic prodit: *Blemmyæ, Cymbri, Galli, Druidæ, & Germani statis diebus humanis litant hostiis, & cruore Captiuorum adolent aras.*

Neque mors adhuc (vltimum licet terribilium sit) & eius cum seruitute
5 comparatio † (quam formant *l. Seruitutem, 209. D. de regul. iur. l. Intercidit, 59. in fin. D. de condit. & demonst. l. Cum hic status, 32. §. Si donator, D. de donation. inter vir. & vxor. l. 3. in fin. D. de capit. diminut. auth. de nupt. §. Si vero, coll. 4.* & ex professo *Iodoc. Dambourder. in tract. parium, aut similium, verb. Seruitus mors*) sat miseram Captiuorũ exprimit conditionem. Cum Miseris
6 † mors sit solatium, vita supplicium, vt eleganter *in l. Quisquis, 5. §. Filii vero, C. ad leg. Iul. Maiest.* Iustinianus inquit. Et in specie, potiorem captiuitate mortem Regia *lex 1. titul. 29. dict. part. 2.* dixit: *Metiendoles a tales seruicios; que querian ante la muerte, que la vida.* Eiusdem extitit voti *Seneca epist. 26. ad fin.* inquiens: *Qui mori didicit, seruire dedidicit.* Cicero Philip. 2. *Seruitus, postremum malorum omnium, non modo bello, sed morte etiam repellendum.* Et 10.

Mors est seruitute potior. Et Offic. 1. *Mors seruituti, turpitudinique anteponendenda est.* & Salust. in Catilin. *Nemo bonus libertatem nisi cum anima, amittit.* Quod adeò verum est, vt si cui adime-
7 re vitam liceat; † libertatem non liceat. Celebre est *Constantini* Imperatoris testimonium, *in l. fin. C. de patr. potest.* his verbis præstitum: *Libertati à maioribus tantum impensum est, vt patribus (quibus ius vitæ in liberos, necisque potestas olim erat permissa:) libertatem eripere non liceret.*

8 Pro mortuis ideo, † imò pro nullis, quoad ius ciuile seruos Iura habent, *in l. Quod attinet, 32. D. de regul. iur. in l. 1. D. de iure deliber. in l. 3. in fin. D. de capit. dimin. in §. Seruus autem, instit. eod. titul. in l. Nec seruus, 41. D. de pecul. in l. Stipulatio ista, 38. §. Hæc quoque stipulatio, D. de verbor. oblig. in l. Qui testamento, 20. §. Seruus quoque, D. qui testam. facer. poss. in l. Nullo modo, 7. D. ad leg. Cornel. de fals.*

Quæ efficiunt quidem, vt quamuis
9 *Miserabilium* † primum Captiui locum occupent, vt tenent *Butr. in cap. Significantibus, numero 22. de offic. deleg. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 1. casu 66. numero 17. Petr. Gregor. in prælud. iur. lib. 5. cap. 6.* superiora monstrant, & *l. Fœdissima, 7. C. de postlimin. reuers. & ibi Accurs. verb. Ea necessitate*, & *proœm. titul. 29. part. 2.* quo ait: *Naturalmente se deuen los omes doler de los de su ley, quando caen en captiuo en poder de los enemigos*: in eo miserabiliores, quod viui existant ad labores, ad commoda, & ea, quæ ad ius ciuile pertinent, mortui. Quod secundum in principio propositum opera-
10 tur; ne scilicet captiuis, † quemadmodum cæteris miseris, *legis* nostræ vnice priuilegium, forique Principis eligendi, aptari possit. Cum nec pro bonis agere, quippe qui nulla habeant.
11 *Ipse enim seruus, † qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest.* Verba sunt Iunstiniani, in *§. Item vobis, instit. per quas person. nob. adquir.* & alter in *Æsopi fabulis.*

Seruus habet, nec se, nec sua.

12 Neque pro iniuria agit † si quidem (vt ille quisquis est, ait:)

In miseri vita, nulla contumelia est.

Seruisque (hac quoque ratione, superiori, *quod pro mortuis habeantur*, adiecta) iniuria fieri non dicatur, saltem si leuis; namque si atrox, domino, cui viuit, & fieri, & actionem pro ea vindicanda, competere; *Iustin.* Imperator, *in §. Seruis autem, instit. de iniur.* sic decreuit: *Seruis autem ipsis quidem, nulla iniuria fieri intelligitur: sed dominis per eos fieri videtur: non tamen iisdem modis, quibus etiam per liberos, & vxores; sed ita cum quid atrocius commissum fuerit, & quod aperte ad contumeliam domini respicit: veluti si quis alienum seruum atrociter verberauerit: & in hunc sanè casum actio proponitur. At si quis seruo conuicium fecerit, vel pugno eum percusserit; nulla in eum actio domino competit.* Et si enim in-
13 iurias serui sentiant, † quin impacientius, & magis ægrè ferant, vt probat *Aul. Gel. noct. Atticar. lib. 10. cap. 3.* quippe qui non sensum cum libertate perdiderint: vt enim *Senec. de benefic. lib. 3. cap. 20. Errat si quis existimat seruitutem in totum hominem descendere: pars melius eius excepta est. Corpora obnoxia sunt, & adscripta dominis: mens quidem sui iuris. Quæ adeò libera, & vaga est, vt ne ab hoc quidem carcere cui inclusa est, teneri queat, quo minus impetu suo vtatur.* Quoad ciuilem tamen obseruationem, nec sentire iudicantur; neque actio pro iniuria conceditur ipsis, vt ex *Vlpiani* quoque verbis colligitur, *in l. Apud Labeonem, 15. §. Prætor ait, 1. & §. seq. D. de iniur.* quæ sunt: *Si quis sic fecit iniuriam seruo, vt domino faceret: iudico dominum iniuriarum agere posse suo nomine. Si vero non ad sugillationem domini id fecit: ipsi seruo facta iniuria inulta à Prætore relinqui non debet, maximè si verberibus, vel quæstionibus affligeret. Hoc enim seruum sentire, palam est.*

T Pro

Pro iniuria itaque domini contépla
tione seruo illata, actionem ipsi domi-
14 no † Vlpianus concedit: ipsiusmet ser-
ui respectu (etsi naturaliter iniuriā sen-
tiat) denegat, Prætoris curæ vindicta
demandata, cui incumbit, inultum ma-
leficium non relinquere. Eoque modo
loquuntur, & intelligendi sunt *text. in*
l.2.D.de his qui sunt sui, vel alien. iur. &
in §. fin. ad fin. instit. eod. tit. vt & notat,
intelligitque *Accurs.* in relato *§. Si quis*
sic fecit, verb. Sentire, & *in d. §. Seruis au-*
tem, verb. Nulla iniuria.

Cum igitur, nec pro ciuili, nec cri-
minali causa agere seruo, aut captiuo
liceat: inepta reputati proposita quæ-
stio posset. Sat tamen apta, si ad eū ca-
15 sum se nostra conuertat oratio, † cum
vel pro libertate seruus agit, ad eāque
proclamat, seu pro aliis apud suos, pro-
curatoris, curatorisve ministerio con-
ueniat, vel conueniatur ipse.

Posse autem ad libertatem seruum
16 proclamare, † proque illa obtinenda, in
iudicio contendere, quemadmodum in
dubium est, *l. Liberis, 7. & tot. tit. D. &*
C. de liber. caus. l. Vix certis (alias) *incer-*
tis, 53. D. de iudic. l. 8. titul. 2. part. 3. pro-
17 sequimurque latius infra: sic † *legis* no-
stræ *vnicæ, C. quando. Imper. inter pupil.*
& vid. fauore vti, dominūque, vel ad-
uersarium ad Principem in prima cau-
sæ discussione trahere posse; misera in
captiuitate existentis conditione, pie-
tatisque prætextu. Ita in eo quoque,
18 qui in libertatis possessione existens, †
ad seruitutem renocatur, iisdem ratio-
nibus (non tam eleganter, quam verè)
Francisc. Carrasc. in tractat. de casib. Cu-
ria, num. 62. his sanè verbis profitetur:
Ex quibus deducitur, duodecimus casus Cu-
riæ: scilicet in causa libertatis, quam inten-
derit in possessione seruitutis constitutus: vel
si sit reus in possessione libertatis, potest pe-
tere, vt in Senatu Regio intentetur, & ad
eum remittatur: quia est, & reputatur cau-
sa libertatis, & habetur vt pia. Et ex præ-
dicta ratione miserationis, quia miserabi-
lis ille, qui ex seruitute ad libertatem pro-
clamat; vel cum sit pro libero existimatus;
ad seruitium redigi petatur: erit qualibet
causa libertatis, Curia, siue agendo, siue
defendendo, ex parte proclamantis ad li-
bertatem, vel proclamati ad seruitutem.

Quod cum causæ solum magnitu-
19 dini, † & grauitati dederit *lex* Regia
4. titul. 1. lib. 3. noua Reg. collect. verbis
illis: *Saluo si el caso fuere de grande impor-*
tancia: libertati, à fortiori concessum,
sequitur, & quia nullus alius tātæ mag
nitudinis, & existimationis comparo-
20 tionem † si quidem libertas non admit
tet, inæstimabilis, cunctisque longè
preciosior rebus, teste *Paulo* (si testi-
bus natura eget) *in l. Libertas, 107.* &
Vlpiano, *in l. Non est singulis, 137. §. In-*
finita, D. de regul. iur. Iustin. in §. fin. in-
stit. quib. ex caus. manumis. non lic. l.
18. proœm. dict. titul. 29. part. 2. &
l. 8. in princip. titul. 22. part. 4. & illo,
quisquis est, qui *Æsopi* fabulas carmi-
nibus concinauit, *in fabula de cane, &*
lupo:

Libertas per dulce bonum, donat cætera
condit.

& inferius.

Non benè pro toto libertas venditur
auro
Hoc cœleste bonum præterit orbis
opes.

21 & quia omnibus rebus † fauorabilior
est, vt *Caius* prædicat, *in l. Libertas, 165.*
D. de regul. iur. & l. 4. titul. 5. part. 3. in
fin. ibidemque *Gregor. Lop. glos. 7.*

Cum vero non pro libertate, sed
circa res in propria captiui patria exi-
stentes, siue ius illius conseruandum,
lis vertitur: an per procuratorem, vel
curatorem agere, se, vel defendere
possit? hosque *legis* nostræ *vnicæ*, cap-
tiui nomine remedio vti? differen-
dum.

Distinguendumque videtur: num
ante captiuitatem procuratorem cap-
tiuus nominatim: an in captiuitate con-
22 stituat. Primo enim casu, † procura-
torem ante captiuitatem designatum,
& agere, & conueniri captiui nomine
posse; de calumniaque iurare (*Bartholi*
authoritate, *in l. 2. C. vbi in rem act. Pa-*
normit.

normit. in cap. Cæterum, num. 7. Socin. consil. 26. lib. 2. & Menochii de arbitrar. lib. 2. cent. 2. casu 150. num. 17.) Profitetur Paz in praxi, 1. part. tom. 1. part. 3. num. 7. pag. mihi 83. Qua quidem vera assertione existente procuratorem tunc legis nostræ unica, forique priuilegio captiui nomine vti posse, haut vllus dubitauit, cum ipse captiuus agere videatur, ex vulgari regula capitis Qui per alium, 72. de regul. iur. lib. 6. multis aliis à Nobis confirmata in Axiomatib. iur. lit. P. num. 3. cum & pupillo, cuius nomine tutor in iudicio experitur, id quoque lex concedit.

Sed tamen hæc eadem ratio procuratorem hunc agere, aut conueniri non posse, dictat, cum neque per alium

23 † facere possit, qui per se nequit, l. Neque per se, C. de hered. instit. cum adductis ibidem à Nobis in dict. Axiomat. iur. ead. lit. F. num. 7.

Item, cum mortui vicem in seruitute, aut captiuitate existens, sustineat; per captiuitatem, † & seruitu-

24 tem mandatum finiri, quemadmodum per mortem finitur, iuxta vulgare Axioma, à Nobis quoque formatum in nostris, lit. M. numero 36. pariter dicendum sequitur, à morte quippe ciuili,

25 † ad naturalem, & è contra, procedente argumento, vt infinitis propè confirmamus ibid. lit. A. numero 483. Eandemque sententiam Vlpiani responsum probat, in l. Si arrogati, 14. D. de tutel. pupilli captiuitate, tutelam finiri dicentis. Et in specie, domini captiuitate mandatum finitum, aut reuocatum videri, aliis citatis, asserit Ioseph. Mascard. de probationib. conclusion. 1015. numero 12. Vbi pariter non hac

26 solum, sed alia † status mutatione extingui mandatum affirmat, sequaces referens, quibus idem tenentem addo Alexand. Trentacinq. variar. resolut. lib. 2. titul. de procuratorib. resolution. 10. numero 2. Aphricani decisione fultũ, in l. Eius qui in prouincia, 41. D. de reb. credit. Probatque apertius Pauli responsum, in l. Si quis alicui, 48. D. de acquirend. hæredit. per quem ita dicunt Stracca de decoct. part. 3. numero 53. Nicol. Moz. de contract. lib. titul. de mandato, versic. Quo modo annullatur, vel finitur mandatum, num. 8. & Faui. de Anna, consil. 82. num. 12.

27 Ni primo respondeas: † non semper, & indistinctè dicta legis Neque per alium, veram esse regulam, sed sæpe fallacem, vt dict. lit. F. num. 3. limitamus eandem, & ex pupillari casu iam adducto colligitur.

28 Similiter secundo: † non perpetuo argumentum de ciuili, ad naturalem mortem propositum, vigere, nisi in casibus à iure expressis, ex celebri Pauli responso, in l. Statius Florus, 48. §. Cornelio, D. de iure Fisc. & probat Menoch. de arbitrar. dict. lib. 2. cap. 27. numero 14. notamusque dict. numero 483.

29 Tertio, † vel in mandatario, cuius conditio mutata erat (cuiusque status mutatione mãdati reuocationem, extinctionemque induci; multis dict. conclusion. 1016. numero 13. Mascard. firmat, & Faui. de Anna, dict. consil. 82. numero 11.) non in mandante dictam l. Eius qui in prouincia. Loqui, cui tamen responsioni se opponit dicta legis Si quis alicui, decisio, Moziique, & Fauii de Anna dict. loco, numero 13. assertio, cuiuslibet status mutationem mandantis, vel mandatarii ad mandati extinctionem sufficientem contendentium, vel non tam mandatarii status mutatione; quam mandantis morte (vt textus, in dict. l. Eius qui proponit) mandatum ibidem expirasse. Licet idem alia status mutatione interueniente putent rationis paritate Faui de Anna dict. loco numero 12. ex dict. l. Si quis alicui in fauore loquente.

Sed vt non firmas, scrupulove carentes hasce adiicimus solutiones; sic nec relatorum num. 22. iudicium pœnitus improbandum censemus.

Secundo autem casu, cum in captiuitate existens procuratorem constituit, nullius huiuscemodi manda-

rum esse momenti, nec procuratorem constituere captiuum posse; & superiora probant; & apertè decernit *Vlpian. in l. Ab hostibus*, 15. *D. ex quib. caus. maior. Ab hostibus autem captis* (inquit) *postliminio reuersis succurritur, aut ibi mortuis, quia nec procuratorem habere possunt: cum aliis suprà scriptis etiam per procuratorem possit subueniri, præter eos, qui in seruitute detinentur*, cui & *lex 2. titul. 5. part. 3.* conuenit: *Todo ome que fuere mayor de veynte y cinco años, è q̃ no estuuiere en poder de otri, assi como de su padre, o de su guardador*, è fuere libre, *è en su memoria, puede fazer personero.* Cuius quidem procuratoris constitutionem, etiam ei, qui ad libertatem proclamat, interdicit *l. 1. C. de assertion. tollend.* Regia *lege 4. dict. titul. 5. part. 3.* sic confirmata: *Mas el que andouiesse por sieruo, è estouiesse so poderio de otro; maguer quisiesse mouer pleyto a aquel que lo tiene en su poder, para salir de seruidumbre, diziendo que era libre: en tal caso como este, dezimos: que como quier que podria razonar por si mismo: non podria dar a otro por su personero.* Quam tamen dispositionem ad eam solam speciem in qua loquitur (cum de seruitute ad libertatem quis prosilit) restringat *Glos. in ead. l. 1. C. de assert. toll. verb. Pœnitus*, cumque de statu controuersia est, liberalique causa agitur: in aliis enim procuratorem seruum habere, & constituere posse, dicit, ex *l. Seruum quoque*, 33. *§. 1.* (vbi pariter repetit, *verb. Seruitutis, in fin.*) & *in l. Non solum*, 39. *§. Si status*, *D. de procurator.* Cui auxiliatur (repugnantibus licet superioribus) *l. 6. titul. 29. part. 2.* Quæ tametsi Captiuum testari non posse dicat (*legis Eius qui, D. de testam. & §. fin. institut. quib. non est permis. facere test.* dispositioni conformis:) procuratorem tamen designare, mandatumve de ipsiusmet bonis disponendi, dare posse, à mandatarioque, vel procuratore gesta tenere, in hæc verba statuit: *Valer non deue testamento, nin manda que fiziessen los omes demientra que yoguieren en Captiuo. E esto, por quanto yazian en poder de los enemigos, è eran sus sieruos. E por ende testamento, nin manda que fagan, nin otra cosa, non deue valer.* Ac post pauca: *Onde por todas estas razones sobredichas, mandaron los Antiguos que no valiesse ninguna cosa que fiziessen mientras yoguieren en captiuo. Fueras ende en dos maneras*: quarum primam, ex dominorum facultate, & permissione subdit: inde prosequens: *La segunda razon, es, quando ellos no pudiessen fazer su testamento libremente, assi como sobredicho es: è embiassen a dezir a sus parientes, con alguno en quien se fiassen, como fiziessen dello, vendiendolo, o empeñandolo, o para sacar a ellos de captiuo, o para cumplir sus debdas, o sus mandas.*

Quibus quidem casibus, legitimè procuratorem, vel mandatarium Captiui nomine iudicium expertum, fori priuilegio vti, legisque nostræ vnicæ fauore, in dubium est. Quod cum in verè seruis, eorumque procuratoribus, vel mandatariis procedat: multo fortius in Christianis à Turcis, vel
33 Sarracenis captis: quos verè † seruos non esse, propter iniustum bellum ab infidelibus inditum, defendit *Couarruuias in relect. cap. Peccatum, de regul. iur. lib. 6. part. 3. §. 11. numero 6.* Ideoque Romanorum leges de seruis loquentes, de Christianis à Turcis, vel Sarracenis captis intelligendas non esse, neque in eis seruandas; fauoribus autem seruis concessis, eosdem prosequendos, profitetur *Aluar. Valasc. consult. 30. numero 9. & seq.* nonque vt à bellantibus iustè, sed à prędonibus captos censeri.

34 A prædonibus autem captos, † seruos non effici, liberosque permanere, *Paulus* notat, *in l. Postliminii, 19. §. A piratis, D. de captiu. & postlimin. reuers.* hosque testamentum facere posse, *Martianus, in l. Qui à latronibus*, 13. *D. de testam.* Ex quo, & actus quoslibet, vt liberos, Christianos captos posse, & mandatum ab illis

in

in eo statum præstitum, firmitatem habere, infert, asseritque *Valasc. dict. loco.*

Si vero Captiuus rerum suarũ procuratorem † (qui constitui potest *Vlpiano* authore, *in l.* 1. *§.* 1. *D. de procuratorib.*) constitutum non reliquisset (vera opinione existente, relatorum *numero* 22.) vel post captiuitatem non designasset (iuxta proximè dicta) eius bonis curatorem dandum, iura decernunt, *in dict. l. Ab hostibus*, 15. *§.* 1. *D. ex quib. caus. maior. l.* 3. *C. de postlimin. reuers. l. Muto*, *§. vltim. D. de tutel. l.* 4. *titul.* 29. *part.* 2. *l.* 12. *titul.* 2. *part.* 3. Eidemque res captiui defendenti, *legis* nostræ *vnica*, *C. quando Imperat. inter pupil. & vid.* priuilegium (vt procuratori) competet.

36 Quin captiuo reuerso, † eodem iure, in causis cœptis, eius nomine curatorem bonis datum vti posse, & suprà *quæstion.* 3. *numero* 10. dicta monstrant: & *Vlpianus, in dict. l. Ab hostibus*, *§.* 1. sic: *Ego autem, etiam nomine eius, qui in hostium potestate est, si curator (vt plerumque fit) fuerit bonis constitutus; auxilium competere existimo.* Vbi & *Accurs. verb. Existimo*, captiuo quoque reuerso, concessum auxilium, eius bonis curatori dato, competere notat.

37 Quod si alios † velit curator bonis datus conuenire, actionesque aduersus eos curæ sibi iniunctæ ratione mouere, non idem vtique, diuersum potius videtur asserendum: cum non eadem prouocationis, quæ defensionis in curatore bonis dato ratio extet. Ea siquidem (post longam Doctorum contro-

38 uersiam) resolutio præualuerit: † actiones tantum tempore perituras, nõ etiam aliàs, curatorem hunc bonis datum posse mouere, ex *l. Creditor*, 14. *D. de bon. auctorit. iudic. possid.* & ibi *Bart. & Alberic.* aduertitque, citatis alliis, *Baez. de decim. tutor. cap.* 16. *numero* 15. eosque sequutus *Gutier. de tutel.* 3. *part. capit.* 17. *numero* 8. quam receptiorem opinionem (post *Azon. Angel. & Alexand.*) testantur *Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 2. *casu* 15. *numero* 31. quando saltem graue æs alienum, vel non magna immineret necessitas, creditoresve instarent. In eamque *Pomponii* sententia mouet, *in l. Si quis instituatur*, 23. *§. Sed si sub conditione*, *D. de hæredib. instit.* & Pauli, *in l.* 1. *D. de curat. bon. dand.* cum ad custodiam tantum, non ad plenam administrationem is datus censeatur, vt *Hermogenianus* respondit, *in l. Inter bonorum*, 49. *D. de administr. & pericul. tutor.* differentiam pariter curatorem ita designans: *Inter bonorum, ventrisque curatorẽ, & inter curatorem furiosi, itemque prodigi, pupillive, magna est differentia: quippe cum istis quidem, plena rerum administratio: duobus autem superioribus, sola custodia, & rerum, quæ deterioris futuræ sunt, venditio committatur.* Graui igitur ære alieno, necessitateve imminente, cum alios lacessere curator bonis datus possit: Cap-

39 tiui quoque nomine † (cuius iuribus vtitur) aduersus eius debitores legis nostræ vnicæ fauore, & dispositione se munire, eosque ad Principem in causæ prima cognitione trahere; in dictorum consequentiam descendit.

40 Simulque, necessitate prædicta deficiente, † & actiones mouendi (praxi licet non omnino consentiente) facultatem curatori bonis dato denegari, & fori captiui nomine priuilegium. Cum & Captiuorum iura illæsa conseruent leges; & tempore pereant nullo. Impedito siquidem agere tempus non currat, *l.* 1. *§. fin.* *C. de annal. except. l.* 1. *in fin. C. de bon. quæ liber. l. In rebus*, 30. *§. Omnis*, *C. de iure dot.* cum cæteris congestis à *Nobis in Axiomatib. iur. diter. I. numero* 22. Et Captiuo in specie prouiderit (antiquarum simul memor) *l.* 5. *tit.* 29. *dict. part.* 2. cuius est initium: *Tiempo touieron por bien los antiguos, que no passasse a daño de aquellos que yoguiezen en Captiuo, porque perdiessen sus bienes, ni los derechos*

techos que ouiessen de auer. E porende ninguno non los puede ganar mientras ellos assi yoguieren, maguer alguno dellos fuesse tenedor, quanto tiempo quier. Quæ item
41 captiuo quoque libertatem adepto † ad propriosque lares reuerso, à triduo aduentus sui, quadriennium ad bonorum recuperationem concedit. Subdit enim: *E porende, si el Captiuo despues que saliesse de la prision fallasse alguna de sus cosas en poderio de otro, que dixesse que la auia ganado por tiempo: bien la podria demandar fasta quatro años, è auerla por derecho. E estos años se deuen començar a contar del dia tercero que llegassen a sus casas, fasta en quatro años acabados.*

ALIA PROPE infinita in libertatis (quippe quæ omnibus rebus fauorabilior sit) Captiuorumque fauorem iura decernunt. Ne ideò in infinitum quoque sermonem dilabamur; & remissione vtemur in multis; & vtiliora, ac frequentiora in medium proferemus: fœlici ad id in primis compendio vtentes, ex latè iam *quæstione octaua* in Ecclesiæ, piarumque causarum, fauorem cumulatis, vbi vnam hanc rationem ad prolixi sermonis (necessarii licèt) excusationē, inter alias, quod cæteris consimilibus in ea dicta prodessent, redidisse meminimus. Libertati vero Ecclesiæ, & piarum causarum priuilegia (disparitate non existente rationis) acommodari; & ibidem sæpè notata monstrant, & firma assertio, quæ libertatem, eiusque cau-
42 sam † inter pias reponit, earumque fauoribus potiri dictat, quam cōstituunt *Andr. Tiraq. de pia caus. in princip. Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. fori, sect. 1. quæst. 35. num. 1. Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 55. num. 31.* De libertateque ad pias causas, & è contra, argumentum valere, multis comprobamus *in Axiomatib. iur. lit. A. numero 453.*
43 Minorum † pariter fauori comparari, imò præferri, asserit *Castrens. in l. 3. C. si aduers. libert.* sequiturque *Sfort. Odd. dict. num. 25. vers. Et ratio est.* Ideò neque aduersus libertatem à se concessam
44 † restitui minorem, decernunt *l. 1. 2. 3. & fin. C. si aduers. libert. l. Si ex causa, 10. §. fin. D. de minor.* vbi remedium hac in specie, ita minori *Vlpianus* denegauit; vt neque à Prætore subueniri vlla ratione posse, hunc in modum prædicet: *Aduersus libertatem minori quoque à Prætore succurri, impossibile est*, repetitque *in l. Eleganter, 7. D. de dol.* consentiunt *Paulus in l. Minor se in id, 50. §. 1. eod. tit. D. de minor.* & Martian. *in l. Illud, 2. in ordine, 9. D. de appel. & relat. Illud sciendum est* (ait) *neque pupillum, neque Rempublicam, cum pro libertate iudicatur; in integrum restitui posse.* Præstat huius rei ad longum rationes, materiamque prosequitur *Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 2. dict. quæst. 55. num. 25. & seqq.* ampliationes, limitationes, & intellectus à *num. 34.* assignans.

Sic neque aduersus promissionem,
45 † aut donationem ad Captiuorum redemptionem à minore factam, restitutionem concedi, tradunt *Bald. Nouel. in tract. de dote, part. 6. special. 63. n. 2. Sfort. Odd. d. 2. p. q. 58. art. 3. n. 27. Mier. de maiorat. 4. p. q. 1. n. 7.*

Possèque minorem, vt à captiuitate
46 coniunctum redimat, † bona sua alienare (ex *authentic. Si captiui, C. de postlimin. reuers.* asseruère idem *Nouel. dict. tract. special. 61. Greg. Lop. in l. 18. tit. 16. part. 6. verb. Derecho, Palac. Rub. in repet. cap. Per vestras, de donation. inter vir. & vxor. §. 26. num. 4. Mier. dict. loco, num. 5.* Idem *num. 9.* affirmans, etsi
47 non tutoris † authoritas adsit, dispositionemque *legis 22. tit. 11. lib. 5. nouæ Reg. collect.* hoc in casu, in minore, & filiofamilias restringens. Quam pari-
48 ter limitationem † recipiunt *l. 13. titul. 20. lib. 3. Fori leg. l. 55. Taur. & l. 2. tit. 3. lib. 5. nouæ Reg. collect.* contrahore mulieri absque mariti licentia prohibentes, vt (cum *Tiraquel. de legib. connubial. glos. 8. De son marit, quæst. 35. num. 283.*) obseruat *Mier. d. quæst. 1. limit. 4. n. 2.* Valereque tunc à muliere contractū gestū, iudicis etiā non interueniēte

de-

decreto (quod in aliis absente marito, *lex* 59. *Taur.* desiderat) pietas exigit, necessitas requirit, præsumptus mariti consensus suadet. Pietatem id exigere, ex se, & superioribus patet.
49 Ad pios autem actus, † etiam sine mariti, iudicisve consensu, contrahere vxorem posse, defendit *Roderic. Suar. in repetit. dict. legis* 13. *titul.* 20. *de las deudas, lib.* 3. *Fori leg.* præcipuè *à num.* 3. *cum seqq.* Quòd in dispositionibus ad
50 pias causas, † iurisgentium solemnitates seruare, sit satis ex *cap. Relatum, de testam.* aliisque ab eo citatis.

Necessitas in eo casu tanta, vt si
51 cum possit, † maritum vxor non redimat (tanquam in sociale matrimonii fœdus turpiter committentem) indignam se hæreditate mariti reddat, iuxta *Marciani* placitum, *in l.* 3. & Hermogeniani *in l. Bi qui*, 21. *D. de his quib. vt indign.* Imperatoris Iustinian. *in authent. vt cum de appell. cognos. §. Si vnum ex prædictis, coll.* 8. & *Accurs. in l. Si ab hostibus*, 11. *§. Si vir vxorem, verb. Lucrifacere, D. solut. matrim.* Guil. *Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, num.* 821. *& seq. pag. mihi* 135. Quam quidē dispositionem, ad quoslibet extendit coniunctos, Regia *l.* 6. *tit.* 7. *part.* 6. *vers. E lo que diximos.*

Eoque necessariæ alienationis præ-
52 textu, Ecclesiæ bona, † restitutioni, vel fideicommisso subiecta, pro captiuorum redemptione alienari, & distrahi posse, iam *de priuileg. pauper. quæstion.* 22. *num.* 41. *& seqq.* diximus. Necessariamque alienationem, eiusve causa,
53 contractum, † sine mariti, iudicisve licentia celebrare posse, tradunt *Cifontan. in dict. l.* 55. *Taur.* (ita eius limitans dispositionem) *quæst.* 5. *Azebed. in l.* 2. *num.* 81. *limit.* 1. *Burg. de Paz in proœm. leg. Taur. num.* 305 *&* 306.

Præsumptum mariti consensum ab argumentis petere, inane prorsus, ac puerile cum in quolibet actu sibi vti-
54 li † (non etiam magnitudinis huius cōsensum quis accommodare videatur, ex adductis à *Nobis in Axiomat. iur. lit. T. num.* 3.

Præsumpto vero mariti consen-
55 su interueniente, † contrahere vxori, absque eius, aut iudicis licentia, esse concessum, probant dicta ab *Anton. Gomez in eadem l.* 55. *num.* 3. 4. *&* 7.

Præterquam, quod absente in lon-
56 ginquo † marito, cuius haberi consensus nequit, si eius ab statuto (vt à lege nostra) desideretur consensus absque eo contrahere vxorem posse, intelligendumque statutum, aut legem *Si præsens sit maritus*, aut illius haberi consensus possit; authoritate *Baldi cons.* 488. *incip. sequens quæstio, lib.* 1. *& cons.* 394. *Statuto commun. Papiæ, lib.* 5. notat *Aym. Crauet. cons.* 12. *numero* 4. *lib.* 1.

Pro libertate quoque, aut pia cau-
57 sa fideiubendo mulierem, † nequaquam Velleiano iuuari, profitentur *Gallet. in Margarit. cas. conscient. liter. M. versic. Mulier iuuatur*, & *Ioann. Mar. Nouar. hoc eodem tractat. de priuileg. miserabilium personarum priuileg.* 110.

58 Per fraudem item † datam non impediri libertatem, nisi & fraudandi animus, & damnum pariter adsint, *Iustinian.* Imperator respondit in *§. In fraudem, instit. quib. ex caus. manumitt. non licet*, & prosequitur *Sfort. Odd. de restitut. in integr.* 1. *part. quæstion.* 4. *numero* 8. *versic. Secundo facit*, *& numero* 12. Hæreditatemque restituere
59 iussus, si vt futurum successorem † fraudet, cum libertate donauit: firma quidem libertas, sui fauore, manet, eius vero qui libertatem dedit hæredes ad serui æstimationem fideicommissario esse adstrictos *Iulianus* edixit *in l. Quidam ita*, 52. *§. fin. D.*
60 *ad S. C. Trebellian.* A minore †, quæ libertates concessas (cui ætatis prætextu abstinendi ius est) abstinendo, firmas remanere, *Papinianus* respondit *in l. Si mulier*, 32. *D. de minor.*

61 Semel etiam data libertas † neque ex falsa causa retractari valet, *§. Semel instit. quib. ex caus. manum. non lic. Sfort. Odd. dict. tract. part. 2. quaest. 55. numero 25.*

Proque redimendis Captiuis datũ,
62 † neque ingratitudinis prætextu reuocari posse, tradunt *Franc. Rip. in l. fin. C. de sacros. Eccles. numero 172. & Marc. Anton. Genuens. in practicabil. Ecclesiastic. quaest. 307. num. 4.* Cum per ingratitu-
63 dinem † donationem reuocari, nemo non sciat, & prosequimur, *de priuileg. pauper. part. 1. quaest. 42. num. 10.*

Testamentum, aut relictum in eo
64 legatum, cancellatum, † deletumve repertum, nullius esse momenti, consultòque deletum præsumi (cum *Bart. Alexand. Ias. Lanfranc. Castrens. Paris. Albens. Person.* & aliis) testatur *Ioseph. Mascard. de probation. tom. 1. conclus. 257. nu-*
65 *mero* 1. Libertatis † vero legatum, casu præsumi deletum, vel etiam testamento cancellato, valere, probat *l. 3. D. de his, quae in testam. del.* & notant *Bart. ibid. §. 1. Alexand. in l. Si vnus, post numero 7. C. de testam. & ibid. Ias. numero 7.* eosque sequutus *Mascard. dict. loco, num. 6.*

Quin nullo etiam hærede existen-
66 te, † libertatis legatum sustineri, ex Imperatoris *Antonini* decreto, *Marcel.* insinuat *in eadem l. 3. D. de his quae in testam. del.* & Vlpian. *in l. Cum quasi, 30. §. Sed et si quis, D. de fideicommis. libert.* inquiens: *Sed et si quis sine hærede, vel alio successore decesserit, qui fideicõmissam libertatẽ præstare deberet: adito Prætore, libertatẽ præstandã esse, Senatus cẽsuit.* Etsi
67 in aliis † deficiẽte hærede, legata quoque deficiãt, *l. fin. D. de iure codicil. §. Ante hæredis, inst. de legat.* Hodie licèt nullo quoque hærede dato, aut existente, hæreditateve non adita, quælibet indistinctè debeantur legata, dispositione *legis 1. titul. 2. lib. 5. Ordinam.* vt & *Anton. Gomez* aduertit, *in l. 24. Taur. num. 4. vers. Ex quo videtur inferri,* adhuc arguens: ea quoque extante (et si non consentiat) hæreditatis aditionem
68 requiri. Quã etiam in piis causis † desiderari, nec aliter earum legata sustineri (communi iure attento, ex recepta opinione) profitetur *ibidem, numero 1. col. 4. vers. Nono, in fin.* Et pro libertate nominatim exigunt aditionem *Verus, & Antonin.* Imperatores, *in l. 2. C. de testament. manumis.* his sanè clarissimis verbis: *Ex testamento defuncti libertates præstari non possunt, hæreditate non adita,* repetuntque *in l. Sequenti.* Ea ta-
69 men exceptione, † vt semel hæreditate adita, licet hæres scriptus per in integrum restitutionẽ abstinuerit hæreditate, nihil ea res libertati obsit, prædixerantque *Paulus in l. Sciendum, 32.* aliàs *33. D. de manumis. testam.* Vlpian. in *dict. l. Cum quasi, 30. §. Sed et si suus, D. de fideicommis. libert.* & *in l. Etsi fine, 8.* (aliàs pro paragrapho inseritur *legis Ait Prætor, 7.* incipiente, *Hodie*) *§. Sed quod Papinianus, D. de minorib.*

70 Rei legatæ alienatione † voluntaria, aut inuoluntaria sic legatum extingui; vt neque re in legantis dominium reuersa conualescat, *Paulus,* & *Modestinus* responderunt. Ille *in l. Cum seruus, 15.* Hic, in *l. Rem legatam, 18. D. de adimend. legat.* quam exornat conclusionem *Mascard. de probation. tom. 3. conclus. 1281. num. 87. & seqq.*

71 Hunc tamen fauorem libertati † *Marcellus* dedit, vt si seruus liber esse iussus, à domino alienatus sit: in potestatemque eius postmodum recidat, vel ante aditam hæreditatem, hæreditarius fiat: libertatem vtrique obtineat, *in l. Verum, 58. D. de manumis. testam. Verum est* (ait) *eum qui liber esse iussus esset, alienatum à testatore, si ante aditam eius hæreditatẽ rursus hæreditarius fieret: mox cum adiretur hæreditas, ad libertatem peruenire.* A quo non longe abest *Iustiniani* Imperatoris decretum, *in l. Quidam, 5. C. de necess. seru. hæred. instit.* dispo-
72 nens: † tacitam etiam libertatem, per hæredis in partem, vel in totum institutionem de seruo factam, tutorisve dationem, legato præualere, neque per le-

legatum de seruo simpliciter postea factum, reuocari.

73 Paribus suffragiis † vtrinque, pro libertate, proque seruitute existentibus; quæ libertati fauent, præualent; reiiciuntur quæ nocent, auctore *Paulo in l. Inter pares, 38. D. de re iudic. Gregor. IX. in cap fin. extr. eod. tit. l. 18. tit. 22. part. 3.*

74 Cum in aliis, † aut reo quæ fauent, inter iudices ordinarios, sustineantur, vt eademmet iura decernunt: aut inter

75 delegatos, † à delegantis authoritate, & placito pendeat, iuxta *Modestini* responsum *in l. Duo iudices, 28. D. de re iudic.* cuius sunt verba: *Duo iudices dati, diuersas sententias dederunt: Modestinus respondit: vtranque sententiam in pendenti esse, donec competens Iudex vnam earum confirmauerit.* Caueturque idem *in dict. cap fin.* dicente: *Si vero ex delegata potestate; vtraque pendet sententia ex arbitrio delegantis*, & in *l. 17. dict. titul. 22. part. 3. vers. Pero si los juezes*, & notat *ibid. Gregor. Lop.* Aut *si ex compromisso* (vt *text. in dict. cap. fin.* inquit) *neutrum debet habere vigorem.*

76 Hodie, † cum Senatores discordant, paresque in suffragiis existunt, quis debeat seruari ordo, *leges* tradunt Regiæ 43. *&* 44. *titul. 5. lib. 2. nouæ Regiæ collection.*

Nobilibus datum esse, vt pro ciuili

77 debito † in carcerē detrudi nequeant, haud est qui nesciat, disponentibus sic Regiis pariter *legibus 5. titul. 12. lib. 2. Ordinam. l. 79. Taur. & l. 6. titul. 2. lib. 6. nouæ Reg. collect.* Huic nec renunciari

78 † fauori posse, in iuris communis terminis, *Anton. Gomez in dict. l. 79. num. 3.* defendit; quod recentiori ordinatione (nobilitatis gratia) sancitum est expresse.

Nobilitatis tamen fauori, libertatis, redemptionisque in hoc etiam præualere fauorem; posseque nobilem ad re-

79 demptionis precium obligatum, † nec soluētem in vincula detrudi, in eisque quoad soluat detineri, in casus contingentia in Regia Vallisoletana Cancellaria decisum, refert *Mieres de maiorat. dict. 4. part. quæst. 1. limit. 4. num. 10.*

Mulierum quoque fauori hac in re libertatis, redemptionisque fauor potior. Etsi enim fœminæ non quemad-

80 modum viri pro debitis † creditoribus addicantur (vt legibus Regiis stantibus, quæ debitores creditoribus suis addicunt, à *Nobis* relatis, *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 44. num. 23.*) longissimè validisq; rationibus defendit *Baez. de inope debitor. cap. 15. num. 2. vers. Sed verius est, & seqq. Idem* tamen, *ipse ibi num. 24.*

81 Id fallere dicit, iureq; pignoris retineri † fœminā posse, creditoriq; addici, si ob sui redemptionē debitū processerit. Sic expressè diffinitum dicens *in l. Si quis ingenuam, 21. D. de capt. & post limin. reuers. in l. Fœdissima, 7.* & in *l. Si is qui te, 13. C. eod. titul.* quod & *num. 1.* firmarat.

Simile quoque in redemptionis debiti gratiam adnotandum. Quod etsi ciuili iure, cedens bonis pro debito ci-

82 uili † carcerem vitet, ex *l. 1. C. qui bon. cedere poss. l. 4. titul. 15. part. 5.* Secus at-

83 que (etiam de ciuili iure) † si debitum ex redemptione procedat; quia nec cessione bonorum à carcere, ab addictioneve debitorem liberari, sed quinquennali labore redemptionis preciū seruitioque (si aliunde non habeat, resarcire debere, Imperatores *Honor. & Theodos.* decreuere *in l. fin. C. de captiu. & postlimin. reuers. Ne quando enim damni consideratio in tali necessitate possitis negari faciat emptionem; decet redemptos, aut datum pro se precium emptoribus restituere; aut laboris obsequio, vel opere quinquennii, vicem referre beneficii*, exornat (sic tradens) *Baez. de inope debitor. cap. 1. num. 65.*

84 Circa victum, † vestitumque ab hostibus captis præstitum, iidem ipsi Imperatores ibidem sic decernunt: *Diuersarum homines prouinciarum, cuiuslibet sexus, conditionis, ætatis quos barbarica feritas captiuitatis necessitate transuexerat,*

rat, inuitos nemo retineat, sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas. Quibus si quicquam in vsu vestium, vel alimonia impensum est; humanitati sit præstitũ: nec maneat victualis sumptus repetitio.

85 Cum alteri cuilibet, † qui ex legis, aut hominis dispositione ad alimentorum præstationem adstrictus non sit, eorum concedatur repetitio, vt & in auia pro nepotis alimentis expendendente (ex *Pii Antonini* decreto) *Paulus* respondit, *in l. Nesenius*, 37. *D. de negot. gest.* eamque regulam (ex *l. 1. l. Alimenta*, 11. & *l. Quod in vxorem*, 13. *C. eod. titul.* multorumque auctoritate) eruditissimus *Petr. Surd.* assignat in suo vtili *de aliment. tractat. tit. 6. quæst. 1. num. 1.* latè *numeris seqq.* ornatis.

86 Sic etiam pro libertate, redemptioneque filii à parentibus impensum † repeti non posse, sed pietate ductrice solutum expensumque videri *Diocl.* & *Maxi.* sanxère, *in l. Liber captus*, 17. *C. de captiui. & postlimi. reuers.* (alias) *de postlim. reuer. & ab hostibus redẽptis* inquiũt enim: *Quo genere matre filium redimente cum huiusmodi contractus non de mercede, sed de tristitia repudianda, cogitatur: voti recipiendi filium cogitatio cum optabili conditione filium illi matri restituit.* Paucisque interiectis: *Propietatis itaq; ratione ab hostibus redempto filio, facti te pœnitere, ac de precio quidquam tractare, non conuenit.* Ideoque nec in legitimam redemptionis precium, proque ea impensũ imputari posse, apparet, profitẽturque *Bald. ibid. numero 3. & in auth. Ex testamento, sub num. 35. vers. Quarto, C. de collat. Bart. in l. Stichus, num. 3. D. de pecul. legat. & in l. Frater à fratre, numero 58. D. de cõdict. indebit. Deci. consil. 628. num. 2. Alciat. de præsump. regul. 1. præsumpt. 32. num. 2. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. artic. 36. sub numero 138. vers. Et idem quoque, Ioan. Anton. Mangi.* (communem, & magis communem sæpè affirmans) *de imputat. quæstion. 42. numero 1. Anton. Gomez in l. 29. Taur. n. 29. Ioan. Garc. de expens. & melior. c. 4. n. 12. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 88. n. 29. Eman. Rodrig. in summ. verb.* Captiuos, *cap. 41. num. 4. casu 88. num. 29. Mascard. de probation. tom. 1. conclus. 554. nu. 68. & seq.* In fra-

87 tre † pro redemptione fratris expendente limitans *num. 70.* cum *Bald.* & *Decio*, ex affectionis disparitate.

Limitat quoque *Glos. in dict. l. Liber captus, verb. Non conuenit*, si à principio

88 cum protestatione † repetendi, vel cõputandi precium redemptionis parens redimat, ex *dict. l. 1. C. de negot. gest.* & *dict. l. Nesenius*, conducuntque à *Nobis* tradita *de priuileg. pauper. 2. part. quæst. 59. num. 12. & seqq.* Etsi in contrarium in hoc quoque casu, si nulla filius bona pro redemptione habeat, suadent à *Nobis ibidem* prænotata, *num. 18.* probantia, nec protestationem quidem parentis credendi animo fecisse, quidquam operari in his; quæ expendere, præstare ve omnino necesse parens habet; vt aut repetere, aut in legitimam imputare nullo modo possit.

89 Ante litem contestatam † testes recipi non posse, *quæst. 8. numero 389. & quæst. 10. num. 94.* notamus.

90 Perdit tamen ea regula vires in liberali causa, † cum de statu personæ agitur, secundũ *glos. in cap. Quoniã frequenter, vt lite non contest. verb. regulariter in fin. vers. Et secundum quosdam*, & *ibid. Hostiens. n. 26. in casu 21. Marian. Socin. nu. 49. & 50. fallent. 53. & 54. Nell. in tract. de testib. num. 73. casu 27. Farin.* cum aliis à se adductis, eod. tractat. *quæst. 76. num. 43.*

91 Minutam solutionem † creditorem recipere non debere scitum, ex *l. Tutor*, 41. *§. Lucius, D. de vsur.* & *quæst. 8. supr.* aduertimus.

92 Pro libertate † vero eiusque fauore, minutam solutionẽ, debitique partem creditorem accipere adstringit *Paulus in l. Cum hæres, 4. §. Item si decem, D. de stat. liber. Si decem* (inquit) *hæredi dare iussus fuerit: etiam per partes accipere fauore libertatis cogendus est.* Et notant *Alexand. in l. Quidam existimauerunt, num. 7.* & *ibid. Ias. num. 6. D. si cert. pet.*

Pirrh.

Pirrh. Maur. de solut. & oblat. cap. 30. num. 18.

Seruum quoque pignori obligatum
93 à debitore, sciente, † & tacente creditore manumissũ liberum effici, pignorisque remissionem à creditore factã censeri, Imperatores *Verus*, & *Antonin.* his verbis *in l. 1. C. de remiss. pignor.* decreuere: *Si te manumissum, & in libertate moratum, sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, Præsidi probaueris: ex cõsensu creditricis remissam pignoris obligationem apparebit: & per hoc, iure te manumissum, nec ab hærede debitricis in seruitutem peti posse, certum est.* Cum in aliis †
94 *Martianus* contradicat, *in l. Sicut, 8. §. Non videtur, D. quib. mod. pign. vel hypoth. solu.* inquiens; *Non videtur autem consensisse creditor, si sciente eo, debitor rem vendiderit: cum ideo passus est venire, quod sciebat vbique pignus sibi durare.* In præ-
95 iudicialibus † namque tacentem pro consentiente haud quaquam haberi, multis *in Axiomatib. lit. T. num. 5.* ostẽdimus.
96 Morte mandantis † finiri mandatũ peruulgatũ est, *in Axiomatibusque iur. lit. M. num. 36.* plenè tradidimus. Li-
97 bertati † tamen & id *Iulianus* dedit, *in l. Si pater, 4. D. de manumiss. vindict.* (& *ibid.* notauit, *verb. Fauore, Accurs.*) vt nec mandantis morte expiret. Multisque relatis profitentur sic *Anton. Gabr. commun. concl. tit. de procurat. concl. 2. nu. 33. & Trigon. singul. 81.*
98 Exosam, iureque damnatam pedagiorum, † tallearumve impositionem, (vt *in prim. de priuileg. pauper. parte, quæst. 38. num. 2. & seqq.* ornâmus) per-
99 missam, & licitam libertatis † redemptionisque causa reddit: posse namque licitè pro sua redemptione taleam iuste Principem imponere, firmant *Nicol. Boer. decis. 126. num. 8. & 9. Archiepisc. Florent. 2. part. summ. cap. 13. §. 2. vers. Tertius est, col. 1. Mieres de maiorat. 4. part. quæst. 1. limit. 4. num. 7.* addens 8. ad contributionem hanc, etiam nobi-
100 les † compellendos, cõfirmatque *Boer. dict. loco, num. 10. & Augustin. Bero: cons.*
101 *81. num. 7. & seqq. lib. 1.* In dominis †
etiam inferioribus superioremque recognoscentibus ampliatores, sequimur *Nos dict. quæst. 38. num. 15.* Collectandi
102 ius licet de Regalibus † esse, nec alii quam Imperatori, aut Regi superiorem non recognoscenti cõpetere, multis *duobus præcedentibus numeris ibidem* comprobâmus.
103 Inuito conferri beneficium, † ius & ratio vetant. Ius, *in l. Inuito, 70. D. de reg. iur. in l. fin. C. vnde legit.* pluraque alia à *Nobis in Axiomatib. congesta, lit. B. num. 8.*

Ratio iuri inhærens; quia (vt *Quintilian. declamat. 7.* ait) *Omnium beneficiorum ista natura est, vt non sit necessitas, sed potestas. Quidquid in honorem alicuius inuitum est, desinit priuilegium vocari posse, si cogas. Cuncta (si videtur) iura percurrito nusquam adeò pro nobis solicita lex est, vt*
104 *quod præstat, extorqueat.* Libertatis, † vero, redẽptionisque fauore extorquet. Pro sui namque redemptione ipsiusmet bona distrahere, vt illum à captiuitate, eo etiam renuente, liberet, Tertio licet, cogiturque ratum habere redemptus. Ex notabili Imperatoris *Iustinian* decisione, *in auth. vt cùm de appell. cognosc. §. In huiusmodi vero coll. 8.* Cuius non verba omittamus oportet; etsi Doctorum ad confirmationem, numero parcamus; siquidem satis ea perse firma, adiutorio non egent. Ait enim: *In huiusmodi vero causis, quãdo pro Captiuorum redemptione necessarium fuerit dare pecunias: si quis proprias pecunias non habuerit; licentia erit ei, si memoratæ sit ætatis, mutuandi pecunias, & res mobiles, vel immobiles supponendi, siue propriæ ipsius sint; siue illius, qui in captiuitate detinetur. Quoniã in prædictis omnibus, quæ pro Captiuorum redemptione data, vel expensa probabuntur; contractus huiusmodi tanquam personæ suæ potestatis, & legitimæ ætatis factos; ita firmos esse decernimus: nullo eis, qui cum huiusmodi personis in memoratis causis, quo prædictum est, modo*

modo contraxerint, praeiudicio generando: necessitatem scilicet habente eo, qui ex captiuitate redierit, tales contractus ratos habere, & eis tanquam suis debitis obligari. Ex quo cum *§. praecedenti*, quinque mirabilia, *verb. Debitis*, notanda aduertit *Accurs.* quorum pleraque iam suprà notamus. Probauitque dispositionē praedictam *text. in l. 6. titul. 7. part. 6.* in fin. *E non se pueden ende escusar los herederos sobredichos, maguer digan que non recibieron mandado de los Catiuos para vender, o obligar sus cosas, por razon de quitallos. Cà sin su mandado las podrian ellos vender, e obligar tambien como las sus cosas proprias.* Conueniuntque latè à *Nobis* deductis *praedict. quaest. 51. per tot.* ex text. etiam, *in l. fin. C. de testament. manumiss.* in inuitum conferri libertatem posse, testatur *Ias. in addit. ad Port. in princip. instit. quib. mod. tol. oblig. numero 3.*

Proque libertate poenitus extraneis
105 † agere licere, tradit (ex *l. 1. D. de liber. homin. exhib.*) *Arias Pinel. in rubric. C. de bonis matern. part. 2. num. 6. ante fin.* Cū
106 interesse cessante, † repelli agentem, multa iura decernant, quae adducimus Axioma formantes, in *nostris, lit. I. nu. 92. & seqq.*

Ex *filii*, vel *consanguinei* nominatio-
107 ne, † nec filiationem, nec consanguinitatem probari Imperatores *Dioclet.* & *Maxim.* sanxere, in *l. Non epistolis, 13.* & *in l. Non nudis, 14. C. de probat.* Gordian. *in l. 4. & 5. C. de haere. inst.* probatq; *text. & ibid.* notat *Glos. verb. Nominatus, in cap. Per tuas, 10. extr. de probation.* asseruntque *Petr. Dueñ. regul. 341. Iacob. Menoch. de praesumpt. lib. 6. praesump. 53. num. 38. Aluar. Valasc. consult. 177. numero 9.* plenissimè *Ioseph. Mascard. de probationib. tom. 2. conclus. 790. per tot.*

Ex nominatione autem *filii* à domi-
108 no † de seruo facta, si nō filii iura, libertatē tamē seruo competere, *Iustiniano* Imperatori placuit, *in §. fin. instit. de adoptionib.* libertatisque fauore notarunt *Petr. Rebuff. in tractat. de nominat. quaest. 1. num. 6.* & *Ioseph. Mascard. dict. concl. 790. num. 44.*

Multa praeterea alia iura libertati fauentia extant; quorum praecipua (ob materiae in frequentiam) summatim referemus. Adest in primis Pauli notabile responsum, *in l. Iulius Paulus, 80. D. de condit. & demonstr.*

Vbi libertatis fauore, coniunctio-
109 nem dictionemve coniunctiuam † naturam suam perdere, nec coniungere, libertatemque alicui, cum alio simul relictam, si quid praestiterit, eo etiam non praestante, coniunctum liberum esse, affirmans.

Pro libertate praestanda, haeredem
110 nominatum suspectam † etiam haereditatem ex benignitate adire compelli *Papinianus* decet, *in l. Non est cogendus, 53. D. ad S.C. Trebel.*

111 Libertas deinde directè † relicta, quae ideò subtili iure inutilis foret, ad fideicommissariam trahi, *Vlpianus* est auctor, *in l. Generaliter, 24. §. Si quis seruo, D. de fideicommissar. libert. Si quis seruo pignorato* (ait) *directam libertatem dederit; licet videatur iure subtili, inutiliter reliquisse: attamen, quasi fideicommissaria libertate relicta, seruus petere potest, vt ex fideicommiss. liber fiat. Fauor enim libertatis suadet, vt interpretemur ad libertatis praestationem accedere testamenti verba, quasi ex fideicommisso fuerit seruus liber esse iussus. Nec enim ignotum est, quod multa contra iuris rigorem pro libertate sint constituta.*

112 Conditione deficiente, † sub qua legatū relictum est, legatum deficere; nō vero libertatis legatum, *Vlpianus* demonstrat, *in l. Si ita scriptum, 16. D. de manumiss. testam.* Eius sunt verba: *Si ita scriptum fuerit: Cum Titius annorum 30. erit, Stichus liber esto, eique haeres meus fundum dato: & Titius ante quam ad annum 30. perueniret, decesserit: Sticho libertas competet; sed legatum non debebitur. Nam fauore libertatis id receptum est, vt mortuo Titio tempus superesse videatur, quo im-*

pleto, libertas contingat. Circa legatum, defecisse conditio visa est. Notantque *ibid. Accurs. verb. Impleto,* & *verb. Defecisse.* Et *Nos in Axiomatib. lit. C. num.* 108.

Legatum rei alienæ, cum testator
113 suam esse † putaret, inutile *Iustinianus* edixit, *in §. Non solum, vers. Quod autem dixi, instit. de legat.*

114 Libertatis † autem legatũ, ei quoque seruo, quem suum testator arbitrabatur factum, ea nõ contineri sanctione, tenerique hæredem, & redimere, & manumittere illum, *Paul.* respondit, *in l. Paulus, 39. D. de fideicommiss. libert.* Eius transcripta verba sunt: *Paulus respondit: Etsi alienus inueniatur seruus, quẽ vt suum testator ab vno ex hæredibus voluerit manumitti, tamen cogendum eum qui est rogatus, redimere eum, & manumittere. Quoniam non putauit similem esse causam libertatis, & fideicommissi pecuniarii.*

Nec mirabile minus, quod idem ipse *Paul.* immediatè subnectit: *Paulus*
115 *respondit,* his verbis: *Crede mihi Zoile,* † *gratias tibi referet filius meus Martialis; imò non tibi solum, sed & filiis tuis. In plena voluntate defuncti contineri, citra beneficium coniunctis personis, & Zoilam, qui si serui sint, nihil gratius his præstari posse, quam libertatem: ideòque Præsidem debere sequi voluntatem defuncti.*

Cum generalia, iactantia, vel adulatoria verba (vt sunt prædicta) nec pro
116 bationem faciant, † nec obligationem inducant, iuxta dispositionem *text. in cap. Cum venissent, 6. de instit.* in verbis illis: *Respondit, quod non solum in illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quod sibi placeret.* Notantque *ibidem Canonistæ, text. & ibi DD. in l. Sciendum, 19. §. 1. D. de ædilit. edict. Andr. Tiraquel. de priuileg. piæ caus. priuileg. 51. Franc. Viui. commun. opin. tom. 2. lib. 8. titul. 21. num. 43. Cald. Pereyr. de nomin. emphyt. quæst. 1. num. 39.* Latissimè *Nicol. Genua, in addition. ad lib. 3. de scrint. priuat. titul. de liter. offic. seu reuerentialib. per tot. Balthazar. Thomas* (post hæc scripta visus) *tractat. 10 suorum tractatuum, titul. 2. de specialib. vel priuileg. piæ caus. cap. 54. Ioseph. Sesse Arag. decis. 182. num. 13. Stephan. Gratian. decis. 156. num. 14.* Cõueniunt in Baccharam (omnia offerentem, nihil præstantem) *Martialis epigrammat. lib. 7. epigr. 91.* carmina:

Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,
Bis nobis dicis Bacchara, terquè dis.
Appellat rigida tristis me voce secundus,
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Pensio te coram petitur, clareque palamque:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Esse queror gelidasque mihi, tritasque lacernas:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Hoc opus est, subito fias vt sidere mutus;
Dicere ne possis, Bacchara, quid sit opus.

Verba pariter enunciatiua liberta-
117 tis gratia † probare, dispositionem, & obligationem inducere, eiusdem *Pauli* responsum *in dict. l. Paulus* suadet, affirmatque (suo licet more, à piæ causæ similitudine petita) *Ioan. Mar. Nouar. hoc eodem tract. de priuileg. miserabil. per-*
118 *sonar. priuileg.* 13. Cum in aliis † nec probare, nec disponere, in vulgare transierit Axioma, ex *l. Si quis ita instituatur hæres, si legitimus, D. de hæred. instit. l. Lucius Titius testamento, §. Quisquis mihi hæres erit, D. de legat. 2.* quamplurimisque aliis authoritatibus comprobatũ *in nostris, lit. V. num. 90. & 91.*

Multas præterea libertati fauentes leges cumulauit *Gregor. Lop. in l. 4. tit. 5. part. 3. glos. 7. verb. Todos los derechos del mundo.* Quibus & iuniores Regias adde, *toto ferè, titul. 11 lib. 1. noue Reg.*
119 *collect.* quatenus *lex* 1. statuit: † *Que si se rescataren por ganados, que huuieren de dar por sus redempciones, que los nuestros Almojarifes, y guardas de las sacas no les tomen por*

por ello derecho de diezmo, ni medio diezmo, ni otro derecho alguno.

20 Lex secunda: † *Que quandoquiera que algunos Christianos que huuieren estado captiuos en tierra de moros, y salieren de captiuerio, por ser redimidos, o por otra manera qualquier: que no sean obligados a pagar por si derecho alguno a los Almoxarifes, ni a otro pueblo, ni persona alguna, por lo q̃ pagaron por la redempcion, ni por otra causa alguna.*

21 *Lex tertia*, † dominum captiui Mauri, eũ ad captiui Christiani redemptionem vendere cogit precio, modoque ibidem assignato, retractu etiam pro seruo maiori precio in publica subhastatione vendito, concesso.

22 Item officia publica, † consumptioni obnoxia, quæ captiui obtinebant, nõ extingui, posseque eadem ipsa captiuos renunciare, legibus contrariis non obstantibus, decernit *l. 16. titul. 3. lib. 7. noua Reg. collect.* modumque præfinit.

23 Denique non legis solum, sed præcipuam Deos † curã habere de seruis ostendit, exemplisque confirmat *Macrob. Saturnalior. lib. 1. cap. 11.* eos simul commendans, ac multos, & eximios viros Potestatis, & Philosophiæ Principes seruos recensens.

VTRVM MILITES Miserabiles sint personæ? Vtque Miserabiles nostræ *legis vnicæ, C. quand. Imperat. inter pupill. & vid.* priuilegio gaudeant? quibusque fruantur aliis?

SVMMARIVM.

1 *Militia tripartita est. Armata, Cœlestis, & Legalis. Alteræ etiam Militiæ diuisiones, num. 21. & seqq.*

2 *Armata Militia in multiplici est differentia. De cuius natura, num. seqq.*

3 *Ad legitimam, & ordinariam Militiã qui, & qualiter recipiebãtur, ac instruebantur?*

Plagas vitandi, & inferendi, quis primus Militibus præcepta dedit? ibid.

4 *Ad Militiam admissi, non solum initio, sed quotannis Sacramentum præstabant. Deque eius forma.*

5 *Verus Miles præstare quinque debet. Et quæ? remis.*

6 *Tumultuaria Militia quæ? Qui, & qualiter ad eam recipiebantur?*

7 *Auxiliaris, Legionariaque Militia, quæ? De vtriusque qualitate, discrimine, & Militum numero.*

8 *Legio quibus Militibus constabat?*

9 *Equestris, & pedestris Militia, quæ? & vnde dicta?*

Peditũ Militia in multiplici differentia, ibi remis.

10 *Exercitus quid sit?*

11 *Stationarii, seu Præsidiales Milites, qui?*

12 *Militia Cœlestis (Clericorum nempè) ad terrestris, armataque Militiæ similitudinẽ componitur. De vnaque ad aliã argumentum procedit.*

13 *Quatuor Militarium Ordinum equites an Cœlesti huic Militiæ adscribantur? Et an Ecclesiasticæ, aut Religiosæ personæ dicantur? & num. 29.*

14 *Legalem, Togatamque Militiam Aduocati constituunt. De Militibusque ad Aduocatos argumentum procedit, & num. 56.*

15 *Aduocati Militum, nobiliumque priuilegiis gaudent.*

16 *An vt relatorum priuilegiis Aduocati fruantur, & actu Aduocationis officium exerceant, & in Aduocatorum matricula sint descripti, sit necessum? & num. seqq.*

Miles nomine, non exercitio, Militum priuilegiis non gaudet, ibid. & num. 23. & seqq.

17 *Miles in militum matricula non descriptus, non Miles, sed priuatus dicitur, nec Militaribus vtitur priuilegiis.*

18 *Aduocatus in matricula Aduocatorum descriptus esse debet, anteque aliorum descri-*

descriptorum priuilegiis non fruitur. Et an ad id prius in Regio Senatu, Cancellariis, vel Auditiis admissi esse debeant? num. 20.

19 Doctor, vel Aduocatus nomine, nec docens, aut postulans, Doctorum, vel Aduocatorum priuilegiis non vtuntur: ministerium suum exercentes, vtuntur, casu præsumptæ iuris ignorantiæ dempto.

22 Principes viri qui ab Imperatore Romano maiora feuda tenent, non nisi dum in castris pro Imperio, aut Republica militant, Militum priuilegiis gaudent.

23 Aurati equites, siue quos de espuela dorada vocitamus (idem enim sunt) nomine tenus dicuntur Milites, nec eorum fauores merentur, & num. seq.

Tormentis tamen subiici, aut in carcerem pro ciuili debito detrudi nequeunt, num. 26.

25 Priuilegia denegantur his, qui munus quod profitentur non implent.

27 Nobiles nec tormentis subiici, nec in carcerem mitti pro ciuili debito possunt. Quidque circa id apud exteros, nostrates ve consuetudo induxerit?

28 Simpliciter nobiles, Milites solum imaginarii dicuntur, nec Militum gaudent priuilegiis, & num. 30.

29 Trium Militarium Ordinem equites Diui Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ an Ordinariorum Iudicum iurisdictioni subsint? Militumque priuilegiis vtantur? & num. seq.

31 Equites armati an, & quibus fruantur exemptionibus?

32 Milites nostri temporis an antiquorum Militum iure vtantur?

33 Misera Militantum describitur conditio. Miserabiliumque fauorum dignos contenditur. Contra num. 42. & seqq. Distinguitur num. 59. & seqq.

Vita humana Militia dicitur, dict. num. 33. & 55.

34 Amans Militanti comparatur.

35 Miles, siue Militia vnde dicta? quæque in Milite qualitates adesse debeant?

36 Militibus in bello, aut etiã in pace sine labore diem transigere, indecorum.

37 Nullum aliud ad Militaris gloriæ culmen, quam per labores iter. Ad illorumque mensuram erogari Militaria priuilegia debent.

38 Nil tam Militibus decorum, quam vulneratam ostendere faciem.

39 Milites in vmbra mortis sedent, ad bellumque euntes, vt morti proximi, ad perpetuam rei memoriam testes recipi possunt.

40 Et à quibus casibus, & censuris, vt in mortis articulo in prælio existentes, absolui.

41 Nulli alii quam Milites, aut priuilegiis, aut maiori commiseratione digni existunt.

43 Militiam dignitatem esse, multis placuit: Honorem, omnibus, & numero seq.

44 Serui à glorioso Militiæ honore, capitis pœna, arcentur.

45 Liberi quoque status controuersiam patientes, aut infamiæ suspitione affecti, ab eo remouentur.

46 Rusticæ sordes cum Militiæ honore non conueniunt.

47 Capite censos (quod essent inopes) ad arma publica Antiquitas non admisit. Et de horum natura, & conditione, nu. seq. remis.

49 In Milites non nisi Romani Ciues eligi solebant.

50 Qui pro Republica ceciderunt, per gloriam viuere intelliguntur.

Cimbrorum, & Celtiberorum mos, ibidem.

51 Vera nobilitas, stemata, & Imagines à Militia processere. & bellica virtus ex priuata, & humili sepè fortuna ad summum Maiestatis fastigium Milites euexit.

52 Imperator non nisi Miles diligendus.

54 Pericula vbique.

56 Aduocati Togatæ Militiæ prætextu legis nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. ferique priuilegio nullatenus gaudent, ni aliæ fortunæ iniuria laborent.

57 Miles an vt potens, difficilisque conuentionis, ad Principem trahi debeat?

Volun-

Ver.

147 *Causæ meri, & mixti imperii delegari non possunt. Et quid ius Canonicum, consuetudoque induxerit? remissiue.*
148 *Fauore Militum delegantur.*
149 *Regula Catoniana in testamento cuiusque locum habet.*
150 *In testamento Militis considerabilis non est.*
151 *Ignorantia iuris nemini prodest, quin officere solet.*
152 *Militi non nocet.*
153 *Priuilegium fori pendente iudicio superueniens, quem iurisdictione non eximit.*
Nec Clericos, post delictum saltem in iudicium seculare deductum (ex magis cõmuni, receptiorique sententia) ab eo eximet, num. seq.
155 *In Milite armatæ Militiæ quid?*
156 *Vxori, vel medico alicuius læsi, si ex causa probabili, & necessaria abfuisset, non succurritur ex clausula* Si qua mihi iusta causa esse videbitur.
157 *Vxor, & medicus Militis fauore militari restituuntur.*
158 *Peremptoria exceptio post sententiam opponi non potest.*
159 *A Milite opponi potest.*
160 *Tutelam (vt munus publicum) quilibet ad suscipiendum cogitur.*
161 *Miles nec cogitur, nec volens admitti ad illam debet, & à suscepta liberatur, nisi tutela filiorum sui commilitonis sit.*
162 *Milites à cœteris personalibus muneribus immunes existunt.*
163 *Et quid in realibus? Et his, quæ à matrimonio proueniunt?*
164 *Laqueo vitam finire, qui delinquentes debeant, remiss.*
165 *Miles non laquei morte, sed honestiore punitur.*
166 *Limita in atrocioribus delictis, latrociniis præcipuè.*
167 *Res empta alterius nomine, cum pecunia mea, non est mea, nec ea ratione vindicari potest, nec cæteris creditoribus anterioribus pecuniæ dominus in re præfertur.*
168 *Si ex Militis pecunia comparata sit, secus.*
169 *Verè contumax ab appellando excluditur.*
170 *Miles rusticus, & minor appellant.*
171 *Condemnatus ad soluendum, soluere præcise cogitur, nec coactionem euitat si promissorem desoluendo dare paratus sit.*
173 *Miles bonis cedere non potest.*
174 *Priuilegio fori quilibet renunciare potest.*
175 *Miles, & Clericus non possunt.*
176 *Pupillariter filio suo substituendo, facere quis non potest, vt pro pa[rte] testatus, intestatus pro parte decedat.*
Substitutio pupillaris pars, & sequela est paterni testamenti, nec potest fieri, nisi sibi prius testamentum faciat pater, ibid.
177 *Miles potest.*
178 *Præteritione matris querellæ subiicitur testamentum, quia loco exhæredationis habetur. In Milite secus, numer. seq.*
180 *In paganis patrimoniorum distinctio non cadit.*
181 *Miles instituendo vnum in vno patrimonio, & alium in alio, hoc ipso declarat, se priuilegio militari vti velle.*
182 *Ad probandum alicuius testantis voluntatem, sicut in testamento, septem desiderantur testes.*
183 *In voluntate Militis probanda, duo sufficiunt. Amplia num. seq.*
185 *Pro debito ciuili capi quis personaliter potest, nisi in propria domo, aut in Ecclesia extet.*
186 *Miles neque id pertimescit.*
187 *Testamentum simpliciter fieri debet, non spelucri.*
188 *Inter Milites sic quoque factum tenet.*
189 *In executione iudicati omnia debitori possunt auferri.*

Mi-

QVÆSTIO XVII.

AD propositæ quæstionis, non modò ornatum, sed aptam, cōgruamque determinationem prius discuti oportet, quotuplex sit militia? in quotuplicique sint Milites differentia?

Probata communiter diuisio tripar-
1 titam † Militiam assignat. Aliam Armatam; Cœlestem aliam; tertiamque Legalem, vt (post *Bart.* & *Doctores in l. Miles, 6. D. de re iudic.*) tradit *Nicol. Boer. in consuetud. Bitur. in glos. Est faict che valier, in princip. pag. mihi* 238.

De prima, sunt tituli *Digestis*, & *Codice de re militar. Digestis, Codice,* & *inst. de milit. testam.* cum multis sparsim iuri

bus existentibus. De quo *Regio, l. 1. & toto tit. 21. part. 2.*

2 Quæ item Militia in multiplici † differentia extat. Legitima nempè, & ordinaria Tumultuaria, Auxiliaria, aut Legionaria, Equestris, & Pedestris, Stationaria, siue Præsidialis. Ad primam

3 quarum, Legitimam † scilicet, nonnisi selecti, iurati que singuli admittebātur. Modum seriemque admisionis, electionisve ad illam, sic *Alex. ab Alex. dier. Genial. lib. 1. cap. 20.* (ex antiquiorũ traditione) describit: *Qui de militari disciplina libros posteris reliquere, eos haud ferè quenquam minorem septēdecim annis, aut sex & quadraginta maiorem, militiæ, & tyrocinio adscribi voluisse constat: idque à Seruio Tullio vetere censione cautũ fuisse primum. Quod æuo subsequente, à Caio Graccho sancitum fuit. Causa autē hæc est, quòd citra eam ætatem, aut suprà (velut immaturos, aut præduros effectos) militiæ rudimentis minimè idoneos putarunt. Ideò vetus constitutum erat, iuuenes nisi post pubertatem, & primo flore ætatis dum per ætatem laborem militarem ferre possent, florentes viribus; & eos ex vrbana, sæpius ex agresti iuuentute, rusticis operibus duratos, militari Sacramento, & muneri adigere, singulosque militiæ per numerum, in iuniorum tabulis adscribere, qui* Catalogi *dicti: illosque ex corporis habitudine si apti militiæ, si apto corpore si ceruice erecta, si fortis, & strenuus, quæ species, qualisque vigor, & quod robur virium foret, internoscere, vt illorum forti, fidelique opera Respublica vti possit. Nam nimis pinguē, deformem, aut mancum, debilem, aut vecordem, tanquam minus vtiles, militiæ non adscribebant. Quippe Cato Censorius pinguem militem (veluti Reipublicæ incōmodum) iure incessuit, cuius inter gutur, & inguem cuncta sub ventris dominio forent.* Merito inde Senec. epist. 44 *Castra quoque quos ad laborem, & periculum recipiunt, fastidiose legunt.* Plura circa ordinariam hanc militiam, deque Militum electione *Veget. de re milit. lib. 1. cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7.* Regiaque *lex 2. d. tit. 21. p. 2.* & aliqua per *Casane. in catalog. glor. mund. p. 9. considerat. 30.* & aliis. *Quibus ad militiā admissis* (d. loco Alex. ab Alex. addit) *primo anno custos sub quo disciplinam edisceren, & magister sub cuius imperio tyrunculi acuerentur, publice dabatur, ne expertes operum militariū arma tractarent. Diuus vero Iulius equites Romanos, aut Senatores armorum peritos sub quibus militiæ nescii erudirētur, magistros dedit: quorum præceptis imbuti, præstando, & peruigilando, militare rudimentum deponerent, legesque pugnandi, & prælii normam, ac dicta internoscerent. Primisque Publius Rutilius Consul, collega Cnei Mālii è ludo Corneli Scauri, doctioribus accersitis, plagas vitandi, & inferēdi, militibus præcepta dedit. Inde ne temere, & sine arte pugnarent, vtque tyrones sub disciplina essent, & militaribus imbuerentur præceptis, Tribunis datum negotium fuit.* Idque ipsum *Valer. Max.* prodit *lib. 2. tit. 3. de militar. instit. cap. 2.*

4 Ad militiam vero admissi, non solũ initio; sed quotannis † Sacramentũ præstabant: in receptione licet diuersus mos extiterit. Nam *prius sua sponte decuriati equites, centuriati pedites Sacramēta mutuo præstabant. Paulo deinde Æmilio, & Terentio Varrone Consulibus, tunc primum, quod nunquam ante factũ, per Tribunos militum à voluntario Sacramento ad legitimũ iusiurandum milites adacti fuere. Quod quidē Imperator præstare tenebatur primus; suo mox ordine subsequebantur legati, deinde Tribuni. Deinde Centuriones, postea Decuriones, mox Præfecti castrorũ, demū Milites. Quod singulis annis Kalēdis Ianuariis præstabatur. Iurabant enim per Deos solēne iusiurandũ: postea in acta Principum se iussu Consulum conuenturos, neque in castris eorũ iniussu, quæsitis occasionibus abituros: non fugæ, formidinisve causa extra ordinē recessuros, nisi teli sumendi, vel hostis feriendi, aut Ciuis seruādi causa. Neque in exercitu prope ve decem passuum millia, pluris argenti nummi furtum facturos; extraque hastam, ligna, vtrem, follem: si quid quod pluris esset, nacti fuissent; id omne ad Consules delaturos, aut dominis reddituros.* Verba sunt *Alexandri ab Alexand.*

eod.

eod. lib. 1. cap. 20. Nec dissimiliter *Aul. Gel. noct. Athicar. lib. 16. c. 4.* inquiens: *Cum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in ius iurandum eos Tribunus militaris adigebat in hæc verba: In Magistratu C. Lælii, C. filii COS. L. ve Corn. P. filii COS. in exercitu, decemque millia passuum prope, furtum non facies dolo, solus, neque cum pluribus pluris nũmi argentei in dies singulos. Extra hastam, hastile, ligna, pabulum, vtrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustuleris ve, quod tuum non erit, quod pluris nũmi argentei erit, vti tu ad C. Lelium, C. filium COS. L. ve Cornelium P. filium COS. siue ad quem eorum iusserit, proferas; aut profitebere in triduo proximo, quidquid inueneris, sustuleris ve dolo malo, aut dominio suo, Ciuium id censebis esse, reddes, vti quod rectè factũ esse voles.* Alia circa militare iusiurandum ex *Cincino lib. 5. de re milit.* prosequens, tradidereque multa *Carol. Sigon. de antiquit. iur. Roman. lib. 1. cap. 15. Claud. Cota. de iure, & priuileg. milit. lib. 1. cap. 6. per tot. Petr. Bellin. de re milit. lib. 1. titul. 6. num. 1. 2. & 3. Petr. Cabal. resolut. crimin. cent. 3. casu 294. num. 51. & 52.* & *Petr. Gregor. syntagm. iuris vniuers. lib. 19. cap. 4. num. 1. & 2.*

5 Quinque † præstare militem debere, & dicunt, & referunt *Glos. vnic. in l. Milites, 45. D. ex quib. caus. maior. Abb. in cap. in nostra, n. 8. de procurator. Alex. in l. Centurio, n. 3. D. de vulg. & pupil. Amad. de castel. in tract. syndicat. verb. Magnificum, & generosum militem, n. 37. Petr. Antibol. in tract. de muner. §. 4. num. 6. Greg. Lop. in l. 49. tit. 5. p. 5. verb. Cauallero.* Eosque numerans, *Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordinam. vers. Aduertendum tamen. pag. mihi 763.*

6 Ad Tumultuarum Militiam, † non consultò, sed necessitate, casuve instante recipiebãtur: nec singuli sigillatim, sed omnes in tumultu iurabant; quæ & *Coniuratio* appellabatur. Quo insensu, illud *Virgilianum Æneid. 7.*

Simul omne tumultum.
Coniurat trepido Latium, sæuitq; iuuẽtus.

explicat ibidem *Seruius.* Nãque in tumultu Italico, vel Gallico singulos Milites propter imminentis periculi celeritatem, Sacramento rogatos non fuisse, obseruat, sed simul iurasse: ideoque Militiam illam *Coniurationem* dictam. De qua *Alex. ab Alex. d. lib. 1. dier. Genial. cap. 20. ad fin.* sic ait: *Nonnunquã alio Sacramento milites adactos comperimus, cum ingens subeunda dimicatio foret, & in extremum discrimen res venit: vt nisi victis, debellatis fusisque hostibus victores forent: se ad castra nunquã redituros iurarent. Tum illud notatum est, quod si ab vniuerso exercitu iusiurandum Consuli præstandum esset; satisfecisse, si Centurio, vel Tribunus exercitus nomine cõceptis verbis, sublimi voce iuraret, omnisque multitudo, & singuli milites communi conspiratione, & consensu in eadem verba, silentio ipse quisque iuret: Hocque iusiurandũ, ac si concepta verba singuli expressissent, per inde tenere, ac Sãctum, & illibatũ haberi.* Quod & apud *Claudianum de bello ciuili, lib. 1.* extat:

His cunctæ simul assensere cohortes,
Elatasque altè quæcumq; ad bella vocaret,
Promissere manus.

7 De Auxiliaria vero, † Legionariave militia idemmet *Alex. ab Alex. eod. cap. 20.* hæc insuper nectit: *Inter Auxilia tamen, minor, in Legionibus longe maior numerus adscribi assueuit. Sed tamen Legionariorum & arma grauiora, & disciplina fuit seuerior: Auxiliariorũ vero minor, nec tam exacta diligentia, &c.* Deque Auxiliariis militibus sacræ litteræ mentionem faciunt *Machabeor. lib. 1. cap. 3.* de Serone exercitus Siriæ Principe loquens: *Et præparauit se, & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes Auxiliarii.* Et vtriusq; frequens apud Cornel Tacit. Sueton. Trãquil. Iustin. Herodian. aliosque historicos cõmeoratio. Cõstabat autem Legio † (vt *d. lib. 16. cap. 4. in fin. Aul. Gel.* notat) centuriis sexaginta, manipulis triginta, cohortibus decem.

8 Equestris militia, † quod equis milites insidant, dicta, authore *Diuo Isidoro etymolog. lib. 10. cap. 4.* Pedestris, quod pedi-

pedites eā exerceant. Meminit vtriusque *Iustinian. in l. Restituenda*, 6. §. *Licentiam*, C. *de aduocat. diuersor. iudic.* verbis illis: *Vnum equitum, alterum scholæ peditum.* Zeno in l. *Neminem*, 17. C. *de re milit. lib.* 12. Valent. Grat. & Theodos. *in l.* 1. C. *de offic. Magist. milit. procem.* & *tot. tit.* 21. *part.* 2. & *l.* 21. *tit.* 23. *ead. part.* Eam que peditum Militiā in multiplici differentia esse, constat ex *Valer. Max. lib.* 2. *tit. de militar. instit. cap.* 3. & *tit.* 7. *de disciplin. milit. cap.* 4. *Claud. Cot. de iure, & priuileg. milit. lib.* 1. *cap.* 16. & *Ambr. Calep. verb. Miles.* De vtraque pariter militia est in sacris literis mentio frequens, *Machabeor.* 1. *cap.* 4. *Et assumpsit Gorgias quinquemillia virorum, & mille equites electos.* Ibidemque: *Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitū quinquemillia vt debellaret eos.* Et cap. 6. *Et erat numerus exercitus eius centummillia peditum, & viginti millia equitum. cap.* 9. *cap.* 16. & alibi sæpè.

Ex qua quidem componitur exerci-
10 tus, † eumque (ex *Vegetio de re milit. lib.* 2.) adstruit *Petr. Gregor. syntagmat. iuris vniuers. lib.* 19. *cap.* 3. *n.* 1. Neque enim aliud *exercitus est, quam peditum, atque equitum ad gerendum bellum multitudo collecta.* Veluti (ex eodem *Vegetio* tradit *Petr. Bellenc. de re milit. lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 4. Neque *exercitum* (vt Vlpian. *in l.* 2. §. *Exercitum, D. de his qui not. infam.* ait) *vnam cohortem, nec vnam alam dicimus: sed numeros multos militum. Nam exercitui præesse dicimus eum, qui legionem, vel legiones cum suis auxiliis ab Imperatore commissas administrat.*

11 Stationarii, † seu Præsidiales dicti sunt Milites, quod in statione certa persistant. *Hæc mea vigilia, hoc meum præsidium statiuum,* ait *Cicero Philipic.* 12. Liui. 6. ab vrbe: *Tertius exercitus ex causariis senioribus à Lutio Quintio scribatur, qui vrbi, mœnibusque præsidio sit.* Iustin. histor. lib. 6. *Sed Lacedæmonii securi insidianter absentiam Arcadum speculanti, castellum eorum expugnant, occupatoque præsidium imponunt.* Crebra pariter huius in sacris literis mentio *Machabeor.* 1. *c.* 11. *Et misit Ionatas ad Demetrium Regē, vt eiiceret eos, qui in arce erant in Hierusalem, & qui in præsidiis erant.* Inferius que ibidem: *Et eiecit eos inde, & cepit Ciuitatem, & posuit in ea præsidium.* multotiesque repetitur *cap.* 12.

Ad terrestris, armatæque militiæ si-
12 militudinem, † altera (principalis assignata diuisionis) *Cœlestis* componitur, nempè Clericorum, ex *text. in cap. Reprehensibile,* 19. in ordine, 23. *q.* 8. De vnaque ad aliam argumentum valere, tradidimus, in *Axiomat. & locis cōmun. iur. lit. A. num.* 481. Ibique citatis adde *Card. Domin. Tusch practicar. conclus. lit. M. concl.* 227. *num.* 4. *Stephan. Gratian. discept forens. tom.* 2. *cap.* 340. *nu.* 13. *Ioan. Anton. Mangil. de imputation. q.* 28. *num.* 13. *Cæsar Argel. de acquir. possess. op.* 3. *art.* 22. *num.* 117. & 118. In qua nonnulli etiam quatuor Militarium Ordi-
13 num † equites reponunt; quos Ecclesiasticas personas, Religiosas imò dici contendant, vt profitentur *Flores Diaz de Men. variar. quæst. lib.* 2. *q.* 21. *num.* 205. *vers. Sed verius, Bellug in specul. Princip. fol.* 13. *n.* 7. *Aluar. Valasc. consult.* 108. *n.* 27 & *consult.* 131. *n.* 4. *Didac. à Mot. de confirmatione Diui Iacobi, lib.* 1. *cap.* 4. §. 20. *n.* 2. & § 26. *n.* 2 latissimèq; *lib.* 2. *per tot. Ioan. Gutier. practicar. lib.* 2. *q.* 111. *n.* 2. cum propè infinitis, quos allegant *Aug. Barbos. in suo Pastorali, alleg.* 12. *n.* 46. & *Reynoso obseruat.* 1. *à nu.* 26. quod quantū ad Diui Ioannis Milites, equitesve, nullam continet dubitandi rationem, quamlibetque tollit *l.* 14. *tit.* 5. *lib.* 5. *nouæ Reg. collect.* ex qua vere Religiosos esse deducitur, & notat *ibidem Azebed. n.* 1. cū multisque tradit *Men. d. loco, n.* 204. & plenissimè *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. for. q.* 37. *sect.* 1. *per tot pag. mihi* 75. *Petr. Cabal. resolut. crimin. casu* 64. *per tot.* & *casu* 225. *n.* 11. & 12. copiosius *Mar. Giur. consil.* 48. *num.* 1. *Mart. in summ. success. legal. part.* 3. *quæst.* 13. *artic.* 6. *num.* 2. & *seqq. Francisc. à Ponte cons.* 14. *num.* 3. & 4. *part.* 1. Cum & trium regula-

rium

rium vota, Castitatis; Paupertatis, & Obedientiæ emittant, vt iidem aduertunt. Quoad alios vero trium Militarium Ordinum equites, Alcantaræ, Calatrabæ, ac Diui Iacobi (tanquam laicis similiores) contrariam indubitabilem dicant *vterque Molin.* alter, *de Hispanor. primogen. lib. 1. cap. 13. num. 98. & lib. 2. cap. 9. num. 69.* alter. *de iustit. & iure, tractat. 2. disput. 141. Nicol. Garz. de benefic. 1. part. cap. 4. num. 15. cumseqq. Azebed. ad l. 14. titul. 5. lib. 3. noua Reg. collect. num. 3. Sarmient. de redditib. Ecclesiast. 4. part. cap. 1. num. 13. & monit. 54. & 55. cumseqq.* horum Ordinum equitum profitendi formam ad literam subnectens, *Lasart. de gabel. cap. 19. num. 92. Girond. eod. tract. part. 7. in princ. nu. 47. Gabr Pereyr. decis. 58. n. 1.* cũ aliis adductis à *Reynos. dict. obseruat. 1. num. 1.* & à *Giurb. loco & nu. citato.*

14 Tertiam, legalem † Aduocatorum Militiam Imperiali auctoritate constituunt, ex *Leonis*, & *Antonini* decreto celebri, in *l. Aduocati, 14. C. de Aduocat. diuersor. iudicior.* hisce memorabilibus verbis mandatum literis: *Aduocati, qui dirimunt ambigua facta causarum, suaque defensionis viribus sæpè publicis in rebus, ac priuatis lapsa erigũt, fatigata reparant: non minus prouident humano generi, quàm si præliis, atque vulneribus patriam, parentesque saluarent. Nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur; sed etiam Aduocatos. Militant namque causarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt.* Assentiunt Regiæ *leges 2. titil. 2. part. 3. vers. E bien assi como*, & *ibid. Gregor. Lop. glos. 7.* & *l. 5. titul. 15. part. 6.* vbi *Gregor.* notat, *verb. Que aprenden las ciencias*, & *in l. 6. titul. 8. part. 5. verb. Caualleros*, expressior *l. 3. titul. 10. part. 2. colum. 2. vers. Cà assi como dixeron los Sabios antiguos: La sabiduria de los Derechos, es otra manera de Caualleria, con que se quebrantan los atreuimientos, è se enderesçan los tuertos.* De Militibusque ad Aduocatos argumentum valere, multorum auctoritate ostendimus, in *Axiomat. & locis commun. iur. lit. A. nu. 479.* Quibus (æquiparationem hanc facientes) adde *Petr. Gregor syntagm. iuris vniuers. cap. 1. num. 8. Cæsarem Argel. de acquir. possess. quæst. 3. art. 21. num. 1121. & 1122.* aliosque proximè referendos. Illi inde circunferuntur versus, quos *Ouidii* ad *Pisonem* dicunt; sed neque ad Pisonem Ouidium scripsisse, ex eius operibus constat: neque eorũ numeri suadent. *Lucani* que ad *Pisonem*, nõ *Ouidii* carmen esse, ad eundem adnotatio post *Metamorfos. libros* aduertit. Cuiusvis autẽ sint, satis propositioni apti.

Licet exercere togata
Munera militiæ: licet, & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere.

Proque fortibus armis Aduocatorum verba resumpsit *Oui. Trist. lib. 4. eleg. 10.*

Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo;
Fortia verbosi natus ad arma fori.

Quam etiam Militiam *Vrbanam, Palatinam*que appellauit *Cicero pro Murena.* Ideoque hos Militum, † nobiliumque priuilegiis gaudere, nec tributa 15 soluere, nec plebeia munera subire, ad instarque nobilium, nec aliter in carcerem mitti, nec torqueri posse: cum nobilibus assidere, quin, & præstantiorẽ eorum nobilitatem, multaque in ipsorum, aduocationisque muneris laudes (post *Tiraq. de nobilit. cap. 29, nu. 10. & seqq. Gregor. Lop. in d. l. 3. tit. 10. p. 2. glos. 8. vers. Sabiduria de los Derechos, Azebed. in l. 1. tit. 16. lib. 2. noua Reg. collect. à n. 11. cumseqq.*) & alios eleganter prosequitur *Ioan. Garz. de nobilit. Hisp. glos. 35. à n. 11. cumseqq.* conueniuntque notata à *Nobis de priuil. pauper. part. 1. q. 4. n. 34. & seqq. & q. 28. n. 21.*

Vt vero dictis priuilegiis Aduocati fruantur, vtque dicantur militare, & actu † aduocationis officium 16 exerceant; & in Aduocatorum matricula sint descripti, necessum est. Cũ nec *Miles* nomine, non vero exercitio,

militaribus priuilegiis gaudeat, vt *Iustinian.* sanxit, *in l. pen. C. de testam. milit.* expenduntque *ibid. Bald. Salicet. & A-*
17 *lexand.* Neque qui in matricula † descriptus non est, *Miles* reputetur, sed priuatus *Vlpiano, in l. Ex eo, 43. D. de milit. testam.* dicente: *Ex eo tempore quis iure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est, ante non. Proinde, qui nondum in numeris sunt, licet etiam electi tyrones sint, & publicis expensis iter faciant: nondum tamen Milites sunt. Debent enim in numeros referri.* Quod etiam ex *l. 2. C. de offic. magistr. milit.* aduertit *Accurs. ibi, verb. Qui,* & *Farinac. consil. 4. num. 9. volum. 1.* latius.

Vtrũque prosequitur inferius. Quã quidem Aduocati in matricula descri-
18 ptionem † ita desyderant leges; vt ante illam, & aduocationis officiũ exercere, & Aduocatorum descriptorum priuilegiis vti vetent *l. Petitionem, 13. & l. fin. C. de Aduocat. diuers. iudicior.* & clarius *l. 13. titul. 6. part. 3.* ornatque *Gregor. ibi glos. 6. verb. Escrito el su nome,* & *l. 1. titul. 16. lib. 2. noua Reg. collection. ibi* que *Azebed. num. 7.* & *in l. 3. titul. 10. part. 2. glos. 8. Gregor. Lop.* Neque aliter
19 quam duabus his qualitatibus † existentibus exercicii nempè, & descriptionis in matricula, Militum priuilegiis Aduocatos fœui, eis vero extantibus vti, præter iuris præsumptam ignorantiam, tradit *Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. num. 46.* Non autem vt eis gaudeant, necessario requiri, ad postulandum in
20 Regio Senatu, † Cancellaria, Audientiave Regali fore admissos; sed satis esse, si & probati, & in matricula iuxta legum dictarum normam sint descripti, actuque aduocent, aduertit *Ioan. Garz. de Hisp. nobilit. dict. glos. 35. num. 18.*

21 Bimembrem † aliam Militiæ diuisionem fecit, ac multipliciter diuisit *Petr. Gregor. lib. 19. sintagm. iur. vniuers. cap. 1. num. 6. & seqq.*

22 Trimembrem † alteram assignauit *Francisc. Zoanet. in tract. de Romano Imperio num. 65.* Principum scilicet virorum à Romano Imperatore feuda maiora tenentium. Qui illud, intercalia, præcipuum iurant: *Se contra omnes, armis Imperatorem adiuturos,* iuxta *cap. 1. in princip. & §. Contra omnes, in titul. Hic finitur lex, &c. in cap. 1. tit. de nou. form. fidelit. & in titul. praced.* Eosque non nisi quando in castris pro Imperio, vel Republica militant, priuilegiis militaribus frui existimat.

Secundo loco *numero 69.* Auratos
23 equites † designat. Quos solo nomine Milites dicit, nec militum mereri fauores Doctorum sententia, *in l. 1. C. de iuris & fact. ignor.* cui adhæret intrepideque affirmat *Cardin. Francisc. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 6. titul. 1. 35. & seq. Cyno Gal. Alciat. Alexand. Ripa, Socino,* aliisque in id ipsum relatis. Ita etiam *Georg. Suar.* (recenter visus) *de priuileg. Milit. lib. 1. cap. 3. num. 6.* Varius licet *ibid. cap. 6. num. 12.* excet. Vt de equitibus, quos *De espuela*
24 *dorada* † vocitamus, si non militent, tradit *Petr. Gabal. resolut. crimin. casu 294. num. 384.* Auratos, namque hos esse, aduertit *Acac. ibi. num. 11.* Non enim præmia merentur, qui munus,
25 quod profitentur, † non implent, vt *Theod. & Valent.* Imperat. decernũt, *in l. Qui sub prætextu, 9. C. de sacros. Eccles.* comprobatque latius, *dict. loco seqq. numeris Zoanet.* & *Petr. Royz Maur. decis.*
26 *Lituan. 4. num. 256.* Adhuc tamen, † neque tormentis subiici, neque pro debito ciuili in carcerem posse detrudi, *numero 73.* Zoanet aduertit, cum id equestris ordinis dignitati sit datum. Primum, ex *l. Milites, 8.* iuncta *l. Nihil, 17. in fin. C. de quæstion.* Secundum, ex *Bald. in l. 1. in fin. C. qui bon. cedere poss.* obseruantque sic pariter *Salic. in l. 1. C. de iur. & fact. ignor.* & *ibi Ias. num. 7.* & *in l. Miles, num. 3. 4. 5. & 10. D. de re iudic. Alexand. in l. Centurio, num. 24. & 25. D. de vulg. & pupil. subst. Petr. Calefat. in tractat. de equestr. dignit. num. 56.* Quod
27 & simpliciter nobilibus † concessum est, per *leg. Nullam, 4. C. ad leg. Iul. Maiest.*

test.& l. Diuo Marco, 11. C. de quæstion. pluribusque citatis, tradit *Farinac. prax. crimin. quæst. 41. num. 74.* suntque apud Nos *Regiæ leges 4. titul. 21. part. 2. l. 5. & 6. titul. 2. lib. 4. Ordinam. l. 4. & 5. titul. 2. lib. 6. & l. 13. titul. 7. lib. 2. nouæ Reg. collect.* quibus stantibus, etsi consuetudo multis in locis cōtrarium seruet, torquereque patiatur nobiles, vt in Francia asserit *Tiraquel. de nobilit. cap. 20 num. 134.* & cum multis *Farinac. dict. quæst. 41. num. 75.* non sic in Hispania, vt aduertit *Gomez variar. tom. 3. cap. 13. de tortura reor. num. 3. vers. Item hodie in nostro Regno, & Couar. variar. lib. 2. cap. 9. num. 4.* Tametsi aliis Militum priuilegiis simpliciter nobi-
28 les, † nō gaudere, imaginariosque Milites solum esse, affirment *Osuald. Hilliger. in Donel. Enucl. lib. 6. cap. 28. lit. R. Simon de Præt. de interpret. vltim. volunt. lib. 3. colum. 8. num. 5. pag. mihi 104.*

Diuersorum Militum Ordines, *numero 3.* referens, & fusius *Petr. Gregor. syntag. iuris vniuers. lib. 15. cap. 35. per tot.* De quibus, triumque Militarium
29 Ordinū, † Diui Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ equitibus, & aliis agunt *Rapha. Volaterranus Antropologiæ lib. 21. cap. 6. tit.* Ordines Militares *Casan. in catalog. glor. mundi, part. 9. consid. 2. 4. & seqq.* multis recētiusq; *Georg. Acat. de priuileg. Milit. lib. 1. cap 6. per tot.* præcipue *num. 8. & seqq.* & *Petr. Calefat. in libello de equestri dignitate, à num. 20. cum seqq.* quos ordinariis iudicibus subiacere, asserit *Bouadill. in Polit. lib. 2. cap. 19. num. 26.* Tametsi in criminalibus, supremi Ordinum Senatus soleant experiri iudicium, qui ad se horum criminales causas auocare consueuit. Interim autem rectè ordinarium in eos iudicem procedere aduertit. Tū, quòd dum de professione non docent, seculares iudicentur. Tum, quòd etiā professione emissa (secundum vnam quam supra retulimus opinionem) veri Religiosi non existant, cum tria non emittant substantialia Religionis vota; nubant, arma portent, propria habeant, non claustraliter viuant, latiusque prosequitur, ordinem, ac modum in eorum ordinariis causis designans *num. 9. cum*
30 *seqq.* Neque alia quæ Milites † (*soldados* nominati) priuilegia habent, hos (*Caualleros* nempè) obtinere, tradit *Anton. Pichard. in rubr. inst. de milit. testam. num. 13.* quòd nomine (vt diximus) non re, aut onere existant Milites. De ar-
31 matis vero equitibus † quibusque exēptionibus gaudeat, integer est *titulus 1. lib. 6. nouæ Reg. collect.* quorum tres describit ordines *Azebed. in l. 1. ibid. num. 6. & seqq.*

Tertium denique actu Militantium
32 † præfinit *Zoanet. dict. tract. numero 80.* quos immunitatibus, & fauoribus antiquis Romanis Militibus concessis frui contendit merito, cum in eorum locum, exercitium, & labores hi successerint, tametsi externas solemnitates longitudo temporis antiquarit; de illisque per consequens dictum, de his quoque intelligendum ratio suadeat, elegansque probet *text. in cap. Translato, 3. de constit.* & profitentur *Marc. Anton. Mant. de priuileg. militar. num. 283. & seqq. Georg. Acaci. eod. tractat. lib. 1. cap. 3. per tot. Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. M. conclus. 232. Petr. Cabal. resolut. crimin. casu 294. num. 383. & seq. Pichard. supr. num. 16. Marc. Anton. de Amat. decis. 159. num. 5. Andr. Gail. obseruat. 118. num. 1. & seqq. lib. 2. Cardin. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 6. titul. 1. num. 32. Matienz. in l. 6. titul. 17 glos. 2. num. 5. lib. 5. nouæ Reg. collection. Sfort. Odd. de in integr. restit. quæst. 6. numero 26. & 18. Nicol. Intrigliol. de substit. cent. 2. quæst. 87. per tot. Osuald. Hilliger. in Donel. Enucl. lib. 6 cap. 28. lit. M. vers. Cum autem, Vincent. Fusar. cons. 140. num. 2.* à quo, ab *Antonin. de Amat. resolut. 46. num. 4.* (si plures desideras) mutua, & à *Farinac. cons. 93. num. 2. lib. 1.* id ipsum confirmantibus.
33 Hos igitur † (de his enim sermo noster) præfatæ *legis vnicæ, C. quando Imperat. inter pupil. & vid.* fauore, & iure vti, continuè eorum labores, conditio-

que

que misera persuadet. Miseram autem esse, adeò constat, vt eius comparatione humana infœlicitas, miseraque conditio prænoscatur. Quam vt ostenderet *Iob*, 7. edixit: *Militia est vita hominis super terram.* Nec discentit *Senec. de consol. ad Mart.* inquiens: *Plena, & infesta variis casibus vita est, à quibus nulla longa pax; vix induciæ sunt.* Et clarius *epist.* 96. *At qui viuere, mi Luceli, militare est.* Probatque (ex *Diuo Augustino de Ciuitat. Dei, cap.* 27.) *Petr. Gregor. syntagm. iur. vniuer. c.* 1. *n.* 7. & prosequitur eleganter *Francisc. Petrarch. de remed. vtriusque fortun. lib.* 1 *dialog.* 48. *de titulis bellorum.*

Hac pariter (vt Amantum miseram
34 conditionem indicaret) à Militia, † ad amorem comparatione vsus est ingeniose *Ouid. Amorum lib.* 1. *eleg.* 10.

Militat omnes amans, & habet sua castra Cupido
Attice (crede mihi) militat omnis amans.

& pulchrè assertionem prosequutus, inter alia addit:

Ibit in aduersos montes, duplicataque nimbo
Flumina congestas conteret ille niues.
Nec freta præssurus tumidos causabitur Euros,
Aptaque vertendis sydera quæret aquis.
Quis nisi vel Miles, vel Amans, & frigora noctis,
Et denso mistas perferet imbre niues?

Interiectisque aliis:

Custodum transire manus, vigilumque cateruas,
Militis, & miseri est semper Amantis opus.

Idque ipsum Militiæ, † Militisve
35 demonstrat Etymon ab *Vlpiano* traditum *lib.* 45. *ad edictum, in l.* 1. §. 1. *D. de milit. testam.* dicente: *Miles autem appellatur, vel à* Militia, *id est* Duritia, *quam pro nobis sustinent*, & à *lege* 1. *titul.* 21. *part.* 2. probatum. *Y por esso le pusieron nome en Latin* Militia, *que quiere tanto dezir, como compañas de omes duros, y fuertes, y escogidos para sufrir trabajo, y mal, trabajando, y lazerando por pro de todos comunalmente.* Ideòque *lex sequens* in Militum delectu qualitates prædictas sic præcipuè requirit: *La primera, que fuessen lazeradores para sofrir la grande lazeria, è los trabajos que en las guerras, è en las lides les acaeciessen.* Ad Militiam inde inutilem dixit merito *Veget.* (à *Guill. Benedict.* infrà referendo relatus) nutritum teneré, & deliciis assuetum: siquidem arma membra Militum esse dicuntur, *Cicerone* teste, *Tuscul. quæst. lib.* 2. litemque inter Militiam, & delicias esse, *Petr. Bles. epist.* 49. & multis comprobat *Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum,* 1. *num.* 24.
36 *cum seqq.* Nullum enim sine labore † in bello, imò nec in pace temporis spacium degere, Militibus decorum, aut permissum, ne bellum eos inexpertos, seu laboribus in asuefactos reperiat. *Hi ergo in castris Militiam edocti hyeme pariter, atque æstu, diebus singulis mane, & post meridiem locum tenere, signa sequi ordinem seruare, fossam fodere, figere vallum, militari gradu incedere, & alio multifaria facere, quotidiano vsu edicebant. Nam Ducibus, Centurionibus, & Tribunis præcipuè curandum erat in locis vbi statiua habebant; cogeret tyrones Milites, cum primum merere cœpissent stipendia, ne sine consilio, sine imperio in hostes tenderent. Per turmas hinc inde crebro concurrere, decurrere clamare, locum tenere, imperium seruare, iussa exequi, seque in orbem colligere, cũ eum facere, & phalangem, vt sequi signa, & pati tædium, æstus, & vigilias assuescerent; pulsi loco cederent, & in acie quisque agnosceret ordines suos, ita vt vsu quotidiano non minus ipsi sibi præscriberent, quod facto opus foret, nec incitante vllo, nec imperante, quam ab aliis ediscerent.* Verba sunt *Alexandri ab Alexand. dier. Genial. dict. lib.* 1 *cap.* 20. paulò insuper inferiùs addens: *Cyri vero disciplina fuit, vt Milites semper opus facerent, & nũquam exercita iuuentus nisi sudore præuio*

uio cibum sumerent. Qui etiam neque prandebat, neque cænabat vnquam nisi sudasset primum, & militaria obtinuisset munera. Agesilaus quoque in gymnasio (ne otio senescerent Milites) exercitationis, & virtutis cuiusque præmia proposuit: leuibusque præliis experiundo assuefecit. Qui etiã Persarum Regum mos traditur, vt cursu, & pugna dona Militibus proponant. Alexand. vero Macedo (ne otio Milites lasciuirent) certaminibus virtutis præmia Chiliarcas dedit. Præ cæteris Aurelian. Cæsar nullum reliquit vacuum diem, quin se pilo, sagittis, ac militaribus armis exerceret. Et Maximinus senior (quamuis grandis natu) campestrium exercitationum supra modum labores subiit. Anton. quoque Bassianus Caracalla (præterquam quod secum Militibus exercebat) iter semper onustus armis pedes fecit. Id quod de Seuero scriptum accepimus, vt hyeme sæua, & gelida, aperto capite per niues, & pruinas, per montes, syluasque cursitarent: in pacientia laboris, & victus abstinentia supra fidem assuetus.

Nullumque aliud ad militaris gloriæ
37 culmen, † quam per labores iter;, ex Imperatorum responsis constat. *Arcadii, in l. Iubemus, 4. in fin C. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. Constat, *in l. vnic. C. de castrens. omn Palatinor. pecul. eod. lib.* Zenonis, *in l. 1. C. de Princip. agentib. in reb.* Ipso pariter *lib.* Leonis, *in l. Milites*, 15. *C. de re milit. lib.* quoque 12. Comprobatque multorum aliorum *Barthol. Cæpol. de Imper. Milit. de lig. §. Virtutis etiã ratione, num. 9. cum seqq.* Et secundum militarias labores, ad eorumque mensuram eroganda militaria præmia; fusè iam diximus *dè priuileg. pauper. quæst. 6. num.* 54. Nil inde tam Militibus de-
38 corum, † quam vulneratam ostendere faciẽ, non in eleganter *Petr. Bles.* scripsit *epist.* 49. Meritoque *Marc. Anton. de Amat. decis.* 159. *num.* 3. in vmbra eos mortis sedere, & ambulare. Adeò verum, vt tanquam morti proximi, & ad perpetuam rei memoriam † euntes ad
39 bellum examinari testes posſint, sententia *Innocent. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contest. num. 3. Ioan. Andr. num. 7. Anton. de Butr. num. 8. Sigismun. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 8. num.* 298. Et à quibusvis casibus, aut censuris reserua-
40 tis, † vt in mortis articulo, in prælio existentes absolui, vt cum *Nauar.* tradit *Eman. Sà in summ. verb. Absolutio, numero 3. in eiusque annotation.* (adductis aliis) *Andr. Victorel. ibid* & diximus iam *quæst.* 14.

41 Optimo ergo iure † *Lucanus lib. 4. Pharsaliæ* exclamat:

Heu miseri qui bella gerunt!

nullosque alios, aut priuilegiis, aut cõmiseratione digniores existimat *Petr. Gregor. syntagmat. iur. vniuers. cap. 16. numero* 8. Quare *legis* nostræ *vnica*, *C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* & Miserabilium priuilegiis, vt maximè miseros, dignos existere Milites, fatendum.

42 Prouocant tamen in contrarium † multa. Namque si à superficie oculos auertamus, interioraque perscrutemur; non miserabilem, sed fœlicem potius, beatumque Militẽ reputabimus. Tantum enim à misera conditione Militia abest; vt illam abigat, honorem cõ-
43 ferat, & dignitatem, † innominatam saltem, vt quibusdam placuit, quorum extitit relator, fautorque *Francisc. à Pont. cons. 14. num. 6. & seq. vol. 1.* simpliciter dignitatem Militiam esse, verba ostendunt *text. in l. 2. C. de primicer. lib. 12. & in l. Inter alias, 13. C. de Palatin. sacrar. largition. & rer. priuatar. eod. lib. rubrica, C. qui militar. poss. eod. quoq. lib. cap. Militare, 23. quæst. 1. Tiraquel. de nobilit. cap. 8.* præcipuè *numero* 1. & 2. *Prosper. Farinac. consil. 95. numero 8. & seqq. libr. 1.* & *Petr. Cabal. resolution. crimin. centur. 3. casu 294. numero 453. &*
44 *seq.* Honorem autem esse, † nec rigidiores inficiantur, *Arriano* Consulto duce, *in l. Qui cum vno, 4. § Ad tempus, D. de re milit. Bart. in l. 1. numero 38. versic. Quarto infertur ex prædictis, C. de dignitat. lib. 12. Amod. Iust. in tractat. de syndic. verb. Magnificum, & generosum militem, numero* 38. A glorioso ideò Militiæ honore capitis sub pœna seruos *Mar-*

Martianus arcet, *in l. Ab omni*, 11. *D. de re milit. Ab omni militia* (ait) *serui prohibentur: alioquin capite puniuntur.* Et obseruat plenè *Petr. Gregor. syntagm. iur. vniuers. lib.* 19. *cap.* 3. *num.* 8. Quinimo
45 & liberos, † status controuersiam patientes, aut infamiæ suspicione affectos, ad militarem honorem admittendos idem *Arrianus*, edixit eadem *l. Qui tā vno*, §. *Ad bestias*, & §. *Reus*, inquiens: *Reus capitalis criminis voluntarius Miles* (*secundum Diui Traiani responsum*) *capite puniendus est.* Et in §. Ignominia: *Ignominia missus, ad iudicem suum remittendus est: nec recipiendus postea militare volens, licet fuerit absolutus.* §. sequenti addens: *Adulterio, vel aliquo iudicio publico damnati, inter milites non sunt recipiendi.* Vlpianus quoque, *in l. Qui status*, 8. *D. eod. tit. de re milit. Qui status controuersiam patiuntur* (ait) *licet re vera liberi sint; non debent per id tempus nomen militiæ dare, maximè litè ordinata. Siue ex libertate in seruitutem; siue contra petantur. Nec ii quidem, qui ingenui bona fide seruiunt. Sed nec qui ab hostibus redēpti sunt, prius quàm se luant.* Et in *l.* 2. §. *Miles, D. de his qui not. infam.* Papinian. *in l. Miles*, 11. *D. ad leg. Iul. de adult.* Imperatores *Val. & Mar. in l. Quicumque*, 8. §. *Nullum præterea, C. de heretic.* Neque rusticas
46 sordes † cum Militiæ honore conuenire, profitetur *Petr. Cabal. d. casu* 294. *num.* 26. latius prosequens *sequentibus multis.*

47 Nec capite censos † (quod inopes essent) ad arma publica Antiquitatem admisisse, *Valer. Maxim.* prodit, *lib.* 2. *titul.* 3. *de militarib. instit. in princip.* &
48 *cap.* 1. De quibus, eorumque natura, † & conditione agit *Petr. Gregor. dict. lib.* 19. *syntagmat. iur. vniuers. cap.* 3. *numero* 4. pariter *num.* 3. ostendens, non
49 nisi Romanos Ciues † eligi in Milites solitos: ex eisque adhuc quosdam militare prohibitos, *numeris seqq.*

Tanta denique Militaris gloria, vt vel à sordibus eximat, vitamque clariorem præbet, vel mortem potiorem
50 vita reddat. Siquidem † in perpetuum, qui pro Republica eeciderunt, per gloriam viuere intelligantur, ita *Vlpiano* dicente, *in l. Bello amissi*, 21. *D. de excusat. tutor.* & Imperatore *Iustiniano, in* §. *Filii autem, inst. eod. tit.* prædixerat que Romanæ eloquentiæ parens *Cicer. Philip.* 9. *His enim*, ait, *Maiores nostri, qui ob Rempublicam mortem obierunt; pro breui vita diuturnā memoriam reliquerunt.* Et conuenit *Plautus.*

Quisquis per virtutem perit, is nūquam interit,

Merito inde exclamat *Senec. traged.* 6.

Fœlix quisquis bello moritur.

Cimbrorum que, & *Celtiberorum* animi præstantiam, *lib.* 2 *de externis instit. cap.* 11. *Valer. Maxim.* laudat, *qui in acie exultabant, tanquam gloriosè, & fœliciter vita excessuri: lamentabantur in morbo, quasi turpiter, & miserabiliter perituri.* Cuius *Cicero* quoque meminit *Tuscul. quæst. lib.* 2. *ad fin.*

Si bellicà superarint discrimina, fœlicissimorum numerum complent.

Vt qui fortis erit, sit fœlicissimus idem.

Iuuenale teste, *Satyr.* 16. Vnde enim, quæso, humana fœlicitas, gloriaque effluxit? Qui ve ad Imperia proximior, imò qui alius (cum electio datur) quam militiæ gradus? Quid nisi virtus bellica sæpè humiles, & abiectos, exque priuata fortuna ad summum Maiestatis fastigium euexit? Nil frequentius aliud vetusta monumenta prædicant, ne Vitellium, Vespasianum, Marcum, Pertinacem, Macrinum, Seuerum, Maximinum, & complures alios Imperatores referam, vulgatisque Lectorem detineam, ad vnum è nostris remissione facta contentus, *Cassanæum in Catalog. gloriæ mundi, part.* 9. *per totam*, de militari gloria plenè agentem.

Imperatoremque non nisi Militem
51 † deligendum, ac gradatim ad illius dignitatis appicem bellicis potius sudoribus, & egregiè factis, quam maiorum Imaginibus, antiqua ve nobilitate suffultum prouehendum, fœliciter comprobat *Bartholom. Capol. de Impera-*

peratur. Milit. de lig. cap. 2. incip. *Quod autem dictum est.*

Igitur Miserabilium numerum ex
53 Militibus, † non magis quam ex potẽtibus, Regibus, aut Imperatoribus iure quis conficiet, ni eos alia miseranda qualitas insectetur. Sed illa tunc fauorem hunc adipiscetur; nec Militis (etsi illius occasione prouenerit) adscribe-
54 tur, Fortuna † suum vbique imperium exercente, aduersus etiam tutissimum quemque. Siquidem, vt *Martial. epigram. lib. 12. epigram. 14. ad Priscum*, ait:

Insidias & campus habet; nec fossa, nec ager,
Nec sint saxa licet, fallere plana solent.

vtque apud *Senec. Tragic. incert. author. act. 1.*

Vbique mors est.

Alterumque *Philosophum, de remed. fortuitor.*

Plena est insidiis via.

55 Omneque humanum genus † dicitur militare, vt *de remed. vtriusque fortunæ, lib. 1. dialog. 48.* (per belle interloquendo) sic *Francisc. Petrarch.* ostendit: *Militiam sum professus. Hanc nascendo professi omnes: quid professione alia opus erat? Hic ferro corpus, hic animum dolis, hic argutiis linguam armat. Nemo vestrum est inermis. Hic ferit, hic ædificat, hic declamat, ille causas orat, hic pedibus, ille equo, seu carpento vehitur: hic currit, hic nauigat, hic paret, ille imperat. Nemo vestrum ociosus. Quæ nam hæc noua militia est? Hic in castris, hic in rostris, hic in scholis, hic in nemore, hic in agro, hic in pelago, hic in palatio, hic domi, hic peregre vitam agit. Omnes militant. Neque homines modò, sed militare in syluis catulum Flaccus ait. Et Militantium quidem multa sunt genera: Militiæ vna est, vita hominis super terram.* vt iam *suprà* adiecimus, *num.* 33.

Quare (vt alibi quoque dixisse recordamur) aut in vniuersum *legis nostræ vnicæ* priuilegium competere (quo absurdius nihil) aut militiæ ratione nullatenus concedendum sequitur. Non ma-
56 gis, quam Aduocatis, † togatæ Militiæ prætextu illud optantibus, quantumuis (vt notauimus) & ipsi militare dicantur quippe quos sudare, & algere, vt clientum causas strenuè defendant, oportet aduersantium tela retundere, cauillationes refellere, propalare fraudes, insidias detegere, infligere, euadereque fœliciter ictus, victoriam denique reportare. Nec minus proficua mortalibus hæc, quam illa iudicetur, quæ hominum pariter vitam, & facultates tutatur. Nullius tamen adhuc (nec nouitatis amantis) in mẽtẽ venit, ea ratione fori hoc priuilegium Aduocatis concedere, nisi alia miseratione inducens adsit, vt *de priuileg. pauper. quæst. 4. §. 3. num.* 146. aduertimus, & proximè in Milite dictitauimus. Cui
57 quidem, † nec aliquem in specie hunc concedentem fauorem Militiæ obtentu reperi, cum (vt est probatum) nec miseram conditionem inducat, nec potentiorum perhorrescentiam, quæ simul *legis* nostræ *vnicæ* dispositione locum illi priuilegio fecit. A qua tantũ Milites absunt, vt potius, veluti potentiores, & ipso, difficilisque conuentionis, ad Principem trahi debere, probet *text. in l. 2. & ibi Glos. vnic. D. qui satisd. cog* per quam sic in Capitaneo, vel Castellano sentit *Gregor. Lopez. in l. 5. titul. 3. part. 3. glos. 3. verb. De camino.*

58 Ne & quòd voluntarie misero † (si quoquo modo miserum Militem dicamus) lex nostra (secundum multorum opinionem, à Nobis licet non omnino probatam) non faueat; argumento vtamur.

Vt autem radicitus quæstionis euellatur solutio, quòdque Militibus circa forum priuilegium competat, dinoscatur;
59 distinctione † (quæ propriis ad veritatem duxit) vtendum arbitror, inter Militem in expeditione, aut extra, propriisque in laribus degentem constituto discrimine: subdistinguendumque deinde, an tunc agat, conueniatur ve Miles. Sed cognoscendum prius, vt re-

solu-

solutio conueniat; quis nam in expeditione † degere Miles dicatur? Non
60 enim solum in expeditione esse intelligimus eum, qui hostibus infestus cruētas ostentat manus, nec cibus pascitur, aduersariorum vitæ solicitus insidiatur, in castrisque stipendia meret: sed illum quoque qui Principis facultate, mandatove ab iisdem recessit, *Valent.* Imperatoris decreto fulti, *in l. Eam legem, 15. C. de excusat. muner. lib. 10.* cuius verba in fine prolata: (*Vt iisdem beneficiis non quandiu militauerint; sed quandiu vixerint, perfruantur*) Missione scilicet à Principe obtenta, intelligit *Farinac. consil. 94. num. 11. lib. 1. lege* etiam *fin. C. de priuileg. eor. qui in sacr. palat. milit. lib. 12.* Per eas simul, *Baldique*, & aliorum authoritatem firmans, stipendiatum Doctorem pro absentiæ tempore superioris licentia factæ, salarium con-
61 sequi. Idque præcipuè, si reuertendi † animum Miles habeat, cum nec recessisse is videatur, ex *l. Quidquid calore, 48 D de regul. iur. l. Plerique, 33. D. de ritu nuptiar. §. Panonum,* & ibi notatis, *instit. de rer. diuis.* expressoque textu, *in l. Nihil interest, 25. D. de capt. & postlimin. reuers.* vbi sic Florentinus: *Nec enim satis est, corpore domum quem rediisse, si mente alienus est*, quod ipsum *Bartholus* declarauit apertius, *Ibi quem esse videri*, notans, *vbi animum reuertendi habet.* Cōprobatque *Prosper. Farin prax. crimin. tom. 1. quæst. 30. num. 70. & 71.* ac tradit in terminis *Marta consil. 144. numero 35.*

62 Stationarios † quoque, seu Præsidiales (de quibus iam supra sermo habitus) alteri non minus communi, meoque videri, firmiori, opinioni adhærens, quæ & hos in castris, ac expeditione existere, militaribusque priuilegiis frui contendit. Quam sequuntur, ac defendunt eruditissimos *Anton. Pichard. in §. 1. numero 4. Andr. Gail. practicar. obseruat. lib. 2. obseruat. 118. num. 13. vers. Meminisse tamen, Marc. Anton. de Amat. decision. 159. numero 5. versic. Quo autem viuat in Ciuitate*, plenè *Georg. Acac. de priuileg. Milit. lib. 1. cap. 5. per tot. Osuald. Hillig. in Donel. Enucl. lib. 6. cap. 28. lit. R.* copiosus, & verdicus *Vincent. Fusar. consil. 140. numero 2. ad fin. & Anton. Gomez. in l. 53. Taur. nu. 68. vers. Item videtur.* Et hi enim mili-
63 tant, ad hostium inuasiones † bellumque parati, *Stephan. Gratian. disceptation. forens. part. 1. cap. 186. numero 28.* Quibus illud *Constant.* Imperatoris, in *l. vnic. C. de castrens. omn. Palatin. pecul. lib. 12.* conuenit: *Sed nec alieni sunt à puluere, & labore castrorum, qui signa nostra comitantur, qui præsto sunt semper actibus, &c.* confirmatque *Georg. Acac. de priuileg. milit. lib. 1. cap. 5. à num. 2. Neque enim* (vt *Senec. de tranquilit. animi, capit. 3.* inquit) *ille solus militat, qui in acie stat, & cornu dextrum, læuumque defendit: sed qui portas tuetur, & statione minus periculosa, non otiosa tamen, fungitur, vigiliasque seruat, & armamētario præest. Quæ ministeria quamuis incruenta sint, innumerum stipēdiorū veniunt.* Inter quos æquis partibus cum militantibus spolia (velut & ipsi militent) diuidenda *Dauid* iudicauit *Regum 1. cap. 30. Æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter diuident.* Quod tanquam lex seruatum exinde Scriptura sacra testatur. Apud no-
64 strates, † Regiis frequenter diplomatibus, & schedulis concessis, stationarios, præsidialesve Milites fori priuilegium habere, veluti militantes, indubium est, aduertuntque *Azebed. in l. 1. titul. 16. lib. 8. nouæ Reg. collect. num. 70. in fin. & Bouadill. in politic. lib. 4. cap. 2. num. 68.* Generali quoque Militiæ *Philippus Tertius, anno 1609 die 15. Augusti in Ciuitate Seguntina*, priuilegia dedit, ne eidem Militiæ adscripti tutelæ munere, aut hospitibus grauentur; ne pro ciuili debito in carcerem detrudi, in equis, aut vestibus suis, vxorumve suarum fieri executio possit, & alia circa armorum delationem. Ac nouissime *Inuictus Quartus* Præsidialibus, Stationariisque Militibus multa Militantibus similia priuilegia concessit,

pla-

placito suo *Martij* 31. præteriti *anni* 1634.

Tam etsi eos solum, communi iure,
65 militaribus priuilegiis gaudere, † qui castra colunt, in expeditioneque actu degunt, asseruerint alii, ex *l. Papinianus*, 8. *§. Si quis militia, D. de inoffic. test. l. Ex militari*, 11. *§. fin. D. de milit. test. l. Si miles*, 91. *D. ad leg. Falcid. l. fin. C. quib. non obfic. long. temp. præscr. l. fin. C. de re milit. l. pen. C. de milit. test. §. sed hactenus, inst. eod. tit.* Quibus conuenit *lex* 4. *tit.* 1. *part.* 6.

66 Militiæ igitur quolibet ex prædictis modo inseruiens, eique nauans operam, si partes rei sustineat; tam in ciuili, quam criminali causa, coram Magistro Militum cuius est imperio subiectus conueniendus erit, Consultorum, Principumque decreto Modestini, *in l.* 3. *D. de re milit.* Honorii, & Theodos. *in l. Magisteria*, 6. *C. de iurisdict. omnium iudic.* Anastas. *in l. Tam collatores*, 18. *C. de re milit. lib.* 12. Valent. Grat. Theod. & Honor. *in l.* 1. *& 2. C. de offic. Magist. Milit.* Delinquentemque Militem in Prouincia repertum, Magistro Militum remittere Prouinciæ Rector debet, dispositione *textus in l. De Militibus*, 9. *D. de custod. & exhibit. reor. l.* 1. *C. eod. tit. l. fin. C. de re milit. lib.* 12. Multos in id congerit, suo more, *Giurb. cons.* 59. *num.* 39. & *Farinac. cons.* 4. *num.* 17. *& seq.* Quod nec Poetas latuit, *Iuuenale* dicente *satyr.* 16.

Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, Miles nec vallum litiget extra,
Et procul à signis. Iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de Milite.

67 Quod tamen non perpetuum † est, neque indistincte verum: sed aut in militaribus casibus, iuxta *l.* 2. *& 3. D. de re milit.* aut in ciuilibus, etiamque criminalibus non atrocibus, iuxta *dict. l.* 1. *& 2. C. de offic. Magistr. Milit.* & *dict. l. Magisteria.* in atrocibus namque & cognitio, & coercitio Prouinciæ Præsidi *lex* remittit *l.* 1. *C. vbi Senat. vel clariss.* & *l. fin. D. de accusat.* in leuioribus autem, etsi cognitionem loci ordinarius Iudex habeat; pro coercitione tamẽ ad Magistrũ Militũ remittere causam debet, ex *dict. l. fin. C. de re milit. lib.* 12. Hanc concinat, formatque distinctionem *Accurs. in dict. l. Magisteriæ, verb. Etiam ciuilium*, ab omnibus meritò approbatam. Inter recentiores, *Iul. Clar. in pract. quæst.* 35. *num.* 18. & ibid. *Baiard. in illius annotat. Vincent. de Frãc. decis.* 88. *per tot.* & *in eius addit. Flau. Amendol. Ioan. Aloys. Ricc.* & *Ioan. Mar. Nouar. Bouadill. in polit. lib.* 4. *cap.* 2. *numero* 67. *Georg. Acac. de priuileg. Milit. lib.* 2 *priuileg.* 5. *numero* 3. *& seqq. Sebastian. Guazin. de defens. reor. defens.* 1. *ex deffectu iurisdictionis, cap.* 38. *numero* 30. *Petr. Cabal. resolut. crimin. cent.* 3. *casu* 225. *num.* 24. *&* 25. *& casu* 294. *num.* 253. 254. 257. *& seqq. Petr. Gregor. syntagm. iur. vniuers. lib.* 19. *cap.* 17. *num.* 2. *Mar. Giurb. dict. cons.* 59. *num.* 89. *&* 97 *Camil. Borrel. in summ. decis. part.* 1. *tit.* 43. *de foro compet. numero* 149. 151. *&* 152. Quæ quidem iuridica, & rationi congrua distinctio à *lege* nostra *Regia* probari meruit, 3. *tit.* 29. *part.* 7. dicente: *Yerros, e malos fechos fazen los Caualleros a las vegadas, que son contra buenas costumbres de caualleria. E a las vegadas fazen otros yerros que no son vedados señaladamente a los Caualleros, mas son defendidos comunalmente a todos los otros omes que los non fagan. E los yerros que son contra orden de Caualleria, son estos: assi como vender, o empeñar, o jugar las armas, o non obedecer al Cabdillo, non faziendo su mandado, o faziendo contra lo que mandasse. Cà en tales casos como estos, o otros semejantes dellos, non los puede ninguno recabdar, nin judgar, nin dar pena por los yerros que fiziessen, si non el Rey; o el Cabdillo de la hueste que auia a judgar al que assi errasse, e a los otros Caualleros. Mas si fiziessen otros yerros de aquellos que son vedados a todos los omes comunalmente, assi como matar ome a tuerto, o robar, o forzar, ò otros yerros semejantes destos; estonces deuen ser raptados*

tados ante el Rey, ò acusados, ò recabdados ante el Adelantado de la tierra, è recebir la pena que la ley manda por el mal fecho que fizieron. E si los yerros que fiziessen fuessen mas leues, assi como malfetria, ò si denostasse a alguno de palabra, ò le firiesse de mano sin arma ninguna, ò si fiziesse otro yerro semejante destos: sobre tales yerros bien pueden ser acusados delante de los judgadores de los lugares. Mas desde que ouieren oydo el pleyto de la acusacion, è dado la sentencia contra ellos, si el yerro fuere tal porque merescà alguna pena; deuenlos imbiar al Alferez del Rey, ò al Cabdillo cuyos Caualleros son, que cumpla en ellos la justicia que el Rey manda, è el Alferez, ò el Cabdillo deuelo fazer assi.

Si ergo super ciuili, aut etiam criminali causa (cuius cognitio coercitioque Militum iuxta prædicta, sit comissa Magistro) conueniatur Miles à mi-
68 serabili † quoque persona, neque ad alium iudicem, neque ad Principis tribunal euocari posse, deducitur, probantque apertè *quæst.* 3. *limit.* 14. 15. & 16. notata. Imò nec Miles ipse ad aliũ
69 iudicem, † vel tribunal poterit causam deferre; non modo quia in iudicem nõ suum consentire nequeat, vt firmat *Petr. Caball. resolut. crimin. cent.* 3. *casu* 225. *num.* 24. & *seqq.* in prædictis saltem casibus *Georg. Acac. dict. tract. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 19. aut quod miserabilis sit cum nec existat, nec miserabilibus
70 † maliciose agentibus fauor ve concedatur, vt eadem *quæst.* 3. *limit.* 1. aduertimus. Maliciose autem agere ex eo deducitur, quod sui, & fauorabilis iudicis subterfugiat iudiciũ, vt *in quæst. de Scholaribus* prænotamus.

Sed alia præcipuè ibidem assignata
71 quoque ratione: ne à castris † Milites diuertant, reique militari præiudicium fiat contra dispositionem *text. in l. Militem*, 7. *C. de procurator. l. Milites*, 13. *C. de re milit. l. fin. C. de locat.* multorumque similium adductorum à *Georg. Acac. dict. tractat. lib.* 1. *priuileg.* 5. *num.* 13. *lib.* 2. *priuileg.* 1. *num.* 1. & 2. & *priuileg.* 9. *num.* 7. quæ præcipua Iudicum Militibus dandorum extitit, specialeque locus concedendi: quod infringere, ipsis superiora vetant, facili enim negotio aliter legis elluderetur imperium, ad libitumque (contra militarem disciplinam, & publicam vtilitatem) castra deserere liceret.

72 Si autẽ pro atrocioribus † dictis criminibus in ius vocentur, nõ modo priuilegium militaris fori amittere, posseque coram locorum ordinariis in quorum ditione patratum est delictum cõ ueniri, relatæ iam leges decernunt, extra Militum numerum talia committentem ponunt, militari honore, aut dignitate priuant exauthoratumque reddunt, *l. Veterani*, 3. *C. de veteran. lib.* 12. *Veterani* (Constant. Imperat. ait) *qui ex negligentia vitæ, nec rus colunt, nec aliquid honestum peragunt, sed latrociniis se dederunt: omnibus veteranorum priuilegiis exuti, pœnis competentibus à Prouinciarum Rectoribus subiiciantur.* Comprobatque *lex Iudices*, 12. *C. de dignitatib. eod. lib.* aliasque conformes *Accurs. in dict. l. Veterani, glos. fin.* citat: Sed & ad Principem in prima causæ cognitione Militem hunc trahendi relata *lex* 3. *titul.* 29. *part.* 7. potestatem concedit.

Quare aut sic delinquentem Militem legem hanc; magis quam paganos grauare voluisse dicendum (cum non
73 regulariter hi pro morte † simpliciter illata, furto ve ad Principis tribunal in causæ initio defferri queant, sed pro aliis qualificatis delictis, à *lege* 5. *titul.* 3. *part.* 3. enumeratis) aut saltem, si de illis quoque criminibus prædictam *legem tertiam* loqui intelliges; paganis, eos æquari, fatearis necesse est.

74 Cum vero Miles agit, † conuenire reum in foro suo debere, & *dict. l. Magisteria*, similesque iam citatæ à contrario sensu probant, & vulgaria, sæpè aliis in locis à Nobis repetita iura, quæ in foro suo conueniendum quemlibet dictant, quia nullum, circa id Militibus cõcessum in specie priuilegium extat; Milites autem non nisi in iure expres-
sis

sis † gaudere priuilegiis (ex *l. In fraudē, 16. § fin. D. de milit. testam. l. Quanquam, 3. & l. Ex testamento, 5. C. eod.* & ex *l. fin. C. ad S.C. Maced.*) profitetur *Marc. Mant. de priuil. milit. n.* 289. multisque adductis, *Ferdin. Menchac. controuers. Illustr. lib. 1. cap. 26. n.* 6. Expresse imò à Milite reum in foro suo conueniendū (ex *l. pen. C. de offic. Præf. Præt.*) tradit *Georg. Acac. de priuil. milit. lib. 2. priuil. 5. n.* 11.

76 . Itque adeò verum, vt licet hodie † Regali placito, schedulaque *Matriti data, die quinta Nouemb. 1626. annorum, en fauor de los Capitanes, Oficiales de las guardas. Gentiles hombres, y otros Oficiales mayores y menores dellas*, vt de nullo delicto quantumuis graui, traditionis etiā, falsæ monetæ, qualificatæ resistentiæ, similium, vel maiorum, de quibus, aut eorum quolibet, reus à parte, iudiceve postuletur; nullus alius, quam eis datus iudex, vulgo *Alcalde de las guardas* cognoscere valeat: etsi alia postmodū schedula Regia *anno 1629. duodecima die Maii Matriti data*, prior, in qualificata resistentia fuerit limitata, relictaq; præuentio in Diuinæ, humanæque læsæ Maiestatis crimine: quæ omnia deinde recētiori placito Rex inuictissimus noster *Matriti sexto Februarii die, anni 1630.* prolato, obseruari iussa sunt in causis *de la gente de la caualleria, y infanteria de la costa del Reyno de Granada.* In prioribusque Regiis schedulis duabus contenta, in his quoque intelligenda, fuerit posteriori declaratū; vtque nullus alius de eorum cognoscere Militū causis in prima instantia possit, quam ditionis illius generalis Capitaneus; appellatione ad Regium Militiæ conuentum deferenda. Badē tamen adhuc (etsi tanto illos fauore prosequantur; inque ciuilibus causis in quibus rei existunt, coram suo præcipuo memorato iudice conueniendos Milites disponant, neque fori, iudicisque prædicti expressam renunciationem alicuius esse momenti decernant) cum vero ipsi actores † Milites existunt; ius

77

intactum commune relinquunt, nec disponunt quidquam; imò à contrario sensu (quo iam superius sumus argumento vsi) forum rei eosdem sequi debere; apertè monstrant. Quin etiam cum in causis ciuilibus Milites ipsi conueniuntur, aliquas excipiunt in quibus eis fori priuilegiū hoc verbis his denegant: *Con que esto no sea, ni se entienda en demanda de bienes rayzes, mayorazgos, y particiones de herencias, porque en estos casos, es mi voluntad, y mando que las dichas causas se remitan a las justicias a quien tocaren, como si no se pusieran, y intentaran contra personas de las dichas guardas; porque las dichas justicias han de conocer de las dichas causas.* Similes alias in Indiarum Regiis schedulas in illorum Militum fauorem, Regiaque rescripta memorat *Franc. Carrasc. de casib. Cur. num.* 144.

78 Si autem extra expeditionem † existant Milites, siue militiæ *vale* dixerint; siue emeritorum numerum ætatis teneant ratione; (cum vt *Senec. de breuit. vitæ, in fin.* inquit: *Lex à quinquagessimo anno militem non cogit.*) inutilesve ad arma facti, sint à Militia dimisi, (iuxta *Ouidii* carmen *Tristi. lib. 4. eleg. 8.*

Miles vbi, emeritus non est satis vtilis armis,
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, lares.

& *Propert. lib. 2. eleg. ad vxorem*

Miles depositis annosus se cubat armis.

De quorum iuribus, & priuilegiis integri extant *tituli D. de priuileg. veteranor. & de veteranis, C. lib. 12.*) Hoc fori relato priuilegio, volentes, aut etiam inuitos veteranis effectos, nisi pro litibus, quæ in expeditione coram Magistro Militum cœptæ fuerant, non vsuros, Imperatoris *Constant. in l. fin.* eadem verba probant: *Nullus eorum, qui Sacramētis inhærere desierit, vel volēs permittatur, vel inuitus militare cogitur seruare iudiciū. Sētentiis, quæ non his obseruatis latæ fuerint, nullā firmitatē habētibus; nisi*

forte reperiatur ibi tempore militiæ cœpta cognitio: tunc enim (velut nec dum cingulo deposito) sub militari iudice rem tractari, finirique præcipimus; nisi principali beneficio specialiter indulto, quidam ex his sese defendant.

Et secundum hæc, concurrere in
79 contributionibus, † & collectis cum paganis Milites extra expeditionem, inque propriis laboribus degentes debere, decisum refert *Mar. Ant. de Amat. decis. Marchiæ* 159. plenè de materia *per tot.* agens, in idque *Flores Diaz de Men. variar. lib. 2. cap. 21. num.* 249. vbi de Militibus, quos *Cõtinuos*, aut *Hõbres de Armas* appellamus, aliqua prænotat.

80 Ex quibus, neque hos † (nisi ætate lõgæua, debilitate, aliave miserabili aduersitate laborent) neque in expeditione degentes (suum licet in prænotatis iam casibus præcipuum iudicẽ habeant) *legis nostræ vnicæ* priuilegio vti posse apparet.

MVLTA TAMEN ALIA bellici meruere sudores. Quorum sunt
81 latè prosequuti materiam, † integros de illa tractatus edentes *Petr. Bellinus de re milit. Paris de Put. Ioan. de Lignan. de bello, Iaon. Lup. de eod.* pariter, *Claud. Coterius, de iure, & priuileg. militũ, Martin. Laudens. de Milite, Marc. Mant. de priuileg. militarib. Iul. Ferret. de re, & disciplin. milit. Baltas. Ayal. de iure, & offic. Bellic. & disciplin. milit. Georg. Acac.* (post hæc scripta visus) *de priuileg. militum*, aliique separatim parsimque Militum priuilegia retulere, quorum magnam adstruxere molem *Anton. Pichard. in rubric. instit. de testam. milit. n. 2. Card. Tusch. practic. conclus. lit. M. concl.* 227. 228. 229. & 230. *Petr. Cabal. resol. crimin. cent.* 3. *casu* 293. militarem materiam, *p.* 462. *numeros* fusè prosequens.

Inter quos aptius, breuiusque Militũ priuilegia recensentem *Marcum Mantuam* deligimus, eius serie ad literã, ob libri in frequentiam vtentes: addentes alia, recentiorumque authoritate ab ipsomet prolata (nota adiecta, confirmantes.

Primum igitur priuilegium (ait ipse)
82 † quoniam regulariter substitutio compendiosa, facta verbis directis, post tẽpora pubertatis, euanescit, *l. In pupillari, l. Verbis ciuilibus, de vulg. & pupill. subst.*

Et tamen Militis fauore † obliquantur, *l. Precibus, C. de impub. & aliis subst.*

83 Secundum, † quoniam directò post tempora pubertatis † fieri non potest, vt iuribus præallegatis.

84 Et tamen Militi † concessum est, *l. Centurio, D. de vulg. & pupill. substit. l. In testamento, C. de milit. testam. Baltas. Ayal. dict. tract. de iure, & offic. bell. lib. 3. cap. 7. num.* 15. *in fin. Petr. Cabal. d. casu* 294. *n.* 366. *Nicol. Intrigl. de substit. cent.* 3. *q.* 40. *n.* 4. *Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuncius, verb. Testamentum,* 1. *n.* 22. *vers. Decimo, Card. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 1. n.* 23.

85 Tertium, † quoniam codicillis hæreditas directò, nec dari, nec adimi potest, *l. 2. C. de codicil. l. Sceuola, D. ad Treb.* plura *Nos in Axiomat. nostris, lit. H. num.* 11.

86 Et tamen illis † hoc modo eam etiã legis permissio reliquit, *l. Militis codicillis, C. de milit. testam. Petr. Cabal. d. casu* 294. *n.* 355. *Guill. Bened. in repet. cap. Raynuncius, verb. Testamentum,* 1. *n.* 22. *vers. Decimo quinto, Georg. Acac. de priuileg. milit. lib. 2. c. 16. n.* 86. *Nicol. Intrigl. de substit. cent.* 2. *q.* 79. *n.* 19. Et militis codicillos etiam si ad testamentum nõ
87 referantur † per se solum stare posse, aduertunt *Aret. in §. pen. instit. de milit. test. n. 6. in fin. Intrigl. d. loco, n.* 32. *Petr. Greg. syntag. iur. vniuer. lib.* 43. *tit.* 1. *n.* 11

88 Quartum, † quoniam qui semel est hæres † non potest amplius desinere esse hæres, *l. Et si sine, §. Sed quod Papinianus, D. de minor. l. In substitutione, & ibi glos. not. D. de vulg. & pupil. substit.* cum adductis à *Nobis in d. Axiomat. ead. lit. H. n.* 41.

89 Et tamen Miles † hoc facit, *l. Post aditã. C. de impub. & aliis substit. l. In fraudẽ, § pen. l. Miles ita, §. 1. D. de milit test.*

90 Quintum, † quoniã ius accrescendi

etiam

etiam inuitis accrescit, *l. vnic. §. Hii ita, C. de caduc. toll.*

91 Et tamen in Milite † secus, *l. Si duobus, D. de milt. test.* & not. *in d. §. His ita, & in rubr. C. quando non pet. part. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 353. Card. Mantic. d. lib. 6. tit. 1. n. 16.*

92 Sextum, † quoniam quis non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, *l. Hæreditas, D. de hæred. inst. l. Ius nostrum, D. de reg. iur.* & latius *Nos in Axiomat. lit. T. n. 42. & seqq.*

93 Et nihilominus miles † potest, *l. Certi iuris, C. de milit. testam. l. Si in fraudem, §. Miles, l. Quærebatur, l. Miles ita, §. 1. l. Si miles, D. eod. Guil. Bened. in d. rep. c. Raynuncius, verb. Testamētum, 1. n. 22. vers. Sexto, Mantic. vbi proxime. Georg. Acac. de priuil. milit lib. 2. priuil. 16. n. 51. & seqq.* vbi qualiter id accidat declarat *Petr. Cabal. repetito casu, nu. 351. Nicol. Intrigl. de substit. cent. 1. q. 88. num. 8. & cent. 2. d. q. 79. n. 12. Andr. Gail. obseruat. 118. n. 14. lib. 2.*

94 Septimum, † quoniam rogatus hæreditatem restituere, Trebellianicā detrahit, *l. In quartam, D. ad l. Falcid. §. Sed quia, instit. de fideicōmis.* Et tamen in te-

95 stamento Militis † non detrahitur, *l. 1, §. Denique, D. ad Trebell. l. In testamento,*

96 *C. ad l. Falcid.* Et idem in Falcidia † dicendum est, *l. Si certam, §. fin. D. de milit. test.* In vtraq; specie *Georg. Acac. d. tract. lib. 2. priuil. 16. n. 96. & seq.* allegans *l. 1. §. Denique, D. ad Sen. C. Trebell. l. Cogi, 16. §. Sed & si Miles, D. eod. tit. l. Si à milite, 29. D. de testam. milit.* & alias.

97 Quæ tamen detrahitur † si hæreditas legatis exhausta sit, vt in locis præalleg. & *in auth. Sed cum testator, C. ad l. Falcid. in l. In testamento, eod. tit.* & *in l. In testamento, D. de milit. testam.* Et sic

98 vltra dodrantem † hæredem grauat, & non paganus, vt in dictis locis, *Benedict. vbi proximè, vers. Decimoquarto. Petr. Cabal. sępè dicto loco, n. 360. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommis. art. 3. n. 6. Nicol. Intrigl. d. cent. 2. q. 79. n. 24. Cardin. Tusch. d. lit. M. concl. 229. n. 4.* Indistinctè licet iure nouissimo etiam ex Militis testamēto Trebellianicam deduci, tenet (magis communem Doctorum sententiam affirmans, ex *Couar. in cap. Raynuntius, §. 9. num. 9. de testam.* & antiquioribus) *Card. Franc. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 1. n. 37.*

99 Octauum, † quoniam verba obliqua nunquam trahuntur ad directa, ècontra autem sic, *l. Verbis ciuilibus, & ibi Doctores,* tum vel maximè *Bald. in 2. col.* rationem assignant, *D. de vulg. & pupill. substit.*

100 Et tamen in Milite † nulla ratio est, quominus obliqua directentur, *l. Tractabatur* (vt idem *Bald.* not.) *D. de milit. testam. l. Neque, §. 1. & l. seq. D. eod. Intrigl. d. q. 79. n. 25.*

101 Nonum, † quoniam pactum futuræ successionis non valet, *L. 1. l. Pactum quod dotali, l. fin. C. de pact. l. Pactum, C.*

102 *de coll.* Et tamē fauore Militis † sustinetur si factum sit, *l. Licet, C. de pact. Georg. Acac. de priuileg. Milit. d. lib. 2. priuil. 16. n. 99.*

103 Decimum, † quoniam omne testamentum communiter querela rescindi potest, si in eo filius exhæredatus sit, *tot. tit. D. & C. de inoffic. testam.*

104 Et tamē si fuerit Militis, † id ipsum querelæ non subiacet, *l. De inofficioso, l. fin. C. eod. tit. Iul. Clar. in §. Testamētum, q. 40. n. 6. vers. Sed quæro, q. 42. n. 3. vers. Bene verum, & q. 48. n. 2. Bend. in dict. verb. Testamentum, 1. n. 22. vers. Duodecimo. Baltas. Ayal. de iure, & offic. bell. lib. 3. cap. 7. n. 15. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 363. Didac. Couar. in cap. Quia nos, n. 7. de testam. Carol. de Graf. de effect. ib. clericat. effectu 19. n. 16.*

105 Vndecimum, † quoniam verba enūciatiua incidenter emissa, & propter aliud, non disponūt, nec probant, *l. Ex hac scriptura, D. de do. l. Ex his verbis, C. de milit. testam.*

106 Et tamen fauore Militis † aliter dispositum reperitur, vt ibi *in l. Milites, eod. tit.* & in specie tradit *Bart. in dict. l. Ex hac scriptura, in 3. colum. Nicol. Intrigliol. dict. cent. 2. quæst. 79. num. 23.*

107 Duodecimum, † quoniam obscura in-

interroganti non est à Iurisconsulto, vel Imperatore respondendum, *l.2.§. Seruus autem, Sulpitius, D. de origin. iur. l. Domitius Labet, D. de test am.*

108 Et tamen Militi † propter simplicitatem, & ignorantiam rei militaris, *l. 1. C. de iur. & fact. ignor.* sic, nec detractanda responsio, vt *dict. l. Hæc, l. Precibus, de impub. & aliis subst*it.

109 Decimum tertium, † quoniam vassallis ad petendam inuestituram, annus & dies concessi sunt à lege, *C. Imperialem, §. Præterea, de prohibitâ feud. alien. per Feder. in vsib. feud.*

110 Et tamen Militi † dantur annus, & mensis, vt *Bald. not. vlt. colum. quo temp. mil. eod. lib.* Subiiciens non mirum esse, quia militibus vetustas in honorẽ militiæ multa dedit priuilegia.

111 Decimum quartum, † quoniã quisque pro debito potest carcerari, *l. 1. eod. tit. D. de custod. reor. l. 1. C. qui bon. cedere poss. l. 3. §. Tutores, D. de admin. tut.* & plenè per *Bart. in tract. de carcer.*

112 Et tamen Miles † ab hac erit iniuria tutus, nec in carcerem detrudetur, vt idem *Bald.* dicit, *in dict. l. 1. in fin.* & est communis opinio asserũtque idem *Matth. Brun. de cessione bonor. quæst. 11. quartæ princip. num. 1. Caualcan. de tutore, num 318. Georg. Acac. de priuileg. Milit. lib. 2. priuileg. 27. nu. 1. & per tot. Carol. de Graf. de except. ad mater. statut. exclud. omnes except. in prælud. num. 112* repetitque *Marc. Mant.* ipse, *infrà priuil.*

113 44. Quod ad nobiles † extenderunt Regiæ leges 79 *Taur.* & 4. *tit. 2. lib. 3. nouæ Reg. collect.* iure communi non sine controuersia, vt constat, ex *Baez. de inop. debit. cap. 16. num. 7. Parlad. Paz, Azebed.* & aliis, quos citat *Rodrig. de exsecut. cap. 4. num. 41.* id firmum in Militibus profitentes. Eaq; ratione (quod in carcerem pro ciuili debito detrudi

114 Milites non possint) neque in plus, † quam facere valeant, cõueniendos, (de quo inferiùs latius *priuil. 37.*) neque in carcerem Militem, aliumve illo iure vtentem mitti posse, deducunt, ac probant *Roder. Suar. in l. 2. de los gouiernos, lib. 2. For. §. Quinto quæritur, nu. 4. & 5. Didac. Couar. variar. resol. lib. 2. cap. 1. n. 4. Parlador. rer. quotid. lib. 2. cap. fin. 5. p. §. 6. num. 17. & 18. Auend. respons. 8. nu. 7.* In quibus præterea bonis executionem non patiantur, *infrà priuil. 46.* subnectitur.

115 Decimum quintum † (*Mantua* addit) quoniam testamentũ solemnitates iuris requirit, de quibus *in l. 1.* & *in l. Hæredes palam, D. de test am.* Imò quòd

116 nemo potest facere, † quin in eo locũ habeant, *l. Nemo potest, D. de leg. 1. l. Testandi, C. de test am.* Alias non esset testamẽtum nisi abusiue, *l. 2. §. 1. D. quemadmod. test am. aper. l. Hac consultissima, §. Ex imperfecto, C. de test am.* arg. *in l. Paulus, D. de verb. signif.* & *in l. Seruo manumisso, D. de cond. in debit.*

117 Et tamen Militi † remissæ sunt, *l. 1. l. Neque, §. Deportatis D. de milit. test. l. Milites, C. eod. tit. Petr. Cabal. d. casu 294 n. 348. & seqq. Georg. Acac d. tract. lib. 2. priuil. 16. nu. 45 & seqq & nu. 61. & seqq. Nicol. Intrigl. d. cent. 2. q. 79 n. 3. & seqq. Guil. Bened. d. verb. Testamentum, in n. 21.* vbi quæ remissæ, quæque desiderentur in Militis testamento solennitates explicat. Quæ quidem nõ modò

118 actu Militantibus Iura remittunt: † sed etiam paganis, qui iure militari vltima condidere elogia, Militesque decessere, constitutione *legis In fraudem, 16. §. Testamentũ, D. de milit. test am.* Diui Pii rescriptum continentis, referente Vlpiano *Testamentũ ante Militiam factũ à Milite, si in Militia decesserit, iure Militari valere (si Militis subiuncta voluntas contraria non sit) Diuus Pius rescripsit.* Quod diligens, *Donel. libr. 6. Digestorum, capit. 28. literâ P. & Q.* intel-

119 ligit verum: † *Si mentis testatio, indiciumve aliquod Militis sequatur; quod in paganis elogium sic factum, probare voluisse insinuet*, ex *§. 4. instit. de milit. test.* & *l. Titius, 25. D. eod. tit.* Sentitque idem visus est *Georg. Acac. proximè dicto loco, num. 107. & seq.*

120 Decimum sextum † (& specialius ad idem *Mant.* inferit) quoniã in testamentis

mentis testes rogati esse debent, *l. Hæredes palam, §. In testamētis, D. de testam. auth. Rogati, & in corpore vnde sumitur, C. eod. Ant. Gom. in l. 3. Taur. n. 23.*

121 Et tamen in Milite † rogatus nō est necessarius, vt per *Doctores in d. l. 1. & in d. l. Milites*, supr. proximè allegata, *Nicol. Intrigliol. d. q. 79. n. 28. 29. & 30. Georg. Acac. d. loco, n. 73. & 76.* Hodie licet iure Regio, rogitus qualitatem non desiderari, aduertat, probetque *Gomez. ead. l. 3. n. 29.*

122 Decimum septimum, † quoniam in testamēto pariter filius institui debet, aut nominatim exhæredari, ne præteritus testamentum rumpat, *l. 1. & 2. D. de liber. & posthum. & instit. de exhared. liber. in prin.* & traditur latè, *in l. Posthumo, C. de bonor. possess. contra tab.*

123 Et tamen Militi † necessitas hæc à lege imposita non est, *l. Sicut, & seq. C. de milit. test. l. Qui iure militari, D. eod. l. 2. §. Quisquis, D. de vulg. & pupil. Georg. Acac. citato loco, n. 78. Mantic. de coniect. vltim. volunt.*

124 Decimum octauum, † quoniā quis filio suo haud potest substituere pupillariter, nisi prius sibi ipsi testamentum faciat, *dict. §. Quisquis, l. Patris filii, D. eod. §. Liberis, §. Igitur, inst. de pupil. subst.*

125 Et tamen Militi † permissum est, vt pupillo tantum etiam sibi testamento non facto substituat, *l. Miles ita, §. fin. l. In fraudem, §. Item tam sibi, D. de milit. testam. Guil. Bened. d. verb. Testamentū, 1. n. 22. vers. Octauo, Nicol. Intrigl. de subst. cent. 1. q. 2. n. 27.* & latius, *quæst. 74. n. 22. & seqq. & cent. 2. d. q. 79. n. 2.* Et

126 de exemplari substitutione similiter à Milite valide facta, *idē ipse, cent. 1. q. 16. n. 16. & seq.* Nec sibi solū filiusfam. Mi

127 les de castrensibus † testari, sibique testamentum facere potest, *l. Ex militari, de testam. Milit. Ayal. d. lib. 3. cap. 7. sub num. 15. Petr. Cabal. d. casu 294. nu.*

128 362. Sed etiam filio † pupillo, *dict. l. In fraudem, 16. §. Miles, & l. Cum filiusfam. 29. D. de milit. test. Petr. Cabal. vbi proxime, n. 364. & seq.*

129 Decimum nonum, † quoniā ad confirmationem tabularum pupillariū requiritur hæreditatis aditio, *dict. l. 2. §. Adeò, D. de vulg. & pupil. subst.*

130 Et tamen Militis † etiam non adita, suum sortiūtur effectum, *d. l. Miles ita, §. fin. D. de testam. milit. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. art. 2. nu. 36. Guil. Bened. d. verb. Testamentum, 1. num. 22. vers. Nono.*

131 Vigessimum, † quoniam filio emancipato substitui non potest. *l. 2. in princ. D. de vulg. & pupil. substit.*

132 Et tamen Miles † substituit, *l. Miles ita, §. Exhæredato, D. de milit. testam.* cū *Menoch. lib. 4. præsumpt. 60.* & aliis ab eo citatis, *Nicol. Intrigliol. de substit. d. cent. 2. quæst. 62. num. 49. Guil. Bened. dict. verb. Testamentum, 1. num. 22. vers. Decimoseptimo.*

133 Vigessimum primum, † quoniam quis non potest mori cum duobus testamentis, ex quo aut vice vnius habētur; aut vnum per aliud rumpitur, *l. 1. & 2. D. de iniust. rupt. irritoque testam. l. 1. §. Sed in duobus, D. de bonor. possess. secund. tabul.*

134 Et tamen Miles † ipse potest, *l. Quærebatur, D. de milit. testam. dict. l. 1. & 2. de iniust. irrit. que fact. testam. Guill. Bened. dict. loco, vers. Quinto. Petr. Cabal. d. casu 294. num. 359. Intrigliol. dict. cent. 2. q. 79. num. 9. Cardin. Mantic. de coniectur. vltim. lib. 6. titul. 1. num. 21. Cæsar Argel. de adquir. possess. quæst. 14. art. 2. num. 42. Georg. Acac. dict. lib. 2. priuileg. 16. num. 50. Cardin. Mantic. dict. lib. 6. de coniectur. vltim. volunt. tit. 1. n. 21.*

135 Vigessimum secundum, † quoniam capite damnati testamenti factionem non habent, *l. Eius qui, §. 1. & §. fin. D. de testam.* imò quod bona eorum etiam publicantur plures in id alias cumulat *Anton. Gomez leges, in 4. Taur. n. 1.* quas probat, renouatque *lex 15. tit. 1. part. 6.* antiquantur tamen, & corriguntur omnes per *dict. l. 4. Taur.* & *l. 8. titul. 4. lib. 5. noua Reg. collect.*

136 Et tamen Miles † habet, (& quidem iure militari) si non Sacramenti tamen

fides rupta sit) *l. Ex militari, in princip. D. de milit. testam. l. Si quis filio, 6. §. Sed & Si quis, D. de iniust. rupt. & irrit. fact. testam.* vbi sic Vlpianus: *Sed & si quis fuerit capite damnatus, vel ad bestias, vel ad gladium, vel ad aliam pœnam, quæ vitam adimit: testamentum eius irritum fiet: & non tunc cum consumptus est, sed cum sententiam passus est; nam pœnæ seruus efficitur. Nisi fortè Miles fuit ex militari delicto damnatus: nam huic permittitur testari, vt Diuus Adrianus rescripsit. Et credo quod iure militari testabitur. Georg. Acac. dict. lib. 2. priuileg. 16. num. 30. & seqq. Petr. Cabal. dict. casu 294. num. 367 Baltas. Ayal. dict. lib. 3. cap. 7. num. 16. Intrigl. dict. quæst. 79. num. 13. & seqq. Guil. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. num. 22. versic. Quarto.*

137 Vigesimum tertium, † quoniam incertus de statu suo testari pari modo non potest, *l. 1. in princip. D. de leg. 3.*

138 Et tamen Militis testamentum † in ea conditione est, vt valeat, *dict. l. Ex militari*, proximè allegatus, *§. Similes, D. de milit. testam. Petr. Cabal. dict. casu, num. 356. Intrigliol. dict. cent. 2. quæst. 79. num. 26. Acac. dict. priuileg. 16. num. 35.*

139 Vigesimum quartum, † quia surdus, & mutus adhuc nō testatur, *l. Discretis, C. qui testam. facer. poss. l. Qui in potestate, § fin. & l. seq. D. de testam. §. Item surdus, inst. quib. non est permiss. facer. testam. l. 13. tit. 1. part. 6.*

140 Et tamen Miles † huiusmodi hoc idem faciens, non reiicitur, factumque sustinetur, *l. Iure militari, D. de milit. testam. §. Quia imò, inst. eod. Petr. Cabal. repetito casu 294. num. 361. Intrigliol. dict. quæst. 79. num. 27. Ferdin. Vazq. Mench. controuers. illustr. lib. 1. cap. 103. nu. 301. & seq. & de success. progres. §. 1. num. 169. Andr. Gail. obseruat. 118. num. 14. lib. 2. Guil. Benedict in repetit. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. num. 22. vers. Tertio, quia miles. Georg. Acac. dict. tract. lib. & priuil. num. 28.*

141 Vigesimum quintū, † quoniam mulieri in qua etiam turpis suspicio cadere possit, libere relinquitur, *l. Affectionis, l. Donationes in princip. D. de donat.* quod & per locū à speciali, probatur, *l. 1. D. de don. inter vir. & vxor. l. 4. §. Sed & quod meretrici, D. de cond. ob turp. caus. l. 53. in secunda parte, tit. 14. part. 5.* multos referens *Ioan. Gutier. de iuram. confirm. 1. part. cap. 6. num. 1.*

142 Et tamen Militi † resistit lex ne donet, aut aliquid relinquat, *l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. l. Miles ita, § Mulier, D. de testam. milit. l. Mulierē, 13. D. de his quib. vt indign. Benedict. dict. verb. Testamentum, 1. num. 22. vers. Vndecimo. Baltas. Ayal. dict. lib. 3. cap. 7. n. 19. Petr. Cabal. dict. casu 294. n. 370. Card. Tusch. dict. lit. M. concl. 228. nu. 1. Ioan. Gutier. d. cap. 6. num. 3. &* † qui ab *Ant. Gomez in l. 53. Taur. num. 68.* dicta mutuauit, *Georg. Acac. d. lib. 2. priuil. 16. num. 44. Cæsar Argel. de acquir. possess. q. 3. art. 22.*

143 *num. 1116.* Limitans † cum multis *ibid. num. 1109. & seqq.* in donatione à Milite ob merita facta *Gutier. supr. nu. 11. & seq. Marc. Ant. Natt. cons. 559. nu 1. cum seq. Mancin. de iuram. part. 4. effect. 210.* plures allegans, *Carol. de Graf. de effect. cleric. effect. 19. num. 19.* hanc late materiam exornans; multifariam, multisque modis assertionem prædictam à *num. 21. cum seqq.* amplians; *à num. 41.* limitans. Et an donatio huiusmodi à

144 Milite facta iuramento † firmetur, viresque habeat; plenè examinat *Gutier. d. cap. 6. à num. 13. cum seqq.*

145 Vigesimum sextum, † quoniā deportati, de iure communi, hæredes institui non possunt, *l. 1. C. de hæred. instit. l. Edicto, D. de bonor. possess.* neque alius quilibet seruus pœnæ effectus, ex iuribus *priuil. 22. suprà* relatis.

146 Et tamen instituuntur † à milite, *l. Neque, §. Deportati, D. de milit. testam. Nicol. Intrigliol. de substit. d. cent. 2. q. 79 n. 14. & seqq.*

147 Vigesimum septimum, † quoniam causæ meri, & mixti imperii non possunt delegari, *l. 1. D. de offic. eius*, approbata à *lege 18. titul. 4. part. 3. Paz*

(hu-

huius non facta legis mentione) *in praxi, 2. tom. prælud. 3. num. 2.* vbi quid de iure canonico hac in specie constitutum extet, *à num. 1.* tractat, & ante eum plenè *Didac. Couar. variar. lib. 2. cap. 20. per tot.* vbi quid apud nos circa iudices quoque sæculares obtinuerit consuetudo, *num. 4.* tradit.

148 Et tamen fauore Militis † delegantur, *l. Tam collatores, C. de re milit. lib. 12.* allegatque *seipsum Mantua* in id, in *l. 1. C. de offic. eius.*

149 Vigessimum octauum, † quoniam regula Catoniana regulariter in testamento cuiuscumque locum habet, & attendi solet vt legatum caducum, aut aliter inutile non conualescat, si diutius viuat, post testamentum, & res ad eum statum mortuo testatore perueniat, à quo incipere potuisset; & tamen in testamento Militis † haud est considerabile, ex quo est de iure ciuili, à quo ipse absolutus est, *l. Neque in princ. & ibi Bald.* in terminis, *D. de milit. testam.*

150

151 Vigessimum nonum, † quoniam ignorantia iuris nemini prodest officere potius solet, *l. Iuris ignorantia, C. qui admit.* his diebus à Nobis edita, vna cum *l. 1. C. eod. titul. l. Legibus, C. de legib.* cum adductis per Nos *in Axiomatib. lit. I. num. 17.*

152 Et tamen Militi † non nocet, *l. 1. C. de iur. & fact. ignor. l. Regula, §. Si Miles, D. eod. titul.* & not. *in l. fin. in princ. C. de iure deliber.* plenè *Georg. Acac. de priuileg. milit. lib. 2. cap. 1. per tot.* Conueniuntque de rustica simplicitate suo à Nobis loco iam dicta, quæ & Militibus congruunt, & de vtrisque pariter hac in re Doctores loquũtur, & in specie *Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 1. q. 10. art. 7. per tot.* materiam *articulis seqq.* tractans.

153 Trigessimum, † quoniam priuilegium fori superueniens pendente iudicio, quem iurisdictione non eximit, *l. Si quis posteaquam, D. de iudic. l. pen. D. de iurisd. omn. iudic.* Ideoque nec Clericos † post delictum præcipuè commis-

154

sum, in iudiciumque deductum sæculare effectos ab eo liberauit, vt cum aliis ibid. relatis eruditissimus tradit *Couar. practic lib. 1. cap. 32. num. 4. in princ. & vers. Secunda conclusio, iuncto vers. seq.* de qua etiam re *Plaça de delict. lib. 1. c. 35. num. 5.* nouissime (magis communiter receptum dicens, commissi delicti tẽpus in specie præsenti attendi) *Carol. de Graf. de effect. clericat. effect. 1. n. 1072.* ex *l. 1. D. de pœn.* & aliis latissimè *seqq. numeris* materiam prosequens.

155 Et tamẽ in Milite † armatæ militiæ secus, *l. Qui cum vno, §. Reus, D. de re milit.* & not. *in d. l. Si quis posteaquam,* licet hæc mihi prout iacet limitatio non satis constet cui *d. l. Si quis posteaquã* dispositio nominatim obstat, communisque in clerico relata assertio, & sic in Milite per *d. l. Si quis posteaquam,* in specie profitetur *Georg. Acac. d. lib. 2. priuil. 5. num. 7. & 8.*

Trigessimum primũ, quoniã nullibi permissum reperitur, imò prohibitum

156 potius, vxori, † vel medico alicuius læsi, si ex causa probabili, & necessaria abfuisset, ex clausula *Si qua mihi iusta causa subesse videbitur,* succurri, de qua *in l. 1. in fin. & in l. Sed et si per prætorem, in princ. D. ex quib. caus. maior.*

157 Et tamen vxor militis, † & medicus absque dubio restituuntur, mariti, seu militis fauore, cui hoc speciale priuilegiũ concessum est, *l. Inter eos, 33. §. Militum medici, D. eod. tit. l. 1. C. de vxor. milit. Georg. Acac. de priuil. Milit. lib. 1. c. 9. n. 32.* plenè *Sfort. Odd. de rest. in integr. p. 1. q. 6. art. 7. n. 21. vers. In contrarium, & art. 8. per tot. Petr. Royz. Maur. decis. Lituan. 4. n. 461. & seqq.*

Trigessimũ secundum, quoniam pe-

158 remptoria exceptio † post sententiam opponi non potest, *l. Peremptorias. C. sent. rescind. non posse, l. Exceptionem. C. de probat.* & de materia, *in cap. Pastor. de except.*

159 Et tamen Miles † opponit, *l. 1. in fin. C. de iur. & fact. ignor. Petr. Cabal. resol. crimin. d. cent. 3. casu 294. n. 334. Carol. de Graf. de effect. cleric. effect. 19. n. 10.*

160 Trigesſimum tertium,† quoniã tutela(cum ſit munus publicum, & nil, aliud niſi vis, atq; poteſtas adtuendum eum,qui propter ætatem ſe defendere nequit,vt *inſtitut.de tutel.in princip.*) efficit, vt quis cogatur ad onus ipſum ſuſcipiendum,*l.Nullus C.de Decur. lib.* 10. & not. in loco prius ſuprà, latè *Paul. Montan. de tutor.cap.*35.*de excuſ. tutor.num.*1.*& ſeqq.*

161 Et tamen Miles † cogi non poteſt, imò quòd nec volens admitti debet,§. *Idem,& in Milite,inſtit.de excuſ. tutor. l.Milite,C.qui dar.tutor.poſſ.* Niſi tutela filiorum ſui commilitonis eſſet, quoniam tunc ſecus,*l.Sed & milites,in princip.& ibi not. Bart. D. de excuſ. tutor.* & idem *Gloſ.in dict.* §. *Idem & in Milite, Georg. Acac. dict. tractat. lib.*2. *cap.*15. *per tot.Petr.Cabal.dict.caſu* 294. *numero* 326.*Paul. Montan.dict. cap.*35. *numero* 184.*Ioan.Gutier. eod.tractat.de tutel.*1. *part.cap.*21.*num.* 25. *Maſtril. deciſ.*76. *num.*7.*verſ.Sed his,& num,*11.*volum.*1. *Anton.de Amat.reſolut.*46.*num.*3.12.*& ſeqq.* vbi quòd etiam à ſuſcepta liberatur.

162 Ab aliis quoque muneribus † perſonalibus eos reddit Vlpian.immunes, *in l.*3.§. *His qui, D. de muner. & honor.*

163 A realibus † autem, & his quæ à mercimonio proueniunt vectigalibus excuſati licet non ſint, *dict.* §. *His qui. & ibi Gloſ.verb. Munus*, à contrario ſenſu *Bouadilla in politic.lib.*4.*cap.*2. *num.*67. *verſ.Y en las pagas de los tributos Reales, y Concejales*, ad quod iudicem rei competentem eſſe firmat,*Georg.Acac.dict. tractat.& lib.priuileg.*30. eſtque *text.in l.Ex praſtatione,*7.*C.de vectigal.& commiſſ.* In commiſſum tamen profeſsione non facta,militari priuilegio non incidunt.*l.*3.*C.eod. titul. vbi Gloſ.*celebris, *verb.Tenerentur*, alios exemptionis ſimiles in Militibus aſsignat caſus, & notat *Petr.Cabal.dict. caſu* 294. *numero* 328.plenè etiam *Georg. Acac. de priuil. Milit.lib.*2.*priuil.*10.*per tot.*

164 Trigeſsimum quartum, † quoniam multi ſunt caſus in quibus delinquentes laqueo vitam finiunt, tum vel maximè enumerati, *in l. Capitalium, in* §. *Famoſos, & ibi Gloſ.*magiſtra,*D.de pœn. & in* §.*Ex maleficiis,inſtit.de action.*

165 Et tamẽ Miles † ignominiam hanc pati non debet, ſed honeſtiori pœna puniri,*l.Deſertorem,* §. *Pœna Militum,* & pari modo, iuncta *Gloſ. D. de re milit.* per quam ita dixit *Bald.in cap.* 1. *in* §. *Si ruſticus in fin.de pace ten.in vſib. feudor.Georg.Acac.dict.tract.lib.*2.*priuileg.* 17.*per tot.Petr.Cabal.repetito caſu* 294.

166 *num.* 336. Secundum quem limita † *ibid.num.* 338. & ex *l.* 3. *C. de veteran. lib.*12.& *ibid. Gloſ. & l.*1. *C. de dignitatib. eod. lib.* in his, qui atrocibus delictis,furtis præcipue, & latrociniis vacant ſeque militari honore indignos redidêre.

167 Trigeſsimum quintum, † quoniam res empta cum pecunia mea alterius nomine,non eſt mea, nec iſta ratione à me vendicari poteſt, nec cæteris creditoribus anterioribus præferor, *l. Si ex ea pecunia, C.de rei vindic.* diximus in priuileg. Eccleſiæ.

168 Et tamen ſi comparata ſit ex pecunia Militis, † ſecus,*l.Si vt proponis, C. eod.l.Idemque,D.qui pot. in pig.hab. l.* 2. *de donat.inter vit. & vxor, Petr.Cabal. dict.loco,num.*330.*Vital.de Camb.de clauſul.in clauſ.Et ſpecialiter obligat, num.*4. *Rodrig. de annu. reddit. lib.*2. *quæſt.* 20. *ſub num.* 6. *Cardin. Mantic. de tacit. & ambig.conuent.lib.*11.*tit.*14.*num.*3.*Antonin.de Amat.reſolut.*3.*num.* 68. *Franc. Gallet.in margar.caſ.conſcient. verb. Pecunia,verſ.Pecunia Militis.*

169 Trigeſsimum ſextum, † quoniam verè contumax ab appellando excluditur,*l.Et poſt edictum,* §. *fin.D. de iudic. l.*2.*D.Si quis in ius voc.non ier.*

170 Et tamen Miles, † (ſicut etiam minor & ruſticus)appellat, *l. Etſi ſine,* §. *Item ſi non prouocauit,D.de minor.l.Cum de indebito,* §. *Sin autem, D. de probat.l. Vbi,in princip.D.de edend.*& latè *in dict. l.*2.*not.Alex.in* 1.*col.*

171 Trigeſsimum ſeptimum, † quoniã condemnatus adſoluendum, ſoluere

præ-

præcisè cogitur, vsque adeò, vt nec coactionem euitet, si paratus sit dare ex promisso rem, desoluendo, *l. 3. §. Ait Prætor, D. de re iudic.* iāque *suprà quæst. 11. num.* 59. aduertimus.

172 Et tamen Miles † beneficium habet, ne ab eo exigatur, nisi in quantum facere potest, *l. In condemnatione, D. de regul. iur. l. Miles, D. de re iudic.* plenè *Georg. Acac. dict. lib. 2. priuil. 18. per tot. Nicol. Boer. in consuet. Bituric glos. Est faict che valier, in princip. pag. mihi 238.* vbi de Militibus alias, *Damad. in enchirid. parium, verb. Miles, vers. Quo circa sicut,* infinitos ad id congerit *Carol. de Gras. de effectib. clericat. effectu 7. num. 2. & effect. 19. num. 15. Petr. Cabal. dict. casu 294. num.* 314. Qui nec bonis Mili-

173 tem † cedere posse, *num.* 315. addit, tenentque idem *Matth. Brun. de ceß. bonor. quæst. 11. quart. princip. num. 1. & Osuald. Hillig. in Donel. Enucl. lib. 27. cap. 9. lit. M.*

174 Trigesimum octauum, † quoniam quilibet potest renunciare † priuilegio fori, *l. Si quis in conscribendo, C. de pact.* argum, *in l. Si iudex, D. de minor.* & *in cap. Ad Apostolicam, de regular. & transeunt. ad Relig.*

175 Et tamen Militi † prohibitus esse videtur, *l. Magisteria, C. de iurisd. omn. iudic.* In quo militat ratio honoris militaris, vt alibi in simili, clericalis, *in cap. Diligenti de foro compet.* & de materia latius, *in dict. l. Si quis in conscribendo,* Notauimusque iam suprà, ex *Petro Cabal. resolut. crimin. casu 225. num. 24. & seqq.* & aliis.

176 Trigesimum nonum, † quoniam non potest quis pupillariter filio suo substituēdo facere quod moriatur pro parte testatus, pro parte autem intestatus; ex quo substitutio pupillaris pars est, & sequella testamenti paterni, *§. igitur, institut. de pupill. subst.* nec potest fieri, nisi sibi pater prius faciat testamentum, vt dixi suprà in discursu *l. 2. §. Quisquis, de vulg. & pupil. substit.* quod neque huiusmodi esse potest, *l. Ius nostrum, D. de reg. iur.*

177 Et tamen Miles † potest *l. Sed si plures, §. Ad substitutos, D. de vulg. & pupil. substit. l. Miles ita, 42. §. fin. D. de milit. test.* vbi Triphonian. isthæc: *Si Militis adita non fuerit hæreditas, an substitutio quam pupillo fecit, valeat, quæritur? Et consequens erit hoc dicere; quia permittitur Militi filio facere testamentum, quamuis sibi non fecerit.* Cuius & meminit *Costa in cap. Si pater, 2. part. verb. Deferuntur, num. 2. column. 2. ad med. pag. mihi 344. & Pichard. in rubr. instit. de vulg. numero* 48.

178 Quadragesimum, † quoniam præteritione matris, querela subuertitur testamentum eius, ex quo, loco exhæredationis habetur, *l. Illud, §. Ad testamenta fœminarum, D. de bonor. poss. contra tabul.* Et idem si ipsa à filio prætereatur, *l. Nam et si parentibus, D. de inoffic. testam.* & dico ego in hac *l. Precibus, in 11. quæst. de impub. & aliis substit.*

179 Et tamen in Milite, † secus, *l. 1.* (& ibi notat *Ias. in 3. colum.*) *C. de milit. testam.*

180 Quadragesimum primum, † quoniam in pagano non cadit distinctio patrimoniorum, *l. Iurisperitos, §. Cum oriundus, D. de excus. tutor.*

181 Et tamen Miles † instituendo vnum in vno patrimonio, & aliū in alio; hoc ipso declarat se velle vti priuilegio militari, vt not. *in dict. l. 1. C. de milit. testam. prox. alleg. & ibid. Ias.*

182 Quadragesimum secundum, † quoniam ad probandum voluntatem alicuius testantis, requiruntur septem testes, sicut in eius testamento, *l. Cum proponeretur, D. de legat. 2.*

183 Et tamen in voluntate Militis, † ac in casu, *l. in testamento, C. de milit. testam.* duo tantum sufficiunt, sicut & in eo testamento, *l. Milites, iuncta glos. C. eod. & in dict. l. In testamento,* quoque notatur. *Guil. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. num. 21. de testam. vers. Sanè tamen.*

184 Quadragesimum tertium † adhuc, quoniam imò secundum alium intellectum, in ipso Milite satis constat eo

ipse

ipso quòd contrarium non probatur. Et tamen in pagano, vere probari debet. Quod dictum tamen non est tutũ; ideò recurrendum est ad *dicta in dict. l. In testamento.*

185 Quadragessimum quartum, † quoniã quisque pro debito ciuili capi personaliter potest, nisi sit in domo; quoniam tunc, cum sit tutissimum cuiusque refugium; inde auelli non potest, minusque ab Ecclesia, *l. Plerique, l. Satis, D. de in ius voc. l. pen. C. de his qui ad Eccles. confug.*

186 Et tamen Miles † tutus est; nec istud ipsum pertimescet, *l. Miles, & ibi not. D. de re iudic.* quod iam supr. *priuileg.* 14. dixerat. *Mant.* ipse vbi Nos quoque id alios pariter addentes notamus.

187 Quadragessimum quintum, † quoniam testamẽtum simpliciter fieri debet, & nõ sub specie alicuius lucri; exẽplificando in casu quando duo faciunt pactum quod vnus alterum hæredem instituat, & econtra, *l. Ille autem*, & *ibi Bald.* not. *D. de hered. instit.* conducuntque adducta à *Nobis in Axiomat. lit. B. num.* 3.

188 Et tamen factum inter Milites, † valet, vt *in l. Licet inter priuatos, vbi Iaf. & Doct. in* 3 *colum. C. de pact. Valent. Forster. de hæreditat. lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 8. *Nicol. Boer. decis.* 204. *numero* 4. *&* 5. *Petr. Gregor. syntagmat. iur. vniuers. lib.* 19. *cap.* 16. *num.* 17. conueniuntque superius *priuil.* 9. adnotata.

189 Quadragessimum sextum, † quoniam in executione iudicati, omnia debitori possunt auferri; obseruata nihilominus forma, *l. A diuo Pio, §. In venditione, D. de re iudic.*

190 Et tamen Militi † arma relinquuntur, sicuti libri scholaribus, maximè studentibus, *Glos.* est notabilis, *in l. Nepos Proculo, D. de verbor. signific.* quam ad id etiam inducit *Bald. in rubr. C. qui bon. credere poss. & Iaf. in §. Item Seruiana, in* 9. *colum. institut. de actionib. Petr. Cabal. resolut. crimin. dict. casu* 294. *num.* 318. *Osuald. Hilliger. in Donel. Enucl. lib.* 27. *cap.* 3. *lit. P. Vincent. Carot. de except. contra præiudic. sentent. vel damnos. execut. cap.* 56. *n.* 1. *& seq.* optimè *Ioan. Hier. Cãpan. l. in diuersor. iur. Can. rubr.* 11. *cap.* 10. *num.* 11. Idque ipsum *lex Regia* 3. *titul.* 27. *part.* 3. decreuit in

191 nobilium † fauorem, vt in carcerẽ pro debito ciuili regulariter coniici, nequeant, eisque arma, equi habitationisque domus relinquantur, neque in his executio fiat, recentiores decernunt, *l.* 9. *titul.* 1. *lib.* 6. *noua Reg. collect. l.* 3. 4. *&* 5. *eod. tit. & lib.* plurimas alias in id Regias leges cumulat *Gundis. Suar. de Paz in praxi,* 5. *part. tom.* 1. *cap.* 2. *nu.* 37. In scholarium quoque libris

192 † simul ad dictæ *Glossa in l. Nepos Proculo* instar loquens, suntque ita pariter loquuti *Petr. Duen. regul.* 275. *limit.* 5. omnigena eruditione ornatus *Parlador. rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin. §.* 3. *num.* 18. qui *num.* 21. *& seqq.* aliis etiam bonis causidicis deficientibus, ad libros manus non magis quam ad Militum arma pro executione porrigi hodie posse, confirmat. Expertique in forensi iudicio sumus, nec semel protectorias literas (vulgo de amparo, nominatas) ab ordinariis Curiæ iudicibus, (Alcaldes de Corte) expeditas vidimus, quibus (fide præstita, quæ in Aduocatorum numero descriptos esse, examine præhabito monstret) ne pro debito ciuili in eorum personis, aut libris executio fiat, iubent, abstinereque ab his manus satellitibus præcipiunt.

193 Quadragessimum septimum, † quoniã præteritio patris efficit vt testamẽtum sit ipso iure nullum, vt *instit. de exhæred. liberor. in princ. & in l.* 1. *&* 2. *D. de liber. & posthum.*

194 Et tamen si Miles † sciens se filios habere, alios inscripserit hæredes, tacite eos exhæredasse intelligitur, *l. Sicut certi iuris, & seq. C. de milit. testam. Benedict. in dict. cap. Raynuncius, verb. Testamentum,* 1. *num.* 22. *vers. Decimo tertio, Tiraquel. de nobilit. cap.* 20. *num.* 185. *Petr. Cabal. dict. casu* 294. *nu.* 354.

195 Vbi ea ratione, nec filii agnatione † Mi-

Militis rumpi testamentum, si de illius mente constet, notat ex *l. Qui iure militari, l. Militis, §. Miles, de milit. testam. dict. l. Sicut, & seq. C. eod. Nicol. Intrigliol. dict. cent. 2. quæst. 79. num. 5. & seq.* licet hodie contrarium affirmet ibid. ex *Glos. in l. Testamenta, C. de inoffic. testam. Vazq. de success. creat. §. 24. num. 33. Grass. in §. Testamentum, quæst. 7. numero 5.*

196 Quadragesimum octauum, † quoniam si quis filiam suam appellasset, & eidem in testamento pariter legatum reliquisset; non videtur propterea eam exhæredasse, vsque adeò, vt in quartam etiam imputetur, & ad supplementum agat, si sibi aliquid desit, *l. Omni modo, l. Sancimus, C. de inoffic. testam.*

197 Et tamen in Milite † secus, quia eã non instituendo hæredem, sine dubio exhæredauit, *l. Si cum vel in vtero, in fin. C. de milit. testam.*

198 Quadragesimum nonum, † quoniam si quis seruum instituerit, eique libertatem reliquerit in eodem testamento, eidem hæreditas sola sine libertate adimi non potest, *l. Si ita, §. Regula, D. de liber. & posthum.*

199 Et tamen Miles † potest, eundem scilicet hæredem instituere, deinde exhæredem scribere, *l. Si certarum, §. Si eodem testamento, D. de milit. testam. Georg. Acac. eod. tract. de priuileg. Milit. lib. 2. cap. 16. num. 98.*

200 Quinquagesimum, † quoniam si filiusfam. capite minuatur, vel emancipetur, vel à patre suo in adoptionem detur, testamentum nihilominus eius valet; quasi ex noua voluntate (inquit) text. in *l. Miles, filiusfamil. D. de milit. testam. §. Sed & si quis, instit. eod. tit.*

201 Et tamen in pagano † secus, *l. Si quis filio, §. Sed si quis, D. de iniust. rupt. irrit. qui testam.* & not *in d. l. Miles.*

Quinquaginta hæc militum priuilegia extra ea, quæ stellare signum discernit (vt iã prædiximus) *Marc. Mant.*

202 *assignat.* Viginti † *Guill. Benedict.* numerat, *in dict. repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. num. 22.* quorum pleraque iam suprà suis sedibus locauimus; quatuordecim *Casan. recenset in cathalog. glor. mund. part. 9. consider. 47.* Alia *Georg. Acac. repetito tractatu. Petr. Gregor. syntagmat. iur. vniuers. lib. 19. cap. 16. per tot.* Aliique *suprà num. 81.* relati protulêre. Mira autem compagine omnia ferè complexus *Donel. Digestorum, lib. 6. cap. 28. per tot.* & in *eius annot. Osuald. Hilliger.* Paucorumque ideò insuper Nos erimus adiectione contenti.

203 Militibus in expeditione occupatis longi temporis † præscriptionem non obesse, Imperator *Alexand.* rescripsit, *in l. 1. C. quib. non obiicitur longi tempor. præscript.* Et quomodocumque læsum restitui militem *toto titul. C. de restit. milit.* prouidetur, traduntque (præter DD. ibid.) *Petr. Cabal. resolut. crimin. cent. 3. dict. casu 294. num. 325.* & plenè *Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 1. quæstion. 6. artic. 2. & 3. numero 5. & seqq.*

204 Cum cæteris † regulariter lõgi hæc temporis præscriptio (bono publico introducta) noceat, *l. 1. & toto titul. D. de vsucap. seu præscrit.* aliis omissis ne vulgatis immoremur.

205 Pro testimonio ferendo Milites † euocari cogique inuitos *Calistrat.* vetuit, *in l. 3. §. fin. D. de testib.* & Scæuola *in l. Inuiti, 8. eod. titul.* Et quamuis expressa Consultorum præfata decreta Doctorum allegationibus excusarent; multos tamen simul in id congerunt *Farin. de testib. quæst. 78. num. 66. Georg. Acac. dict. tractat. lib. 2. priuileg. 7. per tot. Petr. Cabal. dict. loco, num. 327. Ioan. Garz. de nobilit. glos. 48. §. 4. num. 9.* Regia quoque *lex 35. tit. 16. part. 3.* stabiliuit idem.

206 Quemlibet autem non priuilegiatum expresse, † testimonium ferre cogi posse, & ex *titul. de testib. cogend. in Decret.* deducitur, & notat (cum multis suo congestis more) *Farinac. dict. q. 78. num. 1. dict. quæ partita lex in princ.* monstrat.

207 Sine cessione † Militem agere posse,

ſe, dixit *Bald. in cap. Vigilanti, num. 5. de preſcript.* cuius & contrarium in aliis, in Eccleſiæ fauoribus tradidimus.

208 Filiumfamilias teſtari non poſſe, † patre etiam permitente, multa dictant iura, *in l. Qui in poteſtate, D. de teſtam. l. Tam is, §. 1. D. de don. cauſ. mort. l. 3. §. 1.* & *l. pen. C. qui teſtam. facer. poſſ. l. fin. §. Filius autem, C. de bon. quæ liber. princip. inſtit. quib. non eſt permiſ. facere teſtam.* deque iure Regio, *l. 13. tit. 1. part. 6.*

209 Militi † tamen filiofam. de caſtrenſibus, aut quaſi caſtrenſibus etiamque veterano eadem ipſa iura teſtari concedunt, teſtaturque idem *Iuuen. ſatyr. 19.*

Solis præterea teſtandi Militibus ius
Viuo patre datur, nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet cuius regimen pater.

210 De nouiori licèt iure Regio † filiofamilias legitimæ ad teſtandum ætatis, teſtamentum condendi ſit conceſſa facultas per *legem 5. Taur.*

211 Litem nullam inter patrem, † & filium eſſe poſſe, communi, Regioque iure ſancitum extat, *in l. Lis nulla, 4. D. de iudic. l. 2. tit. 2. part. 3.* & *l. 11. tit. 17. part. 4.*

212 Militi † vero eadem ipſa iura pro caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus etiã patrem conueniendi facultatem cõcedunt, *text.* quoque, *in l. Si quis vxori, 53. §. Sed ſi filius, D. de furt. in l. Si dubitet, 11 §. fi. in fin. D. de fideiuſſ.* & *in l. Cũ oportet, 6. §. Exceptis, C. de bon. quæ liber.*

213 Sic pariter quamuis inter patrem, & filium † non conſiſtere donatio queat, vt *text.* probant, *in l. 1. §. Si pater filio, D. pro donat. in l. 2.* vbi id nominatim *Gloſ.* aduertit, *verb. Promittere,* & *in l. Donationes, 32. §. Pater, D. de donat. in l. 2. & ibi Gloſ. verb. In poteſtate, C. de inoffic. donat. in l. Donationes quas parentes, 25. C. de donat. inter vir. & vxor.* quibus cum *l. 3. titul. 4. part. 5. verſ. Mas ſi el padre,* conuenit. Traduntque (aliis relatis) *Gomez in l. 17. Taur. nu. 4.* & *Ioan. Gutier. de iuram. confirmat. 1. part. cap. 4. num. 1. & 2.*

214 Militiæ † tamen cauſa donationẽ ſilio à patre factam valere, caſtrenſeque peculium effici, probant *text. in l. Miles præcipua, 4. & l. Caſtrenſe, 11. D. de caſtrenſ. pecul.* firmatque *Petr. Cabal. reſolut. crimin. dict. caſu 294. num. 342. & ſeqq.*

215 Proximum de donatione ſequitur vxoria, quæ licet inter coniuges † ſit matrimonio conſtante prohibita, vt *tot. titul. D. & C. de donat. inter vir. & vxor. l. 4. & 5. tit. 11. part. 4.* Qua de re plenè *Gomez. in dict. l. 53. Taur. num. 64. & ſeq.* cumque aliis *Gutier. dict. tract. p. 1. cap. 3. à num. 1.*

216 Si tamen militiæ † contemplatione vxor marito donauerit, donationẽ tenere firmitatem peculiumque caſtrenſe reputari donata, *text.* probant, *in l. Si militi, 6.* & *in l. Si forte, 8. D. de caſtrenſ. pecul.* & *Petr. Cabal. dict. loco* defendit, *num. 346.*

217 Ex tempore, † vel ad tempus hæreditatem dari non poſſe, vulgaria iura prædicant, quæ in *Axiomatib. noſtris* retulimus, *lit. H. num. 14.*

218 Hanc tamen regulam in Milite † arctant *Vlpian. in l. In fraudem, 16. §. Miles, D. de milit. teſtam. Miles* (ait) *ad tempus hæredem facere poteſt, & alium poſt tempus; vel ex conditione, vel in conditionem,* & in *l. Quærebatur, 20. §. fin.* & Triphoninus, *in l. Miles ita, 42. D. eod. titul.* Gordian. *in l. Certi iuris, 8. C. eod. ipſo titul. Certi iuris eſt* (inquit) *Militem ad tempus etiam hæredem inſtituere poſſe.* Hancque Nos etiam *in Axiomatib. dict. lit. H. num. 15.* regulæ memoratæ limitationem præfinimus.

219 Poſteriore teſtamento non niſi perfecto † iureque facto, prius ſolemniter conditum, rumpi, aut fieri irritum, author eſt *Vlpian. in l. 2. D. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſtam.* Iuſtinian. que ſanxit (diui *Pertinacis* oratione cautum memorans) *in §. Ex eo autem, inſtit. quib. mod. teſtam. infirm. l.* que *Regia 23. tit. 1. part. 6.* ſtabiliuit.

Nuda

220 Nuda tamen simplicisve Militis † voluntate prius testamentum iure factum infirmari, *in eadem l. 2. D. de iniust. rupt. & irrit. fact. testam.* Vlpian. dixit, & *in l. In fraudem, 16. §. 1. & seq. D. de milit. testam. Sicut autem* (ait) *hæreditatem Miles nuda voluntate dare potest; ita & adimere potest. Denique, si cancellauerit testamentum suum, vel inciderit: nullius erit momenti. Si tamen testamentum suum cancellauerit, & mox voluerit valere, valebit ex suprema voluntate.*

Etsi conficiendi inuentarium om-
221 nes † in vniuersum hæredes obligatio teneat; tempore aliàs inuentarii conficiendi elapso insolidum pro testatoris debitis, legatisque ab eodem relictis, obligatus existat, vt *de priuileg. pauper. 2. part. quæst. 58. num. 1. & seqq.* plenè ostendimus.

222 Militem † tamen qui inconsulto, hæreditatem adiit, inuentariique confectionem omisit, huius periculi expertem Iustin. Imperator fecit, *in l. fin. §. Notissimum, C. de iure deliber.* notantque *Ayal. de iure, & offic. belli, cap. 7. nu. 18.* & *Petr. Cabal. resolut. crimin. d. casu 294. num. 369.* Quãuis recentior eiusdem Imperatoris *Iustiniani* constitutio id mutarit, *de hæred. & falc. §. pen.* (incipit: Quia vero) *coll. 1.* quæ inuentariũ non conficientes milites hæredes ad solidum præstandum damnat, vt *ibidem Glos.* firmat, *verbo Militari*, notamusque *dict. quæst. 58. num. 7.* & aduertit *Acac. dict. tract. lib. 2. priuileg. 17. nu. 4. & 5.*

Inuentariumque Militem non con-
223 ficientem Falcidia † priuari, multorũ opinionem (rectam dicens, eique adhærens) *Osuald. Hillig.* refert, *in Donel. lib. 6. cap. 28. lit. H.*

224 Breuiter, † summarieque Militum causas tractari, publicus desiderat fauor, cuius quoque ratione celeriter Agricolarum agitandas, suprà *quæst. numero 55.* ostendimus. Eademque feriatis etiam diebus Militares discuti posse Imperatoris *Trajani* decreto cautum, cuius est *Vlpianus* relator, *in l. Diuus Trajanus, 9. D. de fer.* quam *Georg. Acac.* exornat *dict. tract. lib. 2. priuileg. 4. per tot.* Quod nec *Iuuenali* ignotum, dum *satir. 16.* inquit:

Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum; conuallem ruris aciti
Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit;
Aut sacrum effodit medio de limine saxum,
Quod mea cum vetulo colui t plus annua libo;
Debitor, aut sumptos pergit non reddere nummos;
Vna superuacui dicens chirographa ligni,
Expectandus erit, qui lites incohet, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cælitio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur; lenta fori pugnamus arena;
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placidum est, illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.

225 In sportulis † quoque persoluendis, ab Imperatore *Anastasio* leuantur, *in l. Tam collatores, 18. §. Vt autem, C. de re milit. lib. 12.*

Militum fauorẽ superius *in proœm. num. 49.* relatum superioribus.

Quamuis item adquisita constante
226 matrimonio † inter coniuges diuidantur, & ad vtrũq; æqualiter pertineant dispositione *legis 2. & toto titul. 9. lib. 5. noua Reg. collect.* in bello autem quæsita à marito, vxori non communicari, nisi vxoris quoque expensis vir militauerit, *l. 3. eiusdem libri, & tituli* disponit.

Alium

Alium quoque Militum fauorem superioribus adde, relatum *in proœm. numero* 49.

VTRVM SENEX MIserabilis sit persona? *legis* nostræ *vnicæ, C. quand. Imperat. inter pupill. & vid.* dispositione comprehendatur? quibusque aliis priuilegiis gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Pars affirmatiua proponitur, & sustinetur, vsque ad numer.* 16. *Ampliatur etiam in Sene sagaci aduersus* Ioan. Mar. Nouar. *Et in diuitibus, nu.* 15. *Quidquid Praxis obseruet? ibid. & nu.* 24. *&* 25.

2 *Senectus morbus est diuturnus, & insanabilis, ad mortemque properanter ducens; & vitæ occasus, num. seqq. vsque ad* 7. *Infirmorumque priuilegia adipiscitur, num.* 53. *Nec modo infirmi Senes, sed in mortis articulo constituti dicuntur, num.* 54.

3 *Senes quasi* Semineces (*secundū quosdam*) *appellati. Alia Senum denominatio, num* 32.

Nuntii mortis quot? & qui sint? ibidem num. 3.

4 *Senes tanquam infirmi, & morti proximi ante litem contestatam ad perpetuum rei memoriam recipi testes possunt.*

A Sene potius quam à Iuuene manumitti interest, ibi.

5 *Senectutis descriptio, num.* 10. *&* 11.

7 *Senes inter mortuos reponuntur, in fauorabilibus saltem; nec magis quam mortui creditoribus addici possunt, & num. seq.*

Senex vmbra Hominis, & inane Hominis nomen, ibi.

8 *Proximè moriturus, mortuus reputatur.*

9 *Senectus morte deterior.*

Mortis genus, morte ipsa acerbius, ibi.

10 *Senectutis incommoda multa referuntur, & plura supersunt.*

11 *Senectus infantili ætati prorsus comparatur.*

12 *Senili ætati vt minori condonandum.*

16 *Senex quis dicatur? quæque annorum curricula ad senectutem perducant, Senemve quem reddant, vt senectutis prætextu miserabilis dicatur, Miserabiliūque priuilegiis, & fori præcipue, gaudeat? num. seqq. maximè vsque ad numero* 26.

Quot Hominum, mundique ætatum gradus? ibi.

17 *Senecta ab operarum præstatione libertum eximit. Et quæ ad id senecta dicatur?*

18 *A personalibus muneribus, tutelæ, comparandi frumenti, & militandi onere, quæ ætas excuset? & duobus numer. seqq.*

20 *Quinquaginta quinque annorum ætas neque bello, neque nuptiis apta.*

Intellectus legis 3. titul. 19. part. 2. & legis 1. titul. 1. lib. 6. nouæ Reg. collect. *ibi.*

21 *Ab honoribus, vel muneribus eis cohærentibus, quæ liberet ætas?*

22 *In casibus in quibus certa ætas iure diffinita non est, vel qua quisque infirmitate prematur, vt à muneribus excusationem mereat; ad iudicis arbitrium recurrendum.*

Iudicandi munus personale est, ibi.

23 *Fœmina (vt debilioris complexionis, & exilioris caloris quam mares) citius pubescunt, senescunt, & deficiunt.*

25 *Valde annosus, aut decrepitus, quis dicatur?*

26 *Senectus omni æuo, & apud omnes per æque gentes magno semper in pretio habita est.*

27 *Honores secundum ætatem olim distributi, ad illosque certa ætas præfinita, quam nullo modo praeoccupare licebat.*

28 *Senatus, à senibus dictum.*

29 *Ad summum Ecclesiæ regimen olim seniores electi, & in beneficiis, præbendis*

disque, Ecclesiasticis iunioribus præferuntur.

30 *Et in Maioratuum, & Regnorum successione, aut creatione.*

31 *Senectus variis cognominibus decoratur. Sacram Iuuenalis; Venerabilem, ac reuerendam, Consulti dixere, seque talem præstat.*

32 Señor *apud Nos quasi* Senior *dictus.*

33 *Electiones à senibus factæ, à iunioribus factis præferuntur.*

34 *Senes in optione priores esse debent.*

35 *Præcedere in sedibus, & in consensu debent, eisque assurgere iuniores.*

36 *Et in subscriptionibus priores existunt senes.*

37 *Et in loquendo, respondendo, ac voce reddenda.*

38 *A senioribus in pace, & bello requirendum consilium: iuniorumque præferendum.*

Consules *à consulendo, vel ab agendo cũcta consilio nominati, ibi.*

Veteranorum militum electio, tot Magnò Alexandro victorias peperit, Orbisque dominum effecit. Quique militum numerus, & nauium eidem initio extiterit, ibi.

39 *Opinionibus antiquorum (tanquam firmioribus adhærendum in dubio.*

Antiquior præualet consuetudo, ibi.

40 *Pro legibus senum dicta reputantur. Et ab eis argumentum sumere licet.*

41 *Fama plenam probationem non facit: In antiquis facit, & num. seq.*

42 *Scriptura priuata regulariter fidem non facit: nisi sit multum antiqua, suspitione carens.*

43 *Vt sanguine, & meritis, nobilitas adquiritur vetustate. Et inter personas egregias numerantur senes.*

Senes testimonium ferre non coguntur: etsi omnes non priuilegiati cogantur, ibi.

Senes quemadmodum nobiles, creditoribus addici nequeunt, ibi.

44 *Testimonium senum, iuniorum præfertur.*

45 *Maior in senibus constantia præsumitur, interior deuotio, feruor spiritus, & fides, maior æternæ salutis solicitudo: & quam in iuuenibus temperantia, & continentia maior, cum tribus seqq. & numer. 51.*

46 *Vitia cum corpore languescunt, ad virtutem expeditiore animo remanente.*

49 *Senum iuramento de illicite quæsitis omnimodam fidem Messanense habet statutum.*

50 *Ad accusandum pluribus concurrentibus, potior existit senex.*

51 *Ab incontinentiæ suspitione absunt senes.*

52 *Seni potius quam iuueni succurrẽdum, eleemosynaque facienda est.*

55 *Statutum de infirmis loquens, an in senibus quoque procedat?*

56 *Coadiutor seni, an & quando dari possit?*

57 *Septuagenarii Diuinis officiis non interessentes, an distributiones quotidianas lucrentur?*

58 *Senectus, vt infirmitas, à longo itinerè conficiendo, vbi alias confici deberet, excusat.*

59 *Pro ciuili debito in carcerem detrudi, an senes possint? & num. seqq. vsque ad 66. Ampliatur num. 62. & 63.*

60 *Senes mulieribus comparantur.*

61 *Fœminæ pro debito, causave ciuili, in carcerem detrudi nequeunt. Ampliatur num. seq.*

63 *Senes priuilegio* ne pro ciuili debito in carcerem mittantur, *renunciare possint?*

64 *Pueri pro debitis non mittuntur in carcerem.*

65 *Infirmi pro debito, nec delicto in carcere detinentur.*

66 *Torqueri an senes possint? & nu. seqq. vsque ad 72. exclus.*

67 *Senex de facto tortus, confessione ratificata, an sibi præiudicet? & num. seqq. vsque ad 72.*

69 *A iuniore tortura inchoanda est, ad eum cum sene concurrente.*

70 *In Senum custodia moderamen adhibendum.*

In sene, fuga suspitio abest, ibi.

Ætatis

Ætatis carcerati facienda Principi mentio est, ibi.

71 Senem, an & quãdo ætas à ieiunii obligatione liberet? & num. seqq. vsque ad 76. exclus.

74 Tempus inceptum, pro completo in fauorabilibus reputatur.

75 Septuagenaria tutorem filio non petens, an illius successione priuetur?

77 A communibus iuris regulis recedere senectus facit.

78 Statuti dispositione non comprehenduntur senes.

QVÆSTIO XVIII.

MAIOREM dubitationem proposita quæstio latentem, quã patentem continet. Nõ enim sic ad eius diffinitionem (num scilicet miserabilis senex dicatur, miserabiliumque gaudeat priuilegiis) ingenia torquentur: quam in ætate discernenda, quæ Senem constituat, idque ius mereat, cruciantur. Nã

1 que Miserabilem personam † senem esse (ne argumentis immoremur) & *Diui Gregorii* testimonium probat, *in cap. Tanta nequitia*, 24. in ordine, *distinct.* 86. *vers. Et quia adbuc*; & ex eadẽ *lege* nostra *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* deprehenditur manifestè. Quippe, quæ diuturno morbo fatigatos declarat miseros ad ipsiusque beneficium admittit. Qui autem quã senectutis diuturnior, aut insanabilior morbus, irrefragabili experientia teste, doctiorum agmine vallato?

2 Morbum senectutem esse, † ab experimento prouerbium venit, memoratum à *Terent. in Phorm.* & à iure probatum, *in l. Ciuitatibus*, 125. *D. de legat.* 1. *in auth. De quæstor.* §. *Si vero aliqui noluerint, coll.* 6. *in cap.* 1. *de cleric. ægrot. lib.* 6. aliisque in discursu referendis, & ab *Ouid. Metam. lib.* 4.

Sed iam fœlicior ætas
Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra senectus.

& *Papin. stat. Thebiad. lib.* 8.
Quamquam æger senio, &c.

Diuturnum similiter à *Diuo Augustin. de catechiz. rud.* dicente: *Cum sibi Homines optant senectutem, quid aliud optant, nisi longam infirmitatem?*

Et insanabilem, ex *Virgilio*, eam *Seneca, epistol.* 108. appellauit *senectus enim insanabilis morbus est*, inquiens: & *Bonif.* 8. *in dict. cap.* 1. §. *Sin autem Episcopus, de cleric. ægrot. lib.* 6.

Ad mortemque properantem ducẽ senectam esse, *Seneca epist.* 30. dixit: *Nil habet quod speret quem senectus ducit ad mortem.* Vicinamque morti, *Claudian. in Ruffin. lib.* 1.

Læto vicina senectus.

Diui quoque *Hieronym.* & *Bernard.* ille *ad Furiam*, inquit: *Iam incanduit caput, tremunt genua, dentes cadunt, & fronte obscenium rugis arata: vicina est mors, in foribus, & prope designatus rogus.* Hic, *ad Eustach. epistol.* 158. *Breues dies hominis sunt: sed seni mors in ianuis est.* Et in mortis articulo constitutos videri senes in feriùs adnotamus. Vitæ inde occasum senectutem nominauit *Cicero in Topic.* Propeque ad interitum *Paul. ad Hebræ. cap.* 8. dum ait: *Quod autem antiquatur, & senescit propè interitum est.* A mortis ideò vicinitate, † quasi *feminecces* nuncupatos senes, quibusdam placuit, vt *verb. Senectus Ambros. Calepin.* tradit. *Tres enim* (vt *Hugo de claustr. anima, lib.* 2. *cap.* 15. refert) *sunt nuncii mortis. Casus, infirmitas senectus. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem.* Propterea, tanquam in-

4 firmum morti proximum † ante litem contestatam, ad perpetuam rei memoriam examinari, testemque recipi senem posse, decreuit *text. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contest.* Cuius prosequitur materiam (ex recentioribus) *Farinac. de testib. quæst.* 76. *à numero* 82. *cum seqq.* Pariterque *Modestin. in l. Is qui*, 15. *in fin. D. de fideicommiss. libert.* interesse à sene potius, quam à iuuene manumitti, dixit. Quod Patroni senis

mors proxima citius libertum ab operarum præstatione liberet. Pulchrè similiter *Cornel. Gal.* senectutem describens: †

5 bens: †

Hæ sunt primitiæ mortis, his partibus ætas
Defluit, & pigris gressibus ima petit.
Non habitus, non ipse color, non gressus euntis,
Non species eadem, quæ fuit ante manet.

& iterum:

Ortus cuncta suos repetunt, mortemque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.
Hinc est quod baculo incumbens ruitura Senectus,
Assiduo pigram verbere pulset humum.
Et numerosa mouens certo vestigia passu,
Talia rugato creditur ore loqui:
Suscipe me genitrix, nati miserere laborum,
Ossa velis gremio ессa fouere tuo.

6 E nostris inter infirmos, † mortique proximos posuere Senes, *Panormit. in cap. Magnæ, num. 8. de vot. & vot. redempt. Franc. Viu. decis. 243. num. 16. & 20. Polidor. Rip. de act. in mort. artic. cap. 1. num. 25. Paris. cons. 29. num. 68. lib. 2. Iacob. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 46. num. 20. 26. & 33. Petr. Surd. cons. 451. num. 14. Francisc. Bursat. cons. 46. num. 59. Carol. de Gras. de effect. clericat. effect. 9. num. 161. Guil. Rouill. de iustit. & iniust. cap. 14. de sene sine religione, num. 1. & seqq. Mar. Giurb. in consuet. Senat. Messan. cap. 2. glos. 14. nu. 2. part. 1.* Quibus in locis multa suis sedibus reponenda præfati notant; infirmorumque priuilegia Senibus competere, & plerique ex superioribus, & inferius *num.* referendi affirmant.

Nec modò infirmus, aut morti pro-
7 ximus senex habetur: sed reputari † mortuum, *Beroaldi* testimonio, de sene dicente: *Homo est, & non est*) profitetur *Baez. de inope debit. cap. 7. n. 11.* inde inferens, non magis, quam mortuum, debitorem senem creditoribus addici posse. Quã à *n. 3.* eleganter sententiam defendit. Vmbrãque hominis senẽ esse, & inane hominis nomen, professus est *Liui. ab Vrbe condit. lib. 5.* relatus à *Guil. Rouil. d. cap. 14. n. 5.*

8 Proque mortuo in fauorabilibus † saltem reputari (vt de proximo moriturũ, qui in hisce casibus pro mortuo habetur, ex *l. Huic scripturæ, 15. l. Ita vulneratus, 52. D. ad leg. Aquil.* & aliis) tradit *Mar. Giurb. in consuet. Sen. at. Messan. c. 2. glos. 14. n. 2. vers. Vnde senectus.*

9 Quinimo deteriorem † senectutem morte, magisq; metuendam, *Iuuenalis* affirmat *satyr. 1.*

Sed morte magis metuenda senectus.

Neque immerito quidem. Namque

Si genus est mortis male viuere,

vt *Ouid.* ait, *lib. 3. de Pont. eleg. 3.* & multis cõprobauimus *de priuil. paup. q. 51. n. 14.* Genusque mortis, ipsa morte acerbius, *ibid. n. 15.* ostendimus: quæ acerbior mors, quam senis vita? quoue genus mortis tristius quã senectus? cuius
10 etsi infinitæ propè miseriæ, † incõmoda, & calamitates referantur: plura tamen supersunt. Multa cõgessit *Tiraq. in l. 6. connubial. glos. 1. p. 6. nu. 24. 25. & 26.* non pauca *Horat. de arte poet.*

Multa senem circumueniunt incommoda, vel quod
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti:
Vel quod res omnes timidè, gelidèque ministrat.
Dilator, spe longus, iners, auidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor, castigatorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum:
Multa recedentes adimunt.

Plenam malis senectam *Iuuenal.* dixit *satyr. 10.* aliqua inde numerans.

Sed quam continuis, & quantis longa senectus
Plena malis; deformem, & tetrum ante omnia vultum
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, & taleis aspice rugas,
Quales vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina: pulchrior ille
Hoc, atque ille alio: multum hic robustior illo:
Vna Senum facies, cum voce tremula labra
Et iam leue caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi.
Vsque adeò grauis vxori, natisque, sibique:
Vt captatori moueat fastidia Casso.

Aliquibusque parum modestis interiectis, subnectit:

Præterea minimus gelido iam corpore sanguis,
Febre caret sola: circunsilit (agmine facto)
Morborum omne genus: quorum sin omnia quæras:
Promptius expediam, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit vno,
Quot Vafilus socios, quot circunscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat vno
Maura die, quot discipulos inclinet Amillus,
Percurram citius quot villas possideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & lucis inuidet: huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis,
Ipse ad conspectum cœnæ deducere tectum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiunat. Sed omni
Membrorum damno, maior dementia, quæ nec
Nomina seruorum, nec vultum agnoscit amici.
Cum quo præterita cœnauit nocte, nec illos
Quos genuit, quos eduxit.

Similiter Cornel. Gal.

Se solum doctum, se iudicat esse peritum,
Et quod sit sapiens, decipit ipse magis.
Multa licet nobis referens, eademque reuoluens
Horret, & alloquium conspuit ipse suum.
Deficit auditor, non deficit ipse loquendo.
O sola fortes garrulitate Senes!
Omnia ne quicquam clamosis vocibus implet,
Nil satis est, horret quæ placuere modo.
Arridet de se ridentibus, ac sibi plaudens,
Incipit opprobrio lætior esse suo.

Et iterum:

Labitur ex humeris demisso corpore vestis,
Quæque breuis fuerat, iam modo longa mihi est.
Contrahimur, miroque modo decrescimus ipsi,
Diminui nostri corporis ossa putes.
Nec cœlum spectare licet, sed prona senectus
Terram aqua genita est, reditura, videt.

Plaut.

Plaut. in Menaechm. actu 5. scen. 2.

Confitus sum
Senectute, onustum gero corpus, vires
Reliquere. Vt ætas mala malo merx est ergo!
Nam res plurimas pessimas cum aduenit, offert;
Quas si autumen omneis, longus sermo sit.

Tit. Capburn. eleg. 5.

Aspicis vt nobis iam dudum mille querelas
Adferat, & baculum premat inclinata senectus?

11 Tripedem † ideò, & quadrupedem Senem dixit *Cornel. Gal.* infantili ætati senilem prorsus comparans,

Fitque tripes prorsus, quadruplexque, vt paruulus infans,
Et per sordentem fleuile serpit humum.

Quam prius æquiparationem formatant *Plaut in Mercatore, actu 2. scen. 2.*

Senex cùm ex templo est, iam nec sentit, nec sapit.
Aiunt solere eum rursum repuerascere.

& *Cato Censorius:*

Cum sapias animo, noli irridere senectam.
Nam quicumque senex, sensus puerilis in illo est.

Indè *Paul. in l. Ciuitatibus, 125. D. de legat. 1.* puerorum, & senum pariter infirmam appellat ætatem. Estque in vulgari prouerbio; *Bis pueri senes.* Cuius meminere *Plat. Aristophan. Sophocl. Theopomp. Lucan. Senec. Auson. Varro*, & alii, quos enumerat *Tiraquel. de pœn. temper. casu 8. numero 4.* E nostrisque *numero 6. Accursium, in l. Senectus, C. de donat. Archid. in capit. Tanta, 26. dist.* id Physicorum authoritate comprobantem quibus ego præterea addo *Guill. Rouil. de instit. & interest. dict. cap. 14. de sene sine Religione, num. 3. Gasp. Baez. de inop. debit. capit. 7. numero 14. Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. quæstion. 17. & vltim. numero 8. & 9. Iacob. Dambouder. in enchirid. parium, aut similium, versic. Senectus hyemus*, exactiusque eam efficit comparationem *Erasm.* cuius de *pœn. temper. dict. casu 4. Tiraqu.* sic verba transcripsit: *Primum enim redit albor, simul & raritas capilli; quorum vtrumque pueris familiare: deinde balbuties, veluti altera infantia. Præterea gingiua exarmata dentibus, aut certè per paucis, & eis vacillantibus instructa; quod & ipsum infantibus commune est. Quin etiam senibus omne corpus ad puerilem modum decrescit, consimilis virium imbecillitas. Iam verò tibi quoque consimiles vtrique ætati congruunt. Postremò, morum ineptia, leuitas animi, & hoc ipsum nihil sapere. in Senibus infantiam quandam referre videtur.*

12 Senili propterea ætati, vt minori † condonandum, mitiusque Senes pro delictis commissis puniendos, *Calistratus* censuit, *in l. 2. D. de termin. mot.* Vlpianus *in l. Sacrilegii pœnam, 6. D. ad l. Iul. repetund.* Paulus *in l. Fere in omnibus, 109. D. de regul. iur.* & Leo Pap. *in cap. Tempora, 2.* in ordine, *26. quæstion. 7.* Imò quandoque in grauioribus etiam delictis non modò cum eis mitius agendum, sed omnino venia condonandos, ex *Gregorii* decreto constat, *in capit. Tanta nequitia, 24.* in ordine, *distinct. 86* & iterum *in cap. Tanta nequitia, 11.* in ordine, *1. quæst. 7.* qua in re non immorabimur, de qua quippe egerunt plenè *Tiraq. dict. causa 8.* & *Farinac. de pœn. temper. lib. 3. sua prax. crimin. quæstion. 92. numero 23. & seqq.* propeque infiniti citati ab ipsis. Iamque suprà Nos quoque in Minorum priuilegiorũ collectione egimus, adiecta nunc tantum *Platonis* lege, sic *quæstionum libro* præfinita: *Peccata & puerorum, & Seniorum ex imbecillitate profecta quidem esse putabit, & illis tanquam peccantibus Legumlator leges præscribet, sed mitissimas omnium, plurimaque venia, & indulgentia dignas.*

13 Ergo, † cum ad leges nostræ vnica auxilium corpore infirmi nominatim vo-

vocentur, eiusque expressa determinatione contineantur: Senes quoque (non modò corpore, sed animo pariter infirmos) contineri, ac maximè miserabilium numerum conficere, necessario, & fortiori sequitur ratione. Postque alios à se relatos, sic firmarunt *Petr. Rebuf de sentent. prouision. glos. vlt. artic. 3. in fin. num. 38. Matth. de Afflict. decis. 257. num. 1. Roland. à Vall. consil. 276. num. 44. lib. 1. Iacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 2. casu 66. num. 20. Vincent. de Franch. decision. 608. numero 2. & seqq. Ioan. Mar. Nouar. in praxi electión. & variation. for. section. 1. quaest. 18. per tot. Philipp. Paschal. de virib. patr. potest. part. 2. cap. 2. num. 104.* Et ne Authorum solum suffragio, aut argumentis fulcita haeccine videatur opinio, Regiae *legis* 41. *titul.* 18. *part.* 3. (nostrae concordis) verba sonent: *Mueuense a las vegadas maliciosamente omes ya a ganar cartas contra los huerfanos, e las viudas, o los omes muy viejos, o cuytados de grandes enfermedades, o de muy grande pobreza, para aduzirlos a pleyto ante el Rey, &c.* Caetera ad *dicta legis* nostrae *vnicae* normam prosequens. Similiterque ferè *l. 20. tit. 23. ead. part.*

Reprehendendius ideò iure *Nouarius* † venit, qui *proximè citato loco numero* 4. fori electionem seni sapienti, & sagaci denegandam protulit. Non enim quòd animo, ingeniove non infirmetur, corpore valet. Lex autē corpore aegris, viribusque aetate debilibus, quantumuis mente firmis, miserae conditionis praetextu, fori hoc priuilegio subuenit, quodlibetque ipsorum adesse ad illud obtinendum sufficere, monstrat apertè.

14

Non enim ingenii vires naturae, aut superare, aut tollere posse, manifestum est. Miseram senio aetatis confectae sapiens conditionem tolerare potest, vitare non potest. Etsi namque ingenio is valeat: corpore infirmatur, vt *Senec. epistol.* 26. de se affirmat: *Non sentio in animo aetatis iniuriam, cum sentiam in corpore tantum vitia.* Quemadmodum igitur pauperes, viduas, diuturnove morbo fatigatos (viuaci licet ingenio, & sagacitate polentes) nullus tam prauae mentis sit, qui huiusmodi priuilegio fraudare tentet: nec viuacis ingenii Senem fraudandum, eadem ratio postulat. Nec *Vincent. de Franch.* (quem pro sententia sua *Nouar.* trahit) eam probat, in speciali constitutionis casu loquens, in quo Seni sagaci minorum priuilegia non fuerunt seruata, quia subuentionis, auxiliique praestandi ratio deficiebat. Cum enim minoribus ob sensus fragilitatem subueniatur: non ad eius comparationem Seni sensato, sagacique subueniendum ratio dictat; & multis comprobat *Farinac. de poen. temper. dict. quaest. 92. num.* 35. Lex vera nostra *vnica*, & Regia 41. *titul.* 18. *part.* 3. non tantum ingenii, aut sensus, sed etiam (idque praecipuè) corporis debilitatem, & miserandam senilem conditionem respexere: quarum quaelibet superstes locum (vt diximus) priuilegio facit. In proximoque tantum casu, Senibus, vt minoribus, non succurri, cum ratione sensus deficientis eis subuenitur, si in Senibus adest; Vincentium de Franchis loqui censendum est, quem eo in casu sequitur *Philip. Pasch. de vir. patr. potest. dict. 2. part. cap. 2. num.* 104. Totum autem (quem pro se pariter adducit Nouar.) *in compend. decis. verb. Seni*, non vidisse fateor. Oportet autem, aut cum *Vincentio de Franch.* loqui: aut aliter pariter deceptum.

15 Adhuc tamen Praxim † ad fauorem hunc infirmos, aut diuites Senes non admittere asseuerat *Gregor. Lopez. in ead. l. 41. glos. 2. in fin.* Sed cum eā non iure subsistat (ex latè agitatis iam *supra quaest. 3. ampliat.* 15.) valde Senem, etiā diuitem, admissuram vereor. Eam namque qualitatem *dictae leges* 41. *titul.* 18. & 20. *titul.* 23. *part.* 3. desiderant, nec simplici, aut aliquali senectute sunt contentae, *vt infrà num.* 24.

In eo autem (vt in principio dicebamus)

16 bamus) maior versatur difficultas, † *Quis senex dicatur? Quæque annorum curricula ad senectutem perducant, Senemue quem reddant, vt senectutis prætextu miserabilis quis dicatur, forique priuilegio gaudeat?* Cuius quidem quæstionis resolutio non satis, aut ex bonarum literarũ, aut Iurium sectatoribus liquet: multum enim vtrique in ætatibus designandis variant. Adeò, vt *Paul. Zacch. in quæstionib. Medicolegal. quæst. 1. num. 1.* (ex *Valles controuers. Philosoph. ac medic. lib. 1. cap. 8.*) dicat: *tot ætatum partitiones, quot scriptores esse.* Eamque late varietatem ostendit, materiamque prosequitur *dict. quæst. 1. cum sequentibus decem.*

Varro (cuius describit sententiam *Ambros. Calepin. verb. Ætas*) quinque ætatum gradus effingit. *In primo vsque ad annum decimumquintum*, Pueros *dictos vult, quod sint* puri, *id est*, Impuberes. *In secundo, ad annum trigessimum*, Adolescentes, ab adolescendo *nominatos. In tertio, vsque ad annum quadragessimum*, Iuuenes *appellatos, eo quod* Rempublicam in re militari iuuare possint. *In quarto autem gradu, vsque ad sexagessimum annũ*, Seniores *nuncupatos*, quòd tunc corpus senescere incipiat. *Inde vsque ad finem vitæ vnius cuiusque quintum gradum factum.* Cuius pariter extitere voti *Terent.* & *Seruius Grammatic.*

In quinque similiter partes ætatem diuisit, à Naturave diuisam (gradibus dissimilibus licet) *Senec. epist. 49.* sic ostendit: *Punctum est quod viuimus, & adhuc puncto minus: sed hoc minimum specie quadam longioris spacii Natura diuisit. Aliud ex hoc Infantiam fecit: aliud Pueritiam: aliud Adolescentiam; aliud Inclinationem quandam ab adolescentia ad senectutem: aliud ipsam Senectutem.*

Sex ætatum gradus idem ipse *Calepinus, verb. Senectus* numerat. A senarioque numero Senes dictos, quorundam sententia profert. Ætatem namque primam ab *Infantia* designat, à *non fando* accipientem nomen: quod aut in ea non fatur Homo: aut eius imperfectus est sermo. Secundam, *Pueritiam*, cuius partem esse Pubertatem, vsque ad decimum quartum dicit annum. Tertiam *Adolescentiam*. Quartam, *Iuuentam*. Quintam, *ætatem virilem*. Sextam, *Senectam*. Cuius quoque partem Decrepitam includere ait. Quam ita à senectute *epistol. 26. Seneca* discreuit: *Modo dicebam tibi, in conspectu esse me senectutis: iam vereor ne senectutem post me reliquerim. Aliud iam his annis huic corpori vocabulum conuenit. Quoniam quidem senectus lassæ ætatis, non fractæ nomen est. Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes.*

Aulus Gelius (ex *Tuberonis* sententia, quam *Ianus Langlæ. Semestrium lib. 7. cap. 10. pagin. mihi* 384. refert) à quadragessimo sexto anno incipere senectam mauult. Adolescentiam vero, ad trigessimum durare, eaque ætate Iuuenes dici incipere.

Septem recipere partes ætatem *Hipocrates* arbitratus est. Eandem *Pytagoras* in quatuor diuisit tempora, quatuorque anni temporibus comparauit. Quem sequutus est *Sententiarum Magister, lib. 2. distinct. 42.* prout eum *Gomezius* refert, *in cap. Cum in multis, numero 81. de rescription. lib. 6.* multa de quaternario numero ex antecedentibus dictitans.

Nec minor inter Iuris Professores in ætatibus designandis, contentio est. Primus enim sexti libri Decretalium *Glossator, in eius proœmio, verb. Perfectus*, sex mundi, totidemque hominum ætates descripsit. Primam, *Infantiam* vsque ad annum septimum: secundam, *Pueritiam* vsque ad duodecimum, vel decimum quartum: Tertiam, *Adolescentiam*, vsque ad vigessimum quintum: Quartam, *Iuuentutem*, vel virilem ætatem, ad quinquaginta vsque: Quintam, *Senectam*, vsque ad septuaginta: Sextã abinde. Mundi similiter ætates prosequutus.

Tertii vero libri Decretalium *Glossator* (ni idem ipse sit) mundi hominũque

que progressus, septem ætatibus terminat. Et vtraque ætatis diuisio nostrates habet auxiliatores. Primam, *Anton. Fume. in tractat. de substitut. numero* 34. *Alciatum, lib.* 10. *Parerg. cap.* 10. & *Hotom. de verbis iuris, verb. Ætas*: Secunda, *Hieronym. Zoanet. in tractat. de different. iuris ciuil. & Canonic. num.* 138. *Alberic. in Dictionar. suo, verb. Ætats*, & *Ioan. à Selu. in tract. de benefic. part.* 1. *quæst.* 4. *num.* 3.

Pytagoræ autem memoratæ sententiæ (in quatuor tempora Hominum ætates diuidentis) *Accursius* hæret; *in l. Hæreditatum computatio*, 68. *verb. A prima, D. ad legem Falcid. A prima ætate* (inquit) *quæ est vsque ad* 12. *vel* 13. *annos, vt C. de impub. & aliis subst lit. l. pen. & de iure deliber. l. Quidam, & dicitur* Impubes: *Secunda vsque ad* 25. *& dicitur* Adolescentia, *vt supr. de legat.* 3. *l. Non aliter, in fin. Ex inde dicitur tertia vsque ad trigessimum, & dicitur* Iuuentus, *vt ea l. Non aliter, in fine. Ab inde*, Senex, *vel* Senium, *vt infrà de iure immunit. l. Maiores.* Conuenit *Iacob. Menoch.* (materiam discutiens) *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 1. *casu* 57. *à num.* 1. recentiusque, plenè, & eleganter *Sfort. Odd. de restit. in integr. p.* 1. *quæst.* 2. *art.* 2.

Adhuc tamen sub iudice lis est, nec quis senex dicatur pœnitus definitum. Nam cum *Glos. in dict. proœm. Sexti Decretalium*, Senem à quinquagessimo anno vsque ad septuagessimum dici, tenuerunt *Ioan. Andr. in rubr. de delict. pueror. numero* 1. *versic. Sexta ætas, Corras. in dict. l. Precibus, numero* 29. *Afflict. in comment. ad constit. Regn. lib.* 2. *rubr.* 37. *in fin. Grammat. decision.* 34 *numero* 4. *Sfort. Odd. dict. quæst.* 2. *art.* 2. *numero* 20. *Farinac. praxis criminal. lib.* 3. *quæstion.* 92. *numero* 22. *Guil. Rouill. de iustit. & iniust. dict. cap.* 14. *num.* 1. *Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib.* 5. *q.* 6. *n.* 6. *Cardin. Tusch. practic. concl. lit. S. concl.* 103. *num.* 3.

Alii non nisi octogenarium senem iudicarunt, septuaginta annis maiorē alii; sexaginta, vel etiam quinquaginta quinque habentem, nonnulli: quodque maius est, ad quadraginta & sex annos senilem ætatem arctauerunt alii, inter quos *Accurs. in dict. l. Non aliter*, 67. *glos. fin. D. de legat.* 3. & *Baldo, Speculatore, Igneo, Menoch.* aliisque relatis, tradit *Giurb. in consuetud. Senat. Messan. cap.* 2. *glos.* 14. *numero* 10. Nec defuere qui centum annorum numerum ad senectam requirant, vt notat *Farinac. lib.* 3. *prax. criminal. titul.* 8. *quæst.* 68. *numero* 83.

A legibusque iisdem dissentio manat. Namque senectam ab operarum

17 præstatione † libertum eximere, *Paulus* edixit, *in l. Nec audiendus*, 17. *D. de oper. libert.* Idemque ipse, *in l. Liberta*, 35. *eiusdem tituli*, quinquaginta annis maioris, sic exceptionem hanc tribuit: *Liberta maior quinquaginta annis, operas præstare Patrono non cogitur.* Conueniuntque scripta à *Nobis de priuil. pauper.* 2. *part. quæst.* 56. *num.* 39. & 40.

18 Ad personalia tamē munera † quinquaginta & quinque annis maiorem inuitum, vocari non posse, manifesti iuris esse, Imperatores *Diocl. & Maxim.* dicunt, *in l.* 3. *C. qui ætat. vel profess. se excus. lib.* 10. Ad 75. annos immunitatem hanc extendisse *Vlpianus* visus est, *in l.* 3. *§. Quamuis, D. de muner. & honor.* et si ætatem illam ibi extitisse, non vero de iure requiri, ibidem aduertat *Accur. G. verb. Annis* 75. Ad tutelæ autem, vel curæ muneris excusationem (quod personale est, *l.* 1. *§. Æque, D. de muner. & honor.*) septuaginta completos annos *Vlpianus* desiderat, *in l.* 3. *D. de iure immunit.* completosque esse debere, hic probat: *Maiores* 70. *annis à tutelis, & muneribus vacant. Sed qui ingressus est* 70. *annū nondū egressus; hac vacatione nō vtitur, quia nō videtur maior esse* 70. *annis, qui annum agit septuagessimū.* Eiusdē extitit isse *Herēnium* placiti, *in l.* 2. *D. de excus. tut.* eius verba mōstrant, ex Græco vulgari traductione desumpta: *Excusantur à tutela, & curatoria, & qui septuaginta annos compleuerunt. Excessisse autem oportet sep-*

t. ua-

tuaginta annos tempore illo quo creantur. necnon Imperatores Philip. A. & Philip. C. *in l. vnic. C. qui ætat. se excus. Pater tuus* (aiunt) *si maior est annis septuaginta, ad tutelam, seu curam euocatus, excusare se solemniter potest.* Iustinian. *in §. Itē maior, instit. de excusat. tut.* inquiens: *Item maior septuaginta annis, à tutela & cura se potest excusare.* Quibus conuenit *l. 2. tit. 17. in fin. part. 6.*

Sic quoque in frumenti comparandi munere,
19 † quod personale est, vt *Hermogen.* profitetur, *in l. 1. §. 1. D. de muner. & honor.* & *Accurs. loco proximè referendo, verb. Munus, in l. 3. §. Cura, D. eod. titul. de mun. & honor. Vlpian.* statuit: *Cura frumenti comparandi, munus est: & ab eo ætas septuaginta annorum, vel numerus quinque liberorum incolumiū excusat.*

20 In militandi vero munere † (quod nemo personalissimum negabit, tum maximè *Hermogeniano in dict. l. 1. §. Illud,* dicente: *Illud tenendum est generaliter, personale quidem munus esse, quod cū corporis labore, & solicitudine animi, ac vigilantia principaliter existit,* & cuius ætas vacationem honestamque dimissionem obtinet, *l. 2. C. de his qui stip. non impl. lib. 10.* præcedentique diximus quæstione) non satis de annorum numero qui vacationem præstet, inter antiquiores, recentioresve leges, aut Doctores constat. Suæ namque ætatis legem in id *Senec. de vita breuit. cap. fin.* illiusve sensum referens, ait: *Lex à quinquagessimo anno militem non cogit.* Suorumque temporum apud Persas legem, aut consuetudinem *Xenoph. de Pædia Cyri. lib. 1.* Romanorum prædictæ concordem, ita refert: *At postquam annos quinque vigintique complerint, agentes hi ætatis aliquanto amplius quam quinquagessimum (illorum iam ætatem ingressi, qui & sunt, & vocantur seniores) non etiam in exercitum eunt extra solum patrium, sed manentes domi, iudicant omnes causas, & publicas, & priuatas, &c.*

Recentiores nonnisi quinquaginta quinque annorum ætatem hanc vacationem obtinere velle videntur, dum eam neque bello, neque nuptiis aptam dicunt, *Florian. in l. Inuiti, 1. D. de testib. Andr. Tiraq. lege 5. connubial. numero 5. Paul. Montan. de tutor. capit. 5. numero 152. Gregor. Lop. in l. 3. titul. 29. part. 2. glos. 14. Stephan. Gratian. disceptation. forens. tomo 2. capit. 328. numero 6.* etsi id à *Glos. in dict. l. 2. C. de his qui non impl. stip. lib. 10.* meritò *Gregor. dict. loco,* non probari aduertat.

Alii nec quinquaginta annos ad exemptionem hanc obtinendam, requirunt, quadraginta & sex annos sufficere putantes, vt (cum *Alexandro Neapolit. lib. 2. Genial. cap. 20.* quem sic refert) sentit *Paul. Montan. dict. capit. & num.* Nostra vero Regia *lex 3. titul. 19. part. 2. versic. Pero non caerian en pena,* non nisi septuaginta annis maiorem ab hoc munere excusatum reddit. Recentior autem *l. 1. titul. 1. lib. 6. noue Reg. collection. ad fin* sexagenario id tribuit. Etsi non correctoriam, sed declaratoriam hanc illius, dicat *Azeued. ibidem numer. 101.* Illa siquidem omnimodam, plenariamque vacationem septuagenario; Hæc, vt per substitutum seruire possit, sexagenario concedit. Dum ait: *Pero que el Cauallero que fuere de edad de sesenta años arriba, no sea tenudo de yr por su persona a la guerra: pero que todavia sean tenudos de mantener cauallos, y armas, y embiar a la guerra quien sirua por ellos.*

21 Ab honoribus item, † vel muneribus his cohærentibus, neque septuaginta, neque septuaginta quinque annis maiorem excusationem ætati habere, *Vlpianus,* & *Papinianus* profitentur. Ille, *in l. 2. §. Numerus.* Hic, *in l. In honoribus, 8. D. de vacat. muner. In honoribus* (Papinian. ait) *delationeque, maior annis 70. neque pater numero quinque liberorum excusantur.*

Vlpian. vero: *Numerus liberorum, aut 75. annorum, ab honoribus, vel muneribus his cohaerentibus excusationem non praestat; sed à muneribus tantum ciuilibus* A quibus *Calistratus* dissentit, in *l. Non tantum*, 11. *D. de Decur.* inquiens: *Neque enim maiores 25. annis, Decuriones ad legi nisi ex causa possunt: neque hi, qui annum quinquagessimum & quintum excesserunt.* Idemque ipse *Vlpian.* edixerat, *in dict. l. 2. §. Maiores, D. de Decur.*

Antiquiores etiam differentes leges vterque in id *Seneca* refert *Philosophus, de breuit. vit. dict. cap. fin.* sexagenario immunitatem, seu vacationem hanc à lege datam sic ostendens: *Lex à sexagessimo Senatorem non citat.* Orator, *declam. lib. 1. declam. 1.* sexaginta & quinque annis maiori solum datam, his verbis: *Senator post sexagessimum quintum annum in Curiam venire non cogitur, nec vetatur.*

Non mirum igitur, si in tanta legum varietate, varii quoque Doctores existant. Cumque certa senectutis meta vsque adhuc praefinita non extet, sed paucis quibusdam designata casibus; in
22 caeteris, † ad Iudicis arbitrium recurrendum; tutius reputarunt, ad illudque confugere *Bald. in Margarit. verb. Senex, Ioan. Andr. Barbat. Socin. sen. & Felin. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contest. Camil. Gallin. de verbor. signific. lib. 5. cap. 20. num. 354. Mar. Giurb. in consuetud. Senat. Messan. cap. 2. glos. 14. num. 10. & 11. Cardin. Domin. Tusch. practic. conclus. lit. S. conclus. 103. num. 3. Iacob. Menoch. de arbitr. casu 59. num. 3. Petr. Duen. regul. 250. ampl. 6. Baiard. in addit. ad Clarum, quaest. 60. num. 28. Ioan. Mar. Nouar. in praxi elect. & variat. fori, sect. 1. quaest. 19. num. 3. & seqq. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 328. num. 2. & seqq. & tom. 3. cap. 506. num. 25. Ioan. Aloys. Ricc. decis. 234. num. 3. part. 2. Gasp. Baec. de inop. debit. cap. 7. num. 16. Ioan. Vincent. Honded. cons. 30. num. 25. lib. 2. Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 5. quaest. 6. num. 7. Paul. Montan. de tutore, cap. 5. num. 151.* Textum adduco optimum pro hac ad Iudicis arbitrium remissione, *in l. 2. §. Qui ita, D. de excusation. mun.* vbi sic Vlpianus: *Quem ita senio, & corporis imbecillitate vexari Praeses animaduerterit, vt muneri perferendae pecuniae non sufficiat: dimittat, & alium constituat.* Et in *l. Praetor*, 13. *D. eod. titul.* vbi se excusaturum Praeses pollicetur eos, quos muneri personali operam dare non posse, fuerit arbitratus. *Praetor* idem inquit Vlpian. inquit) *eos quos intelligit operam dare non posse ad iudicandum, pollicetur se excusaturum.* Iudicandi autem munus personale esse, *Hermogeniani* testimonium iam supra citatum, *in l. 1. §. Illud, D. de muner. & honor.* & expressius *Archadii in l. fin. §. Iudicandi, D. eod. titul.* firmat, dicentis: *Iudicandi quoque necessitas, inter munera personalia habetur.* Ita similiter *Gordianus*, an sic infirmitas premat, vt quae alias à muneribus non eximeret, eximat: arbitrio Iudicantis reliquit, *in l. fin. C. qui morb. se excus. lib. 10. Podagrae quidem valetudo* (inquit) *nec ad personalium munerum prodest excusationem. Verum cum ita te valetudine pedum afflictum dicas, vt rebus propriis intercessum commodare non possis: Rector Prouinciae (si allegationibus tuis fidem adesse perspexerit) ad corporalia munera, te vocari non patietur.* Similiter, qua quisque aetate, senectutisque grauamine prematur, vt pro absolutione ad Romanam Sedem excusetur accedere, etsi aliàs teneretur, Iudicantis arbitrio remittit *Clemens Tertius* P. M. *in cap. De his, 26. de sentent. excommunic.* & Gregor. Non. *in cap. Quamuis, 58. eod. tit.* Quibus inferius quoque subiicienda conueniunt.

Idque meritò concessum, cum infirmior quorundam, fortior sit aliorum natura; praepropere quidam, tardius senescant alii, senectutis ve effectus, & vitia sentiant. Citius ideò foe-
23 minae † (veluti debilioris complexionis) quam mares pubescunt, ex *princip. instit. de nupt.* iuncta *Glos. verb. Puberes, & verb. Viri potentes, l. fin. C. quand. tut. vel cur. esse desin.* Senescunt, & deficiunt,

exilio-

exilioris caloris ratione, vt plenè *Macrob.* tradit *Saturnalior. lib. 7. cap. 7.* & cum *Gloſ. in l. 2. verb. Octauum, C. de his qui ven. ætat. impetr.* obſeruant communiter *Doctores ibid.* & (poſt *Tiraq. in l. 6. connubial. num. 38.* & alios) cæteras in id proſequuntur rationes *Ioan. Gutier. in repet. auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit. num. 2.* & *Anton. Gobean. de matrim. de his qui nuptias, &c. num. 27. pagin. mihi 52. inter tractat. Doctorum, tom. 9.* Propterea non eandem in fœmina, quam in mari ætatem ad ieiunii obſeruationem deſiderari, probabilem opinionem (ſpeculatiuè falſè) ſubiicimus inferius.

Iure ergo optimo pro ſenectutis reputatione, ad arbitrium iudicis † leges, Prudentesque recurrere; ad *legis*que
24 noſtræ *vnicæ* † caſum, *C. quando Imperi. inter pupill. & vid.* qualitates præfatæ in conſideratione eſſe debent; quibus deficientibus, ſi ætas ſola, annorũque numerus attendatur: nimis ſenem eſſe, qui illius poſtulat fauorem, valdeque annoſum oportere; Regiarum legum verba, ſuprà iam, *num. 13.* relata, oſten-
25 dunt. Valdeque annoſum † ſeptuagenarium (cum iam tunc decrepita incipiat ætas, vt ex *Petr. Duen. regul. 256. ampliat. 6. Vin. commun. opin. verb. Senex, in fin.* & aliis aduertit *Farinac. quæſt. 41. num. 26. in fin.*) abſque dubio dicendum, vel octogenarium ad ſummum. Reliquum ſiquidem, non tam vita, quã labor, & dolor, vt dicitur *Pſalm. 89.* Circa eos vero, qui ad hanc ætatem peruenerunt, nil iudicantis arbitrio datum, inferius num. comprobamus.

In cæteris vero non tam longa deſiderabitur ætas, vt ei priuilegia conue-
26 niant ſenectutis. Quæ omni æuo, † & apud omnes per æque gentes magno ſemper in precio habita eſt, cuique plurimum honoris à Diuina, humanaque lege defertur, *Leuit. cap. 19. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis,* D. Petr. epiſt. 1. cap. 5. *Adoleſcentes, ſubditi ſtote ſenioribus,* & Paul. 1. ad Timot. cap. 5. *Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem, anus, vt matres.* Per ſingulas nationes honorem præcipuum ſenectuti tribuentes, *Card. n. Paleot.* diſcurrit, *in tractat. de bona ſenectutis, 3. part. cap. Honor ſenectuti tributus apud omnes ferè populos, pag. mihi 309.* ad quẽ remittimus Lectorem; ne tranſcribere videamur, à quo nec minimum ferè mutuauimus. Ad Romanos (legum noſtrarum conditores) ſe conuertat oratio. Apud quos *Senectuti iuuentus ita cumulatum, & circumſpectum honorẽ reddebat; tanquam maiores natu adoleſcẽtium communes patres eſſent. Quo circa, iuuenes Senatus die, vtique aliquem ex Patribus conſcriptis, aut propinquum, aut paternum amicum ad Curiam deducebant, affixique valuis expectabant donec reducendi etiam officio fungerentur,* quemadmodum *Valer. Maxim.* prodit, *lib. 2. titul. De matrimoniorum ritu, & neceſſitudinum officiis, cap. 9.* Nec diſſentit *Gel. noct. Attic. lib. 2. cap. 15.* hæc adiiciens: *Apud antiquiſſimos Romanorum, neque generi, neque pecunia præſtantior honos tribui, quam ætati ſolitus. Maioresque natu à minoribus colebantur, ad Deum propè, & parentum vicem. Atque in omni loco, inque omni ſpecie honoris priores, potioreſque habiti. A conuiuioque (vt ſcriptum eſt in antiquitatibus) ſeniores à minoribus domum reducebãtur. Eumque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis, traditum eſt: apud quos, Lycurgi legibus, maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur.* Qui quidem (vt *Iuſtinus* quoque hiſtoricus, *lib. 3.* literis mandauit) *Maximum honorem non diuitum, & potentum, ſed pro gradu ætatis eſſe voluit.* Eamque ad Romanos pariter obſeruantiam duxiſſe, Conſultum placita, & Imperatorum decreta mon-
ſtrant, Præſides Prouinciarũ inſtruen-
27 tia, † vt ſecundum ætates, honores diſtribuant, *in l. Et qui originem, 3. §. Præſes Prouinciæ, D. de muner. & honor. in l. Præclaram, 2. §. fin. C. de primic. ſecund. & notar. lib. 12.* & ex *l. Cum quid, 3. D. ſi cert. pet. ibid. verb. Nouum in fine, Accurſ.* notat. Adeò ſeruatam, vt *in Panegyr. Theodoſ.* Pacatus dixerit: *Neminem vnquam*

vnquam apud Romanos tantum valuisse nobilitate, vel gratia, vel pecunia: qui annos lege commitiali præscriptos destinatis honoribus occuparit. Præfinitam vero ad honores ætatem, ex *Ouidio* etiam *Fastor. lib.* 5. apparet dicente:

Finitaque certis
Legibus est ætas, vnde petatur honos.

Iterumque ibi:

Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
Nomen, & ætatis mite Senatus habet.
Iura dabat populo senior.

Hancque iam deduxerat denomina-
28 tionem † *Cicero. in Catmaio.* inquiens: *Quæ nisi essent in Senibus, non summū Consilium Maiores nostri appellassent Senatum*, subdens pariter: *Nam & apud Lacedæmonios, qui amplissimum Magistratum gerebant, vt erant, sic etiam appellabantur Senes.* Et inferius: *In agris erant tunc Senatores, id est, Senes.* Similiter *Plutarch. in Romulo*: *Deinde* (ait) *ex optimatibus, centum creauit Senatores; quorum collegium ex ætate Senatum vocauit.* Ad Hebræi quoque populi regimen septuaginta Senes Domini iussu elegit Moyses, *Numer. cap.* 11. Et Christus IESVS
29 † Saluator noster (cuius omnis actio, nostra debet esse instructio) Seniorem Petrum, dilecto, Virginique Ioanni ad vniuersæ Ecclesiæ gubernationē prætulit, illius Præsidem, & Caput constituit. Quod ætatis ratione factū *Diuus Hieronym. contra Iouinian.* sic affirmat: *Quæritur, cur non Ioannes electus est virgo, scilicet vt esset Caput Ecclesiæ? Respondetur: ætati delatum est, quia Petrus senior erat: ne adhuc adolescens, & puer progressæ ætatis hominibus præferretur.* Eligique in Romanos Pontifices olim solere seniores, tradit (ex Episcopo Zamorens.) *Gomez. in cap.* 1. *num* 40. *lib.* 6. In cæterisque dignitatibus, præbendis, & Ecclesiasticis beneficiis seniores præferendos; textus probant, *in cap.* 8. (& ibi notat *Glos. verb. Noui*) 61. *distinct. in cap. Episcopum*, 5. *distinct.* 74. *& in cap. Porro*, 6. *distinct.* 84. exque *Bald. Barbac.* & *Roeb. de Curt.* firmat *Ioan. Gutier. consil.* 2. *num.* 3. *Barthol. Cæpol. de Imperator. milit. delig. verb. Bartholomæus, num.* 10. *vers. Vigesimo octauo.* Ad successionem
30 que pariter Maioratuum, † & Regnorum senior ætas prouehit, prosequuntur *Card. Palaot. de bono senect. part.* 3. *pag. mib.* 314. & *Tiraquel. de iure primog. num.* 128. plurium allegationem suppleat celebris Regia *lex.* 2. *titul.* 15. *part.* 2. omni id iure comprobans, Cyri que Regnorum suorum inter filios diuisio, & vltimum iam iam morituri elogium, à *Xenophonte de Pædia Cyri lib.* 8. sic relatum: *Est autem à me declarandum; cui Regnum sim delaturus: ne id si ambiguum vobis sit, negotia vobis præbeat. Equidem vos, ò filii, ambos æquè amo: verum, & consilio prouidere, & ducē relinquere, tēpus videtur esse hoc ei Imperio*, qui & prior est natus, *& rerum plurium consentaneè peritus.* Paucisque interiectis: *Atque vos ego filii, ita initio institui, vt & seniores honoraretis; & honoraremini à iunioribus.* De Arthemene quoque Darii maiore natu filio *Iustin. histor. lib.* 2. loquens; ad vniuersæ gentis obseruantiam sic prosilit: *Interea Darius cum bellum restauraret; in ipso apparatu decidit, relictis multis filiis, & in Regno, & ante Regnum susceptis. Ex his, Arthemenes maximus natu, ætatis priuilegio, Regnum sibi vindicabat. Quod ius & ordo nascendi; & Natura ipsa gentibus dedit.* Apud Taprobanos non nisi senem moribus probatum, in Regem creari prodit *Franciscic. Petrarch. de remed. vtriusque fortun. dialog.* 87. Et in quadam Arabiæ parte ita fieri solitum, *Diodor. Sicul. lib.* 3. *cap.* 13. refert. Similiter *Quintilian. declamat.* 317. ait: *Herculem militem legimus robustum, legimus iuuenem: Imperatorē facimus senem.* Namque,

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani;
Inque sui precio ruga senilis erat.

Vt *Ouid. Fastor. lib.* 5. ait. Adeò, vt sacrā
31 † senectam appellet *Iuuen. satyr.* 13.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,

Si iuuenis vetulo non assurrexerat; etsi
Barbato cuique puer: licet ipse videret
Plura domi farra, & maioris glandis aceruos.
Tam venerabile erat praecedere quatuor annis,
Primaque par adeò sacra lanugo senecta.

Venerabilem *Calistrat.* dixit, *in l. Semper, 5. D. de iure immunit. Semper* (inquit) *in Ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Namque maiores nostri penè eundem honorem senibus, quem Magistratibus tribuebant.* Reuerendam *Glos. in rubric. auth. De quastore, coll. 6.* & *in auth. De appell. & intra qua temp. deb. appellar. §. Illud etiam, coll. 4.* Vndè merito *Ouid. Fastor. dict. lib. 5.*

Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat.

Optimus ad id quoque *text. in cap. Diffinimus, 21. in ordine, vers. Et quando necessaria, 18. quæst. 2.* Ecclesiasticus ideò monet, cap. 32. *Vbi sunt senes, non multum loquaris.* Namque † & vicem
32 quoque obtinent Dominorum. Quos enim Hispanus noster sermo *Señores* appellat: Latinus nominat *Seniores.* Indeque *Señor*, vel *Señores* apud nos, quasi *Senior*, vel *Seniores* dictos verborum proximitas, vel quasi identitas (significationi coniuncta) manifestat.

Nec modo de ipsis (vt superiora do-
33 cent) sed ab ipsis † de aliis electiones factæ approbantur, iuniorumque præferuntur, vt ex textu deducitur, *in cap. Dudum, 1. 22. in ordin. ad med. de elect.* in verbis illis: *Ætate & tempore praecedebant.*

34 Et priores in optione † esse debere, adnotat *Bartholom. Capol. de Imper. milit. deligend. in verb. Bartholomaus, num. 10.*

35 In sedibus quoque, † & loco honorabiliori præcedere Seniorem debere, *Apocalyp. cap. 4.* comprobatur, vbi Ioannes vidisse testatur, viginti quatuor illos Seniores Deo proximè sedentes; cum reliqui in illius conspectu starent, vt aduertit *Cardin. Paleot. de bono senect. 3. part. pag. mihi 302. in fin.* Deprehenditur etiam, ex *Danielis cap. 3.* vbi senes puero Danielis dixere: *Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.* Satisque apertè, *in l. fin. C. de tyronib. lib. 10.* Imperator *Arcadius* decidit: *Tyrones in scholis loco semper posteriore ponantur. Nec enim patimur quemquam celsiorem gradū obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorū prolixitas suffragatur.* Theodosius, *in l. Alexandrinis, 56. C. de Decurion. eod. lib.* Iustinian. *in auth. De Monach. §. Ordinatione, coll. 1. & in l. 1. C. de praeposit. sacr. cubic. lib. 12.* & conuenit *text. in cap. Episcopos, 7. in ord. dist. 17.* traditque *Menoch. consil. 126. num. 21. & 22. lib. 2.* cum aliis, quos refert & sequitur *Stephan. Gratian. disceptat. forens. cap. 805. nu. 33. tom. 5. Capol. dict. verb. Bartholomaus, num. 11. vers. Trigessimo primo, Casana. in Catal. glor. mund. 4. part. consider. 76. Ioan. Gutier. cons. 2. in fin. Guil. Rouill. de iust. & iniust. cap. 14. de sene sine Religione, num. 4.* Cuius rei factum memorabile, sæculisque futuris exemplar *Valerius Puplicola* præstitit: ad quem, cum exactis Regibus, Imperii vis, omniaque insignia sub titulo Consulatus translata essent: vltro Sp. Lucretio collega assumpto, ad eum (quia maior natu erat) priores fasces transferri iussit, inque priori sede locauit. Qui honor ab eo primo obseruatus; semper deinde senibus est habitus, vt in ipsius *Puplicola vita Plutarc.* prodit, & *Valer. Maxim. lib. 4. titul. 1. de animi moderatione, cap. 1.* Eundem apud Ægyptios morem retulit *Herodot. in Euterpe*, & *Plato lib. 3. de legib.* & *lib. 3. 4. & 5. RepubL.* iuniores Senioribus cedere, & assurgere iubet. Ideò antiquitus *Inuitati ad cœnam, diligenter quaerebant, qui nam ii conuiuio essent inter futuri, ne Senioris aduentum discubitu praecurrerent*, vt *Valer. Maxim.* scriptum reliquit

liquit *lib. 2. tit. de matrimonior. rit. & necessitudin. offic. cap. 9*. Similiter *Ouid. Fastor. lib. 5.* honorem hunc Senioribus datum referens:

Et medius iuuenum (non indignantibus ipsis)
Ibat, & interior si comes vnus erat.

Deorumque ordinem in sedendo *Claudian.* recensens, *de raptu Proserpinæ, lib. 3.*

Nec confusus honor; Cœlestibus ordine sedes
Prima datur.

Paulòque inferiùs.

Necnon & senibus Fluuiis concessa sedendi
Gloria: plebeio stat cætera more iuuentus.

36 Sic & in subscriptionibus † (ex quibus locorum etiam prioritas dignoscitur) priores senes esse debent. Velut *textus* arguit, *in cap. Concilia, 6. §. fin. distinct. 17.* inquiens: *Hoc quoque notandū est, quod in hoc Concilio, & in alia Synodo Symachi Papæ, ante Rauennatem Episcopum, Mediolanensis subscripsisse, & respōdisse legitur: ex quo, & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur.* & in *cap. seq. Gregor. 1. lib. 7. reg. epist. 112.* Syagrio Episcopo Augustudinensi rescribit: *Episcopos secundum ordinationis suæ tempus, siue ad considendum in Concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam Ordinum vindicare.* Notatque *ibid. Glos. vnic.* Vndè in loquen-
37 do, † & respondendo, aut voce reddenda, præferendum senem *Glos.* quoque dixit, *in cap. Statuimus, 8. in ord. distinct. 61. verb. Noui.* Quod & ab *Ecclesiast. cap. 32.* docemur, dicente: *Loquere maior natu; decet enim te primum verbum diligenti scientia.* Et confirmant *Bald. in l. Obseruare, §. Antequam vero, ad fin. D. de offic. Proconsul. & Legat. & in cap. 1. circa princip. de contr. inuest. Barthol. Capol. dict. loco, num. 12.* apud Dominum Venetum, cum Serenissimus Princeps nō adest, in sedendo, ac respondendo anteferri Seniorem dicēs. [Tametsi apud Dominos de Rota loquatur iunior.] Inque Iurisconsultorum Veronensi Ordine ita obseruari tradit. Vbi autē alia pertractantur, à seniori inchoari solitum. In Senatuque Romano hoc in primis præclarum fuisse, vt qua quisque ætate antecederet; sententiæ Principatum teneret. Idque ipsum *num. 13. vers. Trigesimo quinto* prosequitur, ad electiones, & consensum declarandum trahens. Adeòque ad id grandior ætas prodest; vt ei Regalis quoque Maiestas cedat, si ab Antiquorum gestis argumentum deducere, aut exemplar proponere fas est. Quod ad præsens, *Xenoph. de Padia Cyri, lib. 6.* nobis præstat. *Vt vero,* ait, *conuenerunt omnes, quos oportebat; silentium factum est. Cyagares in hunc modum est à loqutus: Viri socii, quoniam adsum, ac Cyro sum grandior; par est me dicendi initium facere.* Requirendum que in primis à Senioribus consiliū, †
38 & iuniorū placito anteponendū, sacræ literæ manifestant Ecclesiasticum cap. 8. *Ne despicias narrationem Seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum,* & cap. 25. *Quam speciosum Canitici iudicium, & Presbyteris cognoscere consilium!* Quorum monitis, & consilio quia Roboam non acquieuit, iuniorum iudiciū sequutus, Regnum amisit, *lib. 3. Reg. cap. 12. & Paralipomen. lib. 2. cap. 10.* Vndè *Hieronym. in comment. ad cap. 3. Isaiæ,* ait: *Roboam filius Salomonis ideò perdidit Regnum, quia noluit audire Presbyteros.* Et inferiùs paulò. *Senatus quoque consulta dicuntur, & Principes quondam Romani Consules appellati sunt; vel à consulendo Ciuibus; vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in Ecclesia Senatum nostrum, cœtum Presbyterorum.* A quò desumptū *textum* esse oportet, *in cap. Ecclesia, 7. in ordin. 16. quæst. 1.* Inde pariter, *in cap. De quibus 3. in ord. distinct. 20.* hæc Innocentius: *Quod si omnibus is inspectis, huius quæstionis qualitas non lucidè inuestigetur: Seniores Prouinciæ congrega, & eos interroga.* Vt enim Iob, cap. 12. *In Antiquis*

quis eſt ſapientia; & in multo tempore prudentia.

Veritatem hanc, Reipublicæque ſtabilimentum Lacedæmonum legiſlator *Lycurgus* nouit. Qui illud primū conſtituit, vt octo & viginti Seniores Laconum Regibus, vt conſilium præſtarent, ſemper aſsiſterent, ſic *Plutarcho in eius vita* referente. Namque (vt verè de ſeneƈt. Cicero: *Non celeritatibus, aut velocitate corporis res magnæ geruntur; ſed authoritate, conſilio, & ſententia. Quas in Senibus intellexi ſitas. Inuenimus Ciuitates à Senibus conditas, & à iuuenibus deletas*, vt eum tranſcribit *Guil. Benedict. in repet. cap. Raynuncius, verb. In extremis poſitus, num. 6. de teſtam.* Philoſophum quoque dicentem: *Nemo iuuenes eligit in Duces, quia non conſtat eos, fore prudentes.* Inde apud *Statium ſyluar. lib. 5.*

Nos fortior ætas
Iam fugit. Hinc votis animum, precibusque iuuabo.

Militum ideò Senum electio tot *Magno Alexandro* victorias peperit, orbiſque Dominum effecit. Vt his verbis *Iuſtinus* (nobiliſsimus hiſtoricus) *lib. 11.* prodit: *In exercitu eius fuere peditum 30. duo millia; equitū quatuor millia quingenti: naues centum 82. Hac tam parua manu vniuerſum terrarum orbem vtrum ſit admirabilius vicerit; an aggredi auſus fuerit; incertum eſt. Cum ad tam periculoſum bellum, exercitum legerit non iuuenes robuſtos; nec primo flore ætatis; ſed veteranos, pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruiſque militauerant. Vt non tam milites, quàm Magiſtros militiæ electos putares. Ordines quoque non niſi ſexagenarius duxit. Vt ſi principia caſtrorum cerneres: Senatum te alicuius priſcæ Reipublicæ videre diceres.* Alexandrique veſtigia ſequutum *Lucan. lib. 2. de bello ciuili* Pompeium introducit, atque dicentem:

Dux ſit in his caſtris Senior, dum miles in illis.

Quæ monſtrant, non tam hiperbolicè, quàm verè, *in cap. 1. de renunciat.* dixiſſe Baldum: *Plus valet vmbra ſenis, quam enſis iuuenis.* Meritoque in pace, & bello requirendum à Senibus conſilium, præſtitoque parendum. Quibus Poetarum quoque teſtimonia ſuffragantur. *Virgil. Æneid. lib. 5.*

Tum Senior Nautes (vnum Tritonia Pallas
Quem docuit, multaque inſignem reddidit arte)
Hæc reſponſa dabat.

& inferiùs:

Talibus accenſus dictis Senioris amici
Conciliis pare, quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat Senior.

Ouid. in epiſt. Oenon. ad Parid.

Conſuluit (neque enim modicè terrebar) anuſque,
Longæuoſque Senes:

& iterum ibi:

Quid grauis Antenor, Priamus quid ſua det ipſe
Conſule; quis ætas longa magiſtra fuit.

Lucret. de rer. natur. lib. 3.

Inde vbi robuſtis adoleuit viribus ætas;
Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi vis.

Claudian. de victor. Stiliconis contra Alaric.

Primoſque ſuorum
Conſultare iubet bellis, animique verendos.

Idque ipſum *Bartholom. Capol.* firmans, *de Imperatore milit. deligend. dict. verb. Bartholomæus, num. 4.* (de ſuperioribus licet mentione nulla facta) hos nectit verſus:

Roma vetus, veteres dum te rexere Quirites,
Nec bonus immunis, nec ſine pœna malus.
Patribus extinctis, ſucceſſit praua iuuentus,
Quorum conſiliis præcipitata ruis.

Cōplexus eſt hæc omnia, patriæ ſuæ, aliarumque more cōprobans *Xenoph. de Pædia Cyri, lib. 8.* In hæc verba: *Inſtitutus eſt etiam ita ipſe, & à mea, & veſtra patria:*

patria: Senioribus (non solum fratribus, verum etiam Ciuibus) & in cedendo, & sedendo, & dicendo cedere.

39 Antiquorum ideò opinionibus † tāquam firmioribus) in dubio adhærendum, *Hostiens.* & *Ioan. Andr.* firmarunt, *in cap. 1. §. Verum vnctionis, de sacra vnction.* per text. *in cap. Literas, de tempor. ordin.* & *in cap. Literas, de restit. spol.* melior tamen, & expressior *text. in cap. Domino sancto in fin. 28.* in ordin. *50. distinct.* Vbi sic Isidorus: *In fine autem huius epistolæ hoc adiiciendum putaui: vt quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia inuenitur: illius Concilii magis teneatur sententia, cuius aut antiquior, aut potior extat authoritas.* Eademque, ex eodem, repetit verba *text. in cap. Hoc ipsum, 11. in fin. 33. quæst. 2.* aduertunt *Roman. in l. Si vero, §. De viro, num. 78. vers. Secundo, antiquitati defertur, D. solut. matrim.* & *Ferdin. Loaz. in rubr. de iust. & iure, num. 78.* Et antiquiorem cōsuetudinem præualere, probat *text. in cap. Ridiculum, 5. distinct. 12.* & aduertit *Roman. vbi proxime, vers. Septimo defertur.*

40 Proque legibus Senum dicta † reputari, & ab eis argumentum sumere licere, *Celsus* monstrat (sic arguens & ipse) *in l. Si chorus, 77.* secundum nouiorem autem impressionem 79. §. 1. *D. de legat. 3.* & notat *Glos. in cap. Cum in iuuentute, 15. de præsumpt. verb. Ad senilem, in fin.*

Ex prædictis, quoque descendit;
41 quod licet Fama † plenam regulariter probationem non faciat, vt ex *text. in l. 3. §. Eiusdem quoque, & ibi Glos. verb. Confirmat, D. de testib. in cap. Si testis, §. Sepè etiam, 4. quæst. 3. & Glos. ibid. verb. Fama*, multisque Doctoribus tradit plenè *Ioseph. Mascard. de probation. tom. 2. conclus. 753. à num. 1. cum seqq.* In an-
42 tiquis † tamen hominum memoriam excedentibus, plenam inducere probationem testatus est *Innocent. in cap. Veniens, 1. de testib.* quem sequuti sunt *Marsil. in l. De minore, §. Plurimum, numero 60. & 61. D. de quæstion. & in rubr. C. de probationib. num. 194. Deti. in cap. 1. num. 46. de appellation. Ludouic. Roman. in dict. l. Si vero, §. De viro, numero 78. vers. Septimo defertur, D. solut. matrim.* & *Ioseph. Mascard.* (adductis aliis, *dict. loco, num. 7.* Quemadmodum licet scriptura priuata regulariter fidem nō faciat, *l. Nuda ratio, 26. D. de donation. l. Instrumenta, 5. l. Rationes, 6. & l. Exemplo, 7. C. de probation.* plenissimè (vt alios omittam) *Nicol. Gen. descript. priuat. lib. 1. quæst. 4. per tot.* Multum vero antiqua, suspicionis vitio carens, à vetustate vires probationem, & credentiam recipit, iuxta notata, per *Glos. in cap. inter dilectos, verb. Magis, & ibi DD. de fide instr. Adrian. Negus. nt. responsf. siue disputat. 368. num. 32.*

43 Atque vetustate vt sanguine, † imò vt meritis nobilitatem adquiri, Imperatorum *Valent.* & *Valen.* verba probant, *in l. Prouidendum, 7. C. de postul.* dicentium *Prouidendum est, ne ii quos in foro, aut meritum nobilissimos fecerit, aut* Vetustas: *in vna parte consistant*, Diocler. & Maxim. *in l. 1. C. de iure aureor. anul.* & Iustiniani, *in auth. De hered. & Falcid. §. Sancimus igitur, ad fin. coll. 1.* dum ait: *Si forte personarum natura, aut dignitas, aut qualitas, aut ætas, &c.* Per quem textum inter personas egregias Senem numerauit *Accurs. in l. Ad personas, 15. glos. 1.* eius dispositione contineri affirmans, vt ad Senis domum pro iureiurando recipiendo mittere index debeat, à Doctoribus ibi communiter approbatus, quos ordine recenset *Farinac. de testib. quæst. 77. num. 227.* Imò nullomodo testimonium ferre † Senes cogi, respondit *Scæuol. in l. Inuiti, 8. D. de testib. Inuiti* (inquit) *testimonium dicere non coguntur Senes.* Qua de re *Farinac. dict. tractat. de testib. quæst. 78. num. 59. & seqq.* Cum præcedentibus numeris duobus contrariam generalem constituat legem *omnes ad testificandum compelli, expressè non priuilegiatos.* Ex eaque natalium, meritorumve nobilitate, ad eam quæ ex vetustate descendit (à *Card. Paleoto* propositam, *de bono senectutis.*

tit. part. 3. pag. mihi 314. deducit *Gasp. Baez. de inop. debit. cap. 7. num. 9.* Senem pro debito ciuili creditori addici non posse, quemadmodum nec nobilis potest.

44 Senum quoque testimonium † iuniorum præferri, tradit *Accurs.* (per textum ibidem) *in l. 3. verb. Nouum, ad fin. D. de reb. credit.* vbi sic notat *Ias. lectur. 1. num. 2. lectur. 2. num. 35. & communiter Doctores.* Suadentque *text. in cap. 1. & cap. 3. 35. quæst. 6.* Alia in id iura adducit *Roman. in dict. l. Si vero. §. De viro, fallent. 53. num. 86. vers. Tertio probatur, & num. 87. vers. Septimo defertur, Bartholom. Capol. dict. verb. Bartholomeus, nu. 7. vers. Decimoseptimo, Alban. consi. 790. num. 3. Hieronym. de Mant. in tractat. de finib. regund. cap. 54. num. 10. Nell. à Sanct. Gemin in tractat. de testib. num. 101. Seraphin. de priuil. iuram. priuileg. 4. num. 88. Mar. Giurb. in consuetud. Senat. Mesan. cap. 2. glos. 14. num. 5. Guill. Rouill. de iustit. & iniust. dict. cap. 14. de Sene sine Religione, num. 4. Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. S. conclus. 102. num. 2. Anton. Gabr. commun. conclus. lib. 1. titul. de testib. conclus. 4. numero 68.* Multum enim fidei grandior ætas addit, iuxta illud *Daniel. c. 12. Credidit eis multitudo, quasi Senibus.* Maior namque

45 in eis constantia † præsumitur *Callistrati* responso, *in l. Ex libero, 15. D. de quæstionib.* & tradit *Capol. repetito loco, num. 16. vers. Quadragessimo tertio.* Inte-

46 rior deuotio, † feruor spiritus, & fides; vt *Alexand. 3. in cap. 1. de renunc.* ostendunt verba: *Maximè, quia in te vigor deuotionis, & fidei etiam corpore senescente non deficit: sed vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit.* Languescunt enim cum corpore vitia; ad virtutem expeditiore animo remanente, vt *epistol. 26. Sene.* eleganter ait: *Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes. Gratias tamen mibi apud te ago. Non sentio in animo ætatis iniuriam, cum sentiam in corpore tantum vitia: & vitiorum ministeria senuerunt. Viget animus, & gaudet non multum sibi esse cum corpore: magnam partem oneris sui deposuit. Exultat, & mihi facit controuersiam de senectute. Hunc ait esse florem suum. Credamus illi, bono suo vtatur.* Alia que prosequitur similia. Maior etiam

47 æternæ salutis † solicitudo, vt enim *D. Bernard. sermon. 6. de Aduent.* inquit: *Animabus hoc tempus est, non corporibus assignatum.* Et notant *Decian. cons. 8. numero 14. volum. 2.* & *Mar. Giurb. in consuetud. Senat. Mesan. dict. cap. 2. glos. 14. num. 6.* Quorum veluti auribus illa crebro *Hieronymi epist. 65. ad Pammach. & Ocean.* resonare vox debet: *Errauimus iuuenes: emendemur Senes.* Cuius etiam fit mentio, *in cap. Secunda, 72. de pœnit. distinct. 1:* Et maior quam in iuuenibus

48 † temperantia, ex *Philosoph. Ethicor. 2.* probantque *text. in l. Clarum, 4.* (illis verbis: *Ne vel sua intemperantia, vel iuuenili calore, &c.*) & in *l. fin. §. Filiis autem* (in illis: *Melius enim est coarctare iuuenlles calores*) *C. de bon. quæ liber.*

Quibus, aliisque rationibus, Senũ

49 iuramento † de illicitè quæsitis standum, Mesanensi statuto cautum, *Mar. Giurb.* testatur *citato loco, à num.* præcipuè *4. vers. Censuerunt Mesanenses.*

Inde quo l ad accusandum pluribus

50 concurrentibus, † potiorem existere Senem, *Vlpian.* docet, *in l. Si plures, 16. D. de accusat.* hanc ætatis qualitatem, inter præcipuas ad accusatoris electionem à Iudice faciendam, assignans. Non enim animi volubilitate, maleuolentia, intemperantia, incontinentiave à Senibus id effectum, ex superioribus,

51 videtur; cum & ab incontinentiæ † suspicione alienos esse probet *text. in cap. Cum in iuuentute, 15. de præsumpt. & ibi Glos. verb. Ad senilem, in cap. Fraternitatis, 7. distinct. 34. & in cap. 1. & 2. quæst. 1. Capol. dict. tract. & verbo, num. 14. vers. Trigessimo septimo, & num. 15. Roman. in dict. l. Si vero. §. De viro, num. 78. vers. Quinto principaliter defertur, Andr. Alciat. de præsumption. regul. 1. præsumption. 53. num. 1.*

Neque in ipsis solum Senibus maior inest pietas; sed & in ipsos. Potius

enim

52 enim Seni, † quam iuueni succurrendum, eleemosynæque distributionem faciendam, *text. in cap. Consideranda*, 17 *in ord. distinct.* 86 sic ostendit; *Consideranda est etiam in largiendo ætas, atque debilitas: nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales: vt Senibus plus largiaris, qui sibi labore iam nequeunt victum quærere*. Et tradunt, cum aliis *Petr. Surd. de aliment. titul.* 1. *quæst.* 93. *num.* 27. *Alexand. Raudens. decis. Pisan.* 40. *numero* 381. *Mar. Giurb. in consuetud. Senat. Messan. gloss.* 14. *cap.* 2. *num.* 52. *vers. Quare eleemosyna.*

Omnia præterea infirmorum priui-
53 legia † Senibus competere, firmarunt generaliter *Iacob. Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 60. *numero* 12. *& seqq. Hoxed. de incompatibil. benefic. part.* 1. *cap.* 17. *numero* 17. *in fin. Stephan. Gratian. discept. forens. tom.* 4. *cap.* 805. *num.* 11. *& seqq. Andr. Alciat. de præsumption. regul.* 1. *præsumpt.* 53. *numero* 2. Quippe quos non in infirmorum tantum numero;
54 sed etiam in mortis articulo † constitutos leges, earumque auctoritate Doctores prædicent. Cum enim *Paulus in l.* 3. *D. de donation. caus. mort.* dixisset: *Mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa; sed periculi etiam propinquæ mortis, vel ab hoste, vel à prædonibus, &c.* Vlpianus *in l.* 5. *eiusdem tituli* addit: *Aut ætate confectus.* Repetitque *in l. sequenti* Paulus idem: *Hæc enim omnia instans periculum demonstrant.* Per quas proximè dictam assertionem adstruunt *Syluest. in summ. verb. Mors, numero* 4. *Angel. ibid. num.* 6. *Sà, verb. Mortis articulus, & in eius annot. Andr. Victo-*
55 *rel.* Ideò statutū † de infirmis loquens, in Senibus quoque procedere, profitentur, cum relatis *suprà, n. Abb.* 5. *Andr. Alciat. dict. regul.* 53. *num.* 2. *Stephan. Gratian. dict. cap.* 805. *num.* 9. & *Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. S. conclus.* 103. *num.* 5. cum eodem tamen (quod iam retulimus) ætatis discrimine, & contentione. Alii enim septuaginta, alii octuaginta ad id requirunt annos.

Sic licet Seni, vt infirmo, coadiutor
56 † dari possit, dispositione *text. in dict. cap. vnic de cleric. agrot. lib.* 6. & dicunt *Mandos. regul.* 11. *Cancellar. quæst.* 15. *num.* 2. *Gonzal. ad regul.* 8. *glos.* 5. §. 9. *numero* 19. *vsque ad* 23. *Stephan. Gratian. dict. cap.* 805. *num.* 29. Si tamen solæ ætatis existat ratio, septuaginta, ad id annos desiderari, iudicauit *Rota teste Caputaq. decis.* 311. *num.* 1. *part.* 1. *Gonzal. vbi proximè, numero* 86. *Paris. de resign. benefic. lib.* 5. *quæst.* 6. *numero* 8. *Rodoan. de simon. ment. part.* 3. *capit.* 8. *numero* 11.

Hosque septuagenarios Diuinis
57 Officiis nō interessentes, † si modo interesse solebāt, quotidianas distributiones lucrari asseuerant *Prob. ad Monach. in dict. cap. vnic. de cleric. non resid. lib.* 6. *Azor instit. moral. lib.* 7. *cap.* 7. *quæst.* 12. & ita censuisse *S. T. Concilii Congregationem*, affirmat *Monet. de distribution. quotidian. part.* 2. *quæstion.* 7. *num.* 15. *&* 16.

Senectutem præterea, infirmitatis
58 instar, à longo itinere conficiendo, † proque absolutione petenda, vbi à Pōtifice Summo obtinenda est, excusare, Ecclesiæ Summi Præsules decidunt *Clemens Tertius*, & *Gregor. Non.* Ille, in *dict. cap. Ea noscitur*, 13. & *in cap. Quod de his*, 26. Hic, *in cap. Quamuis*, 58. *de sentent. excommunic. D. Antonin. in tract. de excommunic. cap.* 1. *numero* 43. *Sayr. de censur. lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 25. *Cardin. Franc. Tolet. in summ. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 2. *vers. Quarto ista Carol. de Graf. de effectib. clericat. effect.* 9. *num.* 160. *August. Barbos. in cap. Si quis suadente*, 17. *quæst.* 4. *num.* 93.

59 Nec pro debito ciuili † in carcerem detrudi Senem posse multis placuit. *Ancharrano consil.* 336. *incip. Præmitto, num.* 2. *Nicol. Intrigliol. consil.* 18. *num.* 1. *part.* 1. *Carol. de Graf. in tract. de except. in prælud. num.* 177. *&* 178. *Carpan. super statut. Mediol. part.* 1. *cap.* 243. *num.* 6. quorum sententiam probat (veriorem & æquiorem dicens, passimque à carcerum Visitatoribus obseruari) *Stephan. Gratian. discept. forens. cap.* 328. *cap.* 506.

505. numero 20. & seqq. & capit. 805. numero 2. & seqq. Gasp. Baez. de inop. debit. quæstion. 7. numero 3. Displicuit Osascho (post longam disputationem) decis. Pedemont. 123. Nattæ, consil. 319. numero 2. & 3. & communiter Doctoribus, notante eodem Gratiano, dicto capit. 328 numero 8. & 9. Quibus hodierna praxis assentitur. Mitius licet in hoc quoque casu cum sene agendum, solumque in Prætoris domo arrestandum, idem met Osasc. num. 4. dicat, referatque decisum; cui adhæret Becci. consil. 10. num. 8.

Posterioris huius sententiæ assertores moti, quòd non specificè id senibus iure concessum reperiatur. Prioris, ex
60 senum ad mulieres comparatione. † Quam facit Iass. in l. Ad personas egregias, numero 9. & 10. post Gloss. ibi, verb. Egregias, D. de iure iur. Tiraquell. de iure primogen. in præfation. numero 109. Osasc. dict. decision. 123. numero 1. & seq. Stephan. Gratian. dict. capit. 328. numero 15. Et quos ipsi non adducunt; text. in capit. Ea noscitur, 13. & capit. Quamuis, 58. ibidemque Gloss. verb. Fragilitate sexus, de sentent. excommunicat.
61 Mulieres autem, † pro debito, causave ciuili, in publicum trahi, carceremve duci, grauissimarum pœnarum comminatione Constant. vetat, in l. 1. C. de offic. diuersor. iudic. & Iustinian. in authent. Hodie nouo iure, C. de custod. reor. & in authent. Vt nulli iudic. §. Necessarium, coll. 9. Quæ à superuacua, propeque infinita Doctorum allegatione, per Farinac. quæstion. 27. numero 41. facta excusant. Apud nos præsertim, stantibus Regiis legibus 62. Taur. & l. 10. titul. 3. lib. 5. nouæ Reg. collection. ab hoc solum fauore eas eximentes, quæ notoriè malè corpore vtantur suo.

Ex qua pariter æquiparatione, nec
62 pro fiscali debito † in carcerem detrudi senem posse, cum nec fœmina possit, tradunt Peregrin. de iure fisc. lib. 6. titul. 7. numero 9. Iafred. decision. 393. Stephan. Gratian. disceptation. forens. tom. 3. capit. 506. numero 3. & cum multis Farinac. dict. quæstion. 27. numero 43. ex generalitateque dict. leg. 62. Taur. legis 8. & 10. titul. 3. lib. 5. nouæ Reg. collection. deducitur, & ita (aduersus Menochium consil. 916. lib. 10.) defendit Gratian. dict. capit. 506. per tot. eiusdemque voti existit Baez. de inope debit. dict. capit. 7. per tot.

63 Imò, fauori huic † renunciare non posse senes, & in casibus in quibus propter dignitatem, ætatem, vel sexum prohibita carceratio est; nullius momenti eius priuilegii renunciationem esse, affirmant Bald. in l. 1. numero 8. C. qui bon. ceder. poss. Petr. Dueñ. regul. 312. numero 2. Assin. de execut. §. 2. capit. 7. numero 13. & cum eis, Gratian. dict. capit. 318. numero 13. & capit. 506. numero 17. Cui satis opitulatur assertioni alia proposita à Nobis de priuileg. pauper. part. 1. in specialib. post quæst. fin. num. 5. Priuilegium miserationis causa datum, renunciatione non tolli, probans.

Prædictam quoque opinionem, ne pro ciuili debito in carcerem trahi senex
64 queat, ex puerorum, † & senum comparatione (quam suprà iam formauimus) tuentur Carol. de Gras. in tract. de exception. ad form. statut. exclud. omnes except. in prælud. num. 114. Amend. in addition. ad Vincent. de Franc. decis. 199. num. 7. Sed vel in Camera; in Palatio, aut Ciuitate carceris loco detinendos, & sic pluries per M. C. V. fuisse decisum asserit Thor. in compend. decis. verb. Senex septuagenarius. Pueros autem pro debitis in carcerem non mittendos, aduertit Bald. in dict. l. 1. num. 10. C. qui bon. cedere poss.

Sed si, à comparatione robur acceptura est; nulla quam à senibus ad infirmos comparatio potior (quæstionis huius initio latè comprobata) quos
65 † in carcerem pro debito trudi, aut etiam pro crimine in eo contineri non debere, quæstion. 3. numero 252. notauimus,

resultans, & aduertit *Grammatic. consil.* 55. *numero* 9. *& seqq.* quem sequitur *Farinac. dict. quaestion.* 27. *numero* 87. Eaque ratione id probat iudicium *Sebastian. de Medic. de casib. fortuit.* 2. *part. quaest.* 6. *num* 14. eoque relato, *Stephan. Gratian. discept. forens. tom.* 5. *cap.* 805. *num.* 14.

66 Vndè à fortiori nec torqueri † senem posse descendit, & ex *Vlpiani* responso, *in l. Si quis graui,* 3. §. *Ignoscitur, D. ad S.C. Syllanian.* deducunt Doctores. Quorum in id cumulum construxere *Andr. Tiraquel. de poen. temper. casu* 8. *num.* 1. *& seq. Gomez, variar. resolut. tom.* 3. *cap.* 13. *num.* 13. *vers. Item reperitur probibitus senex, Iul. Clar. in pract.* §. *fin. quaest.* 64. *vers. Nō etiam debet Iudex, Petr. Plaç. in epit. delictor. cap.* 32. *num.* 16. *Osasc. decis. Pedemont.* 123. *num.* 2. *Bertazol. inter consil. crimin. Diuersor. cons.* 102. *per tot. volum.* 1. *& cons.* 70. *num.* 31. *&* 40. *volum.* 2. copiosè *Prosp. Farinac. prax. crimin. tom.* 1. *tit.* 5. *quaest.* 41. *num.* 24. *Sebastian. Guaz. de defens. reor. defens.* 30. *cap.* 12. *num.* 1. Adeò verum esse professus, † vt de facto tortus

67 senex, & in tortura confessus, etiam ratificata confessione, sibi non praeiudicet. Communemque Doctorum sententiam licit *Farinc. dict. num.* 24. *ad fin.* assentiunturque *Bertazol. dict. cons.* 102. *num.* 6 *Osasc. dict. decis.* 123. *num.* 2. *Stephan. Gratian. dict. cap.* 805. *num.* 38. *Baiard. ad Clar. dict. quaest.* 64. *numero* 71. etiā de obtentione dubitet in praxi.

68 Decrepitam vero aetatem, † vt sit huic immunitati locus, plerique desiderant ex relatis, & cum multis *Farin. dict. quaest.* 41. *nu.* 25. *& Guaz. dict. cap.* 12. *num.* 2. Nisi complexionis debilitas aetatis praeuenerit annos: tunc enim etiam non decrepitus hanc obtinebit exemptionem, *Casonis* sententia, *in tractat. de torment. capit.* 10. *rubric. Quae personae torqueri possint, & quae non ? numero* 12. *& Ioseph. Ludouic. decision. Lucens.* 13. *numero* 53. *& seqq.* ad Iudicis arbitrium eo in casu recurrentes, cum *Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *casu* 59. *numero* 1. & *Farinac. dict. loco, numero* 27. *&* 28. Quo locum torturae esse iudicante, ad aetatis nihilominus mensuram, & imbecillitatis infligendam; est communis sine haesitatione conclusio, commendata à *Griland. in tractat. de quaestionib. capit.* 6. *numerò* 8. *ad med. versic. Extra igitur illum casum, & numero* 9. *in princip. Gomez dict. cap.* 13. *numero* 3. *vers. Adde tamen quod leuiter, & numero* 4. *vers. Ego tamen in hoc articulo, & Farinac. vbi proximè.*

Quòd si torturae causa, iusve locum faciat, ad eamque senex cum iu-

69 niore † concurrat, à iuniore inchoandam *Paulus* docet, in *l. Vnius,* 8. *D. de quaestion. Vnius facinoris* (ait) *plurimi rei ita audiendi sunt; vt ab eo primum incipiatur, qui timidior est, vel tenerae aetatis videtur.* Aduertitque *Roman. in l. Si vero, §. De viro, D. solut. matrim. fall.* 53. *num.* 86. *vers. Secundo probatur.* Maiorem namque in senibus constantia, quam in iuuenibus praesumi superius iam diximus.

Nec solum in tortura, sed in custo-

70 dia † quoque (vbi capturae ius locum facit) modum adhibendum, notat *Caccialup. de debitor. suspect. & fugit. quaest.* 5. *num.* 6. Non enim ita exactam in sene custodiam, quemadmodum in iuuene desiderat *lex fin. C. de custod. reor.* Cessat enim in sene fugae suspitio, quae exactae custodiae acerbitatem remittit, vt ex *text in l. Si vt certo,* 5. §. *Custodiam, D. commod.* tradit *Roman. citato loco, numero* 78. *versic. Quinto principaliter defertur.* Principique de carcerati aetate nunciandum, qui pietate forte motus senem eximat à carceribus, aduertit *Gratian. dict. disceptation.* 805. *num.* 5. & *seqq.* per *leg. In metallum,* 22. *D. de poen.* & *l. Iudices,* 10. *C. de Episc. aud.*

Quod autem in Senum aetate discernenda arbitrium Iudicibus datum est;

71 est: in decrepito, † ac septuagenario sublatum esse dicunt *Abb. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contestat. num. 18. vers. Ego puto, Marian. num. 9. declar. 2. vers. Dominus meus hic, dicit, Menoch. dict. casu 59. num. 4. vers. Secunda opinio, Farinac. de testib. quæst. 76. num. 84.* Huiusque ætatis, nec leuiter quidem posse torqueri, ferulæ, aut cuilibet alii minimo tormenti generi, Iudicis tunc arbitrio omnino exploso, subiici, asserunt *Bertaz. dict. cons. 102. num. 4. & 5. & in eius addition. Claud. Bertaz. lit. B. Farin. dict. quæst. 41. num. 29. ad fin. Sebast. Guaz. de defens. reor. dict. defens. 30. num. 3. Borgnin. Cauale. decis. Fauit. 34. num. 8. part. 5. Petr. Plaz. in epit. delict. cap. 32. num. 10. Stephan. Gratian. dict. cap. 805. num. 36. & seqq. Mar. Giurb. in consuet. Senat. Messan. dict. cap. 2. glos. 14. num. 12. Cardin. Tusch. practic. conclus. dict. lit. S. conclus. 103. num. 4. Adrian. Neguf. in sylu. responsor. quæst. 322. num. 37.*

72 Sic à ieiunii † obligatione sunt qui sexagenarium excusent: septuagenarium autem omnes, vt videre est apud *Armil. verb. Ieiunium, num. 3. Azor. instit. moral. lib. 7. cap. 28. quæst. 4. part. 1. Villalob. 1. part. summ. tract. 23. difficult. 4. Nauar. Medin. Pedraz. Valent. Graf. Rodr. Lopez. Les.* multosque alios à *Ioanne Sanchez* adductos, *in summ. quæst. 54. num. 8. Thom. Sanchez de matrimon. lib. 7. disput. 32. num. 17. Ioan. Hieron. in Diuersor. iuris canon. rubr. 7. cap. 6. nu. 151.*

73 Imò neque validum sexagenarium † ad ieiunii obseruantiam teneri, *Ioan. Sanch. dict. loco* profitetur. Cum nullus in ea tam valeat ætate; quem minimus etiam dolor non prosternat, casus frangat, deficiente iam iam, in mortemque ruente. Cui falsam valetudo confidentiã præstat, *Sidonis Apollinar. ad Vectionem, lib. 4. epist. 13.* testimonio, sic amico seni, sed corpore vegeto, & sano scribentis: *Nec multum fidat ambiguit, nec nimis nimia credat incolumitati.* Probatque etiam eleganter *Galeni* authoritate *P. Thom. Sanch. dict. disput. 32. nu. 17. vers. Et licet.*

74 Attigisseque ad id sexagesimũ annum † sufficere obseruat idem *Ioan. Sanchez. dict. quæst. 54. num. 10.* relatis *Ioan. de la Cruz præcept. 3. art. 4. Medin. in codic. de ieiun. quæst. De his qui ad Ecclesiæ ieiunia tenentur. fol. 142. Ledesm. 2. part. summ. tract. 27. fol. 638.* authoritate legis *Qua ætate, 5. D. de test. im. Glos. in l. 3. §. Minorem, verb. Momentum, circa fin. D. de minor. & ibid. Bart. num. 5. Alber. in prin. Bald. in fin. Flamin. Pari. de resig. benefic. lib. 12. quæst. 8. à nu. 19. vsque ad 26.* probantium, tempus inceptũ, pro completo in fauorabilibus reputari. Quibus accedunt à *Nobis* quoque adducta in *Axiomat. & locis commun. iur. lit. D. num. 93.*

75 Quam etsi ætatem ad ieiunii excusationem, tam in masculo, † quã in fœmina requirat idem ipse *Ioan. Sanchez dict. loco, num. 11. & P. Thom. Sanch. dict. lib. 7. disput. 32. num. 17.* præcipuè *vers. Sed superest:* non tamen damnandã sententiam putant, quinquagenariam ab huiusmodi ieiunii obligatione eximentem, tanquam debilioris complexionis, senescentemque citius. In praxi licet tutam non esse aduertant, tametsi speculatiue probabilem dicant.

76 Septuagenariam quoque tutorem filio non petentem † non ideò eius successione priuari firmare conatur (ex *l. 1. C. qui ætat. lib. 10. & §. Item maior, instit. de excusat. tutor.*) *Stephan. Gratian. disceptation. forens. dict. cap. 805. numero 23. & 24.* etsi tutum non esse de rigore iuris, fateatur *numero 25.* Neque enim relata id iura probant, & tradita à *Nobis* repugnant, *de priuileg. pauper. 2. part. quæst. 60. numero 9. cum seqq.*

77 Tandem (vt manifestum superiora reddunt) à communibus regulis iuris † recedere senectus facit, & notant, plenèque deducunt *Orian. in l. 1. num. 132. D. de offic. eius, Barthol. Capol. dict. verb. Bartholomæus, per tot. Grat. consil.*

98.*num.2.lib.1. Neuiz.in. cons.51. num.* 15.hisque relatis, *Flamin. Parif. de resign. benefic.lib.5.quaest.6.num.4.* Neque statuti dispositione † comprehenduntur senes, teste *Alder. Mascard. de gener. statut. interpret. conclus.5. num* 140. & *Mario Giurb. in consuetud. Senat. Messan. dict. cap.2. glos.14. num.1. part.1.*

Alia in senectutis fauorem (etsi non attingentia iura) à *Cardin. Gabriel. Paleot. de bono senectutis*, *Ioan. de Monteleon de senect. priuil.* (quem ipse *Paleot.* videndum allegat, 3. *part. pagin.* mihi 320. à me vsque adhuc non repertum) & à *Casana. in cathalog. glor. mund. part.* 11. *consider.* 17. repetere licebit.

VTRVM PRODIGVS, aut auarus Miserabilis sit persona? Fori electione, aut aliis, quibusque priuilegiis vtatur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars quoad prodigum proponitur & sustinetur, & num. seqq.*
Prodigus furioso comparatur, ibid.
2 *Furiosus miserabilis est.*
3 *Prodigus & pupillus aequiparantur, vnde: que de vno ad alium argumentum.*
4 *Pupilli, & pupillis similes, qui alterius arbitrio reguntur, miseri sunt.*
5 *Vtrũ vt prodigus miserabilis persona dicatur, forique priuilegio gaudeat, bonorũ interdictionẽ factam esse, curatoremque datum requiratur? & num. seq.*
6 *Sententia prodigum, turpem, miserumue non facit; sed causa.*
7 *Praui mores an priuilegium tollant? remissiuè.*
Turpitudinem suam allegans, an & quando audiatur? ibid. remis.
8 *Prodigalitas, & auaritia aeque ad rei familiaris perditionem deducunt.*
9 *Auarus, an & quando ab administratione debeat remoueri? siue priuilegio vtatur? & num. seq.*
11 *Prodigo an restitutio ex minorum edicto competat?*
12 *Prodigus & pupillus ciuiliter, indebitum & si naturaliter debitum solutum, repetunt.*
13 *Pupillus indebitum ciuiliter, naturaliter vero debitum, absque tutoris authoritate soluens, ad illud petendum restituitur.*
14 *Prodigus ciuiliter indebitum soluens, absque restitutione repetitionem consequitur ipso iure.*
15 *Pupillus naturaliter sine tutoris auctoritate obligatur.*
16 *Furiosus, vel prodigus, nec naturaliter quidem.*
17 *Naturaliter tantum debitum soluentes, regulariter nullomodo repetunt.*
18 *Indebitum per errorem solutum, repetitur.*
19 *Pupillo, furioso, vel prodigo per errorem indebite solutum, si consumptum sit, non repetitur, neque minori pro solutione his personis facta conceditur restitutio.*
20 *Aliter si pecunia, vel res in quam sit conuersa extet.*
21 *Prodigi, furiosi, pupilli vel contractus an iuramento firmentur?*
22 *Res à prodigo bonis interdicto, etiam cum iuramento distracta, imprascriptibiles sunt.*
23 *Et quid si prodigalitas notoria non sit? neque super eo plenè cognitum?*
Qui contra iura mercatur, bonam fidem praesumitur non habere, ibid. dict. num. 22.
Emens ab eo quem scit prodigaliter preciũ consumpturum, non vsucapit, ibi.
24 *Ad pupilli similitudinem adquirere prodigus potest: in sui praeiudicium obligari non potest.*
25 *A delicto, eiusque poena, an & quando prodigalitas excuset? & num. seq.*
27 *Multa in pupillorum, & furiosorum fauorem referuntur, quae prodigis conueniunt, remis.*

QVAES-

QVÆSTIO XIX.

QVÆSTIO hæc non modò infrequens, sed nusquàm forte in foro agitata. Vel quod nullus iā prodigus: vel quòd auarus beneficium aliquod consequi desperet: vtriusqueve propriæ turpitudinis detegendæ pudore. A prolixo ideò sermone (quem argumentorum apparatus poscebat; materiæ vero in frequentia damnat; à prauis moribus, quorum vindices leges, non fautrices existunt, à turpitudine propria, cuius allegationem non admittunt, aliisque petita) abstinentes: veritatem assequi conabimur. Et quia (vt *de finib. bonor. & malor. lib.* 3. Cicero ait:) *Quæ perspicua sunt, longa esse non debent.* Et miserabilem prodigum esse, & fori priui-
1 legio gaudere, † eius cum furioso æquiparatio firmat, quam faciunt *Vlpian. in l. His*, 12. §. *Diuus Pius*, præsertim *in fin. D. de tutorib. & curatorib. datis ab his*, Pomponius, *in l. Furiosi*, 41. *D. de regul. iur.* Imperator Anton. *in l.* 1. (*& titulus ipse*) *C. de curatore furiosi, vel prodigi*, & prosequuntur *Federic. de Sen. consil.* 31. (*incip. Minor* 25. *annis*) *vers. Præterea alia ratione, Cardin. Tusch practicar. conclus. lit. P. conclus.* 868. *numero* 6. & *Iodoch. Dambouder. de pupil. patr. cap.* 9. *numero* 13.

2 Furiosum autem, † miserabilem personam esse, *legis*que *nostræ vnicæ, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* contineri (cum adeò graui infirmitate prematur, suisque rebus superesse non possit) haud quisquam negabit.

3 Pupilli † similiter cum prodigo comparatio eandem confirmat assertionem. Cuius idem quoque *Vlpian.* est author, *in l. Certi condictio*, 9. §. *Idem quæri potest, vers. Sed si ei, D. de reb. credit. si cert. pet.* his verbis: *Sed si ei numerauero, cui postea bonis interdictum est, mox ab eo stipuler: puto pupillo comparandum.* Sic pariter *text. cum Glos.* 1. *in l. Is cui bonis*, 6. *D. de verbor. obligation.* & tradit *Nicol. Euerard. in Topic. legal. loco A minorib. ad furios. numero* 1. *& seqq.* vbi argumentum de minore ad prodigum valere, omniaque beneficia, & priuilegia minoribus concessa, prodigis, ac furiosis competere probat, estque ad id *text.* (& ibi *Bald.* nominatim aduertit) *in l.* 2. *C. de curatorib. furios.* qua de re, aliqua nos inferius.

4 Pupillos † vero, pupillisque similes *legis nostræ vnicæ* constitutioni, forique priuilegio dedisse causam, miserabiliūq; numero contineri; eius in rubro & nigro verba indicant. Idque omnibus aliis, qui alterius arbitrio reguntur, quia suo non valent; commune esse; iam *supr. quæst.* 5. *numero* 5. prænotamus, & in specie nostra aduertunt *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. for. sect.* 1. *quæst.* 25. *per tot.* & *Francisc. Carrasc. de casib. Cur. num.* 25. *& seqq.*

Bonorum autem interdictionem fa-
5 ctam, † deque ea prius constare vt fori priuilegio sit locus (iuxta quem saltem, *de priuileg. pauper. quæst.* 5. *numero* 16. modum diximus) necessum esse videtur, licet curatorem datum non requiratur, sententia *Glossæ in dict. l.* 1. *verb. Solent, C. de curator. furios.* communique Doctorum, de qua testatur *Rebuf. de sentent. prouis. art.* 3. *glos.* 4. *n.* 4. Tam etsi Regium ius nostrum interdictionem, proclama, & curatorem datum videatur requirere, *in l.* 5. *titul.* 11. *part.* 5. notante sic *Gomez.* 2. *tom. variar. capit. de restitut. minor. numero* 31. & *Ioan. Gutier. de iuram. confirmat.* 1. *part. cap.* 32. *numero* 1. *&* 2. Veriorque & receptior opinio (sequuta *Glossam in dict. l. Is cui bonis*, 6. *D. de verbor. oblig.*) ante bonorum interdictionem, curatoremque datum, etiam notorie prodigum contrahere, ac reliquos gerere actos posse affirmat, traditque *Gutier.* plenè *dict. loco, num.* 3.

Quare ante interdictionem prædictam, † curatorisque dationem, legis nostræ, forique priuilegio vti prodigũ nõ debere (cum nec curatore regatur, nec minori existat similis,) videbatur dicendum. Re tamen vera, & miserabilem hunc, & fori priuilegio vti posse, rationi & iuri conuenit, non solum ex relata contraria opinione (quam multi quoque magis communem dicunt, numerati à *Gutier. dict. cap.* 32. *numero* 3. *vers. Contrariam tamen*;) sed quia prodigus ante bonorum interdictionem, curatoremque datum, miserabilis est. Non enim sententia illum miserabilem reddit; sed miserum esse declarat, ex ratione *text. in l. Adeò, 7. §. Videtur, D. de adquir. rer. domin. in l. Hæredes palam, 21. §. Si quid postfactum, D. de testam.* adductorumque à Nobis *in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. D. num.* 37. Nec pariter sentia prodigum, aut miserum facit; sed causa, vt *Marcel.* ait, *in l. Ictus fustium, 22. D. de his qui not. infam.* & Senec. de moribus. *Non damnatio, sed causa hominem turpem facit.* Neque quòd iudicis interdictio inualidos prodigi contractus reddat, Cõsultorum, *in dict. l. Is cui bonis*, aliisque citatis: ante interdictionem, curatoremque datum, inhærentem prodigo miseram conditionem, aut tollunt; aut subleuandam negant. In est enim & ante interdictionem, curatoremve datum miserationis causa iudicii imbecillitas, alieni arbitrii, & regiminis, ad minoris instar, necessitas, furiosique similitudo, huic etiam sola beneficio locum facere potens.

Neque huic resolutioni argumenta
7 superius insinuata † nocent. Quorum primo, dicta à *Nobis* 1. *part. de priuileg. pauper. quæst. num. & seqq.* abunde satisfaciunt. Secundo vero, *in Axiomatib. nostris, lit. T. num.* 65. *vers. Limita*, 67. & 69. notata, posita in initio regulæ, *Turpitudinem propriam allegantẽ, audiendum non esse* præstantia intellectum, prodigo conuenientia. Præterquam quod, non tam de actu à prodigo gesto confirmando, vel infirmando; quam de miserabili iudicando, miserabiliumque priuilegiis digno agimus; ne alia dispungendo parum vtilia, longior sermo protraheretur.

8 Eandem auari † miseræ conditionis similitudo constitutionem postulabat. Etsi enim contraria prodigo: æquale vtriusque (ni auari deterius sit) animi vitium, quod miseros reddit vtosque; vt in prodigo superiora, in auaro, *q.* 2. *num.* 14. dicta monstrant, quodque ad rei familiaris pariter deducit perditionem, *Salomone Prouerbior. cap.* 29. dicente: *Rex iustus erigit terram: vir auarus destruet eam.* Quid enim differt, expendendo perdere; aut non expendendo, perditionem pati? Ab administra-
9 tione ideò † auarum remouendum, primus dixit *Bald. in l. fin. num.* 18. *C. de sent. passis*, quem extollunt, sequunturque *Boer. decis.* 61. *num.* 14. *Segur. in l. Imperator, num.* 117. *D. ad S. C. Trebell. Gomez Arias in l. 4. Taur. num.* 50. *Molin. de Hispanor. primogen. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 13. & *Ari. Pinel. in l.* 1. *part.* 2. *num.* 38. *C. de bon. matern.*

Quod tamen ad auarum, alienarum
10 rerum, † vel quæ ad alios necessario peruentura sunt, ad eaque ius habent, administratorem referunt, nec tam auari ipsius; quam illorum contemplatione id proferunt. Bonorum namque simpliciter suorum administratio auaro interdici non solet, neque vt prodigo dari curator: ne magis quam inuidis, superuis, aut huiusecemodi miseris priuilegia tribui miserorum, vt *dict. quæst.* 2. aduertimus, & *sequenti præsertim num.* 12. & *seq.* reperimus. Quæ nos à prolixiori excusant indagine. *Nec enim* (vt Ciceronis verbis *de finib. bonor. & malor. lib.* 5. vtar) *sum copiam quam potui, quia dubitatio nulla erat, prosequutus.*

CÆTERA PRODIGI miseræ conditioni subuenientia, præstantiaque leuamen(non ita similiter auaris,

ris, quorum longè conditio deterior, concessa) ex furiosorum, & pupillorum comparatione descendunt. Restitutionem † namque in primis, non solum ex clausula generali, *Si qua mihi, &c.* Sed ex minorum edicto prodigo competere, notat *Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 1. quæst. 3. num. 2. versic. Tertio, ex dict. l. 2. & ibi Bald. C. de curator. furios. Iacob de sanct. Georg. in l. Infantis, C. qui admitt. num. 3.* Et aliis. Etsi in *vers. Ego puto*, censeat, non ex edicto minorum, eiusdem tamen priuilegii, & naturæ prodigo concedi.

11

Sic pariter prodigus quemadmodum pupillus, in debitũ ciuiliter, etsi naturaliter † debitum, solutum repetit, assertore *Accursio, verb. Locum esse non ambigitur, ante med. in l. Interdum, 29. D. de condict. indebit.* eius ambigua verba declarans, & cum eo communiter scribentes.

12

Potior imò hac in specie, pupillo prodigus † reperitur: quia indebitũ ciuiliter à pupillo, naturaliter vero debitum, absque tutoris authoritate solutum, etsi restitutione media repetatur (vt ex *l. Illud, 26. D. de minor. & l. Indebito, C. si aduers. solut.* notat *Glos. in dict. l. Interdum, 29. & in dict. l. Illud, verb. Actio*, & *Glos. vnic. in l. Impuberibus, 11. D. de adquir. vel omitt. hæredit.* & *ibid. Bart. numero 9. & 10. Angel. numero 1. Castr. 7. vers. Breuiter, Ias. num. 6.* eisque relatis, *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 52. numero 87.*) Prodigus vero † in debitum ciuiliter soluens, ipso iure absque restitutione repetitionem consequitur, vt (cum *Glos. in dict. l. Interdum, Bart. ibi numero 10.* & *Stephan. Lamberteng. de contract. in fin. numero 151.*) idem met *Sfort. dict. loco, num. 88.* aduertit.

13

14

15 Ratio, † constitutionis vero differentia est: quia pupillus, etiam sine tutoris authoritate naturaliter obligatur, vt ex subtili *Vlpiani* responso constat, *l. Martellus, 26. D. de fideiussor. & mand.* apertiusque, *in l. fin. D. de nouation.* ibi *Glos. verb. Promiserit* contrariis respondet, & *Glos. vnic. in l. quod pupillus, 41. D. de condict. indebit.* placuitque idem *Meciano, in l. Si eius, 64. D. ad Senat. C. Trebel.* & *Papiniano, in l. Cum illud, 25.* 16 *D. quand. dies legat. cedat*: Furiosus † autem, vel prodigus, nec naturaliter quidem, per *leg. In negotiis, 5. D. de regul. iur.* & *l. Is cui bonis, 6. in fin. D. de verbor. oblig.* Docetque vtrumque *Glos.* celebris, *in dict. l. Martellus, verb. Obligato, Feder. de Sen. cons. 31. colum. 2.* & *Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. P. conclus. 868. num. 8. & 10.*

17 Alii vero, † naturaliter tantum debitum soluentes, nullomodo repetunt, decisione *text. in l. Naturaliter, 13. in princ. & §. fin. in l. Frater à fratre, 38. in l. Iulianus, 60. D. de condict. indebit. in l. Fideiussor obligari, 17. §. Fideiussor, D. de fideiussorib.* vbi Iulianus ita: *Naturales autem obligationes non eo solo æstimantur, si actio aliqua eorum nomine competit: verum etiam cum soluta pecunia repeti non potest.* Sic item, in *l. Hæres à debitore, 22. §. Quod si hic seruus, D. eod. tit.* Aphricanus; *Quod si hic seruus manumissus fideiussorem dederit; deinde fideiussori suo hæres existat; durare causam fideiussionis putauit: & tamen nihilominus naturalem obligationem mansuram: vt obligatio ciuilis pereat, solutum repetere non possit*: aduertitque *Glos. in dict. l. Naturaliter, §. fin. verb. Non repetit.*

Proximum est superioribus; quod licet indebitum per errorem solutum
18 † repetatur, ex vulgari *Pauli* responso, *in l. Cuius per errorem, 54. D. de regul. iur.* & Iustiniani Imperatoris, *in §. Is quoque, instit. quib. mod. recontr. obligatio*: pu-
19 pillo tamen, † furioso, vel prodigo per errorem solutum in debitum, si consumptum sit, non repetitur, vt probat *text. in dict. §. Is quoque, & ibid. Glos. verb. Vnde? & verb. Mutui*, & profitetur *Sfort. Odd. dict. quæst. 52. num. 72.* amplians, *num. seqq.* neque pro solutione his personis à minore facta; concedi restitutionem eidem. Si namque solu-

ta

ditur: de re minoris pecunia empta, quæ minoris efficitur: de sententia invalida contra minorem indefensum: de præscriptione longi temporis contra minores non currente: de alienatione rerum minorum, sine iudiciali decreto infirma. Et aliis, quæ furiosis, pupillis, & prodigis communia sunt, prosequiturque *Nicol. Euerard. in Topic. legal. loco 73. de minorib. ad furiosos, prodigos, mente captos, seu dementes.*

VTRVM CVPIDINEO Amore captus Miserabilis sit persona? fori priuilegio, aliisve gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur, & duobus num. seqq. Contraria inde sustinetur.*

Amore captus, furiosus, & prodigus reputatur, nilque furore Amoris vehementius, ibi. & num. seq. Contra, & quatenus comparatio procedat: num. 4.

2 *Amore capto an curator, vt prodigo dari debeat?*

Prodigalitas à luxuria, libidinosoque amore, nec minimum quidem distat, ibi.

Cupidineum Amorem, quæ sectentur mala? ibi.

Qui amans prodigus non est; Amator non censetur, ibi.

3 *Amore captus miser est. Et an quique miseri fori, miserorumque priuilegiis gaudeant? & num. seqq.*

4 *Respondetur contrariis.*

Fundamento destructo, inædificatum corruat, necesse est, ibi.

6 *An naturalis sit Amor?*

Prauos mores corripiunt leges, non fouent ibi.

7 *Libidinosus Amor etsi non mereatur fauorem: aliquam tamen excusationem humana fragilitas his, qui Amoris vi delinquunt, obtinuit. Et casus in quibus excusatio hæc concedatur, remiss.*

QVÆSTIO XX.

1 PRÆCIPVVM affirmatiua pars quæstionis huius robur à dictis in præcedenti capit. † quatenus in ea furiosum, prodigumque miserabiles esse, ac *legis* nostræ *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* dispositione comprehendi ostendimus: cum furioso, & prodigo Cupidineo captus Amore comparetur, furiosusque reputetur, & prodigus.

Primum (furiosum nempe Amore captum, nihilque furore Amoris vehementius) Imperator *Iustinian.* dixit, *in auth. Quib. mod. natur. fil. effic. legit. §. Nouimus etenim, col. 6.* vbi in comprobationem quoque *Accursius* versus illos refert:

> *Non frater fratri cum furor ille venit.*
> *Igneus ille furor nescit habere modum.*

repetuntque idem *Imperator*, & *Accursius* idem, *in §. fin. verb. Bacchata, institut. de success. sublat.* ab Antiquioribus sæpè proclamatum, & à Cicerone *Tuscul. lib. 4.* sic ab Amore fugiendum dictante. *Maxime autem admonendus, quantus sit furor Amoris: Omnibus enim ex animi perturbationibus est profecto nulla vehementior.* Senec. traged. de Amore loquente:

> *Quod ratio poscit, vincit, ac regnat furor.*
> *Potensque tota mente dominatur Deus.*

in cuius potestate, arbitrioque iudicii sanitatem, vel infirmitatem *Cæcilius* dixit, à *Cicerone dict. lib. 4.* relatus.

> *Cui in manu sit, quem esse dementem velit.*

Mag-

Magnam vim mentis *Seneca* idem *Traged.* 9. appellauit.

Vis magna mentis, blandusque animi calor
Amor est.

Plaut. in Cistellaria, actu 2. scen. 1.

Qui omnes homines supero, atque antideo, cruciabilitatibus animi
Iactor, crucior, agitor, stimulor, versor in Amoris rota miser.
Exanimor, feror, differror, distraor: ita nubilam mentem,
Animi habeo.

Ouid. Metamorph. lib. 14.

Luctatusque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit.

Et de arte amand. lib. 1.

Et insano iuret Amore mori.

Latè è nostris assertionem hanc prosequuntur *Andr. Tiraquel. de pœn. temper. caus.* 4. & *Prosp. Farinac. in praxi crimin. lib.* 3. *q.* 98. *num.* 77. *& seqq.* quos multorum vice allegamus.

2 Secundum, † prodigo Amore captum comparari, vtque prodigo curatorem illi dari deberi profitetur *Ioan. Mar. Nouar. in praxi election. & variat. fori. sect.* 1. *quæst.* 27. *num.* 7. cum *Franc. Visio*, quem refert. Idque (licet vlterius non progrediatur ipse) non quidem immerito, cum à luxuria, libidinosoque Amore ad prodigalitatem, non modo proximus sit gradus; sed nec minimum quidem distet. Vt enim *Prouerbior. cap.* 29. dicitur: *Qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.* Interque alia Cupidineum sectantia Amorē, ex eoque nascentia mala (quæ *Plaut. in prolog. Mercatoris* assignat) comitem prodigalitatem, & inopiam sic numerat:

Nam Amorem hæc cuncta vitia sectari solent:
Cura, ægritudo, &c.

& post alia:

Inopia, contumelia, & dispendium.

Similiter *Claudian. in Ruffinum, lib.* 1.

Et luxus populator opum, cui semper adhærens
Infœlix humili gressu comitatur egestas.

vtque *D. August. de Doctrina Christiana*, inquit: *Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem substantiam.* Namque (*D. Ambrosio sermone de Assumptione teste*) nescit modū. Eamque Amore capto legem præfinit *Ouid. Amorum, lib.* 1. *eleg.* 10.

Quod quisque habet, dominæ conferat omne suæ.

Secundum quam, facetè *Plaut. in Triculent. actu* 1. *scen.* 1. dixit:

Nec vnquam quisquam probuserit Amator, nisi qui rei inimicus est suæ.

meretricem ob id mari comparans, quod nunquam satiatur, *ibid. actu* 2. *scen.* 7.

3 Ex quibus miserum Amantem † sepè *Plaut.* idem repetit *in Asianar. actu* 3. *scen.* 3.

O Libane, vt miser est homo qui amat!

in Persa, actu 2. scen. 1.

Amas pol misera.

& continuo ferè:

E castor miser est, qui amat,

& in Milite glorioso, actu 4. scen. 6.

Vt quæso Amore perdita est hæc misera!

Nilque Amore capto miserius *Propert.* dixit, *lib.* 2. *eleg.*

Durius interius nihil est quod viuat Amante.

Sed neque relata, neque alia quidem
4 argumenta, † quæ apparenter adduci possent (consulto omissis, ne in parum vtilibus immoremur) in *Nouarij* sententiam Nos trahere valent. Nullo enim iure, firmave authoritate probari ostendit, nec verè probatur, Amāti vt prodigo curatorem dari, vtque prodigum, ac miserum fori, *legis*que nostræ *vnica*, *C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* priuilegio gaudere. Neque furiosi, aut prodigi comparatio vrget. Magis enim hyperbolem, quam veritatem respicit. Vniuersi ferè, namque aliter furiosi, prodigique essent reputarentur ve, & curatore indigerent.

rent? & non inueniretur curator: forique in vniuersum priuilegium pateret. Siquidem

Totum per Orbem maximum exortum
est malum,
Luxuria, pestis blanda.

vt *Senec. Trag. in Octau. act.* 2. inquit. Cum præsertim parcus iam sit Amor, magisque ad bona intentus: tamque placidus Amantium furor, vt ad minimam etiam dilectæ petitionem mitescat, curatoris locum ipse tenens. Comparationis igitur colapsis viribus; decisionem quoque eis innixam collabi necesse est, tanquam inædificatum, fundamento, ex *leg. Nam origo, D. quod vi aut clam,* cæterisque adiectis *in Axiomatib. nostris, liter. F. numero* 182. Quod si ad furorem vsque, vel pro digalitatem verè trahat Amor amantem: vt furioso potius, aut prodigo, quam vt amanti, & curator, & fori priuilegium dabitur. Iam enim alia quam Amoris, priuilegii causa est. Nec tamen non Amore ca-
5 ptum, miserabilem esse fatemur: † ea vero infœlicitate premi, quæ fori priuilegium tribuat, negamus. Non enim cuilibet misero dari, multoties in huius tractatus progressu ostendimus.

Neque ex dictis solum in hanc sententiam mouemur, aut quòd priuilegium istud Fortunæ iniuria miseris
6 lex concedat: † Amor vero non tam Fato, quàm à libera voluntate, arbitrioque Amantis pendeat (vt non modò à Catholica Religione, sed ab Ethnicis etiam, Naturaque ipsa docemur, quæ naturalem Amorem non fecit, amare neque cogit, ex ipsiusmet legibus, ita *Cicerone Tusculan. quæstion. lib.* 4. probante: *Et enim si naturalis Amor esset, & amarent omnes, & amarentur, & semper amarent, & idem amarent, neque alium pudor, alium cogitatio, alium satietas deterreret,*) sed quia pupillis, viduis, infirmos, hisque similes eo lex fauore prosequitur: quibus Amore captum similem non esse, neque eodem dignum, superiora monstrant, non magis quam auarum, superuum, aut inuidum, quos & miserabiles, & fori priuilegio indignos, *quæstion.* 2. ostendimus. Cum prauos mores corripiant leges, non foueant, vt de *priuileg. pauper.* 1. *parte, quæstion.* 4. §. 5. *numero* 186. notauimus.

Sed quamuis libidinosus Amor
7 fauorem haud mercatur vllum: † aliqualem tamen excusationem humana fragilitas his, qui Amoris vi delinqunt, à legibus obtinuit, vt dictis à *Nobis dict. tractat. & parte, quæstion.* 17. *numero* 25. *& sequentibus, vsque ad* 30. & 2. *part. quæstion.* 65. *numero* 102. licet colligere à *Tiraquello de pœn. temper. causa* 4. *per tot.* & *Farinac. dict. prax. crimin. lib.* 3. *quæstion.* 98. *numero* 80. *& seqq.* huiuscemodi excusationis plenè casus prosequuti. Quos vsque adhuc à Nobis seruatus ordo, nectendos postulabat: nisi excusationem potius quam fauorem continerent, & præmanibus haberentur citati.

Agitatis quæstionibus, si non cuiusque palato (id namque difficilimum, & nullifere vsque adhuc concessum) tractatui satisfactum arbitramur. In quo Cœcos, Expositos, similesve, nemo deficere iudicabit. Cum graui corporis, & animi infirmitate laborent. Neque enim per omnium ægritudinum genera protrahendus sermo, cum de infirmis prolixum fecerimus, inter quos, primum tenere Cœcos locum, indubium est, nec non expositos corporis, & iudicii imbecillitate, orbitateque parentum. Vtrosque ideo, & *legis* nostræ *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* dispositione contineri, & miserabilium priuilegiis vti, in controuersiam trahi inane visum est, esset enim infirmorum, pupillorum, patribusque carentum conditionem, & fauores

fauores sæpè repetere. Quod & si aduertere, superuacuum Doctoribus videbitur: aliis conueniens. Omnibus siquidem (qui scribendi suscepimus onus) satisfactionis debitores sumus. Quorum nec recusamus iudicium: præcipuè Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Romanæ, cui nos, dictaque nostra libenter, humiliterque submittimus, ad eius nutum corrigere quidquid emendatione dignum iudicarit, parati.

(∴)

LAVS DEO.

INDEX EORVM QVAE IN SVMMARIIS HVIVS TRACTATVS, SIVE TERTIÆ Partis de Priuilegiis Pauperum, & Miserabilium personarum continentur, Alphabetico ordine Digestus.

A.

A Adam

Aua-

BONI

Castella.

Casus Curiæ.

Cen-

Con-

Dominus.

Domus.

Donare, donatio.

Dos.

Dubium.

E.

Ecclesia.

 cum

G.

Intra-

Lega-

Mi-

Dd Mu-

Nume-

Pe-

Prodig

Q.

Qualitas.

Qualitatis.

Quietatio.

R.

Ratio.

Ratificatio.

Recessisse.

Receptans.

Reconueniri.

Rector.

In Referente.

Regula.

per

Rogi.

S.

Scriptu-

Ser-

Studia

T.

Tutel-

V.

Vacationem.

Variare.

Vassalli.

Vbertas.

Vecti-

Viri.

[illegible]

Vxor.